

సప్తమ స్కంధము : ఉపోద్ఘాతము

7-1-క.

-

శ్రీమ ద్విఖ్యాతి లతా

క్రామిత రోదోంతరాళ! కమనీయ మహా

జీమూత తులిత దేహ

శ్యామల రుచిజాల! రామచంద్రనృపాలా!

టీకా:

శ్రీమత్ = సంపద్యుక్తమైన; విఖ్యాతి = కీర్తి యనెడి; లతా = తీగచే; ఆక్రామిత = అల్లుకొనబడిన; రోదన్ = భూమ్యాకాశములు; అంతరాళ = అందలి ప్రదేశములు గలవాడ; కమనీయ = చూడచక్కని; మహా = గొప్ప; జీమూత = మేఘములతో; తులిత = సరిపోలెడి; దేహ = శరీరపు; శ్యామల = నల్లని; రుచిర = కాంతుల; జాల = సమూహములు గలవాడ; రామచంద్ర = శ్రీరామచంద్ర; నృపాల = మహారాజ.

భావము:

చక్కటి కీర్తిలతలు లోకమంతా వ్యాపించిన వాడా! మనోహరమైన నీలి మేఘఛాయను పోలెడి మేను కలవాడా! శ్రీరామచంద్రమహారాజా! అవధరించు

7-2-వ.

మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిల పురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డయిన సూతుం డి ట్లనియె; నట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డయిన పరీక్షిన్నరేంద్రుడు శుకయోగీంద్రు నవలోకించి.

టీకా:

మహనీయ = గొప్ప; గుణ = సుగుణములచే; గరిష్ఠులు = మిన్నలు; అగు = ఐన; ఆ = ఆ; ముని = మునులలో; శ్రేష్ఠుల్ = ఉత్తముల; కున్ = కు; నిఖిల = సమస్తమైన; పురాణ = పురాణములను; వ్యాఖ్యాన = వివరించెడి; వైఖరీ = వాక్యక్రీ; సమేతుండు = కలిగి యున్నవాడు; అయిన = ఐన; సూతుండు = సూతుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను; అట్లు = ఆ విధముగ; ప్రాయోపవిష్టుండు = ప్రాయోపవేశమున నున్నవాడు {ప్రాయోపవేశము - అన్నపానాదులు విడిచి మరణమున కెదురు చూచుచుండు నిష్ఠ, ఆమరణనిరాహారదీక్ష}; అయిన = ఐనట్టి; పరీక్షిత్ = పరీక్షితు యనెడి; నరేంద్రుడు = మహారాజు; శుక = శుకుడు యనెడి; యోగి = యోగులలో; ఇంద్రున్ = ఇంద్రునివంటి వానిని; అవలోకించి = దర్శించి.

భావము:

గొప్ప గుణములు కలిగిన ఆ మునీశ్వరులతో అఖిల పురాణాలను వివరించటంలో నేర్పరి అయిన సూతమహర్షి ఇలా అన్నాడు. "ప్రాయోపవేశం చేసి ఉన్న పరీక్షితు మహారాజు శుకమహర్షిని చూసి"

సప్తమ స్కంధము : నారాయణుని వైషమ్య అభావం

7-3-సీ.

"సర్వభూతములకు సముండు నెచ్చెలి ప్రియుం-

డైన వైకుంఠు డనంతు డాద్యు

డిందుని కొఱకు దైత్యేందుల నేటికి-

విషముని కైవడి వెదకి చంపె?

నసురులఁ జంపంగ నమరులచే దన,-

కయ్యెడి లాభ మింతైన గలదె?

నిర్వాణనాథుండు నిర్గుణు డగు తన,-

కసురుల వలని భయంబు బగయు

7-3.1-ఆ.

గలుగనేర వట్టి ఘనుడు దైత్యులఁ జంపి

సురులఁ గాచుచునికి చోద్య మనుచు

సంశయంబు నాకు జనియించె మునినాథ!

ప్రజ్ఞమెఱసి తెలియఁ బలుకవయ్య!"

టీకా:

సర్వ = అఖిల; భూతముల్ = జీవుల; కున్ = కు; సముడు = అంగీకారమైనవాడు; నెఱి = ముఖ్య; చెలి = స్నేహితుడు; ప్రియుండు = ఇష్టుడు; ఐన = అయిన; వైకుంఠుడు = నారాయణుడు (వైకుంఠుడు - వైకుంఠముననుండు వాడు, విష్ణువు); అనంతుడు = నారాయణుడు (అనంతుడు - అంతము లేని వాడు, విష్ణువు); ఆద్యుడు = నారాయణుడు (ఆద్యుడు - సృష్టి యాదినుండి యున్నవాడు, విష్ణువు); ఇంద్రుని = దేవేంద్రుని; కొఱకున్ = కోసము; దైత్య = రాక్షసుల (దైత్యులు - దిత్ యొక్క పుత్రులు); ఇంద్రులన్ = నాయకులను; ఏటికి = ఎందులకు; విషముని = శత్రుని (విషముని - రాగద్వేషాదిగుణములచే విషమమైన బుద్ధి కలవాడు); కైవడి = వలె; వెదకి = వెతికి; చంపెన్ = సంహరించెను; అసురులన్ = రాక్షసులను (అసురులు - సురులు (దేవతలు) కానివారు, రాక్షసులు); చంపగన్ = చంపుటవలన; అమరుల్ = దేవతలు (అమరులు - మరణములేనివారు, దేవతలు); చేన్ = వలన; తన = తన; కున్ = కు; అయ్యెడి = కలిగెడి; లాభము = ప్రయోజనము; ఇంత = కొంచెము; ఐన = అయినను; కలదె = ఉన్నదా ఏమి, లేదు; నిర్వాణ = మొక్షమునకు; నాథుండు = ప్రభువు; నిర్గుణుండు = గుణరహితుడు; అగు = అయినట్టి; తన = తన; కిన్ = కి; అసురుల = రాక్షసుల; వలని = మూలమున; భయంబున్ = భయముకాని; పగయున్ = పగకాని; కలుగన్ = కలుగుటలు; నేరవు = సమర్థములుగావు; అట్టి = అటువంటి. ఘనుడు = గొప్పవాడు; దైత్యులన్ = రాక్షసులను; చంపి = సంహరించి; సురులన్ = దేవతలను; కాచుచుని = కాపాడుట; కిన్ = కు; చోద్యము = ఆశ్చర్యకరము; అనుచున్ = అని; సంశయంబు = అనుమానము; నా = నా; కున్ = కు; జనియించెన్ = కలిగెను; ముని = మునియైనట్టి; నాథ = ప్రభువ; ప్రజ్ఞ = బుద్ధి; మెఱసి = అతిశయించగ; తెలియన్ = తెలియునట్లు; పలుకవు = చెప్పుము; అయ్య = తండ్రి.

భావము:

"ఓ మునీశ్వరా! శుకమహర్షి! విష్ణుమూర్తి జీవులు అన్నిటి అందు సమానుడు, మిత్రుడు, బంధువు కదా. అలాంటప్పుడు, విష్ణువు ఇంద్రుడి కోసం రాక్షసులను అందరిని మోసగాడిలా ఎందుకు వెతికి మరీ చంపాడు? రాక్షసులను చంపి, దేవతలను కాపాడితే తనకి ఏమిటి లాభం? జీవులందరికి ముక్తిని ఇచ్చే విష్ణువునకు రాక్షసుల వలన భయం కాని, విరోధం కాని కలుగుతుందా? లేదు కదా! మరి, మమకారం కలవాడిలా రాక్షసులను చంపటం, దేవతలను రక్షించటం అది చూస్తుంటే చిత్రంగా ఉంది. దీని వలన నాకు సందేహం కలుగుతోంది. నీకు తెలిసినది అంతా నాకు తెలియజెప్పు, తండ్రీ!"

7-4-వ.

అనిన శుకుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనిపలుకగా; శుకుండు = శుకుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా అడిగిన పరీక్షిత్తునితో శుకబ్రహ్మ ఇలా అన్నాడు

7-5-శా.

"**నీ**సంప్రశ్నము వర్ణనీయము గదా **ని**క్కంబు రాజేంద్ర! ల
క్ష్మీసంభావ్యుని సచ్చరిత్రము మహా**చి**త్రంబు చింతింపఁ ద
ద్దాసాఖ్యానము లొప్పు విష్ణుచరణ**ద్వ్యా**న ప్రధానంబు లై
శ్రీసంధానములై మునీశ్వర వచో **జే**గీయమానంబు లై.

టీకా:

నీ = నీ యొక్క; సంప్రశ్నము = చక్కటి యడుగుట; వర్ణనీయము = మెచ్చుకోదగినది; కదా = కదా;
నిక్కంబు = నిజమే; రాజ = రాజులలో; ఇంద్ర = ఉత్తముడ; లక్ష్మీసంభావ్యుని = నారాయణుని
(లక్ష్మీసంభావ్యుడు - లక్ష్మీదేవి చేత సంభావ్యుడు (సేవింప దగినవాడు), విష్ణువు); సత్ = చక్కటి;
చరిత్రము = వర్తనము; మహా = మిక్కిలి; చిత్రంబు = అద్భుతమైనది; చింతింపన్ = తరచి చూసిన;
తత్ = అతని; దాస = భక్తుల; ఆఖ్యానములు = కథలు; ఒప్పున్ = చక్కగ కలిగి యుండును; విష్ణు =
నారాయణుని; చరణ = పాదముల; ధ్యాన = చింతనములే; ప్రధానంబులు = ముఖ్యాంశములుగ
గలవి; ఐ = అయ్యి; శ్రీ = శుభములను; సంధానములు = కూర్చునవి; ఐ = అయ్యి; ముని =
మునులలో; ఈశ్వర = అత్యుత్తముల; వచన్ = పలుకులచే; జేగీయమానంబులు = స్తుతింపబడెడివి;
ఐ = అయ్యి.

భావము:

"ఓ పరీక్షిత్తు మహారాజా! నువ్వు నిజంగా చాలా చక్కటి ప్రశ్న అడిగావు. లక్ష్మీదేవి చేత కూడా
సేవించబడే ఆ శ్రీ మహావిష్ణువు కథలు చాలా ఆశ్చర్యకరంగానే ఉంటాయి. విచారించి చూస్తే
ఆయన భక్తుల కథలు కూడా అలాంటివే. అవి విష్ణుపాదభక్తిప్రపత్తులను కలిగించేవి;
శ్రేయస్కరములైనవి; మహా మునులచేత కీర్తింపబడేవి;

7-6-క.

చిత్రంబులు త్రైలోక్య ప

విత్తంబులు భవలతా లవిత్రంబులు స

న్మిత్రంబులు మునిజన వన

చైత్రంబులు విష్ణుదేవు ఛారిత్రంబుల్.

టీకా:

చిత్రంబులు = మనోజ్ఞమైనవి (చిత్రము - చిత్రమును రమింప జేయునవి, మనోజ్ఞములు); త్రైలోక్య =
ముల్లోకములను (త్రిలోకములు - మూడులోకములు, 1భూలోకము 2ఊర్ధ్వలోకములు

3అధోలోకములు); పవిత్రంబులు = పవిత్రము జేయునవి; భవ = సాంసారపు; లతా = తీగ లనెడి బంధనములను; లవిత్రంబులు = కొడవళ్ళ వలె ఖండించునవి; సత్ = మంచి; మిత్రంబులు = మిత్రుల వంటివి; ముని = మునుల; జన = సమూహము యనెడి; వన = అడవికి; చైత్రంబులు = చైత్రమాసమువలె అలరించునవి; విష్ణు = విష్ణుమూర్తి యనెడి; దేవు = దేవుని యొక్క; చారిత్రంబులు = కథలు.

భావము:

విష్ణుకథలు బహు చిత్రమైనవి. చక్కటి చిత్రాలలా మనసులను రంజింపజేసేవి. ముల్లోకాలకు పవిత్రతను ఇచ్చేవి. కొడవళ్ళు తీగెలను కత్తిరించినంత అవలీలగా సంసార బంధాలను ఛేదించేవి. అఖిల జీవరాశికి ఆప్తమిత్రాలైనవి. వనాలను వసంతాలు వికసింపజేసి నట్లు, మునులను అలరింపజేసేవి.

7-7-వ.

నరేంద్రా! కృష్ణద్వైపాయనునకు నమస్కరించి హరికథనంబులు జెప్పద వినుము; వ్యక్తుండుగాక గుణంబులు లేక ప్రకృతిం జెందక, భవంబుల నొందక, పరమేశ్వరుండు దన మాయవలన నయిన గుణంబుల నావేశించి, బాధ్య బాధకత్వంబుల నొందు; నతండు గుణరహితుండు; సత్త్వ రజ స్తమంబులు ప్రకృతిగుణంబు; లా గుణంబులకు నొక్కొక్క కాలంబున హానివృద్ధులు గల; వా యీశ్వరుండు సత్త్వంబున దేవఋషులను, రజోగుణంబున నసురులను, దమోగుణంబున యక్ష రక్షోగణంబులను, విభజించె; సూర్యుండు పెక్కిడలం గానంబడియు నొక్కరుం డైన తెఱంగునఁ దద్విభుండును సర్వగతుండయ్యును భిన్నుండు గాఁడు; తత్త్వవిదులైన పెద్దలు దమలోనం బరమాత్మ స్వరూపంబున నున్న యీశ్వరు నిష్విధంబున నెఱుంగుదురు; జీవాత్మకుఁ బరుండైన సర్వమయుండు తన మాయచేత రజంబును విశ్వంబు సృజింపం గోరి, సత్త్వంబును గ్రీడింపం గోరి, తమంబును నిద్రింపం గోరి యుత్పాదించి, చరమైన కాలంబును సృజియించు; నా కాలంబున సర్వదర్శనుం డైన యీశ్వరుండును గాలాహ్వయుండును నై హరి సత్త్వగుణం బయిన దేవానీకంబునకు వృద్ధియు, రజ స్తమోగుణ లయిన రాక్షసులకు హానియుం జేయుచుండు.

టీకా:

నరేంద్రా = రాజా {నరేంద్రుడు - నరుల (మానవుల)కు ఇంద్రుడు (ప్రభువు), రాజు};
కృష్ణద్వైపాయనున్ = వేదవ్యాసున; కున్ = కు; నమస్కరించి = నమస్కరించి; హరి = విష్ణు;
కథనంబులు = చరిత్రలు; చెప్పెదన్ = చెప్పెదను; వినుము = వినుము; వ్యక్తుండు = కనబడువాడు;
కాక = కాకుండగ; గుణంబులు = గుణత్రయములు {గుణత్రయములు - 1సత్త్వగుణము
2రజోగుణము 3తమోగుణము}; లేక = లేకుండగ; ప్రకృతిన్ = మాయకు; చెందక = లోనుగాక;
భవంబులన్ = పునర్జన్మంబులు; ఒందక = పొందకుండగ; పరమేశ్వరుండు = భగవంతుడు; తన =
తన యొక్క; మాయ = మాయ; వలనన్ = కారణముచేత; అయిన = ఐనట్టి; గుణంబులన్ =
గుణత్రయము నందు; ఆవేశించి = చొచ్చి; బాధ్య = బాధింప చేయువాడు; బాధకత్వంబులన్ =
బాధింప బడువాడు లగుటను; ఒందున్ = పొందును; అతండు = అతడు; గుణ = గుణములు;
రహితుండు = లేనివాడు; సత్త్వరజస్తమంబులు = త్రిగుణములు; ప్రకృతి = స్వభావసిద్ధమైన;
గుణంబులు = గుణములు; ఆ = ఆ; గుణంబుల్ = గుణముల; కున్ = కు; ఒక్కొక్క = వేరువేరు;
కాలంబునన్ = సమయములలో; హాని = తగ్గుటలు, శాంతించుటలు; వృద్ధులు = పెరుగుటలు,
ప్రకోపించుటలు; కలవు = జరుగుచుండును; ఆ = ఆ; ఈశ్వరుండు = భగవంతుడు; సత్త్వంబునన్ =
సత్త్వగుణముతో; దేవ = దేవుళ్ళను; ఋషులను = ఋషులను; రజోగుణంబునన్ = రజోగుణముతో;
అసురులను = అసురులను; తమోగుణంబునన్ = తమోగుణముతో; యక్ష = యక్షుల; రక్షన్ =
రాక్షసుల; గణంబులను = గుణములను; విభజించెన్ = వేరుగ గలిగించెను; సూర్యుండు =
సూర్యుడు; పెక్కు = అనేక; ఎడలన్ = ప్రదేశములలో; కానంబడియున్ = కనబడినప్పటికి;
ఒక్కరుండు = ఒకడే; ఐన = అయిన; తెఱంగునన్ = విధముగ; తత్ = ఆ; విభుండును =
భగవంతుడు కూడ; సర్వ = అన్నిటి యందును; గతుండు = ఉండు వాడు; అయ్యును =
అయినప్పటికిని; భిన్నుండు = వేరైనవాడు; కాడు = కాదు; తత్త్వవిదులు = తత్త్వవిద్య తెలిసినవారు;
ఐన = అయిన; పెద్దలు = గొప్పవారు; తమ = వారి; లోనన్ = అందు; పరమాత్మ = పరమాత్మ;
స్వరూపంబునన్ = స్వరూపములో; ఉన్న = ఉన్నట్టి; ఈశ్వరున్ = భగవంతుని; ఈ = ఈ;
విధంబునన్ = విధముగ; ఎఱుంగుదురు = తెలిసికొందురు; జీవాత్మ = జీవుడైన అతని; కున్ = కి;
పరుండు = ఇతరమైనవాడు; ఐన = అయిన; సర్వ = అన్నిటి యందును; మయుండు = నిండి
యుండువాడు; తన = తన యొక్క; మాయ = మాయ; చేతన్ = వలన; రజంబును =

రజోగుణమును; విశ్వంబున్ = ప్రపంచమును; సృజింపన్ = సృష్టింపవలెనని; కోరి = భావించియు;
 సత్త్వంబును = సత్త్వగుణమును; క్రీడింపన్ = క్రీడింపవలెనని; కోరి = భావించియు; తమంబును =
 తమోగుణమును; నిద్రింపన్ = నిద్రింపవలెనని; కోరి = భావించియు; ఉత్పాదించి = సృష్టించి;
 చరము = కదలెడి లక్షణము గలది; ఐన = అయిన; కాలంబును = కాలమును; సృజించున్ =
 సృష్టించును; ఆ = ఆ; కాలంబునన్ = కాలము నందు; సర్వ = అన్నిటిని; దర్శనుండు =
 కాంచెడివాడు; ఐన = అయిన; ఈశ్వరుండును = భగవంతుడును; కాల = కాలుడు యనెడి;
 ఆహ్వాయుండును = పేరు గలవాడు; ఐ = అయ్యి; హరి = విష్ణుమూర్తి; సత్త్వగుణంబున్ =
 సత్త్వగుణము గలవారు; ఐన = అయిన; దేవ = దేవతలు; అనీకంబున్ = సర్వుల; కున్ = కు;
 వృద్ధియున్ = పెంపును; రజన్ = రజస్సుయైన; తమన్ = తమస్సు యైన; గుణులు = గుణములు
 గలవారు; అయిన = ఐనట్టి; రాక్షసుల్ = రాక్షసుల; కున్ = కు; హానియున్ = నాశమును;
 చేయుచుండు = కలిగించుచుండును.

భావము:

ఓ మహారాజా! పరీక్షిత్తు! కృష్ణదైపాయనునకు ముందుగా నమస్కరించి పవిత్రమైన విష్ణుకథలు
 చెప్తాను, విను. శ్రీమన్నారాయణుడు ఇట్టివాడు అని తెలుసుకోలేము. ఆయన తత్త్వం ఎవరూ
 తెలుసుకోలేరు. ఆయన గుణవికారాలకు అతీతుడు. ప్రకృతికి అంటి అంటనట్టు ఉండు వాడు.
 జన్మబంధాలలో చిక్కుట లేనివాడు. త్రిగుణాలకు అతీతుడు. ఆ పరమేశ్వరుడు తన మాయతో తానే
 గుణ వికారాలు కల్పించుకుని బాధలు పెట్టివాడూ, బాధలు పడేవాడూ తానే అవుతాడు. లోకంలో
 సత్త్వగుణము, రజోగుణము, తమో గుణము అని మూడు రకాల గుణములు ఉన్నాయి. అవి
 ఒక్కొక్కప్పుడు తగ్గి ఉంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు ప్రకోపిస్తుంటాయి. భగవానుడు "సత్త్వగుణం"
 ప్రధానంగా దేవతలను, మునులను; "రజోగుణం" ప్రధానంగా అసురులనూ; "తమోగుణం"
 ప్రధానంగా యక్షుల, రాక్షసుల సమూహాలను వేరువేరుగా సృష్టించాడు; సూర్యుడు వివిధప్రదేశాల
 నుండి వేరువేరుగా కనబడినప్పటికీ, ఒక్కడే అయినట్లుగా, అన్నిటిలోనూ, అందరిలోనూ సర్వకాల
 సర్వావస్థలలోను నివసిస్తున్నప్పటికిని వేరుకాడు, అతను ఒక్కడే. ఆ విధంగానే, తత్త్వం తెలిసిన
 జ్ఞానులు తమలో "ఆత్మ" స్వరూపంలో ప్రకాశించే దైవమును తెలుసుకుంటారు. "జీవాత్మ"కు
 ఇతరుడుగా కన్పిస్తూ ఉంటాడు. సర్వం తానే అయి, ప్రభువై, తన మాయాజాలంతో విశ్వాన్ని
 సృష్టించదలచి రజోగుణాన్ని, లీలా విలాసాలు చూపించ దలచి సత్త్వ గుణాన్ని, నిద్రింప దలచి

తమోగుణాన్ని కలిగించి, నడుస్తూ ఉండే "కాలా"న్ని సృష్టించాడు. అట్టి కాలం వలన సర్వత్రా దర్శనం ఇచ్చే ఆ పరమేశ్వరుడు "కాలస్వరూపుడు"గా పిలువబడతాడు. అటువంటి ఆ స్వామి సత్వగుణ ప్రధానులైన దేవతలకు ఆనందాన్ని, తమోగుణ ప్రధానులైన రాక్షసులకు దుఃఖాన్ని కలిగిస్తూ ఉంటాడు.

7-8-క.

జననాయక! యీ యర్థము

ఘన యశుఁ డగు ధర్మజనకుఁ క్రతుకాలమునన్

మును నారదుండు చెప్పెను

వినిపించెద వినుము చెవులు విమలత నొందన్.

టీకా:

జననాయక = రాజా {జననాయక - జనులకు నాయకుడు, రాజు}; ఈ = ఇట్టి; అర్థము = సందర్భము నందు; ఘన = గొప్ప; యశుడు = కీర్తి గలవాడు; అగు = అయిన; ధర్మరాజున్ = ధర్మరాజున; కున్ = కు; క్రతు = యజ్ఞ; కాలమునన్ = సమయము నందు; మును = పూర్వము; నారదుండు = నారదుడు; చెప్పెను = తెలియజెప్పెను; వినిపించెదన్ = చెప్పెదను; వినుము = వినుము; చెవులు = చెవులు; విమలతన్ = నిర్మలత్వమును; ఒందన్ = పొందునట్లుగా.

భావము:

జనులందరిని సరైన మార్గంలో నడిపించే ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! ఇప్పుడు నీవడిగిన సంగతినే పూర్వం ధర్మవిదుడైన ధర్మరాజునకు రాజసూయయాగ సమయంలో ధర్మవిదు డైన నారదమహర్షి చెప్పాడు. ఇప్పుడు నీకు చెప్తాను చెవులకు పండువుగా విను,

7-9-వ.

మున్ను ధర్మరాజు చేయు రాజసూయయాగంబున బాలుండైన శిశుపాలుండు హరిని నిందించి నిశిత నిర్వక్త చక్రధారా దళిత మస్తకుం డయి తేజోరూపంబున వచ్చి హరిదేహంబు జొచ్చినం జూచి వెఱఁగు పడి ధర్మజుండు సభలోనున్న నారదునిం జూచి యిట్లనియె.

టీకా:

మున్ను = పూర్వము; ధర్మరాజు = ధర్మరాజు; చేయు = చేసెడి; రాజసూయ = రాజసూయము యనెడి
{రాజసూయము - ఒకరాజు తక్కిన రాజులను జయించి చేసెడి యజ్ఞము}; యాగంబునన్ =
యజ్ఞమునందు; బాలుండు = అజ్ఞాని; ఐన = అయిన; శిశుపాలుండు = శిశుపాలుడు {శిశుపాలుడు
- శ్రీకృష్ణుని మేనత్త కొడుకు, చేదిదేశపు రాజు}; హరిని = శ్రీకృష్ణుని; నిందించి = తిట్టి; నిశిత =
వాడియైన; నిర్వక్త = వక్తము కాని; చక్త = చక్తము యొక్క; ధారా = అంచులచే; దళిత =
ఖండింపబడిన; మస్తకుండు = శిరస్సు గలవాడు; అయి = అయ్యి; తేజన్ = వెలుగు; రూపంబునన్ =
రూపముతో; వచ్చి = చేరి; హరి = శ్రీకృష్ణుని; దేహంబున్ = శరీరమును; చొచ్చినన్ = ప్రవేశించగా,
ఐక్యము కాగా; చూచి = చూసి; వెతిగుపడి = ఆశ్చర్యపోయి; ధర్మజుండు = ధర్మరాజు; సభ =
సభావాటిక; లోనన్ = అందు; ఉన్న = ఉన్నట్టి; నారదునిన్ = నారదుని; చూచి = చూసి; ఇట్లు = ఈ
విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

పూర్వం ధర్మరాజు రాజసూయయాగం చేస్తున్నాడు. అజ్ఞాని అయిన శిశుపాలుడు శ్రీకృష్ణుని
నిందించాడు. బహు వాడి అయిన సుదర్శన చక్రంతో కృష్ణుడు అతని తల ఖండించాడు. అతని
ఆత్మ తేజోరూపంతో కృష్ణునిలో ఐక్యం అయింది. అది చూసి ఆశ్చర్యపోయి, ధర్మరాజు అప్పుడు
అక్కడ సభలో ఉన్న నారదుడితో ఇలా అన్నాడు.

7-10-ఆ.

"ఎట్టివారికైన నేకాంతులకు నైన,

వచ్చి చొరగ రాని వాసుదేవు

తత్త్వమందుఁ జేదిధరణీశుఁ డహితుడై,

యెట్లు జొచ్చె? మునివరేణ్య! నేడు.

టీకా:

ఎట్టి = ఎటువంటి; వారి = వారల; కిన్ = కు; ఐనన్ = అయినప్పటికిని; ఏకాంతుల్ = అనన్యభక్తులు;
కున్ = కు; ఐనన్ = అయినను; వచ్చిచొరగన్ = ఐక్యమగుటకు; రాని = సాధ్యము కాని; వాసుదేవు =
విష్ణువు యనెడి; తత్త్వము = పరమాత్మ; అందున్ = లో; చేది = చేదిదేశపు; ధరణీశుడు = రాజు
{ధరణీశుడు - ధరణి (రాజ్యమున)కు ఈశుడు (ప్రభువు), రాజు}; అహితుడు = శత్రువు; ఐ = అయి
ఉండి; ఎట్లు = ఏ విధముగ; చొచ్చెన్ = ప్రవేశించెను; ముని = మునులలో; వరేణ్య = శ్రేష్ఠుడా; నేడు =
ఇప్పుడు.

భావము:

"ఓ నారదా! ఎలాంటివారికైనా ఎంతటి అనన్యభక్తులకు అయినా ప్రవేశించడానికి సులభంకానట్టి
ఆ మహా తత్త్వంలో, విష్ణు తత్త్వంలో శత్రుత్వం చూపుతున్న ఈ చేది దేశపు రాజు అయిన
శిశుపాలుడు ఇంత సులువుగా ఎలా ఐక్యం అయ్యాడు; నీవు గొప్ప మునులలో మిన్న
అయినవాడవు. నాకు ఇదెలా సాధ్యం అయిందో చెప్పు.

7-11-ఉ.

వేనుడు మాధవుం దెగడి **వి**ష్ణులు దిట్టిన భగ్నుడై తమో
లీనుడు గాడె తొల్లి; మద**లి**ప్తుడు చైద్యుడు పిన్ననాట నుం
డేనియు మాధవున్ విన స**హిం**పడు భక్తి వహింపఁ డట్టి వాఁ
డేనిబిడ ప్రభావమున **నీ** పరమేశ్వరునందుఁ జొచ్చెనో?

టీకా:

వేనుడు = వేను డనెడి మహారాజు {వేనుడు - పృథుచక్రవర్తి తండ్రి, అంగుని కుమారుడు};
మాధవున్ = విష్ణుమూర్తిని; తెగడి = నిందించి; విష్ణులు = బ్రాహ్మణులు; తిట్టినన్ = శపించగా;
భగ్నుడు = నశించినవాడు; ఐ = అయ్యి; తమన్ = చీకటిలోకమున, నరకమున; లీనుండు =
కలిసినవాడు; కాడె = కాలేదా ఏమి, అయ్యెనుకదా; తొల్లి = పూర్వకాల మందు; మద = పొగరు;
లిప్తుడు = పట్టినవాడు; చైద్యుడు = శిశుపాలుడు {చైద్యుడు - చేదిదేశపురాజు, శిశుపాలుడు};

పిన్ననాట = చిన్నతనము; నుండేనియున్ = నుండియును; మాధవున్ = శ్రీకృష్ణుని; వినన్ = వినుటనుకూడ; సహింపడు = ఓర్వడు; భక్తిన్ = భక్తిని; వహింపడు = కలిగి యుండడు; అట్టి = అటువంటి; వాడు = అతడు; ఏ = ఎట్టి; నిబిడ = దట్టమైన; ప్రభావమునన్ = మహిమవలన; ఈ = ఈ; పరమేశ్వరున్ = భగవంతుని; అందున్ = లో; చొచ్చెనో = లీనమయ్యెనో.

భావము:

పూర్వం వేనుడనే రాజు విష్ణుమూర్తిని దూషించగా, వేదమూర్తులు అయిన బ్రాహ్మణులు శపించారు; అతను అలా నరకంలో పడిపోయాడు కదా! ఈ పొగరుబోతు చేది దేశపు శిశుపాలునికి భక్తి ఎలాగూ లేదు; పైగా చిన్నప్పటి నుండి కృష్ణుడి మాటంటేనే మండిపడేవాడు కదా! అటువంటి వాడు ఇలా ఏ మహా మహిమతో కృష్ణమూర్తిలో లీనం అయ్యాడు?

7-12-మ.

హరిసాధింతు హరిన్ గ్రసీంతు హరిఁ బ్రాణాంతంబు నొందింతుఁ దా

హరికిన్ వైరి నటంచు వీడు పటురోషాయత్తుడై యెప్పుడుం

దిరుగుం, బ్రువ్వదు నోరు, వ్రీలిపడ దా దేహంబు, దాహంబుతో

నరకప్రాప్తియు నొందఁ, డే క్రియ జగన్నాథుం బ్రవేశించెనో?

టీకా:

హరిన్ = శ్రీకృష్ణుని; సాధింతున్ = ఓడించెదను; హరిన్ = శ్రీకృష్ణుని; గ్రసీంతున్ = మింగెదను; హరిన్ = శ్రీకృష్ణుని; ప్రాణాంతంబున్ = మరణమునకు; ఒందింతున్ = చెందించెదను; తాన్ = తను; హరి = శ్రీకృష్ణుని; కిన్ = కి; వైరిన్ = శత్రువును; అట = అని; అంచున్ = అనుచు; వీడు = ఇతడు; పటు = దట్టమైన; రోష = కోపము; ఆయత్తుడు = కలవాడు; ఐ = అయ్యి; ఎప్పుడున్ = ఎల్లప్పుడును; తిరుగున్ = వర్తించును; బ్రువ్వదు = పుచ్చిపోదు; నోరు = నోరు; వ్రీలి = విరిగి; పడదు = కూలిపోదు; ఆ = ఆ; దేహంబున్ = శరీరము; దాహంబు = యాతనల; తోన్ = తోటి; నరక = నరకమును; ప్రాప్తియున్ = చెందుటను; ఒందడు = పొందడు; ఏ = ఏ; క్రియన్ = విధముగ; జగన్నాథున్ = విష్ణువు నందు {జగన్నాథుడు - జగత్తునకు నాథుడు, విష్ణువు}; ప్రవేశించెనో = చేరెనో.

భావము:

ఈ శిశుపాలుడు ఎప్పుడూ రోషంతో, ద్వేషంతో తిరుగుతుండేవాడు; ఎప్పుడూ “కృష్ణుణ్ణి ఓడిస్తా, పట్టుకుంటా, చంపేస్తా, కృష్ణుడు నా ప్రాణ విరోధి” అంటూ ఉండే వాడు కదా! పుణ్యపురుషుని దూషించే వీడికి పురుగులు పట్టి నోరు ఎందుకు పుచ్చిపోలేదు; శరీరావయవాలు విరిగి పడిపోలేదు; దేహం దహించి నరకంలో పడిపోలేదు; పైగా ఎలా సర్వలోకాధి నాయకుడైన శ్రీహరిలో ప్రవేశించింది;

7-13-వ.

అదియునుం గాక, దంతవక్త్రుండును వీడును నిరంతరంబు గోవిందు నింద జేయుదురు;
నిఖిలజనులు సందర్శింప నేడు వీనికి విష్ణు సాయుజ్యంబు గలుగుట కేమి హేతువు?
వినిపింపుము; పవన చలితదీపశిఖయునుం బోలె నా హృదయంబు సంచలించుచున్న దనిన,
ధర్మనందనునకు నారదుం డిట్లనియె “దూషణభూషణతిరస్కారంబులు శరీరంబునకుం గాని
పరమాత్మకు లేవు; శరీరాభిమానంబునం జేసి దండవాక్పారుష్యంబులు హింసయై తోచు
తెఱంగున; నేను నాయది యనియెడు వైషమ్యంబును భూతంబులకు శరీరంబు నందు
సంభవించు; నభిమానంబు బంధంబు; నిరభిమానుండై వధించినను వధంబుగాదు; కర్తృత్వ
మొల్లని వానికి హింసయు సిద్ధింపదు; సర్వభూతాత్మకుండైన యీశ్వరునికి వైషమ్యంబు లేదు;
కావున.

టీకా:

అదియునున్ = అంతే; కాక = కాకుండగ; దంతవక్త్రుండును = దంతవక్త్రుడు {దంతవక్త్రుడు -
శిశుపాలుని తమ్ముడు}; వీడునున్ = ఇతడు; నిరంతరంబు = ఎల్లప్పుడును; గోవిందున్ = శ్రీకృష్ణుని;
నిందన్ = తెగడుట; చేయుదురు = చేయుచుందురు; నిఖిల = ఎల్ల; జనులున్ = లోకులు;
సందర్శింపన్ = చక్కగ చూచుచుండగా; నేడు = ఇప్పుడు; వీని = ఇతని; కిన్ = కి; విష్ణు =
విష్ణుమూర్తి యందు; సాయుజ్యంబున్ = ఐక్య మగుట; కలుగుట = సంభవించుట; కున్ = కు; ఏమి
= ఏమిటి; హేతువు = కారణము; వినిపింపుము = తెలుపుము; పవన = గాలికి; చలిత = కొట్టుకొనెడి;
దీప = దీపము యొక్క; శిఖయున్ = మంట; పోలెన్ = వలె; నా = నా యొక్క; హృదయంబు =

హృదయము; సంచలించుచున్నది = కలత నొందుచున్నది; అనినన్ = అనగా; ధర్మనందనున్ =
 ధర్మరాజున {ధర్మ నందనుడు - యమధర్మరాజు యొక్క పుత్రుడు, ధర్మరాజు}; కున్ = కు; నారదుండు
 = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను; దూషణ = తేగడుట; భూషణ = పొగడుట;
 తిరస్కారంబులు = అవమానించుటలు; శరీరంబున్ = దేహమున; కున్ = కు; కాని = కాని;
 పరమాత్మ = పరమాత్మ; కున్ = కు; లేవు = లేవు; శరీర = దేహ మందలి; అభిమానంబునన్ =
 అహంకారము; చేసి = వలన; దండ = కొట్టుట; వాక్పారుష్యంబులున్ = కఠినముగామాట్లాడుట;
 హింస = వధించుట; ఐ = జరుగునట్లు; తోచు = తెలియు; తెఱంగునన్ = విధముగ; నేను = నేను;
 నాయది = నాది; అనియెడు = అనెడి; వైషమ్యంబును = భేదభావము; భూతంబుల్ = జీవుల; కున్ =
 కు; శరీరంబున్ = దేహమున; అందున్ = అందు; సంభవించు = కలుగును; అభిమానంబు =
 అహంకారము; బంధంబు = బంధములు; నిరభిమానుండు = అభిమానము లేనివాడు; ఐ =
 అయ్యి; వధించినను = చంపినను; వధంబు = హత్య; కాదు = కాదు; కర్తృత్వము = కర్త యైన
 భావము; ఒల్లని = అంగీకరించనట్టి; వాని = అతని; కిన్ = కి; హింసయున్ = హత్యాపాపము;
 సిద్ధింపదు = కలుగదు; సర్వ = సమస్తమైన; భూత = జీవులు; ఆత్మకుండు = లోనుండువాడు,
 తానైనవాడు; ఐనన్ = అయినట్టి; ఈశ్వరున్ = భగవంతుని; కిన్ = కి; వైషమ్యంబున్ =
 భేదభావము, శత్రుత్వభావము; లేదు = లేదు; కావున = అందుచేత.

భావము:

ఇంతే కాకుండా, ఈ శిశుపాలుడూ, వీడి తమ్ముడు దంతవక్త్రుడూ ఎప్పుడూ కృష్ణుణ్ణి నిందించే వాళ్ళే
 కదా! అంతటి పాపీ ఇందరు చూస్తుండగా పరమ ముక్తి గమ్యమైన విష్ణుసాయుజ్యం ఎలా
 పొందాడు? ఈ సందేహం తీరక, గాలికి కొట్టుమిట్టాడే దీపంలా, నా హృదయం చలించిపోతోంది.
 దీనికి కారణం ఏమిటో చెప్పి నా సందేహం తీర్చు?" అన్నాడు. అప్పుడు నారదమహర్షి ఇలా
 అన్నాడు. "తిట్టినా, పొగిడినా అవి దేహానికే కాని ఆత్మకు, పరబ్రహ్మకు అంటవు; దండించటం,
 తిట్టటం, కొట్టటం వంటివి దేహం మీద మమకారంతో బాధ హింసలా తోస్తాయి; జీవులకు
 సహజమైన అహంకార మమకారాలు లేకుండా అభిమాన బంధం లేకుండా చంపేసినా కూడా
 అది హత్యా కాదు, పాపం అంటదు; చేసిన వాడిని నేను అనే కర్తృత్వం వదలిపెట్టిన వానికి
 జీవహింస, పాపాలు ఏవీ అంటవు; ఎల్ల జీవులలో అంతరాత్మగా ఉండే భగవానునికి భేదభావం

అన్నది లేదు; ఎవరిమీదా దేనిమీదా ద్వేషంకానీ, విరోధంకానీ ఎప్పుడూ ఎక్కడా విష్ణుమూర్తికి ఉండదు;

7-14-ఆ.

అలుక నైనఁ జెలిమి నైనఁ గామంబున
నైన బాంధవమున నైన భీతి
నైన దగిలి తలఁప వఖిలాత్ముఁ డగు హరిఁ
జేర వచ్చు వేలు జేయఁ డతఁడు.

టీకా:

అలుకన్ = కోపముతో; ఐనన్ = అయినను; చెలిమిన్ = స్నేహముతో; ఐనన్ = అయినను;
గామంబునన్ = కోరికతో; ఐనన్ = అయినను; బాంధవమునన్ = చుట్టరికముతో; ఐనన్ =
అయినను; భీతిన్ = భయముతో; ఐనన్ = అయినను; తగిలి = పూని; తలపన్ = తరచి చూసినచో;
అఖిలాత్ముడు = సర్వభూత స్వరూపుడు; అగు = అయిన; హరిన్ = నారాయణుని; చేరవచ్చును =
చేరుట సాధ్యము; వేలుచేయడు = భేదముగ చూడడు; అతడు = అతడు.

భావము:

ఆ స్వామి ఎవరినీ ఎప్పుడూ పరునిగా చూడడు. కోపంతో కానీ, స్నేహంతో కానీ, ఇష్టంతో కానీ,
బంధుత్వంతో కానీ, భయంతో కానీ ఎలా అయినా సరే మనస్ఫూర్తిగా ఏకాగ్రంగా విష్ణునామాన్ని
స్మరణ చేస్తే చాలు, సర్వ భూతాత్మకు డైన ఆ శ్రీమహావిష్ణువు సన్నిధానానికి చేర్చుకుంటాడు.

7-15-క.

వైరానుబంధనంబునఁ
జేరిన చందమున విష్ణుఁ జిరతర భక్తిం
జేరఁగరా దని తోచును
నారాయణభక్తి యుక్తి నా చిత్తమునన్.

టీకా:

వైర = శత్రుత్వపు; అనుబంధనంబునన్ = సంబంధముతో; చేరిన = పొందిన; చందమునన్ = విధముగ; విష్ణున్ = నారాయణుని; చిరతర = చాలా ఎక్కువ కాలము చేసిన (చిరము - చిరతరము - చిరతమము); భక్తిన్ = భక్తితో; చేరగన్ = చేరుటకు; రాదు = సాధ్యముకాదు; అని = అని; తోచును = అనిపించును; నారాయణ = విష్ణువు యెడలి; భక్తి = భక్తియనెడి; యుక్తిన్ = ఉపాయముతో; నా = నా యొక్క; చిత్తమునన్ = ఉద్దేశ్యములో.

భావము:

‘ఆ మహావిష్ణువును విశృంఖలమైన విరోధంతో చేరినంత సుళువగా, బహు అధికమైన విష్ణుభక్తి మార్గమున చేరలేము’ అని నాకైతే మనసులో అనిపిస్తుంది.

7-16-క.

కీటకముఁ దెచ్చి భ్రమరము

పాటవమున బంభ్రమింప భ్రాంతంబై త

తీటకము భ్రమరరూపముఁ

బాటించి వహించుఁ గాదె భయయోగమునన్.

టీకా:

కీటకమున్ = పురుగును; తెచ్చి = తీసుకొని వచ్చి; భ్రమరము = తుమ్మెద; పాటవమునన్ = నేర్పుతో; బంభ్రమింపన్ = చుట్టుతిరుగగా; భ్రాంతంబు = భ్రాంతిలో పడినది; ఐ = అయ్యి; తత్ = ఆ; కీటకము = పురుగు; భ్రమర = తుమ్మెద యొక్క; రూపమున్ = స్వరూపమును; పాటించి = విడువక; వహించున్ = ధరించును; కాదె = కాదా; భయ = భయము యొక్క; యోగమునన్ = సంబంధముతో.

భావము:

తుమ్మెద పురుగును తీసుకువచ్చి, ఝంకారం చేస్తూ దానిచుట్టూ తిరుగుతుంది. ఆ పురుగు భయంతో ఆ పురుగునే విడువకుండా చూస్తూ భ్రాంతిపడి, తుమ్మెదగా మారిపోతుంది కదా!

అలాగే భయంవల్లగానీ, నయంవల్లగానీ, స్మరణవల్లగానీ, శ్రవణంవల్లగానీ శ్రీహరి సామీప్యం పొందవచ్చు.

7-17-వ.

ఇవ్విధంబున.

టీకా:

ఇవ్విధంబునన్ = ఈ విధముగ.

భావము:

ఇలాగే

7-18-శా.

కామోత్కంఠ గోపికల్, భయమునం గంసుండు, వైరక్రియా
సామగ్రిన్ శిశుపాలముఖ్య నృపతుల్, సంబంధులై వృష్ణులున్,
ప్రేమన్ మీరలు, భక్తి నేము, నిదె చక్రింగంటి; మెట్టెన ను
ద్ధామ ధ్యానగరిష్ఠుఁ డైన హరిఁ జెందన్ వచ్చు ధాత్రీశ్వరా!

టీకా:

కామ = మన్మథ వికారము నందలి; ఉత్కంఠన్ = ఆసక్తితో; గోపికల్ = గోపికలు; భయమునన్ = భయముతో; కంసుండు = కంసుడు; వైర = విరోధపు; క్రియన్ = చేతల; సామగ్రిన్ = బలమున;
శిశుపాల = శిశుపాలుడు; ముఖ్య = మున్నగు; నృపతుల్ = రాజులు; సంబంధులు = చుట్టరికము గల వారు; ఐ = అయ్యి; వృష్ణులున్ = యాదవులు {వృష్ణులు - వృష్ణివంశపు యాదవులు}; ప్రేమన్ = ప్రేమతో; మీరలు = మీరు; భక్తిన్ = భక్తితో; ఏమున్ = మేము; ఇదె = ఇదిగో; చక్రిన్ = విష్ణుమూర్తిని {చక్రి - చక్రము ధరించిన వాడు, హరి}; కంటిమి = దర్శించితిమి; ఎట్లు = ఏ విధముగ; ఐనన్ = అయినప్పటికిని; ఉద్ధామ = ఉన్నత మైన; ధ్యాన = ధ్యానముచే; గరిష్ఠుడు = శ్రేష్ఠుడు; ఐన = అయిన;

హరిన్ = నారాయణుని; చెందన్ = పొంద; వచ్చు = సాధ్యము; ధాత్రీశ్వరా = రాజా {ధాత్రీశ్వరుడు - ధాత్రి (భూమి)కి ఈశ్వరుడు (ప్రభువు), రాజు}.

భావము:

ధర్మరాజా! మన్మథ వికారముతో గోపికలు, ప్రాణభయంతో కంసుడు, విరోధంతో శిశుపాలుడు మొదలైన రాజులు, దాయాదులు అయ్యి యాదవులు, బంధుప్రీతితో మీరు, భక్తితో మేము నిరంతర స్మరణలు చేసి విష్ణుసాయుజ్యం పొందాము కదా. ఏ విధంగా అయినా సరే విడవకుండా ధ్యానించి నారాయణుని పొందవచ్చును.

7-19-వ.

మఱియుం బెక్కుండు కామ ద్వేష భయ స్నేహ సేవాతిరేకంబులఁ జిత్తంబు హరిపరాయత్తంబుగాఁ జేసి తద్గతిం జెందిరి; హరి నుద్దేశించి క్రోధాదులైన యేనింటిలోపల నొక్కటి యైన వెన్నునికి లేని నిమిత్తంబున నతండు వ్యర్థుం డయ్యె; మీ తల్లి చెలియలి కొడుకు లయిన శిశుపాల దంతవక్త్రులు దొల్లి విష్ణుమందిర ద్వారపాలకులు; విప్రశాపంబునఁ బదభ్రష్టులై భూతలంబున జన్మించిరి." అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నారదున కిట్లనియె.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; పెక్కుండు = అనేకమంది; కామ = కోరిక; ద్వేష = విరోధము; భయ = భయము; స్నేహ = ప్రేమ; సేవా = భక్తుల; అతిరేకంబులన్ = అతిశయముతో; చిత్తంబున్ = మనసును; హరి = విష్ణువు; పర = అందు; ఆయత్తంబు = లగ్నమైనది; కాన్ = అగునట్లు; చేసి = చేసికొని; తత్ = అతని; గతిన్ = పదమును; చెందిరి = పొందిరి; హరిన్ = హరిని; ఉద్దేశించి = గురించి; క్రోధ = కోపము {పంచక్రోధాదులు - 1కామ 2క్రోధ 3భయం 4నయం 5భక్తి}; ఆదులు = మొదలైనవి; ఐన = అయిన; ఏనింటి = ఐదింటి (5); లోపల = అందలి; ఒక్కటి = ఒకటి; ఐనన్ = అయినను; వెన్నుని = వేనున; కిన్ = కు; లేని = లేకపోయినట్టి; నిమిత్తంబునన్ = కారణముతో; అతండు = అతడు; వ్యర్థుండు = నిష్ప్రయోజకుడు; అయ్యె = ఆయెను; మీ = మీ; తల్లి = తల్లి యొక్క; చెలియలి = చెల్లెలి; కొడుకులు = పుత్రులు; అయిన = ఐన; శిశుపాల = శిశుపాలుడు; దంతవక్త్రులు = దంతవక్త్రుడులు; తొల్లి = పూర్వము; విష్ణు = విష్ణుమూర్తి; మందిర = నివాసమునకు; ద్వారపాలకులు = వాకిలి కావలివారు;

విప్రు = బ్రాహ్మణులు; శాపంబునన్ = శాపమువలన; పద = పదవినుండి; భ్రష్టులు = తొలగినవారు; ఐ = అయ్యి; భూతలంబునన్ = భూలోకమునందు; జన్మించిరి = పుట్టిరి; అనినన్ = అనగా; విని = ఆలకించి; యుధిష్ఠిరుండు = ధర్మరాజు; నారదున్ = నారదున; కిన్ = కు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇంకా ఇలా చాలామంది ఆ రమామనోహరుడగు విష్ణుమూర్తిని సేవించి, ప్రేమించి, కామించి, ద్వేషించి, భయపడి సదాస్మరిస్తూ మోక్షాన్ని పొందారు. విపరీతంగా భయపడి, భంగపడి కొందరు, విడువరాని విరోధం, క్రోధం పెంచుకుని కొందరు, ఎడతెగని స్నేహం పెంచుకొని కొందరు, ఏకాంత భక్తితో సేవించి కొందరు, మనస్ఫూర్తిగా కామించి కొందరు మనస్సును మాధవునికే అంకింతం చేసి సద్గతిని పొందారు. కానీ శ్రీహరి పట్ల తీవ్రమైన కామం, క్రోధం, భయం, స్నేహం, భక్తి అనే ఈ అయిదింటిలోనూ ఏఒక్కటీ లేకపోవటం చేత, నీవు చెప్పిన వేనుడు భ్రష్టుడై మరణించాడు. కాని మీ పినతల్లి కొడుకులైన శిశుపాలుడు, దంతవక్త్రుల విషయం అలా కాదు. పూర్వం వారిరువురు వైకుంఠంలో విష్ణుమందిర ద్వారపాలకులు. అటువంటి మహాభక్తులూ, ఒకానొక సమయంలో సనకసనందాదులు అనే విప్రుల శాపం పొంది పదవులు కోల్పోయి, భూలోకంలో పుట్టారు" అని దేవర్షి అయిన నారదుడు చెప్పగా విని, ధర్మరాజు నారదుడితో ఇలా అడిగాడు.

7-20-మ.

"అలుగం గారణ మేమి విప్రులకు? ము **న్యాయ**విప్రు లెవ్వారు? ని **శ్చలు** లేకాంతులు నిర్జితేంద్రియులు ని**స్సం**సారు లీశాను వ **ర్తులు** వైకుంఠపురీనివాసు లన విం**దున్**వారి కెబ్బంగి నీ **ఖల** జన్మంబులు వచ్చె? నారద! వినం **గౌ**తూహలం బయ్యెడిన్."

టీకా:

అలుగన్ = కోపించుటకు; కారణము = కారణము; ఏమి = ఏమిటి; విప్రుల్ = బ్రాహ్మణులు; కున్ = కు; మున్ను = పూర్వము; ఆ = ఆ; విప్రులు = బ్రాహ్మణులు; ఎవ్వారు = ఎవరు; నిశ్చలులు = చపలతలేనివారు; ఏకాంతులు = అంతరంగభక్తులు; నిర్జితేంద్రియులు = ఇంద్రియముల నణచిన

వారు; నిస్సంసారులు = సంసార బంధములు లేనివారు; ఈశానువర్తులు = భగవంతు
 ననుసరించు వారు; వైకుంఠ = వైకుంఠము యనెడి; పురీ = పురమునందు; నివాసులు =
 నివసించెడివారు; అనన్ = అని; విందున్ = విన్నాను; వారి = వారల; కిన్ = కి; ఏ = ఏ; భంగిన్ =
 లాగున; ఈ = ఇట్టి; ఖల = నీచ; జన్మంబులు = పుట్టుకలు; వచ్చెన్ = కలిగినవి; నారద = నారదుడా;
 వినన్ = వినవలెనని; కౌతూహలంబు = ఉత్సృకత; అయ్యెడిన్ = కలుగుచున్నది.

భావము:

"ఓ నారదమునీంద్రా! ఆ వేదమూర్తులైన ఆ విష్ణులు ఎవరు? వారికి ఆగ్రహం ఎందుకు వచ్చింది;
 విష్ణుమందిర ద్వారపాలకులు 'నిశ్చలమైన, భక్తి ప్రపత్తులు కలవారు; ఏకాంత దాసుల;
 ఇంద్రియజయం కలవారు; సంసారబంధాలలో తగుల్కొనని వారు; నిరంతరం జగన్నాథుని ఆజ్ఞను
 పాటించేవారు; సాక్షాత్తు వైకుంఠంలో నివసించే వారు! అటువంటి వాళ్ళు విప్రశాపానికి ఎలా
 గురయ్యారు? వాళ్ళకి దుష్టజన్మలు ఎలా కలిగాయి? ఇదంతా వినాలని కుతూహలంగా ఉంది
 చెప్పండి."

సప్తమ స్కంధము : హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల కథ

7-21-వ.

అనిన నారదుం డిట్లనియె "నొక్కనాఁడు బ్రహ్మామానసపుత్రు లైన సనకసనందనాదులు
 దైవయోగంబున భువనత్రయంబు నందును సంచరించుచు నై దా తేండ్ల ప్రాయంపు బాలకుల
 భావంబున దిగంబరు లయి హరిమందిరంబునకు వచ్చి చొచ్చునెడ మొగసాల నున్న పురుషు
 లిరువురు వారలం జూచి.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను; ఒక్కనాడు =
 ఒకరోజు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుని; మానస = మానస; పుత్రులు = కొడుకులు; ఐన = అయిన;
 సనకసనందనాదులు = సనక సనంద నాదులు {సనక సనంద నాదులు - 1సనక 2సనందన

3సనత్కుమార 4సనత్కుజాత అను నలుగురు, కుమారవర్గము; దైవ = దేవుని యొక్క;
 యోగంబునన్ = సంకల్పమువలన; భువనత్రయంబున్ = ముల్లోకములు; అందునున్ = లోను;
 సంచరించుచు = తిరుగుతూ; ఐదు = ఐదు (5); ఆఱు = ఆరు (6); ఏండ్ల = సంవత్సరముల;
 ప్రాయంపు = వయసుగల; బాలకుల = పిల్లవారి; భావంబునన్ = రూపమున; దిగంబరులు =
 నగ్నముగా నున్నవారు {దిగంబరులు - దిక్ (దిక్కులే) అంబరులు (బట్టలుగా గలవారు)}; అయి =
 అయ్య; హరి = విష్ణుమూర్తి; మందిరమున్ = నిలయమున; కున్ = కు; వచ్చి = చేరి; చొచ్చున్ =
 ప్రవేశించెడి; ఎడన్ = సమయములో; మొగసాలన్ = వాకిటముందర; ఉన్న = ఉన్నట్టి; పురుషులు =
 వ్యక్తులు; ఇరువురు = ఇద్దరు (2); వారలన్ = వారిని; చూచి = చూసి.

భావము:

అలా ధర్మరాజు అడుగగా నారదమహర్షి ఇలా అన్నాడు "బ్రహ్మదేవుడి సంకల్ప మాత్రం చేత
 జనించిన "సనక, సనందన, సనత్కుమార, సనత్కుజాతుడు" అనే నలుగురు విష్ణులు ఒకమారు
 ముల్లోకాలలో అయిదు, ఆరు సంవత్సరాల వయసు బాలురులు అయి దిగంబరులుగా
 సంచరిస్తున్నారు. దైవనిర్ణయం వల్ల వారు వైకుంఠం చేరి విష్ణుమూర్తిని దర్శించాలని వచ్చారు.
 వారు విష్ణుమందిరంలో ప్రవేశించబోగా, వాకిట్లో ద్వారం వద్ద ఉన్న పురుషులు ఇద్దరు వారిని
 చూసి.

7-22-క.

డింభకుల ననర్గళ వి

స్తంభకుల రమాధినాథ స్తల్లాప సుఖా

రంభకుల ముక్తమానస

దంభకులం జొరంగనీక త్తటిమి రథీశా!

టీకా:

డింభకులన్ = బాలురను; అనర్గళ = అడ్డులేని; విస్తంభకులన్ = చొరవగలవారిని; రమాధినాథ =
 విష్ణుని గురించిన {రమాధినాథుడు - రమ (లక్ష్మీదేవి)కి అధినాథుడు (భర్త), విష్ణువు}; సత్ = మంచి;
 ఆలాప = మాటలు వలన; సుఖ = సుఖమున; ఆరంభకులన్ = పూనినవారిని; ముక్త =

విడువబడిన; మానస = మనసునందలి; దంభకులన్ = గంర్వములు గలవారిని; చొరంగనీక = ప్రవేశింపనీయక; తటిమిరి = తరిమిరి; అధీశా = మహారాజా.

భావము:

ఓ యుధిష్ఠర మహారాజా! సనకాదులు గర్వం అంటే తెలియని నిర్మలమైన బాలుర రూపంలో ఉన్నారు. లక్ష్మీపతి అయిన విష్ణువుతో మంచిమాటలు మాట్లాడాలనే ఆసక్తిలో మునిగి మిక్కిలి చొరవగా విష్ణుమందిరంలో ప్రవేశించబోతున్నారు. అట్టి వారిని ఆ ద్వారపాలకులు అడ్డుకొని గెంటేశారు.

7-23-క.

వారింఁచిన తమకంబున

వారింఁచుక నిలువలేక వడిఁ దిట్టిరి దౌ

వారికుల నసురయొని న

వారితులై పుట్టుఁ డనుచు వసుధాధీశా!

టీకా:

వారింఁచిన = అడ్డుకొన్న; తమకంబునన్ = తొందరలో; వారు = వారు; ఇంచుకన్ = కొంచెము కూడ; నిలువలేక = సహింపలేక; వడిన్ = వేగముగా; తిట్టిరి = శపించిరి; దౌవారికులన్ = ద్వారాపాలకులను; అసుర = రాక్షస {అసురులు - సురులు కానివారు, రాక్షసులు}; యొనిన్ = గర్భమునందు; అవారితులు = అడ్డగింపబడనివారు; ఐ = అయ్యి; పుట్టుడు = జన్మించుడు; అనుచున్ = అని; వసుధాధీశా = రాజా {వసుధాధీశుడు - వసుధ (భూమి)కి ఈశుడు (ప్రభువు), రాజు}.

భావము:

భూమండాలాన్ని ఏలే మహారాజా! యుధిష్ఠరా! ఆ సనకసనందాదులు ఎంతో నిగ్రహం కలవారు అయినప్పటికీ, విష్ణుసందర్శనం కోసం తొందరపడుతూ ఉన్నవారు, కనుక అలా ద్వారపాలకులు అడ్డుకోగా సహించలేక, కోపంతో వారిని రాక్షస పుట్టుకలు తప్పక పుట్టెదరు గాక! అని శపించారు.

7-24-వ.

మఱియు నా పిన్నపెద్దలు వారలం జూచి "మీర లి య్యెడ నుండ నర్హులు గారు;
నారాయణచరణకమలంబు విడిచి రజస్తమోగుణులై రాక్షసయోనిం బుట్టుం"డని శపించిన,
వారు నా శాపవశంబునఁ బదభ్రష్టులై కూలుచు మొఱలిడిన న మృహాత్ములు దయాళులై
క్రమ్మఱిం గరుణించి "మూఁడు జన్మంబులకు వైరంబున భగవత్సన్నిధానంబు గలిగెడు" మని
నిర్దేశించి చని; రివ్విధంబున శాపహతు లై హరి పార్శ్వచరులైన పురుషు లిరువురు హిరణ్యకశిపు
హిరణ్యాక్షు లన దితికి జన్మించి; రందుఁ గనిష్ఠుడైన హిరణ్యాక్షుని హరి వరాహ రూపంబున
సంహరించె; నగ్రజండయిన హిరణ్యకశిపుండు నరసింహ మూర్తి యయిన శ్రీహరిచేత విదళితుం
డయ్యె; నతని కొడుకు ప్రహ్లాదుండు దండ్రీచేత హింసితుండయున్న నారాయణపరాయణుండై
శాశ్వతుం డయ్యె; రెండవ భవంబునఁ గైకశి యను రాక్షసికి రావణ కుంభకర్ణులయి సంభవించిన,
విశ్వంభరుడు రఘుకులంబున రాఘవుండయి యవతరించి వారల వధియించె; న మృహాత్ముని
పరాక్రమంబులు మార్కండేయ ఋషి వలన నెఱింగెదవు; తృతీయ జన్మంబున మీ తల్లి
చెలియలికి శిశుపాల దంతవక్త్రు లన నుద్భవించి.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; ఆ = ఆ; పిన్నపెద్దలు = బాలరూప మహా జ్ఞానులు; వారలన్ = వారిని; చూచి
= చూసి; మీరలు = మీరు; ఈయెడ = ఇక్కడ; ఉండన్ = ఉండుటకు; అర్హులు = అర్హతగలవారు; కారు
= ఐనవారుకాదు; నారాయణ = విష్ణుని; చరణ = పాదములు యనెడి; కమలంబున్ = పద్మములను;
విడిచి = వదలి; రజస్తమోగుణులు = రజోగుణము తమోగుణము గలవారు; ఐ = అయ్యె; రాక్షస =
రాక్షస; యోనిన్ = గర్భమున, వంశములో; పుట్టుండు = జన్మించుడు; అని = అని; శపించినన్ =
శపింపగా; వారున్ = వారు; ఆ = ఆ; శాప = శాపమునకు; వశంబునన్ = లోనగుటవలన;

పదభ్రష్టులు = అధికారచ్యుతులు; ఐ = అయ్యి; కూలుచున్ = పడిపోతూ; మొఱలిడినన్ =
 విన్నవించుకొనగా; ఆ = ఆ; మహాత్ములు = గొప్పవారు; దయాళులు = దయగలవారు; ఐ = అయ్యి;
 క్రమ్మఱన్ = మరల; కరుణించి = కృపచూపి; మూడు = మూడు (3); జన్మంబుల్ = జన్మల; కున్ = కు;
 వైరంబునన్ = విరోధభావముతో; భగవత్ = భగవంతుని; సన్నిధానంబున్ = ఆశ్రయము,
 వద్దనుండుట; కలిగెడుము = కలుగుగాక; అని = అని; నిర్దేశించి = నిర్ణయించి; చనిరి = వెళ్ళిరి;
 ఇవ్విధంబునన్ = ఈ విధముగా; శాప = శాపముచే; హతులు = దెబ్బతిన్నవారు; ఐ = అయ్యి; హరి =
 విష్ణుని; పార్శ్వచరులు = అనుచరులు; ఐన = అయిన; పురుషులు = వారు; ఇరువురు = ఇద్దరు (2);
 హిరణ్యకశిపు = హిరణ్యకశిపుడు; హిరణ్యాక్షులు = హిరణ్యాక్షులు; అనన్ = అనగా; దితి = దితి; కిన్
 = కి; జన్మించిరి = పుట్టిరి; అందున్ = వారిలో; కనిష్ఠుడు = చిన్నవాడు; ఐన = అయినట్టి; హిరణ్యాక్షుని
 = హిరణ్యాక్షుని; హరి = నారాయణుడు; వరాహ = వరాహము, పంది; రూపంబునన్ = రూపముతో;
 సంహరించెన్ = చంపెను; అగ్రజుండు = పెద్దవాడు; అయిన = ఐన; హిరణ్యకశిపుండు =
 హిరణ్యకశిపుడు; నరసింహ = నరసింహుని; మూర్తి = రూపమునగలవాడు; అయిన = ఐన; శ్రీ =
 శోభాకరమైన; హరి = నారాయణుని; చేతన్ = వలన; విదళితుండు = సంహరింపబడినవాడు;
 అయ్యెన్ = అయ్యెను; అతని = అతని యొక్క; కొడుకు = కుమారుడు; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు;
 తండ్రి = నాన్న; చేతన్ = వలన; హింసితుండు = బాధింపబడినవాడు; అయ్యును = అయినప్పటికిని;
 నారాయణ = విష్ణుని యందు; పరాయణుండు = లగ్నమైనవాడు; ఐ = అయ్యి; శాశ్వతుండు =
 ఎల్లప్పుడు నుండువాడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; రెండవ = రెండవ (2); భవంబునన్ = జన్మములో;
 కైకశి = కైకశి; అను = అనెడి; రాక్షసి = రాక్షసస్త్రీ; కిన్ = కి; రావణ = రావణుడు; కుంభకర్ణులు =
 కుంభకర్ణులు; అయి = ఐ; సంభవించిన = పుట్టగా; విశ్వంభరుడు = విష్ణుమూర్తి {విశ్వంభరుడు -
 విశ్వము (జగత్తును) భరుడు (ప్రోచువాడు), విష్ణువు}; రఘుకులంబునన్ = రఘువంశములో;
 రాఘవుండు = రాఘవుడు; అయి = ఐ; అవతరించి = జన్మించి; వారలన్ = వారిని; వధియించెన్ =
 సంహరించెను; ఆ = ఆ; మహాత్ముని = గొప్పవాని; పరాక్రమంబులు = విక్రమములు; మార్కండేయ =
 మార్కండేయుడు యనెడి; ఋషి = ఋషి; వలనన్ = ద్వారా; ఎఱింగెదవు = తెలుసుకొనెదవు;
 తృతీయ = మూడవ (3); జన్మంబునన్ = పుట్టుకలో; మీ = మీ; తల్లి = తల్లి యొక్క; చెలియలి = చెల్లెలు;
 కిన్ = కు; శిశుపాల = శిశుపాలుడు; దంతవక్త్రులు = దంతవక్త్రులు; అనన్ = అని; ఉద్భవించి = పుట్టి.

భావము:

ఇంకా ఆ బాలుర రూపంలో ఉన్న జ్ఞానవృద్ధులు అయిన సనకసనందాదులు ఆ ద్వారపాలకులను ఇలా శపించారు. "మీరు ఇక్కడ ఉండటానికి అర్హులు కారు; విష్ణుపాదపద్మాల సాన్నిధ్యం వదలిపొండి; రజోగుణ, తమోగుణ ప్రధానులైన రాక్షస గర్భాలలో పుట్టండి;" అది విని, ఆ ద్వారపాలకులు పదభ్రష్టులై పశ్చాత్తాపంతో కుమిలిపోతూ మునులను శరణు వేడుకున్నారు. దయాహృదయులైన వారి మనసులు కరిగాయి. "వైరానుబంధ భక్తితో మూడు జన్మలకు భగవంతుని సాన్నిధ్యాన్ని పొందగలరు." అని కరుణా మూర్తులు శాపవిమోచనం అనుగ్రహించారు. ఇలా శాపగ్రస్తులైన ఆ వైకుంఠ ద్వారపాలకులు ఇద్దరూ ఒకటవ జన్మలో హిరణ్యకశిపుడు, హిరణ్యాక్షుడు అను పేర్లతో దితికి పుట్టారు. వారిలో చిన్నవాడు హిరణ్యాక్షుడు భూమిని ఎత్తుకుపోయి సముద్రంలో ఉంటే, విష్ణువు వరాహ అవతారం ఎత్తి వానిని సంహరించి, భూమిని ఉద్ధరించాడు. పెద్దవాడు హిరణ్యకశిపుడు తమ్ముని మరణానికి విష్ణువుపై పగ పెంచుకున్నాడు హిరణ్యకశిపుడి కొడుకు పరమ భక్తాగ్రేష్వరుడైన ప్రహ్లాదుడు. తండ్రి ఎంత హింసించినా విష్ణు భక్తితో ముక్తుడు అయ్యాడు. ప్రహ్లాద రక్షణార్థ మిషతో హిరణ్యకశిపుడిని నరసింహావతారం ఎత్తి విష్ణువు సంహరించాడు. రెండవ జన్మలో కైకశి అనే రాక్షసికి రావణుడు, కుంభకర్ణుడు అను పేర్లతో పుట్టారు. అప్పుడు సీతాపహరణ కారణంగా శ్రీమహావిష్ణువు రఘువంశంలో శ్రీరాముడిగా అవతరించి వారిని సంహరించాడు. మహాత్ముడైన రఘురాముని పరాక్రమాలు మార్కండేయ మహర్షి నీకు వివరంగా చెప్తాడు. మూడవ జన్మలో మీ పినతల్లి అయిన సాత్యతి(శ్రుతశ్రవ)కి భర్త దమఘోషుని వలన శిశుపాలుడు, దంతవక్త్రుడు అయి పుట్టారు.

7-25-శా.

వక్రం బింతయు లేక పాయని మహావైరంబునన్ నిత్యజా

తక్రోధ స్మరణంబులన్ విదళితోద్యత్వాప సంఘాతులై

చక్రచ్ఛిన్న శిరస్సులై మునివచశ్శాపావధి ప్రాప్తులై

చక్రిం జెందిరి వారు పార్శ్వచరులై సారూప్య భావంబునన్."

టీకా:

వక్రంబు = కొరత; ఇంతయు = కొంచెముకూడ; లేక = లేకుండగ; పాయని = విడువని; మహా = గొప్ప;
వైరంబునన్ = పగతో, శత్రుత్వముతో; నిత్య = ఎప్పుడును; జాత = పుట్టెడు; క్రోధ = కోపమువలని;
స్మరణంబులన్ = తలంపులతో; విదళిత = పోగొట్టబడిన; ఉద్యత్ = ఎగసిపడెడి; పాప = పాపముల;
సంఘాతలు = రాసులుగలవారు; ఐ = అయ్యి; చక్ర = విష్ణుచక్రముచేత; చిన్న = నరకబడిన;
శిరస్సులు = శిరస్సులుగలవారు; ఐ = అయ్యి; ముని = మునులచే; వచః = పలుకబడిన; శాప =
శాపము; అవధిన్ = చివరలు; ప్రాప్తులు = పొందినవారు; ఐ = అయ్యి; చక్రీన్ = నారాయణుని {చక్రీ -
చక్రాయుధము గలవాడు, విష్ణువు}; చెందిరి = పొందిరి; వారున్ = వారు; పార్శ్వచరులు =
అనుచరులు; ఐ = అయ్యి; సారూప్య = ఒకేరూపుకలిగెడి; భావంబునన్ = ధర్మమునందు.

భావము:

ఈ శిశుపాలుడు, దంతవక్త్రుడు ఇద్దరూ పుట్టుకతోటే కృష్ణునిపై ఎడతెగని ద్వేషం, రోషం, క్రోధం
పెట్టుకుంటూ నిత్యం హరిని నిందించేవారు. ప్రతి క్షణం ఆయన్నే తలుస్తూ, వేరే ఆలోచన లేకుండా,
ఆయన చుట్టూరా ఊహలన్నీ పెట్టుకొని ఉండేవారు. అలా హరి వాళ్ళ హృదయాలలో నిండి
ఉండేవాడు. హరి సుదర్శన చక్రంతో వారి శిరస్సులతోపాటు సమస్త పాపాలను ఖండిచాడు.
కనుక వారు సనకాది మునుల శాపం నుండి విముక్తులై, విష్ణు సారూప్యము, విష్ణు సాన్నిధ్యము
పొంది, వారి పదవులకు తిరిగి వెళ్ళారు."

7-26-వ.

అనిన విని ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; విని = విని; ధర్మనందనుండు = ధర్మరాజు {ధర్మనందనుడు - యమధర్మరాజు
యొక్క నందనుడు (పుత్రుడు), ధర్మరాజు}; ఇట్లు = ఈ విధముగా; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా నారద మహర్షి చెప్పగా విని ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు.

7-27-క.

"బాలున్ హరిపదచింతా

శీలున్ సుగుణాలవాలు శ్రీమన్నేధా

జాలున్ సంతోషింపక

యేలా శిక్షించె రాక్షసేంద్రుం డనఘా!

టీకా:

బాలున్ = పిల్లవానిని; హరి = నారాయణుని; పద = పాదములను; చింతా = స్మరించెడి; శీలున్ = స్వభావము గలవానిని; సు = మంచి; గుణాల = గుణములకు; వాలున్ = పాదైనవానిని; శ్రీమత్ = శోభాయుక్తమైన; మేధా = బుద్ధి; జాలున్ = విశేషములు కలవానిని; సంతోషింపక = సంతృప్తుడుగాక; ఏలా = ఎందులకు; శిక్షించెన్ = దండించెను; రాక్షస = రాక్షసులలో; ఇంద్రుడు = శ్రేష్ఠుడు; అనఘా = పుణ్యుడా.

భావము:

"పుణ్యాత్ముడా! నారద మహర్షి! హిరణ్యకశిపుడు దానవ మహారాజు బాగా మంచి తెలివైనవాడు, సుగుణాల ప్రోగూ అయిన తన కొడుకు ప్రహ్లాదుడుని చూసి సంతోషించకుండా ఎందుకు శిక్షించాడు. దానికి అతనికి చేతులు ఎలా వచ్చాయి? పైగా పరమ విష్ణుభక్తుడు కూడా అయిన తన కుమారుణ్ణి బాధించడానికి మనస్సు ఎలా ఒప్పింది?

7-28-క.

పరిభూత వ్యధనంబులు,

నిరుపమ సంసారజలధి నిర్మథనంబుల్

నరకేసరి కథనంబులు,

పరిరక్షిత దేవ యక్ష ఫణి మిథునంబుల్.

టీకా:

పరిభూత = పూర్తిగా పోగొట్టబడిన; వ్యధనంబులు = బాధలు కలవి; నిరుపమ = సాటిలేని; సంసార = సంసారము అనెడి; జలధిన్ = సాగరమును; నిర్మధనంబులు = మిక్కిలి మఢించెడివి; నరకేసరి = నరసింహుని; కథనంబులు = చారిత్రములు; పరిరక్షిత = చక్కగా రక్షింపబడిన; దేవ = దేవతల; యక్ష = యక్షుల; ఫణి = నాగుల; మిథునంబుల్ = దంపతులు కలవి.

భావము:

విష్ణుమూర్తి యొక్క నారసింహవతార కథలు వ్యధలు పోగొట్టేవి, సుధలు కురిపించేవి, అనంత సంసార సాగరాన్ని దాటింపజేసేవి. దేవతలు, యక్షులు, పక్షులు మున్నగు దాంపత్య జీవితం కలిగిన జాతులు అన్నిటికీ క్షేమములు కలిగించేవి.

7-29-వ.

మునీంద్రా! వినిపింపు" మనిన నారదుం డిట్లనియె "కమలోదరుచేతం దన సహోదరుండు హతుం డయ్యె నని విని హిరణ్యకశిపుండు రోష శోక దందహ్యమాన మానసుం డయి ఘూర్ణిల్లుచు నాభీలదావదహన జ్వాలా కరాళంబు లయిన విలోకన జాలంబుల గగనంబునం బొగలెగయ నిరీక్షించుచుఁ దటిల్లతాంకుర సంకాశ ధగధగిత దంత సందష్ట దశనచ్ఛదుండును, నదభ్ర భయంకర భ్రుకుటిత ఫాలభాగుండును, నిరంతరాక్రాంత దురంత వైర వేగుండును నై మహాప్రభాజాల జటాలంబగు శూలంబుఁ గేల నందుకొని సభామండపంబున నిలువంబడి త్రిమస్తక, త్రిలోచన, శకుని, శంబర, శతబాహు, నముచి, హయగ్రీవ, పులోమ, విప్రచిత్తి ప్రముఖులైన దైత్య దానవుల నాలోకించి యిట్లనియె.

టీకా:

ముని = మునులలో; ఇంద్రా = ఉత్తముడా; వినిపింపుము = చెప్పుము; అనినన్ = అనగా;
నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగా; అనియె = పలికెను; కమలోదరు = నారాయణుని;
చేతన్ = వలన; సహోదరుండు = సోదరుడు, తమ్ముడు; హతుండు = చంపబడినవాడు; అయ్యెన్ =
అయ్యెను; అని = అని; విని = విన్నవాడై; హిరణ్యకశిపుండు = హిరణ్యకశిపుడు; రోష = కోపము; శోక
= దుఃఖములచే; దందహ్యమాన = కాల్పబడిన; మానసుండు = చిత్తముగలవాడు; అయి = అయ్యి;
ఘూర్ణిల్లుచున్ = కలవరపడుతూ; ఆభీల = క్రూరమైన; దావదహన = కార్చిచ్చు; జ్వాలా =
మంటలచే; కరాళంబులు = భయముగొల్పునవి; అయిన = ఐన; విలోకన = చూపుల; జాలంబులన్
= సమూహాలతో; గగనంబునన్ = ఆకాశము నందు; పొగలు = పొగలు; ఎగయన్ = లేచుచుండగ;
నిరీక్షించుచున్ = చూచుచు; తటిల్లతా = మెరుపుతీగల; అంకుర = చివరలచే; సంకాశ = పోల్చదగిన;
ధగధగిత = ధగధగ మెరయుచున్న; దంత = పళ్ళచే; సందష్ట = గట్టిగా కొరకబడుతున్న;
దశనచ్చదుండును = పెదవులు గలవాడును; అదభ్ర = మిక్కిలి; భయంకర = భయంకరమైన;
భ్రుకుటిత = ముడిపడిన; ఫాలభాగుండును = నొసలు గలవాడును; నిరంతర = ఎడతగని; ఆక్రాంత
= క్రమ్మిన; దురంత = దాటరాని; వైర = విరోధముచేత; వేగుండును = తొందర గలవాడు; ఐ = అయ్యి;
మహా = గొప్ప; ప్రభా = ప్రకాశముల; జాల = సమూహములనెడి; జటాలంబు = జటలుగలది; అగు =
అయిన; శూలంబున్ = శూలమును; కేలన్ = చేత; అందుకొని = పట్టుకొని; సభామండపంబునన్ =
సభాస్థలిని; నిలువంబడి = నిలబడి; త్రిమస్తక = త్రిమస్తకుడు (త్రిమస్తకుడు - త్రి (మూడు) మస్తక
(శిరములు గలవాడు)); త్రిలోచన = త్రిలోచనుడు (త్రిలోచనుడు - త్రి (మూడు) లోచనుడు
(కన్నులుగలవాడు)); శకుని = శకుని {శకుని - ఒక దానవుడు, పదహారు తలలు కలిగి, శంఖము
వంటి మెడ కలవాడు, రాంబండు వలె శత్రువును వేటాడు వాడు, లేదా పౌండ్రక శక జాతులలో
శకజాతి వాడు}; శంబర = శంబరుడు {శంబరుడు - ఒక దానవుడు, మాయలు, గారడీలు చేయు
వృత్తి కల శంబర జాతి వాడు, మహా మాయావి అయిన రాక్షసుడు}; శతబాహు = శతబాహుడు
{శతబాహుడు - ఒక అసురుడు, శత (నూరు) బాహుడు (చేతులు గలవాడు)}; నముచి = నముచి
{నముచి - ఒక దానవుడు, ఇంద్రునిచేతిలో మరణించినవాడు}; హయగ్రీవ = హయగ్రీవుడు
{హయగ్రీవుడు - హయ (గుఱ్ఱపు) గ్రీవుడు (శిరస్సు గలవాడు)}; పులోమ = పులోముడు {పులోముడు
- ఒక దైత్యుడు, ఇంద్రుని మామ (భార్య శచీదేవి తండ్రి)}; విప్రచిత్తి = విప్రచిత్తి {విప్రచిత్తి - దానవులలో

ప్రదానుడు, సింహిక అను రాక్షసి భర్త; ప్రముఖులు = మొదలగు ముఖ్యులు; ఐన = అయిన; దైత్య = రాక్షసులు {దైత్యుడు - దితికశ్యపుల పుత్రులు, రాక్షసులు}; దానవులన్ = రాక్షసులను {దానవులు - దనువుకశ్యపుల పుత్రులు, రాక్షసులు}; ఆలోకించి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగా; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఓ ఋషీశ్వరా! నారదా! ఈ నా సందేహం తీర్చు, అట్టి అద్భుతమైన నారసింహావతార వృత్తాంతం చెప్పు" అని ధర్మరాజు అన్నాడు. అప్పుడు నారదుడు ఇలా చెప్పసాగాడు "సృష్టికర్త బ్రహ్మదేవుడికి జన్మస్థానం అయిన కమలం ఉదరము అందు కలిగిన విష్ణుమూర్తి యజ్ఞవరాహావతారం ఎత్తి తన తమ్ముడు హిరణ్యాక్షుణ్ణి చంపాడు అని హిరణ్యకశిపుడు విన్నాడు. క్రోధంచేత, దుఃఖించేత అతని మనస్సు అగ్నిగుండంలా మండిపోయింది. అసహనంతో తిరుగుతున్నాడు. చూసే చూపులు నిప్పులు గ్రక్కతూ దావాగ్ని జ్వాలలు వెదజల్లుతూ ఉన్నాయి, పొగలు ఆకాశంలోనికి విరజిమ్ముతున్నాయి. మెరుపు తీగల ధగధగలతో సమానంగా మెరుస్తున్న పళ్ళు పటపట లాడించాడు. అసలే భయంకరమైన భృకుటిని ముడివేయటంతో నుదురు మరింత భయంకరంగా ఉంది. అతడు నిరంతర శత్రు భావంతో ఎగిరి పడుతూ మిక్కిలి క్రోధంతో వేగిపోతున్నాడు. జ్వాలల జటలు కట్టినట్లున్న కాంతులతో భయంకరంగా ప్రకాశిస్తున్న శూలాన్ని చేతబట్టాడు. సభామండపంలో నిలబడి; త్రిమస్తకుడు, త్రిలోచనుడు, శకుని, శతబాహువు, నముచి, హయగ్రీవుడు, పులోముడు, విప్రచిత్తి మున్నగు రాక్షసులను చూసి.

7-30-శా.

"**నాకుం** దమ్ముడు మీకు నెచ్చెలి రణ**న్యా**యైకదక్షుండు బా
హాకుంరీకృత దేవయక్షుండు హిర**న్యా**క్షుండు వానిన్ మహా
సౌకర్యాంగము దాల్చి దానవవధూ **సౌ**కర్యముల్ నీటుగా
వైకుంతుండు వధించిపోయెనట! యీ **వార్తా**స్థితిన్ వింటిరే?

టీకా:

నా = నా; కున్ = కు; తమ్ముడు = సోదరుడు; మీ = మీరల; కున్ = కు; నెచ్చెలి = ప్రియమిత్రుడు; రణ = యుద్ధ; న్యాయ = నీతి; ఏక = సమస్తమునందు; దక్షుండు = సమర్థుడు; బాహా = చేతులచేత; కుంఠీకృత = లోబరుచుకొనబడిన; దేవ = దేవతలు; యక్షుడు = యక్షులుగలవాడు; హిరణ్యాక్షుండు = హిరణ్యాక్షుడు; వానిన్ = అతనిని; మహా = గొప్ప; సౌకర్య = (సూకర) వరాహపు; అంగమున్ = దేహమును; తాల్చి = ధరించి; దానవ = రాక్షస; వధూ = వనితల; సౌకర్యముల్ = సౌభాగ్యములు; నీటుగాన్ = నీరుగారి నశించునట్లు; వైకుంఠుండు = విష్ణుమూర్తి (వైకుంఠుడు - వైకుంఠముననుండు వాడు, విష్ణువు); వధించిపోయెన్ = చంపివేసినాడు; అటన్ = అట; ఈ = ఇట్టి; వార్తా = వృత్తాంతము; స్థితిన్ = సంభవించుటను; వింటిరే = విన్నారా.

భావము:

"ఓ రాక్షసోత్తములారా! ఈ కబురు విన్నారా? వైకుంఠవాసి విష్ణువు హిరణ్యాక్షుణ్ణి చంపేసాడట. సౌకర్యంగా ఉంటుందని వరాహం రూపుతో వచ్చి ముట్టికొమ్ముతో కుమ్మి మరీ చంపేసాడట. అవును సాక్షాత్తు నాకు తమ్ముడు, మీ అందరికీ ఆత్మీయ మిత్రుడు అయిన హిరణ్యాక్షుడు సామాన్యమైన వాడా. యుద్ధ ధర్మం మర్మం బాగా తెలిసిన వాడు. బాహు బలంతో దేవగణ, యక్షగణాలను నిర్వీర్యులను చేసిన మహా పరాక్రమశాలి. అంతటి వానిని ఆ హరి సంహరించి అంతఃపురాలలోని రాక్షసకాంతల సౌభాగ్యాలు హరించి పోయాడట.

7-31-చ.

వనముల నుండుఁ జొచ్చు ముని **వ**ర్గములోపల ఘోణిగాఁడు సం

జనన మెఱుంగ రెవ్వరును **జ**ాడ యొకింతయు లేదు తన్ను డా

సిన మఱి డాయు వెంటఁబడి **చి**క్కక చిక్కఁడు వీని నొక్క కీ

లున మన మెల్ల లోబడక **లో**బడక బట్టుకొనంగవచ్చునే?

టీకా:

వనములన్ = అడవులందు, నీటియందు; ఉండున్ = ఉండును; చొచ్చున్ = ప్రవేశించును; ముని = మునుల; వర్గము = సమూహముల; లోపల = మనసులలోపల; ఘోణిగాడు = వరాహస్వరూపుడు; సంజననము = అసలు పుట్టుక; ఎఱుంగరు = తెలిసికొనలేరు; ఎవ్వరును = ఎవరూకూడ; జాడ = గుర్తించుటకు; ఒకింతయున్ = కొంచెముకూడ; లేదు = అవకాశములేదు; తన్ను = తనను; డాసినన్ = సమీపించెదమంటే; మఱి = మరి; డాయున్ = దగ్గరగును, దాగికొనును; వెంటబడి = వెనుకనంటినను; చిక్కక = ఆశ్రయించక, దొరకనే; చిక్కడు = దొరకడు; వీనిన్ = ఇతనిని; ఒక్క = ఒక; కీలునన్ = ఉపాయముచే, యుక్తిచే; మనము = మనము; ఎల్లన్ = అందరము; లోబడక = అతనికివశముగాక, వెనుదీయక; లోబడన్ = చిక్కునట్లు; పట్టుకొనంగ = పట్టుకొనుట; వచ్చునే = సాధ్యమా ఏమి.

భావము:

ఆ సూకరం గాడు మహా మాయగాడు. నీళ్ళల్లో దాక్కుంటాడు. అడవులలో దాక్కుంటాడు. మునుల మనసులలో దూరుతాడు. పుట్టుపూర్వోత్తరాలు ఏవీ ఎవరికీ తెలియవు. అసలు ఎక్కడివాడో కూడా తెలియదు. దరిచేరిన వారిని ఆదరిస్తాడట. కాని వెంటబడి పట్టుకుందాం అంటే దొరకనే దొరకడు, అలసిపోడు. కాబట్టి మనం ఒక ఉపాయం పన్నాలి. మనం వాడికి లొంగకుండా వాడిని లొంగదీసుకుందాం, సరేనా? (ఇది సాధ్యమా?)

7-32-సీ.

భుజశక్తి నాతోడఁ **బో**రాడ శంకించి-

మున్నీట మునిగిన **ము**నుఁగుఁ గాక;

అలయించి పెనఁగు నా **య**చలసంభ్రమమున-

కైఱగి వెన్నిచ్చిన **ని**చ్చుఁ గాక;

జగడంబు సైఁపక **సౌ**కర్యకాంక్షయై-

యిల క్రింద నీఁగిన **నీ**ఁగుఁ గాక;

క్రోధించి యటుగాక కొంత పౌరుషమున-

హరి భంగి నడరిన నడరు గాక;

7-32.1-ఆ.

కఠినశూలధారఁ గఠఠంబు విదళించి,

వాని శోణితమున వాడి మెఱసి,

మత్స్యహోదరునకు మహిఁ దర్పణము జేసి,

మెఱసివత్తు మీకు మేలు దెత్తు.

టీకా:

భుజ = బాహువుల; శక్తిన్ = బలముతో; నా = నా; తోడన్ = తోటి; పోరాడన్ = యుద్ధముచేయుటకు;
శంకించి = జంకి; మున్నీటన్ = సముద్రములో; మునిగినన్ = మునిగినచో; మునుగుగాక =
మునుగుగాక (మత్స్యావతార సూచన); అలయించి = శ్రమించి; పెనగు = పోరెడి; నా = నా యొక్క;
అచల = గట్టి; సంభ్రమమున్ = పూనిక; కున్ = కి; ఎఱిగి = నమస్కరించి; వెన్నిచ్చినన్ = వీపుచూపిన
(కూర్మావతార సూచన); ఇచ్చగాక = చూపుగాక; జగడంబున్ = పోరాటముచేయుటను; సైపక =
సహింపలేక; సౌకర్య = సౌఖ్యము, సూకరాకారము; కాంక్షి = కోరువాడు; ఐ = అయ్యి; ఇల = భూమి;
క్రిందన్ = కింద; ఈగినన్ = దూరినచో; నీగుగాక = దూరుగాక (వరాహవతార సూచన); క్రోధించి =
పౌరుషపడి; అటుగాక = అలా కాకుండగ; కొంత = కొంచము; పౌరుషమున = పౌరుషముతో; హరి
= సింహము; భంగిన్ = వలె; అడరినన్ = అతిశయించిన; అడరుగాక = అతిశయించుగాక.
కఠిన = కఠకు; శూల = శూలముయొక్క; ధారన్ = వాడిదనముచే; కఠఠంబున్ = కఠమును;
విదళించి = ఖండించి; వాని = అతని; శోణితమునన్ = రక్తముతో; వాడి = మగటిమ; మెఱసి =
చెలరేగి; మత్ = నా యొక్క; సహోదరున్ = సోదరున; కున్ = కు; మహిన్ = భూమిపై; తర్పణముజేసి
= తర్పణలువదలి; మెఱసి = అతిశయించి; వత్తున్ = వచ్చెదను; మీ = మీరల; కున్ = కు; మేలున్ =
శుభములను; తెత్తున్ = తీసుకొచ్చెదను.

భావము:

విష్ణుడు నా బాహుబల పరాక్రమాలు విని భయపడి సముద్రంలో దాగినప్పటికీ, నా శౌర్యసాహసాలు చూసి వెన్నిచ్చి పారిపోయినప్పటికీ, నాతో పోరు ఎందుకులే, బ్రతికి ఉంటే చాలు అనుకుని భయపడిపోయి వరాహంగా భూమిని తవ్వుకుంటూ పాతాళానికి పోయినా సరే, లేదా అలా కాకుండా కోపంతో, పౌరుషంతో నాతో ఎదిరి రణరంగంలో సింహ పరాక్రమం చూపుతూ పోరాటానికి సిద్ధపడినా ఎలాగైనా సరే, ఏమైనా సరే వాడిని మాత్రం ఎప్పటికీ వదలి పెట్టను. ఈ వాడి బల్లెంతో వాడి తల నరికేస్తాను. ఆ వేడి నెత్తురుతో మా తమ్ముడికి తర్పణం వదులుతాను. తప్పక విజయం సాధించి తిరిగి వస్తాను. మీ అందరికీ మేలు జేస్తాను.

7-33-క.

ఖండిత మూలద్రుమమున

నెండిన విటపముల భంగి నితఁడు పడిన, నా

ఖండల ముఖ్యులు పడుదురు,

భండనమున నితఁడు దమకుఁ బ్రాణము లగుటన్.

టీకా:

ఖండిత = నరకబడిన; మూల = వేళ్ళుగల; ద్రుమమున = చెట్టునందలి; ఎండిన = ఎండిపోయిన;
విటపముల = కొమ్మల; భంగిన్ = వలె; ఇతఁడు = ఇతడు; పడినన్ = మరణించిన; ఆఖండల =
ఇంద్రుడు {ఆఖండలుడు - ఆఖండలులు (నాశనము లేనివా రైన దేవతల)కి ప్రభువు, ఇంద్రుడు};
ముఖ్యులు = మొదలగు ముఖ్యమైనవారు; పడుదురు = పడిపోవుదురు; భండనమునన్ =
యుద్ధమునందు; ఇతడు = ఇతను; తమ = వారల; కున్ = కు; ప్రాణములు = మూలాధారుడు;
అగుటన్ = అగుటచేత.

భావము:

విష్ణుడు వీళ్ళందరికీ మూలం ప్రాణం. కాబట్టి హరిని సంహరించానంటే, వీళ్ళ పన్నెపోతుంది. వృక్షం కూలిపోతే, దాని కొమ్మలు ఎండిపోతాయి కదా. అలాగే నారాయణుని సంహరించేస్తే అమరుల

ప్రభువు అయిన ఇంద్రుడు మొదలగు ప్రముఖులు అందరూ కూడా యద్ధంలో ఓడిపోయి పడిపోతారు.

7-34-సీ.

పొండు దానవులార! భూసురక్షేత్ర సం-

గతయైన భూమికి గములు గట్టి

మఖతపస్వాధ్యాయ మౌనవ్రతస్థుల-

వెదకి ఖండింపుడు విష్ణుఁ డనఁగ

నన్యుఁ డొక్కఁడు లేఁడు యజ్ఞంబు వేదంబు-

నతఁడె భూదేవ క్రియాదిమూల

మతఁడు దేవర్షి పితృదిలోకములకు-

ధర్మాదులకు మహాధార మతఁడె

7-34.1-తే.

యైస్థలంబుల గో భూసురేంద్ర వేద

వర్ణధర్మాశ్రమంబులు వరుస నుండు

నాస్థలంబుల కెల్ల మీ రరిగి చెఱచి

దగ్ధములు జేసి రండు మీ దర్ప మొప్ప."

టీకా:

పొండు = వెళ్ళండి; దానవులార = రాక్షసుల్లారా; భూసుర = బ్రాహ్మణులుండెడి భూసురులు -

భూమికి సురులు (దేవతలు), బ్రాహ్మణులు; క్షేత్ర = ప్రదేశములతో; సంగత = కూడినది; ఐన =

అయిన; భూమి = భూమండలమున; కిన్ = కు; గములు = గుంపులు; కట్టి = కొని; మఖ =

యాగములు; తపః = తపస్సులు; సాధ్యాయ = వేదపఠనములు; మౌన = మునిత్వములు; వ్రతస్థుల =

నిష్ఠగాజేయువారలను; వెదకి = వెతికి; ఖండింపుడు = నరకండి; విష్ణుడు = హరి; అనగన్ = అనగా;

అన్యుడు = వేరే ఇతరుడు; ఒక్కడు = ఏ ఒక్కడును; లేడు = లేడు; యజ్ఞంబున్ = యాగములు;

వేదంబున్ = వేదములును; అతడె = అతడే; భూదేవ = బ్రాహ్మణులుచేసిడి; క్రియా = కార్యములకు;

ఆది = ముఖ్య; మూలము = మూలాధారము; అతడు = అతడు; దేవర్షి = దేవముషులు; పిత్ర =
 పితృదేవతలు; ఆది = మొదలగువారి; లోకముల్ = సర్వుల; కున్ = కు; ధర్మాదులు =
 ధర్మార్థకామముల; కున్ = కు; మహా = గొప్ప; ఆధారము = మూలాధారము; అతడె = అతడె.
 ఏ = ఏ; స్థలంబులన్ = ప్రదేశములలో; గో = గోవులు; భూసురేంద్ర = బ్రాహ్మణులు; వేద = వేదములు;
 వర్ణధర్మములు = కులాచారములు; ఆచారములు = వేదాచారములు; వరుసన్ = చక్కగా; ఉండున్
 = ఉండునో; ఆ = ఆ; స్థలంబులన్ = ప్రదేశముల; కున్ = కు; ఎల్లన్ = అన్నిటికిని; మీరు = మీరు; అరగి
 = వెళ్ళి; చెఱచి = పాడుచేసి; దగ్ధములు = కాల్యబడినవిగా; చేసి = చేసి; రండు = రండి; మీ = మీ
 యొక్క; దర్పము = పౌరుషము; ఒప్పన్ = ఒప్పునట్లు.

భావము:

ఓ దానవ శ్రేష్ఠులారా! బయలుదేరండి. ముందుగా బ్రాహ్మణులు ఉండే ప్రదేశాలకు గుంపులు
 గుంపులుగా వెళ్ళండి; యజ్ఞాలు, జపతపాలు, వేదాధ్యయనాలు, వ్రతాలూ, వాటిని చేసే విప్రులనూ,
 మౌన వ్రతాలు చేసే మునులనూ వెదికి మరీ నాశనం చేయండి; విష్ణుడు అంటూ ఎక్కడా వేరే
 ఎవడూ లేడు; యజ్ఞమే అతడు, వేదాలే అతడు, బ్రాహ్మణ వైదిక కర్మలే అతడు, జపతపాలే అతడు;
 సర్వ దేవతా సమూహాలకూ, ముని సంఘాలకూ, పైతృక లోకాలకూ, సర్వధర్మాలకూ అతడే
 మూలం ఆధారం; ఎక్కడైతే గోవులూ, బ్రాహ్మణులూ సుఖంగా జీవిస్తుంటారో; ఎక్కడైతే వైదిక
 ధర్మాలూ, ఆశ్రమాలూ చక్కగా నడుస్తూ ఉంటాయో; ఆయా చోట్లన్నిటికీ వెళ్ళి వాటిని ధ్వంసం
 చేయండి; మీ గర్వం, దర్పం శోభించేలా వాటన్నిటినీ దగ్ధం చేసేయండి."

7-35-వ.

అని యిట్లు నిర్దేశించిన దివిజమర్దను నిర్దేశంబులు శిరంబుల ధరియించి రక్కసులు పెక్కండు
 భూతలంబునకుం జని.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగా; నిర్దేశించిన = నియమించగా; దివిజమర్దను = దేవాంతకుడగు
 హిరణ్యాక్షుని; నిర్దేశంబులు = ఆజ్ఞలను; శిరంబులన్ = తలలపై; ధరియించి = పూని; రక్కసులు =
 రాక్షసులు; పెక్కండు = అనేకమంది; భూతలంబున్ = భోలోకమున; కున్ = కు; చని = వెళ్ళి.

భావము:

దేవతలను మర్దించే ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడి ఆజ్ఞను ఆ రాక్షసప్రముఖులు అందరూ శిరసావహించి, మూకలు గట్టి వచ్చి భూలోకంపై పోయి పడ్డారు.

7-36-సీ.

గ్రామ పుర క్షేత్ర ఖర్వట ఖేట ఘోష-

షారామ నగరాశ్రమాదికములు

గ్రాలిచి, కొలఁకులు గ్రలఁచి, ప్రాకార గో-

పుర సేతువులు త్రవ్వ, పుణ్య భూజ

చయములు ఖండించి, సౌధ ప్రపా గేహ-

పర్ణశాలాదులు పాడుచేసి,

సాధు గో బ్రాహ్మణ సంఘంబులకు హింస-

గ్రావించి, వేదమార్గములు జెఱచి,

7-36.1-ఆ.

కుతల మెల్ల నిట్లు కోలాహలంబుగా

దైత్యు లాచరింపఁ దల్లడిల్లి

నష్టమూర్తు లగుచు నాకలోకము మాని

యడవులందుఁ జొచ్చి రమరవరులు.

టీకా:

గ్రామ = ఊళ్ళు; పుర = పట్టణములు; క్షేత్ర = పుణ్యక్షేత్రములు; ఖర్వట = పేటలు {ఖర్వట - ఒకప్రక్క గ్రామము ఒకప్రక్క పట్టణము కలిగినది, కొండను ఆనుకొనిన గ్రామము, పేట}; ఖేట = పాలెములు {ఖేట - పంటకాపులుండుపల్లె, పాలెము}; ఘోష = గొల్లపల్లెలు; నగర = నగరములు; ఆశ్రమ = ఆశ్రమములు; ఆదికములు = మొదలగునవి; గాలిచి = వెదకి; కొలకులున్ = మడుగులను; కలచి = కలియబారజేసి; ప్రాకార = ప్రహరీగోడలు; గోపుర = బురుజులు; సేతువులు = ఆనకట్టలు, వంతెనలు;

త్రవ్వ = తవ్వేసి; పుణ్య = పుణ్యవంతమైన; భూజ = చెట్ల (భూజము - భూమినుండి జము (పుట్టునది), వృక్షము); చయములున్ = సమూహములను; ఖండించి = నరకి; సౌధ = మేడలు; ప్రపా = చలివేంద్రములు; గేహ = ఇండ్లు; పర్ణశాల = పాకలు; ఆదులున్ = మొదలగునవానిని; పాడుచేసి = పాడుచేసి; సాధు = సజ్జనుల; గో = గోవుల; బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణుల; సంఘంబుల్ = సమూహముల; కున్ = కు; హింస = బాధించుట; కావించి = చేసి; వేద = వేదములందు విధింపబడిన; మార్గములున్ = విధానములను; చెఱచి = పాడుచేసి.

కుతలము = భూలోకము; ఎల్లన్ = అంతటిని; ఇట్లు = ఈ విధముగా; కోలాహలంబు = సంకులము; కాన్ = అగునట్లు; దైత్యులు = రాక్షసులు; ఆచరింపన్ = చేయగా; తల్లడిల్లి = బెగ్గడిల్లి; నష్ట = నాశనమైన; మూర్తులు = రూపములుగలవారు; అగుచున్ = అగుచు; నాకలోకము = స్వర్గలోకము; మాని = వదలి; అడవుల్ = అడవుల; అందున్ = లోనికి; చొచ్చిరి = దూరిరి; అమర = దేవతలలో; వరులు = శ్రేష్టులు.

భావము:

గ్రామాలు, పట్టణాలు, పుణ్యక్షేత్రాలు, పేటలు, పల్లెలు, గొల్లపల్లెలు, రాచనగరులు, నగరాలు, ఆశ్రమాలు మొదలైనవాటిని ఆ రాక్షసులు ధ్వంసంచేశారు; చెరువులను కలచివేసారు; ప్రహరీ గోడలు, గోపురాలు త్రవ్వేసారు; వంతెనలు, ఆనకట్టలు కూల్చేసారు; మంచి చెట్లను, మహావృక్షాలను నరికేసారు; మేడలు, మిద్దెలు, చల్లని మంచినీళ్ళ పందిళ్ళు, ఇళ్ళు, పాకలు మొదలైనవానిని పాడుచేశారు; సాధువులను, గోవులను, బ్రాహ్మణులను హింసించారు; వేద సంప్రదాయాలను నాశనం చేశారు; ఇలా ఆ రాక్షసులు భూలోకం అంతా అల్లకల్లోలం చేసారు; దేవతలు అందరూ భయపడిపోయి తేజస్సులు కోల్పోయి అడవులలోకి పారిపోయారు;

7-37-వ.

అంత హిరణ్యకశిపుండు దుఃఖితుండై, మృతుం డయిన సోదరునకు నుదక ప్రదానాది కార్యంబు లాచరించి, యతని బిడ్డల శకుని, శంబర, కాలనాభ, మదోత్కచ ప్రముఖుల నూఱిడించి, వారల తల్లితోఁ గూడ హిరణ్యాక్షుని భార్యల నందఱి రావించి, తమ తల్లియైన దితి నవలోకించి యిట్లనియె.

టీకా:

అంతన్ = తర్వాత; హిరణ్యకశిపుండు = హిరణ్యకశిపుడు; దుఃఖితుండు = దుఃఖించెడివాడు; ఐ = అయ్యి; మృతుండు = మరణించినవాడు; అయిన = అయిన; సోదరున = సహోదరున; కును = కు; ఉదకప్రదాన = తిలోదకప్రదానములు; ఆది = మొదలగు; కార్యంబులు = క్రియలు; ఆచరించి = చేసి; అతని = అతని; బిడ్డలన్ = పిల్లలను; శకుని = శకుని; శంబర = శంబరుడు; కాలనాభ = కాలనాభుడు; మదోత్కచ = మదోత్కచుడు; ప్రముఖులన్ = మొదలగుముఖ్యులను; ఊరిడించి = ఊరిడించి; వారల = వారియొక్క; తల్లి = తల్లి; తోన్ = తో; కూడ = పాటు; హిరణ్యాక్షుని = హిరణ్యాక్షుని; భార్యలన్ = భార్యలను; అందఱన్ = అందరిని; రావించి = పిలిపించి; తమ = తమయొక్క; తల్లి = తల్లి; ఐన = అయిన; దితిన్ = దితిని; అవలోకించి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగా; అనియె = పలికెను.

భావము:

అక్కడ హిరణ్యకశిపుడు మరణించిన తన తమ్ముడు హిరణ్యాక్షుడి కోసం దుఃఖించాడు. తిలోదకాలు మొదలైన అంత్యక్రియలు చేసాడు. అతని కొడుకులు శకుని, శంబరుడు, కాలనాభుడు, మదోత్కచుడు ఆది ప్రముఖులను పలకరించి ఉపశమనపు మాటలు పలికాడు. వాళ్ళ తల్లి, సవిత్ర తల్లు అయిన హిరణ్యాక్షుని భార్యలను పిలిచి, వారి సమక్షంలో తన తల్లి దితితో ఇలా అన్నాడు.

7-38-శా.

నీరాగారనివిష్ట పాంథుల క్రియన్ నిక్కంబు సంసార సం
చారుల్ వత్తురు గూడి విత్తురు సదా; సంగంబు లే దొక్కచో;
శూరుల్ పోయెడి త్రోవ బోయెను భవత్సూనుండు దల్లి! మహా
శూరుం డాతఁడు త ద్వియోగమునకున్ శోకింప నీ కేటికిన్.

టీకా:

నీరాగార = చలివేంద్రములందు; నివిష్ట = ప్రవేశించిన; పాంథుల్ = బాటసారుల; క్రియన్ = వలె;
నిక్కంబున్ = నిజముగ; సంసార = సంసారమునందు; సంచారుల్ = తిరిగెడివారు; వత్తురు =

వచ్చెదరు; కూడి = కలయుచు; విత్తురు = విడిపోదురు; సదా = శాశ్వతమైన; సంగంబున్ = కలయిక;
 లేదు = లేదు; ఒక్కచోన్ = ఒక్కసారి; శూరుల్ = శూరులు; పోయెడి = వెళ్ళెడి; త్రోవన్ = దారిలో;
 పోయెన్ = వెళ్ళెను; భవత్ = నీ యొక్క; సూనుండు = పుత్రుడు; తల్లీ = తల్లీ; మహా = గొప్ప;
 శూరుండు = మగటిమ గలవాడు; అతడు = అతడు; తత్ = అతని; వియోగమున్ = ఎడబాటున;
 కున్ = కు; శోకింపన్ = దుఃఖించగా; నీకు = నీకు; ఏటికిన్ = ఎందుకు.

భావము:

“ఈ లోకం చల్లని నీళ్ళను అందించే చలివేంద్రం వంటిది. దాహం తీర్చుకోడానికి వచ్చే
 బాటసారులు కలుస్తారు, విడిపోతారు. వాళ్ళ పని పూర్తికాగానే తమ దారిని తాము వెళ్ళిపోతారు
 కదా. శాశ్వత అనుబంధాలు ఉండవు. అలాగే ఇక్కడ జీవులు వస్తుంటారు, తమ సమయం
 తీరగానే వెళ్ళి పోతారు. నీ కొడుకు మహావీరులు వెళ్ళే దారిలో వెళ్ళాడు. అతను గొప్ప శూరుడు
 అతని వియోగానికి మీరు దుఃఖించకండి. అవును వీరమాత, వీరపత్ని కంటతడి పెట్టరాదు కదా.

7-39-సీ.

సర్వజ్ఞుఁ డీశుండు సర్వాత్ముఁ డవ్యయుం-

ద్రమలుండు సత్యుఁ డనంతుఁ డాధ్యుఁ

డాత్మరూపంబున సత్రాంతమును దన-

మాయాప్రవర్తన ముహిమవలన

గుణములఁ గల్పించి గుణసంగమంబున-

లింగశరీరంబు లీలఁ దాల్చి

కంపిత జలములోఁ గదలెడి క్రియఁ దోచు-

పాదపంబుల భంగి భ్రామ్యమాణ

7-39.1-ఆ.

చక్షువుల ధరిత్రి చలితయై కానంగఁ

బడిన భంగి, వికల భ్రావరహితుఁ

డాత్మమయుండు గంపి తాంతరంగంబునఁ

గదలినట్లు తోచుఁ గదలకుండు.

టీకా:

సర్వజ్ఞుండు = అన్నియుతెలిసినవాడు; ఈశుండు = ప్రభువు; సర్వాత్ముడు =
అందరిలోనునుండువాడు; అవ్యయుండు = నాశములేనివాడు; అమలుండు = స్వచ్ఛమైనవాడు;
సత్యుడు = సత్యమేతానైనవాడు; అనంతుడు = అవధులులేనివాడు; ఆధ్యుడు = శ్రేష్ఠుడు; ఆత్మ = ఆత్మ
యొక్క; రూపంబునన్ = స్వరూపముతో; అశ్రాంతమున్ = ఎల్లప్పుడును; తన = తన యొక్క;
మాయా = మాయను; ప్రవర్తన్ = నడిపెడి; మహిమ = సామర్థ్యము; వలన = వలన; గుణములన్ =
త్రిగుణములను; కల్పించి = సృష్టించి; గుణ = గుణముల యొక్క; సంగమంబునన్ = చేరికలవలన;
లింగశరీరంబున్ = సూక్ష్మశరీరము {లింగశరీరము - నామరూపాదులుగల దేహము}; లీలన్ =
క్రీడగా; తాల్చి = ధరించి; కంపిత = కదలెడి; జలము = నీటి; లోన్ = అందు; కదలెడి = కదులుతున్న;
క్రియన్ = వలె; తోచు = కనబడెడి; పాదపంబులన్ = చెట్లను; భంగిన్ = వలె; భ్రామ్యమాణ =
తిరుగుతున్న.
చక్షువులన్ = కళ్ళకు; ధరిత్రి = భూమి; చలిత = కదులునది; ఐ = అయ్యి; కానంగబడిన = కనబడిన;
భంగిన్ = వలెను; వికల = వికారములనెడి; భావము = స్వభావము; రహితుడు = లేనివాడు;
ఆత్మమయుడు = ఆత్మయందుండువాడు; కంపిత = చలించెడి; అంతరంగంబునన్ = మనసులలో;
కదలిన = కదులుచున్న; అట్లు = విధముగ; తోచున్ = అనిపించును కాని; కదలకుండు =
చలనములేక యుండును.

భావము:

భగవంతుడు సర్వమూ తెలిసినవాడు; సర్వానికి ఆయనే అధిపతి; సర్వేసర్వత్రా నిండి ఉండేవాడు;
ప్రభువు సత్యుడూ; నిత్యుడూ, ఆద్యంతాలు లేనివాడూ, సర్వ సంపన్నుడూ; అటువంటి ఆ విభుడు,
ఆత్మరూపంలో నిరంతరం తన మాయా ప్రవర్తన ఆదులతో త్రిగుణాలను కల్పించుకుంటాడు; ఆ
గుణాల సంయోగాలతో లింగశరీరాలు ధరిస్తాడు; కదలని చెట్లు కదులుతున్న నీటిలో
కదలాడుతున్నట్లు కనపడుతుంది కదా; భ్రమతో కూడి ఉన్న కన్నులకు భూమి కదులుతున్నట్లు

తోచుతుంది కదా; అలాగే, బావ వికారాలు లేనట్టి ఆత్మస్వరూపుడైన ఆ భగవంతుడు చలించే మనస్సుకల వాళ్ళకు చంచలుడుగానే కనబడతాడు; కానీ ఆ పరమేశ్వరుడు అచంచలుడు;

సప్తమ స్కంధము : సుయజ్ఞోపాఖ్యానము

7-40-వ.

అవ్వా! యి విధంబున లక్షణవంతుండు గాని యీశ్వరుండు లక్ష్మీతుండై కర్మసంసరణంబున యోగవియోగంబుల నొందించు సంభవ వినాశ శోక వివేకావివేక చింతా స్మరణంబులు వివిధంబు; లీ యర్థంబునకుఁ బెద్దలు ప్రేతబంధు యమ సంవాదం బను నితిహాసంబు నుదాహరింతురు; వినుండు, చెప్పెద; ఉశీనర దేశంబు నందు సుయజ్ఞం డను రాజు గలం; డతండు శత్రువులచేత యుద్ధంబున నిహతుం డయి యున్న యెడ.

టీకా:

అవ్వా = అమ్మా; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగా; లక్షణవంతుండు = గుణుడుగలవాడు; కాని = కానట్టి; ఈశ్వరుండు = భగవంతుడు; లక్ష్మీతుండు = లక్షణములుగలవాడు; ఐ = అయ్యి; కర్మ = కర్మముల; సంసరణంబులన్ = ప్రవాహమువలన; యోగ = కలియుట; వియోగంబులన్ = దూరమగుటలను; ఒందించున్ = పొందించును; సంభవ = పుట్టుట; వినాశ = చచ్చుట; శోక = దుఃఖము; వివేక = తెలివి; అవివేక = తెలివితేలి; చింతా = యోచన; స్మరణంబులు = తలచుటలు; వివిధంబులు = పలువిధంబులు; ఈ = ఈ; అర్థంబున్ = విషయము; కున్ = అందు; పెద్దలు = జ్ఞానులు; ప్రేత = శవము యొక్క; బంధు = బంధువులకు; యమ = యమునకునైన; సంవాదంబు = సంభాషణము; అను = అనెడి; ఇతిహాసమున్ = చరిత్రమును; ఉదాహరింతురు = ఉదాహరణగా చెప్పెదరు; వినుండు = వినండి; చెప్పెదను = చెప్పెదను; ఉశీనర = ఉశీనరము అనెడి {ఉశీనరదేశము - ఇప్పటి గాంధార దేశము}; దేశంబున్ = దేశము; అందు = లో; సుయజ్ఞండు = సుయజ్ఞుడు; అను = అనెడి; రాజు = రాజు; కలండు = ఉన్నాడు; అతండు = అతడు; శత్రువుల్ = శత్రువుల; చేత = చేత; యుద్ధంబునన్ = యుద్ధమునందు; నిహతుండు = మరణించినవాడు; అయి = అయ్యి; ఉన్న = ఉన్న; ఎడ = సమయములో.

భావము:

ఆ భగవంతుడు "ఇదిగో ఈ లక్షణాలతో ఉంటాడు" అని నిర్ధారణ చేసి గుర్తులు ఏమీ చెప్పలేము; ఆయన గుర్తులకు అతీతుడు; కాని ఆ పరముడు ఒక్కొక్క సారి లక్షణాలు పొంది, సంసార బంధాలలో ప్రవేశించి సంయోగ వియోగాలను కలుగజేస్తాడు; అవి పుట్టుక, మరణం, దుఃఖము, తెలివి, అవివేకము, చింత, స్మరణ అని అనేక రకాలుగా ఉంటాయి; ఈ పరమార్థాన్ని చెప్పడానికి పెద్దలు ప్రేతబంధు యమ సంవాదం అనే కథ చెప్తుంటారు. దానిని చెప్తాను వినండి; పూర్వం గాంధారదేశంలో సుయజ్ఞుండు అనే రాజు ఉండేవాడు. అతడు యుద్ధంలో శత్రువులకు చిక్కి మరణించాడు. ఆ సమయంలో.

7-41-సీ.

చిరిగిన బహురత్న చిత్రవర్మముతోడ-

రాలిన భూషణ రాజితోడ

భీకరబాణ నిర్భిన్న వక్షముతోడ-

దఱచుఁ గాఱెడు శోణితంబుతోడఁ

గీర్ణమై జాఱిన కీశబంధముతోడ-

రయరోషదప్తాధరంబుతోడ

నిమిషహీనం బైన నేత్రయుగ్మముతోడ-

భూరజోయుత ముఖాంబుజముతోడఁ

7-41.1-ఆ.

దునిసిపడిన దీర్ఘ దోర్ధండములతోడ

జీవరహితుఁ డగు నుశీనరేంద్రుఁ

జుట్టి బంధుజనులు సొరిది నుండఁగ భయా

క్రాంత లగుచు నతని క్రాంత లెల్ల.

టీకా:

చిరిగిన = చినిగిన; బహు = అనేక; రత్న = రత్నములుగూర్చబడిన; చిత్ర = సొగసైన; వర్మము = కవచము; తోడ = తోటి; రాలిన = రాలిపడిపోయిన; భూషణ = అలంకారముల; రాజి = సమూహము; తోడ = తోటి; భీకర = భయముకలిగించెడి; బాణ = బాణములచే; నిర్భిన్న = చీల్చబడిన; వక్షము = రొమ్ము; తోడన్ = తోటి; తఱచుగాన్ = అధికముగా; కాటెడు = కారుతున్న; శోణితంబు = నెత్తురు; తోడన్ = తోటి; కీర్ణము = చెదరినది; ఐ = అగుటచే; జాఱిన = జారిపోయిన; కేశ = జుట్టు; బంధము = ముడి; తోడన్ = తోటి; రయ = వడిగల; రోష = కసివలన; దప్తా = కొరకబడిన; అధరంబున్ = పెదవి; తోడన్ = తోటి; నిమిష = రెప్పపాటులు; హీనంబు = లేకపోయినవి; ఐన = అయిన; నేత్ర = కన్నుల; యుగ్మము = జంట; తోడన్ = తోటి; భూరజన్ = మట్టిదుమ్ముతో; యుత = కూడిన; ముఖ = ముఖము యనెడి; అంబుజము = తామరపువ్వు; తోడన్ = తోటి; తునిసి = తెగి; పడిన = పడిపోయిన. దీర్ఘ = పొడవైన; దోః = చేతులు యనెడి; దండముల = దండములు; తోడ = తోటి; జీవ = ప్రాణము; రహితుండు = లేనివాడు; అగు = అయిన; ఉశీనరేంద్రున్ = ఉశీనరమహారాజును; చుట్టి = చుట్టునుచేరి; బంధు = బంధువులు ఐన; జనులు = వారు; సొరిదిన్ = వరుసలుదీరి; ఉండగా = ఉండగా; భయ = భయముచేత; ఆక్రాంతలు = ఆవరింపబడినవారు; అగుచున్ = అగుచు; అతని = అతని యొక్క; కాంతలు = భార్యలు; ఎల్ల = అందరును.

భావము:

అలా మరణించిన ఆ మహారాజు సుయజ్ఞుడి కళేబరం ఎలా పడి ఉందంటే. అనేక మణులు పొదిగిన ఎంతో చక్కటి రత్నకవచం చిరిగిపోయింది. ధరించిన భూషణాలు అన్ని రాలిపోయాయి. శత్రువుల భయంకరమైన వాడి బాణాల దెబ్బలకు వక్షస్థలం పగిలిపోయింది. రక్తం కారుతోంది. జుట్టు ముడి జారివిడిపోయి చిక్కులు పడిపోయింది. కోపంతో కరచుకున్న పెదవులు దంతాలు బిగుసుకుపోయాయి. కనురెప్పల కదలిక పోయి రెండు కళ్ళు మిడిగుడ్లు పడ్డాయి. ముఖమంతా ధూళి దుమ్ము కొట్టుకుపోయింది. పొడవైన చేతులు అక్కడే తెగి పడి ఉన్నాయి. ఆ గాంధార మహారాజు శవం చుట్టూ బంధ బలగం గుమిగూడి ఉన్నారు. అతని భార్యలు అందరూ భయపడిపోతూ, విలపిస్తున్నారు.

ప్రస్తాకంపిత కేశబంధములతో సంఘిన్నహారాళితో

హస్తాబ్జంబులు సాచి మోదికొనుచున్ హానాథ! యంచున్ బహు

ప్రస్తావోక్తులతోడ నేడ్చిరి వగం బ్రాణేశు పాదంబుపై

నస్తోక స్తనకుంకమారుణ వికీర్ణాస్తంబు వర్షించుచున్.

టీకా:

ప్రస్తా = జారిపోయి; ఆకంపిత = పొరలుచున్న; కేశబంధముల్ = కొప్పులు; తోన్ = తోటి; సంఘిన్న = తెగిపోయిన; హార = హారముల; ఆవళి = సమూహము; తోన్ = తోటి; హస్తా = చేతులు యనెడి; అబ్జంబులు = పద్మములు; సాచి = చాచి; మోదికొనుచున్ = రొమ్ముపైకొట్టుకొనుచు; హా = అయ్యో; నాథ = మగడా; అంచున్ = అనుచు; బహు = అనేకమైన; ప్రస్తావ = ప్రస్తావించెడి; ఉక్తుల = పలుకులు; తోడన్ = తోటి; ఏడ్చిరి = దుఃఖించిరి; వగన్ = శోకముతో; ప్రాణేశు = మగని ప్రాణేశుడు - ప్రాణములకు ఈశుడు (ప్రభువు), భర్త; పాదాల = పాదముల; పైన్ = మీద; అస్తోక = విస్తారమైన; స్తన = చనుల యందలి; కుంకుమ = కుంకుమచే; అరుణ = ఎఱ్ఱబారి; వికీర్ణ = జారుతున్న; అస్తంబున్ = కన్నీళ్ళను; వర్షించుచున్ = కురియుచు.

భావము:

ఆ రాజు కాంతలు తలలు బాదుకుని ఏడుస్తున్నారు. వారి సుందరమైన కేశ బంధాలు జారిపోయి చిందర వందరలు అయిపోయాయి. కంఠాలలోని హారాలు తెగిపోయాయి. చేతులు చాచి గుండెలు బాదుకుంటూ "నాథా! హా నాథా!" అంటూ ఆర్తనాదాలు చేస్తున్నారు. ఆపుకోలేని దుఃఖంతో భర్త పాదాలపై పడి గత స్మృతుల తలచుకుంటూ విలపిస్తున్నారు. కన్నీరు కాలువలు కట్టి పాలిండ్లపై పడి ప్రాకి కుంకుమ లేపనం కరిగి ప్రవహిస్తుండగా, కన్నీరు మున్నీరుగా రోదిస్తున్నారు.

7-43-మ.

"అనఘా! నిన్ను నుశీనరప్రజల కర్థానందసంధాయిగా

మును నిర్మించిన బ్రహ్మ నిర్దయత నున్ములించెనే వీరికిం

దనయశ్రేణికి మాకు దిక్కు గలదే ధాత్రీశ! నీబోటికిం

జనునే పాసి చనంగ భాతృజనులన్ సన్నిత్రులం బుత్రులన్.

టీకా:

అనఘా = పుణ్యడా; నిన్నున్ = నిన్ను; ఉశీనర = ఉశీనర; ప్రజల = పౌరుల; అర్థ = సంపదలు; ఆనంద = సంతోషములను; సంధాయి = కలిగించెడివాడు; కాన్ = అగునట్లు; మును = పూర్వము; నిర్మించిన = సృష్టించిన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; నిర్దయతన్ = కరుణ లేకుండగా; ఉన్నూలించెనే = నశింపజేసెనే; వీరి = వీరి; కిన్ = కిని; తనయ = పుత్రుల; శ్రేణి = సమూహమున; కిన్ = కిని; మాకున్ = మాకు; దిక్కు = ప్రాపు; కలదే = (ఎక్కడైనా) ఉన్నదావమి; ధాత్రీశ = రాజా {ధాత్రీశుడు - ధాత్రి (భూమి)కి ఈశుడు (ప్రభులు), రాజు}; నీ = నీ; బోటి = వంటివాని; కిన్ = కి; చనునే = తగునా ఏమి; పాసి = విడిచి; చనంగా = పోవుట; భాత్య = సోదర; జనులన్ = వంటివారిని; సత్ = మంచి; మిత్రులన్ = స్నేహితులన్; పుత్రులన్ = కొడుకులను.

భావము:

"ఓ పుణ్యాత్ముడా! ఆ చతుర్ముఖుడు ఉశీనర దేశాన్ని ప్రజలు సంపదలతో, సంతోషాలతో జీవించేలా పరిపాలించమని నిన్ను పుట్టించాడు. ఈ నాడు నిర్దయుడై ఆ బ్రహ్మదేవుడు నీకు మరణం రాసిపెట్టాడు. ఇక ప్రజలకు దిక్కెవ్వరు? నీ కొడుకులకు మాకు ఆధారం ఎవరు? నిన్ను ఆశ్రయించుకుని ఉన్న ఈ జనులను, బంధు జనులను, పుత్ర మిత్ర కళత్రాదులను వదిలి ఇలా నీ పాటికి నువ్వు పోతే ఎలాగ, మహారాజా!

7-44-మ.

జనలోకేశ్వర! నిన్ను బాసిన నిమేషంబుల్ మహాబ్బంబులై
చను లోకాంతరగామివై మరల కీ **చందంబునన్** నీవు పో
యిన మే మెట్లు చరింతు మొల్లము గదా **యీ** లోకవృత్తంబు నేఁ
డనలజ్వాలలఁ జొచ్చి వచ్చెదము నీ **యం**ఘ్రిద్వయిం జాడగన్."

టీకా:

జనలోకేశ్వర = రాజా {జనలోకేశ్వరుడు - జనప్రజలు) లోక (అందర)కు ఈశ్వరుడు(ప్రభువు), రాజు}; నిన్నున్ = నిన్ను; పాసిన = ఎడబాసిన; నిమేషంబుల్ = నిమిషములు; మహాబ్బంబుల్ =

దివ్యసంవత్సరములు; ఐ = అయ్యి; చనున్ = జరుగును; లోక = లోకము; అంతర =
 ఇతరమైనదానికి; గామివి = పోయినవాడవు; ఐ = అయ్యి; మరలక = వెనుదిరగక; ఈ = ఈ;
 చందంబునన్ = విధముగా; నీవు = నీవు; పోయిన = చనిపోయిన; మేము = మేము; ఎట్లు = ఏ
 విధముగ; చరింతుము = తిరిగెదము; ఒల్లము = అంగీకరించలేము; కదా = కదా; ఈ = ఈ; లోక =
 లోకమందలి; వృత్తంబున్ = నడవడికను; నేడు = ఇప్పుడు; అనల = అగ్ని; జ్వాలలన్ = మంటలలే;
 చొచ్చి = ప్రవేశించి; వచ్చెదము = వచ్చెదము; నీ = నీ; అంఘ్రి = పాదముల; ద్వయిన్ = జంటని;
 చూడగన్ = చూచుటకు.

భావము:

జనులను ఏలే మా ప్రభూ! నీ వియోగంలో మాకు క్షణాలు యుగాలులా గడుస్తాయి. నీ విలా పర
 లోకానికి పోయి తిరిగి రాకపోతే మేం ఎలా బ్రతకగలం. నీవు లేని ఈ లోకంతో మాకు పనేం
 ఉంది. నీవు లేని ఈ లౌకిక జీవితం మాకు అక్కర లేదు. మేం అగ్నిలో సహగమనం చేసి నీ చరణ
 సన్నిధికి చేరుకుంటాం.

7-45-వ.

అని యిట్లు రాజభార్య లా రాజశవంబు డగ్గటి విలపింపం బ్రొద్దు గ్రుంకెడు సమయంబున వారల
 విలాపంబులు విని బ్రాహ్మణబాలకుం డై యముండు చనుదెంచి ప్రేతబంధువులం జూచి
 యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; రాజ = రాజ యొక్క; భార్యలు = సతలు; ఆ = ఆ; రాజ = రాజ
 యొక్క; శవంబు = మృతశరీరము, పీనుగు; డగ్గటి = దగ్గరకు చేరి; విలపింపన్ = ఏడ్చుచుండగా;
 బ్రొద్దు = సూర్యుడు; క్రుంకెడు = అస్తమయపు; సమయంబునన్ = సమయమునందు; వారల = వారి
 యొక్క; విలాపంబులు = ఏడుపులు; విని = విని; బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణ వంశపు; బాలకుండు =
 చిన్నపిల్లవాడు; ఐ = వలె; యముండు = యముడు; చనుదెంచి = వచ్చి; ప్రేత = పీనుగు యొక్క;
 బంధువులన్ = చుట్టములను; చూచి = చూచి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికిను.

భావము:

ఆ విధంగా ఆ రాణులు సుయజ్ఞుని శవం వద్ద విలపిస్తుండగా యమధర్మరాజు విన్నాడు. అప్పుడు ఓ ప్రక్క సూర్యాస్తమయ సమయం అవుతోంది. యముడు బ్రాహ్మణ బాలుడి రూపుదాల్చి వచ్చి ఆ ప్రేతబంధువులు (శవం యొక్క బంధువులు) వద్దకు వచ్చి వారితో ఇలా అన్నాడు.

7-46-ఉ.

"మచ్చిక వీరికెల్ల బహుమాత్రముఁ జోద్యము దేహి పుట్టుచుం
జచ్చుచు నుంటఁ జూచెదరు చావక మానెడువారిభంగి నీ
చచ్చినవారి కేడ్చెదరు చావున కొల్లక డాఁగ వచ్చునే?
యెచ్చటఁ బుట్టి నచ్చటికి నేఁగుట నైజము ప్రాణికోటికిన్.

టీకా:

మచ్చికన్ = చనువుతో; వీరి = వీరి; కిన్ = కి; ఎల్లన్ = అందరకును; బహు = అధికముగా; మాత్రము = యైన; చోద్యము = చిత్రము; దేహి = జీవుడు (దేహి - దేహము (శరీరమును) ధరించినవాడు, జీవుడు); పుట్టుచున్ = జన్మించుచు; చచ్చుచున్ = మరణించుచు; ఉంటన్ = ఉండుటను; చూచెదరు = చూచుచునేయుందురు కాని; చావక = మరణించకుండగ; మానెడు = మానివేసెడివారి; భంగిన్ = విధముగా; ఈ = ఈ; చచ్చిన = చచ్చిపోయిన; వారి = వారల; కిన్ = కు; ఏడ్చెదరు = దుఃఖించెదరు; చావున్ = మరణమునకు; ఒల్లక = అంగీకరించక; డాగన్ = దాగికొనుటకు; వచ్చునే = సాధ్యమగునా ఏమి; ఎచ్చటన్ = ఎక్కడనుండి; పుట్టెన్ = వచ్చి పుట్టెనో; అచ్చట = అక్కడ; కిన్ = కి; ఏగుట = వెళ్ళుట; నైజము = స్వాభావికము; ప్రాణి = జీవుల; కోటికిన్ = అందరు; కిన్ = కు.

భావము:

వీరి ఈ మోహం ఎంతో వింతగా ఉంది. దేహం ధరించే ప్రతివాడు పుట్టటం తప్పదు, చావటం తప్పదు. ఎక్కడ దాక్కున్నా ఎవరూ చావు తప్పించుకోలేరు కదా. జీవులు ఎక్కడ నుండి వచ్చారో

అక్కడకు పోవడం సహజం. అందరూ పుడుతూ, చస్తూ ఉండటం రోజూ చూస్తూ కూడా, చచ్చిన వాళ్ళ కోసం మక్కువలు ఎక్కువగా పెంచుకుని ఏడుస్తుంటారు. ఎంత చోద్యమో.

7-47-క.

జననీజనకులఁ బాసియు,

ఘన వృకముల బాధపడక కడుఁ బిన్నలమై

మనియెద మెవ్వఁడు గర్భం

బున మును పోషించె వాడె పోషకుఁ డడవిన్.

టీకా:

జననీజనకుల్ = తల్లిదండ్రుల; కున్ = కు; పాసియు = దూరమై; ఘన = పెద్దపెద్ద; వృకముల = తోడేళ్ళవలన; బాధపడక = బాధలుపొందకుండగ; కడున్ = మిక్కిలి; పిన్నలము = చిన్నవారము; ఐ = అయ్యి; మనియెదము = బతికెదము; ఎవ్వఁడు = ఎవడైతే; గర్భంబునన్ = తల్లికడుపులో; మున్ను = పూర్వము; పోషించెన్ = పోషించెనో; వాడె = అతడే; పోషకుడు = పోషించువాడు; అడవిన్ = అడవిలోనైనను.

భావము:

ఒకవేళ తల్లిదండ్రుల వద్ద నుండి చిన్నప్పుడే తప్పిపోయి, ఘోరమైన అడవిలో పెద్ద తోడేళ్ళ లాంటి క్రూరమృగాలు మధ్య తిరుగుతున్నా భగవంతుని దయ ఉంటే వాటి బారిని పడి చావకుండా సురక్షితంగా ఉంటాం. తల్లి గర్భంలో ఉన్నప్పుడు రక్షించి పోషించిన వాడు ఆ భగవంతుడే కదా. అలాగే అడవిలో ఉన్నా ఎక్కడ ఉన్నా, సర్వే సర్వత్రా రక్షకుడు ఆ భగవంతుడే.

7-48-క.

ఎవ్వఁడు సృజించుఁ బ్రాణుల,

నెవ్వఁడు రక్షించుఁ ద్రుంచు నెవ్వఁ డనంతుం

డెవ్వఁడు విభుఁ డెవ్వఁడు వాఁ

డివ్వీధమున మనుచుఁ బెనుచు హేలారతుడై.

టీకా:

ఎవ్వడు = ఎవడైతే; సృజించున్ = సృష్టించునో; ప్రాణులన్ = జీవులను; ఎవ్వడు = ఎవడైతే;
రక్షించున్ = కాపాడునో; త్రుంచున్ = చంపువాడు; ఎవ్వడు = ఎవడో; అనంతుండు =
నాశములేనివాడు; ఎవ్వడు = ఎవడో; విభుడు = ప్రభువు; ఎవ్వడు = ఎవడో; వాడు = అతడు; ఈ =
ఈ; విధమునన్ = విధముగా; మనుచున్ = బ్రతికించును; పెనుచున్ = వృద్ధికలిగించును; హేలా =
క్రీడించుటందు; రతుడు = ఆసక్తిగలవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

ఈ విశ్వాన్ని ఎవడైతే సృష్టిస్తాడో, రక్షిస్తాడో, నశింపజేస్తాడో; శాశ్వతుడు ఎవడో; బ్రహ్మాండానికి
అధిపతి అయిన వాడు ఎవడో; వాడే లీలావిలాసలతో ఈ లోకాన్ని రక్షిస్తూ, పోషిస్తూ ఉంటాడు.

7-49-ఆ.

ధనము వీధిఁ బడిన దైవవశంబున

నుండు; పోవు మూల నున్న నైన;

నడవి రక్ష లేని యబలుండు వర్ధిల్లు;

రక్షితుండు మందిరమునఁ జచ్చు.

టీకా:

ధనము = డబ్బులు; వీధిన్ = త్రోవలో; పడినన్ = పడిపోయినను; దైవవశంబునన్ = దేవుని
ఆజ్ఞానుసారము; ఉండున్ = ఉండును; పోవున్ = మాయమైపోవును; మూలన్ =
ఎంతమూలల్లోదాచబడి; ఉన్నన్ = ఉన్నది; ఐనన్ = అయినను; అడవిన్ = అడవిలోనైనను; రక్ష =
దిక్కు; లేని = లేనట్టి; అబలుండు = బలహీనుడు; వర్ధిల్లు = అభివృద్ధిచెందును; రక్షితుండు =
కాపాడబడుతున్నవాడు; మందిరమునన్ = ఇంటిలోనైనను; చచ్చున్ = మరణించును.

భావము:

ధనం వీధిలో పడిపోయినా దైవయోగం బావుంటే సురక్షితంగానే ఉంటుంది. అదే గీత
బాగుండకపోతే భవంతుల్లో ఎంత మూల మూలల్లో భద్రంగా దాచినా మటుమాయం
అయిపోతుంది. అలాగే దుర్బలుడైనా భగవంతుని కృప ఉంటే ఆయురారోగ్యాలతో అభివృద్ధి
చెందుతాడు. అది లేని వాడు పెద్ద సౌధంలో అనేక రక్షణలు, రక్షకభటులు ఎంత కాపలా ఉన్నా
మరణిస్తాడు.

7-50-క.

కలుగును మఱి లేకుండును

గల భూతము లెల్లఁ గాలకర్మవశము లై

నిలువడు ప్రకృతిం దధుణ

కలితుఁడు గాఁ డాత్మమయుఁ డగమ్యుఁడు దలపన్.

టీకా:

కలుగును = పుట్టును; మఱి = మరల; లేకుండును = నశించును; కల = ఉన్నట్టి; భూతములు =
జీవులు; ఎల్లన్ = అన్నియును; కాల = కాలమునకు; కర్మ = కర్మమునకు; వశములు = లోబడినవి; ఐ
= అయ్యి; నిలువడు = ప్రతిష్ఠింపడును; ప్రకృతిన్ = ప్రకృతిలో; తత్ = ఆ దేహము యొక్క; గుణ =
గుణములతో; కలితుఁడు = కూడినవాడు; కాడు = అవ్వడు; ఆత్మ = ఆత్మ; మయుడు = స్వరూపుడు;
అగమ్యుడు = పొందరానివాడు; తలపన్ = విచారించగా.

భావము:

ఆయన నియమించినట్లు ప్రకృతిలో, త్రిగుణాలతో కూడి జీవులన్నీ కాలానికి, కర్మలకు వశమై
పుడుతూ, చస్తూ ఉంటాయి. కాని భగవంతుడు ప్రకృతికి త్రిగుణాలకి లొంగి ఉండడు. ఆయన
త్రిగుణాలు కలవాడు కాడు, త్రిగుణాలకి అతీతుడు. సమస్తమందు ఆత్మరూపంలో నిండి ఉంటాడు.
ఆ పరమాత్మ తత్వం ఎవరికి అర్థం గాదు.

7-51-నీ.

పాంచభౌతికమైన భవనంబు దేహంబు-

పురుషుడు దీనిలోఁ బూర్వకర్మ

వశమున నొకవేళ వర్తించు దీపించు-

ద్రటియైన నొకవేళఁ దలఁగి పోవు

జెడనేని దేహంబు సెడుఁగాని పురుషుండు-

చెడ డాతనికి నింత చేటులేదు

పురుషునకిని దేహపుంజంబునకు వేటు-

గాని యేకత్వంబు గానరాదు

7-51.1-ఆ.

దారువులఁ వెలుంగు దహనుని కైవడిఁ

గాయములఁ జరించు గాలిభంగి

నాళలీనమైన నభము చాడ్చున వేటు

దెలియవలయు దేహి దేహములకు.

టీకా:

పాంచభౌతికము = పంచభూతకల్పితము (పంచభూతములు - 1నిప్పు 2నీళ్ళు 3మన్ను 4గాలి

5ఆకాశము); ఐన = అయిన; భవనంబు = నివాసము, పురము; దేహంబు = శరీరము; పురుషుడు =

పురుషుడు; దీని = ఇందు; లోన్ = లోపల; పూర్వ = పాతకాలపు; కర్మ = కర్మములకు; వశమునన్ =

లోబడి; ఒకవేళ = ఒక్కొక్కసమయములో; వర్తించున్ = తిరుగును; దీపించున్ = వృద్ధిపొందును; తటి

= సమయము; ఐనన్ = వచ్చినచో; ఒకవేళ = ఒకసారి; తలగిపోవున్ = తప్పుకొనును; చెడెన్ =

చెడిపోయినట్లు; ఏని = ఐతే; దేహంబున్ = శరీరము; చెడున్ = చెడిపోవును; కాని = కాని;

పురుషుండు = జీవుడు; చెడడు = చెడిపోడు; ఆతని = అతని; కిన్ = కి; ఇంత = కొంచముకూడ; చేటు

= చెడిపోవుటన్నది; లేదు = లేదు; పురుషున్ = పురుషుని; కిని = కిని; దేహ = శరీరముల;

పుంజమున్ = రాశి; కున్ = కిని; వేటు = బేధమే; కాని = కాని; ఏకత్వంబున్ = ఒకటియగుట;

కానరాదు = కనబడదు. దారువులన్ = కట్టలందు; వెలుంగు = విలసిల్లెడి; దహనుని = నిప్పు; కైవడి

= వలె; కాయములన్ = దేహములలో; చరించున్ = వర్తించుచుండును; గాలి = వాయువు; భంగిన్ =

వలె; నాళ = కాడ, గొట్టము; లీనము = లోపలనున్నది; ఐన = అయిన; నభము = ఆకాశము;
చాడ్పునన్ = వలె; వేణు = భిన్నమైనట్లు తోచెనని; తెలియవలయున్ = తెలిసికొనవలెను; దేహి =
జీవుడు, పురుషుడు; దేహముల్ = శరీరముల; కున్ = కు.

భావము:

ఈ దేహం ఒక భవనం వంటిది. ఇది పంచమహాభూతాలతో తయారైనది. ఈ భవనం వంటి
శరీరంలో ఆత్మస్వరూపుడు పూర్వకర్మలను అనుసరిస్తూ వర్తిస్తుంటాడు. కాలం తీరగానే భవనం
ఖాళీచేసి వెళ్ళిపోతాడు. దేహం అశాశ్వతం. దానిలో ఉండే ఆత్మపురుషుడు శాశ్వతుడు. ఎప్పటికైనా
శరీరం చెడిపోతుంది కానీ, అందులోని ఆత్మారామునికి నాశనం లేదు. పురుషుడు వేరు, దేహం
వేరు. ఎప్పటికీ ఒకటి కానే కాదు. కణ్ణులో అగ్ని దాగి ఉన్నట్లు, శరీరాల్లో వాయువు ఉన్నట్లు,
తామరతూడులో ఆకాశం ఉన్నట్లు. దేహంలో దేహి వేరుగా విలసిల్లుతూ ఉంటాడు. 1భూమి, 2నీరు,
3వాయువు, 4నిప్పు, 5 ఆకాశం అనే అయిదింటిని పంచమహాభూతాలు అంటారు. విశ్వం అంతా
వీటితోనే నిర్మితమైంది. మానవుని శరీరం కూడా ఈ పంచభూతాలతో తయారయినదే. అంటే
మాంసం, చర్మం వంటివి ప్రధానంగా భూమి నుండి ఏర్పడ్డాయి; ఆకలి, దాహం మున్నగునవి అగ్ని
నుండి; రక్తం, మూత్రం మొదలైనవి నీటి నుండి; నడవటం, కదలటం వంటివి గాలి నుండి; కామం,
క్రోధం లాంటివి ఆకాశం నుండి ఏర్పడ్డాయి. ఇవన్నీ సమన్వయం కలిగి కలిస్తేనే దేహం ఏర్పడినది.
లోపల దేహి ఉంటే దేహం, లేకపోతే కట్టె.

7-52-వ.

అని మఱియు నిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; మఱియున్ = ఇంకను; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా బ్రాహ్మణ బాలకుని రూపంలో ఉన్న యముడు ఆ ప్రేతబంధువులకు చెప్పి, ఆ పైన ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

7-53-సీ.

భూపాలకుడు నిద్రపోయెడి నొండేమి-

విలపింప నేటికి వెట్టులార!

యెవ్వడు భాషించు నెవ్వ డాకర్ణించు-

నట్టి వాఁ డెన్నడో యరిగినాడు,

ప్రాణభూతుం డైన పవనుఁ డాకర్ణింప-

భాషింప నేరఁడు, ప్రాణి దేహ

ములకు వేటై తాన ముఖ్యుడై యింద్రియ-

వంతుడై జీవుండు వలను మెఱయ,

7-53.1-ఆ.

ప్రాభవమున భూత పంచకేంద్రియమనో

లింగదేహములను లీలఁ గూడు

విడుచు నన్యఁ డొకఁడు విభుఁడు దీనికి మీరు

ప్రాగల నేల? వగలఁ బ్రౌరల నేల?

టీకా:

భూపాలకుడు = రాజు {భూపాలకుడు - భూ (రాజ్యమును) పాలకుడు (ఏలెడివాడు), రాజు};

నిద్రపోయెడిన్ = నిద్రపోవుచున్నాడు; ఒండు = మరింకా; ఏమి = ఏమి యున్నది; విలపింపన్ =

శోకించుట; ఏటికిన్ = ఎందుకు; వెట్టులార = తెలివితక్కువవారా; ఎవ్వడు = ఎవడైతే; భాషించున్ =

పలుకునో; ఎవ్వడు = ఎవడైతే; ఆకర్ణించున్ = వినునో; అట్టి = అటువంటి; వాడు = అతడు; ఎన్నడో =

ఎప్పుడో; అరిగినాడు = వెళ్ళిపోయినాడు; ప్రాణభూతుండు = ప్రాణమైనవాడు; ఐన = అయిన;

పవనుడు = వాయువు; ఆకర్ణింపన్ = వినుటను; భాషింపన్ = పలుకుటను; నేరడు = చేయలేడు;
 ప్రాణి = జీవుడు; దేహముల్ = దేహముల; కున్ = కంటెను; వేలు = భిన్నమైనవాడు; ఐ = అయ్యి;
 తాన = తనే; ముఖ్యుడు = ప్రధానమైనవాడు; ఐ = అయ్యి; ఇంద్రియవంతుడు =
 ఇంద్రియములుకలవాడు; ఐ = అయ్యి; జీవుండు = జీవుడు; వలను = నేర్పులు; మెఱయన్ = మీరగా,
 అతిశయించగా. ప్రాభవమునన్ = ఐశ్వర్యముతో; భూతపంచక = పంచమహాభూతములు; ఇంద్రియ
 = పంచేంద్రియములు; మనస్ = మనస్సు; లింగదేహములన్ = సూక్ష్మశరీరములను; లీలన్ =
 వేడుకగా; కూడును = కలయును; విడుచున్ = వదలివేయును; అన్యడొకడు = ఇంకొకడు; విభుడు
 = ప్రభువు; దీని = ఇట్టివిషయమున; కిన్ = కు; మీరు = మీరు; పొగలన్ = శోకింపగా; ఏల =
 ఎందులకు; వగలన్ = దుఃఖములందు; పొరలన్ = పొర్లుట; ఏల = ఎందులకు.

భావము:

వెట్టివాళ్ళలారా! మీ అమాయకత్వాన్ని వదలిపెట్టండి; ఈ భూపతి (రాజ్యానికి రాజు / క్షేత్రంలోని
 విభుడు) నిద్రిస్తున్నాడు. ఎందుకు పిచ్చిగా విలపిస్తున్నారు. మాటలు పలికేవాడు, మాటలు
 వినేవాడు ఎప్పుడో వెళ్ళిపోయాడు. ప్రాణానికి మూలమైనది వాయువు. కాని అది విడిగా ఉన్నా
 మాట్లాడలేదు, వినలేదు. జీవుడు ప్రాణదేహాలకి వేరుగా ఉండి కూడా ముఖ్యుడై ఇంద్రియ
 ప్రాభవంతో తేజరిల్లుతూ ఉంటాడు. ఆ ఆత్మరూపుడే పంచభూతాలనూ, పంచేంద్రియాలనూ,
 మనస్సునూ, లింగదేహమునూ విలాసంగా ధరిస్తాడు. మళ్ళీ విడిచిపెడతాడు. అసలు ఈ ప్రపంచ
 చక్రం తిప్పేవాడు వేరే ఉన్నాడు. అతడు సర్వాధిపతి. కాబట్టి, దీనికోసం మీరు బాధపడటం దేనికి?
 దుఃఖంతో ఏడవటం దేనికి?

7-54-క.

ఎందాక నాత్మ దేహము

నొందెడు నందాకఁ గర్మయోగము; లటపైఁ

జెందవు; మాయాయోగ

స్పృదితులై రిత్త జాలిఁబడ నేమిటికిన్?

టీకా:

ఎందాకన్ = ఎప్పటివరకు; ఆత్మ = ఆత్మ; దేహమున్ = దేహమును; ఒందెడున్ = చెందియుండునో;
అందాక = అప్పటివరకు; కర్మ = కర్మముల; యోగములు = సంబంధములు; అటపైన్ = ఆతరువాత;
చెందవు = సంబంధములుండవు; మాయా = మాయతో; యోగ = కలియుటవలన; స్పందితులు =
చలించినవారు; ఐ = అయ్యి; రిత్తన్ = ఊరకనే; జాలిన్ = దైన్యమునందు; పడన్ = పడిపోవుట;
ఏమిటికిన్ = ఎందుకు.

భావము:

ఎప్పటి వరకు ఆత్మ దేహంలో ఉంటుందో అప్పటివరకూ కర్మలతో సాంగత్యం సాగుతూనే
ఉంటుంది. ఆత్మ దేహాన్ని విడిచిపెట్టగానే కర్మబంధాలు తెగిపోతాయి. వీటితో సంబంధమే ఉండదు.
ఈ మాయాయోగానికి చలించిన మనసులతో మీరు కుమిలిపోవడం అనవసరం.

7-55-మ.

చెలులుం దల్లులు దండ్రు లాత్మజులు సంసేవ్యుల్ సతుల్ చారు ని
ర్మలగేహంబు లటంచుఁ గూర్తురు మహామాయాగుణ భ్రాంతులై
కలలోఁ దోచిన యోగముల్ నిజములే కర్మానుబంధంబులం
గలుగున్ సంగము లేక మానుఁ బిదపం గ్రాంతకాలంబునన్.

టీకా:

చెలులున్ = మిత్రులు; తల్లులున్ = తల్లులు; తండ్రులున్ = తండ్రులు; ఆత్మజులు = సంతానము
{ఆత్మజులు - ఆత్మన్ (తనకు) పుట్టినవారు, సంతానము}; సంసేవ్యుల్ = ప్రభువులు {సంసేవ్యులు -
సం (చక్కగా) సేవ్యులు (సేవింబడినవారు), ప్రభువులు}; సతులున్ = భార్యలు; చారు = అందమైన;
నిర్మల = అమలమైన; గేహంబులున్ = ఇండ్లు; అటంచున్ = అనుచు; కూర్తురు = కూడబెట్టెదరు;
మహా = గొప్ప; మాయా = మాయయొక్క; గుణ = గుణములందు; భ్రాంతలు = భ్రాంతిలోపడినవారు;
ఐ = అయ్యి; కల = స్వప్నము; లోన్ = అందు; తోచిన = అగపడెడి; యోగముల్ = సంభవించినవి;
నిజములే = సత్యములే; కర్మ = కర్మమములకు; అనుబంధంబులన్ = సంబంధములతో; కలుగున్ =

సంభవించును; సంగము = తగులములు; లేక = లేనిచో; మానున్ = లేకపోవును; పిదపన్ = చివరకు; కర్మ = కర్మములు; అంత = తీరిపోయెడి; కాలంబునన్ = సమయమునందు.

భావము:

ఈ మహామాయ అనే భ్రాంతిలో పడిపోయి తల్లిదండ్రులపై, భార్యాపుత్రులపై, మిత్రులపై, ఆశ్రితులపై అనురాగ అనుబంధాలు పెంచుకుంటారు; ఇళ్ళూ వాకిళ్ళూ, సంపదలూ సామ్రాజ్యాలూ సంపాదించుకుంటారు, బంధాలు పెట్టుకుంటారు; ఎక్కడైనా కలలో కనిపించిన సంపద యదార్థం అవుతుందా? కర్మానుబంధం ఉంటే సంయోగం ఉంటుంది; కర్మబంధం అనుభవించాక బంధం విడిపోయి, వియోగం ఏర్పడుతుంది;

7-56-వ.

మఱియు, మాయాగుణప్రపంచంబు నెఱింగెడు తత్త్వజ్ఞులు నిత్యానిత్యంబులం గూర్చి సుఖదుఃఖంబులం జెంద; రజ్జులు గొందఱు యోగ వియోగంబులకు సుఖదుఃఖంబుల నొందుదురు; తొల్లి యొక్క మహా గహనంబున విహంగంబులకు నంతకభూతుం డైన యెఱుక గల; డతం డొక్కనాడు ప్రభాతంబున లేచి వాటంబైన వేట తమకంబున,

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; మాయా = మాయ యొక్క; గుణ = గుణములైన; ప్రపంచంబున్ = సమస్తమును; ఎఱింగెడు = తెలిసెడి; తత్త్వజ్ఞులు = నిజశాస్త్రములు తెలిసినవారు; నిత్య = శాశ్వతములు; అనిత్యంబులన్ = అశాశ్వతములను; కూర్చి = గురించి; సుఖ = సుఖములను; దుఃఖంబులను = దుఃఖములను; చెందరు = లోనుకారు; అజ్ఞులు = జ్ఞానములేనివారు; కొందఱు = కొంతమంది; యోగ = సంయోగ; వియోగంబుల్ = వియోగముల; కున్ = కు; సుఖ = సుఖములను; దుఃఖంబులన్ = దుఃఖములను; ఒందుదురు = పొందెదరు; తొల్లి = పూర్వము; ఒక్క = ఒక; మహా = దట్టమైన; గహనంబునన్ = అడవియందు; విహంగముల్ = పక్షుల; కున్ = కు; అంతకభూతుండు = యముడైనవాడు; ఐన = అయిన; ఎఱుక = బోయవాడు; కలడు = ఉండెను; అతండు = అతడు; ఒక్కనాడు = ఒకరోజు; ప్రభాతంబున = వేకువసమయమున; లేచి = నిద్రలేచి; వాటంబు = నేర్పుగలది; ఐన = అయినట్టి; వేట = వేటాడుటయందు; తమకంబునన్ = గాఢమైన కోరికతో.

భావము:

మాయ యొక్క గుణాలు అయిన దేహగేహదుల తత్వం తెలిసిన తత్వవేత్తలు ఎప్పటికైనా నశించునవి అయిన వాటి గురించి సుఖదుఃఖాలు పెంచుకొని కలతచెందరు. అజ్ఞానాంధులైన కొందరు ఈ మాయాగుణాలైన దేహదుల సంయోగ వియోగాలకు కలత చెందుతూ ఉంటారు. పూర్వం కిరాతుడు ఒకడు అడవిలో పక్షులను వేటాడుతూ వాటి పాలిటి యముడులా జీవనం సాగిస్తూ ఉండేవాడు. ఒకానొక రోజున వేటాడాలనే గట్టి కోరికతో మరులుగొని, సూర్యోదయం కాగానే లేచి బయలుదేరాడు.

7-57-క.

వల, లురులు, జిగురు గండెలు,

జలిదియు, చిక్కంబు, ధనువు, శరములు గొనుచుం

బులుగుల బట్టెడు వేడుక

యలుగులు వెడలంగ గదలి యడవికి జనియెన్.

టీకా:

వలల్ = వలలు; ఉరులు = ఉరితాళ్ళు; జిగురుగండెలున్ = బంకపూసినదారపుకండెలు;
చలిదియున్ = చద్ది అన్నము మూట; చిక్కంబున్ = సంచి; ధనువు = విల్లు; శరములున్ =
బాణములు; గొనుచున్ = తీసుకొని; పులుగులన్ = పక్షులను; పట్టెడు = పట్టుకొనెడి; వేడుకన్ =
ఆసక్తి; అలుగులు వెడలంగ = అధికముకాగా; గదలి = బయలుదేరి; అడవి = అడవి; కిన్ = కి;
చనియెన్ = వెళ్లెను.

భావము:

పిట్టల వేటగాడైన కిరాతుడు ఉచ్చకణ్ణి అనే పక్షులు పట్టుకునే కణ్ణి కట్టిన తాళ్ళు, వలలు, జిగురుబంక పూసిన దారపు కండెలు, చద్దెన్నం మూట, చిక్కం అనే తాళ్ళతో చేసిన సంచి, విల్లు అమ్ములు పట్టుకుని పిట్టలను పట్టుకోవాలనే కోరికమీరగా అడవికి బయలుదేరాడు.

7-58-వ.

ఇట్లడవికిం జని తత్ప్రదేశంబు నందు.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; అడవి = అడవి; కిన్ = కి; చని = వెళ్ళి; తత్ = ఆ; ప్రదేశంబున్ = స్థలము; అందు = లో.

భావము:

ఇలా అడవికి వెళ్ళి అక్కడొక చోట.

7-59-క.

కట్టలుకఁ దడుకుచాటునఁ

బిట్టల నురిగోలఁ దిగిచి, బిటుసున టెక్కల్

పట్టి విఱిచి, చిక్కములోఁ

పెట్టుచు విహరించె లోకభీకరలీలన్.

టీకా:

కట్టలుకన్ = ఎక్కువ చలముతో; తడుకు = కంచెల; చాటునన్ = మాటునందు; పిట్టలన్ = పక్షులను; ఉరిగోలన్ = ఉచ్చుకట్టతో; తిగిచి = లాగి; బిటుసున = కలుకుదనముతో; టెక్కల్ = రెక్కలను; పట్టి = పట్టుకొని; విఱిచి = వెనుకకివంచకట్టి; చిక్కము = తాళ్లతో చేసినసంచీ; లోన్ = అందు; పెట్టుచున్ = పెడుతూ; విహరించెన్ = తిరిగెను; లోక = (పక్షి)లోకమునకు; భీకర = భయంకరమైన; లీలన్ = విధముగ.

భావము:

తడిక మాటున కూర్చొని, పక్షులను మిక్కిలి కోపంతో ఉచ్చుకట్టతోనూ, వలలు వేసి

పట్టుకుంటున్నాడు. దొరికిన పిట్టల రెక్కలు కరుకుగా విరిచి, చిక్కంలో వేస్తున్నాడు. అలా పక్షుల

ప్రాణానికి జగద్భయంకరంగా ఆ అడవిలో సంచరిస్తూ ఉన్నాడు.

7-60-వ.

మఱియు నానావిధంబు లగు శకుంతలంబుల నంతంబు నొందించుచు సకల పక్షి సంహార సంరబ్ధకుం డైన లుబ్ధకుండు దన ముందటఁ గాలచోదితంబై సంచరించుచున్న కుళింగపక్షి మిథునంబు గనుంగొని యందుఁ గుళింగి నురిం దిగిచి యొక్క చిక్కంబులో వైచినం జూచి దుఃఖించి కుళింగపక్షి యిట్లనియె.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; నానావిధంబులు = పలురకములవి; అగు = అయిన; శకుంతలంబులన్ = పక్షులను; అంతంబున్ = నాశనము; ఒందించుచున్ = పొందింపజేయుచు; సకల = సమస్తమైన; పక్షి = పిట్టలకు; సంహార = చంపెడి; సంరబ్ధకుండు = పూనికగలవాడు; ఐన = అయిన; లుబ్ధకుండు = వేటగాడు; తన = తనకు; ముందటన్ = ఎదురుగ; కాల = కాలముచే; చోదితంబు = నడపబడినది; ఐ = అయ్యి; సంచరించుచున్న = తిరుగుచున్న; కుళింగ = పిచ్చుక; పక్షి = పిట్టల; మిథునంబున్ = జంటను; కనుంగొని = చూసి; అందున్ = వానిలో; కుళింగిన్ = ఆడుపిచ్చుక; ఉరిన్ = ఉచ్చతో; తిగిచి = లాగి; ఒక్క = ఒక; చిక్కంబు = సంచి; లో = అందు; వైచినన్ = వేయగా; చూచి = చూసి; దుఃఖించి = దుఃఖించి; కుళింగ = మగపిచ్చుక; పక్షి = పిట్ట; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియెన్ = పలికెను.

భావము:

అన్ని రకాల పక్షులనూ వేటాడేవాడు అయిన ఆ కిరాతుడు రకరకాల పక్షులను వేటాడుతున్నాడు. కాలం తోసుకొచ్చి అక్కడ సంచరిస్తున్న అడవిపిచ్చుకల జంట వాడి కంటపడింది. ఆడ పిచ్చుకను ఉచ్చకణ్ణితో పట్టుకుని చిక్కంలో వేసాడు. అది చూసి మగ పిచ్చుక ఏడుస్తూ ఇలా అంది.

7-61-చ.

"**అడవుల** మేఁత మేసి మన **ము**న్యుల కెన్నఁడు నెగ్గు జేయ కి
క్కడ విహారింప నేఁ డకట **క్ర**ట్టిఁడి బ్రహ్మ కిరాతు చేతిలోఁ

బ్రడు మని వ్రాసెనే నుదుటఁ **బ్రా**పపు దైవము కంటి కింత యె

క్రుడు బరువయ్యెనే బ్రదుకు **గ్రో**మలి! యే మన నేర్తుఁ జెల్లరే.

టీకా:

అడవులన్ = అడవులలో; మేత = ఆహారమును; మేసి = తిని; మనము = మనము; అన్యుల్ = ఇతరుల; కిన్ = కి; ఎన్నడున్ = ఎప్పుడును; ఎగ్గు = కీడు; చేయక = చేయకుండగ; ఇక్కడ = ఇక్కడ; విహరింపన్ = తిరుగుచుండగ; నేడు = ఈరోజు; అకట = అయ్యో; కట్టిడి = కఠినమైన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; కిరాతు = బోయవాని; చేతి = చేతి; లోన్ = అందు; పడుము = చావుము; అని = అని; వ్రాసెనే = రాసెనుకదా; నుదుటన్ = నొసటియందు; పాపపు = పాపిష్టి; దైవము = దేవుని; కంటి = కన్నుల; కి = కు; ఇంత = ఇంత; ఎక్కుడు = అధికముగా; బరువు = భారము; అయ్యెనే = అయిపోయిందికదా; బ్రతుకు = జీవితము; కోమలి = ఓ స్త్రీ; ఏమననేర్తు = ఏమనగలను; చెల్లరే = జెర్రా.

భావము:

“ఓ కోమలమైన ప్రియురాలా! మనం ఎవరికీ అపకారం చేసేవాళ్ళం కాదు. ఈ మానవులకు ఎప్పుడూ కీడు చేసేవాళ్ళం కాదు, అడవిలో దొరికే మేతలు మేసి జీవిస్తుంటాము. ఏం చెప్పమంటావు? కఠిన హృదయుడైన బ్రహ్మదేవుడు ఈ బోయవాడి చేతిలో చావమని మనల నుదుట వ్రాసాడేమో? ఈ పాపపు దేవుడి దృష్టిలో కూడా ఇంత బరువైపోయామా ఏమిటి?

7-62-క.

ఒకమాటు మనల నందఱఁ

బ్రకటించి కిరాతువలలఁ **బ్ర**డఁజేయక ని

న్నొ**క**తిన్ వలఁబడఁ జేసిన

వికటికృత దక్షమైన **వి**ధి నే మందున్.

టీకా:

ఒకమాటు = ఒకేసారి; మనలన్ = మనలను; అందఱన్ = అందరిని; ప్రకటించి = నియమించి;
కిరాతు = బోయవాని; వలలన్ = వలలలో; పడన్ = పడునట్లు; చేయక = చేయకుండగ; నిన్నున్ =
నిన్ను; ఒకటిన్ = ఒక్కదానిని; వలన్ = వలయందు; పడన్ = పడునట్లు; చేసిన = చేసినట్టి; వికటీ =
వంకరపనులు; కృత = చేయుటందు; దక్షము = నేర్పరి; ఐన = అయిన; విధిన్ = దైవమును; ఏమి =
ఏమి; అందున్ = అనగలను.

భావము:

వంకరపనులు చేయటంలో మిక్కిలి నేర్పున్న ఈ విధిని ఏమని నిందించాలి? నిన్ను ఒక్కదానిని
బోయవాడి వలలో పడమని వ్రాసాడు చూడు! కనీసం మనం అందరం ఒకేమాటు వాడి వలలో
పడమని వ్రాయవచ్చు కదా!

7-63-ఉ.

తెక్కలు రావు పిల్లలకు తేపటినుండియు మేత గానమిం
బొక్కెడు గూటిలో నెగసి పోవగ నేరవు; మున్ను తల్లి యీ
దిక్కుననుండి వచ్చు నని త్రిప్పని చూడ్కుల నిక్కినిక్కి న
ల్లిక్కులుఁ జూచుచున్న వతిదీనత నెట్లు భరింతు నక్కటా!"

టీకా:

తెక్కలు = రెక్కలు; రావు = ఇంకారాలేదు; పిల్లల్ = పిల్లల (పక్షి); కున్ = కు; తేపటి = రేపటి;
నుండియున్ = నుంచి; మేతన్ = ఆహారమును; కానమిం = కనబడకపోవుటచేత; పొక్కెడున్ =
ఏడ్పును; గూడు = నివాసము; లోన్ = నుండి; ఎగసిపోవగ = ఎగురుటకు; నేరవు =
సమర్థములుగాదు; మున్ను = ఇంతకు పూర్వము; తల్లి = తల్లి పక్షి; ఈ = ఈ; దిక్కున = వైపు; నుండి =
నుండి; వచ్చును = వస్తూ ఉంటుంది; అని = అని; త్రిప్పని = ఇటునటు తిరగని; చూడ్కులన్ =
చూపులతో; నిక్కినిక్కి = తలలు నిక్కిబొడిచి; నలు = నాలుగు (4); దిక్కులన్ = వైపులకును;

చూచుచున్నవి = ఎదురుచూచుచున్నవి; అతి = మిక్కిలి; దీనతన్ = జాలితో; ఎట్లు = ఏ విధముగ;
భరింతున్ = ఓర్పుకొనగలను; అకటా = అయ్యో.

భావము:

మన పిల్లలకేమో ఇంకా రెక్కలు రాలేదు. రేపటినుండి ఆహారం కనబడక ఏడుస్తూ ఉంటాయి. పోనీ
ఎగిరి వెళ్ళి తెచ్చుకుందా మంటే వాటికింకా ఎగరటం కూడ రాదు. అయ్యో! "ఇంతకు ముందు
ఎప్పుడూ అమ్మ ఈ ప్రక్క నుండి తిండి పట్టుకొచ్చేది" అని ఒకే ధ్యాసతో, కళ్ళు తిప్పకుండా
నల్లిక్కులా నిక్కి చూస్తూ ఉంటాయి. వాటి దీనమైన ముఖాలు ఎలా చూడాలి? కడుపు
తరుక్కుపోయే ఆ రోదనలు భరించట మెలా?

7-64-వ.

అని యి విధంబున.

టీకా:

అని = అని; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగ.

భావము:

అని ఇలా

7-65-క.

కుంతినాదముతోడను

గంతము శోషింప వగచు ఖగమును హననో

త్యంతుండైన కిరాతుఁ డ

కుంతిగతి నేసి నొక్క కోలం గూలన్.

టీకా:

కుంతిత = గద్గద; నాదము = స్వరము; తోడను = తోటి; కంఠము = గొంతు; శోషింపన్ = ఎండిపోతుండగ; వగచు = విచారించున్న; ఖగమును = పక్షిని; హానన = చంపుటకు; ఉత్కంఠుండు = పూనినవాడు; ఐన = అయిన; కిరాతుడు = బోయవాడు; అకుంతిత = అడ్డులేని; గతిన్ = విధముగ; ఏసెన్ = కొట్టెను; ఒక్క = ఒక; కోలన్ = బాణమును; కూలన్ = పడిపోవునట్లుగ.

భావము:

ఇలా ఆడపిచ్చుకను చూసి, దుఃఖంతో గద్గదమైన కంఠంతో, గొంతెండిపోయేలా విలపిస్తోంది. ఆ మగ పిచ్చుకను పక్షులను వేటాడుతున్న ఆ బోయవాడు వేగంగా ఒక్క బాణం వేసి నేలమీద పడిపోయేలా కొట్టాడు.

7-66-క.

కాలము వచ్చిన శబరుని

కోలను ధరఁగూలె ఖగము ఘోషముతోడం

గాలము డాసిన నేలం

గూలక పో వశమె యెట్టి గుణవంతులకున్.

టీకా:

కాలము = అదను, సమయము; వచ్చిన = రాగా; శబరుని = కోయవాని; కోలను = బాణమువలన; ధరన్ = నేలపైన; కూలెన్ = పడిపోయెను; ఖగము = పక్షి; ఘోషము = గోలపెట్టుట; తోడన్ = తోటి; కాలము = కాలము, అదను; డాసిన = కలిసివచ్చిన; నేలంగూలక = మరణించకుండుట; వశమె = సాధ్యమేనా ఏమి; ఎట్టి = ఎటువంటి; గుణవంతుల = తెలివిగలవారి; కున్ = కైనను.

భావము:

కాలం మూడిన ఆ మగ పక్షి గోలపెట్టిమరీ అలా బోయవాడి బాణం దెబ్బతిని పడి చచ్చిపోయింది. అవును, ఆయువు తీరిన తరువాత చావకుండా ఉండటం అన్నది ఎంతటి తెలివైనవాడైనా, బలవంతుడైనా, అధికార సంపదలు కలవాడి కైనా అసాధ్యమే కదా.

7-67-ఉ.

కావున మీలు చచ్చుతఱి గానరు చచ్చి ధరిత్రి బడ్డ ధా

త్రీవిభు దేహముం గదిసి దీనత నేడువ నేల? పొండు చిం

తావతులార! వత్సర శతంబుల కైన నిజేశు చక్కికిం

బోవుట దుర్లభంబు; మృతి బొందినవారలు చేర వత్తురే."

టీకా:

కావున = అందుచేత; మీలు = మీరు; చచ్చు = మరణించెడి; తఱిన్ = సమయమును; కానరు = చూసుకొనలేరు; చచ్చి = మరణించి; ధరిత్రిబడ్డ = చచ్చిపోయిన; ధాత్రీవిభున్ = రాజు; దేహమున్ = శవమును; కదిసి = దగ్గర చేరి; దీనతన్ = జాలిలోపడిపోయి; ఏడువన్ = దుఃఖించుట; ఏల = ఎందుకు; పొండు = వెళ్ళిపోండి; చింతావతులారా = దుఃఖితులారా; వత్సర = సంవత్సరములు; శతంబుల = వందల (100); కైనన్ = గడపినను; నిజ = స్వంత; ఈశున్ = భర్త యొక్క; చక్కికిన్ = పక్కకు, దగ్గరకు; పోవుట = వెళ్ళగలుగుట; దుర్లభంబు = కుదరనిది; మృతిబొందిన = చచ్చిన; వారలు = వారు; చేరన్ = మరలదగ్గరకు; వత్తురే = వచ్చెదరా ఏమి, రారు.

భావము:

కనుక, మీ మరణం ఎప్పుడు వస్తుందో, మీకే తెలియదు. కనుక, ఓ దుఃఖితులు లారా! వెళ్ళిపోండి. చచ్చిపడి ఉన్న రాజు శవం వద్ద చేరి దుఃఖంతో విలపించటం దండుగ. ఇలా వందల ఏళ్ళపాటు ఏడుస్తూ ఉన్నా కూడా భర్తను చేరలేరు. ఎలాగయినా, చనిపోయినవారి వద్దకు వెళ్ళటం సాధ్యం కాదు కదా.

7-68-వ.

అని యిట్లు కపటబాలకుండై క్రీడించుచున్న యముని యుపలాల నాలాపంబులు విని సుయజ్ఞుని బంధువు లెల్ల వెఱగుపడి సర్వప్రపంచంబు నిత్యంబుగాదని తలంచి శోకింపక సుయజ్ఞునికి సాంపరాయిక కృత్యంబులు జేసి చని; రంత నంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె"నని చెప్పి హిరణ్యకశిపుండు దన తల్లిని దమ్ముని భార్యలం జూచి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; కపట = మాయ; బాలకుండు = పిల్లవాడు; ఐ = అయ్యి; క్రీడించుచున్న = విహరించుచున్న; యముని = యముడు యొక్క; ఉపలాలన = ఓడార్పు; ఆలాపంబులు = మాటలను; విని = విని; సుయజ్ఞుని = సుయజ్ఞుని యొక్క; బంధువులు = చుట్టములు; ఎల్లన్ = అందరును; వెఱగుపడి = తెల్లబోయి; సర్వ = సమస్తమైన; ప్రపంచంబున్ = సృష్టియంతయును; నిత్యంబున్ = శాశ్వతమైనది; కాదు = కాదు; అని = అని; తలంచి = భావించి; శోకింపక = దుఃఖింపక; సుయజ్ఞుని = సుయజ్ఞుని; కిన్ = కి; సాంపరాయిక కృత్యంబులున్ = అంత్యక్రియలు; చేసి = ఆచరించి; చనిరి = వెళ్ళిరి; అంతన్ = అంతట; అంతకుడు = యముడు; అంతర్హితుండు = కానరానివాడు; అయ్యెన్ = అయిపోయెను; అని = అని; చెప్పి = చెప్పి; హిరణ్యకశిపుండు = హిరణ్యకశిపుడు; తన = తన యొక్క; తల్లిని = అమ్మను; తమ్ముని = సోదరుని యొక్క; భార్యలన్ = భార్యలను; చూచి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియెన్ = పలికెను.

భావము:

అని ఇలా విలాసంగా మాయాబాలకుడి రూపంలో వచ్చి యముడు చెప్పిన ఊరడింపు మాటలు విన్న సుయజ్ఞుని బంధువులు ఆశ్చర్యపోయారు. ఈ విశ్వం శాశ్వతం కాదు అని తెలుసుకున్నారు. విలపించటం మానారు. కర్తవ్యం ఆలోచించి సుయజ్ఞునికి ఉత్తరక్రియలు చేసి వెళ్ళిపోయారు. యముడు అంతర్ధానం అయిపోయాడు" అని చెప్పి హిరణ్యకశిపుడు తన తల్లికి, తమ్ముడి భార్యలకు ఇలా చెప్పాడు.

7-69-క.

"పరులెవ్వరు దా మెవ్వరు

పరికింపగ నేక మగుట భావింపరు త

తృమజ్ఞానము లేమిని

బరులును నే మనుచుఁ దోచుఁ బ్రాణుల కెల్లన్."

టీకా:

పరులు = ఇతరులు; ఎవ్వరు = ఎవరు; తాము = తాము; ఎవ్వరు = ఎవరు; పరికింపన్ =
తరచిచూసిన; ఏకము = ఒకటి; అగుట = అయియుండుట; భావింపరు = గమనింపరు; తత్ = ఆ;
పరమ = ఉత్తమమైన; జ్ఞానము = జ్ఞానము; లేమిని = లేనందువలన; పరులును = ఇతరులు; నేము
= మేము; అనుచున్ = అనుచు; తోచున్ = అనిపించును; ప్రాణుల్ = జీవుల; కున్ = కు; ఎల్లన్ =
అన్నిటికిని.

భావము:

మానవులు పరతత్వ చింతన లేకపోవుటం చేత తన వాళ్ళు, పరాయి వారు అనే తేడాగా
భావిస్తారు. తన వారెవ్వరు? ఇతరులు ఎవ్వరు? ఆలోచిస్తే అందరూ ఒక్కటే. వారు, మేము అంటూ
భేదభావంతో అజ్ఞానులు అనుకుంటారు.

7-70-వ.

అని తెలియం బలికిన హిరణ్యకశిపుని వచనంబులు విని దితి గోడండ్రునుం దానును శోకంబు
మాని తత్త్వవిలోకనంబు గలిగి లోకాంతరగతుండైన కొడుకునకు వగవక చనియె"నని చెప్పి
నారదుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; తెలియన్ = బోధపడునట్లు; పలికినన్ = చెప్పగా; హిరణ్యకశిపుని = హిరణ్యకశిపుని;
వచనంబులు = మాటలు; విని = విని; దితి = దితి; కోడండ్రును = కోడళ్ళు; తానునున్ = తను;
శోకంబు = దుఃఖము; మాని = విడిచిపెట్టి; తత్త్వ = తత్త్వము యొక్క; విలోకనంబు = దృష్టి; కలిగి =
పొంది; లోక = లోకము; అంతర = ఇతరమైనదానికి; గతుండు = వెళ్ళినవాడు; ఐన = అయిన;
కొడుకున్ = పుత్రున; కున్ = కు; వగవక = విచారించక; చనియెన్ = వెళ్ళిపోయిరి; అని = అని; చెప్పి

= చెప్పి; నారదుండు = నారదుడు; ధర్మనందనున్ = ధర్మరాజున {ధర్మనందనుడు - యమధర్మరాజు పుత్రుడు, ధర్మరాజు}; కిన్ = కు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియెన్ = పలికెను.

భావము:

ఇలా హిరణ్యకశిపుడు చెప్పగా, దితి, ఆమె కోడళ్ళు దుఃఖం మానేసారు. తత్వం తెలుసుకున్నారు. చనిపోయిన కొడుకు కోసం విలపించటం మాని వెళ్ళిపోయారు" అని నారదమహర్షి యుద్ధిష్ఠిర మహారాజుతో ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

7-71-క.

"అజరామరభావంబును

త్రిజగద్రాజ్యంబు నప్రతిద్వంద్వము దో

ర్విజితాఖిల శాత్రవమును

గజరిపుబలమును హిరణ్యకశిపుఁడు గోరెన్.

టీకా:

అజర = ముసలితనములేని; అమర = చావులేని; భావంబును = స్థితిని; త్రిజగత్ = ముల్లోకము

లందు విస్తరించిన; రాజ్యంబున్ = రాజ్యాధికారము; అప్రతిద్వంద్వమున్ = ఎదురులేనిది,

నిష్కంటకము; దోః = బాహు బలముతో; విజిత = జయించబడిన; అఖిల = సమస్తమైన;

శాత్రవమున్ = శత్రువులు కలుగుట; గజరిపు = సింహము వంటి {గజరిపు - గజము (ఎనుగు)నకు

రిపు (శత్రువు), సింహము}; బలమును = శక్తి; హిరణ్యకశిపుడు = హిరణ్యకశిపుడు; గోరెన్ =

ఆశించెను.

భావము:

హిరణ్యకశిపుడు తనకు ముసలితనం కానీ చావు కానీ లేని అమరత్వం కావాలని కోరుకున్నాడు;

ఇంకా ముల్లోకాలను ఎదురు లేకుండా పరిపాలించే శక్తినీ, బాహుబలంతో శత్రువులను

ఎవరినైనా జయించే బలాన్నీ, సింహపరాక్రమం పొందాలనీ ఆశించాడు.

ఇట్లు గోరి మందరాచల ద్రోణికిం జని; యందుఁ గాలి పెనువ్రేల నేల నిలువంబడి,
యూర్ధ్వబాహుండయి మిన్ను చూచుచు, వాఁడి మయూఖంబులతోడి ప్రళయకాల భానుండునుం
బోలె దీర్ఘజటారుణ ప్రభాజాలంబులతోడ నెవ్వరికిం దేఱిచూడరాక పరమ దారుణంబైన తపంబు
జేయుచుండె; నిర్జరులు నిజస్థానంబుల నుండి; రంత.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; కోరి = ఆశించి; మందరా = మందర యనెడి; అచల = పర్వతముల; ద్రోణి =
కనుమ, కొండల మధ్య పల్లము; కిన్ = కి; చని = వెళ్ళి; అందున్ = అక్కడ; కాలి = కాలు యొక్క;
పెనువ్రేలన్ = బొటకనవేలుపై; నేలన్ = నేలమీద; నిలువంబడి = నిలబడి; ఊర్ధ్వబాహుండు =
పైకెత్తిన చేతులు గలవాడు; అయి = ఐ; మిన్ను = ఆకాశమును; చూచుచున్ = చూచుచు; వాడి =
చురుకైన; మయూఖంబుల్ = కిరణముల; తోడి = తోటి; ప్రళయ = ప్రళయము వచ్చెడి; కాల =
సమయపు; భానుండునున్ = సూర్యుని; పోలె = వలె; దీర్ఘ = పొడుగైన; జటా = జటలుకట్టిన జుట్టు
యొక్క; అరుణ = ఎఱ్ఱని; ప్రభా = కాంతుల; జాలంబుల = సమూహముల; తోడన్ = తోటి; ఎవ్వరి =
ఎవరి; కిన్ = కిని; తేఱి = తేరిపార; చూడరాక = చూడలేని విధముగ; పరమ = అత్యధికమైన;
దారుణంబు = భయంకరము; ఐన = అయిన; తపంబున్ = తపస్సును; చేయుచుండెన్ =
చేయసాగెను; నిర్జరులు = దేవతలు; నిజ = తమ; స్థానంబులన్ = నెలవులందు; ఉండిరి = ఉన్నారు;
అంత = అంతట.

భావము:

ఇటువంటి కోరికలతో హిరణ్యకశిపుడు మందరపర్వతానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ పెనుగాలిలో కాలి
బొటకనవేలు మీద నిలబడి, చేతులు పైకెత్తి ఉంచి, ఆకాశంకేసే చూస్తూ ఘోరమైన తపస్సు
చేయసాగాడు. అప్పుడు అతను పొడవైన ఎఱ్ఱని జటలు కట్టిన శిరోజాలతో చూడ శక్యంకాకుండా
ఉన్నాడు. ప్రళయకాలంలో అతితీక్షణమైన కిరణాలతో ప్రకాశించే సూర్యుడిలా ఉన్నాడు. ఇలా
లోకభయంకరమైన తపస్సు చేస్తున్న సమయంలో దేవతలు తమతమ స్వస్థలాలలో ఉన్నారు.

అదిరెం గుంభిని, సాద్రియె కలగె నే డంభోనిధుల్, తారకల్

చెదరెన్ సగ్రహసంఘలై, దిశలు విచ్చిన్నాంతలై మండెఁ, బె

ల్లదరెన్ గుండెలు జంతుసంహతికి, నుగ్రాచార దైత్యేంద్ర మూ

ర్థ దిశోద్ధూతసధూమ హేతిపటలోదంచత్తపోవహ్నిచేన్.

టీకా:

అదిరెన్ = అదిరిపోయినది; కుంభిని = భూమి; సాద్రి = పర్వతములతో కూడినది; ఐ = అయ్యి;

కలగెన్ = కలతబారెను; ఏడంభోనిధుల్ = సప్తసముద్రములు {సప్తసముద్రములు -

1లవణసముద్రము 2ఇక్షుసముద్రము 3సురాసముద్రము 4ఘృతసముద్రము 5దధిసముద్రము

6క్షీరసముద్రము 7జలసముద్రము}; తారకల్ = చుక్కలు; చెదరెన్ = చెల్లాచెదురుయగునట్లు;

సగ్రహసంఘలై = గ్రహకూటములతో కూడినవి; ఐ = అయ్యి; దిశలు = దిక్కులు; విచ్చిన్నాంతలు =

చీలిన అంచులుగలవి; ఐ = అయ్యి; మండెన్ = మండిపోయినవి; పెల్లు = మిక్కిలి; అదరెన్ =

అదిరిపోయినవి; గుండెలు = గుండెలు; జంతు = జంతువుల; సంహతి = సమూహముల; కిన్ = కి;

ఉగ్ర = దారుణమైన; ఆచార = ప్రవర్తనలుగల; దైత్య = రాక్షసుల; ఇంద్ర = రాజ యొక్క; మూర్ధదిశ =

శిరస్సుపై వైపు నుండి; ఉద్ధూత = లేచిన; సధూమహేతి = పొగతో కూడిన మంటల; పటల =

సమూహములతో; ఉదంచత్ = పొంగుతున్న; తపః = తపస్సు అనెడి; వహ్ని = అగ్ని; చేన్ = చేత;

భావము:

రాక్షసేంద్రుడైన హిరణ్యకశిపుడు భీకర నియమాలతో తపస్సు చేస్తున్నాడు. అతని శిరస్సుపైనుండి

పొగలు లేచాయి. అగ్నిజ్వాలలు చెలరేగి మింటనంటసాగాయి. ఆ తాపానికి భూమండలం

పర్వతాలతో సహా కంపించి పోతోంది. సప్తసముద్రాలూ అల్లకల్లోలం కాసాగాయి. నక్షత్రాలు,

గ్రహాలతో పాటు చెదిరిపోతున్నాయి, దిక్కులన్నీ ఛిన్నాభిన్నాలై మండిపోతున్నాయి. జీవజాలం

అంతటికి గుండెలు దడదడలాడుతున్నాయి.

7-74-వ.

ఇట్లు త్రైలోక్య సంతాపకరం బైన దైత్యరాజ తపో విజృంభణంబు సైరింపక నిలింపులు నాకంబు

విడిచి బ్రహ్మలోకంబునకుం జని లోకేశ్వరుం డయిన బ్రహ్మకు వినతులయి యిట్లని విన్నవించిరి.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; త్రైలోక్య = ముల్లోకములకు {ముల్లోకములు - 1భూలోకము 2స్వర్గలోకము 3నరకలోకము}; సంతాప = మిక్కిలి తాపము; కరంబు = కలిగించెడిది; ఐన = అయిన; దైత్య = రాక్షసులకు; రాజ = రాజ యొక్క; తపస్ = తపస్సు; విజృంభణంబున్ = పెంపును; సైరింపన్ = ఓర్పుకొన; చాలక = లేక; నిలింపులు = దేవతలు; నాకంబున్ = స్వర్గమును; విడిచి = వదలివేసి; బ్రహ్మలోకంబున్ = బ్రహ్మలోకమున; కున్ = కు; చని = వెళ్ళి; లోక = ఎల్లలోకములకు; ఈశ్వరుండు = ప్రభువు; అయిన = ఐనట్టి; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుని; కున్ = కి; వినతులు = మ్రొక్కినవారు; అయి = అయ్యి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అని = అని; విన్నవించిరి = మనవిచేసుకొనిరి.

భావము:

రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడి తపస్సు తీవ్రత వలన ఇలా ముల్లోకాలలోనూ తాపం చెలరేగుతోంది. ఆ తాపాన్ని తట్టుకోలేక దేవతలు స్వర్గలోకం నుండి బయలుదేరి బ్రహ్మ ఉండే సత్యలోకానికి వెళ్ళారు. లోకాలన్నిటికీ ప్రభువైన బ్రహ్మదేవుడికి నమస్కరించి, ఇలా తమ బాధలు చెప్పుకోసాగారు.

7-75-క.

"దితికొడుకు తపము వేడిమి

నతి తప్తుల మైతి మింక నలజడి నమరా

వతి నుండ వెఱతు; మెయ్యది

గతి మాకును? దేవదేవ! కారుణ్యనిధి!

టీకా:

దితి = దితి యొక్క; కొడుకు = పుత్రుని; తపము = తపస్సు యొక్క; వేడిమిన్ = వేడివలన; అతి = మిక్కిలి; తప్తులము = కాగిపోయినవారము; ఐతిమి = అయితిమి; ఇంక = ఇంక; అలజడిన్ = క్లేశములతో; అమరావతిన్ = అమరావతియందు; ఉండ = ఉండుటకు; వెఱతుము = భయపడుతున్నాము; ఎయ్యది = ఏది; గతి = దారి, దిక్కు; మా = మా; కును = కును; దేవదేవ =

బ్రహ్మదేవుడా {దేవదేవుడు - దేవతలకే దేవుడు}; కారుణ్యనిధి = బ్రహ్మదేవుడా {కారుణ్యనిధి - కారుణ్యము (దయ)కు నిధి వంటివాడు, బ్రహ్మదేవుడు}.

భావము:

ఓ దయామయా! దేవతలకే దైవమా! బ్రహ్మదేవా! దైత్యుడు హిరణ్యకశిపుడు ఉగ్రమైన తపస్సు చేస్తున్నాడు. ఆ తపోవేడిమికి మేమంతా కాగి పోతున్నాము. ఇంక ఏమాత్రం ఈ ఆపదను తట్టుకోలేము. అమరావతిలో ఉండాలంటే భయం వేస్తున్నది. మాకు నువ్వే తప్ప మరో దిక్కులేదు.

7-76-శా.

శంకా లేశము లేదు దేవ! త్రిజగ త్సంహారమున్ దేవతా
సంకోచంబును వేదశాస్త్ర పదవీ సంక్షేపమున్ లేక యే
వంకన్ లేవ నటంచు దుస్సహతపోవ్యావృత్తి చిత్తంబులో
సంకల్పించె నిశాచరుండు ప్రతిసంస్కారంబు చింతింపవే.

టీకా:

శంకా = అనుమానము; లేశము = ఏమాత్రము; లేదు = లేనేలేదు; దేవ = భగవంతుడ; త్రిజగత్ = ముల్లోకములను; సంహారమున్ = నాశనముచేయుట; దేవతా = దేవతలను; సంకోచంబును = అణచుట; వేద = వేదముల; శాస్త్ర = శాస్త్రముల; పదవీ = ఉన్నతిని; సంక్షేపమున్ = వినాశంచేయుట; లేక = లేకపోతే; ఏ = ఎట్టి; వంకన్ = కారణముచేతను; లేవను = లేవనేలేవను; అంచున్ = అనుచు; దుస్సహ = సహింపరాని; తపస్ = తపస్సును; వ్యావృత్తిన్ = చుట్టబెట్టుటను; చిత్తంబు = మనసు; లోన్ = అందు; సంకల్పించెన్ = తలపెట్టెను; నిశాచరుండు = రాక్షసుడు {నిశాచరుడు - నిశ (రాత్రి) యందు చరుడు (తిరుగువాడు), రాక్షసుడు}; ప్రతి = మారుచేసెడి, శమింపచేసెడి; సంస్కారంబు = ఉపాయమును; చింతింపవే = యోచింపుము.

భావము:

భగవాన్! బ్రహ్మదేవా! ఈ హిరణ్యకశిపుడు రాక్షసుడు. ఇంతటి దుస్సహమైన తపస్సు చేస్తున్నాడు అంటే, వీడు దేవతలను అణిచేయాలనీ, వేదశాస్త్రాలు వినాశనం కావాలనీ, ముల్లోకాలనూ నాశనం చేయాలనీ అయ్యే ఉంటుంది. ఇందులో ఏమాత్రం అనుమానం లేదు. దీనికి ప్రతీకారం ఏం చేయాలో చూసి మమ్మల్ని రక్షించు.

7-77-శా.

నీవేరీతిఁ దపోబలంబున జగన్నిర్మాణముం జేసి యీ
దేవాధీశులకంటె నెక్కుడు సిరిం దీపించి తిబ్బంగిఁ దా
నీవిశ్వంబుఁ దపస్సమాధిమహిమన్ హింసించి వేటొక్క వి
శ్వావిర్భావకరత్వశక్తి మదిలో నర్థించినాఁ డీశ్వరా!

టీకా:

నీవు = నీవు; ఏ = ఎట్టి; రీతిన్ = విధానముగ; తపన్ = తపస్సు యొక్క; బలంబునన్ = శక్తివలన;
జగత్ = లోకముల; నిర్మాణమున్ = సృష్టిన్; చేసి = చేసి; ఈ = ఈ; దేవాధీశుల = దేవతా ప్రభుల;
కంటెను = కంటెను; ఎక్కుడు = అధికమైన; సిరిన్ = ఐశ్వర్యముతో; దీపించితి = ప్రకాశించితివి; ఈ =
ఇట్టి; భంగిన్ = విధముగనే; తాన్ = తను; ఈ = ఈ; విశ్వంబున్ = భువనములను; తపస్సు =
తపస్సు; సమాధి = సమాధుల; మహిమన్ = శక్తివలన; హింసించి = నాశనముచేసి; వేటొక్క =
మరియొక; విశ్వ = జగత్తును; ఆవిర్భావ = తయారు; కరత్వ = చేసెడి; శక్తిన్ = శక్తిని; మది = మనసు;
లోన్ = అందు; అర్థించినాడు = ఆశించినాడు; ఈశ్వరా = భగవంతుడా, బ్రహ్మదేవుడా;

భావము:

ఓ మహాప్రభూ! బ్రహ్మదేవా! నీవు నీ మహనీయమైన తపోబలంతో, ప్రపంచ నిర్మాణం చేసావు. ఈ దేవోత్తములు అందరి కంటే ఎక్కువ ఐశ్వర్యాన్ని కీర్తి ప్రతిష్ఠలను సంపాదించుకున్నావు. నీలాగే ఈ రాక్షసుడు హిరణ్యకశిపుడు కూడా తన తపోమహిమతో నీవు సృష్టించిన ఈ విశ్వాన్ని నాశనము

చేసి, మరొక క్రొత్త విశ్వాన్ని నిర్మిస్తాడుట. అంతటి శక్తి సంపాదించటానికే ఇలా ఘోరంగా తపస్సు చేస్తున్నాడట.

7-78-వ.

అదియునుం గాక, కాలాత్మకులగు జీవాత్మల కనిత్యత్వంబు గలుగుటం జేసి
తపోయోగసమాధిబలంబునం దనకు నిత్యత్వంబు సంపాదింతు నని తలంచినా" డని మఱియు
నిట్లనిరి.

టీకా:

అదియునున్ = అంతే; కాక = కాకుండగ; కాలా = కాలమునకు; ఆత్మకులు = అధీనులు; అగు =
అయినట్టి; జీవ = జీవుల యొక్క; ఆత్మల్ = అస్థిత్యమున; కున్ = కు; అనిత్యత్వంబు =
అశాశ్వతత్వము; కలుగుటన్ = ఉండుట; చేసి = వలన; తపన్ = తపస్సు; యోగ = యోగములు;
సమాధి = సమాధులయొక్క; బలంబునన్ = శక్తివలన; తన = తన; కున్ = కు; నిత్యత్వంబున్ =
శాశ్వతత్వమును; సంపాదింతున్ = సాధించెదను; అని = అని; తలంచినాడు = భావించినాడు; అని
= అని; మఱియున్ = ఇంకను; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

అంతేకాదు, జీవులందరూ అశాశ్వతులు, కాలానికి అధీనులు. ఎప్పటికీనా జీవునికి మరణం
తప్పదు కదా. కాని తన తపోబలంతో తనకు మరణం లేకుండా ఉండే శాశ్వతత్వాన్ని
సంపాదించుకుంటాడట." అని చెప్పి ఇంకా ఇలా అన్నారు.

7-79-మ.

భవదీయం బగు నున్నతోన్నత మహా**బ్ర**హ్మైక పీఠంబు సం
స్తవనీయం బగు భూతియున్ విజయమున్ **సౌ**ఖ్యంబు సంతోషమున్
బ్రవనశ్రేణికి నిచ్చి దైత్యుని తప**స్త్రూ**ర్ధిన్ నివారించి యో
బ్రవనాధీశ్వర! కావవే భువనముల్ **పూ**ర్ణప్రసాదంబునన్.

టీకా:

భవదీయంబు = నీది; అగు = అయినట్టి; ఉన్నతోన్నత = మిక్కిలి గొప్పదైన; మహా = గొప్ప; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవునిదైన; ఏక = ప్రత్యేకమైన; పీఠంబున్ = పదవిని; సంస్తవనీయంబు = కొనియాడదగినది; అగు = అయిన; భూతియున్ = సంపద; విజయమున్ = విజయము; సౌఖ్యంబున్ = సుఖము; సంతోషమున్ = సంతోషమును; భువన = లోకముల; శ్రేణి = వరుసల; కిన్ = కొరకు; ఇచ్చి = ఇచ్చి, ప్రసాదించి; దైత్యుని = రాక్షసుని; తపస్ = తపస్సుయొక్క; స్ఫూర్తిన్ = ఉద్దేకమును; నివారించి = మాన్చి; ఓ = ఓ; భువనాధీశ్వర = బ్రహ్మదేవుడా {భువనాధీశ్వరుడు - భువనములకు అధీశ్వరుడు (ప్రభువు), బ్రహ్మ}; కావవే = కాపాడుము; భువనముల్ = లోకములను; పూర్ణ = నిండు; ప్రసాదంబునన్ = కరుణచూపుటచేత.

భావము:

ఓ సకల భువనాలకూ ప్రభువా! బ్రహ్మదేవా! నీ మహోన్నతమైన బ్రహ్మపదవిని, స్తుతింపబడే నీ వైభవాన్ని, నీ విజయసంపదను, సౌఖ్య సంతోషాలను; సకల భువనాల శ్రేయస్సు కోసం; ఆ రాక్షసుడికి వరప్రసాదంగా ఇచ్చేయ్యి. నిండు కరుణతో లోకాలను కాపాడు.

సప్తమ స్కంధము : బ్రహ్మవరము లిచ్చుట

7-80-వ.

అని దేవతలు విన్నవించిన స్వయంభూతుండును భగవంతుండును నైన నలుమొగంబులప్రోడ భృగుదక్షాదులతోడ మందరపర్వతంబునకు వచ్చి యందు నియమయుక్తుండును, బిపీలకావృత మేదోమాంసచర్మరక్తుండును, వల్మీక తృణ వేణు పటల పరిచ్ఛన్నుండును, మహాతపః ప్రభావ సంపన్నుండును నై నీరంధ్ర నిబిడ నీరద నికర నివిష్ట నీరజబంధుండునుం బోలె నివసించి యున్న నిర్జరారాతిం జూచి వెఱఁగుపడి నగుచు నిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; దేవతలు = దేవతలు; విన్నవించిన = మనవి చేయగా; స్వయంభూతుండును = తనంతతనే పుట్టినవాడు; భగవంతుండు = ఐశ్వర్యములు కలుగుటచే పూజ్యుడైనవాడు; ఐన = అయిన; నలుమొగములప్రోడ = బ్రహ్మదేవుడు {నలు మొగముల ప్రోడ - నలు (నాలుగు 4) మొగముల (ముఖములుగల) ప్రోడ (పెద్ద), బ్రహ్మ}; భృగు = భృగువు; దక్ష = దక్షుడు; ఆదుల = మొదలగువారి; తోడ = తోటి; మందర = మందరము యనెడి; పర్వతంబున్ = పర్వతమున; కున్ = కు; వచ్చి = వచ్చి; అందున్ = అక్కడ; నియమ = తపోనియములతో; యుక్తుండును = కూడినవాడు; పిపీలకా = చీమలు; ఆవృత = పట్టిన; మేద = కొవ్వు; మాంస = మాంసము; చర్మ = చర్మము; రక్తుండును = రక్తములు గలవాడును; వల్మీక = పుట్టల; తృణ = గడ్డిదుబ్బుల; వేణు = వెదురుపొదల; పటల = సమూహములచే; పరిచ్ఛన్నుండును = కప్పబడినవాడు; మహా = గొప్ప; తపస్ = తపస్సు యొక్క; ప్రభావ = మహిమ అనెడి; సంపన్నుండును = సంపదలుగలవాడు; ఐ = అయ్యి; నీరంధ్ర = తెరిచిపోయిన; నిబిడ = మూగిన; నీరద = మబ్బుల; నికర = సమూహములందు; నివిష్ట = చుట్టబడినట్టి; నీరజబంధుండున్ = సూర్యుని; పోలెన్ = వలె; నివసించి = నిలబడి; ఉన్న = ఉన్నట్టి; నిర్జరారాతి = హిరణ్యకశిపుని {నిర్జరారాతి - నిర్జర (ముసలితనము లేనివారి, దేవతల) ఆరాతి (శత్రువు), రాక్షసుడు}; చూచి = గమనించి; వెఱగుపడి = నివ్వెరపోయి; నగుచున్ = నవ్వుతు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఈ విధంగా దేవతలు హిరణ్యకశిపుడి తపస్సు ఆపించమని మనవి చేసారు. స్వయంభూతుడు, చతుర్ముఖుడు అయిన ఆ భగవంతుడు భృగు మహర్షి, దక్ష ప్రజాపతి మొదలగు ప్రముఖులను వెంటపెట్టుకుని అతను తపస్సు చేస్తున్న మంధర పర్వతానికి బయలుదేరాడు. అక్కడ ఆ రాక్షసుడు కఠోర నియమాలతో దీక్షపట్టి మహా గొప్ప తపస్సు చేస్తున్నాడు. వంటినిండా చీమలు పట్టిసి మజ్జ, మాంసం, చర్మం కొరుక్కుతింటున్నాయి. చుట్టూ పుట్టలూ, గడ్డిదుబ్బులూ, వెదురుపొదలూ పెరిగిపోయి, వాటి మధ్య మరుగుపడి కనిపించటంలేదు. నల్లటి దట్టమైన నీటిమేఘాలచే కప్పబడిన సూర్యునిలా, మహా తపస్సు యొక్క ప్రభావంతో ప్రకాశిస్తూ ఉన్నాడు.

ఇది చూసి చతుర్ముఖబ్రహ్మ ఆశ్చర్యంతో చిరునవ్వులు నవ్వుతూ హిరణ్యకశిపుడితో ఇలా అన్నాడు.

7-81-మత్త.

"ఓ! సురారికులేంద్ర! నీ క్రియ ముగ్రమైన తపంబు మున్
చేసి చూపినవారు లే; రికక జేయువారును లేరు; నే
నీ సమాధికి మెచ్చితిన్ విను నీ యభీష్టము లిత్తు నా
యాస మేటికి? లెమ్ము! లెమ్ము! మహాత్మా! కోరుము కోరికల్

టీకా:

ఓ = ఓ; సురారికులేంద్రా = హిరణ్యకశిపుడా (సురారి కులేంద్రుడు - సుర (దేవతల) అరి (శత్రువుల) కుల (వంశము లంన్నిటికి) ఇంద్ర (ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు); నీ = నీ; క్రియన్ = వలె; ఉగ్రము = తీవ్రమైనది; ఐన = అయిన; తపంబున్ = తపస్సును; మున్ = ఇంతకు పూర్వము; చేసి = చేసి; చూపిన = చూపించిన; వారు = వారు; లేరు = లేరు; ఇక = ఇకపైన; చేయు = చేయబోవు; వారును = వారు; లేరు = లేరు; నేన్ = నేను; నీ = నీ యొక్క; సమాధి = తపోసమాధి; కిన్ = కి; మెచ్చితిన్ = మెచ్చుకొంటిని; విను = వినుము; నీ = నీ; అభీష్టములు = కోరికలు; ఇత్తును = ఇచ్చెదను; ఆయాసము = శ్రమపడుట; ఏటికిన్ = ఎందులకు; లెమ్ము = లేచిరమ్ము; లెమ్ము = లేచిరమ్ము; మహాత్మా = గొప్పవాడ; కోరుము = కోరుకొనుము; కోరికల్ = కోరికలు.

భావము:

"ఓ రాక్షసకులోత్తముడవైన హిరణ్యకశిప! నువ్వు చేస్తున్నంత ఉగ్రమైన తపస్సు ఇంతకు పూర్వం ఎవరూ చేసినవారు ఎవరూ లేరు. ఇకముందు ఎవరూ చేయలేరు. నీ తపో దీక్షకు మెచ్చుకుంటున్నాను. కోరిన కోరికలు ఇస్తాను. ఇంక కష్టపడి తపస్సు చేయటం ఆపెయ్యి. వరాలు కోరుకో ఇస్తాను.

7-82-శా.

దంశవ్రాతములుం బిపీలికలు మేదఃక్రవ్య రక్తంబులన్

సంశీర్ణంబులు జేసి పట్టితినఁగా శల్యావశిష్టుండ వై

వంశచ్ఛన్న తృణావళీ యుత మహావల్మీకమం దింద్రియ

భ్రంశం బింతయు లేక నీకు నిలువం బ్రాణంబు లెట్లుండెనో?

టీకా:

దంశ = అడవియీగల; వ్రాతములున్ = గుంపులు; బిపీలికలు = చీమలు; మేదస్ = కొవ్వు; క్రవ్య = మాంసము; రక్తంబులన్ = రక్తములను; సంశీర్ణంబులు జేసి = చీల్చి; పట్టి = కొరికి; తినగా = తినివేయగా; శల్య = ఎముకలు; అవశిష్టుండవు = మాత్రము మిగిలినవాడవు; ఐ = అయ్యి; వంశ = వెదురుపొదలుతో; చ్ఛన్న = కప్పబడిన; తృణ = గడ్డి; ఆవళీ = దుబ్బులుతో; యుత = కూడిన; మహా = పెద్ద; వల్మీకము = పుట్ట; అందున్ = లో; ఇంద్రియ = ఇంద్రియములు; భ్రంశంబు = చలించిపోవుట, చెదరుట; లేక = లేకుండగ; నీకు = నీకు; నిలువన్ = నిలబడుటకు; ప్రాణంబుల్ = ప్రాణములు; ఎట్లు = ఏ విధముగ; ఉండెనో = ఉన్నవోకదా.

భావము:

ఈగలు, చీమలు పట్టి చీల్చి, చీము, నెత్తురు, కండలు తినేయటంతో ఉట్టి ఎముకల పోగులా మిగిలి ఉన్నావు. నీ మీద వెదురు పొదలు, గడ్డి దుబ్బులు కప్పేసిన పుట్ట పెరిగిపోయి నువ్వు కనబడటంలేదు. అయినా ఇంద్రియాలను నిర్లక్ష్యముచేసి తపస్సు చేస్తూనే ఉన్నావు. విచిత్రంగా ఇలా నువ్వు ఇన్నేళ్ళు ఎలా జీవించి ఉన్నావయ్యా! హిరణ్యకశిపా!

7-83-ఉ.

ఉత్సుకతన్ జలాన్నముల నొల్లక యీ క్రియ నూఱుదివ్య సం

వత్సరముల్ శరీరమున వాయువులన్ నిలుపంగ వచ్చునే

యుత్సవ మయ్యెఁ జూచి మము ముగ్రతపంబున గెల్చి తీవు నే

వత్సలతన్ నినుం గదియ వచ్చితిఁ గోరిక లెల్ల నిచ్చెదన్."

టీకా:

ఉత్సుకతన్ = పూనికతో; జల = నీరు; అన్నమున్ = ఆహారము; ఒల్లక = తీసుకొనకుండగ; ఈ = ఈ;
క్రియన్ = విధముగ; నూలు = వంద (100); దివ్యసంవత్సరముల్ = దివ్యసంవత్సరములు;
శరీరమున = దేహమునందు; వాయువులన్ = ప్రాణవాయువులను; నిలుపంగన్ =
నిలబెట్టుకొనుట; వచ్చునే = సాధ్యమా; ఉత్సవము = సంతోషము; అయ్యెన్ = ఆయెను; చూచి =
గమనించి; మమున్ = మమ్ములను; ఉగ్ర = తీవ్రమైన; తపంబునన్ = తపస్సుతో; గెల్చితివి =
జయించితివి; నేన్ = నేను; వత్సలతన్ = ప్రేమతో; నినున్ = నిన్ను; కదియన్ = దగ్గరకు చేర; వచ్చితి
= వచ్చితిని; కోరికల్ = కోరికలు; ఎల్లన్ = అన్నియును; ఇచ్చెదన్ = ప్రసాదించెదను.

భావము:

అన్నపానీయాలు ముట్టుకోకుండా ఇలా వంద దివ్య సంవత్సరాలపాటు పట్టుబట్టి ప్రాణాలను
ఎలా నిలబెట్టుకున్నావయ్యా! చాలా సంతోషం. నీ ఘోరతపస్సు తో మమ్మల్ని గెలిచావు. అత్యంత
ప్రేమతో దర్శనం ఇచ్చాము, కావలసిన వరాలుకోరుకో ఇస్తాము."

7-84-వ.

అని పలికి వనమక్షికాపిపీలికా భక్షితం బైన రక్షోవిభుని దేహంబు మీదం గమండలు జలంబులు
ప్రోక్షించిన న ధ్ధానవేంద్రుండు గమలాసన కరకమల కమనీయ కనకమయ దివ్యామోఘ
కమండలు నిర్గత నిర్మల నీరధారా బిందుసందోహ సంసిక్త సకలాంగుం డయి తపంబు చాలించి
సాంద్ర కీచక సంఘాత సంఛాదిత వామలూరుమధ్యంబు వెలువడి మహా ప్రభావ బల సౌందర్య
తారుణ్య సహితుండును, వజ్రసంకాశ దేహుండును, దప్తసువర్ణ వర్ణుండును నై నీరసేంద్రననికర
నిర్గత వహ్నియునుం బోలె వెలుంగుచుం జనుదెంచి.

టీకా:

అని = అని; పలికి = చెప్పి; వన = అడవి; మక్షికా = ఈగలు; పిపీలికా = చీమలచేతను; భక్షితంబు =
పీకబడినది; ఐన = అయిన; రక్షోవిభుని = హిరణ్యకశిపుని (రక్షోవిభుడు - రక్షః (రాక్షసులకు) విభుడు
(ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు); దేహంబు = శరీరము; మీదన్ = పైన; కమండలు = కమండలములోని;

జలంబులు = నీరు; ప్రోక్షించినన్ = జల్లగా; ఆ = ఆ; దానవేంద్రుండు = హిరణ్యకశిపుడు
 {దానవేంద్రుడు - దానవ (రాక్షసుల)కు ఇంద్రుడు (ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు}; కమలాసన =
 బ్రహ్మదేవుని {కమలాసనుడు - కమలమును ఆసనముగా కలవాడు, బ్రహ్మదేవుడు}; కర = చేతులు
 యనెడి; కమల = పద్మముల; కమనీయ = అందమైన; కనకమయ = బంగారపు; దివ్య = దివ్యమైన;
 అమోఘ = వ్యర్థముకాని, తిరుగులేని; కమండలు = కమండలమునుండి; నిర్గత = వెలువడిన; నిర్మల
 = స్వచ్ఛమైన; నీర = నీటి; ధారా = ధారలయొక్క; బిందు = చుక్కల; సందోహ = సమూహములచే;
 సంసిక్త = తడిసిన; సకల = సర్వ; అంగుండు = అవయవములుగలవాడు; అయి = ఐ; తపంబున్ =
 తపస్సును; చాలించి = ఆపివేసి; సాంద్ర = దట్టమైన; కీచక = వెదురుపొదల; సంఘాత =
 సమూహములచే; సంఛాదిత = కప్పబడిన; వామలూరు = పుట్ట; మధ్యంబు = నడుమనుండి;
 వెలువడి = బయటకు వచ్చి; మహా = గొప్ప; ప్రభావ = మహిమ; బల = శక్తి; సౌందర్య = అందము;
 తారుణ్య = ప్రాయములతో; సహితుండును = కూడినవాడు; వజ్ర = వజ్రముతో; సంకాశ =
 పోల్చదగిన; దేహుండును = శరీరముగలవాడు; తప్త = పుటముపెట్టిన; సువర్ణ = బంగారపు;
 వర్ణుండును = రంగు మేను గలవాడు; ఐ = అయ్యి; నీరస = ఎండిన, తడిలేని; ఇంధన =
 కట్టెలనుండి; నిర్గత = వెలువడిన; వహ్నియున్ = అగ్ని; పోలెన్ = వలె; వెలుంగుచున్ =
 ప్రకాశించుచు; చనుదెంచి = వచ్చి.

భావము:

బ్రహ్మదేవుడు ఇలా అని ఈగలు, చీమలు కొరికిన ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుని శరీరంపై
 కమండలంలోని నీళ్ళు చిలకరించాడు. అతను తపస్సు చాలించి, ఆ దట్టమైన వెదురుపొదలతో
 నిండిన పుట్టలోంచి బయటకు వచ్చాడు. ఆ కమండలం సామాన్యమైనదా. అది పద్మాసనుడు తన
 హస్తపద్మాలతో పట్టుకొనే బహు దివ్యమైన బంగారు కమండలం. అంతటి అమోఘమైన
 కమండలం లోంచి వెలువడిన నీటి బిందువులతో అతను తడిసాడు. గొప్ప తేజస్సు, బలం,
 సౌందర్యం, యౌవనం సంతరించుకున్నాడు. అతని దేహం వజ్రంలా దృఢంగా అయింది.
 పుటంపెట్టిన బంగారంలా మెరిసిపోతోంది. అలా అతను ఎండిన కట్టెలలోనుండి వచ్చే మంటలలా
 ఉజ్వలంగా మెరిసిపోతున్నాడు.

దివిజానీకవిరోధి మ్రొక్కె, గని వార్దేవీమనోనేతకున్
 సవిశేషోత్సవ సంవిధాతకు, నమత్సంత్రాతకున్, సత్తపో
 నివహభీష్ట వర ప్రదాతకు, జగన్నిర్మాతకున్, ధాతకున్,
 వివిధ ప్రాణి లలాట లేఖన మహావిద్యానుసంధాతకున్.

టీకా:

దివిజానీకవిరోధి = హిరణ్యకశిపుడు (దివిజానీకవిరోధి - దివిజ (దేవతా) అనీక (సేనల) కు విరోధి (శత్రువు), హిరణ్యకశిపుడు); మ్రొక్కెన్ = నమస్కరించెను; వార్దేవీమనోనేత = బ్రహ్మదేవుని {వార్దేవీ మనోనేత - వార్దేవి (సరస్వతీ దేవి)యొక్క మనస్ (మనస్సున) కు నేత (ప్రభువు), బ్రహ్మ}; కున్ = కి; సవిశేషోత్సవసంవిధాత = బ్రహ్మదేవుని {సవిశేషోత్సవ సంవిధాత - సవిశేష (విశిష్టలతోకూడిన) ఉత్సవ (సంతోషమును) సంవిధాత (చక్కగాకలిగించెడివాడు), బ్రహ్మ}; కున్ = కి; నమత్సంత్రాత = బ్రహ్మదేవుడు {నమత్సంత్రాత - నమత్ (మ్రొక్కువారిని) సంత్రాత (చక్కగాకాపాడువాడు), బ్రహ్మ}; కున్ = కి; సత్తపోనివహభీష్టవరప్రదాత = బ్రహ్మదేవుని {సత్తపో నివహభీష్టవర ప్రదాత - సత్ (మంచి, సత్వమైన) తపః (తపస్సుల) నివహ (సమూహముల) అభీష్ట (కోరిన) వర (వరములను) ప్రదాత (ప్రసాదించువాడు), బ్రహ్మ}; కున్ = కి; జగన్నిర్మాత = బ్రహ్మదేవుని {జగన్నిర్మాత - జగత్తును నిర్మాత (సృష్టించినవాడు), బ్రహ్మ}; కున్ = కి; ధాత = బ్రహ్మదేవుని; కున్ = కి; వివిధప్రాణిలలాటలేఖనమహా విద్యానుసంధాతకున్ = బ్రహ్మదేవుని {వివిధ ప్రాణి లలాటలేఖన మహావిద్యాను సంధాత - వివిధ (అఖిలమైన) ప్రాణి (జీవుల) లలాట (నొసటి) లేఖన (వ్రాయుట యందు) మహా (గొప్ప) విద్యా (విద్యను) అనుసంధాత (కలిగినవాడు), బ్రహ్మ}; కున్ = కి.

భావము:

ఆ దేవతలపాలిటి శత్రువు అయిన హిరణ్యకశిపుడు అప్పుడు, సరస్వతీ దేవీ హృదయాధిపతియు, ఆనందమును ఇచ్చువాడును, భక్తులను కాదనక కాపాడువాడును, మంచి తాపసులకు మించిన వరాలిచ్చువాడును. లోకాలను సృష్టించిన వాడును, సకల ప్రాణుల నుడుటివ్రాతను వ్రాసేవాడును అయిన బ్రహ్మదేవుడికి నమస్కరించాడు.

ఇట్లు దైత్యేశ్వరుండు దివి నున్న హంసవాహనునకు ధరణీతలంబున దండప్రణామంబు
లాచరించి సంతోషబాష్పసలిలసంవర్ధిత పులకాంకురుండై యంజలి జేసి కంజాతగర్భుని మీఁద
దృష్టి యిడి గద్గదస్వరంబున నిట్లని వినుతించె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; దైత్యేశ్వరుండు = హిరణ్యకశిపుడు (దైత్యేశ్వరుడు - దైత్య (రాక్షసుల)కు
ఈశ్వరుండు (ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు); దివిన్ = ఆకాశమున; ఉన్న = ఉన్నట్టి; హంసవాహనున్ =
బ్రహ్మదేవుని (హంసవాహనుడు - హంస వాహనముగా కలవాడు, బ్రహ్మ); కున్ = కి;
ధరణీతలంబునన్ = నేలపైన; దండప్రణామంబులు = దండవన్నమస్కారములు (దండప్రణామము
- కట్టవలె సాగి మ్రొక్కుట); ఆచరించి = చేసి; సంతోష = ఆనందపు; బాష్పసలిల = కన్నీటిచే;
సంవర్ధిత = అతిశయించిన; పులకాంకురుండు = గగుర్పాటు గలవాడు; ఐ = అయ్యి; అంజలి =
నమస్కారము; చేసి = పెట్టి; కంజాతగర్భుని = బ్రహ్మదేవుని (కంజాత గర్భుడు - కంజాత (నేట
పుట్టినది పద్మము)న గర్భుడు (పుట్టిన వాడు), బ్రహ్మ); మీదన్ = పైన; దృష్టి = చూపు; ఇడి = పెట్టి;
గద్గదస్వరంబునన్ = డగ్గతికతో; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అని = పలికి; వినుతించె = స్తోత్రము చేసెను.

భావము:

ఇలా ఆ హిరణ్యకశిప రాక్షస రాజు ఆకాశంలో హంసవాహనుడై ఉన్న బ్రహ్మదేవుడికి నేలమీద
పడిపడి నమస్కారాలు చేసాడు. ఆనంద భాష్పాలతో, పులకరించిన ఒంటితో అంజలి ఘటించి
నమస్కారం చేసి, కమలాసనుపైనే దృష్టి నిలుపుకొని బొంగురుపోయిన కంఠంతో ఇలా
స్తుతించసాగాడు.

7-87-నీ.

"కల్పాంతమున నంధకారసంవృత మైన-

జగము నెవ్వఁడు దన సంప్రకాశ

మున వెలిగించుచు మూఁడుభంగుల రజ-

స్వత్వతమోగుణప్రహీతుఁ డగుచుఁ

గల్పించు రక్షించుఁ గడపటఁ బ్రహరించు-

నెవ్వ డాద్యుడు సర్వహేతు వగుచు
 శోభితుండై స్వయంజ్యోతియై యొక్కట-
 విలసిల్లు నెవ్వడు విభుత మెఱసి

7-87.1-ఆ.

సమయ మయిన మానస ప్రాణ బుద్ధింద్రి
 యములతోడ నెవ్వ డలఘు మహిమ
 నడరు నట్టి సచ్చిదానందమయునకు,
 మహితభక్తి నే నమస్కరింతు.

టీకా:

కల్పాంతమునన్ = ప్రళయమునందు; అంధకార = చీకటి; సంవృతము = క్రమ్మినది; ఐన = అయిన;
 జగమున్ = జగత్తును; ఎవ్వడు = ఎవడైతే; తన = తన యొక్క; సంప్రకాశమునన్ = మిక్కిలి
 తేజస్సుచే; వెలిగించుచు = ప్రకాశింపజేయుచు; మూడు = మూడు (3); భంగులన్ = విధములుగ;
 రజన్ = రజస్సు; సత్త్వ = సత్త్వము; తమన్ = తమస్సు; గుణ = గుణములతో; సహితుండు =
 కూడినవాడు; అగుచున్ = అగుచు; కల్పించున్ = సృష్టించును; రక్షించున్ = పాలించును; కడపటన్
 = చివరకు; ప్రహరించున్ = సంహరించును; ఎవ్వండు = ఎవడైతే; ఆద్యుండు = మూలకారణము;
 సర్వ = సమస్తమునకు; హేతువు = కారణభూతము; అగుచున్ = అగుచు; శోభితుండు =
 ప్రకాశించువాడు; ఐ = అయ్యి; స్వయం = తనకుతానే; జ్యోతి = వెలుగునది; ఐ = అయ్యి; ఒక్కటన్ =
 ఏకమాత్రుడై; విలసిల్లున్ = ప్రకాశించును; ఎవ్వడు = ఎవడైతే; విభుతన్ = రీతితో; మెఱసి = విలసిల్లి.
 సమయము = సమయము; అయిన = వచ్చినప్పుడు; మానస = మనస్సు; ప్రాణ = ప్రాణములు; బుద్ధి
 = బుద్ధి; ఇంద్రియముల = ఇంద్రియముల; తోడన్ = తోటి; అలఘు = గొప్ప; మహిమన్ =
 సామర్థ్యముతో; అడరున్ = అతిశయించును; అట్టి = అటువంటి; సచ్చిదానందమయున్ =
 బ్రహ్మదేవున (సచ్చిదానందమయుడు - సత్ (సత్య మైనది శాశ్వతమైనది) చిత్ (శుద్ధ చైతన్యమైనది)
 ఆనంద (ఆనందము) లతో మయుండు(నిండినవాడు), బ్రహ్మ; కున్ = కు; మహిత = గొప్ప; భక్తిన్ =
 భక్తితో; నేన్ = నేను; నమస్కరింతు = నమస్కరించెదను.

భావము:

"బ్రహ్మదేవా! నీవు ప్రళయకాలమున చిమ్మచీకటిలో మునిగిన లోకానికి నీ స్వయం ప్రకాశంతో వెలుగు ఇస్తావు; రజోగుణ, సత్వగుణ, తమోగుణాలనే త్రిగుణాలచే మువ్విధాల లోకాన్ని పుట్టించి, పెంచి, నశింపజేస్తావు; మొదలు, మూలకారణం అంతా నువ్వే; నీ అంతట నువ్వే కేవలుడవై ప్రకాశిస్తూ ఉంటావు; కాలం ప్రకారం మనస్సు, ప్రాణాలు, బుద్ధి, ఇంద్రియాలతో కూడినవాడిగా తోస్తూ, మహామహిమతో గోచరముకాకుండా మెలుగుతుంటావు; అట్టి ఓ సచ్చిదానంద స్వరూపా! నీకు నమస్కారములు.

7-88-వ.

దేవా! నీవు ముఖ్యప్రాణం బగుటంజేసి ప్రజాపతివి; మనోబుద్ధి చిత్తేంద్రియంబులకు నధీశ్వరుండవు; మహాభూతగణంబులకు నాధారభూతుండవు; త్రయీతనువునం గ్రతువులు విస్తరింతువు; సకల విద్యలు నీ తనువులు; సర్వార్థసాధకులకు సాధనీయుండ; వాత్మనిష్ఠాగరిష్ఠులకు ధ్యేయంబగు నాత్మవు; కాలమయుండవై జనులకు నాయుర్నాశంబు జేయుదువు; జ్ఞానవిజ్ఞానమూర్తి; వాద్యంతరహీతుండ; వంతరాత్మవు; మూఁడు మూర్తులకు మూలంబగు పరమాత్మవు; జీవలోకంబునకు జీవాత్మవు; సర్వంబును నీవ, నీవుగానిది లేశంబును లేదు; వ్యక్తుండవు గాక పరమాత్మవై పురాణపురుషుండవై యనంతుడవైన నీవు ప్రాణేంద్రియ మనోబుద్ధి గుణంబుల నంగీకరించి, పరమేష్ఠిపద విశేషంబున నిలిచి, స్థూలశరీరంబునం జేసి యింతయుం బ్రపంచించువు; భగవంతుడవైన నీకు మ్రొక్కెద"నని మఱియు నిట్లనియె.

టీకా:

దేవా = బ్రహ్మదేవుడా; నీవు = నీవు; ముఖ్యప్రాణంబు = సూత్రాత్మ; అగుటన్ = అగుట; చేసి = వలన; ప్రజాపతివి = ప్రజలకు జపన హేతువవు; మనః = మనసు; బుద్ధి = బుద్ధి; చిత్ = చిత్తు; ఇంద్రియంబుల్ = ఇంద్రియముల; కున్ = కు; అధీశ్వరుండవు = ప్రభువవు; మహా = గొప్ప; భూత = జీవ; గణంబుల్ = రాశుల; కున్ = కు; ఆధారభూతుండవు = ఆధారమైనవాడవు; త్రయీ = వేదత్రయమయమైన; తనువునన్ = శరీరముతో; క్రతువులు = యజ్ఞములు; విస్తరింతువు = వ్యాప్తిచేసెదవు; సకల = సమస్తమైన; విద్యలు = విద్యలు; నీ = నీ యొక్క; తనువులున్ = శరీరములు;

సర్వార్థసాధకుల్ = సర్వార్థసాధకులు {సర్వార్థసాధకులు - సర్వోత్తమైన ప్రయోజనమనకై
(పరమహంస పదవికై) సాధన చేయువారు}; కున్ = కు; సాధనీయుండవు =
సాధనచేయబడదగినవాడవు; ఆత్మ = బ్రహ్మవిద్యా; నిష్ఠా = నిష్ఠగలవారియందు; గరిష్ఠల్ = శ్రేష్ఠుల;
కున్ = కు; ధ్యేయంబు = ధ్యానింపదగినది; అగు = అయిన; ఆత్మవు = పరమాత్మవు;
కాలమయుండవు = కాలస్వరూపివి; ఐ = అయ్యి; జనుల్ = ప్రజల; కున్ = కు; ఆయుః =
జీవితకాలమును; నాశంబు = హరించుట; చేయుదువు = చేసెదవు; జ్ఞాన = పరావిద్య; విజ్ఞాన =
అపరవిద్యల; మూర్తివి = స్వరూపివి; ఆద్యంతరహితుండవు = మొదలు తుది లేనివాడవు;
అంతరాత్మవు = జీవులలోపలి చైతన్యమవు; మూడుమూర్తుల = త్రిమూర్తుల తత్వమున
{త్రిమూర్తులు - బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులు}; కున్ = కు; మూలంబు = మూలాధారము; అగు = అయిన;
పరమాత్మవు = పరమాత్మవు; జీవ = ప్రాణులు; లోకంబున్ = సర్వుల; కున్ = కు; జీవ =
ప్రాణస్వరూపమై; ఆత్మవు = లోపలనుండెడివాడవు; సర్వంబును = సమస్తమును; నీవ = నీవే; నీవు
= నీవు; కానిది = కానట్టిది; లేశంబును = కొంచెముకూడ; లేదు = లేదు; వ్యక్తుండవు =
తెలియగలవాడవు; కాక = కాకుండగ; పరమాత్మవు = పరమాత్మవు; ఐ = అయ్యి;
పురాణపురుషుండవు = ఆదిమూర్తివి; ఐ = అయ్యి; అనంతుడవు = అంతములేనివాడవు; ఐన =
అయిన; నీవు = నీవు; ప్రాణ = ప్రాణములు; ఇంద్రియ = ఇంద్రియములు; మనః = మనస్సు; బుద్ధి =
బుద్ధి; గుణంబులన్ = త్రిగుణములను; అంగీకరించి = స్వీకరించి; పరమేష్ఠి = బ్రహ్మదేవ {పరమేష్ఠి -
పరమ (అత్యుత్తమమైన) ఇష్ఠి (యత్నముగలవాడు), బ్రహ్మ; పదవిన్ = అధికారమైన; విశేషంబునన్
= విశిష్టతయందు; నిలిచి = స్థిరుడవై; స్థూలశరీరంబునన్ = బాహ్యశరీరము; చేసి = వలన;
ఇంతయున్ = ఈ సృష్టినంతను; ప్రపంచించువు = విస్తరింపజేయుదువు; భగవంతుడవు =
పూజ్యుడవు; ఐన = అయిన; నీకున్ = నీకు; మ్రొక్కెదన్ = నమస్కరించెదను; అని = అని; మఱియున్
= ఇంకను; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

బ్రహ్మదేవా! నువ్వు సూత్రాత్మవు. ప్రాణానికి ప్రాణానివి. ప్రజాపతివి. ప్రజలుచే జపించ తగినవాడవు.
మనస్సుకి, బుద్ధికి, చిత్తానికి, ఇంద్రియాలకి అధిపతివి. భూమి, నీరు, వాయువు, తేజస్సు, ఆకాశము
అనే పంచమహాభూతాలకు ఆధారమైనవాడవు. వేదం అనే శరీరంతో యజ్ఞయాగాదులను వ్యాప్తి
చేయువాడవు. సమస్త విద్యలు నీ శరీరమే. అత్యున్నత ఆధ్యాత్మిక విద్యా సాధకులచే ధ్యానింప

బడువాడవు. బ్రహ్మవిద్యావేత్తల చేత ధ్యానింప బడువాడవు. పరమాత్మవు. కాలస్వరూపుడవు
 అయి ప్రజల ఆయుస్సులను నశింపచేసే వాడవు నీవే. జ్ఞాన విజ్ఞానాలు మూర్తీభవించినవాడవు.
 మొదలు తుది లేని వాడవు. జీవులలోని అంతరాత్మవు. త్రిమూర్తులు అగు బ్రహ్మ విష్ణు
 మహేశ్వరులకు మూలమైన పరమాత్మవు. జీవకోటికి జీవాత్మవు. ఈ సృష్టిలోని సర్వం నీవే. నీవు
 కానిది మరేదీ లేదు. నిన్ను ఎవరు తెలిసికోలేరు. నీవు పరమాత్మవు. పురాణపురుషుడవు.
 అనంతుడవు. అట్టి నీవు ప్రాణం, ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, గుణాలు పొంది పరమేష్ఠి పదవిని
 అందుకున్నావు. స్థూల శరీరంతో ఈవిధంగా విస్తరిస్తావు. నీవు భగవానుడవు. నీకు
 నమస్కారములు." అని స్తుతించి ఇంకా ఇలా అన్నారు.

7-89-క.

"కోరినవారల కోర్కెలు

నేరుపుతో నిచ్చి మనుష నీక్రియ నన్యుల్

నేరరు కరుణాకర నేఁ

కోరెద నీ విచ్చెదేనిఁ గోరిక లభవా!

టీకా:

కోరినవారల = కోరినవారి యొక్క; కోర్కెలు = కోరికలు; నేరుపు = నేర్పు; తోన్ = తోటి; ఇచ్చి = ఇచ్చి;
 మనుష = సంరక్షించుటకు; నీ = నీ; క్రియన్ = వలె; అన్యుల్ = ఇతరులు; నేరరు = సమర్థులుగారు;
 కరుణాకర = దయాసముద్రుడ; నేన్ = నేను; కోరెదన్ = కోరుకోనెదను; నీవు = నీవు; ఇచ్చెద =
 ఇచ్చెదవు; ఏనిన్ = అయినచో; కోరికల్ = కోరికలను; అభవా = బ్రహ్మదేవుడా {అభవుడు - భవము
 (పుట్టుక) లేనివాడు, బ్రహ్మ}.

భావము:

"బ్రహ్మదేవుడా! దయాసాగరా! కోరినవారి వరాలను ప్రసాదించి పాలించుటలో నిన్ను మించిన
 వారు ఎవరూ లేరు. నువ్వు వరాలు ప్రసాదిస్తాను అంటున్నావు. అయితే, నేను నా కోరికలను
 కోరుకుంటాను.

గాలిం, గుంభిని, నగ్ని, నంబువుల, నాకాశస్థలిన్, దిక్కులన్,
 రేలన్, ఘనములం, దమఃప్రభల, భూరిగ్రాహ, రక్షో, మృగ
 వ్యాళాదిత్య, నరాది జంతు కలహవ్యాప్తిన్, సమస్తాస్త శ
 స్త్రాళిన్, మృత్యువు లేని జీవనము లోకాధీశ! యిప్పింపవే."

టీకా:

గాలిన్ = వాయువునందు; కుంభినిన్ = నేలయందు; అంబువులన్ = నీటిలోను; ఆకాశస్థలిన్ =
 ఆకాశప్రదేశములోను; దిక్కులన్ = దిక్కులందు; రేలన్ = రాత్రికాలమునందు; ఘనములన్ =
 పగటికాలమునందు; తమః = చీకటియందును; ప్రభలన్ = వెలుగునందు; భూరి = గొప్పగొప్ప; గ్రాహ
 = మోసళ్ళు; రక్షః = రాక్షసులు; మృగ = క్రూరమృగములు; వ్యాళ = పాములు; ఆదిత్య = దేవతలు
 {ఆదిత్యులు - అదితి పుత్రులు, దేవతలు}; నర = మానవులు; ఆది = మొదలగు; జంతు =
 జంతువులతో; కలహ = పోరాటము; వ్యాప్తిన్ = సంభవించినప్పుడు; సమస్త = అన్నిరకముల; అస్త్ర =
 అస్త్రముల; శస్త్ర = శస్త్రముల; ఆవళిన్ = సమూహముచేతను; మృత్యువు = చావు; లేని = లేనట్టి;
 జీవనమున్ = బ్రతుకును; లోకాధీశ = బ్రహ్మదేవుడా {లోకాధీశుడు - లోకా (లోకములన్నిటికి) అధీశ
 (ప్రభువు), బ్రహ్మ}; ఇప్పించవే = అనుగ్రహించుము.

భావము:

సమస్త లోకాలకు అధిపతివి అయిన ఓ బ్రహ్మదేవా! గాలిలోగాని; నేలమీద కాని; నిప్పుతో కాని;
 నీటిలో కాని; ఆకాశంలో కాని; దిక్కులలో కాని; రాత్రి సమయంలో కాని; పగటి సమయంలో కాని;
 చీకట్లో కాని; వెలుగులో కాని; జంతువులచే కాని; జలజంతువులచే కాని; పాములచే కాని;
 రాక్షసులు, దేవతలు, మానవులు మున్నగు వారితో యుద్ధంలో, సమస్త అస్త్రాలు, శస్త్రాలు వలన
 కాని -మరణం లేని వరం ప్రసాదించు."

గమనిక - ఆయన ఏదో వరం కోరుకోమన్నాడు సరే, అది తను పట్టుపడితేనే కదా. ఈయన
 పద్ధెనిమిది (18) కోరికలు కలిపి కూరేసి వరం అని కోరుతున్నాడు. ఇంతే కాదుట ఇంకో మూడు
 ఉన్నాయిట (తరువాత వచనంలో). తన కోసం కాదట తమ్ముడి మరణానికి ప్రతీకారం కోసం ఈ

అజరామరత్వం అది (7-71-క.) అట. అది కూడా ప్రతీకారం ఎవరి మీద తీర్చుకోవాలో వారి కొడుకును వరాలు కోరుతున్నాడు. (విష్ణుమూర్తి నాభి కమలంలో బ్రహ్మదేవుడు పుట్టాడు) అందుకే హిరణ్యాక్షవరాలు అని అసంబద్ధ కోరికలు అంటారు ఏమో?

7-91-వ.

అని మఱియు రణంబులందుఁ దన కెదురులేని శౌర్యంబును, లోకపాలుర నతిక్రమించు మహిమయును, భువనత్రయజయంబును, హిరణ్యకశిపుండు గోరిన నతని తపంబునకు సంతోషించి దుర్లభం బయిన వరంబు లన్నియు నిచ్చి కరుణించి విరించి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; మఱియున్ = ఇంకను; రణంబుల్ = యుద్ధముల; అందున్ = లోను; తన = తన; కున్ = కు; ఎదురు = తిరుగు; లేని = లేని; శౌర్యంబును = శూరత్వమును; లోకపాలురన్ = సర్వలోకముల ప్రభువులను; అతిక్రమించు = ఓడించెడి; మహిమయునున్ = సమర్థతను; భువనత్రయ = ముల్లోకములందు {భువనత్రయము - 1భూలోకము 2స్వర్గలోకము 3పాతాళలోకములు}; జయంబునున్ = విజయములు; హిరణ్యకశిపుండు = హిరణ్యకశిపుడు; కోరినన్ = కోరుకొనగ; అతని = అతని; తపంబున్ = తపస్సున; కున్ = కు; సంతోషించి = ఆనందించి; దుర్లభంబు = పొందశక్యముగానివి; అయిన = ఐన; వరంబులు = వరములు; అన్నియున్ = అన్నిటిని; ఇచ్చి = ఇచ్చి; కరుణించి = దయచేసి; విరించి = బ్రహ్మ; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇంకా యుద్ధాలలో తనకి ఎవరూ ఎదురు నిలువ లేని అంతటి శౌర్యం మరియు సమస్త లోకాలను పాలించే వారందరిని ఓడించే చేప (సమర్థత), భూ, భువః, సువః అనే ముల్లోకాలు మూటి పైన జయం కావాలని హిరణ్యకశిపుడు వరం కోరాడు. అతని తపస్సుకు సంతోషించి, అట్టి వరాలు దుర్లభాలు అయినా బ్రహ్మదేవుడు అనుగ్రహించాడు.

7-92-శా.

"అన్నా! కశ్యపపుత్ర! దుర్లభము లీ యర్థంబు లెవ్వారికిన్;
మున్నెవ్వారలుఁ గోర రీ వరములన్; మోదించితిన్ నీ యెడన్
నన్నుం గోరిన వెల్ల నిచ్చితిఁ బ్రవీణత్వంబుతో బుద్ధి సం
పన్నత్వంబున నుండు మీ సుమతివై భద్రైకశీలుండవై."

టీకా:

అన్నా = అయ్యా; కశ్యపపుత్రా = హిరణ్యకశిపుడ (కశ్యపపుత్రుడు - కశ్యపుని పుత్రుడు); దుర్లభములు
= పొందరానివి; ఈ = ఈ; అర్థంబులు = ప్రయోజనములు; ఎవ్వరికిన్ = ఎవరికైనను; మున్ను =
ఇంతకు పూర్వము; ఎవ్వారలున్ = ఎవరునుకూడ; కోరరు = కోరలేదు; ఈ = ఇట్టి; వరములన్ =
వరములను; మోదించితిన్ = సంతోషించితిని; నీ = నీ; యెడన్ = అందు; నన్నున్ = నన్ను; కోరినవి
= కోరినట్టివి; ఎల్లన్ = అన్నియును; ఇచ్చితిన్ = ప్రసాదించితిని; ప్రవీణత్వంబు = నేరుపు; తోన్ =
తోటి; బుద్ధి = జ్ఞానము యనెడి; సంపన్నత్వంబునన్ = సంపదతో; ఉండుమీ = ఉండుము; సుమతివి
= మంచి బుద్ధిగలవాడవు; ఐ = అయ్యి; భద్ర = మంగళ; ఏక = ప్రధానమైన; శీలుండవు =
స్వభావములుగలవాడవు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

"ఓ కశ్యప పుత్రా! హిరణ్యకశిపా! విను, నువ్వు నన్ను అడిగిన వరాలు ఎవరికైనా పొందశక్యంకానివి.
ఇలాంటి వరాలు ఇంతకు ముందు ఎవరూ కోరలేదు. నీ తపస్సుకు చాలా సంతోషించాను. నీ
యందలి కరుణతో ఈ వరాలు అన్నీ (21 వరాలు) ప్రసాదిస్తున్నాను. నేర్పు, న్యాయం కలిగి మంచి
బుద్ధితో మెలగుతూ బ్రతుకుము"

7-93-వ.

అని యి ట్లమోఘంబు లయిన వరంబు లిచ్చి దితి నందనుచేతం బూజితుండై
యరవిందసంభవుండు బృందారక సందోహ వంద్యమానుం డగుచు నిజ మందిరంబునకుం
జనియె; ని విధమ్మున నిలింపారాతి వరపరంపరలు సంపాదించుకొని.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అమోఘంబులు = సఫలములైనవి; అయిన = ఐన; వరంబుల్ =
వరములను; ఇచ్చి = ప్రసాదించి; దితి నందనున్ = హిరణ్యకశిపుని {దితి నందనుడు -
దితియొక్కనంద నుడు (పుత్రుడు), హిరణ్యకశిపుడు}; చేతన్ = వలన; పూజితుండు =
పూజింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; అరవిందసంభవుండు = బ్రహ్మదేవుడు {అరవిందసంభవుడు -
అరవిందము (పద్మము)నందు సంభవుండు (పుట్టినవాడు), బ్రహ్మ}; బృందారక = దేవతల; సందోహ
= సమూహములచేత; వంద్యమానుండు = మ్రొక్కుబడినవాడు; అగుచున్ = అగుచు; నిజ = తన;
మందిరంబున్ = నివాసమున; కున్ = కు; చనియెన్ = వెళ్ళెను; ఈ = ఈ; విధమ్మునన్ = విధముగ;
నిలింపారాతి = హిరణ్యకశిపుడు {నిలింపారాతి - నిలింప (దేవతల) ఆరాతి (శత్రువు),
హిరణ్యకశిపుడు}; వర = వరముల; పరంపరలు = సమూహములను; సంపాదించుకొని = పొంది.

భావము:

అలా బ్రహ్మదేవుడు తిరుగులేని వరాలను దితి కొడుకు హిరణ్యకశిపునికి ప్రసాదించాడు.
అతనిచేత పూజలు పొంది, దేవతలు అందరి స్తుతి స్తోత్రాలు అందుకుంటూ స్వస్థలానికి
వెళ్ళిపోయాడు. ఆ రాక్షసుడు ఇలా కోరుకున్న వరాలన్నీ పొందాడు. ఆపైన...

7-94-క.

సోదరుఁ జంపిన పగ కై

యాదర మించుకయు లేక యసురేంద్రుఁడు కం

జోదరుపై వైరము దు

ర్మాదరతుం డగుచుఁ జేసె మనుజాధీశా!

టీకా:

సోదరు = తమ్ముని; చంపిన = సంహరించిన; పగ = కక్ష; కై = కై; ఆదరము = మన్నన; ఇంచుకయున్ = కొంచెముకూడ; లేక = లేకుండగ; అసురేంద్రుడు = హిరణ్యకశిపుడు {అసురేంద్రుడు - అసురుల (రాక్షసుల)కు ఇంద్రుడు (ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు}; కంజోదరు = నారాయణుని {కంజోదరుడు - కంజము (పద్మము) ఉదరమునగలవాడు, విష్ణువు}; పైన్ = మీద; వైరము = శత్రుత్వము; దుర్మాద = చెడ్డ మదమునందు; రతుండు = మిక్కిలి ఆపేక్షగలవాడు; అగుచున్ = అగుచు; చేసెన్ = చేసెను; మనుజాధీశ = రాజా {మనుజాధీశుడ - మనుజు (మానవు)లకు అధీశుడు, రాజు}.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! ఇలా కొవ్వెక్కిన రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడు తన తమ్ముడిని చంపాడు అని పగబూని నీతిమాలి పద్మనాభస్వామి విష్ణుమూర్తి మీద విడువని శత్రుత్వం పెంచుకున్నాడు.

7-95-నీ.

ఒకనాఁడు గంధర్వ యూధంబుఁ బరిమార్చు-

దివిజల నొకనాఁడు దైరలఁ దోలు;

భుజగుల నొకనాఁడు భోగంబులకుఁ బాపు-

గ్రహముల నొకనాఁడు గట్టివైచు;

నొకనాఁడు యక్షుల నుగ్రత దండించు-

నొకనాఁడు విహగుల నొడిసిపట్టు;

నొకనాఁడు సిద్ధుల నోడించి బంధించు-

మనుజుల నొకనాఁడు మద మడంచు;

7-95.1-తే.

గడిమి నొకనాఁడు కిన్నర ఖచర సాధ్య

చారణ ప్రేత భూత పిశాచ వన్య

సత్త్వ విధ్యాధరాదుల సంహరించు

దితితనూజుండు దుస్సహ తేజః డగుచు.

టీకా:

ఒకనాడు = ఒకరోజు; గంధర్వ = గంధర్వుల; యూథంబున్ = సమూహములను; పరిమార్చున్ = సంహరించును; దివిజులన్ = దేవతలను {దివిజులు - దివి (స్వర్గమున) ఉండువారు, దేవతలు}; ఒకనాడు = ఒకరోజు; తెరలన్ = చెదిరిపోవునట్లు; తోలున్ = తరుమును; భుజగులన్ = నాగలోకవాసులను; ఒకనాడు = ఒకరోజు; భోగంబుల్ = భోగములను; పాపు = దూరము చేయును; గ్రహములన్ = గ్రహములను; ఒకనాడు = ఒకరోజు; కట్టివైచున్ = కట్టవేయును; ఒకనాడు = ఒకరోజు; యక్షులన్ = యక్షులను; ఉగ్రతన్ = తీవ్రతన్; దండించున్ = శిక్షించును; ఒకనాడు = ఒకరోజు; విహగులన్ = పక్షులను; ఒడిసిపట్టున్ = ఒడిసి పట్టుకొనును; ఒకనాడు = ఒకరోజు; సిద్ధులన్ = సిద్ధులను; ఓడించి = ఓడించి; బంధించున్ = బంధించును; మనుజులన్ = మానవులను; ఒకనాడు = ఒకరోజు; మదమున్ = పొగరు; అడంచున్ = అణచును; కడిమిన్ = పరాక్రమముతో; ఒకనాడు = ఒకరోజు;

కిన్నర = కిన్నరుల; ఖచర = ఖేచరుల; సాధ్య = సాధ్యుల; చారణ = చారణుల; ప్రేత = ప్రేతముల; భూత = భూతముల; పిశాచ = పిశాచముల; వన్యసత్త్వ = అడవి జంతువుల; విద్యాధర = విద్యాధరులు; ఆదుల = మొదలగువారిని; సంహరించున్ = చంపును; దితితనూజుండు = హిరణ్యకశిపుడు {దితితనూజుడు - దితి యొక్కతనూ జుడు (పుత్రుడు), హిరణ్యకశిపుడు}; దుస్సహ = భరింపశక్యముగాని; తేజుడు = తేజస్సుగలవాడు; అగుచున్ = అగుచు.

భావము:

ఆ దైత్యుడు హిరణ్యకశిపుడు ఒకరోజు తేరిచూడలేని పరాక్రమంకలవాడు అయి, ఒకరోజు గంధర్వులను చావగొడతాడు. ఇంకొక రోజు దేవతలను తరుముతాడు. మరొక రోజు నాగులను సంహరిస్తాడు. మరొక నాడు నవగ్రహాలను కట్టివేస్తుంటాడు. ఇంకొకనాడు యక్షులను తీవ్రంగా బాధిస్తాడు. ఒకరోజు పక్షులను ఎగురనీయకుండ పట్టుకుంటాడు. ఒకనాడు సిద్ధులను జయించి చెరపడతాడు. మరోరోజు మానవులను భయపెడతాడు. ఒక్కొక్కనాడు కిన్నరులను, ఖేచరులను,

చారణులను, భూత ప్రేత పిశాచాలను, అడవి మృగాలను, విద్యాధరులను చావగొడుతూ ఉంటాడు.

7-96-క.

అట్టళ్ళతోడఁ గోటలఁ

గట్టలుకం గూలఁ ద్రోచి క్రవ్యాదులతోఁ

జట్టు విడిసి దిక్పాలర

పట్టణములు గొనియె; నతఁడు బలమున నధిపా!

టీకా:

అట్టళ్ళ = బురుజుల; తోడన్ = తోటి; కోటలన్ = కోటలను; కట్ట = నిండు; అలుకన్ = కోపముతో; కూలద్రోచి = కూలగొట్టి; క్రవ్యాదుల = రాక్షసుల (క్రవ్యాదులు - క్రవ్యము (మాంసము) ఆదులు (భుజించువారు), రాక్షసులు); తోన్ = తోటి; చుట్టువిడిసి = చుట్టుముట్టి; దిక్పాలర = దిక్పాలకుల; పట్టణములున్ = పట్టణములను; గొనియెన్ = తీసుకొనెను; అతడు = అతడు; బలమునన్ = శక్తిసామర్థ్యములతో; అధిపా = రాజా.

భావము:

ధర్మరాజా! ఆ హిరణ్యకశిపుడు మితిమీరిన బలంతో, రాక్షసులను వెంటబెట్టుకొని బయలుదేరాడు. దిక్పాలకుల పట్టణాలమీద దాడిచేసాడు. వారి కోటలు, బురుజులు కూలగొట్టి ఆక్రమించుకొన్నాడు.

7-97-క.

కృశలై సంప్రాపిత దు

ర్షశలై సర్వంకషోగ్ర ధైతేయాజ్ఞా

వశలై నిశలును దివములు

దైత్యులను గట్టుబడియై దీనత ననఘా!

టీకా:

కృశలు = కృశించినవి; ఐ = అయ్యి; సంప్రాపిత = పొందింపబడిన; దుర్దశలు = హీనమైన
స్థితులనుగలవి; ఐ = అయ్యి; సర్వంకష = దుష్ట; ఉగ్ర = భయంకరమైన; దైతేయ = రాక్షసుని; ఆజ్ఞా =
ఉత్తరములకు; వశలు = లోనైనవి; ఐ = అయ్యి; నిశలున్ = రాత్రులు; దివముల్ = పగళ్ళు; దిశలు =
దిక్కులు; ఎల్లను = సమస్తమును; కట్టుబడియెన్ = కట్టుబడిపోయెను; దీనతన్ = జాలికిలోనై;
అనఘా = పుణ్యుడా.

భావము:

ఓ పుణ్యాత్ముడైన ధర్మరాజు! దిక్కులన్నీ రాత్రింబవళ్ళు కృశించి, ఎల్లెడలా రాక్షసుల ధిక్కారాలకు
లోనాతూ ఎంతో దీనావస్థలను పొందుతూ ఉన్నాయి.

7-98-వ.

మఱియు న ద్దానవేంద్రుండు విద్రుమ సోపానంబులును, మరకత మణిమయ ప్రదేశంబులును,
వైడూర్యరత్నస్తంభ సముదయంబులును, జంద్రికాసన్నిభ స్ఫటికసంఘటిత కుడ్యంబులును,
పద్మరాగపీఠ కనక కవాట గేహళీ విటంక వాతాయనంబులును, విలంబమాన ముక్తాఫలదామ
వితానశోభిత ధవళ పర్యంకంబులును, వివిధ చిత్ర విమానంబులును, నిరంతర సురభి కుసుమ
ఫల భరిత పాదపమహోద్యానంబులును, హేమారవింద సౌగంధి కబంధుర సరోవరంబులును,
రమణీయ రత్న ప్రసాద విశేషంబులును మనోహర పరిమళ శీతల మందమారుతంబులును,
మృదుమధురనినద కీరకోకిలకుల కోలాహలంబును గలిగి విశ్వకర్మ నిర్మితంబై త్రైలోక్యరాజ్యలక్ష్మీ
శోభితంబైన మహేంద్ర భవనంబు చొచ్చి.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; ఆ = ఆ; దానవేంద్రుండు = హిరణ్యకశిపుడు (దానవేంద్రుడు - దానవ
(రాక్షసుల)కు ఇంద్రుడు (ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు); విద్రుమ = పగడపు; సోపానంబులును =
మెట్లును; మరకత = మరకతములు; మణి = మణులు; మయ = తాపడము చేసిన; ప్రదేశంబులును
= చోటులు; వైడూర్య = వైడూర్యములు; రత్న = రత్నముల; స్తంభ = స్తంభముల;

సముదాయంబునున్ = బారులు; జంద్రిక = వెన్నెలతో; సన్నిభ = సాటిరాగల; స్ఫటికీ = స్ఫటికములతో; సంఘటిత = కట్టిన; కుడ్యంబులును = గోడలు; పద్మరాగ = పద్మరాగమణుల; పీఠ = పీఠములుగల; కనక = బంగారపు; కవాట = తలుపులు; గేహళీ = గుమ్మములు; విటంక = చూరుపట్టీలు; వాతాయనంబులును = కిటికీలు; విలంబమాన = వేలాడుతున్న; ముక్తాఫల = ముత్యపు; దామ = దండలు; వితాన = చాందినీలచే; శోభత = ఒప్పుచున్న; ధవళ = తెల్లని; పర్యంకములును = మంచములును; వివిధ = పలురకముల; విచిత్ర = చిత్రములైన; విమానంబులును = విమానములును; నిరంతర = ఎల్లప్పుడును; సురభి = గుమగుమలాడెడి; కుసుమ = పూలు; ఫల = పండ్లతో; భరిత = నిండిన; పాదప = చెట్లుగల; మహా = పెద్దపెద్ద; ఉద్యానంబులును = తోటలు; హేమా = బంగారు; అరవింద = పద్మముల; సౌగంధిక = చెంగల్వలుతో; బంధుర = నిండినట్టి; సరోవరంబులును = చెరువులు; రమణీయ = అందమైన; రత్న = రత్నాల; ప్రసాద = మేడల; విశేషంబులును = విశిష్టతలు; మనోహర = ఇంపైన; పరిమళ = సువాసనలుగలిగినట్టి; శీతల = చల్లని; మంద = మెల్లని; మారుతంబులును = గాలులు; వృదు = మెత్తగ; మధుర = తీయగ; నినద = పలికెడి; కీర = చిలుకల; కోకిల = కోకిలల; కుల = సమూహముల యొక్క; కోలాహలంబును = కలకలలు; కలిగి = ఉండి; విశ్వకర్మ = విశ్వకర్మచే; నిర్మితంబు = నిర్మింపబడినది; ఐ = అయ్యి; త్రైలోక్య = ముల్లోకములయొక్క; రాజ్యలక్ష్మీ = రాజ్యాధికారసంపదలతో; శోభితంబు = శోభిల్లుతున్నది; ఐన = అయిన; మహేంద్ర = దేవేంద్రుని; భవనంబున్ = భవనమును; చొచ్చి = ప్రవేశించి.

భావము:

విశ్వకర్మచే నిర్మింపబడిన దేవేంద్రభవనం పగడపు మెట్లు; మరకతమణులు తాపడము చేసిన తావులు; వైడూర్య స్తంభముల, రత్నస్తంభముల బారులు; వెన్నెలతో సాటిరాగల మెరుపు గల స్ఫటికపు గోడలతో అలరారుతోంది; పద్మరాగమణుల పీఠములు; బంగారపు తలుపులు, గుమ్మములు, చూరుపట్టీలు, కిటికీలు; వేలాడుతున్న ముత్యపు దండలు, చాందినీలతో చక్కగా ఉన్న తెల్లని పరుపులుతో మెరిసిపోతోంది; రకరకాల చిత్రవిచిత్రమైన విమానములును; ఎల్లప్పుడును గుమగుమలాడుచుండే పూలు, పండ్లతో నిండిన పెద్దపెద్ద తోటలు; బంగారు పద్మములు, చెంగల్వలుతో నిండిన చెరువులు; అందమైన రత్నాల మేడలు; మనోహర పరిమళలుగల చల్లని మందమారుత గాలులు; వృదుమధురంగా పలికెడి చిలుకల, కోకిలల

కోలాహలాలతో కలకలలాడుతూ ఉంటుంది. అట్టి ముల్లోకాల రాజ్యాధికార సంపదలతో శోభిల్లుతున్న దేవేంద్రభవనం లోకి ఆ రాక్షసుల ప్రభువు హిరణ్యకశిపుడు ప్రవేశించి.

7-99-మ.

దితిపుత్రుండు జగత్తయైకవిభుడై **దే**వేంద్రసింహాస నో

ధృతుడై యుండ హరాచ్యుతాంబుజభవుల్ **ద్ర**ప్పించి భీతిన్ సమా

గతులై తక్కిన యక్ష కిన్నర మరు**ధ్**గంధర్వ సిద్ధాదు లా

నతులై కానుక లిచ్చి కొల్తు రతనిన్ **నా**నా ప్రకారంబులన్.

టీకా:

దితిపుత్రుండు = హిరణ్యకశిపుడు {దితిపుత్రుడు - దితి యొక్క పుత్రుడు, హిరణ్యకశిపుడు}; జగత్తయ
= ముల్లోకములకు; ఏక = ఒక్కడే; విభుడు = ప్రభువు; ఐ = అయ్యి; దేవేంద్ర = దేవేంద్రుని; సింహాసన =
పీఠమును; ఉద్ధతుడు = అధిష్టించినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఉండన్ = ఉండగా; హర = శివుడు; అచ్యుత
= విష్ణుమూర్తి; అంబుజభవుల్ = బ్రహ్మదేవుళ్ళు; తప్పించి = కాకుండగ; భీతిన్ = భయముతో;
సమాగతులు = పొందికగలవారు; ఐ = అయ్యి; తక్కిన = మిగిలినవారు; యక్ష = యక్షులు; కిన్నర =
కిన్నరలు; మరుత్ = మరుత్తులు; గంధర్వ = గంధర్వులు; సిద్ధుల్ = సిద్ధులు; ఆనతులు =
నమ్రతగలవారు; ఐ = అయ్యి; కానుకలు = బహుమతులు; ఇచ్చి = సమర్పించి; కొల్తురు = సేవింతురు;
అతనిన్ = అతనిని; నానప్రకారంబులన్ = పలువిధములుగ.

భావము:

ఇలా దితి కశ్యపుల కొడుకు హిరణ్యకశిపుడు ముల్లోకాలపై ఏకఛత్రాధిపత్యం సాగిస్తున్నాడు.
ఇంద్రుని సింహాసనం ఎక్కి కూచుని గర్విస్తున్నాడు. అప్పుడు బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు అయిన
త్రిమూర్తులు తప్పించి, మిగతా దేవతలు, తమ తమ నేర్పుల కొలది కానుకలు ఇచ్చి సేవిస్తున్నారు.

7-100-శా.

"**ఏ**దిక్పాలురఁ జూచి నేఁ డలుగునో **యే**దేవు బంధించునో

యేదిగ్భాగముమీఁద దాడి చనునో **యే**ప్రాణులం జంపునో

యీ దైత్యేశ్వరుఁ డంచు నొండొరులు దా రింద్రాదు లాస్థాన భూ

వేదిన్ మెల్లన నిక్కి చూతురు భయావిర్భూత రోమాంచు లై."

టీకా:

ఏ = ఏ; దిక్పాలురన్ = దిక్పాలకులని; చూచి = చూసి; నేడు = ఈ దినమున; అలుగునో =
కోపించునో; ఏ = ఏ; దేవున్ = దేవుని; బంధించునో = బంధించివేయునో; ఏ = ఏ; దిగ్భాగము =
దిక్కునగల ప్రదేశముల; మీద = పైన; దాడి = యుద్ధమునకు; చనునో = వెళ్ళునో; ఏ = ఏ; ప్రాణులన్
= జీవులను; చంపునో = సంహరించునో; ఈ = ఈ; దైత్యేశ్వరుడు = రాక్షసరాజు; అంచున్ = అనుచు;
ఒండొరుల = ఒక్కొక్కరు; తారు = వారు; ఇంద్రా = ఇంద్రుడు; ఆదులు = మొదలగువారు; ఆస్థాన =
రాజాస్థానపు సభా; భూవేదిన్ = మండపము మీద; మెల్లన = మెల్లగా; నిక్కి = సాగి; చూతురు =
చూచెదరు; భయా = భయముచేత; ఆవిర్భూత = కలిగిన; రోమాంచులు = గగుర్పాటుగలవారు; ఐ =
అయ్యి

భావము:

ఆ రాక్షసుడి సభలో ఇంద్రాది దిక్పాలకులు ఏ దిక్పాలుని చూసి కోపిస్తాడో, ఏ దేవుడిని
చెరబడతాడో, దాడి చేయడానికి ఎటు పక్కకు వెళ్తాడో, ఇవాళ జీవులు ఎవరికి వీడి చేతిలో
మూడుతుందో అని బెదురిపోతూ సందడి కాకుండా గగుర్పాటుతో నిక్కి చూస్తున్నారు.

7-101-నీ.

"క్రోలాహలము మాని క్రొలుపుఁడీ సురలార!-

త్రలఁగి దీవింపుఁడీ త్రపసులార!

ప్రణు లెత్తకుఁడు నిక్కి ప్రన్నగేంద్రములార!-

ప్రణతులై చనుఁడి దిక్పాలులార!

గ్రానంబు చేయుఁడీ గ్రంధర్వవరులార!-

సందడిఁ బడకుఁడీ సాధ్యులార!

యాడుఁడీ నృత్యంబు లప్సరోజనులార!-

చేరిక మ్రొక్కుఁడీ సిద్ధులార!

శుద్ధకర్పూర వాసిత సురభిమధుర

భవ్య నూతన మైరేయపాన జనిత

సుఖవిలీనత నమరారి సొక్కినాడు

శాంతి లే" దండు నిచ్చలుఁ జారు లధిప!

టీకా:

కోలాహలము = అల్లరి, గొడవచేయుట; మాని = మానేసి; కొలువుఁడీ = సేవించండి; సురలార = దేవతలారా; తలగి = దూరముగాపోయి, తొలగి; దీపింపుడీ = ఆశీర్వదించండి; తపసులారా = తాపసులారా; ఫణులు = పడగలు; ఎత్తకుడు = ఎత్తకండి; నిక్కి = సాగదీసుకొని; పన్నగ = నాగులల; ఇంద్రములారా = ఉత్తములారా; ప్రణతులు = వంగినవారు; ఐ = అయ్య; చనుడీ = వెళ్ళండి; దిక్పాలకులారా = దిక్పాలురులారా; గానంబు = పాటలు పాడుట; చేయుడీ = చేయండి; గంధర్వ = గంధర్వులలో; వరులార = శ్రేష్ఠులారా; సందడి = చప్పుడు చేస్తూ గుంపులు; పడకుడీ = కట్టకండి; సాధ్యులార = సాధ్యులార; ఆడుడీ = ఆడండి; నృత్యంబుల్ = నాట్యములను; అప్పరసః = అప్పరసలైన; జనులారా = ప్రజలారా; చేరి = దగ్గరకు వచ్చి; ఇక = ఇప్పుడు; మ్రొక్కుడీ = నమస్కరించండి; సిద్ధులారా = సిద్ధులూ.

శుద్ధ = స్వచ్ఛమైన; కర్పూర = పచ్చ కర్పూరపు; వాసిత = వాసనకలిగిన; సురభి = మనోజ్ఞమైన; మధుర = తీయనైన; భవ్య = మంచి; నూతన = కొత్త; మైరేయ = మధ్యము; పాన = తాగుటచే; జనిత = కలిగిన; సుఖవిలీనతన్ = కైపుచేత; అమరారి = రాక్షసుడు; సొక్కినాడు = మైమరచినాడు; శాంతి = నెమ్మది; లేదు = లేదు; అండు = అంటున్నారు; నిచ్చలున్ = నిత్యము; చారులు = సేవకులు; అధిప = రాజా.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! ఆ రాక్షసరాజు సేవకులు "ప్రభువు స్వచ్ఛమైన పచ్చ కర్పూరపు వాసనలతో గమగమలాడే మనోజ్ఞమైన మాంచి తియ్యని సరికొత్త మధ్యం సేవించాడు. ఆ ఆనందంలో సొలిపోతున్నాడు, పూర్తి అశాంతితో తూలిపోతున్నాడు." అని చెప్తూ "దేవతలారా! గొడవ

చేయకుండా నిశబ్దంగా సేవించుకోండి; ఓ మునుల్లారా! పక్కకి తప్పుకొని నిలబడి ఆశీర్వాచనాలు పలకండి; నాగరాజులూ! పడగలు ఎత్తకండి; దిక్పాలురూ! మీరు మర్యాదతో వంగి నడవండి; గంధర్వులూ! పాటలు పాడండి; గోల చేయకండి సాధ్యులారా! మీరు అందరు నాట్యాలు చేయండి అప్పరసల్లారా! ఓ సిద్ధులూ! ఇలా దగ్గరకి వచ్చి ప్రభువుకు మొక్కుకోండి" అంటూ నిత్యం అందరి మీద హడావిడి చేస్తున్నారు.

7-102-శా.

లీలోద్యాన లతా నివాసములలో లీలావతీ యుక్తుడై
హాలాపాన వివర్ధమాన మద లోలావృత్త తామ్రాక్షుడై
కేళిం దేలగ నేనుఁ దుంబురుఁడు సంగీత ప్రసంగంబులన్
వాలాయంబుఁ గరంగఁ జేయుదుము దేవదేవీ నుర్విశ్వరా!

టీకా:

లీలోద్యాన = శృంగారపు పూతోటలోని; లతా = తీగ; నివాసముల = పొదరిళ్ళ; లోన్ = అందు;
లీలావతీ = లీలావతితో {లీలావతి - హిరణ్యకశిపుని భార్య; యుక్తుడు = కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి;
హాలా = కల్లు, మద్యము; పాన = తాగుటచే; వివర్ధమాన = పెద్దవియైన; మద = మత్తెక్కి; లోలావృత్త =
గుండ్రముగా తిరుగుచున్న; తామ్ర = ఎఱ్ఱని; అక్షుడు = కన్నులు గలవాడు; ఐ = అయ్యి; కేళిన్ =
విలాసములలో; తేలగా = తేలుతుండగా; నేనున్ = నేను; తుంబురుడు = తుంబురుడు; సంగీత =
సంగీతపు; ప్రసంగంబులన్ = ఆలాపనలతో; వాలాయంబున్ = ఎల్లప్పుడును; కరగన్ = శాంతించి
కరిగిపోవునట్లు; చేయుదుము = చేసెదము; దేవదేవీన్ = హిరణ్యకశిపుని {దేవదేవీ - దేవతల
యెడ దేవముగల వాడు, హిరణ్యకశిపుడు}; ఉర్విశ్వరా = రాజా {ఉర్విశ్వరుడు - ఉర్వి (భూమి)కి
ఈశ్వరుడు (ప్రభువు), రాజు}.

భావము:

ఓ మహారాజా! దేవతల శత్రువు అయిన హిరణ్యకశిపుడు లీలావతి మహారాణి తో కూడి పొదరిళ్ళ
యందు విలాసాల్లో తేలుతున్నాడు. ఇంకా మద్యం తాగిన మత్తతో వాడి ఎఱ్ఱని కళ్ళు పెద్దవి

అయ్యాయి, గుండ్రంగా తిరుగున్నాయి. అలాంటప్పుడల్లా, వాడిని మా సంగీత ఆలాపనలతో
తుంబురుడు, నేను శాంతింప జేస్తూ ఉంటాం.

7-103-క.

యాగములు బుధులు ధరణీ

భాగములం జేయుచుండఁ బఱతెంచి హవి

ర్భాగములు దాన కైకొనుఁ

జాగింపఁడు దైత్యుఁ డమరసంఘంబునకున్.

టీకా:

యాగములు = యజ్ఞములకై; బుధులు = జ్ఞానులు; ధరణీభాగములన్ = భూప్రదేశముల;
చేయుచుండ = చేస్తూ ఉండగ; పఱతెంచి = పరుగున వచ్చి; హవిర్భాగములను =
యజ్ఞహవిస్సులను; తాన = తనే; కైకొను = తీసుకొనును; చాగింపడు = పోనీయడు, సాగనీయడు;
దైత్యుడు = రాక్షసుడు; అమర = దేవతల {అమరులు - మరణము లేనివారు, దేవతలు};
సంఘంబున్ = సమూహమున; కున్ = కు.

భావము:

భూలోకంలో జ్ఞానులు అక్కడక్కడ యజ్ఞాలు చేయటం ఆలస్యం, పరుగున వచ్చి ఆ రాక్షసుడు
హవిస్సులు అన్నీ తనే కాజేస్తాడు. దేవతలకు దక్కనివ్వడు.

7-104-నీ.

సకల మహద్వీప సహిత విశ్వంభరా-

స్థలిని దున్నక పండు సస్యచయము;

కామధేన్వాదుల క్రరణి నర్థులు గోరు-

క్రోర్ములు గగనంబు రురియుచుండు;

వననిధు లేడును వాహినీసందోహ-

ములును వీచుల రత్నములు వహించు;

నుర్వీరుహంబులు నొక్కకాలంబున-

నఖిలర్తు గుణముల నతిశయిల్లు;

7-104.1-తే.

నంబు సంపూరిత ద్రోణు లగుచు నొప్పు

బర్వతంబులు; సర్వదిక్పాల వివిధ

గుణము లెల్లను తానె కైకొనుచు దైత్య

విభుఁడు త్రైలోక్యరాజ్య సంవృద్ధి నుండ.

టీకా:

సకల = అఖిలమైన; మహాద్వీప = సప్తమహాద్వీపములతో (సప్తద్వీపములు - 1జంబూద్వీపము

2ప్లక్షద్వీపము 3శాల్మలీద్వీపము 4కుశద్వీపము 5క్రౌంచద్వీపము 6శాకద్వీపము

7పుష్కరద్వీపములు); సహిత = సహా; విశ్వంభరాస్థలిని = భూమండలమునందు; దున్నక =

పొలములు దున్నకుండగనే; పండున్ = పండును; సస్య = ధాన్యములు; చయము = అన్నియును;

కామధేనువు = కామధేనువు; ఆదుల = మొదలగువాని; కరణిన్ = విధముగ; అర్థులు =

కోరికలుకోరువారు; కోరు = కోరెడి; కోర్కులు = కోరికలు; గగనంబున్ = ఆకాశము; కురియుచుండున్

= వర్షించును; వననిధులు = సముద్రములు; ఏడును = ఏడు (7); వాహనీ = నదుల;

సందోహములును = సమూహములు; వీచులన్ = తరంగములందు; రత్నములు = రత్నములు;

వహించు = కలిగియుండును; ఉర్వీరుహంబులు = చెట్లు; ఒక్కకాలంబునన్ = అన్నికాలములలోను;

అఖిలర్తు = అన్నిరుతువుల; గుణములన్ = లక్షణములతోను; అతిశయిల్లున్ = సమృద్ధిగానుండును;

అంబు = నీళ్లు; సంపూరిత = నిండిన; ద్రోణులు = గుంటలు;; అగుచున్ = కలిగినవయ్య; ఒప్పున్ =

చక్కగానుండును; పర్వతంబులు = పర్వతములు; సర్వ = అఖిలమైన; దిక్పాల = దిక్పాలకుల; వివిధ

= అన్నిరకముల; గుణములు = ఐశ్వర్యములు; ఎల్లను = అన్నిటిని; తానె = తనే; కైకొనుచు =

తీసుకొనుచు; దైత్యవిభుడు = హిరణ్యకశిపుడు; త్రైలోక్య = ముల్లోకములను; రాజ్య = ఏలెడి;

సంవృద్ధిన్ = అభివృద్ధితో; ఉండన్ = ఉండగా.

భావము:

ఆ రాక్షసుడు దిక్పాలకులు అందరి రాజ్యాధికారాలు అన్నీ లాగేసుకున్నాడు. ముల్లోకాల లోకి తన రాజ్యాధికారాన్ని పెంచుకుంటూ పోయాడు. అలా ఏలుతుండగా, సప్త మహా ద్వీపాలతో సహా భూమండలంలో అన్ని చోట్లా పొలాలు దున్నకుండానే అన్ని పంటలూ పండుతూ ఉన్నాయి. కామధేనువులాగా ఆకాశం కావలసిన అంత కురుస్తోంది. సప్త సముద్రాలు అన్నీ నదులు అన్నీ తమ అలలతో రత్నాలను కుమ్మరిస్తు ఉన్నాయి. చెట్లు అన్నీ ఆరు ఋతువుల ధర్మాలు ఏక కాలంలోనే పొందుతూ ఉన్నాయి. పర్వతాల మీది గుంటలు అన్నీ నిత్యం నీటితో నిండి ఉంటున్నాయి.

7-105-వ.

ఇట్లు సకల దిక్కులు నిర్జించి లోకైకనాయకుండై తన యిచ్ఛాప్రకారంబున నింద్రియసుఖంబు లనుభవించుచుఁ దనియక శాస్త్రమార్గంబు నతిక్రమించి విరించి వరజనిత దుర్వారగర్వాతిరేకంబున సుపర్యారాతి యైశ్వర్యవంతుండై పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు జేయునెడ.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; సకల = అన్ని; దిక్కులు = దిక్కులు; నిర్జించి = జయించి; లోక = అఖిలలోకములకు; ఏక = ఒకడే; నాయకుండు = నాయకుడు; ఐ = అయ్యి; తన = తన యొక్క; ఇచ్ఛా = ఇష్టము; ప్రకారంబునన్ = వచ్చినట్లు; ఇంద్రియసుఖంబుల్ = ఇంద్రియసుఖములను; అనుభవించుచు = అనుభవించుచు; తనియక = తృప్తిచెందక; శాస్త్ర = శాస్త్రము; మార్గంబు = నిర్దేశించినవిధమును; అతిక్రమించి = దాటి; విరించి = బ్రహ్మదేవుడిచ్చిన; వర = వరములవలన; జనిత = కలిగిన; దుర్వార = దాటశక్యముగాని; గర్వ = గర్వము; అతిరేకంబునన్ = పెరుగుటవలన; సుపర్యారాతి = హిరణ్యకశిపుడు (సుపర్యారాతి - సుపర్వులు (దేవతలు)కు ఆరాతి (శత్రువు), హిరణ్యకశిపుడు); ఐశ్వర్యవంతుండు = ఐశ్వర్యములుగలవాడు; ఐ = అయ్యి; పెద్ద = ఎక్కువ; కాలంబు = కాలము; రాజ్యంబున్ = రాజ్యము; చేయున్ = చేసెడి; ఎడన్ = సమయమునందు.

భావము:

ఈ విధంగా దిక్కులన్నీ జయించి, లోకాలు అన్నింటి పై ఏకఛత్రాధిపత్యం సాధించాడు. తన ఇష్టానుసారం ఇంద్రియ సుఖాలను అనుభవిస్తున్నాడు. అయినా తృప్తి చెందటం లేదు. బ్రహ్మదేవుడు ఇచ్చిన వరాలతో మితిమీరిన గర్వంతో విజ్ఞవీగుతూ శాస్త్రం చెప్పిన మార్గం అతిక్రమించి మరీ మెలగుతున్నాడు. ఈ విధంగా సకల ఐశ్వర్యాలతో తులతూగుతూ, హిరణ్యకశిపుడు పెద్ద కాలంగా రాజ్యం చేయసాగాడు. అప్పుడు.

7-106-ఉ.

"**ఎన్న**డు మాకు దిక్కు గల? **దెన్న**డు దైత్యునిబాధ మాను? మే
మెన్నడు వృద్ధి బొందగల? **మె**వ్వరు రక్షకు?" అంచు దేవతా
కిన్నర సిద్ధ సాధ్య ముని **ఖే**చర నాయకు లాశ్రయించి రా
పన్నగతల్పు భూరిభవ**బం**ధవిమోచనుఁ బద్మలోచనున్.

టీకా:

ఎన్నడు = ఎప్పుడు; మా = మా; కున్ = కు; దిక్కు = శరణ్యము; కలదు = కలుగును; ఎన్నడు =
ఎప్పుడు; దైత్యుని = రాక్షసుని; బాధ = బాధ; మాను = పోవును; మేము = మేము; ఎన్నడు =
ఎప్పుడు; వృద్ధిన్ = అభివృద్ధిని; పొందగలము = పొందగలము; ఎవ్వరు = ఎవరు; రక్షకులు =
కాపాడెడివారు; అంచున్ = అనుచు; దేవతా = దేవతలు; కిన్నర = కిన్నరలు; సిద్ధ = సిద్ధులు; సాధ్య =
సాధ్యులు; ముని = మునులు; ఖేచర = ఖేచరులు యొక్క; నాయకులు = ప్రభువులు; ఆశ్రయించిరి =
ఆశ్రయించిరి; ఆ = ఆ; పన్నగతల్పున్ = విష్ణుమూర్తిని {పన్నగతల్పుడు - పన్నగము (ఆదిశేష
సర్పము) తల్పము (పాన్పుగాగల వాడు), విష్ణువు}; భూరిభవబంధవిమోచనున్ = విష్ణుమూర్తిని
{భూరిభవబంధవిమోచనుడు - భూరి (అత్యధికమైన) భవ(సంసారమనెడి) బంధ
(బంధనములను) విమోచనుడు (విడిపించువాడు), విష్ణువు}; పద్మలోచనున్ = విష్ణుమూర్తిని
{పద్మలోచనుడు - పద్మములవంటిలోచ నుడు(కన్నులుగలవాడు), విష్ణువు}.

భావము:

“దిక్కులేక ఉన్నాం మాకు దిక్కు ఎక్కడ దొరుకుతుంది, ఈ రాక్షసుడి బాధ ఎప్పుడు తప్పుతుంది, ఎప్పుడు బాగుపడతాం, మమ్మల్ని ఎవరు కాపాడ గలరు” అని బాధ పడుతూ దేవతలు, కిన్నరలు, సిద్ధులు, సాధ్యులు, మునులు, ఖేచరుల నాయకులు అందరూ శేషతల్పశాయిని, సంసారబంధాలనుండి ముక్తి ప్రసాదించు వాడిని, పద్మాక్షుని, విష్ణుమూర్తిని ఆశ్రయించారు.

7-107-వ.

ఇట్లు దానవేంద్రుని యుగ్రదండంబునకు వెఱచి యనన్యశరణ్యులై రహస్యంబున నందఱుం గూడికొని.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; దానవేంద్రుని = హిరణ్యకశిపుని; ఉగ్ర = కఠినమైన; దండంబున్ = శిక్షల; కున్ = కు; వెఱచి = భయపడి; అనన్యశరణ్యులు = వేరెదిక్కులేనివారు; ఐ = అయ్యి; రహస్యంబునన్ = ఏకాంతమునందు; అందఱున్ = అందరును; కూడికొని = కలుసుకొని.

భావము:

ఇలా రాక్షస రాజు హిరణ్యాక్షుని భయంకర దండనలకు బెదిరి, విష్ణుమూర్తి తప్ప మరో దిక్కు లేని వారు అయ్యారు. అందరూ కలిసి ఇలా ప్రార్థించసాగారు.

7-108-ఉ.

"ఎక్కడ నున్నవాఁడు జగదీశ్వరుఁ డాత్మమయుండు మాధవుం
డెక్కడి కేఁగె శాంతులు మునీశులు భిక్షులు రారు క్రమ్మఱన్
దిక్కుల నెల్ల నెక్కుడు తుదింజొర దిక్కుగ నట్టి దిక్కుకై
మొక్కెద మేము హస్తయుగముల్ ముకుళించి మదీయ రక్షకున్."

టీకా:

ఎక్కడన్ = ఎక్కడ; ఉన్నవాడు = ఉన్నాడు; జగదీశ్వరుడు = నారాయణుడు {జగదీశ్వరుడు - జగత్తునకు ఈశ్వరుడు (ప్రభువు), విష్ణువు}; ఆత్మమయుండు = నారాయణుడు {ఆత్మమయుడు - ఆత్మరూపమున నుండువాడు, విష్ణువు}; మాధవుండు = నారాయణుడు {మాధవుడు - మాధవి (లక్ష్మీదేవి) భర్త, విష్ణువు}; ఎక్కడ = ఎక్కడ; కిన్ = కి; ఏగెన్ = వెళ్ళెను; శాంతులు = శమప్రధానచిత్తముగలవారు; ముని = మునులలో; ఈశులు = నాయకులు; భిక్షులు = విరాగులు; రారు = రారు; క్రమ్మఱన్ = మరల; దిక్కులన్ = రక్షించెడువారిలో; ఎల్లన్ = అందరికన్నను; ఎక్కుడు = అధికుడు; తుదిన్ = అంతమున; చొరన్ = చేరుటకు; దిక్కు = స్థానము; అగునట్టి = అయినట్టివాని; దిక్కు = ప్రాపున; కై = కోసము; మ్రొక్కెదము = నమస్కరించెదము; మేము = మేము; హస్త = చేతులు; యుగముల్ = రెంటిని (2); ముకుళించి = మోడ్చి; మదీయ = మమ్ముల; రక్షకున్ = రక్షించువానిని.

భావము:

విష్ణువు ఎక్కడ ఉన్నాడో? ఏమిటో? ఆయన సకల లోకాలకు ప్రభువు, అందరిలోను ఆత్మరూపంగా నిండి ఉండు వాడు, లక్ష్మీదేవి భర్త. ఆయనను చేరిన శాంతచిత్తులు, మహా మునులు, విరాగులు మరల పునర్జన్మ పొందరు. ఆయన రక్షకులలో కెల్ల బహు శ్రేష్ఠమైన రక్షకుడు. శరణువేడతగినవాడు. ఆయనను రక్షించమని రెండు చేతులు మోడ్చి మొక్కుతున్నాము.

7-109-వ.

అని మఱియు నాహారనిద్రలు మాని చిత్తంబులు పరాయత్తంబులు గానీక సమాహిత బుద్ధులై; భగవంతుఁడును, మహాపురుషుండును, మహాత్ముండును, విశుద్ధ జ్ఞానానంద మయుండును నైన హృషీకేశునకు నమస్కరించుచున్న యెడ; మేఘరవసమాన గంభీర నినదంబున దిశలు మ్రోయించుచు, సాధులకు నభయంబు గావించుచు, దృశ్యమానుండు గాక పరమేశ్వరుండైన హరి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; మఱియున్ = ఇంకను; ఆహారాదులు = ఆహారమునిద్రమొదలైనవి; మాని = విడిచిపెట్టి;
చిత్తంబులు = మనసులు; పరా = ఇతరములపై; ఆయత్తంబులు = లగ్నమైనవి; కానీక =
కానీయకుండగ; సమాహిత = కూడగొట్టుకొన్న; బుద్ధులు = చిత్తములు; ఐ = అయ్యి; భగవంతుడును
= నారాయణుడు {భగవంతుడు - షడ్గుణైశ్వర్యముక్తుడు, విష్ణువు}; మహాపురుషుడును =
నారాయణుడు {మహాపురుషుడు - గొప్ప పురుషుడు, విష్ణువు}; మహాత్ముడును = నారాయణుడు
{మహాత్ముడు - గొప్ప ఆత్మగలవాడు, విష్ణువు}; విశుద్ధజ్ఞానానందమయుం డును = నారాయణుడు
{విశుద్ధజ్ఞానానందమయుడు - విశుద్ధ (స్వచ్ఛమైన) జ్ఞానముయొక్క రూపుడు
(స్వరూపమైనవాడు), విష్ణువు}; ఐన = అయిన; హృషీకేశున్ = నారాయణుని {హృషీకేశుడు -
హృషీకముల (ఇంద్రియముల)ను ఈశుడు (శాసించువాడు), విష్ణువు}; కున్ = కు;
నమస్కరించుచున్న = మొక్కుతున్న; ఎడన్ = సమయమునందు; మేఘ = మేఘముల; రవ = ధ్వనికీ;
సమాన = సమానమైన; గంభీర = గంభీరమైన; నినదంబునన్ = స్వరముతో; దిశలు = దిక్కులు;
మ్రోయించుచున్ = మారుమోగించుచు; సాధుల్ = దేవతల; కున్ = కు; అభయంబు =
నిర్భయమును; కావించుచున్ = కలిగించుచు; దృశ్యమానుండు = కనబడెడివాడు; కాక =
కాకుండగ; పరమేశ్వరుండు = నారాయణుడు {పరమేశ్వరుడు - పరమ (అత్యున్నత మైన)
ఈశ్వరుడు, విష్ణువు}; హరి = విష్ణువు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా పలుకుతూ ఆహార పానీయాలు విడిచిపెట్టారు. మనస్సులు మరే ఇతరమైన వాటి పైకి
పోకుండా నిగ్రహించుకుంటు. బుద్ధిని చిక్క బట్టుకొన్న వారై సాక్షాత్తు భగవంతుడు, మహా
పురుషుడు, మహాత్ముడు, పరమేశ్వరుడు, ఆత్మ జ్ఞానానంద స్వరూపుడు, హృషీకేశుడు అయిన
విష్ణువును మ్రొక్కుతు. హరి కన్నులకు కనబడకుండా, దిక్కులన్నీ ప్రతిధ్వనించేలా మేఘ గంభీర
స్వరంతో ఇలా అన్నాడు.

"**భయ**ముం జెందకుఁ డయ్య! నిర్జరవరుల్! **భద్రంబు** మీ కయ్యెడున్

జయమున్ లాభము భూతసంతతికి మ**త్సం**దర్శన ప్రాప్తి న

వ్యయమై చేరు; నెఱుంగుదున్ దితిసుత **వ్యా**పార భాషా విప

ర్యయముల్; కాలము గూడఁ జంపెదఁ జనుం **డం**దాక మీ త్రోవలన్.

టీకా:

భయమున్ = భయమునందు; చెందకుడు = పడిపోకుడు; అయ్య = తండ్రి; నిర్జర = దేవతల; వరుల్ = ఉత్తములారా; భద్రంబు = మేలు; మీ = మీ; కున్ = కు; అయ్యెడున్ = జరుగును; జయమున్ = విజయములు; లాభము = లాభము; భూత = జంతు; సంతతి = జాలమున; కిన్ = కు; మత్ = నా యొక్క; సందర్శన = దర్శనము; ప్రాప్తిన్ = లభించుటవలన; అవ్యయము = నాశనములేనిది; ఐ = అయ్య; చేరున్ = కలుగును; ఎఱుంగుదున్ = తెలియుదును; దితిసుత = హిరణ్యకశిపుని (దితిసుత - దితి యొక్క సుత (పుత్రుడు), హిరణ్యాక్షుడు); వ్యాపార = చేతలు; భాషా = మాటలయందుగల; విపర్యయముల్ = అపరాధములు; కాలము = సమయము; కూడన్ = కలిసివచ్చినప్పుడు; చంపెదన్ = సంహరించెదను; చనుండు = వెళ్లండి; అందాక = అప్పటివరకు; మీ = మీ; త్రోవలన్ = దార్లువెంట.

భావము:

దేవతలారా! భయపడకండి నాయనలారా! నా దర్శనము వలన తప్పక మీకు, సకల ప్రాణులకు మేలు జరుగును. జయము కలుగును. ఆ దైత్యుడు హిరణ్య కశిపుడి దుడుకు చేతలు, దురుసు మాటలు అన్నీ నాకు తెలుసు. సమయం వచ్చి నప్పుడు సంహరిస్తాను. అప్పటిదాకా మీ దారుల్లో మీరు వెళ్ళండి.

7-111-ఆ.

శ్రుద్ధసాధు లందు, **సు**ర లందు, శ్రుతు లందు,

గోవు లందు, విప్ర**కో**టి యందు,

ధర్మపదవి యందుఁ **ద్ర**గిలి నా యందు వాఁ

డెన్నఁ డలుగు నాడె **హిం**స నొందు.

టీకా:

శుద్ధ = స్వచ్ఛమైన; సాధులు = సజ్జనుల; అందున్ = లోను; సురలు = దేవతలు; అందున్ = లోను;
శ్రుతుల = వేదముల; అందున్ = లోను; గోవుల = గోవుల; అందున్ = లోను; విప్ర = బ్రాహ్మణుల; కోటి
= సమూహము; అందున్ = లోను; ధర్మ = ధర్మముయొక్క; పదవి = మార్గము; అందున్ = లోను;
తగిలి = పూని; నా = నా; అందున్ = ఎడల; వాడు = వాడు; ఎన్నడు = ఎప్పుడైతే; అలుగు =
కోపగించునో; నాడె = ఆ దినముననే; హింసన్ = మరణమును; ఒందున్ = పొందును.

భావము:

కపటములేని సాధుజనులు తోను, దేవతల తోను, వేదాల తోను, గోవుల తోను, బ్రాహ్మణుల తోను,
ధర్మముతోను, నాతోను ఎప్పుడైతే పట్టుబట్టి శత్రుత్వం వహిస్తాడో అప్పుడే వాడు చస్తాడు.

7-112-క.

కన్నకొడుకు శమ దమ సం

ప్రన్నుడు నిర్వైరుడనక ప్రహ్లాదుని వాఁ

డెన్నుడు రోషంబున నా

ప్రన్నత నొందించు నాడె పట్టి వధింతున్.

టీకా:

కన్న = స్వంత, తనకు జన్మించిన; కొడుకు = పుత్రుడు; శమ = శాంతి; దమ = దాంతి యనెడి;
సంపన్నుడు = సంపదలుగలవాడు; నిర్వైరుడు = విరోధములేనివాడు; అనక = అనిచూడక;
ప్రహ్లాదుని = ప్రహ్లాదుని; వాడు = అతడు; ఎన్నడు = ఎప్పుడు; రోషంబునన్ = కక్షతో; ఆపన్నతన్ =
కీడు; ఒందించున్ = కలిగించును; నాడె = అప్పుడె; పట్టి = పట్టుకొని; వధింతున్ = చంపెదను.

భావము:

ఎప్పుడైతే వాడు కక్షగట్టి, ఎట్టి వైరభావం లేని వాడు, శాంతి దాంతి మిన్నగా కలవాడు అని కూడ
చూడకుండా తన కన్నకొడుకు ప్రహ్లాదుడికి కీడు తలపెడతాడో, అప్పుడే వాడిని చంపుతాను.

వేధోదత్త వరప్రసాద గరిమన్ వీడింతవాడై మిమున్

బాధం బెట్టుచు నున్నవాఁ డని మదిన్ భావించు, భావించి నే

సాధింపం దఱిగాదు; కావునఁ గడున్ సైరించితిన్, మీదటన్

సాధింతున్ సురలార! నేడు చనుడా శంకింప మీ కేటికిన్."

టీకా:

వేధ = బ్రహ్మదేవునిచే; దత్త = ఇవ్వబడిన; వర = వరముల యొక్క; గరిమనే = బలముతో; వీడు = ఇతడు; ఇంతవాడు = ఇంతటివాడు; ఐ = అయ్యి; మిమున్ = మిమ్ములను; బాధన్ = బాధలను; పెట్టుచున్నాడు = పెడుతున్నాడు; అని = అని; మదిన్ = మనసున; భావించున్ = అనుకొనెదను; భావించి = తలచి; నేన్ = నేను; సాధింపన్ = నిర్ణించుటకు; తఱి = సమయము; కాదు = కాదు; కావునన్ = అందుచేత; కడున్ = మిక్కిలి; సైరించితిన్ = సహించితిని; మీదటన్ = ఇకపైన; సాధింతున్ = నెరవేర్చెదను; సురలారా = దేవతలారా; నేడు = ఇప్పుడు; చనుడా = వెళ్ళండి; శంకింపన్ = అనుమానించుట; మీ = మీ; కున్ = కు; ఏటికిన్ = ఎందులకు.

భావము:

దేవతలారా! హిరణ్యాక్షుడు బ్రహ్మ ప్రసాదించిన వరాల బలంతో ఇంతటి వాడు అయి ఇలా మిమ్మల్ని బాధపెడుతున్నాడు అనుకుంటాను. అందుకే ఇప్పుడు వాడిని ఏమి చేయడానికైనా సమయం కాదు అని చూసికూడ ఊరుకున్నాను. ఇకపై ఊరుకోను. మీరు ఏ సందేహం పెట్టుకోకుండా వెళ్ళండి.

అని యిట్లు దనుజమర్దనుండు నిర్దేశించిన నిలింపులు గుంపులుగొని మ్రొక్కి రక్కసుండు మ్రగ్గుట నిక్కం బని తమతమ దిక్కులకుం జనిరి; హిరణ్యకశిపునకు విచిత్ర చరిత్రలు నలువురు పుత్రు లుద్భవించిరి; అందు.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; దనుజమర్దనుండు = నారాయణుడు {దనుజమర్దనుడు - దనుజ (రాక్షసులను) మర్దనుడు (శిక్షించువాడు), విష్ణువు}; నిర్దేశించినన్ = నిర్ణయించి చెప్పగా; నిలింపులు = దేవతలు; గుంపులు = సమూహములుగా; కొని = కూడుకొని; మ్రొక్కి = నమస్కరించి; రక్కసుండు = రాక్షసుడు; మ్రగ్గుట = నాశన మగుట; నిక్కంబు = తథ్యము; అని = అని; తమతమ = వారివారి; దిక్కుల = గమ్యముల; కున్ = కు; చనిరి = వెళ్ళిరి; హిరణ్యకశిపున్ = హిరణ్యకశిపుని; కున్ = కి; విచిత్ర = అబ్బురమైన; చరిత్రలు = నడవడికలు గలవారు; నలువురు = నలుగురు (4); పుత్రులు = కొడుకులు; ఉద్భవించిరి = పుట్టిరి; అందు = వారిలో.

భావము:

ఇలా అసురవైరి విష్ణువు, దేవతలకు ధైర్యం చెప్పి పంపాడు. వారు రాక్షసుడు ఎలాగైనా చావటం ఖాయం అనే ధైర్యంతో గుంపులుకట్టి, వారి వారి నివాసాలకు వెళ్ళారు. ఇంతలో హిరణ్యకశిపుడికి అబ్బురమైన చరిత్ర కల నలుగురు కొడుకులు పుట్టారు.

సప్తమ స్కంధము : ప్రహ్లాద చరిత్రము

7-115-⁶సీ.

తన యందు నఖిల భూతము లందు నొకభంగి-

సమహితత్వంబున జరుగువాడు;

పెద్దలఁ బొడగన్న భృత్యునికైవడిఁ-

> జేరి నమస్కృతుల్ చేయువాడు;

కన్నుదోయికి నన్యతాంత లడ్డం బైన-

మాతృభావము జేసి మరలువాడు;

తల్లిదండ్రుల భంగి ధర్మవత్సలతను-

దీనులఁ గావఁ జింతించువాడు;

7-115.1-తే.

సఖుల యెడ సోదరస్థితి జరుపువాడు;

దైవతము లంచు గురువులఁ దలచువాడు

లీల లందును బొంకులు లేనివాడు;

లలితమర్యాదుఁ డైన ప్రహ్లాదుఁ డధిప!

టీకా:

తన = తన; అందున్ = ఎడల; అఖిల = ఎల్ల; భూతముల్ = ప్రాణుల; అందున్ = ఎడల; ఒక = ఒకే;
భంగిన్ = విధముగ; సమహిత = సమత్వ; తత్త్వంబునన్ = భావముతో; జరుగు = మెలగు; వాడు =
వాడు; పెద్దలన్ = పెద్దలను; పొడగన్న = గమనించినచో; భృత్యుని = సేవకుని; కైవడి = వలె; చేరి =
దగ్గరకు వెళ్ళి; నమస్కృతుల్ = నమస్కారములు; చేయు = చేసెడి; వాడు = వాడు; కన్నుదోయి =
రెండుకళ్ళ; కిన్ = కి; అన్య = ఇతర; కాంతలు = స్త్రీలు; అడ్డంబు = ఎదురుపడుట; ఐన = జరిగిన;
మాతృ = తల్లి యనెడి; భావము = భావము; చేసి = వలన; మరలు = మెలిగెడి; వాడు = వాడు;
తల్లిదండ్రుల = తల్లిదండ్రుల; భంగిన్ = వలె; ధర్మవత్సలతన్ = న్యాయబుద్ధితో; దీనులన్ = బీదలను;
కావన్ = కాపాడుటకు; చింతించు = భావించు; వాడు = వాడు.

సఖుల = స్నేహితుల; యెడ = అందు; సోదర = తోడబుట్టినవాడి; స్థితిన్ = వలె; జరుపు = నడపు;
వాడు = వాడు; దైవతములు = దేవుళ్ళు; అంచున్ = అనుచు; గురువులన్ = గురువులను; తలచు =
భావించెడి; వాడు = వాడు; లీలలు = ఆటలు; అందును = లోనయినను; బొంకులు = అబద్ధములు;
లేని = చెప్పనేచెప్పని; వాడు = వాడు; లలిత = చక్కటి; మర్యాదుడు = మర్యాద గలవాడు; ఐన =
అయిన; ప్రహ్లాదుడు = ప్రహ్లాదుడు; అధిప = రాజు.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! ఆ నలుగురిలో చక్కటి వివేకము కలిగిన వాడూ; సకల ప్రాణులను తనతో
సమానులుగా చూచు వాడూ; సజ్జనులు కనబడితే సేవకుడిలా దగ్గరకెళ్ళి మ్రొక్కు వాడూ;
పరస్త్రిలు కనబడితే తల్లిలా భావించి ప్రక్కకు తప్పుకొను వాడూ; దిక్కులేని వారిని చూస్తే వారిని
సొంత బిడ్డలలా కాపాడు వాడూ; మిత్రులతో అన్నదమ్ములులా మెలగు వాడూ; దేవుళ్ళు అంటూ
గురువులను భావించే వాడూ; ఆటలలో కూడా అబద్ధాలు ఆడని వాడూ; చక్కటి మర్యాద గల
వాడూ ప్రహ్లాదుడు అను కొడుకు.

7-116-వ.

మఱియును.

భవ్యమైన ప్రహ్లాద చరిత్ర దివ్యమైన నరసింహ విజయం ద్విశతావధాని పరమ భాగవతులు
మాడుగుల నాగఫణి శర్మ వారి మధుర కంఠస్వరంలో ఆస్వాదించండి; పఠించి తరించి ధన్యులు
కండి.

టీకా:

మఱియును = ఇంకను.

భావము:

ఇంతే కాకుండా

7-117-నీ.

అకార జన్మ విద్యార్థపరిష్కృతః డై-

గర్వసంస్తంభ సంగతుఁడు గాఁడు

వివిధ మహానేక **వి**షయ సంపన్నుడై-

పంచేంద్రియములచే **బ**ట్టుబడఁడు

భవ్య వయో బల **ప్రా**భవోపేతుడై-

> **కా**మరోషాదులఁ **గ**రుదుకొనఁడు

కామినీ ప్రముఖ భోగము లెన్ని గలిగిన-

వ్యసన సంసక్తి నా**వ**ంకర బోఁడు

7-117.1-ఆ.

విశ్వమందుఁ గన్న విన్న యర్థము లందు

వస్తుదృష్టిఁ జేసి వాంఛ యిడఁడు

ధరణీనాథ! దైత్యతనయుండు హరి పర

తంతుఁ డై హతాన్యతంతుఁ డగుచు.

టీకా:

ఆకార = అందము నందు; జన్మ = వంశము నందు; విద్య = చదువు నందు; అర్థ = సంపద లందు;
వరిష్ఠుడు = గొప్పవాడు; ఐ = అయ్య; గర్వ = గర్వము యొక్క; సంస్తంభ = ఘనీభవించుటను;
సంగతుడు = కలవాడు; కాడు = కాదు; వివిధ = పలురకముల; మహా = గొప్ప; అనేక = అనేకమైన;
విషయ = విషయపరిజ్ఞానము లనెడి; సంపన్నుడు = సంపదలు గలవాడు; ఐ = అయ్య;
పంచేంద్రియముల్ = పంచేంద్రియములు {పంచేంద్రియములు - త్వక్ష్ణశ్రోత్రజిహ్వపూర్ణము
లనెడి యైంద్రియములు}; చేన్ = వలన; పట్టుబడడు = లొంగిపోడు; భవ్య = మంచి; వయోస్ =
ప్రాయము; బల = బలము; ప్రాభవము = ప్రభుత్వాధికారము; ఉపేతుడు = కూడినవాడు; ఐ = అయ్య;
కామరోషాదులన్ = కామక్రోధాదు లందు {కామక్రోధాదులు - 1కామ 2లోభ 3క్రోధ 4మోహ 5మద
6మాత్సర్యము లనెడి అరిషడ్వర్గములు}; క్రందుకొనడు = చొరడు; కామినీ = కాంత; ప్రముఖ =
ఆదులైన; భోగములు = భోగములు; ఎన్ని = ఎన్ని; కలిగినన్ = ఉన్నప్పటికిని; వ్యసన = వ్యసనము
లందు; సంసక్తిన్ = తగులముతో; ఆ = అటు; వంకన్ = వైపు; పోడు = వెళ్ళుడు.
విశ్వము = జగత్తు; అందున్ = లోన; కన్న = చూసినట్టి; విన్న = వినినట్టి; అర్థములు = వస్తువుల;
అందున్ = ఎడల; వస్తుదృష్టిన్ = బ్రహ్మాతరమే లేదన్న దృష్టితో; చేసి = చూసి; వాంఛ = కోరిక; ఇడడు
= పెట్టుకొనడు; ధరణీనాథ = రాజా {ధరణీనాథ - ధరణీ (భూమికి) నాథుడు (ప్రభువు), రాజు};
దైత్యతనయుండు = ప్రహ్లాదుడు {దైత్యతనయుడు - దైత్య (రాక్షసుడైన హిరణ్యకశిపుని) పుత్రుడు,
ప్రహ్లాదుడు}; హరి = నారాయణుని యందు; పరతంతుడు = పరాధీనుడు; ఐ = అయ్య; హత =
అణచివేయబడిన; అన్య = ఇతరమైన; తంతుడు = ప్రవృత్తులు గ లవాడు; అగుచు = అగుచు.

భావము:

ఇంకా ఆ ప్రహ్లాదుడు ఎల్లప్పుడు విష్ణువును తన చిత్తమునందు చేర్చుకుని ఇతర ఆలోచనలు అన్నీ
వదిలేస్తాడు. సౌందర్యము, కులము, చదువు, ధనము సమృద్ధిగా ఉన్నా కూడా గర్వపడడు. గొప్ప

వస్తువులు ఎన్నో అందుబాటులో ఉన్నా ఇంద్రియ లోలుడు కాడు. దివ్యమైన యౌవనమూ
బలమూ అధికారములు అన్నీ ఉన్నా కామము, క్రోధాది అరిషడ్వర్గానికి లొంగడు. స్త్రీలు మొదలగు
చాపల్య భోగములెన్ని ఉన్నా ఆ వ్యసనాలలో తగులుకోడు. లోకంలో కనబడేవీ, వినబడేవీ అయిన
వస్తువులను వేటినీ కావాలని వాంఛించడు.

7-118-ఆ.

సద్గుణంబు లెల్ల సంఘంబు లై వచ్చి
అసురరాజ తనయు నందు నిలిచి
పాసి చనవు విష్ణుఁ బ్రాయని విధమున
నేడుఁ దగిలి యుండు నిర్మలాత్మ!

టీకా:

సద్గుణంబులు = సుగుణములు; ఎల్లన్ = సర్వమును; సంఘంబులు = గుంపులు కట్టినవి; ఐ =
అయ్యి; వచ్చి = వచ్చి; అసురరాజతనయన్ = ప్రహ్లాదుని {అసురరాజతనయడు - అసుర (రాక్షస)
రాజ (రాజు యైన హిరణ్యకశిపుని) తనయుడు (పుత్రుడు), ప్రహ్లాదుడు}; అందున్ = అందు; నిలిచి =
స్థిరపడి; పాసి = వదలి; చనవు = పోవు; విష్ణున్ = విష్ణుమూర్తిని; పాయని = వదలిపోని; విధమునన్
= విధముగ; నేడు = ఇప్పుడు; తగిలి = లగ్నమై; ఉండున్ = ఉండును; నిర్మలాత్మా = శుద్ధ చిత్తము
గలవాడా.

భావము:

నిర్మలమైన మనసు గల ధర్మరాజా! ఆ రాక్షస రాకుమారుడు ప్రహ్లాదుడు విష్ణుమూర్తిని ఎప్పటికీ
వదలిపెట్టడు. అలాగే సుగుణాలు అన్నీ, ఎప్పటికీ విడిచిపెట్టకుండా, అతనిలో ప్రోగుపడి ఉంటాయి.

7-119-మ.

ప్రగవారైన సురేంద్రులన్ సభలలోఁ బ్రహ్లాద సంకాశులన్
సుగుణోపేతుల నెందు నే మెఱుఁగ మంచున్ వృత్తబంధంబులం

బొగడం జొత్తురు సత్కవీంద్రుల క్రియన్ భూనాథ! మీబోటి స

దృగవద్యక్తులు దైత్యరాజ తనయుం బాటించి కీర్తింపరే?

టీకా:

పగవారు = శత్రువులు; ఐన = అయిన; సుర = దేవతా; ఇంద్రులున్ = ప్రభువులుకూడ; సభల్ = సభలు; లోన్ = అందు; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదునికి; సంకాశులన్ = సమానమైనవారిని; సుగుణ = మంచిగుణములు; ఉపేతులన్ = కలవారిని; ఎందున్ = ఎక్కడను; నేము = మేము; ఎఱుంగము = తెలియము; అంచున్ = అనుచు; వృత్త = పద్యవృత్తము లందు; బంధంబులన్ = కూర్చబడినవానిలో; పొగడన్ = స్తుతించ; చొత్తురు = ప్రారంభించిరి; సత్ = మంచి; కవీంద్రుల = కవుల; క్రియన్ = వలె; భూనాథ = రాజా (భూనాథుడు - భూ (రాజ్యమునకు) నాథుడు (ప్రభువు), రాజు); మీ = మీ; పోటి = వంటి; సత్ = నిజమైన; భగవత్ = భగవంతుని; భక్తులు = భక్తులు; దైత్యరాజతనయున్ = ప్రహ్లాదుని; పాటించి = లక్షించి; కీర్తింపరే = స్తుతింపరా ఏమి.

భావము:

ఓ నరేంద్రా! రాక్షసకులంలో పుట్టిన అతని ఆజన్మ శత్రువులైన ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతాశ్రేష్ఠులు సైతం, "ప్రహ్లాదుని వంటి మహాత్ములు సుగుణశీలురు ఎక్కడా ఉండరు" అంటూ గొప్ప పండితులు సభలలో చదివినట్లు రకరకాల వృత్తాలలో పద్యాలల్లి మరీ పొగుడుతుంటారు. ఇక మీలాంటి భాగవతోత్తములు అతనిని పొగడకుండా ఉంటారా?

7-120-క.

గుణనిధి యగు ప్రహ్లాదుని

గుణము లనేకములు గలవు గురుకాలమునన్

గణతింప నశక్యంబులు

ప్రణీపతికి బృహస్పతికిని భూపాపతికిన్.

టీకా:

గుణ = సుగుణములకు; నిధి = నిక్షేపము వంటివాడు; అగు = అయిన; ప్రహ్లాదునిన్ = ప్రహ్లాదుని;
గుణముల్ = సుగుణములు; అనేకములు = చాలా ఎక్కువ; కలవు = ఉన్నవి; గురు = పెద్ద;
కాలమునన్ = కాలములోనైనను; గణుతింపన్ = వర్ణించుటకు; అశక్యంబులు = సాధ్యములుకావు;
ఫణిపతి = ఆదిశేషుని {ఫణిపతి - ఫణి (సర్పములకు) పతి (రాజు), ఆదిశేషుడు}; కిన్ = కి; బృహస్పతి
= బృహస్పతి; కిని = కిని; భాషాపతి = బ్రహ్మదేవుని {భాషాపతి - భాషా (భాషకి దేవత సరస్వతి)
యొక్క పతి (భర్త), బ్రహ్మ}; కిన్ = కి.

భావము:

ఆ సుగుణాలగని అయిన ప్రహ్లాదుడి గుణములు వివరించి చెప్ప నలవికాదు. అతని అనంత
సుగుణాలను ఎన్నాళ్ళు వర్ణించినా ఆదిశేషుడు, బృహస్పతి, బ్రహ్మ మొదలగువారు కూడ
వర్ణించలేరు.

7-121-వ.

ఇట్లు సద్గుణగరిష్ఠుం డయిన ప్రహ్లాదుండు భగవంతుం డయిన వాసుదేవుని యందు సహజ
సంవర్ధమాన నిరంతర ధ్యానరతుండై.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; సద్గుణ = సుగుణములచే; గరిష్ఠుండు = గొప్పవాడు; అయిన = ఐన;
ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; భగవంతుండు = మహిమాన్వితుండు; అయిన = ఐన; వాసుదేవుని =
నారాయణుని {వాసుదేవుని - సకల ఆత్మ లందు వసించు వాడు, విష్ణువు}; అందున్ = ఎడల;
సహజ = తనంతతనే; సంవర్ధమాన = చక్కగా పెరిగిన; నిరంతర = ఎడతెగని; ధ్యాన = ధ్యానము
నందు; రతుండు = తగిలినవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

ఇలా గొప్ప సద్గుణాలు కల ప్రహ్లాదుడు ఎప్పుడు సహజసిద్ధంగా భక్తితో భగవంతుడూ, ఆత్మలో వసించేవాడూ అయిన విష్ణుని ధ్యానిస్తూ ఆనందిస్తూ ఉండేవాడు. అతని హరి భక్తి నానాటికి అతిశయిస్తూ ఉండేది.

7-122-సీ.

శ్రీవల్లభుఁడు దన్నుఁ జేరిన యట్టెనఁ,-

జెలికాండ్ర నెవ్వరిఁ జేర మఱచు;

నసురారి దన మ్రోల నాడిన యట్టెనఁ,-

నసురబాలురతోడ నాడ మఱచు;

భక్తవత్సలుఁడు సంభ్రాపించి నట్టెనఁ,-

బరభాషలకు మాటుపలుక మఱచు;

సురవంద్యుఁ దనలోనఁ జూచిన యట్టెనఁ,-

జొక్కి సమస్తంబుఁ జూడ మఱచు;

7-122.1-తే.

హరిపదాంభోజయుగ చింతనామృతమున

నంతరంగంబు నిండినట్టెన, నతఁడు

నిత్య పరిపూర్ణుఁ డగుచు నన్నియును మఱచి

జడత లేకయు నుండును జడుని భంగి.

టీకా:

శ్రీవల్లభుడు = హరి {శ్రీవల్లభుడు - శ్రీ (లక్ష్మీదేవి) యొక్క వల్లభుడు (భర్త), విష్ణువు}; తన్నున్ = తనను;
చేరిన = వద్దకు వచ్చిన; అట్లు = అట్లు; ఐనన్ = అయినచో; చెలికాండ్రన్ = స్నేహితులను; ఎవ్వరిన్ =
ఎవరినికూడ; చేరన్ = కలియుటను; మఱచున్ = మరచిపోవును; అసురారి = హరి {అసురారి -
అసుర (రాక్షసుల) అరి (శత్రువు), విష్ణువు}; తన = తన యొక్క; మ్రోలన్ = ఎదుట; ఆడిన = మెలగిన;

అట్లు = అట్లు; ఐనన్ = అయినచో; అసుర = రాక్షస; బాలుర = పిల్లలు; తోడన్ = తోటి; ఆడన్ = క్రీడించుట; మఱచున్ = మరచిపోవును; భక్తవత్సలుడు = హరి {భక్తవత్సలుడు - భక్తుల యెడల వాత్సల్యము గలవాడు, విష్ణువు}; సంభాషించిన = మాట్లాడిన; అట్లు = అట్లు; ఐనన్ = అయినచో; పర = ఇతరమైన; భాషల్ = మాటల; కున్ = కు; మాటు = బదులు; పలుకన్ = చెప్పుట; మఱచున్ = మరచిపోవును; సురవంద్యున్ = హరిని {సురవంద్యుడు - సుర (దేవతలచే) వంద్యుడు (మొక్కిబడినవాడు), విష్ణువు}; తన = తన; లోనన్ = అందు; చూచిన = కాంచిన; అట్లు = విధముగా; ఐనన్ = అయినచో; చొక్కి = సోలిపోయి; సమస్తంబున్ = అఖిలమును; చూడన్ = చూచుట; మఱచున్ = మరచిపోవును.

హరి = హరి; పద = పాదములు యనెడి; అంభోజ = పద్మముల; యుగ = జంటను; చింతన = స్మరించుట యనెడి; అమృతమున్ = అమృతముతో; అంతరంగంబు = హృదయము; నిండిన = నిండిపోయిన; అట్లు = అట్లు; ఐనన్ = అయినచో; అతడు = అతడు; నిత్య = నిత్య; పరిపూర్ణుడు = సంతృప్తి చెందినవాడు; అగుచన్ = అగుచు; అన్నియున్ = సర్వమును; మఱచి = మరచిపోయి; జడత = చేష్టలుడుగుట; లేకయున్ = లేకుండగ; ఉండును = ఉండును; జడుని = వెట్టివాని; భంగిన్ = వలె.

భావము:

మహారాజా! ఆ ప్రహ్లాదుడు విష్ణువు తనను చెంది ఉన్నప్పుడు స్నేహితులతో చేరడు. శ్రీహరి తన ఎదురుగా మెదలుతూ ఉన్నప్పుడు తోటి రాక్షసుల పిల్లలతో ఆటలాడడు. ఆయన తనతో మాట్లాడుతున్నప్పుడు ఇతరులతో మాట్లాడడు. ఆయనను తనలో ధ్యానించుకునే సమయంలో మరింక దేనిని చూడడు. హరిధ్యానముతో మనసు నిండి ఉన్నప్పుడు అతడు ఆనందపూర్ణుడై అన్ని వదిలేసి, మోహము లేకపోయినా, పిచ్చివాడి లాగ కనబడతాడు.

7-123-శా.

పానీయంబులు ద్రావుచుం గుడుచుచున్ భాషించుచున్ హాస లీ

లానిద్రాదులు చేయుచుం దిరుగుచున్ లక్షించుచున్ సంతత

శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద సం

ధానుండై మఱచెన్ సురారిసుతుఁ డే తద్విశ్వమున్ భూవరా!

టీకా:

పానీయంబులున్ = పానీయములను {పానీయము - పానము (తాగుట)కు అనుకూలమైన
ద్రవపదార్థములు}; త్రావుచున్ = తాగుతూ; కుడుచుచున్ = తినుచు (ఆహారాదులు); భాషించుచు =
మాటలాడుచు; హాస = సంతోషించుట; లీల = ఆటలాడుట; నిద్ర = నిద్రించుట; ఆదులు =
మొదలగువానిని; చేయుచున్ = చేస్తూ; తిరుగుచున్ = తిరుగుతూ; లక్షించున్ = గురిపెట్టి; సంతత =
ఎడతెగని; శ్రీనారాయణు = శ్రీహరి యొక్క; పాద = పాదములు యనెడి; పద్మ = పద్మముల; యుగళీ
= జంటను; చింతన = ధ్యానము యనెడి; అమృత = అమృతమును; ఆస్వాదన్ = ఆస్వాదించుట
యందు; సంధానుండు = లగ్నమైనవాడు; ఐ = అయ్యి; మఱిచెన్ = మరచిపోయెను;
సురారితనయుడు = ప్రహ్లాదుడు {సురారితనయుడు - సురారి (రాక్షసు, హిరణ్యకశిపు)ని
తనయుడు (పుత్రుడు), ప్రహ్లాదుడు}; ఏతద్విశ్వమున్ = బాహ్యప్రపంచమును; భూవరా = రాజా
{భూవరుడు - భూమికి వరుడు (భర్త), రాజు}.

భావము:

రాజా! ప్రహ్లాదుడు అన్నము తింటూ నీళ్ళు తాగుతూ మాట్లాడుతూ నవ్వుతూ వినోదిస్తూ
నిద్రపోతూ కాని ఎప్పుడైనా సరే ఏమరుపాటు లేకుండా శ్రీ హరి ధ్యానంలోనే నిమగ్నమైన చిత్తము
కలిగి, ఈ ప్రపంచమును మరచిపోయి ఉంటాడు.

7-124-^{సీ}.

వైకుంఠ చింతా వివర్జిత చేష్టుఁ డై-

యొక్కఁడు నేడుచు నొక్కచోట;

నశ్రాంత హరిభావనారూఢచిత్తుఁ డై-

యుద్ధతుఁ డై పాడు నొక్కచోట;

విష్ణుఁ డింతియ కాని వేటొండు లేదని-

యొత్తలి నగుచుండు నొక్కచోట;

నశినాక్షుఁ డను నిధానముఁ గంటి నే నని-

యుబ్బి గంతులువైచు నొక్కచోట;

బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశుఁ గేశవుఁ

ప్రణయహర్ష జనిత బాష్పసలిల

మిళితపులకుఁ డై నిమీలితనేత్రుఁ డై

యొక్కచోట నిలిచి యూరకుండు.

టీకా:

వైకుంఠ = నారాయణుని; చింతా = ధ్యానముచేత; వివర్జిత = వదలివేసిన; చేష్టుడు = వ్యాపారములు
గలవాడు; ఒక్కడున్ = ఒంటరిగా; ఏడుచున్ = విలపించును; ఒక్కచోట = ఒకమాటు; అశ్రాంత =
ఎడతెగని; హరి = నారాయణుని; భావనా = ధ్యానము నందు; ఆరూఢ = నిలుపబడిన; చిత్తుడు =
మనసు గలవాడు; ఐ = అయ్య; ఉద్ధతుడు = లగ్నమైనవాడు; ఐ = అయ్య; పాడున్ = పాడును;
ఒక్కచోట = ఒకమాటు; విష్ణుడు = విష్ణుమూర్తి; ఇంతియకాని = ఇంతేకాని, ఇతను తప్పించి;
వేణిండు = మరితరమైనది; లేదు = ఏమియు లేదు; అని = అని; ఒత్తిలి = గట్టిగా; నగుచున్ =
నవ్వుతూ; ఉండున్ = ఉండును; ఒక్కచోట = ఒకమాటు; నళినాక్షుడు = హరి {నళినాక్షుడు -
నళినము (పద్మము) వంటి అక్షుడు (కన్నులుగలవాడు), విష్ణువు}; అను = అనెడి; నిధానమున్ =
నిధిని; కంటిన్ = కనుగొంటిని; నేను = నేను; అని = అని; ఉబ్బి = పొంగిపోయి; గంతులు =
ఉత్సాహముతో ఉరకలు; వైచున్ = వేయును; ఒక్కచోట = ఒకమాటు; పలుకున్ =
మాట్లాడుచుండును; ఒక్కచోట = ఒకమాటు; పరమేశున్ = నారాయణుని; కేశవున్ =
నారాయణుని; ప్రణయ = మిక్కిలి భక్తిచే గలిగిన; హర్ష = సంతోషమువలన; జనిత = పుట్టిన; సలిల
= కన్నీటితో; మిళిత = కలగలిసిన; పులకుడు = గగుర్పాటు గలవాడు; ఐ = అయ్య.
నిమీలిత = మూసిన; నేత్రుడు = కన్నులు గలవాడు; ఐ = అయ్య; ఒక్కచోట = ఒక ప్రదేశములో;
నిలిచి = ఆగిపోయి; ఊరక = ఉత్తినే; ఉండున్ = ఉండును.

భావము:

ధర్మరాజా! ప్రహ్లాదుడు ఒక్కొక్కసారి హరిస్మరణలో మునిగి మైమరచిపోయి "విష్ణుధ్యానములో
విరామం కలిగిం"దని ఒంటరిగా కూర్చుని ఏడుస్తూ ఉంటాడు; ఒక్కక్క చోట విష్ణువు మీద

మనసు నిలిపి, ఆనందం అతిశయించగా గొంతెత్తి గానం చేస్తూ ఉంటాడు; ఒక్కోసారి "విష్ణువు తప్ప ఇతరం ఏమీ లేదు లే" దని గట్టిగా అంటూ పకపక నవ్వుతూ ఉంటాడు; ఒక్కోచోట "నలినాక్షుడు (విష్ణువు) అనే పెన్నిధి కన్నులారా కన్నా" అంటూ గంతులేస్తాడు; ఇంకోచోట భక్తిపారవశ్యంతో ఆనందభాషాలు రాలుస్తూ "పరమేశ్వరా! కేశవా!" అని పిలుస్తూ ఉంటాడు; మరింకోచోట భక్తి తాత్పర్యాలతో ఒడలు గగుర్పొడుస్తుండగా కనులు మూసికొని నిర్లిప్తంగా ఉంటాడు.

7-125-వ.

ఇట్లు పూర్వజన్మ పరమభాగవత సంసర్గ సమాగతం బైన ముకుంద చరణారవింద సేవాతిరేకంబున నఖర్వ నిర్వాణ భావంబున విస్తరించుచు నప్పటప్పటికి దుర్జన సంసర్గ నిమిత్తంబునం దన చిత్తం బన్యాయత్తంబు గానీక నిజాయత్తంబు చేయుచు నప్రమత్తుండును, సంసార నివృత్తుండును, బుధజన విధేయుండును, మహాభాగధేయుండును, సుగుణమణిగణ గరిష్ఠుండును, పరమభాగవత శ్రేష్ఠుండును, కర్మబంధ లతా లవిత్తుండును, పవిత్రుండును నైన పుత్రుని యందు విరోధించి సురవిరోధి యనుకంపలేక చంపం బంపె" నని పలికిన నారదునకు ధర్మజం డిట్లనియె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; పూర్వజన్మ = పూర్వపు పుట్టుపు లందలి; పరమ = ఉత్తమ; భాగవత = భాగవతులతోటి; సంసర్గ = చేరికవలన; సమాగతంబు = లభించినది; ఐన = అయిన; ముకుంద = నారాయణుని; చరణ = పాదము లనెడి; ఆరవింద = పద్మములను; సేవా = సేవించుట యొక్క; అతిరేకంబునన్ = అతిశయమువలన; అఖర్వ = అధికమైన; నిర్వాణ = ఆనంద; భావంబు = అనుభూతి; విస్తరించున్ = పెరుగుతు; ఉన్నప్పటికిని = ఉన్నప్పటికిని; దుర్జన = చెడ్డవారితోటి; సంసర్గ = కలియకల; నిమిత్తంబునన్ = వలన; తన = తన యొక్క; చిత్తంబు = మనసు; అన్య = ఇతరుల (పర); ఆయత్తంబు = అధీనమైనది; కానీక = అవ్వనియ్యకుండగ; నిజ = తన యొక్క; ఆయత్తంబు = అధీనములో నున్నదిగా; చేయుచున్ = చేయుచు; అప్రమత్తుండును = ఏమరిక లేనివాడు; సంసార = సంసారమును; నివృత్తుండును = విడిచినవాడు; బుధ = జ్ఞానులైన; జన = వారికి; విధేయుండును = స్వాధీనుడు; మహా = గొప్ప; భాగదేయుండును = (విష్ణుభక్తి) సంపన్నుడు;

సుగుణ = మంచి గుణములు యనెడి; మణి = రత్నముల; గణ = సమూహములచే; గరిష్ఠుండును = గొప్పవాడు; పరమ = అత్యుత్తమ; భాగవత = భాగవతులలో; శ్రేష్ఠుండును = ఉత్తముడు; కర్మబంధ = కర్మబంధము లనెడి; లతా = తీగలకు; లవిత్రుండును = కొడవలివంటివాడు; పవిత్రుండు = పావనుడు; ఐన = అయినట్టి; పుత్రుని = కుమారుని; అందున్ = ఎడల; విరోధించి = శత్రుత్వము వహించి; సురవిరోధి = హిరణ్యకశిపుడు (సురవిరోధి - సుర (దేవత)లకు విరోధి (శత్రువు), హిరణ్యకశిపుడు); అనుకంప = దయ; లేక = లేకుండగ; చంపన్ = చంపుటకు; పంపెను = పంపించెను; అని = అని; పలికిన = చెప్పిన; నారదున్ = నారదుని; కున్ = కి; ధర్మజుండు = ధర్మరాజు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా ప్రహ్లాదుడికి పూర్వజన్మలో పరమ భాగవతులతో చేసిన సత్సంగం వలన గొప్ప విష్ణు పాద భక్తి లభించింది. అతను అఖర్వ నిర్వాణ భావం విస్తరిస్తున్నప్పటికీ, దుర్జనులతో సాంగత్యం కలిగి తన మనసు అన్యాయత్తంబు కానివ్వటం లేదు. అతడు ఆత్మావలోకనం చేసుకుంటూ అప్రమత్తుడై ఉంటాడు. సాంసారిక వృత్తులన్నీ వదిలేశాడు. అతను విజ్ఞులకు విధేయుడిగా ఉంటాడు. రత్నాలలాంటి సర్వ సుగుణాల రాశితో గొప్ప భాగ్యవంతుడు. పరమ భాగవతులలో ఉత్తముడు. కర్మబంధాలన్నీ వదుల్చుకున్నవాడు. అటువంటి పవిత్రుడైన పుత్రుడితో విరోధించి జాలి లేకుండా చంపమని తండ్రి అయిన హిరణ్యకశిపుడు పంపాడు" అని పలికిన నారదుడితో ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు.

7-126-శా.

"పుత్రుల్ నేర్చిన నేరకున్న జనకుల్ పోషింతు రెల్లప్పుడున్
మిత్రత్వంబున బుద్ధి చెప్పి దురితోన్మేషంబు వారెంతు రే
శత్రుత్వంబుఁ దలంప రెట్టియెడ నా సౌజన్యరత్నాకరుం
బుత్రున్ లోకపవిత్రుఁ దండ్రి నెగులుం బొందింప నెట్లొర్పెనో?

టీకా:

పుత్రుల్ = కొడుకులు; నేర్చినన్ = నేర్చుకొన్నను; నేరకున్నన్ = నేర్చుకొనకపోయినను; జనకుల్ = తండ్రులు; పోషింతురు = పోషించెదరు; ఎల్లప్పుడున్ = ఎప్పుడైనను; మిత్రత్వంబునన్ = చనువుతో; బుద్ధి = మంచిబుద్ధులు; చెప్పి = చెప్పి; దురిత = పాపములు; ఉన్మేషంబునన్ = అభివృద్ధి అగుటను; వారింతురు = అడ్డుకొనెదరు; ఏ = ఎటువంటి; శత్రుత్వంబున్ = విరోధమును; తలపరున్ = తలపెట్టరు; ఎట్టి = ఎటువంటి; ఎడన్ = పరిస్థితులలోను; సౌజన్య = మంచివారిలక్షణములకు; రత్నాకరున్ = సముద్రమువంటివానిని; పుత్రున్ = కుమారుని; లోక = సర్వలోకములను; పవిత్రున్ = పావనముచేసెడివానిని; తండ్రి = తండ్రి; నెగులున్ = కష్టములను; పొందింపన్ = పెట్టించుటకు; ఎట్లు = ఏవిధముగ; ఓర్పెనో = ఓర్చుకొనగలిగెనో కదా.

భావము:

“నారదమహర్షీ! లోకంలో తల్లిదండ్రులు కొడుకులు తెలిసినవాళ్ళైనా తెలియనివాళ్ళైనా రక్షిస్తూ ఉంటారు. తెలియకపోతే బుద్ధిచెప్పి సరిదిద్దుతారు. ఎప్పుడు పిల్లలను ప్రేమతో పెంచుతారు. అంతేగాని శత్రుత్వము చూపించరు కదా. ఇలా ఎక్కడా జరగదు వినం కూడా. అలాంటిది బహు సౌమ్యుడు లోకాన్ని పావనం చేసేవాడు అయిన కొడుకును ఏ తండ్రి మాత్రం బాధిస్తాడు? అలాంటి వాడిని హింసించటానికి వాడికి మనసెలా ఒప్పింది.

7-127-ఉ.

బాలుఁ బ్రభావిశాలు హరిపాదపయోరుహ చింతనక్రియా

లోలుఁ గృపాళు సాధు గురు లోక పదానత ఫాలు నిర్మల

శ్రీలు సమస్త సభ్య నుతశ్రీలు విఖండిత మోహవల్లికా

జాలు న దేల? తండ్రి వడిఁ జంపఁగఁ బంపె మునీంద్ర! చెప్పవే.

టీకా:

బాలున్ = చిన్నపిల్లవానిని; ప్రభా = తేజస్సు; విశాలున్ = అధికముగా గలవానిని; హరి = నారాయణుని; పాద = పాదము లనెడి; పయోరుహ = పద్మము లందు; చింతన = ధ్యానించెడి;

క్రియా = పనిలో; లోలున్ = తగిలి యుండెడివానిని; కృపాళున్ = దయ గలవానిని; సాధు = సజ్జనులు; గురు = పెద్దలు; లోక = అందరి; పద = పాదముల యందు; ఆనత = మోపిన; ఫాలున్ = నొసలు గలవానిని; నిర్మల = స్వచ్ఛమైన; శ్రీలున్ = శోభ గలవానిని; సమస్త = అఖిలమైన; సభ్య = సంస్కారవంతులచేత; నుత = స్తుతింపబడెడి; శీలున్ = నడవడిక గలవానిని; విఖండిత = మిక్కిలి తెంపబడిన; మోహ = అజ్ఞానము యనెడి; వల్లికా = తీగల; చాలున్ = రాశి కలవానిని; అది = అలా; ఏల = ఎందుకు; తండ్రి = (కన్న)తండ్రి; వడిన్ = శ్రీఘ్నముగ; చంపగన్ = చంపుబడుటకు; పంపెన్ = పంపించెను; ముని = మునులలో; ఇంద్ర = ఉత్తముడా; చెప్పవే = చెప్పుము.

భావము:

నారదా! ప్రహ్లాదుడు చిన్నపిల్లాడూ, (కుఱ్ఱాడు తప్పు చేస్తే తెలియక చేసి ఉండవచ్చు, కనుక మన్నించటం న్యాయం అంతే తప్ప దండించడం తగదు) తేజోవంతుడూ, విష్ణుభక్తి గలవాడూ, సాధువుల గురువుల సేవ చేసేవాడూ, మంగళ స్వభావము కలవాడూ, సాధువులు పొగిడే ప్రవర్తన కల వాడూ, మోహపాశాలను త్రొప్పుకున్న వాడూ. అలాంటి కొడుకును కరుణ లేకుండా తండ్రి చంపాలని ఎందుకు అనుకున్నాడు చెప్పండి." అని ధర్మరాజు నారదుడిని అడిగాడు.

7-128-వ.

అనిన నారదుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా అడిగిన ధర్మరాజుతో నారదుడు ఇలా అన్నాడు.

7-129-శా.

"**లభ్యం** బైన సురాధిరాజపదమున్ **లక్షింప** డశ్రాంతమున్

సభ్యత్వంబున నున్నవాఁ డబలుఁడై **జాడ్యం**బుతో వీఁడు వి

ద్యాభ్యాసంబునఁ గాని తీవ్రమతి గాఁ డంచున్ విచారించి దై
త్యేభ్యుం డొక్క దినంబునం బ్రియసుతున్ వీక్షించి సోత్కంఠుడై.

టీకా:

లభ్యంబున్ = పొందదగినది; ఐన = అయిన; సురాధిరాజ = దేవేంద్రుని; పదమున్ = అధికారమును
కూడ; లక్షింపడు = లెక్కచేయడు; అశ్రాంతమున్ = ఎల్లప్పుడును; సభ్యత్వంబునన్ =
సాధుస్వభావముతో; ఉన్న = ఉన్నట్టి; వాడు = వాడు; అబలుడు = బలము లేనివాడు; ఐ = అయ్యి;
జాడ్యంబు = మందత్వము; తోన్ = తోటి; వీడు = ఇతడు; విద్య = చదువు; అభ్యాసంబునన్ =
చెప్పబడుటచే; కాని = కాని; తీవ్ర = చురుకైన; మతి = బుద్ధి గలవాడు; కాడు = అవ్వడు; అంచున్ =
అనుచు; విచారించి = భావించి; దైత్యేభ్యుండు = హిరణ్యకశిపుడు {దైత్యేభ్యుడు - దైత్య (రాక్షసు)లను
ఇభ్యుడు (పాలించువాడు), హిరణ్యకశిపుడు}; ఒక్క = ఒక; దినంబునన్ = రోజు; ప్రియసుతున్ =
ముద్దుల కొడుకును; వీక్షించి = చూసి; సోత్కంఠుడు = ఉత్కంఠ గలవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

"హిరణ్యకశిపుడు తన కొడుకు నడవడి చూసి "వీడు దేవేంద్ర పదవి దొరికినా లెక్కచేయడు.
ఎప్పుడు చూసినా సోమరిలా అవివేకంతో తిరుగుతున్నాడు. బలహీను డయి జాడ్యంతో
చెడిపోవుచున్నాడు. వీడిని చదువులు చదివిస్తే కాని చురుకైనవాడు కా"డని తలచి, ఒకరోజు
కొడుకును చూసి ఉత్కంఠ కలవాడై.

7-130-క.

"చదువనివాఁ డజ్ఞం డగు

జదివిన సదసద్వివేక చతురత గలుగుం

జదువఁగ వలయును జనులకుఁ

జదివించెద నార్యులొద్దఁ జదువుము తండ్రి!"

టీకా:

చదువని = విద్య నేర్వని; వాడు = వాడు; అజ్ఞుండు = జ్ఞానము లేనివాడు; అగున్ = అగును;
చదివినన్ = విద్యనేర్చినచో; సత్ = మంచి; అసత్ = చెడుల; వివేక = విచక్షణ యందు; చతురత =
నేర్పు; కలుగున్ = కలుగును; చదువగవలయునున్ = విద్య నేర్పితీరవలెను; జనుల = ప్రజల; కున్ =
కు; చదివించెదన్ = విద్య నేర్పించెదను; ఆర్యులు = జ్ఞానుల; ఒద్దన్ = వద్ద; చదువుము = విద్యలు
చదువుకొనుము; తండ్రి = నాయనా.

భావము:

ఒకనాడు హిరణ్యకశిపుడు ముద్దుల కొడుకు ప్రహ్లాదుని పిలిచి
"బాబూ! చదువుకోని వాడు అజ్ఞానిగా ఉండిపోతాడు. చదువుకుంటే మంచిచెడు తెలుస్తుంది
వివేకం కలుగుతుంది. మనిషి అన్నవాడు తప్పకుండ చదువుకోవాలి. కనుక నిన్ను
మంచిగురువుల దగ్గర చదివిస్తాను. చక్కగా చదువుకో నాయనా!"

7-131-వ.

అని పలికి యసురలోకపురోహితుండును భగవంతుండును నయిన శుక్రాచార్యుకొడుకులఁ
బ్రచండవితర్కులఁ జండామార్కుల రావించి సత్యరించి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; పలికి = చెప్పి; అసుర = రాక్షసులు; లోక = అందరకును; పురోహితుండును =
పురోహితుడు, గురువు; భగవంతుండునున్ = మహిమాన్వితుడు; అయిన = ఐనట్టి; శుక్ర = శుక్రుడు
యనెడి; ఆచార్య = గురువు యొక్క; కొడుకులన్ = పుత్రులను; ప్రచండ = తీవ్రముగా; వితర్కులన్ =
తర్కించు వారలను; చండామార్కులన్ = చండామార్కులను; రావించి = పిలిపించి; సత్యరించి =
గౌరవించి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అని పలికి రాక్షస లోకపు పురోహితుడూ, భగవంతుడూ అయిన శుక్రాచార్యుడి కొడుకులు చండమార్కులను పిలిపించాడు. వారు ప్రచండంగా వితర్కం చేసే నేర్పు కలవారు. వారిని సత్కరించి ఇలా అన్నాడు.

7-132-శా.

"అంధప్రక్రియ నున్నవాడు, పలుకం డస్మత్ప్రతాపక్రియా

గంధం బించుక లేదు, మీరు గురువుల్ కారుణ్యచిత్తుల్ మనో

బంధుల్ మాన్యులు మాకు పెద్దలు, మముం బూటించి యీబాలకున్

గ్రంథంబుల్ చదివించి నీతికుశలుం గ్రావించి రక్షింపరే."

టీకా:

అంధ = గుడ్డివాని; ప్రక్రియన్ = వలె; ఉన్నవాడు = ఉన్నాడు; పలుకండు = స్తుతింపడు; అస్మత్ = నా యొక్క; ప్రతాప = పరాక్రమపు; క్రియా = కార్యముల యొక్క; గంధంబున్ = అగరు, వాసన; ఇంచుకన్ = కొంచెము కూడ; లేదు = లేదు; మీరు = మీరు; గురువుల్ = గురువులు; కారుణ్య = దయ గల; చిత్తుల్ = మనసు గలవారు; మనః = మానసికముగా; బంధుల్ = బంధువులు; మాన్యులు = మన్నింపదగినవారు; మా = మా; కున్ = కు; పెద్దలు = గౌరవించదగినవారు; మమున్ = మమ్ములను; పాటించి = అనుగ్రహించి; ఈ = ఈ; బాలకున్ = పిల్లవానిని; గ్రంథంబుల్ = మంచి పుస్తకములను; చదివించి = చదివించి; నీతి = నీతిశాస్త్ర మునందు; కుశలున్ = నేర్పు గలవానినిగా; కావించి = చేసి; రక్షింపరే = కాపాడండి.

భావము:

"అయ్యా! మా అబ్బాయి అజ్ఞానంతో అంధుడిలా ఉన్నాడు. ఏదడిగినా పలుకడు. నా పరాక్రమాలు, ఘనకార్యాలు వాసన మాత్రంగా నైనా వీనికి రాలేదు. మీరు మాకు అన్ని విధాల గురువులు, పెద్దలు, పూజ్యులు. మీరు దయామయ స్వభావము గలవారు, ఆత్మ బంధువులు. మ మ్మనుగ్రహించి

యీ చిన్నవాడికి చదువు చెప్పి పండితుడిని చేసి నన్ను కృతార్థుడిని చేయండి." అని
హిరణ్యకశిపుడు చదువు చెప్పే బాధ్యత అప్పజెప్పాడు.

7-133-వ.

అని పలికి వారలకుం బ్రహ్మదు నప్పగించి "తోడ్కొని పొం"డనిన వారును దనుజరాజకుమారునిం
గొనిపోయి యతనికి సవయస్కులగు సహశ్రోతల నసురకుమారులం గొందఱం గూర్చి.

టీకా:

అని = అని; పలికి = చెప్పి; వారల్ = వారి; కున్ = కి; ప్రహ్లాదున్ = ప్రహ్లాదుని; అప్పగించి = అప్పజెప్పి;
తోడ్కొని = కూడతీసుకొని; పొండు = వెళ్ళండి; అనినన్ = అనగా; వారును = వారు;
దనుజరాజకుమారునినన్ = ప్రహ్లాదుని (దనుజరాజకుమారుడు - దనుజు (రాక్షసు)ల రాజు (రాజు
యొక్క) కుమారుడు (పుత్రుడు), ప్రహ్లాదుడు); కొని = తీసుకొని; పోయి = వెళ్ళి; అతని = అతని; కిన్ =
కి; స = సమానమైన; వయస్కులు = వయస్సు గలవారు; అగున్ = అయిన; సహ = కూడ, కలిసి;
శ్రోతలన్ = పఠించువారు {శ్రోతలు - (చదువులను) వినెడివారు, చదువుకొనువారు}; అసుర = రాక్షస
వంశపు; కుమారులన్ = పిల్లలను; కొందఱన్ = కొంతమందిని; కూర్చి = జతచేసి.

భావము:

అలా పలికి వారికి ప్రహ్లాదుడిని అప్పగించి "మీ కూడా తీసుకు వెళ్ళండి" డని చెప్పాడు. వారు ఆ
హిరణ్యకశిపుడి కొడుకును తీసుకు వెళ్ళి అతని సమవయస్కులు అయిన సహాధ్యాయులను
రాక్షసుల పిల్లలను కొంత మందిని సమకూర్చారు.

7-134-ఉ.

అంచితభక్తితోడ దనుజాధిపు గేహసమీపముం బ్రవే

శించి సురారి రాజసుతుఁ జేకొని శుక్రకుమారకుల్ పఠిం

పించిరి పాఠయోగ్యములు పెక్కులు శాస్త్రము లా కుమారుఁ డా

లించి పఠించె నన్నియుఁ జలింపని వైష్ణవభక్తి పూర్ణుడై.

టీకా:

అంచిత = చక్కటి; భక్తి = భక్తి; తోడన్ = తోటి; దనుజాధిపు = హిరణ్యకశిపుని {దనుజాధిపుడు -
దనుజు (రాక్షసు)లకు అధిపుడు (రాజు), హిరణ్యకశిపుడు}; గేహ = ఇంటి; సమీపమున్ = వద్దకు;
ప్రవేశించి = చేరి; సురారిరాజసుతున్ = ప్రహ్లాదుని {సురారిరాజసుతుడు - సురారి (రాక్షసరాజు
యొక్క) సుతుడు (పుత్రుడు), ప్రహ్లాదుడు}; చేకొని = చేరదీసుకొని; శుక్రకుమారకుల్ =
చండామార్కులు {శుక్రకుమారకులు - శుక్రాచార్యుని కుమారులు, చండామార్కులు}; పరింపించిరి
= చదివించిరి; పాఠ = చదువ; యోగ్యములున్ = తగినట్టి; పెక్కులు = అనేకమైన; శాస్త్రములు =
శాస్త్రములను; ఆ = ఆ; కుమారుడున్ = బాలుడు; ఆలించి = విని; పరించెన్ = చదివెను; అన్నియున్
= అన్నిటిని; చలింపని = చెదరని; వైష్ణవ = విష్ణుని యెడలి; భక్తి = భక్తితో; పూర్ణుడు = నిండినవాడు;
ఐ = అయ్యి.

భావము:

ఇలా చండమార్కులు శ్రద్ధగా ఆ రాక్షసరాజు ఇంటికి పోయి ప్రహ్లాదుడిని పిలుచుకొని వచ్చి,
అతనికి నేర్పాల్సిన సమస్త శాస్త్రాలు చదివించారు. అతడు కూడా విష్ణుభక్తిని మాత్రము వీడకుండా
వారు చెప్పిన ఆ విద్యలన్నీ చదివాడు.

7-135-క.

ఏ పగిది వారు చెప్పిన

నా పగిదిం జదువుఁ గాని యట్టిట్టని యా

క్షేపింపఁడు తా నన్నియు

రూపించిన మిథ్య లని నిరూధమనీషన్.

టీకా:

ఏ = ఏ; పగిదిన్ = విధముగ; వారున్ = వారు; చెప్పినన్ = చెప్పిరో; ఆ = ఆ; పగిదిన్ = విధముగనే;
చదువున్ = పఠించున్; కాని = కాని; అట్టిట్ట = అలాకాదు ఇలాకాదు; అని = అని; ఆక్షేపింపడు =

అడ్డుచెప్పడు, వెక్కిరించడు; తాను = తను; అన్నియున్ = సర్వమును; రూపించిన = నిరూపించినట్టి;
మిథ్యలు = అసత్యములు; అని = అని; నిరూఢ = దృఢమైన; మనీషన్ = ప్రజ్ఞతో.

భావము:

ప్రహ్లాదుడు వారు చెప్పినవి అన్నీ చక్కగా తాను విచారించి అనిత్యాలని తెలుసుకున్న వాడు
అయినా, వారు చెప్పినట్లు విని చదివేవాడు తప్ప, అలా కాదని తప్పుపట్టేవాడు కాదు, గురువులకు
ఎదురు చెప్పి ఆక్షేపించేవాడు కాదు.

7-136-శా.

అంతం గొన్నిదినంబు లేఁగిన సురేంద్రారాతి శంకాన్విత
స్వాంతుండై "నిజనందనున్ గురువు లే జాడం బరింపించిరో
భ్రాంతుం డేమి పరించెనో పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
శ్రాంతిం జూచెదఁ గాక నేఁ" డని మహాసౌధాంతరాసీనుడై.

టీకా:

అంతన్ = అంతట; కొన్ని = కొన్ని; దినంబులున్ = రోజులు; ఏగినన్ = గడవగా; సురేంద్రారాతి =
హిరణ్యకశిపుడు (సురేంద్రారాతి - సురేంద్ర (దేవేంద్రుని) ఆరాతి (శత్రువు), హిరణ్యకశిపుడు); శంక =
అనుమానము; ఆన్విత = కలిగిన; స్వాంతుండు = మనసు గలవాడు; ఐ = అయ్యి; నిజ = తన;
నందనున్ = పుత్రుని; గురువులు = గురువులు; ఏ = ఏ; జాడన్ = విధముగ; పరింపించిరో =
చదివించిరో; భ్రాంతుండు = వెట్టివాడు; ఏమి = ఏమి; పరించెనో = చదివినాడో; పిలిచి = పిలిచి;
సంభాషించి = మాట్లాడి; విద్యా = విద్య లందు; పరిశ్రాంతిన్ = నిలుకడ; చూచెదగాక =
పరిశీలించెదనుగాక; నేడు = ఈ దినమున; అని = అని; మహా = పెద్ద; సౌధ = మేడ; అంతర = లో;
ఆసీనుడు = కూర్చున్నవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

తరువాత కొన్నాళ్ళకీ, హిరణ్యకశిపుడు పెద్ద రాజగృహంలో కూర్చుని "నా కొడుకు, ప్రహ్లాదుడు వెట్టిబాగుల పిల్లాడు; ఏం చదువుతున్నాడో; వాళ్ళేం చెప్తున్నారో యేమో? ఇవాళ కొడుకును గురువులను పిలిచి పలకరిద్దాం. ఎంత బాగా చదువుతున్నాడో చూద్దాం" అని అనుకున్నాడు..

7-137-ఉ.

మోదముతోడ దైత్యకుల**ము**ఖ్యుడు రమ్మని చీరఁ బంచె బ్ర

ప్లాదకుమారకున్ భవమ**హర్**ణవతారకుఁ గామ రోష లో

భాది విరోధివర్గ పరి**హ**రకుఁ గేశవచింతనామృతా

స్వాద కఠోరకుం గలుష**జా**ల మహోగ్రవనీకుఠారకున్.

టీకా:

మోదము = సంతోషము; తోడన్ = తోటి; దైత్యకులముఖ్యుడు = హిరణ్యకశిపుడు

{దైత్యకులముఖ్యుడు - దైత్య (రాక్షస) కుల (వంశమునకు) ముఖ్యుడు, హిరణ్యకశిపుడు}; రమ్మ =

రావలసినది; అని = అని; చీరన్ = పిలువ; పంచెన్ = పంపించెను; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుడు యనెడి;

కుమారకున్ = పిల్లవానిని; భవ = సంసార; మహర్ణవ = సాగరమును; తారకున్ = తరించినవానిని;

కామ = కామము; రోష = కోపము; లోభ = లోభము; ఆది = మొదలగు; విరోధివర్గ =

శత్రుసమూహమును; పరిహరకున్ = అణచినవానిని; కేశవ = నారాయణుని; చింతనా =

ధ్యానించుట యనెడి; అమృత = అమృతమును; ఆస్వాద = తాగుటచే; కఠోరకున్ =

గట్టిపడినవానిని; కలుష = పాపపు; జాల = పుంజము లనెడి; మహా = గొప్ప; ఉగ్ర = భయంకరమైన;

అవనీ = అడవులకు; కుఠారకున్ = గొడ్డలి వంటి వానిని.

భావము:

ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడు అమందానందముతో తన కొడుకు ప్రహ్లాదుడిని తీసుకురమ్మని

కబురు పంపాడు. సంసార సముద్రం తరించినవాడూ, కామ క్రోధాది అరిషడ్వర్గాలను

అణచినవాడూ, శ్రీహరి చింత తప్ప వేరెరుగని వాడూ, పాపాలనే ఘోరమైన అడవుల పాలిటి గొడ్డలి వంటి వాడూ అయిన ఆ ప్రహ్లాదకుమారుని పిలుచుకు రమ్మని పంపాడు.

7-138-వ.

ఇట్లు చారులచేత నాహరాయమానుం డై ప్రహ్లాదుండు చనుదెంచిన.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; చారులు = సేవకుల; చేతన్ = ద్వారా; ఆహరాయమానుండు = పిలువబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; చనుదెంచిన = రాగా.

భావము:

అలా భటులు తీసుకురాగా, ప్రహ్లాదుడు వచ్చాడు.

7-139-శా.

"ఉత్సాహ ప్రభుమంత్రశక్తి యుతమే యుద్యోగ? మారూఢ సం
విత్సంపన్నుడ వైతివే? చదివితే వేదంబులున్ శాస్త్రముల్?
వత్సా! ర"మ్మని చేరఁ జీరి కొడుకున్ వాత్సల్య సంపూర్ణుఁ డై
యుత్సంగాగ్రముఁ జేర్చి దానవవిభుం డుత్కంఠ దీపింపగన్.

టీకా:

ఉత్సాహ = పూనిక; ప్రభుమంత్ర = రాజకీయ జ్ఞాన; శక్తి = బలములతో; యుతమే = కూడినదియేకదా;
ఉద్యోగము = పూనిక; ఆరూఢ = పొందిన; సంవిత్ = తెలివి యనెడి; సంపన్నుడవు = సంపద
గలవాడవు; ఐతివే = అయితివా; చదివితే = చదువుకొంటివా; వేదంబుల్ = వేదములను; శాస్త్రముల్
= శాస్త్రములను; వత్సా = పుత్రుడా; రమ్మ = రా; అని = అని; చేరన్ = వద్దకు; చీరి = పిలిచి; కొడుకున్
= పుత్రుని; వాత్సల్య = ప్రేమతో; సంపూర్ణుడు = నిండినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఉత్సంగాగ్రమున్ =
ఒడిలోకి, తొడమీదకు; చేర్చి = తీసుకొని; దానవవిభుండు = హిరణ్యకశిపుడు {దానవవిభుడు -
దానవ (రాక్షస) విభుడు (రాజు), హిరణ్యకశిపుడు}; ఉత్కంఠ = ఆసక్తి; దీపింపగన్ = విలసిల్లగా.

భావము:

"హిరణ్యకశిపుడికి పుత్ర వాత్సల్యంతో ఉత్సాహం వెల్లివిరిసింది. "నాయనా! రావోయీ" అని చేరదీసి తొడపై కూర్చోబెట్టుకుని "నాయనా! నీవు చేసే కృషి క్షాత్ర శక్తి సామర్థ్యాలతో కూడినదే కదా? బాగా చదువుకొని జ్ఞానము సంపాదించావా? వేదాలు, శాస్త్రాలు పూర్తిగా చదివావా?"

7-140-క.

"అనుదిన సంతోషణములు,

జనితశ్రమతాపదుఃఖ సంశోషణముల్,

తనయుల సంభాషణములు,

జనకులకుం గర్భయుగళ సద్భూషణముల్."

టీకా:

అనుదిన = ప్రతిదిన; సంతోషణములు = సంతోషము కలిగించెడివి; జనిత = కలిగిన; శ్రమ = శ్రమను; తాప = బాధను; దుఃఖ = శోకమును; సంశోషణముల్ = బాగుగా ఆవిరి చేయునవి; తనయుల = పుత్రుల; సంభాషణములున్ = మాటలు; జనకుల్ = తండ్రుల; కున్ = కు; కర్ణ = చెవుల; యుగళ = జంటకు; సత్ = మంచి; భూషణముల్ = అలంకారములు.

భావము:

కొడుకుల ముద్దుమాటలు తల్లిదండ్రులకు ప్రతి రోజూ వింటున్నా విసుగు కలిగించవు, పైగా ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తాయి. ఎంతటి అలసట, తాపం, దుఃఖం కలిగినా తొలగిస్తాయి. కొడుకుల పలుకులు అంటే తల్లిదండ్రుల రెండు చెవులకు చక్కటి పండుగలు."

7-141-వ.

అని మఱియుఁ "బుత్రా! నీ కెయ్యది భద్రంబై యున్నది; చెప్పు" మనినఁ గన్నతండ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; మఱియున్ = ఇంకను; నీ = నీ; కున్ = కు; ఎయ్యది = ఏది; భద్రంబు = చక్కగావచ్చి,
శుభమై; ఉన్నది = ఉన్నది; చెప్పుము = చెప్పుము; అనినన్ = అనగా; కన్న = జన్మనిచ్చిన; తండ్రి =
తండ్రి; కిన్ = కి; ప్రియనందనుడు = ఇష్టసుతుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను;

భావము:

ఇలా అని పిమ్మట హిరణ్యకశిపుడు "కుమారా! గురువులు చెప్పిన వాటిలో నీకు బాగా నచ్చిన
వాటిలో బాగా వచ్చినది చెప్పు." అన్నాడు. తండ్రి హిరణ్యకశిపుడి మాటలు వినిన చిన్నారి కొడుకు
ఇలా అన్నాడు.

7-142-ఉ.

"**ఎ**ల్ల శరీరధారులకు **ని**ల్లను చీకటినూతిలోపలం

దైశ్యక వీరు నే మను మ**త్తి**భ్రమణంబున భిన్ను లై ప్రవ

ర్తిల్లక సర్వము న్నతని **ది**వ్యకళామయ మంచు విష్ణునం

దుల్లముఁ జేర్చి తా రడవి **మ**ండుట మేలు నిశాచరాగ్రణీ!"

టీకా:

ఎల్ల = సర్వ; శరీరధారుల్ = మానవుల {శరీరధారులు - దేహము ధరించినవారు, మానవులు}; కున్
= కు; ఇల్లు = నివాసము; అను = అనెడి; చీకటి = చీకటి; నూతి = నుయ్యికి; లోపలన్ = లోపలందు;
తైశ్యక = పడకుండగ; వీరున్ = వీళ్ళు; ఏమున్ = మేము; అను = అనెడి; మతిన్ = చిత్త;
భ్రమణంబునన్ = వైకల్యముతో; భిన్నులు = భేదభావము గలవారు; ఐ = అయ్యి; ప్రవర్తిల్లక =
తిరుగకుండగ; సర్వమున్ = అఖిలము; అతని = అతని యొక్క; దివ్య = అతిగొప్ప; కళా = అంశతో,
మాయావిలాసముతో; మయము = నిండినది; అంచున్ = అనుచు; విష్ణున్ = నారాయణుని;
అందున్ = అందు; ఉల్లమున్ = హృదయము; చేర్చి = చేర్చి; తారు = తాము; అడవిన్ = అడవిలో;
ఉండుట = ఉండుట; మేలు = ఉత్తమము; నిశాచర = రాక్షసులలో; అగ్రణీ = గొప్పవాడ.

భావము:

"ఓ రాక్షసేశ్వరా! లోకులు అందరు అజ్ఞానంతో, ఇల్లనే చీకటిగోతిలో పడి తల్లడిల్లుతూ ఉంటారు; "నేను వేరు, ఇతరులు వేరు" అనే చిత్త భ్రమ భేద భావంతో ఉంటారు. అట్టి భేద భావంతో మెలగకుండా; విశ్వం అంతా విష్ణు దేవుని లీలా విశేషాలతో నిండి ఉంది అని గ్రహించాలి; అలా గ్రహించి ఆ విష్ణుదేవుని మనసులో నిలుపుకొని, తాము అడవులలో నివసించినా ఉత్తమమే."

7-143-వ.

అని కుమారకుం డాడిన ప్రతిపక్షానురూపంబు లయిన సల్లాపంబులు విని దానవేంద్రుండు నగుచు నిట్టనియె.

టీకా:

అని = అని; కుమారకుండు = పుత్రుడు; డాడిన = పలికిన; ప్రతిపక్ష = విరోధులకు; అనురూపంబులు = అనుకూలమైనవి; అయిన = ఐన; సల్లాపంబులున్ = మాటలను; విని = విని; దానవేంద్రుడు = హిరణ్యకశిపుడు; నగుచున్ = నవ్వుతూ; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా శత్రు పక్షానికి అనుకూలమైన మాటలు మాట్లాడుతున్న కొడుకు సల్లాపాలు విని, ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడు నవ్వుతూ ఇలా అన్నాడు.

7-144-క.

"ఎట్లాడిన న ట్లాడుదు

రిట్టిట్టని పలుక నెఱుంగ రితరుల శిశువుల్

దట్టించి యెవ్వ రేమని

పట్టించిరో బాలకునకుఁ బరపక్షంబుల్

టీకా:

ఎట్టు = ఏ విధముగ; ఆడిన = చెప్పినచో; అట్టు = ఆ విధముగనే; ఆడుదురు = పలికెదరు; అట్టిట్టు = అలా ఇలా; అని = అని; పలుకన్ = చెప్ప; ఎఱుగరు = లేరు; ఇతరుల = ఇతరుల యొక్క; శిశువుల్ = పిల్లలు; దట్టించి = ఎక్కించి; ఎవ్వరు = ఎవరు; ఏమి = ఏమి; అని = అని; పట్టించిరో = నేర్పిరో; బాలకున్ = పిల్లవాని; కున్ = కి; పర = శత్రువు; పక్షంబుల్ = పక్క వైనట్టివానిని.

భావము:

“మిగతా వాళ్ళందరి పిల్లలు ఎలా చెప్తే అలా వింటారు. ఎదురు చెప్పనే చెప్పరు. చిన్న పిల్లాడికి శత్రు పక్షానికి అనుకూలమైన వాదాలు ఎవరు ఇంత గట్టిగా ఎక్కించారో ఏమిటో?

7-145-శా.

నాకుం జూడగఁ జోద్య మయ్యెడిఁ గదా **నా**తండ్రి! యీ బుద్ధి దా

నీకున్ లోపలఁ దోచెనో? పరులు దుర్మీతుల్ పరింపించిరో?

యేకాంతంబున భార్గవుల్ పలికిరో? **యీ**దానవశ్రేణికిన్

వైకుంఠుండు గృతాపరాధుఁ డతనిన్ **వర్ణింప** నీ కేటికిన్?

టీకా:

నా = నా; కున్ = కు; చూడగన్ = చూచుటకు; చోద్యము = చిత్రము; అయ్యెడిగదా = కలుగుతున్నది; నా = నా యొక్క; తండ్రి = నాయనా; ఈ = ఇట్టి; బుద్ధి = భావము; తాన్ = దానంతటదే; నీ = నీ; కున్ = కు; లోపల్ = మనసు నందు; తోచెనో = కలిగినదా లేక; పరులు = ఇతరులు; దుర్మీతుల్ = చెడ్డవారు; పరింపించిరో = చదివించిరా లేక; ఏకాంతమునన్ = రహస్యమున; భార్గవుల్ = చండామార్కులు (భార్గవులు - భర్గుని (శుక్రుని) కొడుకులు, చండామార్కులు); పలికిరో = చెప్పిరా ఏమి; ఈ = ఈ; దానవ = రాక్షసుల; శ్రేణి = కులమున; కిన్ = కు; వైకుంఠుడు = నారాయణుడు (వైకుంఠుడు - వైకుంఠమున ఉండువాడు, విష్ణువు); కృత = ఒనర్చిన; అపరాధుడు = ద్రోహము గలవాడు; అతనిన్ = అతనిని; వర్ణింపన్ = స్తుతించుట; నీ = నీ; కున్ = కు; ఏటికిన్ = ఎందులకు.

భావము:

ఓ నా కుమారా! ప్రహ్లాదా! చూస్తుంటే ఇదంతా నాకు వింతగా ఉంది. ఇలాంటి బుద్ధి నీ అంతట నీకే కలిగిందా? లేక పరాయి వాళ్ళు ఎవరైనా ఎక్కించారా? లేక నీ గురువులు రహస్యంగా నేర్పారా? విష్ణువు మన రాక్షసులకు ఎంతో ద్రోహం చేసినవాడు. అతనిని కీర్తించకు, అతని పేరు కూడా తలచుకోకు.

7-146-మ.

సురలం దోలుటయో, సురాధిపతులన్ స్రుక్కించుటో, సిద్ధులం
బరివేధించుటయో, మునిప్రవరులన్ బాధించుటో, యక్ష కి
న్నర గంధర్వ విహంగ నాగపతులన్ నాశంబు నొందించుటో,
హరి యంచున్ గిరి యంచు నేల చెడ మోహంధుండవై పుత్రకా!

టీకా:

సురలన్ = దేవతలను; తోలుటయో = తరుముట సరికాని; సురా = దేవతల యొక్క; అధిపతులన్ = ప్రభువులను; స్రుక్కించుటో = భయపెట్టుట సరికాని; సిద్ధులన్ = సిద్ధులను; పరివేధించుటయో = పీడించుట సరికాని; ముని = మునులలో; ప్రవరులన్ = శ్రేష్ఠులను; బాధించుటో = బాధపెట్టుట సరికాని; యక్ష = యక్షులు; కిన్నర = కిన్నరలు; గంధర్వ = గంధర్వులు; విహంగ = పక్షులు; నాగ = నాగవాసుల; పతులన్ = ప్రభువులను; నాశంబున్ = నాశనము; ఒందించుటో = చేయుట సరికాని; హరిన్ = హరి; అంచున్ = అనుచు; గిరి = గిరి; అంచున్ = అనుచు; ఏల = ఎందులకు; చెడన్ = చెడిపోవుట; మోహ = మోహముచే; అంధుడవు = గుడ్డివాడవు; ఐ = అయ్యి; పుత్రకా = కుమారుడా.

భావము:

కుమారా! ప్రహ్లాదా! దేవతలను పారదోలవయ్యా. లేకపోతే దేవతా విభులను పట్టి చావబాదటం కాని, సిద్ధులను బాగా వేధించటం కాని మునీశ్వరులను బాధించటం కాని, లేదా యక్షులు, కిన్నరులు, గంధర్వులు, పక్షి రాజులు, నాగరాజులను చంపటం కాని చెయ్యాలి. ఇలా చేయటం మన

ధర్మం. అది మానేసి, హరి అంటూ గిరి అంటూ అజ్ఞానం అనే అంధకారంతో ఎందుకు
మూర్ఖుడిలా చెడిపోతున్నావు."

7-147-వ.

అనినఁ దండ్రిమాటలకుఁ బురోహితు నిరీక్షించి ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె "మోహ నిర్మూలనంబు జేసి
యెవ్వని యందుఁ దత్పరులయిన యెఱుకగల పురుషులకుం బరులు దా మనియెడు
మాయాకృతం బయిన యసద్బ్రాహ్మ్యంబగు భేదంబు గానంబడ దట్టి పరమేశ్వరునకు
నమస్కరించెద.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; తండ్రి = తండ్రి యొక్క; మాటలు = పలుకుల; కున్ = కు; పురోహితుని =
గురువును; నిరీక్షించి = ఉద్దేశించి; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె =
పలికెను; మోహ = మోహమును; నిర్మూలనంబున్ = పూర్తిగా పోగొట్టబడినదిగా; చేసి = చేసి;
ఎవ్వని = ఎవని; అందున్ = ఎడల; తత్పరులు = తగిలి యుండువారు; అయిన = ఐన; ఎఱుక =
తెలివి; కల = కలిగినదా లేక; పురుషుల్ = మానవుల; కున్ = కు; పరులు = ఇతరులు; తాము =
తాము; అనియెడు = అనెడి; మాయా = మాయచేత; కృతంబు = కలిగించబడినది; అయిన = ఐన;
అసత్ = అసత్తుచేత, మిథ్యాగా; గ్రాహ్యంబు = తెలియునది; అగు = అయిన; భేదంబు = భేదభావము;
కానంబడదు = కనబడదు; అట్టి = అటువంటి; పరమేశ్వరున్ = నారాయణుని {పరమేశ్వరుడు -
పరమ (అత్యున్నత మైన) ఈశ్వరుడు, విష్ణువు}; కున్ = కి; నమస్కరించెద = నమస్కారము చేసెదను.

భావము:

ఇలా చెప్పిన తండ్రి మాటలు విని ప్రహ్లాదుడు గురువు చండామార్కులను చూసి ఇలా అన్నాడు
"జ్ఞానులు మోహం తొలగించుకొని భగవంతుని అందు ఏకాగ్ర భక్తి ప్రపత్తులతో ఉంటారు. అట్టి
వారికి తమ పర భేదం అనే మాయా మోహం అంటదు. ఆ భగవంతుడు విష్ణుమూర్తికి
నమస్కరిస్తున్నాను.

7-148-శా.

అజ్ఞల్ కొందలు నేము దా మనుచు మాయంజెంది సర్వాత్మకుం

ప్రజ్ఞాలభ్యు దురన్వయక్రమములన్ భాషింపగా నేర రా

జిజ్ఞాసాపథమందు మూఢులు గదా చింతింప బ్రహ్మాది వే

దజ్ఞల్ తత్పరమాత్ము విష్ణు నితరుల్ దర్శింపగా నేర్తురే?

టీకా:

అజ్ఞల్ = అజ్ఞానులు, జ్ఞానము లేనివారు; కొందలు = కొంతమంది; నేము = మేము; తాము = వారు;
అనుచున్ = అనుచు; మాయన్ = మోహమును; చెంది = పొంది; సర్వాత్మకున్ = నారాయణుని
(సర్వాత్మకుడు - సమస్తమునందు ఆత్మగ ఉండువాడు - సర్వాంతర్యామి, విష్ణువు); ప్రజ్ఞాలభ్యున్ =
నారాయణుని ప్రజ్ఞాలభ్యుడు - బుద్ధిబలముచేత అందని వాడు, విష్ణువు); దురన్వయ = అసంబద్ధ
అన్వయములైన; క్రమములన్ = విధానములతో; భాషింపగాన్ = పలుకుటను; నేరరు = చేయలేరు;
ఆ = ఆ; జిజ్ఞాసాపథము = బ్రహ్మజ్ఞానం తెలిసికొనెడి మార్గము; అందున్ = లో; మూఢులు =
మూర్ఖులు; కదా = కదా; చింతింపన్ = భావించుట; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆది = మొదలగువారు;
వేదజ్ఞులు = వేదము తెలిసినవారు; తత్ = అట్టి; పరమాత్మున్ = నారాయణుని; విష్ణున్ =
నారాయణుని; ఇతరుల్ = ఇతరులు; దర్శింపగాన్ = దర్శించుటను; నేర్తురే = చేయగలరా ఏమి.

భావము:

కొందరు అజ్ఞానంలో పడి తాము వేరు, పరులు వేరు అనే మాయ అనే భ్రాంతిలో ఉంటారు.
దాంతో సర్వాత్మకుడు అయిన భగవంతుడిని ఎంత తెలివితేటలూ, పాండిత్యం ఉపయోగించినా
కూడా తెలుసుకోలేరు. ఆ విష్ణుమూర్తిని పరమాత్ముడిని బ్రహ్మ వంటి వేద విజ్ఞాన మూర్తులు
కూడా తెలుసుకోలేని వారే. ఇక ఇతరులు సామాన్యులు ఆ పరాత్పరుడు అయిన విష్ణుమూర్తిని
ఎలా దర్శించగలరు!

7-149-తే.

ఇను మయస్కాంతసన్నిధి నెట్లు భ్రాంత

మగు హృషీకేశు సన్నిధి నా విధమునఁ

కరగుచున్నది దైవయోగమునఁ జేసి

బ్రాహ్మణోత్తమ! చిత్తంబు భ్రాంత మగుచు.

టీకా:

ఇనుము = ఇనుము; అయస్కాంత = అయస్కాంతమునకు; సన్నిధిని = వద్ద; ఎట్లు = ఏ విధముగ;
భ్రాంతము = లోలము, లోనైనది; అగు = అగునో; హృషీకేశు = నారాయణుని (హృషీకేశుడు -
హృషీకము (ఇంద్రియము) లకు ఈశుడు (ప్రభువు), విష్ణువు); సన్నిధిన్ = సన్నిధానము నందు; ఆ =
అట్టి; విధమునన్ = విధముగనే; కరగుచున్నది = కరిగిపోవుచున్నది; దైవయోగమునన్ = దైవగతి;
చేసి = వలన; బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణులలో; ఉత్తమ = ఉత్తముడా; చిత్తంబు = మనసు; భ్రాంతము =
చలించునది; అగుచున్ = అగుచు.

భావము:

ఓ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడా! చండామార్కుల వారూ! అయస్కాంతం వైపుకు ఇనుము ఆకర్షించబడు
విధంగా, దైవ నిర్ణయానుసారం, నా మనసు సర్వేంద్రియాలకు అధిపతి అయిన విష్ణుమూర్తి
సన్నిధిలో ఆకర్షింపబడుతోంది, ఇంకే విషయంలోనూ నా మనసు నిలవటం లేదు.

7-150-సీ.

మందార మకరంద మాధుర్యమునఁ దేలు-

మధుపంబు వోవునే మదనములకు?

నిర్మల మందాకినీ వీచికలఁ దూఁగు-

రాయంచ సనునె తరంగిణులకు?

లలిత రసాలపల్లవ ఖాదియై చొక్కు-

కోయిల చేరునే కుటజములకు?

బూర్జేందు చంద్రికా స్ఫురితచకోరక-

మరుగునే సాంద్ర నీహారములకు?

7-150.1-తే.

అంబుజోదర దివ్యపాదారవింద

చింతనామృతపానవిశేషమత్త

చిత్త మేరీతి నితరంబుఁ జేరనేర్పు?

వినుతగుణశీల! మాటలు వేయు నేల?"

టీకా:

మందార = మందారము యొక్క; మకరంద = పూతేనె యొక్క; మాధుర్యమునన్ = తీయదనము నందు; తేలు = ఓలలాడెడి; మధుపంబు = తుమ్మెద; పోవునే = వెళుతుందా; మదనముల = ఉమ్మెత్తపూల; కున్ = కు; నిర్మల = స్వచ్ఛమైన; మందాకినీ = గంగానది యొక్క; వీచికలన్ = తరంగము లందు; తూగు = ఊగెడి; రాయంచ = రాజ హంస; చనునె = పోవునా; తరంగిణుల్ = (సాధారణ) ఏరుల; కున్ = కు; లలిత = చక్కటి; రసాల = మామిడి; పల్లవ = చిగుర్లను; ఖాది = తినునది; ఐ = అయ్యుండి; చొక్కు = మైమరచెడి; కోయిల = కోయిల; చేరునే = దగ్గరకు వచ్చునా ఏమి; కుటజముల = కొండమల్లె, కొడిసెచెట్ల; కున్ = కు; పూర్ణేందు = నిండుజాబిల్లి; చంద్రికా = వెన్నెల; స్ఫురిత = స్పందించెడి; చకోరకము = వెన్నెలపులుగు; అరుగునే = వెళ్లునా ఏమి; సాంద్ర = దట్టమైన; నీహారముల్ = మంచుతెరల; కున్ = కు; అంబుజోదర = నారాయణుని (అంబుజోదరుడు - అంబుజము (పద్మము) ఉదరుడు (పొట్టన గలవాడు), విష్ణువు).

దివ్య = దివ్యమైన; పాద = పాదము లనెడి; అరవింద = పద్మముల; చింతనా = ధ్యానము యనెడి; అమృత = అమృతమును; పాన = తాగుటచే; విశేష = మిక్కిలిగా; మత్త = మత్తెక్కిన; చిత్తము = మనసు; ఏ = ఏ; రీతిన్ = విధముగ; ఇతరము = వేరొంటిని; చేరన్ = చేరుటను; నేర్పున్ = చేయగలదా ఏమి; వినుత = స్తుతింపదగిన; గుణ = సుగుణములు గల; శీల = వర్తన గలవాడు; మాటలు = మాటలు చెప్పుట; వేయున్ = అనేకము; ఏలన్ = ఎందులకు.

భావము:

సుగుణాలతో సంచరించే ఓ గురూత్తమా! మందార పూలలోని మకరందం త్రాగి మాధుర్యం అనుభవించే తుమ్మెద, ఉమ్మెత్త పూల కేసి పోతుందా? రాజహంస స్వచ్ఛమైన ఆకాశగంగా నదీ తరంగాలపై విహరిస్తుంది కాని వాగులు వంకలు దగ్గరకు వెళ్ళదు కదా? తీపి మామిడి చెట్ల లేత చిగుళ్ళు తిని పులకించిన కోయిల పాటలు పాడుతుంది తప్ప కొండ మల్లెల వైపు పోతుందా?

చకోర పక్షి నిండు పున్నమి పండువెన్నెలలో విహరిస్తుంది కాని దట్టమైన మంచు తెరల వైపునకు వెళ్తుందా? చెప్పండి. అలాగే పద్మనాభస్వామి విష్ణుమూర్తి దివ్యమైన పాదపద్మాలను ధ్యానించటం అనే అమృతం గ్రోలటంలో మాత్రమే నా మనసు పరవశించి ఆనందం పొందుతుంది. వెయ్యి మాటలు ఎందుకు లెండి, హరిపాదాయత్తమైన నా చిత్తం ఇతర విషయాల పైకి ఏమాత్రం పోవటం లేదు."

(ఈ పద్య రత్నం అమూలకం; సహజ కవి స్వకీయం; అంటే మూల వ్యాస భాగవతంలో లేనిది; పోతన స్వంత కృతి మరియు పరమ భాగవతులు ప్రహ్లాదుని, పోతన కవీంద్రుని మనోభావాల్ని, నమ్మిన భక్తి సిద్ధాంతాల్ని కలగలిపిన పద్యరత్నమిది. ఇలా ఈ ఘట్టంలో అనేక సందర్భాలలో, బమ్మెర వారు అమృతాన్ని సీసాల నిండా నింపి తెలుగులకు అందించారు.)

7-151-వ.

అనిన విని రోషించి రాజసేవకుండైన పురోహితుండు ప్రహ్లాదుం జూచి తిరస్కరించి యిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; విని = విని; రోషించి = కోపించి; రాజ = హిరణ్యకశిపుని యొక్క; సేవకుండు = సేవకుడు; ఐన = అయిన; పురోహితుండు = చండామార్కులు; ప్రహ్లాదున్ = ప్రహ్లాదుని; చూచి = చూసి; తిరస్కరించి = తెగడి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా ప్రహ్లాదుడు చెప్పగా విని అతని గురువు, హిరణ్యకశిప మహారాజు సేవకుడు అయిన ఆ బ్రాహ్మణుడు కోపించి అతనితో ఇలా అన్నాడు.

7-152-ఉ.

"**పంచ**శర ద్వయస్కుండవు **బ్రా**లుండ వించుక గాని లేవు భా

షిచెదు తర్కవాక్యములు, **చె**ప్పిన శాస్త్రములోని యర్థ మొ

క్రించుక యైనఁ జెప్ప వసు**రే**ంద్రుని ముందట, మాకు నౌదలల్

వంచుకొనంగ జేసీతివి వైరివిభూషణ! వంశదూషణ!

టీకా:

పంచ = ఐదు (5); శరత్ = సంవత్సరముల; వయస్కుడవు = వయస్సు గలవాడవు; బాలుడవు = పిల్లవాడవు; ఇంచుక = కొంచెము; కాని = అయినను; లేవు = లేవు; భాషించెడు = చెప్పుతుంటివి; తర్క = వాదన పూర్వక; వాక్యములున్ = మాటలను; చెప్పిన = నేర్పినట్టి; శాస్త్రము = శాస్త్రము; లోని = అందలి; అర్థమున్ = విషయములను; ఒక్కించుకన్ = బాగా కొంచెము, కొద్దిగా; ఐనన్ = అయినను; చెప్పవు = పలుకవు; అసురేంద్రుని = హిరణ్యకశిపుని; ముందటన్ = ఎదురుగ; మా = మా; కున్ = కు; ఔదలల = శిరస్సులను; వంచుకొనంగ = వంచుకొనునట్లు; చేసీతివి = చేసీతివి; వైరి = శత్రువులను; భూషణ = మెచ్చుకొను వాడ; వంశ = స్వంత వంశమును; దూషణ = తెగడువాడ.

భావము:

"ఓరీ! రాక్షస కులానికి మచ్చ తెచ్చే వాడా! శత్రువులను మెచ్చుకునే వాడా! ప్రహ్లాదా! నిండా అయిదేళ్లు లేవు. చిన్న పిల్లాడివి. ఇంత కూడా లేవు. ఊరికే వాదిస్తున్నావు. మేము కష్టపడి బోధించిన శాస్త్రాలలోని ఒక్క విషయం కూడా చెప్పటం లేదు. రాజగారి ఎదుట మాకు అవమానము తెస్తావా?"

7-153-చ.

తనయుడు గాడు శాత్రుడు దానవభర్తకు వీడు దైత్య చం
దనవనమందు గంటక యతక్షితిజాతము భంగి బుట్టినా
దనవరతంబు రాక్షసకులాంతకు బ్రస్తుతి చేయుచుండు, దం
దనమున గాని శిక్షలకు దాయుడు పట్టుడు కొట్టుడు దుద్ధతిన్."

టీకా:

తనయుడు = పుత్రుడు; కాడు = కాడు; శాత్రువుడు = విరోధి; దానవభర్త = హిరణ్యకశిపుని; కున్ = కి;
వీడు = ఇతడు; దైత్య = రాక్షస (వంశము) యనెడి; చందన = గంధపుచెట్టు; వనము = అడవి;
అందున్ = లో; కంటక = ముళ్లుతో; యుత = కూడిన; క్షితిజాతము = చెట్టు {క్షితిజాతము - క్షితి
(నేల)లో జాతము (పుట్టినది), చెట్టు}; భంగిన్ = వలె; పుట్టినాడు = జన్మించెను; అనవరతంబున్ =
ఎల్లప్పుడు; రాక్షసకులాంతకున్ = నారాయణుని {రాక్షసకులాంతకుడు - రాక్షస కుల (వంశమును)
అంతకుడు (నాశనముచేయువాడు), విష్ణువు}; ప్రస్తుతిన్ = మిక్కిలి కీర్తించుటను; చేయుచుండున్ =
చేయుచుండును; దండనమునన్ = కొట్టుటవలన; కాని = తప్పించి; శిక్షల్ = చదువుచెప్పు పద్ధతుల;
కున్ = కు; డాయడు = చేరడు; పట్టుడు = పట్టుకొనండి; కొట్టుడు = కొట్టండి; ఉద్ధతిన్ = మిక్కిలిగా.

భావము:

హిరణ్యకశిప మహారాజకు శత్రువు తప్పించి వీడు కొడుకు కాడు. నిర్మలమైన రాక్షస కులం అను
గంధపు తోటలో ఈ దుర్మాత్ముడు ముళ్ళ చెట్టులా పుట్టాడు. ఎప్పుడూ రాక్షస కులాన్ని నాశనం
చేస్తున్న విష్ణువును నుతిస్తాడు. వీడిని కఠినంగా దండిస్తే గాని చదువుల దారికి రాడు. పట్టుకొని
గట్టిగా కొట్టండి."

అని గురువు చండామార్కులు హిరణ్యకశిపుడితో మళ్ళీ ఇలా అన్నారు.

7-154-క.

"ఈ పాపనిఁ జదివెంతుము

నీపాదము లాన యింక నిపుణతతోడం

గోపింతుము దండింతుము

కోపింపకు మయ్య దనుజుఁజర! వింటే."

టీకా:

ఈ = ఈ; పాపని = పిల్లవానిని; చదివెంతుము = చదివించెదము; నీ = నీ యొక్క; పాదములు =
పాదములు; ఆన = ఒట్టు; ఇంకన్ = ఇంకను; నిపుణత = నేర్పు; తోడన్ = తోటి; కోపింతుము =

దెబ్బలాడెదము; దండింతుము = కొట్టెదము; కోపింపకము = కోపించకుము; అయ్య = తండ్రి;
దనుజకుంజర = హిరణ్యకశిపుడు {దనుజకుంజరుడు - దనుజ (రాక్షసులలో) కుంజరుడ
(ఏనుగువలె గొప్పవాడు), హిరణ్యకశిపుడు}; వింటే = వింటివే.

భావము:

ఓ రాక్షసేంద్రా! వినవయ్యా! కోప్పడ కయ్యా! మీ పాదాలమీద ఒట్టు. ఇకపై ఈ బాలుణ్ణి గట్టిగా
కోప్పడి దండించి ఎలాగైనా సరే బాగా చదివిస్తాం. మా నైపుణ్యం చూపిస్తాం"

7-155-వ.

అని మఱియు నారాచపాపనికి వివిధోపాయంబులం బురోహితుండు వెఱపుఁజూపుచు
రాజసన్నిధిం బాపి తోడికొనిపోయి యేకాంతంబున.

టీకా:

అని = అని; మఱియున్ = ఇంకను; ఆ = ఆ; రాచ = రాజవంశపు; పాపని = పిల్లవాని; కిన్ = కి; వివిధ
= రకరకముల; ఉపాయంబులన్ = ఉపయములతో; పురోహితుండు = గురువు; వెఱపు = భయము;
చూపుచున్ = పెట్టుచూ; రాజ = రాజ యొక్క; సన్నిధిన్ = సాన్నిధ్యమునుండి; పాపి = దూరముచేసి;
తోడికొనిపోయి = కూడా తీసుకు వెళ్లి; ఏకాంతంబునన్ = రహస్య మందు;

భావము:

అని పలికి ఆ రాకుమారుడు ప్రహ్లాదుడికి రకరకాలుగా భయం చెప్తూ, గురువు అతనిని రాక్షస
రాజు దగ్గర నుండి బయటకు తీసుకు వెళ్లారు. ఒంటరిగా కూర్చోబెట్టి ఏకాంతంగా

7-156-క.

భార్గవనందనుఁ డతనికి

మార్గము చెడకుండఁ బెక్కు మూఱులు నిచ్చల్

వర్గత్రితయము చెప్పె న

వర్గళ మగు మతివిశేష మమర నరేంద్రా!

టీకా:

భార్గవనందనుడు = శుక్రుని కొడుకు; అతని = అతని; కిన్ = కి; మార్గము = దారి; చెడకుండగ = తప్పిపోకుండగ; పెక్కు = అనేక; మాటులు = పర్యాయములు; నిచ్చల్ = ప్రతిదినము; వర్గత్రితయమున్ = ధర్మార్థకామములను; చెప్పెన్ = చెప్పెను; అనర్గళము = అడ్డులేనిది; అగు = అయిన; మతి = బుద్ధి; విశేష = విశిష్టత; అమరన్ = ఒప్పునట్లు; నరేంద్రా = రాజా {నరేంద్రుడు - నర(మానవులకు) ఇంద్రుడు (ప్రభువు), రాజు}.

భావము:

ధర్మరాజా! అలా శుక్రాచార్యుడి కొడుకు ఆ గురువు తన చాతుర్యం అంతా చూపి, ప్రహ్లాదుడికి వాళ్ళ సంప్రదాయం ప్రకారం అనేక విద్యలు ఏకాంతంగా చెప్పారు. ధర్మశాస్త్రం, అర్థశాస్త్రం, కామ శాస్త్రం అనే త్రితయాలను ఎడ తెగకుండా బోధించాడు. అనర్గళమైన తెలివితేటలు అమరేలా ఆయా విషయాలను అనేక సార్లు వల్లింప జేశాడు.

7-157-వ.

మఱియు గురుండు శిష్యునకు సామ దాన భేద దండోపాయంబు లన్నియు నెఱింగించి నీతికోవిదుండయ్యె నని నమ్మి నిశ్చయించి తల్లికి నెఱింగించి తల్లిచేత నలంకృతుం డయిన కులదీపకు నవలొకించి.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; గురుండు = గురువు; శిష్యున్ = శిష్యుని; కున్ = కి; సామ = సామము; దాన = దానము; భేద = భేదము; దండ = దండము యనెడి; ఉపాయంబులన్ = ఉపాయములను; అన్నియున్ = సమస్తమును; ఎఱింగించి = తెలిపి; నీతి = రాజనీతిశాస్త్రము నందు; కోవిదుండు = ప్రవీణుడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; అని = అని; నమ్మి = నమ్మి; నిశ్చయించి = నిర్ణయించి; తల్లి = తల్లి; కిన్ = కి; ఎఱింగించి = తెలిపి; తల్లి = తల్లి; చేతన్ = వలన; అలంకృతుండు = అలంకరింపబడినవాడు; అయిన = ఐన; కులదీపకున్ = ప్రహ్లాదుని {కులదీపకుడు - కుల (వంశమును) దీపకుండు (ప్రకాశింప జేయువాడు), ప్రహ్లాదుడు}; అవలొకించి = చూసి.

భావము:

అంతే కాకుండా, చండామార్కులు శిష్యుడు ప్రహ్లాదుడికి ఉపాయాలు నాలుగు రకాలు అంటే మంచిమాటలతో మచ్చిక చేసుకోడమనే "సామము", కొన్ని వస్తువులు ఇచ్చి మంచి చేసుకోడం "దానము", కలహాలు పెట్టి బెదిరించి సానుకూలం చేసుకోడం అనే "భేదము". దండించి దారిలో పెట్టడం అనే "దండము". అలా చతురోపాయాలు అన్నీ చెప్పారు. ఈ సామ దాన భేద దండోపాయాలను ఉపయోగించే సమయాలూ విధానాలు బాగా వివరించి చెప్పారు. "మంచి నీతిమంతుడు అయ్యాడు" అనుకున్నారు. అదే అతని తల్లికి చెప్పారు. ఆమె చాలా సంతోషించి వంశవర్ధనుడు అయిన కొడుకును చక్కగా అలంకరించి తండ్రి వద్దకు వెళ్ళమంది. అప్పుడు గురువు శిష్యుడితో ఇలా అన్నారు.

7-158-ఉ.

"**త్రిప్ప**కు మన్న మా మతము, **దీర్ఘము**లైన **త్రివర్గపాఠము**ల్
దత్తకు మన్న, నేడు మన **దైత్యవరేణ్యుని** మ్రోల నేము మున్
చెప్పినరీతి గాని మఱి **చెప్ప**కు మన్న **విరోధిశాస్త్రము**ల్,
విప్పకుమన్న దుష్టమగు **విష్ణు** చరిత్ర కథార్థ జాలముల్."

టీకా:

త్రిప్పకుము = మార్చేయకుము; అన్న = నాయనా; మా = మా యొక్క; మతమున్ = విధానమును;
దీర్ఘములు = పెద్దవి; ఐన = అయినట్టి; త్రివర్గ = ధర్మార్థ కామముల గురించిన; పాఠముల్ =
చదువులను; తప్పకుము = వదలివేయకుము; అన్న = నాయనా; నేడు = ఈ దినమున; మన = మన
యొక్క; దైత్యవరేణ్యుని = హిరణ్యకశిపుని {దైత్యవరేణ్యుడు - దైత్య (రాక్షసులలో) వరేణ్యుడు
(శ్రేష్ఠుడు), హిరణ్యకశిపుడు}; మ్రోలన్ = ముందట; నేము = మేము; మున్ = ఇంతకుముందు; చెప్పిన
= నేర్పిన; రీతిన్ = విధముగ; కాని = తప్పించి; మఱి = మరి యితరమైనవి; చెప్పకుము = చెప్పకుము;
అన్న = నాయనా; విరోధి = శత్రువుల యొక్క; శాస్త్రముల్ = శాస్త్రములను; విప్పకుము =
తెలువకుము, చెప్పకుము; దుష్టము = చెడ్డది; అగు = అయిన; విష్ణు = నారాయణుని; చరిత్ర =
వర్తనలు; కథ = గాథలు; అర్థ = విషయముల; జాలమున్ = సమూహములను.

భావము:

“నాయనా! ప్రహ్లాదా! ఇవాళ మీ తండ్రిగారి దగ్గర మేం చెప్పిన చదువులకు వ్యతిరేకంగా చెప్పకు. గొప్పవైన ధర్మశాస్త్రం అర్థశాస్త్రం కామశాస్త్రం అనే త్రితయాల పాఠాలు అడిగినవి జాగ్రత్తగా మరచిపోకుండా చెప్పు. మేం చెప్పిన నీతిపాఠాలు తప్పించి వేరేవి మాట్లాడకు. మన విరోధి విష్ణుమూర్తి మాటమాత్రం ఎత్తకు. దుష్టమైన ఆ విష్ణుని నడవడికలు, కథలను గురించి అసలు మాట్లాడనే మాట్లాడ వద్దు. మరచిపోకు నాయనా!”

7-159-వ.

అని బుజ్జగించి దానవేశ్వరుని సన్నిధికిం దోడితెచ్చిన.

టీకా:

అని = అని; బుజ్జగించి = నచ్చచెప్పి; దానవేశ్వరుని = హిరణ్యకశిపుని; సన్నిధి = దగ్గర; కున్ = కు;
తోడి = కూడా; తెచ్చి = తీసుకు వచ్చి.

భావము:

అలా గురువులు ప్రహ్లాదుడిని బుజ్జగించి, హిరణ్యకశిప మహారాజు ఆస్థానానికి తీసుకు వచ్చారు.

7-160-సీ.

అడుగడ్డునకు మాధవ~~ా~~నుచింతన సుధా-

మాధుర్యమున మేను మ~~ు~~ఱచువాని;

నంభోజగర్భాదు లభ్యసింపఁగ లేని-

హరిభక్తిపుంభావ మైనవాని;

మాతృగర్భము జొచ్చి మ~~ు~~న్నది మొదలుగా-

జిత్త మచ్యుతుమీదఁ జేర్చువాని;

నంకించి తనలోన నఖిల ప్రపంచంబు-

శ్రీవిష్ణుమయ మని చెలఁగువాని;

వినయ కారుణ్య బుద్ధి వివేక లక్ష

ణాదిగుణముల కాటపట్టయిన వాని;

శిష్య బుధలోక సంభావ్యః జీరి గురుఁడు

ముందటికి ద్రొబ్బి తండ్రికి మ్రొక్కు మనుచు.

టీకా:

అడగడ్డున = ప్రతిక్షణము; కున్ = నందును; మాధవ = నారాయణుని; అనుచింతనా = ధ్యానించుట
యనెడి; సుధా = అమృతము యొక్క; మాధుర్యమున్ = తీయదనముచే; మేను = శరీరమును;
మఱచు = మరిచిపోవు; వానిన్ = వానిని; అంభోజగర్భ = బ్రహ్మదేవుడు {అంభోజగర్భుడు -
అంభోజము (పద్మము)నందు గర్భుడు (పుట్టినవాడు), బ్రహ్మ}; ఆదుల్ = మొదలగువారుకూడ;
అభ్యసింపగలేని = నేర్చుకొనలేని; హరి = నారాయణుని; భక్తి = భక్తి; పుంభావము = మిక్కిలి నేర్పు
గల; వానిన్ = వానిని; మాతృ = తల్లి యొక్క; గర్భమున్ = గర్భములో; చొచ్చి = ప్రవేశించి; మన్నది =
జీవంపోసుకున్ననాటి; మొదలుగాన్ = నుండి మొదలు పెట్టి; చిత్తమున్ = మనసును; అచ్యుతు =
నారాయణుని {అచ్యుతుడు - చ్యుతము (జారిపోవుట) లేనివాడు, విష్ణువు}; మీదన్ = పైన; చేర్చు =
లగ్నము చేయు; వానిన్ = వానిని; అంకించి = భావించి; తన = తన; లోనన్ = అందే; అఖిల =
సమస్తమైన; ప్రపంచంబున్ = విశ్వమును; శ్రీ = సంపత్కర మైన; విష్ణు = నారాయణునితో; మయము
= నిండినది; అని = అని; చెలగు = చెలరేగెడి; వానిన్ = వానిని.

వినయ = అణకువ; కారుణ్య = దయ; బుద్ధి = మంచిబుద్ధులు; వివేకలక్షణ = వివేచనాశక్తి; ఆది =
మొదలగు; గుణముల్ = సుగుణముల; కున్ = కు; ఆటపట్టు = విహరస్థానము; అయిన = ఐన;
వానిన్ = వానిని; శిష్యున్ = శిష్యుని (ప్రహ్లాదుని); బుధ = జ్ఞానులు; లోక = అందరిచేతను;
సంభావ్యున్ = గౌరవింపదగినవానిని; చీరి = పిలిచి; గురుడు = గురువు; ముందటి = ముందరి; కిన్
= కి; ద్రొబ్బి = తోసి, గెంటి; తండ్రి = తండ్రి; కిన్ = కి; మ్రొక్కుము = నమస్కరించుము; అనుచున్ =
అనుచు.

భావము:

ప్రహ్లాదుడు ప్రతిక్షణమూ, అడుగడుక్కి విష్ణువును ధ్యానిస్తూ ఆ ధ్యానామృత మాధుర్యంలో తన్ను తాను మైమఱుస్తూ ఉంటాడు. అతను బ్రహ్మ వంటి వారికైనా కూడా అలవి కాని "హరి భక్తి రూపందాల్చిన బాలకుని"లా ఉంటాడు. తల్లి కడుపులో ప్రవేశించి నప్పటి నుంచీ కూడా అతని మనస్సు అచ్యుతుడు విష్ణువు మీదే లగ్నం చేసి ఉంటోంది. అతడు చక్కగా విచారించి "ఈ లోకములు అన్నీ విష్ణుమయములే" అని తన మనస్సు లో ధృఢంగా నమ్మేవాడు. అతడు అణకువ, దయ మొదలగు సర్వ సుగుణములు నిండుగా ఉన్న వాడు. జ్ఞానులుచే చక్కగా గౌరవంతో తలచబడేవాడు. అంతటి ఉత్తముడైన తన శిష్యుడు ప్రహ్లాదుడిని పిలిచి, తండ్రి ముందుకు నెట్టి, నమస్కారం చెయ్యమని చెప్తూ, హిరణ్యకశిపుడితో ఇలా అన్నారు.

7-161-క.

"శిక్షించితి మన్యము లగు

పక్షంబులు మాని నీతిపారగుఁ డయ్యెన్

రక్షోవంశాధీశ్వర!

వీక్షింపుము; నీ కుమారు విద్యాబలమున్."

టీకా:

శిక్షించితిమి = చక్కగా బోధించితిమి; అన్యములు = శత్రువులవి; అగు = అయిన; పక్షంబులు = త్రోవలు; మాని = విడిచి; నీతి = నీతిశాస్త్ర మును; పారగుడు = తుదిముట్టినవాడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; రక్షోవంశాధీశ్వర = హిరణ్యకశిపుడు {రక్షోవంశాధీశ్వరుడు - రక్షః (రాక్షస) వంశా (కులమునకు) అధీశ్వరుడు (ప్రభువు), హిరణ్యకశిపుడు}; వీక్షింపుము = పరిశీలించుము; నీ = నీ యొక్క; కుమారు = పుత్రుని; విద్యా = చదువు లందలి; బలమున్ = శక్తిని.

భావము:

"ఓ రాక్షస రాజా! హిరణ్యకశిపా! నీ కుమారుడిని చక్కగా శిక్షించి చదివించాము. శత్రుపక్షముల పైనుండి మనసు మళ్ళించాం. నీ కుమారుడిని నీతికోవిదుణ్ణి చేశాం. అన్ని విద్యలలో గొప్ప పండితు

డయ్యాడు. మీ కుమారుడి విద్యను పరీక్షించవచ్చు."

అన్నారు చండామార్కులు

7-162-వ.

అని పలికిన శుక్రకుమారకు వచనంబు లాకర్ణించి, దానవేంద్రుండు దనకు దండప్రణామంబు చేసి
నిలుచున్న కొడుకును దీవించి, బాహుదండంబులు చాచి దిగ్గనన్ డగ్గఱం దిగిచి
గాఢాలింగనంబు చేసి, తన తొడలమీద నిడుకొని, చుంచు దువ్వి, చిబుకంబుఁ బుడికి, చెక్కిలి
ముద్దుగొని, శిరంబు మూర్కొని, ప్రేమాతిరేక సంజనిత బాష్ప సలిలబిందు సందోహంబుల నతని
వదనారవిందంబుఁ దడుపుచు, మంద మధురాలాపంబుల నిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; పలికిన = పలుకగా; శుక్రకుమారకు = శుక్రుని పుత్రుని, చండామార్కుల; వచనంబులు =
మాటలు; ఆకర్ణించి = విని; దానవేంద్రుండు = హిరణ్యకశిపుడ; తన = తన; కున్ = కు;
దండప్రణామంబు = సాష్టాంగనమస్కారములు {దండప్రణామము - కట్టవలె సాగి
నమస్కరించుట, సాష్టాంగనమస్కారము}; చేసి = చేసి; నిలుచున్న = నిలబడినట్టి; కొడుకునున్ =
పుత్రుని; దీవించి = దీవించి; బాహుదండంబులున్ = చేతులను; చాచి = చాపి; దిగ్గనన్ = శ్రీఘ్రమే;
డగ్గఱన్ = దగ్గరకు; దిగిచి = తీసుకొని; గాఢ = బిగి; ఆలింగనంబు = కౌగలెంత; చేసి = చేసి; తన =
తన యొక్క; తొడలమీదన్ = ఒడిలో; ఇడుకొని = ఉంచుకొని; చుంచున్ = ముంగురులు; దువ్వి =
దువ్వి; చిబుకంబున్ = గడ్డమును; పుడికి = పుణికిపుచ్చుకొని; చెక్కిలిన్ = చెంపను; ముద్దుగొని =
ముద్దుపెట్టి; శిరంబున్ = తలను; మూర్కొని = వాసనచూసి; ప్రేమ = ప్రేమ యొక్క; అతిరేక =
అతిశయముచే; సంజనిత = పుట్టిన; బాష్పసలిల = కన్నీటి; బిందు = బొట్ల; సందోహంబులన్ =
ధారలచే; అతని = అతని; వదన = మోము యనెడి; అరవిందంబున్ = పద్మమును; తడుపుచున్ =
తడుపుతూ; మంద = మెల్లని; మధుర = తీయని; ఆలాపంబులన్ = పలుకులతో; ఇట్లు = ఈ
విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా చెప్పిన శుక్రుని కుమారుని మాటలు హిరణ్యకశిపుడు విన్నాడు. ఆ రాక్షస రాజు దనకు వినయంగా తనకు నమస్కరిస్తున్న కొడుకుని చూసి చాలా ఆనందించాడు. తనయుడిని దీవించి చటుక్కున చేతులు చాచి ఆప్యాయంగా దగ్గరకు తీసుకున్నాడు. అతనిని కౌగలించుకుని, ముద్దుచేస్తూ తన ఒళ్ళో కూర్చోపెట్టుకున్నాడు. ప్రేమతో ముంగురులు సవరించాడు. గడ్డం పుణికి పట్టుకుని, బుగ్గలు ముద్దాడాడు. తల మూర్కొని దగ్గరకు తీసుకున్నాడు. అమితమైన పుత్రప్రేమ వలన కన్నతండ్రి ఆనందభాషాలు కార్చాడు. వాటితో బాలకుడు ప్రహ్లాదుని మోము తడిసింది. అప్పుడు కొడుకుతో మెల్లగా, తియ్యగా ఇలా పలికాడు.

7-163-శా.

"**చోద్యం** బయ్యెడి నింతకాల మరిగెన్ **శోధించి** యేమేమి సం
వేద్యాంశంబులు చెప్పిరో? గురువు లే **వెంటం** బరింపించిరో?
విద్యాసార మెఱుంగఁ గోరెద భవ **ద్విజ్ఞాత** శాస్త్రంబులోఁ
బద్యం బొక్కటి చెప్పి సార్థముగఁ దా**త్పర్యం**బు భాషింపుమా.

టీకా:

చోద్యము = ఆశ్చర్యము; బయ్యెడిన్ = అగుతున్నది; ఇంతకాలము = ఇన్నిదినములు; మరిగెన్ = గడచిపోయినవి; శోధించి = పరిశీలించి; ఏమేమి = ఎటువంటి; సంవేద్య = తెలిసికొనదగిన; అంశంబులు = సంగతులు; చెప్పిరో = నేర్పినారో; గురువులు = గురువులు; ఏ = ఏ; వెంటన్ = విధముగ; పరింపించిరో = చదివించినారో; విద్యా = విద్యల యొక్క; సారమున్ = సారాంశమును; ఎఱుంగన్ = తెలిసికొన; కోరెదన్ = కోరుచున్నాను; భవత్ = నీకు; విజ్ఞాత = తెలుసుకొన్న; శాస్త్రంబు = చదువులు; లోన్ = లోని; పద్యంబున్ = పద్యమును; ఒక్కటి = ఒక దానిని; చెప్పి = చెప్పి; సార్థముగాన్ = అర్థముతో కూడ; తాత్పర్యంబున్ = తాత్పర్యమును; భాషింపుమా = చదువుము.

భావము:

"నాయనా! ఎంతకాలం అయిందో నువ్వు చదువులకు వెళ్ళి? వచ్చావు కదా. చాలా చిత్రంగా ఉంది. మీ గురువులు ఏమేం కొత్త కొత్త విషయాలు చెప్పారు? నిన్ను ఎలా చదివించారు? నువ్వు చదువుకున్న చదువుల సారం తెలుసుకోవాలని ఉంది. నువ్వు నేర్చుకున్న వాటిలో నీకు ఇష్టమైన ఏ శాస్త్రంలోది అయినా సరే ఒక పద్యం చెప్పి, దానికి అర్థం తాత్పర్యం వివరించు వింటాను.

7-164-శా.

నిన్నున్ మెచ్చరు నీతిపాఠ మహిమన్ **నీ**తోటి దైత్యార్భకుల్
కన్నా రన్నియుఁ జెప్ప నేర్తురు గదా **గ్రంథార్థముల్** దక్షులై
యన్నా! యెన్నడు నీవు నీతివిదుఁ డౌ **దం**చున్ మహావాంఛతో
ఉన్నాడన్ ననుఁ గన్నతండ్రి భవదీ**యో**త్కర్షముం జూపవే."

టీకా:

నిన్నున్ = నిన్ను; మెచ్చరు = మెచ్చుకొనరు; నీతి = నీతిశాస్త్రమును; పాఠ = చదివిన; మహిమన్ = గొప్పదనమును; నీ = నీ; తోటి = సహపాఠకులైన; దైత్య = రాక్షస; అర్భకుల్ = బాలకులు; కన్నారు = నేర్చుకొన్నారు; అన్నియున్ = అన్నిటిని; చెప్పన్ = చెప్పుట; నేర్తురు = నేర్చుకొంటిరి; కదా = కదా; గ్రంథ = గ్రంథముల; అర్థముల్ = అర్థములను; దక్షులు = నేర్పరులు; ఐ = అయ్యి; అన్నా = నాయనా; ఎన్నడున్ = ఎప్పుడు; నీవు = నీవు; నీతి = నీతిశాస్త్రమును; కోవిదుడవు = విద్వాంసుడవు; ఔదు = అయ్యెదవు; అంచున్ = అనుచు; మహా = మిక్కిలి; వాంఛ = కోరిక; తోన్ = తో; ఉన్నాడను = ఉన్నాను; నను = నను; కన్నతండ్రి = కన్నతండ్రి; భవదీయ = నీ యొక్క; ఉత్కర్షమున్ = గొప్పదనమును; చూపవే = చూపించుము.

భావము:

కుమారా! నా కన్న తండ్రి! నీ తోడి దైత్య విద్యార్థులు నీతిశాస్త్రం నీకంటే బాగా చదువుతున్నారట కదా! అందుచేత నిన్ను లెక్కచేయటం లేదట కదా! మరి నువ్వెప్పుడు గొప్ప నీతికోవిదుడవు

అవుతావు? నేను ఎంతో కోరికతో ఎదురుచూస్తున్నాను. ఏదీ చదువులో నీ ప్రతిభాపాటవాలు నా కొకసారి చూపించు."

7-165-వ.

అనినం గన్నతండ్రికి బ్రయనందనుం డయిన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; కన్న = తనకు జన్మనిచ్చిన; తండ్రి = తండ్రి; కిన్ = కి; ప్రియ = ఇష్ట; నందనుండు = సుతుడు; అయిన = ఐన; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా అన్న తండ్రి హిరణ్యకశిపుడితో ప్రియ పుత్రుడైన ప్రహ్లాదుడు ఇలా అన్నాడు.

7-166-క.

"చదివించిరి నను గురువులు

చదివితి ధర్మార్థముఖ్య శాస్త్రంబులు నేఁ

జదివినవి గలవు పెక్కులు

చదువులలో మర్మ మెల్లఁ జదివితిఁ దండ్రి!

టీకా:

చదివించిరి = చదివించిరి; ననున్ = నన్ను; గురువులు = గురువులు; చదివితి = చదివితిని;
ధర్మార్థముఖ్య = ధర్మార్థకామ; శాస్త్రంబులున్ = శాస్త్రములను; నేన్ = నేను; చదివినవి =
చదివినట్టివి; కలవు = ఉన్నవి; పెక్కులు = అనేకమైనవి; చదువుల = చదువుల; లోన్ = అందలి;
మర్మములు = రహస్యములు; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; చదివితిన్ = చదివితిని; తండ్రి = నాన్నగారూ.

భావము:

“నాన్నగారు! నన్ను గురువులు చక్కగా చదివించారు. ధర్మశాస్త్రం, అర్థశాస్త్రం మున్నగు ముఖ్య శాస్త్రములు అన్నీ చదివి, అన్ని చదువులలోని సారమూ, రహస్యమూ సంపూర్ణంగా గ్రహించాను.

7-167-మ.

తనుహృద్భాషల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా

ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలో నెఱుకయున్ సంకీర్తనల్ చింతనం

బను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్ నమ్మి స

జ్ఞనుడై యుండుట భద్రమంచుఁ దలతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా!

టీకా:

తనుహృద్భాషల = మనోవాక్యాయముల; సఖ్యమున్ = చెలిమి; శ్రవణమున్ = వినుటలు;
దాసత్వమున్ = సేవించుటలు; వందన = నమస్కరించుటలు; అర్చనముల్ = పూజించుటలు;
సేవయున్ = పరిచర్యలుచేయుట; ఆత్మ = మనసు; లోన్ = అందు; ఎఱుకయున్ = తెలివిడి;
సంకీర్తనల్ = కీర్తనలు పాడుట; చింతనంబున్ = ధ్యానము; అను = అనెడి; ఈ = ఈ; తొమ్మిది =
తొమ్మిది(9) {నవవిధభక్తి - 1సఖ్యము 2శ్రవణము 3దాసత్వము 4వందనము 5అర్చనము 6సేవ
7ఆత్మలోననెరుక 8సంకీర్తనము 9చింతనము}; భక్తి = భక్తి యొక్క; మార్గములన్ = విధానములతో;
సర్వాత్మున్ = నారాయణుని {సర్వాత్ముడు - సర్వస్వరూపి, విష్ణువు}; హరిన్ = నారాయణుని; నమ్మి
= నమ్మి; సజ్జనుడు = సాధుస్వభావి; ఐ = అయ్యి; ఉండుట = ఉండుట; భద్రము = శ్రేయము; అంచున్
= అనుచు; తలతున్ = తలచెదను; సత్యంబు = నిజముగ; దైత్యోత్తమా = రాక్షసులలో ఉత్తముడా.

భావము:

రాక్షసరాజా! భక్తి మార్గాలు తొమ్మిది; అవి సఖ్యం, శ్రవణం, దాస్యం, వందనం, అర్చనం, సేవనం,
ఆత్మనివేదనం, కీర్తనం, చింతనం; ఈ నవ విధ భక్తులు అనే తొమ్మిది భక్తి మార్గాలను
మనోవాక్యాయకర్మల (మనస్సు చేత, మాట చేత, క్రియ చేత ఒకే విధంగా నెరవేరుస్తూ,

త్రికరణశుద్ధిగా) సర్వాంతర్యామి అయిన శ్రీహరిని నమ్మి ఉత్తముడుగా జీవించుట మానవులకు ఉత్తమం అని నాకు అనిపిస్తుంది. ఇది కాక మరొక సత్యం నాకు కనబడుట లేదు.

7-168-శా.

అంధేందూదయముల్ మహాబధిర శంఖారావముల్ మూక స

గ్రంథాఖ్యాపనముల్ నపుంసక వధూకాంక్షల్ కృతఘ్నావళీ

బంధుత్వంబులు భస్మ హవ్యములు లుబ్ధ ద్రవ్యముల్ క్రోడ స

సద్గంధంబుల్ హరిభక్తి వర్జితుల రిక్తవ్యర్థ సంసారముల్.

టీకా:

అంధ = గుడ్డివాని పాలిటి; ఇందు = చంద్రుని; ఉదయముల్ = ఉదయించుటలు; మహా = మిక్కిలి;
బధిర = చెవిటివాని చెంత; శంఖ = శంఖము యొక్క; ఆరావముల్ = శబ్దములు; మూక =
మూగవానిచేత; సత్ = మంచి; గ్రంథ = గ్రంథములను; ఆఖ్యాపనముల్ = చెప్పించుటలు; నపుంసక
= మగతనము లేని వాని; వధూకాంక్షల్ = మగువల పొందు కోరుటలు; కృతఘ్నా = మేలు మరచెడి;
ఆవళీ = సమూహముతోటి; బంధుత్వంబులు = చుట్టరికములు; భస్మ = బూడిదలో పోసిన;
హవ్యములు = హోమములు; లుబ్ధ = లోభి యొక్క; ద్రవ్యముల్ = సంపదలు; క్రోడ = పందికైన;
సద్గంధంబుల్ = సువాసనలు; హరి = నారాయణుని; భక్తి = భక్తిని; వర్జితుల = వదలినవారి; రిక్త =
శూన్యములైన; వ్యర్థ = ప్రయోజన హీనములైన; సంసారముల్ = సంసారములు.

భావము:

లోకంలో గుడ్డివాడికి వెన్నెల నిరుపయోగం; చెవిటివాడికి శంఖ ధ్వని వినబడదు; మూగవాడికి
గ్రంథపఠనం సాధ్యపడదు; నపుంసకుడికి కాంత మీద కోరిక ఫలించదు; కృతఘ్నులతో
బంధుత్వం కుదరదు; బూడిదలో పోసిన హోమద్రవ్యాలు నిరుపయోగమైనవి; పిసినిగొట్టు వాడికి
సంపద పనికి వచ్చేది కాదు; పందికి పన్నీరు వంటి సువాసనలు తెలియనే తెలియవు; అలాగే
విష్ణు భక్తి లేని వారి జీవితాలు నిస్సారములైనవి, వ్యర్థములైనవి. అని భావిస్తాను.

7-169-సీ.

కమలాక్షు నర్పించు కరములు కరములు-

శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వా జిహ్వా;

సురరక్షకునిఁ జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు-

శేషశాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము;

విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు-

మధువైరిఁ దవలిన మనము మనము;

భగవంతు వలగొను పదములు పదములు-

పురుషోత్తముని మీఁది బుద్ధి బుద్ధి;

7-169.1-తే.

దేవదేవుని చింతించు దినము దినము;

చక్రహస్తానిఁ బ్రకటించు చదువు చదువు;

కుంభినీధవుఁ జెప్పెడి గురుఁడు గురుఁడు;

తండ్రి! హరిఁ జేరు మనియెడి తండ్రి తండ్రి.

టీకా:

కమలాక్షున్ = నారాయణుని {కమలాక్షుడు - కమలముల వంటి అక్షుడు (కన్నులు గలవాడు),

విష్ణువు); అర్పించు = పూజించెడి; కరములు = చేతులే; కరములు = చేతులు; శ్రీనాథున్ =

నారాయణుని {శ్రీనాథుడు - శ్రీ (లక్ష్మీదేవికి) నాథుడు (భర్త), విష్ణువు); వర్ణించు = స్తోత్రము చేసెడి;

జిహ్వా = నాలుకే; జిహ్వా = నాలుక; సురరక్షకునిన్ = నారాయణుని {సురరక్షకుడు - సుర

(దేవతలకు) రక్షకుడు, విష్ణువు); చూచు = చూచెడి; చూడ్కులు = చూపులే; చూడ్కులు = చూపులు;

శేషశాయి = నారాయణుని {శేషశాయి - శేష (ఆదిశేషుని)పై శాయి (శయించువాడు), విష్ణువు); కిన్

= కి; మ్రొక్కు = నమస్కరించెడి; శిరము = తలయే; శిరము = తల; విష్ణున్ = నారాయణుని {విష్ణువు -

సర్వము నందు వ్యాపించువాడు, హరి; ఆకర్ణించు = వినెడి; వీనులు = చెవులే; వీనులు = చెవులు;

మధువైరిన్ = నారాయణుని {మధువైరి - మధు యనెడి రాక్షసుని వైరి (శత్రువు), విష్ణువు); తవలిన

= లగ్నమైన; మనము = చిత్తమే; మనము = చిత్తము; భగవంతున్ = నారాయణుని; వలగొను =

ప్రదక్షిణలు చేసెడి; పదములు = అడుగులే; పదములు = అడుగులు; పురుషోత్తముని =

నారాయణుని {పురుషోత్తముడు - పురుషు లందరిలోను ఉత్తముడు, విష్ణువు}; మీది = మీద గల;
బుద్ధి = తలపే; బుద్ధి = తలపు.

దేవదేవుని = నారాయణుని {దేవదేవుడు - దేవుళ్ళకే దేవుడు, విష్ణువు}; చింతించు = ధ్యానించు;
దినము = రోజే; దినము = రోజు; చక్రహస్తాని = నారాయణుని {చక్రహస్తాడు - చక్రాయుధము
హస్తాడు (చేతిలో గలవాడు), విష్ణువు}; చదువు = చదువే; చదువు = చదువు; కుంభినీధవున్ =
నారాయణుని {కుంభినీధనువు - కుంభినీ (భూదేవి కి) (వరాహతారమున) ధవుడు (భర్త), విష్ణువు};
చెప్పడి = చెప్పడి; గురుడు = గురువే; గురుడు = గురువు; తండ్రి = తండ్రి; హరిన్ = నారాయణుని;
చేరుము = చేరుము; అనియెడి = అనెడి; తండ్రి = తండ్రియే; తండ్రి = తండ్రి.

భావము:

నాన్న గారు! కమలాల వంటి కన్నులు కల ఆ విష్ణుమూర్తిని పూజిస్తేనే అవి చేతులు; లేకపోతే
చేతులు, చేతులు కావు; శ్రీపతి అయిన విష్ణుదేవుని స్తోత్రము చేస్తేనే నాలుక అనుటకు అర్హమైనది;
కాకపోతే ఆ నాలుకకు సార్థకత లేదు; దేవతలను కాపాడే ఆ హరిని చూసేవి మాత్రమే చూపులు;
ఇతరమైన చూపులకు విలువ లేదు; ఆదిశేషుని పానుపుగా కల ఆ నారాయణునకు మ్రొక్కి
మాత్రమే శిరస్సు; మిగిలిన శిరస్సులకు విలువ లేదు; విష్ణు కథలు వినే చెవులే చెవులు; మధు అనే
రాక్షసుని చంపిన హరి యందు లగ్నమైతేనే చిత్త మనవలెను; పరమ భగవంతుడైన ఆయనకు
ప్రదక్షిణము చేసేవి మాత్రమే పాదాలు; మిగతావి పాదాలా? కాదు. పురుషోత్తము డైన ఆయనను
భావించే బుద్ధి బుద్ధి; లేకపోతే అది సద్బుద్ధి కాదు; ఆ దేవుళ్ళకే దేవుడైన విష్ణుమూర్తిని తలచు
దినమే సుదినము; చక్రాయుధం ధరించు ఆ నారాయణుని గాఢలు విశదపరుచు చదువు
మాత్రమే సరైన చదువు; భూదేవి భర్త అయిన గోవిందుని గురించి బోధించే వాడే గురువు;
విష్ణుమూర్తిని సేవించ మని చెప్పే తండ్రి తండ్రి కాని ఇతరులు తండ్రులా? కాదు; నాన్నగారు!
దేహి శరీరంలోని చేతులు, నాలుక, కళ్ళు, శిరస్సు, చెవులు, చిత్తం, పాదాలు, బుద్ధి ఒకటిమిటి?
సమస్తమైన అవయవాలు విష్ణు భక్తిలో పరవశమై పవిత్రం కావలసిందే. లేకపోతే అతడు
భగవంతుని విషయంలో కృతఘ్నుడే. ప్రతి రోజూ, ప్రతి చదువూ శ్రీ హరి స్మరణలతో పునీతం
కావలసిందే. ప్రతి గురువూ, ప్రతి తండ్రి నారాయణ భక్తిని బోధించాల్సిందే. అవును లోకైకరక్షాకరు
డైన విష్ణుమూర్తికి అంకితం గాని దేనికి సార్థకత లేదు.

7-170-సీ.

కంజాక్షునకుఁ గాని కాయంబు కాయమే?-

పవన గుంఫిత చర్మభస్తి గాక;

వైకుంఠుఁ బొగడని వక్తంబు వక్తమే?-

ధమధమ ధ్వనితోడి ధక్కు గాక;

హరిపూజనము లేని హస్తంబు హస్తమే?-

తరుశాఖ నిర్మిత దర్పి గాక?

కమలేశుఁ జాడని కన్నులు కన్నులే?-

తనుకుడ్యజాల రంధ్రములు గాక;

7-170.1-ఆ.

చక్రిచింత లేని జన్మంబు జన్మమే?

తరళ సలీల బుద్బుదంబు గాక;

విష్ణుభక్తి లేని విబుధుండు విబుధుడే?

పాదయుగముతోడి ప్రశువు గాక.

టీకా:

కంజాక్షున్ = నారాయణుని {కంజాక్షుడు - కంజము (కమలము)ల బోలు అక్షుడు

(కన్నులుగలవాడు), విష్ణువు}; కున్ = కి; కాని = ఉపయోగించని; కాయంబు = దేహము; కాయమే =

దేహమా ఏమి; పవన = గాలిచే; గుంఫిత = కూర్చ బడి నట్టి; చర్మభస్తి = తోలుతిత్తి; కాక =

కాకుండగ; వైకుంఠున్ = నారాయణుని {వైకుంఠుడు - వైకుంఠముననుండు వాడు, విష్ణువు};

పొగడని = కీర్తించని; వక్తంబున్ = నోరు; వక్తమే = నోరా ఏమి; ధమధమ = ధమధమ యనెడి; ధ్వని

= శబ్దముల; తోడి = తోకూడిన; ధక్కు = ధంకా; కాక = కాకుండగ; హరి = నారాయణుని;

పూజనమున్ = పూజలను చేయుట; లేని = లేని; హస్తంబు = చేయి; హస్తమే = చేయేనా ఏమి; తరు

= చెట్టు; శాఖ = కొమ్మచే; నిర్మిత = చేయబడిన; దర్పి = తెడ్డు, గరిటి; కాక = కాకుండగ; కమలేశున్ =

నారాయణుని {కమలేశుడు - కమల (లక్ష్మీదేవి) యొక్క ఈశుడు (భర్త), విష్ణువు}; చూడని = చూడనట్టి; కన్నులు = కళ్లు; కన్నులే = కళ్లేనా ఏమి; తను = దేహము యనెడి; కుడ్య = గోడయందలి; జాలరంధ్రములు = కిటికీలు; కాక = కాకుండగ.

చక్రి = నారాయణుని {చక్రి - చక్రాయుధముగలవాడు, విష్ణువు}; చింత = తలపు, ధ్యానము; లేని = లేనట్టి; జన్మంబు = పుట్టుకకూడ; జన్మమే = పుట్టుకయేనా ఏమి; తరళ = కదలుచున్న; సలిల = నీటి; బుద్బుదంబు = బుడగ; కాక = కాకుండగ; విష్ణుభక్తి = విష్ణుభక్తి; లేని = లేనట్టి; విబుధుండు = విద్వాంసుడు; విబుధుండే = విద్వాంసుడా ఏమి; పాద = కాళ్ళు; యుగము = రెంటి; తోడి = తోటి; పశువు = పశువు; కాక = కాకుండగ.

భావము:

పద్మాలవంటి కన్నులు కలిగిన విష్ణుమూర్తికి పనికి రాని శరీరం కూడా ఒక శరీరమేనా? కాదు. అది గాలితో నిండిన, కొలిమిలో గాలి కొట్టుటకు ఉపయోగపడు, ఒక తోలు తిత్తి మాత్రమే. వైకుంఠవాసు డైన ఆ హరి నామం కీర్తించని అది నోరా? కాదు కాదు ధమ ధమ అని మ్రోగు వాద్యం. హరిని పూజించని అది చేయి అవుతుందా? కాదు అది ఒక కొయ్య తెడ్డు (చెక్క గరిటి). శ్రీపతిని చూడని కన్నులు కన్నులా? అవి ఈ శరీరం అనే గోడకి ఉన్న కిటికీలు మాత్రమే. చక్రాయుధుడు విష్ణుమూర్తిని ధ్యానించని ఆ జన్మ కూడా ఒక జన్మమేనా? అది క్షణికమైన నీటి బుడగ. వైష్ణవ భక్తి లేని పండితుడు రెండు కాళ్ళ జంతువు తప్ప వాడు పండితుడు కానేకాదు. (ఈ పద్య రత్నాలు అమూలకం పోతన స్వకీయం. "మూల వ్యాస భాగవతంలో లేనివి కనుక అమూలకం; పోతన స్వంత కృతి కనుక స్వకీయం; అంతేకాదు, పరమ భాగవతులు ప్రహ్లాదుని మానసిక స్థితితో పాటు, సహజ కవి మనోభావాలను కలగలిపినవి కనుక స్వకీయం కూడా" అని నా భావన. తన మనోభావాన్ని, తను నమ్మిన భక్తి సిద్ధాంతాన్ని, ఇక్కడ "అంధేదూదయముల్", "కమలాక్షు నర్పించు", "కంజాక్షునకు గాని", "సంసార జీమాత" అనే నాలుగు పద్యాలలో వరసగా ప్రహ్లాదుని నోట పలికించా రనుకుంటాను.)

7-171-సీ.

సంసారజీమాత సంఘంబు విచ్చునే-

చక్రిదాస్యప్రభంజనము లేక;

తాపత్రయాభీల దావాగ్ను లాఱునే?-

విష్ణుసేవామృతవృష్టి లేక;

సర్వంకషాఘౌఘ జలరాసు లింకునే?-

హరిమనీషా బడబాగ్ని లేక;

ఘనవిప ధాధాంధకారంబు లడగునే?-

పద్మాక్షునుతి రవిప్రభలు లేక;

7-171.1-తే.

నిరుపమాపునరావృత్తి నిష్కళంక

ముక్తినిధిఁ గానవచ్చునే? ముఖ్యమైన

శార్ఙ్గకోదండచింతనాంజనము లేక

తామరసగర్భునకు నైన దానవేంద్ర!"

టీకా:

సంసార = సంసారము యనెడి; జీమూత = మబ్బుల; సంఘంబు = సమూహము; విచ్చునే =

విడిపోవునా ఏమి; చక్రి = నారాయణుని; దాస్య = కైంకర్యము యనెడి; ప్రభంజనము = పెనుగాలి;

లేక = లేకుండగ; తాపత్రయ = తాపత్రయములు యనెడి {తాపత్రయము - 1ఆధ్యాత్మికము

2ఆదిభౌతికము 3అధిదైవికము అనెడి బాధలు}; ఆభీల = భయంకరమైన; దావాగ్నులు =

కారుచిచ్చులు; ఆఱునే = ఆరిపోవునా ఏమి; విష్ణు = నారాయణుని; సేవా = సేవ యనెడి; అమృత =

అమృతపు; వృష్టి = వర్షము; లేక = లేకుండగ; సర్వంకష = మిక్కిలి శక్తివంతమైనట్టి; అఘ =

పాపముల; ఓఘ = సమూహములు లనెడి; జలరాసులు = సముద్రములు; ఇంకునే = ఇంకిపోవునా

ఏమి; హరి = నారాయణుని; మనీషా = ప్రజ్ఞ యనెడి; బడబాగ్ని = బడబాగ్ని; లేక = లేకుండగ; ఘన

= గొప్ప; విపత్ = ఆపద లనెడి; గాఢ = చిమ్మ; అంధకారంబుల్ = చీకటులు; అడగునే = నశించునా

ఏమి; పద్మాక్షున్ = నారాయణుని {పద్మాక్షుడు - పద్మములను పోలెడి అక్షుడు (కన్నులు గలవాడు),

విష్ణువు}; నుతి = స్తోత్రము యనెడి; రవి = సూర్యుని; ప్రభలు = కాంతులు; లేక = లేకుండగ.

నిరుపమ = సాటిలేని; అపునరావృత్తిన్ = తిరిగిరాని విధమైన; నిష్కళంక = నిర్మలమైన; ముక్తినిధిన్

= మోక్షపదవిని; కానన్ = చూచుటకు; వచ్చునే = అలవియా ఏమి; ముఖ్యము = ముఖ్యము; ఐన = అయిన; సార్జ్కోదండ = నారాయణుని {సార్జ్కోదండడు - సార్జ్ము యనెడి ఖడ్గము కోదండము యనెడి విల్లు మొదలగు ఆయుధములు గలవాడు, విష్ణువు}; చింతన = ధ్యానము యనెడి; అంజనము = కాటుక; లేక = లేకుండగ; తామరసగర్భున = బ్రహ్మదేవుని {తామరసగర్భుడు - పద్మము నందు పుట్టినవాడు, బ్రహ్మ}; కున్ = కు; ఐనన్ = అయినను; దానవేంద్ర = రాక్షసరాజు.

భావము:

రాక్షసేశ్వరా! పెద్ద గాలి ప్రభంజనంలా విసరక పోతే, గుంపులు కట్టిన కారు మబ్బులు విడిపోవు కదా. అలాగే చక్రధారి అయిన విష్ణుమూర్తి సేవ లేకుండా సంసార బంధాలు తొలగిపోవు. శ్రీహరి కైంకర్యం అనే అమృతపు వాన జల్లు కురవక పోతే, సంసారాటవిలో చెలరేగే తాపత్రయాలు అనే భయంకరమైన దావాగ్ని చల్లారదు. బడబాగ్ని ప్రజ్వల్లితే సముద్రాలు కూడా ఇంకిపోతాయి. అలాగే శ్రీపతి చింతన ఉత్తేజమైతే ఎంత శక్తిమంతమైన పాపాలైనా పటాపంచలైపోతాయి. సూర్యుని కిరణాలు తాకితే ఎంతటి చీకటి తెరలైనా విడిపోతాయి. అలాగే కేశవ కీర్తనతో ఎంతటి విపత్తులు చుట్టుముట్టినా విరిగిపోతాయి. మహా నిధులు గుప్తంగా ఉంటాయి. విష్ణుధ్యానము అనే అంజనం ఉంటే వాటిని కనుగొనగలం. (శార్ఙ్గం అనే ఖడ్గం కోదండం అనే విల్లు ధరిస్తాడు విష్ణువు.) విష్ణుభక్తి అనే అంజనం ఉంటే కాని నిర్మలమైన, నిరుపమానమైన, పునర్జన్మ లేని ముక్తి అనే పెన్నిధి అందుకోవడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదు. నాన్నగారూ! ఆఖరుకి ఆ బ్రహ్మదేవుడికి అయినా సరే ఇది తప్ప మార్గాంతరం లేదు."

7-172-వ.

అని యిష్టధంబున వెఱపు మఱపు నెఱుంగక యులుకుచెడి పలికెడు కొడుకు నుడువులు చెవులకు ములుకుల క్రియ నొదవినఁ గటము లదరఁ బెదవులం గఱచుచు నదిరిపడి గురుసుతునిం గనుంగొని "విమత కథనంబులు గఱపినాఁడ" వని దానవేంద్రుం డిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగ; వెఱపు = భయము; మఱపు = మరచిపోవుటలు; ఎఱుంగక = తెలియక; ఉలుకుచెడి = లెక్కజేయక; పలికెడు = మాట్లాడెడి; కొడుకు = పుత్రుని;

నుడువులు = మాటలు; చెవుల్ = చెవుల; కున్ = కు; ములుకుల = ముళ్లు; క్రియన్ = వంటివి;
 ఒదవిన్ = కాగా; కటములు = కణతలు; అదరన్ = అదురుతుండగ; పెదవులన్ = పెదవులను;
 కఱచుచున్ = కొరుకుచు; అదిరిపడి = ఉలికిపడి; గురుసుతునిన్ = శుక్రుని పుత్రుని; కనుంగొని =
 చూసి; విమత = పగవారి; కథనంబులున్ = కథలను; కఱపినాడవు = నేర్చినావు; అని = అని;
 దానవేంద్రుండు = హిరణ్యకశిపుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా విష్ణుభక్తి ఒకటి తరుణోపాయం అంటూ ప్రహ్లాదుడు నదురు బెదురు లేకుండా చెప్తున్న పలుకులు తండ్రి హిరణ్యకశిపుడికి వాడి ములుగులు లాగ నాటుకున్నాయి. అతను కోపంతో ఉలిక్కిపడ్డాడు. కణతలు అదిరాయి. పళ్ళతో పెదవులు కొరుకుతూ, ప్రహ్లాదుడికి చదువు చెప్తున్న శుక్రాచార్యుని కొడుకుతో "శత్రు పక్షం విషయాలు నేర్పావన్న మాట" అని ఇంకా ఇలా హుంకరించాడు.

7-173-చ.

"పటుతర నీతిశాస్త్రచయ పారగుఁ జేసెద నంచు బాలు నీ
 పటు గొనిపోయి వానికి నన్వర్థము లైన విరోధిశాస్త్రముల్
 కుటిలతఁ జెప్పినాడవు భృగుప్రవరుండ వటంచు నమ్మితిన్
 కటకట! బ్రాహ్మణాకృతివి గాక యథార్థపు బ్రాహ్మణుండవే?"

టీకా:

పటుతర = మిక్కిలి దృఢమైన {పటు - పటుతరము - పటుతమము}; నీతి = నీతి; శాస్త్ర = శాస్త్రముల;
 చయ = సమూహము నందు; పారగున్ = నేర్పరునిగా, చివరదాక చదివిన వానినిగా; చేసెదన్ =
 చేసెదను; అంచున్ = అనుచు; బాలున్ = పిల్లవానిని; నీవు = నీవు; అటు = అలా; కొనిపోయి =
 తీసుకు వెళ్ళి; వాని = వాని; కిన్ = కి; అన్వర్థములు = తగనట్టివి; ఐన = అయిన; విరోధి = పగవాని;
 శాస్త్రముల్ = చదువులు; కుటిలతన్ = కపటత్వముతో; చెప్పినాడవు = చెప్పితివి; భృగు = భృగువు
 వంశపు; ప్రవరుండవు = శ్రేష్ఠుడవు; అటంచున్ = అనుచు; నమ్మితిని = నమ్మితిని; కటకట = అయ్యో;

బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణుని; ఆకృతివి = రూపు ధరించిన వాడవు; కాక = అంతేకాని; యథార్థపు = నిజమైన; బ్రాహ్మణుండవే = బ్రాహ్మణుడవేనా.

భావము:

"నా కొడుకుని తీసుకు వెళ్లి నీతి పాఠాలు బాగా నేర్పుతాను అన్నావు. ద్రోహబుద్ధితో అతనికి శత్రువు విష్ణుమూర్తి కథలు నూరిపోశావా. అయ్యయ్యా! పవిత్రమైన భృగువంశంలో పుట్టిన గొప్ప వాడివి అని నమ్మి నా కొడుకును నీకు అప్పజెప్పాను కదయ్యా. బ్రాహ్మణ ఆకారంలో ఉన్నావు కాని నువ్వు నిజమైన బ్రాహ్మణుడవు కాదు. నిజమైన బ్రాహ్మణుడవు అయితే సరైన చదువు చెప్తానని ఇలా మోసం చేస్తావా?"

7-174-క.

ధర్మేతరవర్తనులును

దుర్మంత్రులు నైన జనుల దురితము లొందున్

మర్మములు గలచి కల్మష

కర్మల రోగములు పొందు క్షేవడి విప్రా!"

టీకా:

ధర్మ = ధర్మమార్గమునకు; ఇతర = అన్యమైన; వర్తనులును = నడత కలవారు; దుర్మంత్రులును = చెడు తలపులు గలవారును; ఐన = అయిన; జనులన్ = ప్రజలను; దురితములు = పాపములు; ఒందున్ = పొందును; మర్మములు = ఆయువు పట్టులను; కలచి = పీడించి; కల్మష = చెడు; కర్మలన్ = పనులు చేయు వానిని; రోగములు = రోగములు; పొందు = పొందెడి; క్షేవడిన్ = వలె; విప్రా = బ్రాహ్మణుడా.

భావము:

ఓయీ బ్రాహ్మణుడా! చెడు నడతలు తిరిగే వారిని రోగాలు పట్టి పీడిస్తాయి. అలాగే ధర్మ మార్గం తప్పిన వాళ్ళకూ, కుటిలమైన ఆలోచనలు చేసే వాళ్ళకూ పాపాలు చుట్టుకుంటాయి. ఆ పాపాలు వాళ్ళను నానా బాధలు పెడతాయి తెలుసా!"

7-175-వ.

అనిన రాజనకుఁ బురోహితుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; రాజన్ = రాజన; కున్ = కు; పురోహితుండు = గురువు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా మండిపడుతున్న హిరణ్యకశిప మహారాజుతో ప్రహ్లాదుని గురువు అయిన ఆ పురోహితుడు వినయంగా ఇలా చెప్పాడు.

7-176-ఉ.

"తప్పులు లేవు మావలన దానవనాథ! విరోధిశాస్త్రముల్
చెప్పము క్రూరులై పరులు చెప్పరు మీ చరణంబులాన సు
మ్మెప్పుడు మీ కుమారునకు నింతయు నైజమనీష యెవ్వరుం
జెప్పెడిపాటి గాదు ప్రతిచింత దలంపుము నేర్పకైవడిన్.

టీకా:

తప్పులు = తప్పులు; లేవు = చేయబడలేదు; మా = మా; వలన = చేత; దానవనాథ = రాక్షసరాజా;
విరోధి = శత్రువుల; శాస్త్రముల్ = చదువులు; చెప్పము = చెప్పలేదు; క్రూరులు = క్రూరమైనవారు; ఐ =
అయ్యి; పరులు = ఇతరులు ఎవరును; చెప్పరు = చెప్పలేదు; మీ = మీ యొక్క; చరణంబులు =

పాదముల; ఆన = మీద ఒట్టు; సుమ్ము = సుమా; ఎప్పుడున్ = ఎప్పుడును; మీ = మీ; కుమారున్ = పుత్రుని; కున్ = కి; నైజ = సహజసిద్ధమైన; మనీష = ప్రజ్ఞ, బుద్ధి; ఎవ్వరున్ = ఎవరు కూడ; చెప్పెడిపాటి = చెప్పగలంతవారు; కాదు = కాదు; ప్రతి = విరుగుడు; చింతన్ = ఆలోచన; తలంపుము = విచారింపుము; నేర్పు = మంచి నేర్వైన; కై = కోసము; వడిన్ = శీఘ్రమే.

భావము:

"ఓ రాక్షసరాజా! మా వల్ల ఏ తప్పు జరగలేదు. నీకు వ్యతిరేకంగా మేము ఎప్పుడూ ప్రవర్తించము. నీ పుత్రుడికి మేము విరోధి కథలు చెప్పము, చెప్పలేదు. మరి ఎవరూ అంత సాహసం చేసి చెప్పలేదు. నీ పాదాల మీద ఒట్టు. మీ వాడికి సహజంగా అబ్బిన బుద్ధే తప్ప ఒకరు చెప్తే వచ్చింది కాదు. కాబట్టి ప్రస్తుతం దీనికి ప్రతిక్రియ జాగ్రత్తగా శీఘ్రమే ఆలోచించు.

7-177-క.

మిత్రులము పురోహితులము

పాత్రుల మే మదియుఁ గాక భార్గవులము నీ

పుత్రుని నిటువలెఁ జేయఁగ

శత్రులమే? దైత్యజలనిధిచంద్రమ! వింటే."

టీకా:

మిత్రులము = స్నేహితులము; పురోహితులము = ఆచార్యులము; పాత్రులము = తగినవారము; అదియుగాక = అంతేకాకుండగ; భార్గవులము = భృగువు వంశపు వారము; నీ = నీ యొక్క; పుత్రుని = కుమారుని; ఇటు = ఈ; వలెన్ = విధముగ; చేయగన్ = చేయుటకు; శత్రువులమే = విరోధులమా ఏమి; దైత్యజలనిధిచంద్రమ = హిరణ్యకశిపుడ {దైత్యజలనిధిచంద్రమ - దైత్య (రాక్షస) కుల మనెడి జలనిధి (సముద్రమునకు) చంద్రమ (చంద్రుని వంటివాడు), హిరణ్యకశిపుడు}; వింటే = వింటివా.

భావము:

ఓ రాక్షసరాజా! నువ్వు రాక్షస కులం అనే సముద్రానికి చంద్రుని వంటి వాడవు. వినవయ్యా!
మేము నీకు ముందు నుండి స్నేహితులము, పురోహితులము, మంచి యోగులము. అంతే కాదు
భృగువంశంలో పుట్టినవాళ్ళం. మేము నీకు మేలు కోరే వాళ్ళము తప్ప, నీ కుమారుడికి ఇలా
బోధించడానికి మేము శత్రువులము కాదయ్యా!"

7-178-వ.

అనిన గురునందనుం గోపింపక దైత్యవల్లభుండు గొడుకు నవలోకించి యిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; గురునందనున్ = ఆచార్యుని పుత్రులను; గోపింపక = కోప్పడక; దైత్యవల్లభుండు
= హిరణ్యకశిపుడు {దైత్యవల్లభుడు - దైత్యులకు వల్లభుడు (భర్త), హిరణ్యకశిపుడు}; గొడుకున్ =
పుత్రుని; అవలోకించి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా శుక్రాచార్యుని పుత్రులు చండామారుక్కులు అనేటప్పటికీ, ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడు
వారిపై కోపం విడిచి పెట్టాడు. తన కొడుకుతో ఇలా అన్నాడు.

7-179-క.

"ఒజ్జలు చెప్పని యీ మతి

మజ్జాతుడ వైన నీకు ముటి యెవ్వరిచే

నుజ్జాత మయ్యె బాలక!

తజ్జనులం బేరుకొనుము తగ నా మ్రోలన్."

టీకా:

ఒజ్జలు = గురువులు; చెప్పని = చెప్పనట్టి; ఈ = ఇట్టి; మతి = బుద్ధి; మత్ = నాకు; జాతుడవు = పుట్టినవాడవు; ఐన = అయిన; నీ = నీ; కున్ = కు; మఱి = ఇంక; ఎవ్వరి = ఎవరి; చేన్ = వలన; ఉజ్జాతము = పుట్టుట; అయ్యెన్ = జరిగెను; బాలక = పిల్లవాడ; తత్ = అట్టి; జనులన్ = వారిని; పేరుకొనుము = చెప్పుము; తగన్ = సరిగా; నా = నా; మ్రొలన్ = ఎదుట.

భావము:

"ప్రహ్లాదా! నువ్వేమో చిన్న పిల్లాడివి. ఈ విషయాలు మీ ఉపాధ్యాయులు చెప్ప లేదు. మరి నా కడుపున పుట్టిన నీకు ఇలాంటి బుద్ధులు ఎలా వచ్చాయి? నీకు ఇవన్నీ ఎవరు చెప్పారు? వాళ్లెవరో నాకు చెప్పు."

7-180-వ.

అనినఁ దండ్రికిఁ బ్రహ్లాదుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; తండ్రి = తండ్రి; కిన్ = కి; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా అడుగుతున్న తండ్రితో ప్రహ్లాదుడు ఇలా అన్నాడు.

7-181-ఉ.

"**అ**చ్చపుఁ జీకటింబడి గృ**హ**వ్రతులై విషయప్రవిష్టులై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచున్ మరలఁ **జ**ర్వితచర్వణు లైన వారికిం
జెచ్చరఁ బుట్టినే పరులు **చె**ప్పిన నైన నిజేచ్ఛ నైన నే
మిచ్చిన నైనఁ గానలకు **నే**ఁగిన నైన హరిప్రబోధముల్.

టీకా:

అచ్చపుజీకటిన్ = గాఢాంధకారము నందు; పడి = పడిపోయి; గృహవ్రతులు = గృహస్థులు; ఐన = అయినట్టి; విషయ = ఇంద్రియార్థములలో; ప్రవిష్టులు = లోలురు; ఐ = అయ్యి; చచ్చుచున్ = చనిపోతూ; పుట్టుచున్ = పుడుతూ; మరల = మరల; చర్వితచర్వణులు = తిరిగిచేయువారు {చర్వితచర్వణము - తిన్నదే మరల తినుట}; ఐన = అయిన; వారి = వారి; కిన్ = కి; చెచ్చెఱన్ = శ్రీప్రమే; పుట్టునే = కలుగునా ఏమి, కలుగదు; పరులు = ఇతరులు; చెప్పినన్ = చెప్పిన; ఐనన్ = ఐనప్పటికి; నిజేచ్ఛన్ = తనంతట తను; ఐనన్ = అయినను; ఏమి = ఏది; ఇచ్చినన్ = ఇచ్చిన; ఐనన్ = అయినను; కానల = అడవుల; కున్ = కి; ఏగినన్ = వెళ్ళిన; ఐనన్ = అప్పటికిని; హరి = నారాయణుని; ప్రభోదముల్ = జ్ఞానములు.

భావము:

"అజ్ఞానం అనేది అసలైన కారు చీకటి, దాని మాయకు చిక్కి సంసారులు అనేకులు, కోరికల వలలో పడి సంసారం సాగిస్తూ ఉంటారు. చస్తూ, పుడుతూ, మరల చస్తూ, పుడుతూ ఇలా ఈ సంసారచక్రంలో తిరుగుతూనే ఉంటారు. అలాంటి వారికి విష్ణుభక్తి అంత సులువుగా పుట్టదు. ఇంకొకరు బోధించినా కలగదు; ఏమి ఆశ చూపించినా, ఎంతటి దానాలు చేసినా అంటదు; ఆఖరుకి అడవులలోకి పోయినా ఫలితం ఉండదు; అంత తొందరగా శ్రీహరి మీదికి మనసు పోతుందా? చెప్పు. హరిభక్తి లభించాలి అంటే ఎన్నో జన్మల పుణ్య ఫలాలు ఫలించాలి.

7-182-ఉ.

కాననివాని నూతగొని కాననివాడు విశిష్టవస్తువుల్

గానని భంగిర గర్మములు గైకొని కొందఱు కర్మబద్ధులై

కానరు విష్ణుఁ, గొందఱు అటఁ గ్రందుఁ రకించన వైష్ణవాంఘ్రిసం

స్థాన రజోభిషిక్తు లగు సంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా!

టీకా:

కానని = చూడలేని; వానిన్ = వానిని; ఊతన్ = ఊతముగ; కొని = తీసుకొని; కానని = గుడ్డి; వాడు = వాడు; విశిష్ట = శ్రేష్ఠమైన; వస్తువుల్ = వస్తువులను; కానని = చూడలేని; భంగిన్ = వలె; కర్మములున్ = కర్మలను; కైకొని = చేపట్టి; కొందఱు = కొంతమంది; కర్మ = కర్మలకు; బద్ధులు = లోబడినవారు; ఐ = అయ్యి; కానరు = చూడజాలరు; విష్ణున్ = నారాయణుని; కొందఱు = కొంతమంది; అటన్ = అక్కడ; కందురు = పొందెదరు; అకించన = కేవలమైన; వైష్ణవ = విష్ణుభక్తుల; అంఘ్రి = పాదము లందు; సంస్థాన = ఉండెడి; రజః = ధూళిచేత; అభిషిక్తులు = అభిషేకింపబడినవారు; అగు = అయిన; సంహృత = విడిచిపెట్టిన; కర్ములు = కర్మములు గలవారు; దానవేశ్వరా = హిరణ్యకశిపుడు.

భావము:

తండ్రీ! రాక్షసేశ్వరా! గుడ్డివాడు మరొక గుడ్డివాడి సాయం తీసుకొని ఏ వస్తువును విశేషంగా తెలుసుకోలేడు కదా! అదే విధంగా విషయాసక్తులై కర్మబంధాలలో చిక్కుకున్నవారు శ్రీహరిని చూడలేరు. కొందరు పుణ్యాత్ములు మాత్రం గొప్ప విష్ణుభక్తుల పాద ధూళి తమ తలమీద ధరించి కర్మలను త్యజించి పూత చిత్తులు అవుతారు; అంతట వారు వైకుంఠవాసుని వీక్షించగలుగుతారు.

7-183-శా.

శోధింపంబడె సర్వశాస్త్రములు రక్షోనాథ! వే యేటికిన్
గాథల్ మాధవశేముషీతరణి సాంగత్యంబునం గాక దు
ర్మేధన్ దాటగ వచ్చునే సుతవధూమీనోగ్ర వాంఛా మద
క్రోధోల్లోల విశాల సంస్కృతి మహా మైరామితాంభోనిధిన్."

టీకా:

శోధింపంబడె = పరిశోధింపబడినవి; సర్వ = సమస్తమైన; శాస్త్రములున్ = చదువులును; రక్షోనాథ = రాక్షసరాజా; వేయి = అనేక మాటలు; ఏటికిన్ = ఎందులకు; గాథల్ = కథలు; మాధవ = నారాయణుని; శేముషి = చింత యనెడి; తరణి = నావ; సాంగత్యంబునన్ = సంబంధమువలన; కాక = కాకుండగ; దుర్మేధన్ = దుష్టబుద్ధితో; దాటగన్ = తరించుటకు; వచ్చునే = అలవి యగునా

యేమి; సుత = పిల్లలు; వధూ = పెండ్లాము యనెడి; మీన = జలజంతువులు; ఉగ్ర = తీవ్రమైన; వాంఛ = కోరికలు; మద = గర్వము; క్రోధ = కోపము యనెడి; ఉల్లోల = పెద్ద తరంగములు గల; విశాల = విస్తారమైన ; సంస్కృతి = సంసారము యనెడి; మహా = గొప్ప; ఘోర = ఘోరమైన; అమిత = కడలేని; అంభోనిధిన్ = సముద్రమును;

భావము:

ఓ తండ్రీ! దానవేంద్రా! శాస్త్రాలు, కథలూ, గాథలూ అన్ని చదివి మధించాను. ఈ సంసారం ఒక భయంకరమైన మహా సముద్రం వంటిది; ఈ సంసార సాగరంలో భార్యా పుత్రులు తిమింగలాలు; కామం, క్రోధం మొదలైనవి ఉగ్రమైన కెరటాలు. ఇలాంటి ఘోరమైన సముద్రాన్ని దాటాలంటే అతి తెలివి, అనవసరమైన వాదప్రతివాదాలు తోటి సాధ్యం కాదు; ఈ చదువు సంధ్యలు ఏవీ, ఎందుకూ పనికి రావు; ఒక్క హరిభక్తి అనే నౌక మాత్రమే తరింపజేయగలదు."

7-184-వ.

అని పలికిన కొడుకును ధిక్కరించి మక్కువచేయక రక్కసుల తేడు దన తొడలపై నుండనీక గొబ్బున దిగద్రొబ్బి నిబ్బరంబగు కోపంబు దీపింప వేడిచూపుల మింట మంట లెగయ మంత్రులం జూచి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; పలికిన = అనుచున్న; కొడుకును = పుత్రుని; ధిక్కరించి = తిరస్కరించి; మక్కువ = గారాబము; చేయక = చేయకుండగ; రక్కసులతేడు = రాక్షసరాజు; తన = తన యొక్క; తొడల = తొడల; పైన్ = మీద; ఉండనీక = ఉండనీయక; గొబ్బునన్ = వేగముగా; దిగన్ = దిగిపోవునట్లు; ద్రొబ్బి = పడదోసి; నిబ్బరంబు = మిక్కుటము; అగు = అయిన; కోపంబు = కోపము; దీపింపన్ = జ్వలించుచుండగ; వేడి = వేడి; చూపులన్ = చూపు లమ్మట; మింటన్ = ఆకాశమున; మంటలు = మంటలు; ఎగయన్ = చెలరేగ; మంత్రులన్ = మంత్రులను; చూచి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా పలుకుతున్న పుత్రుడిని ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడు గదిమాడు. ఒక్కసారిగా పుత్ర ప్రేమ పోయింది. ఒళ్ళో కూర్చోబెట్టుకున్న కన్న కొడుకును ఒక్క తోపు తోసేశాడు. తీవ్రమైన కోపంతో కళ్ళల్లోంచి నిప్పులు రాలుతుండగా, మంత్రులతో ఇలా అన్నాడు.

7-185-శా.

"క్రోడంబై పినతండ్రిఁ జంపె నని తాఁ గ్రోధించి చిత్తంబులో

వీడం జేయఁడు బంటుభంగి హరికిన్ విద్యేషికిన్ భక్తుడై

యోడం డక్కట! ప్రాణవాయువులు వీఁ డొప్పించుచున్నాఁడు నా

తోడన్ వైరముపట్టి నిట్టి జనకద్రోహిన్ మహిం గంటిరే."

టీకా:

క్రోడంబు = వరహావతారుడు; ఐ = అయ్యి; పినతండ్రిన్ = చిన్నాన్నను; చంపెను = చంపి వేసెను; అని = అని; తాన్ = తను; క్రోధించి = కోపము పెంచుకొని; చిత్తంబు = మనసు; లోన్ = లోనుండి; వీడన్ = దూరము; జేయఁడు = చేయడు; బంటు = సేవకుని; భంగిన్ = వలె; హరి = నారాయణుని; కిన్ = కి; విద్యేషి = విరోధి; కిన్ = కి; భక్తుడు = భక్తుడు; ఐ = అయ్యి; ఓడండు = సిగ్గుపడడు; అక్కట = అయ్యో; ప్రాణవాయువులు = ప్రాణవాయువులకు; వీడు = ఇతడు; ఒప్పించుచున్నాడు = అధీనము చేయుచున్నాడు; నా = నా; తోడన్ = తోటి; వైరము = పగ; పట్టెన్ = పట్టెను; ఇట్టి = ఇలాంటి; జనక = తండ్రికి; ద్రోహిన్ = ద్రోహము చేయువానిని; మహిన్ = నేలపైన; కంటిరే = ఎక్కడైనా చూసేరా.

భావము:

"విష్ణువు మాయా వరాహ రూపంలో వచ్చి సాక్షాత్తు తన పినతండ్రిని చంపేశాడని బాధ లేకుండా, సిగ్గు లేని వీడు మన వంశ విరోధికి బంటు లాగ భజన చేస్తాడా! పైగా నా తోటి విరోధానికి సిద్ధపడతాడా! అమ్మో! వీడు తన ప్రాణాలను సైతం అప్పజెప్పేస్తున్నాడు! ఇలా కన్న తండ్రికే ద్రోహం తలపెట్టి కొడుకును లోకంలో ఎక్కడైనా చూసారా?"

సప్తమ స్కంధము : ప్రహ్లాదుని హింసించుట

7-186-వ.

అని రాక్షసవీరుల నీక్షించి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; రాక్షసవీరులన్ = వీరులైన రాక్షసులను; ఈక్షించి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా పలికి హిరణ్యకశిపుడు వీరులైన తన రాక్షస భటులను ఇలా ఆదేశించాడు.

7-187-శా.

"పంచాబ్ధంబులవాడు తండ్రి నగు నా పక్షంబు నిందించి య
త్కించద్భీతియు లేక విష్ణు నహితుం గీర్తించుచున్నాడు వ
ల్లంచుం జెప్పిన మానఁ డంగమునఁ బుత్రాకారతన్ వ్యాధి జ
న్మించెన్ వీని వధించి రండు దనుజుల్ మీమీ పటుత్వంబులన్.

టీకా:

పంచ = ఐదు (5); అబ్ధంబుల = సంవత్సరముల వయసు; వాడు = వాడు; తండ్రి = తండ్రి; అగు = అయిన; నా = నా; పక్షంబున్ = మతమును; నిందించి = నిందించి; యత్ = ఏ; కించిత్ = కొంచెము యైన; భీతిన్ = భయము; లేక = లేకుండగ; విష్ణున్ = నారాయణుని; అహితున్ = విరోధిని; కీర్తించుచున్నాడు = స్తుతించుచున్నాడు; వల్లు = వద్దు; అంచున్ = అనుచు; చెప్పినన్ = చెప్పినప్పటికి; మానండు = మానివేయడు; అంగమునన్ = దేహములో; పుత్ర = కుమారుని; ఆకారతన = రూపుతో; వ్యాధి = రోగము; జన్మించెన్ = పుట్టెను; వీని = ఇతని; వధించి = చంపి; రండు = రండి; దనుజుల్ = రాక్షసులారా; మీమీ = మీ యొక్క; పటుత్వంబులన్ = బలముకొలది.

భావము:

"రాక్షసులారా! వీడేమో ఇంతా చేసి అయిదేండ్ల వాడు. చూడండి, కన్న తండ్రిని నన్నే ఎదిరిస్తున్నాడు. నన్ను లెక్క చేయకుండా, నదురు బెదురు లేకుండా, నా ఎదుటే శత్రువైన హరిని పొగడుతున్నాడు. "వద్దురా కన్నా!" అని నచ్చజెప్పినా వినటం లేదు. నా శరీరంలో పుట్టిన వ్యాధిలా పుత్రరూపంలో పుట్టుకొని వచ్చాడు. అందుచేత, మీరు ఈ ప్రహ్లాదుడిని తీసుకువెళ్ళి వధించి రండి. మీమీ పరాక్రమాలు ప్రదర్శించండి," అని ఆదేశించి ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

7-188-శా.

"అంగవ్రాతములోఁ జికిత్సకుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్ష చేయు క్రియ నీ యజ్ఞం గులద్రోహి దు
స్సంగుం గేశవపక్షపాతి నధముం జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగఖ్యాతిఁ జరించెదం గులము నిర్దోషంబు గావించెదన్.

టీకా:

అంగ = అవయవముల; వ్రాతము = సముదాయము; లోన్ = అందు; చికిత్సకుడు = వైద్యుడు; దుష్ట = పాడైన; అంగంబున్ = అవయవమును; ఖండించి = కత్తిరించివేసి; శేష = మిగిలిన; అంగ = అవయవముల; శ్రేణి = సముదాయమున; కిన్ = కు; రక్ష = శుభమును; చేయు = చేసెడి; క్రియన్ = విధముగ; ఈ = ఈ; అజ్ఞన్ = తెలివితక్కువ వానిని; కుల = వంశమునకు; ద్రోహిన్ = ద్రోహము చేయు వానిని; దుస్సంగున్ = చెడుసావాసము చేయువానిని; కేశవ = నారాయణుని (కేశవుడు - కేశి యను రాక్షసుని సంహరించినవాడు, విష్ణువు); పక్షపాతిన్ = పక్షము వహించు వాని; అధమున్ = నీచుని; చంపించి = సంహరింపజేసి; వీర = శౌర్యవంతమైన; వ్రత = కార్యములను చేసెడి నిష్ఠచే; ఉత్తుంగ = అత్యధికమైన; ఖ్యాతిన్ = కీర్తితో; చరించెదన్ = తిరిగెదను; కులము = వంశము; నిర్దోషము = కళంకము లేనిదిగా; కావించెదన్ = చేసెదను.

భావము:

"ఈ చెడు త్రోవ పట్టిన కుల ద్రోహి, శత్రు పక్షపాతీ, మూర్ఖుడూ అయిన ప్రహ్లాదుడు మన దానవ వంశంలో పుట్టిన దుష్టాంగం. వ్యాధి బారిన పడిన దుష్ట అవయవాన్ని ఖండించి, శస్త్రవైద్యుడు దేహంలోని మిగిలిన అవయవాలకు ఆరోగ్యం కలిగించి రక్షిస్తాడు. అలాగే, ఇతనిని చంపించి కులానికి మచ్చ లేకుండా చేస్తాను. ఒక మంచి పని చేసిన గొప్ప మహా వీరుడు అనే కీర్తిని పొందుతాను.

7-189-క.

హంతవ్యుడు రక్షింపను

మంతవ్యుడు గాడు యముని మందిరమునకున్

గంతవ్యుడు వధమున కుప

రంతవ్యం డనక చంపి రండి పడుచున్."

టీకా:

హంతవ్యుడు = చంపదగినవాడు; రక్షింపను = కాపాడుటకు; మంతవ్యుడు = యోచింప దగినవాడు; కాడు = కాడు; యముని = యముడి యొక్క; మందిరమున్ = ఇంటి; కున్ = కి; గంతవ్యుడు = పొదగినవాడు; వధమున్ = చంపుట; కున్ = కు; ఉపరంతవ్యుడు = మానదగినవాడు; అనక = అనకుండగ; చంపి = సంహరించి; రండి = రండి; ఈ = ఈ; పడుచున్ = పిల్లవానిని.

భావము:

ఇతడు చంపదగినవాడు. ఏ మాత్రం క్షమించదగినవాడు కాడు. ప్రహ్లాదుడు తక్షణం యమపురికి పంపదగినవాడు. తప్పులు మన్నించకండి. జాలి పడి విడిచిపెట్టకుండా వధించి రండి."

7-190-వ.

అని దానవేంద్రుం డానతిచ్చిన వాడి కోరిలు గల రక్కసులు పెక్కండు శూలహస్తలై వక్తంబులు
తెరిచికొని యుబ్బి బొబ్బలిడుచు ధూమసహిత దావదహనంబునుం బోలెఁ దావు సంకాశంబు
లయిన కేశంబులు మెరియ ఖేదన చేదన వాదంబులుఁ జేయుచు.

టీకా:

అని = అని; దానవేంద్రుండు = రాక్షసరాజు; ఆనతిచ్చినన్ = ఆజ్ఞాపించగా; వాడి = పదునైన; కోరిలు
= కోరలు; కల = కలిగిన; రక్కసులు = రాక్షసులు; పెక్కండు = అనేకులు; శూల = శూలమును;
హస్తలు = చేతులలో ధరించినవారు; ఐ = అయ్యి; వక్తంబులు = నోళ్ళు; తెరిచికొని = తెరుచుకొని;
ఉబ్బి = పొంగిపోతూ; బొబ్బలు = అరుపులు; ఇడుచున్ = పెడుతూ; ధూమ = పొగతో; సహిత =
కూడిన; దావదహనంబునన్ = కారుచిచ్చును; పోలెన్ = వలె; తావు = రాగితో; సంకాశంబులు =
పొల్చదగినట్టి; కేశంబులున్ = శిరోజములు; మెరియన్ = మెరుస్తుండగా; ఖేదన = కొట్టండి అనెడి;
చేదన = నరకండి అనెడి; వాదంబులున్ = అరుపులు; చేయుచున్ = పెడుతూ.

భావము:

ఇలా ప్రహ్లాదుడిని చంపమని దానవేంద్రుడు ఆజ్ఞాపించాడు. పదునైన కోరలు కలిగిన చాలామంది
రాక్షసులు చేతులలో శూలాలు పట్టుకుని, భయంకరంగా నోళ్లు తెరిచి అరుస్తూ ఉద్రేకంగా
గంతులు వేయసాగారు. విరబోసుకున్న ఎఱ్ఱటి జట్టుతో వాళ్ళు పొగతో వికృతంగా ఉన్న కార్చిచ్చు
మంటలు లాగా ఉన్నారు. అలాంటి భీకర ఆకారాలు గల ఆ రాక్షసులు వచ్చి ఆ బాలుడిని
తిట్టండి, కొట్టండి అని కేకలు పెడుతూ.....

7-191-ఉ.

"**బాలు**డు రాచబిడ్డడు కృ**పా**ళుడు సాధుడు లోకమాన్య సం

శ్రీలుడు వీర డవధ్యుఁ"డని **చి**క్కక స్రుక్కక క్రూరచిత్తులై

శూలములం దదంగముల **సు**స్థిరులై ప్రహరించి రుగ్ర వా

చాలత నందఱున్ దివిజ**శత్రు**డు వల్లనఁ డయ్యె భూవరా!

టీకా:

బాలుడు = చిన్నపిల్లవాడు; రాచబిడ్డడు = రాకుమారుడు; కృపాళుడు = దయ గలవాడు; సాధుడు = మెత్తని స్వభావము గలవాడు; లోక = లోకులచే; మాన్య = మన్నింపదగిన; శీలుడు = వర్తన గలవాడు; వీడు = ఇతడు; అవధ్యుడు = చందగినవాడు కాడు; అని = అని; చిక్కక = వెరవక; స్రుక్కక = భయపడక; క్రూర = భయంకరమైన; చిత్తులు = మనసు గలవారు; ఐ = అయ్యి; శూలములన్ = శూలములతో; తత్ = అతని; అంగములన్ = అవయవములను; సుస్థిరులు = బాగా నిలకడ గలవారు; ఐ = అయ్యి; ప్రహరించిరి = కొట్టిరి; ఉగ్ర = భీకరమైన; వాచాలతన్ = వాగుడుతో; అందఱున్ = అందరును; దివిజశత్రుడు = రాక్షసుడు; వల్లు = వద్దు; అనడు = అనకుండెడివాడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; భూవరా = రాజా.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! అంతట ఆ దానవులు "అయ్యో! ఇతగాడు బాగా చిన్న పిల్లాడు, బహు సుకుమారుడు, మీదుమిక్కిలి తమ రాకుమారుడు" అని కాని; "దయ గల వాడు, మంచి వాడు, అందరూ మెచ్చుకునే గుణం శీలం కలవాడు" అని కాని ఏమాత్రం జాలికూడా లేకుండా ప్రహ్లాదుడిని బాగా కొట్టారు. శూలాలతో క్రూరంగా పొడిచారు. గట్టిగా నానా మాటలు అన్నారు, తిట్టారు. నానా బాధలూ పెట్టారు ఇంత ఎదురుగా జరుగుతుంటే కన్నతండ్రి, కొడుకును కొట్టవద్దు అనటం లేదు, పైగా వినోదంగా చూస్తున్నాడు. సొంత కొడుకుమీద మరీ అంత పగ ఏమిటో.

7-192-చ.

పలువురు దానవుల్ పొడువ **బ**ాలుని దేహము లేశమాత్రము

న్్నొలియదు లోపలన్ రుధిర **ము**బ్బదు కందదు శల్య సంఘమున్

నలియదు దృష్టివైభవము **న**ష్టము గాదు ముఖేందు కాంతియుం

బొలియదు నూతనశ్రమము **పు**ట్టదు పట్టదు దీనభావమున్.

టీకా:

పలువురు = అనేకులు; దానవుల్ = రాక్షసులు; పొడువన్ = పొడవగా; బాలుని = పిల్లవాని;
దేహము = శరీరము; లేశ = కొంచపు; మాత్రమున్ = మాత్రము అయినను; ఒలియదు =
ఒరసికొనిపోదు, చిట్లదు; లోపలన్ = లోపలనుంచి; రుధిరము = రక్తము; ఉబ్బదు = పొంగదు;
కందదు = కందిపోదు; శల్య = ఎముకల; సంఘమున్ = గూడు; నలియదు = నలిగిపోదు; దృష్టి =
చూపులలోని; వైభవము = మెరుపు; నష్టముగాదు = తగ్గిపోదు; ముఖ = మోము యనెడి; ఇందు =
చంద్రుని; కాంతియున్ = ప్రకాశము; పొలియదు = నశింపదు; నూతన = కొత్తగ; శ్రమము = అలసట;
పుట్టదు = కలగదు; పట్టదు = చెందదు; దీనభావమున్ = భీరుత్వమును.

భావము:

అదేం విచిత్రమూ కాని, అంతమంది పెద్ద పెద్ద రాక్షసులు ఇలా ఆ ఒక్క బాలుడిమీద పడి శక్తి మీర
పొడుస్తుంటే, ప్రహ్లాదుడి శరీరం అసలు ఏమాత్రం కందనే కంద లేదు. రక్తం చిందలేదు, లోపలి
ఎముకలు విరగలేదు, కళ్ళ లోని కళ మాయ లేదు, ముఖం వాడలేదు, కనీసం అతనిలో ఎక్కడా
అలసట కూడా కనిపించ లేదు.

7-193-ఉ.

తన్ను నిశాచరుల్ పొడువ **దైత్య**కుమారుడు మాటిమాటి "కో!

పన్నగశాయి! యో! దనుజ**భంజ**న! యో! జగదీశ! యో! మహా

పన్నశరణ్య! యో! నిఖిల**ప్రా**వన!" యంచు నుతించుఁ గాని తాఁ

గన్నుల నీరుఁ దేఁడు భయ**కం**పసమేతుఁడుఁ గాఁడు భూవరా!

టీకా:

తన్నున్ = తనను; నిశాచరుల్ = రాక్షసులు (నిశాచరులు - నిశ (రాత్రి) యందు చరులు
(తిరుగువారు), రాక్షసులు); పొడువన్ = పొడవగా; దైత్య = రాక్షస; కుమారుడు = బాలుడు;
మాటిమాటికిన్ = అస్తమాను (మాటిమాటికి - ప్రతిమాటకు, అస్తమాను); ఓ = ఓ; పన్నగశాయి =
హరి (పన్నగ శాయి - పన్నగ (శేషసర్పము) పైన శాయి(శయనించువాడు), విష్ణువు); ఓ = ఓ ;

దనుజభంజన = హరి {దనుజ భంజనుడు - దనుజ (రాక్షసులను) భంజనుండు
 (సంహరించువాడు), విష్ణువు}; ఓ = ఓ ; జగదీశ = హరి {జగదీశుడు - జగత్ (విశ్వ మంతటకు)
 ఈశుడు (ప్రభువు), విష్ణువు}; ఓ = ఓ ; మహాపన్నశరణ్య = హరి {మహాపన్న శరణ్యుడు - మహా
 (గొప్ప) ఆపన్న (ఆపదలను పొందినవారికి) శరణ్యుడు (శరణము నిచ్చువాడు), విష్ణువు}; ఓ = ఓ ;
 నిఖిలపావన = హరి {నిఖిల పావనుడు - నిఖిల (సమస్తమును) పావనుడు (పవిత్రము
 జేయువాడు), విష్ణువు}; అంచున్ = అనుచు; నుతించున్ = కీర్తించును; కాని = అంతే కాని; తాన్ =
 తను; కన్నులన్ = కళ్ళమ్మట; నీరు = కన్నీరు; తేడు = తీసుకురాడు; భయ = భయముచే; కంప =
 వణుకు; సమేతుడు = తోకూడినవాడు; కాడు = కాడు; భూవరా = రాజా {భూవర - భూమికి
 వరుడు(భర్త), రాజు}.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! ఇలా రాక్షసులు తనను ఎంత క్రుమ్మినా, ప్రహ్లాదుడు మాటిమాటికీ "ఓ శేషశయనా!
 ఓ రాక్షసాంతకా! ఓ లోకనాయకా! ఓ దీనరక్షాకరా! ఓ సర్వపవిత్రా!" అని రకరకాలుగా భగవంతుణ్ణి
 ప్రార్థిస్తున్నాడు తప్పించి; కన్నీళ్ళు పెట్టటం లేదు; ఏ మాత్రం భయపడటం లేదు; కనీసం జంకటం
 లేదు.

7-194-ఉ.

పాలుడు లేచి దిక్కులకు; బాహువు లొడ్డడు; బంధురాజిలోఁ
దూలుడు; "ఘోరకృత్య" మని దూలుడు; తండ్రిని మిత్రవర్గముం
జీరుడు; మాతృసంఘము వనిచు సువర్ణగృహంబులోనికిం
దాలుడు; "కావరే" యనడు; తాపము నొందడు; కంటగింపడున్.

టీకా:

పాలుడు = పారిపోడు; లేచి = లేచిపోయి; దిక్కుల్ = దూరప్రదేశముల; కున్ = కు; బాహువులు =
 చేతులు; ఒడ్డుడు = అడ్డము పెట్టడు; బంధు = చుట్టముల; రాజి = సంఘము; లోన్ = లోకి; దూలుడు =
 ప్రవేశింపడు; ఘోర = ఘోరమైన; కృత్యము = కార్యము, పని; అని = అనుచు; దూలుడు = తిట్టడు;
 తండ్రిని = తండ్రిని; మిత్ర = స్నేహితుల; వర్గమున్ = సమూహమును; చీరడు = పిలువడు; మాతృ =

తల్లులు; సంఘము = సమూహము; వసించు = ఉండెడి; సువర్ణ = బంగారు; గృహంబు = ఇంటి; లోని
 = లోపలి; కిన్ = కి; తాళడు = దాగుకొనడు; కావరే = కాపాడండి; అనడు = అనడు; తాపమున్ =
 సంతాపమును; ఒందడు = పొందడు; కంటగింపడున్ = ద్వేషము చూపడు.

భావము:

ఆ రాక్షసులు ఎంత హింసిస్తున్నా ప్రహ్లాదుడు దూరంగా పారిపోడు; కొడుతుంటే చేతులు అయినా
 అడ్డం పెట్టుకోడు; చుట్టాల గుంపులోకి దూరి దాక్కోడు; ఇది "ఘోరం, అన్యాయం" అని తండ్రిని
 నిందించడు; స్నేహితులను సాయం రమ్మనడు; తన తల్లి, సవితి తల్లి మున్నగు తల్లులు నివాసం
 ఉండే బంగారు మేడల లోనికి పరుగెట్టి, "కాపాడండి" అని గోలపెట్టడు; అసలు బాధపడనే పడడు;
 వేదన చెందడు. తండ్రిని గానీ, బాధిస్తున్న రాక్షసులను కాని అసహాయంగా చూస్తున్న వారిని కానీ
 ఎవరినీ ద్వేషించడు; ఎంతటి విచిత్రం, ఇలాంటి పిల్లవాడు ఎక్కడైనా ఉంటాడా?

7-195-వ.

ఇట్లు సర్వాత్మకంబై యిట్టిదట్టి దని నిర్దేశింప రాని పరబ్రహ్మంబు దానయై య మృహావిష్ణుని
 యందుఁ జిత్తంబుజేర్చి తన్మయుం డయి పరమానందంబునం బొంది యున్న ప్రహ్లాదుని యందు
 రాక్షసేంద్రుండు దన కింకరులచేతం జేయించుచున్న మారణకర్మంబులు పాపకర్ముని యందుఁ
 బ్రయుక్తంబు లైన సత్కారంబులుం బోలె విఫలంబు లగుటం జూచి.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; సర్వాత్మకంబు = అఖిలము తానే యైనది; ఐ = అయ్యి; ఇట్టిదట్టిది =
 ఇలాంటిది అలాంటిది; అని = అని; నిర్దేశింపరాని = చెప్పలేనట్టి; పరబ్రహ్మంబు = పరబ్రహ్మము;
 తాన = తానే; ఐ = అయ్యి; ఆ = ఆ; మహా = గొప్ప; విష్ణుని = నారాయణుని (విష్ణువు - విశ్వమంతట)
 వ్యాపించినవాడు, హరి; అందున్ = అందు; చిత్తంబు = మనస్సును; చేర్చి = లగ్నముచేసి;
 తన్మయుండు = మైమరచినవాడు; అయి = అయ్యి; పరమ = అత్యధికమైన, సర్వాతీతమైన;
 ఆనందంబునన్ = ఆనందమును; పొంది = పొంది; ఉన్న = ఉన్నట్టి; ప్రహ్లాదుని = ప్రహ్లాదుని; అందున్
 = ఎడల; రాక్షసేంద్రుండు = రాక్షసరాజు; తన = తన; కింకరుల = సేవకుల; చేతన్ = చేత;
 చేయించుచున్న = చేయిస్తున్నట్టి; మారణ = చంపెడి; కర్మంబులు = కార్యములు, పనులు; పాప =

పాపపు; కర్ముని = పనులు చేయువారి; అందున్ = ఎడల; ప్రయుక్తంబులు = ప్రయోగింపబడినవి;
ఐన = అయిన; సత్కారంబులున్ = సన్మానములు; పోలెన్ = వలె; విఫలంబులు = వ్యర్థములు;
అగుటన్ = అగుట; చూచి = చూసి.

భావము:

ఇలా ప్రహ్లాదుడు ఎవరూ వర్ణించలేని ఆ సర్వాంతర్యామి అయిన పరబ్రహ్మము తానే అయ్యాడు. తన మనస్సును మహావిష్ణువు మీద నిలిపి తనను తానే మరచి తాదాత్మ్యం చెంది ఆనందంతో పరవశించి పోతున్నాడు. పాపాత్ముడి పట్ల చేసిన సన్మానాలు ఎలా వ్యర్థం అవుతాయో, అలా హిరణ్యకశిపుడు తన భటులచేత పెట్టిస్తున్న బాధలు అన్నీ విఫలం అయిపోతున్నాయి. ఇది చూసి హిరణ్యకశిపుడు ఇలా అనుకున్నాడు.

7-196-ఉ.

"శూలములన్ నిశాచరులు స్రుక్కక దేహము నిగ్రహింపఁగా
బాలుఁడు నేలపైఁ బడఁడు పాఱఁడు చావఁడు తండ్రినైన నా
పాలికి వచ్చి చక్రధరు పక్షము మానితి నంచుఁ బాదముల్
ఫాలము సోఁక మ్రొక్క డనపాయత నొందుట కేమి హేతువో?"

టీకా:

శూలములన్ = శూలములతో; నిశాచరులు = రాక్షసులు; స్రుక్కక = వెనుదీయక; దేహమున్ = శరీరమును; నిగ్రహింపగాన్ = దండింపగా, పొడవగా; బాలుడు = పిల్లవాడు; నేల = భూమి; పైన్ = మీద; పడడు = పడిపోడు; పాఱడు = పరిగెట్టడు; చావడు = మరణించడు; తండ్రిన్ = తండ్రిని; ఐన = అయిన; నా = నా; పాలి = వద్ద; కిన్ = కు; వచ్చి = వచ్చి; చక్రధరు = నారాయణుని; పక్షమున్ = పక్షమును; మానితిన్ = విడిచితిని; అంచున్ = అనుచు; పాదముల్ = కాళ్ళను; ఫాలము = నుదురు; సోకన్ = తగులునట్లు; మ్రొక్కడు = నమస్కరింపడు; అనపాయతన్ = ఆపదలు లేకపోవుట; ఒందుట = పొందుట; కున్ = కు; ఏమి = ఏమిటి; హేతువో = కారణమో.

భావము:

“ఇంత వీడు ఇంతమంది రాక్షసులు పగతో, పట్టుదలతో బరిసెలతో పొడుస్తుంటే, బాధలు భరించలేక క్రింద పడి దొర్లడు, పోనీ పారిపోడు, “చచ్చిపోతున్నా బాబోయ్” అనడు. కనీసం స్వంత తండ్రిని ఇక్కడే ఉన్నా కదా నా దగ్గరకి వచ్చి నేను ఇంక విష్ణువును ఆరాధించను, నన్ను క్షమించు అని కాళ్ళ మీద సాగిలపడడు. ఇలా ఏమాత్రం బాధ పొందకుండా, ప్రమాదం కలగకుండా ఆనందంగా ఉండటానికి కారణం ఏమిటో తెలియటం లేదు.”

7-197-వ.

అని శంకించుచు.

టీకా:

అని = అని; శంకించుచు = సందేహిస్తూ.

భావము:

ఇలా ఆలోచిస్తూ హిరణ్యకశిపుడు సందేహంలో పడ్డాడు.

7-198-నీ.

ఒకమాటు దిక్కుంభియూధంబుఁ దెప్పించి-

కైరలి డింభకునిఁ ద్రొక్కింపఁ బంపు;

నొకమాటు విషభీకరొరగ శ్రేణుల-

గడువడి నర్భకుఁ గఱవఁ బంపు;

నొకమాటు హేతిసంమోగ్రానలములోన-

విసరి కుమారుని వ్రేయఁ బంపు;

నొకమాటు కూలంకష్టోల్లొల జలధిలో-

మొత్తించి శాబకు ముంపఁ బంపు;

7-198.1-ఆ.

విషము బెట్ట బంపు; విదళింపఁగా బంపు;

దొడ్డ కొండచలుల ద్రోయ బంపు;

బట్టి కట్ట బంపు; బాధింపఁగా బంపు;

బాలు గినిసి దనుజపాలు డధిప!

టీకా:

ఒకమాటు = ఒకమారు; దిక్కుంబి = దిగ్గజముల {అష్టదిగ్గజములు - 1ఐరావతము 2పుండరీకము 3వామనము 4కుముదము 5అంజనము 6పుష్పదంతము 7సార్వభౌమము 8సుప్రతీకము అనెడి అష్టదిక్కు లందలి దివ్యమైన ఏనుగులు}; యూధంబున్ = గుంపును; తెప్పించి = తెప్పించి; కెరలి = చెలరేగి; డింభకుని = బాలుని; తొక్కింపన్ = తొక్కించుటకు; పంపున్ = పంపించును; ఒకమాటు = ఒకమారు; విష = విషము గలిగిన; భీకర = భయప్రదమైన; ఉరగ = పాముల; శ్రేణులన్ = వరుసలను; కడు = మిక్కిలి; వడిన్ = తీవ్రముగా; అర్భకున్ = బాలుని; కఱవన్ = కాటువేయుటకు; పంపున్ = పంపించును; ఒకమాటు = ఒకమారు; హేతి = మంటల; సంఘ = సమూహముతో; ఉగ్ర = భయంకరమైన; అనలము = అగ్ని; లోనన్ = లోనికి; విసిరి = విసిరేసి; కుమారునిన్ = పుత్రుని; వ్రేయన్ = పడవేయుటకు; పంపున్ = పంపించును; ఒకమాటు = ఒకమారు; కూలన్ = గట్టులను, చెలియలికట్టలను; కష = ఒరుసుకొనెడి; ఉల్లోల = పెద్ద అలలు గల; జలధి = సముద్రము; లోన్ = అందు; మొత్తించి = కొట్టించి; శాబకున్ = బాలుని; ముంపన్ = ముంచివేయుటకు; పంపున్ = పంపించును.

విషమున్ = విషమును; పెట్టన్ = పెట్టుటకు; పంపున్ = పంపించును; విదళింపగాన్ = చీల్చివేయుటకు; పంపున్ = పంపించును; దొడ్డ = పెద్ద; కొండచలులన్ = కొండచరియలనుండి; త్రోయన్ = తోసివేయుటకు; పంపున్ = పంపించును; పట్టి = పట్టుకొని; కట్టన్ = కట్టివేయుటకు; పంపున్ = పంపించును; బాధింపగాన్ = పీడించుటకు; పంపున్ = పంపించును; బాలున్ = పిల్లవానిని; కినిసి = కినుక వహించి; దనుజపాలుడు = రాక్షసరాజు; అధిప = రాజు.

భావము:

ధర్మరాజా! ఆ రాక్షసరాజుకి అనుమానంతో పాటు మరింత కోపం పెరిగిపోయింది. ఒకసారి, దిగ్గజాల లాంటి మదించిన ఏనుగులను తెప్పించి తన కొడుకును క్రింద పడేసి తొక్కించమని

పంపాడు; ఇంకోసారి, అతి భీకరమైన అనేక పెద్ద విషసర్పాల చేత గట్టిగా కరిపించమని
 పంపించాడు; మరోసారి, ఆ పిల్లవాడిని భగభగ ఉగ్రంగా మంటలతో మండుతున్న
 అగ్నిగుండాలలో పడేయండి అన్నాడు; ఇంకోమాటు, ఆ చిన్న పిల్లవాడిని పట్టుకొని బాగా చితగ్గొట్టి,
 నడిసముద్రంలో ముంచేసి రండని చెప్పాడు; విషం పెట్టి చంపేయమన్నాడు; కత్తితో
 నరికేయమన్నాడు; ఎత్తైన కొండ శిఖరాల మీద నుంచి క్రింద లోయలలోకి తోసేయమన్నాడు;
 కదలకుండా కట్టిపడేయమన్నాడు;. అలా ఆ హిరణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుడికి రకరకాల చిత్రహింసలు
 పెట్టించాడు

7-199-సీ.

ఒకవేళ నభిచార హోమంబు చేయించు-

నొకవేళ నెండల మండల బంచు;

నొకవేళ వానల ముపహతి నొందించు-

నొకవేళ రంధ్రంబు లుక్క బట్టు;

నొకవేళఁ దన మాయ నొదవించి బెగడించు-

నొకవేళ మంచున నొంటి నిలుపు;

నొకవేళఁ బెనుగాలి కున్నుఖుఁ గావించు-

నొకవేళఁ బాఠించు నుర్వి యందు;

7-199.1-తే.

నీరు నన్నంబు నిడనీక నిగ్రహించు;

గ్రశల నడిపించు; టువ్వించు గండశిలల;

గదల వ్రేయించు; వేయించు మునశరములఁ;

గొడుకు నొకవేళ నమరారి క్రోధి యగుచు.

టీకా:

ఒకవేళ = ఒక సమయమున; అభిచార = మారణ, చిల్లంది, శ్వేనయాగాది హింసార్థమైన;

హోమంబు = హోమములను; చేయించున్ = చేయించును; ఒకవేళ = ఒక సమయమున; ఎండలన్

= ఎండలలో; ఉండన్ = ఉండుటకు; పంచున్ = పంపించును; ఒకవేళ = ఒక సమయమున;
 వానలన్ = వానలలో; ఉపహతిన్ = ఉంచబడుటను; ఒందించున్ = పొందించును; ఒకవేళ = ఒక
 సమయమున; రంధ్రంబుల్ = నవరంధ్రములు; ఉక్కన్ = ఊపిరిసలపకుండగ; పట్టున్ =
 పట్టుకొనును; ఒకవేళ = ఒక సమయమున; తన = తన యొక్క; మాయన్ = మాయను; ఒదవించి =
 కలిగించి; బెగడించున్ = భయపెట్టును; ఒకవేళ = ఒక సమయమున; మంచునన్ = మంచునందు;
 ఒంటిన్ = ఒంటరిగా; నిలుపున్ = నిలబెట్టును; ఒకవేళ = ఒక సమయమున; పెనుగాలి = పెనుగాలి;
 కిన్ = కి; ఉన్ముఖున్ = ఎదురుగానుండువాని; కావించున్ = చేయును; ఒకవేళ = ఒక సమయమున;
 పాతించున్ = పాతిపెట్టించును; ఉర్విన్ = మట్టి; అందున్ = లో.
 నీరున్ = నీళ్ళు; అన్నంబున్ = ఆహారము; ఇడనీక = ఇవ్వనీయకుండగ; నిగ్రహించున్ = ఆపించును;
 కశలన్ = కొరడాలతో; అడిపించున్ = కొట్టించును; ఋవ్వించున్ = మీదకు విసిరించును;
 గండశిలలన్ = గండరాళ్ళతో; గదలన్ = గదలతో; వ్రేయించున్ = బాదించును; వేయించున్ =
 వేయించును; ఘన = పెద్ద; శరములన్ = బాణములతో; కొడుకున్ = కొడుకును; ఒకవేళ = ఒక
 సమయమున; అమరారి = రాక్షసుడు (అమరారి - అమరుల (దేవతల యొక్క) అరి (శత్రువు),
 రాక్షసుడు); క్రోధి = కోపము గలవాడు; అగుచు = అగుచు.

భావము:

దేవతల పాలిటి శత్రువు అయిన ఆ హిరణ్యకశిపుడు అంతులేని కోపంతో కొడుకును
 సంహరించడం కోసం చేయరానివి అన్నీ చేసాడు. ఒకరోజు, మారణహోమం చేయించాడు, ఇంకో
 నాడు, మండుటిండలలో నిలుపునా నిలబెట్టాడు, మరొక రోజు ఉపద్రవంగా కురుస్తున్న
 జడివానలోకి గెంటాడు. కుట్ట వాడి నవ రంధ్రాలు మూసి ఉక్కిరిబిక్కిరి చేయించాడు. మరొక
 నాడు, అంత చిన్న పసివాడికి తన మాయలు అన్నీ చూపించి భయపెట్టాడు. ఇంకోసారి, గడ్డ
 కట్టించే చలిగా ఉండే మంచులో ఒంటరిగా ఉంచేసాడు. మరొక రోజు, గాలిదుమారంలో
 ఎదురుగా నిలబెట్టేశాడు. మరొక సారి భూమిలో పాతి పెట్టేశాడు. ఆఖరుకి అన్నం నీళ్ళు
 ఇవ్వకుండా కడుపు మాడిపించాడు. కొరడాలతో కొట్టించాడు. గదలతో మోదించాడు. చివరికి
 చిన్న పిల్లాడు అని చూడకుండా అతని మీదికి రాళ్లు రువ్వించాడు. బాణాలు వేయించాడు. అలా
 ఒళ్లు తెలియని క్రోధంతో కన్న కొడుకును ఆ క్రూర దానవుడు చేయరాని ఘోరాతి ఘోరాలు అన్నీ
 చేయించాడు.

7-200-వ.

మఱియు ననేక మారణోపాయంబులఁ బాపరహితుం డైన పాపని రూపుమాపలేక
యేకాంతంబున దురంత చింతా పరిశ్రాంతుండయి రాక్షసేంద్రుండు దన మనంబున.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; అనేక = అనేకమైన; మారణ = చంపెడి; ఉపాయంబులన్ =
ఉపాయములతో; పాప = పాపము; రహితుండు = లేనివాడు; ఐన = అయిన; పాపని = బాలుని;
రూపుమాపన్ = చంపివేయ; లేకన్ = అలవికాక; ఏకాంతంబునన్ = ఒంటరిగా; దురంత =
దాటరాని; చింతా = వగపుచేత; పరిశ్రాంతుండు = అలసినవాడు; అయి = అయ్యి; రాక్షసేంద్రుండు =
రాక్షసరాజు; తన = తన యొక్క; మనంబునన్ = మనసులో.

భావము:

అంతేకాక, ఏ పాపం ఎరుగని ఆ పసివాడైన ఆ ప్రహ్లాదుడిని, ఎలాగైనా చంపాలని ఎన్నో విధాల
ప్రయత్నించాడు. కాని సాధ్యంకాలేదు. ఆ దానవ చక్రవర్తి హిరణ్యకశిపుడు మనసంతా నిండిన
అంతులేని దిగులుతో ఇలా ఆలోచించసాగాడు.

7-201-ఉ.

ముంచితి వార్ధులన్, గదల మొత్తితి, శైలతటంబులందు ద్రో
బ్బించితి, శస్త్రరాజిఁ బొడిపించితి, మీద నిభేంద్రపంక్తి తో
ప్పించితి; ధిక్కురించితి; శపించితి; ఘోరదవాగ్నులందుఁ ద్రో
యించితి; బెక్కుపాట్ల నలయించితి; జావఁ డి దేమి చిత్రమో

టీకా:

ముంచితిని = ముంచివేసితిని; వార్ధులన్ = సముద్రములలో; గదలన్ = గదలతో; మొత్తితిన్ =
మొత్తాను; శైల = పర్వత; తటంబుల్ = చరియల; అందున్ = అందునుండి; ద్రోబ్బించితిన్ =
తోయింపించేను; శస్త్ర = కత్తుల; రాజిన్ = అనేకముచే; పొడిపించితిన్ = పొడిపించేను; మీదన్ =

శరీరము పైకి; ఇభ = ఏనుగులలో; ఇంద్ర = గొప్పవాని; పంక్తిన్ = గుంపుచేత; తొప్పించితిన్ = తొక్కించితిని; ధిక్కరించితిన్ = బెదిరించితిని; శపించితిని = తిట్టితిని; ఘోర = భయంకరమైన; దవాగ్నులు = కార్చిచ్చులు; అందున్ = లో; త్రోయించితిన్ = తోయించితిని; పెక్కు = అనేకమైన; పాట్లన్ = బాధలచే; అలయించితిన్ = కష్టపెట్టితిని; చావడు = చనిపోడు; ఇది = ఇది; ఏమి = ఏమి; చిత్రమో = వింతయోకదా.

భావము:

“సముద్రాలలో ముంచింపించాను; గదలతో చావ మోదించాను; కొండలమీద నుంచి తోయించాను; కత్తులతో పొడిపించాను; క్రింద పడేసి ఏనుగులతో తొక్కింపించాను; కొట్టించాను; తిట్టించాను; ఎన్నో రకాలుగా బాధింపించాను; నిప్పుల్లోకి పడేయించాను; అయినా ఈ కుఱ్ఱాడు ప్రహ్లాదుడు చచ్చిపోడు. ఇదెంతో వింతగా ఉందే.

7-202-చ.

ఎఱుగఁడు జీవనోషధము; లెవ్వరు భర్తలు లేరు; బాధలం
దఱులఁడు నైజ తేజమునఁ; దధ్యము జాడ్యము లేదు; మిక్కిలిన్
మెఱయుచు నున్నవాఁ; డొక నిమేషము దైన్యము నొందఁ డింక నే
తెఱుగునఁ ద్రుంతు? వేసరితి; దివ్యము వీని ప్రభావ మెట్టిదో?

టీకా:

ఎఱుగడు = తెలిసినవాడు కాడు; జీవన = మరణించకుండెడి; జీవనములు = మందులను;
 ఎవ్వరున్ = ఎవరుకూడ; భర్తలు = రక్షించువారు; లేరు = లేరు; బాధలన్ = కష్టములకు; తఱులడు = చలించడు; నైజ = స్వాభావిక; తేజమునన్ = తేజస్సుతో; తధ్యము = నిశ్చయముగా; జాడ్యము = జడ్డుదనము; లేదు = లేదు; మిక్కిలిన్ = పెద్దగ; మెఱయుచున్ = ప్రకాశించుచు; ఉన్నవాడు = ఉన్నాడు; ఒక = ఒక; నిమేషమున్ = కొద్ది సమయ మైనా; దైన్యమున్ = దీనతను; ఒందడు = పొందడు; ఇంకన్ = ఇంకా; ఏ = ఎలాంటి; తెఱుగునన్ = విధానములను; త్రుంతున్ = చంపగలను; వేసరితిన్ = విసిగిపోతిని; దివ్యము = చాలా గొప్పది; వీని = ఇతని; ప్రభావము = మహిమ; ఎట్టిదో = ఎలాంటిదో కదా.

భావము:

మరణంలేని మందులు (అమృతం) ఏమైనా తాగాడు అనుకుందా మంటే, అలాంటివి వీడికి తెలియదు కదా. పోనీ ఎవరైనా కాపాడుతున్నారా, అంటే అలాంటి వారు ఎవరూ లేరు. నిశ్చయంగా స్వభావసిద్ధంగానే వీనికి జాడ్యాలు అంటవేమో? బాధలు ఎన్ని పెట్టినా దేహ కాంతి తగ్గటం లేదు. ఏ నిమిషం దీనత్వం పొందడు. ఇంక ఈ ప్రహ్లాదుడిని ఎలా చంపాలి. ఎలాగో తెలియక విసుగొస్తోంది. ఇంతటి వీడి శక్తి చూస్తే, ఇదేదో దివ్యమైన ప్రభావంలా అనిపిస్తోంది.

7-203-వ.

అదియునుం గాక తొల్లి శునశ్శేపుం డను మునికుమారుండు దండ్రి చేత యాగపశుత్వంబునకు దత్తుం డయి తండ్రి తనకు నపకారి యని తలంపక బ్రదికిన చందంబున.

టీకా:

అదియునున్ = అంతే; కాక = కాకుండగ; తొల్లి = పూర్వము; శునశ్శేపుండు = శునశ్శేపుడు; అను = అనేడి; ముని = మునుల; కుమారుండు = పుత్రుడు; తండ్రి = తండ్రి; చేతన్ = వలన; యాగ = యజ్ఞమునకైన; పశుత్వంబున్ = బలిపశువు అగుట; కున్ = కు; దత్తుండు = ఇయ్యబడినవాడు; అయి = అయ్యి; తండ్రిన్ = తండ్రిని; తన = తన; కున్ = కు; అపకారి = హాని చేసినవాడు; అని = అని; తలపక = భావించకుండగ; బ్రదికిన = ఆపదనుండి బయటపడిన; చందంబునన్ = విధముగ.

భావము:

పూర్వకాలంలో అజీగర్తుడు అని ఒక ముని ఉండేవాడు. శునశ్శేపుడు అతని నడిమి కొడుకు. ఆ తండ్రి ధనం కోసం తన నడిమి కొడుకును యాగ పశువుగా ఇచ్చేసేడట. అయినా కూడ ఆ బాలుడు తండ్రిని అపకారిగా భావించకుండా ఉపకారిగానే భావించి జీవించి ఉన్నాడట. అలాగే నా కొడుకు ప్రహ్లాదుడు కూడ ఉన్నాడే!

7-204-క.

ఆగ్రహమునఁ నేఁ జేసిన

నిగ్రహములు పరులతోడ నెఱి నొకనాఁడున్

విగ్రహము లనుచుఁ బలుకఁ డ

మగ్రహములుగా స్మరించు నొవ్వఁడు మదిలోన్.

టీకా:

ఆగ్రహమునన్ = కోపముతో; నేన్ = నేను; చేసిన = చేసినట్టి; నిగ్రహములు = దండనములు; పరుల = ఇతరుల; తోడన్ = తోటి; నెఱిన్ = వక్రతతో; ఒక = ఒక; నాడున్ = రోజున కూడ; విగ్రహములు = విరోధములుగా; పలుకడు = చెప్పడు; అనుగ్రహములు = సత్కారములు; కాన్ = అయినట్లు; స్మరించున్ = తలచును; నొవ్వడు = బాధపడడు; మది = మనసు; లోన = లోపల.

భావము:

అంతే కాకుండా, నేను కోపంతో వీడిని ఎన్ని రకాల బాధలు పెట్టినా, ఎక్కడా ఎవరి దగ్గర మా నాన్న ఇలా బాధిస్తున్నాడు అంటూ చెప్పుకోడు. పైపెచ్చు అవన్నీ హితములుగానే తలుస్తున్నాడు. మనసులో కూడా బాధ పడడు. వీడి తత్వం ఏమిటో అర్థం కావటంలేదు.

7-205-వ.

కావున వీఁడు మహాప్రభావసంపన్నుండు వీనికెందును భయంబు లేదు; వీనితోడి విరోధంబునం దనకు మృత్యువు సిద్ధించు" నని నిర్ణయించి చిన్నబోయి ఖిన్నుండై ప్రసన్నుండు గాక క్రిందు జూచుచు విషణ్ణుండై చింతనంబు జేయుచున్న రాజునకు మంతనంబునఁ జండామార్కు లిట్లనిరి.

టీకా:

కావున = అందుచేత; వీడు = ఇతడు; మహా = గొప్ప; ప్రభావ = మహిమ; సంపన్నుడు = సమృద్ధిగా గలవాడు; వీని = ఇతని; కిన్ = కి; ఎందున్ = ఎక్కడను; భయంబు = భయము; లేదు = లేదు; వీని = ఇతని; తోడి = తోటి; విరోధంబునన్ = శత్రుత్వముతో; తన = తన; కున్ = కు; మృత్యువు = మరణము; సిద్ధించును = కలుగును; అని = అని; నిర్ణయించి = నిశ్చయించుకొని; చిన్నబోయి =

చిన్నతనముపడి; ఖిన్నుండు = దుఃఖించువాడు; ఐ = అయ్యి; ప్రసన్నుండు = సంతోషము గలవాడు;
 కాక = కాకుండగ; క్రిందు = కిందకు, నేలచూపులు; చూచుచున్ = చూచుచు; విషణ్ణుండు =
 విచారపడువాడు; ఐ = అయ్యి; చింతనంబు జేయుచున్న = ఆలోచించుతున్న; రాజన్ = రాజున; కున్
 = కు; మంతనంబునన్ = ఏకాంతముగా, సంప్రదింపులలో; చండామార్కులు = చండామార్కులు;
 ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి;

భావము:

ఈ ప్రహ్లాదుడు సామాన్యుడు కాదు, గొప్ప శక్తిమంతుడు. దేనికి భయపడడు." అని ఆలోచించుకుని,
 "కనుక ఈ పిల్లాడితో విరోధం పెట్టుకుంటే తనకు మృత్యువు తప్ప" దని నిశ్చయించుకున్నాడు.
 అనవసరంగా ఈ పసివాడిని పెట్టిన బాధలు తలచుకుని చిన్నబుచ్చుకుంటూ, నేల చూపులు
 చూస్తూ బాధపడుతున్నాడు దానవేంద్రుడు. అప్పుడు హిరణ్యకశిపుడితో చండామార్కులు
 ఏకాంతంగా ఇలా ధైర్యం చెప్పారు.

7-206-శా.

"శుభ్రఖ్యాతివి నీ ప్రతాపము మహాచోద్యంబు దైత్యేంద్ర! రో
 షభ్రూయుగ్మ విజృంభణంబున దిగీశవ్రాతముం బోరులన్
 విభ్రాంతంబుగఁ జేసి యేలితి గదా విశ్వంబు వీఁ డెంత? యీ
 ద్రభ్రోక్తుల్ గుణదోషహేతువులు చింతంబొంద నీ కేటికిన్?

టీకా:

శుభ్ర = పరిశుద్ధమైన; ఖ్యాతివి = కీర్తి కలవాడవు; నీ = నీ యొక్క; ప్రతాపము = పరాక్రమము; మహా =
 గొప్ప; చోద్యము = చిత్రము; దైత్యేంద్ర = రాక్షసరాజు; రోష = క్రోధముతో కూడిన; భ్రూ = కనుబొమల;
 యుగ్మ = జంట యొక్క; విజృంభణంబునన్ = విప్పారుటవలన; దిగీశ = దిక్పాలకుల {దిక్పాలురు -
 1ఇంద్రుడు 2అగ్ని 3యముడు 4నిర్భతి 5వరుణుడు 6వాయువు 7కుబేరుడు 8ఈశానుడు};
 వ్రాతము = సమూహమునుకూడ; పోరులన్ = యుద్ధములలో; విభ్రాజితంబుగన్ = కలతపడినదిగ;
 చేసి = చేసి; ఏలితి = పాలించితివి; కదా = కదా; విశ్వంబున్ = జగత్తును; వీడు = ఇతడు; ఎంత =
 ఏపాటివాడు; ఈ = ఇట్టి; ద్రభ్ర = అల్పపు; ఉక్తులు = పలుకులు; గుణ = సుగుణములకు; దోష =

రోషమును కలుగుటకు; హేతువులు = కారణములు; చింతన్ = విచారమున; పొందన్ = పడుట; నీ = నీ; కున్ = కు; ఏటికిన్ = ఎందుకు.

భావము:

"ఓ రాక్షసేంద్రా! నీవు నిర్మలమైన కీర్తిశాలివి. నీ ప్రతాపం అత్యద్భుతమైనది. నీవు యుద్ధంలో ఒక మాటు కనుబొమ్మలు కోపంతో చిట్టిస్తే చాలు దిక్పాలకులు సైతం భయపడిపోతారు. ఇలా ప్రపంచం అంతా ఏకఛత్రాధిపత్యంగా ఏలావు. అంతటి నీకు పసివాడు అనగా ఎంత? ఈ మాత్రానికే ఎందుకు విచారపడతావు? ఇంతకు ఇతడు పలికే తెలిసీ తెలియని మాటలకు నువ్వు దిగులు పడటం దేనికి?"

7-207-శా.

వక్రంఁదైన జనుండు వృద్ధ గురు సేవంజేసి మేధానయో
ప్రకాంతిన్ విలసిల్లు మీదట వయఃప్రాకంబుతో బాలకున్
శక్రద్వేషణబుద్ధుఁ జేయుము మదిం జాలింపు మీ రోషమున్
శుక్రాచార్యులు వచ్చునంత కితఁడున్ సుశ్రీయుతుం డయ్యెడున్."

టీకా:

వక్రండు = వంకరబుద్ధి గలవాడు; ఐన = అయిన; జనుండు = వాడు; వృద్ధ = పెద్దలను; గురు = గురువులను; సేవన్ = సేవించుట; చేసి = చేసి; మేధః = బుద్ధి; నయః = నీతి; ఉపకాంతిన్ = ప్రారంభ మగుటచేత; విలసిల్లు = ప్రకాశించును; మీదటన్ = ఆ పైన; వయః = వయస్సు; పాకంబు = పరిపక్వమగుట; తోన్ = తో; బాలకున్ = పిల్లవానిని; శక్ర = ఇంద్రుని; ద్వేషణ = ద్వేషించెడి; బుద్ధున్ = బుద్ధిగలవానిని; చేయుము = చేయుము; మదిన్ = మనసున; చాలింపుము = ఆపుము; ఈ = ఈ; రోషమున్ = క్రోధమును; శుక్రాచార్యులు = శుక్రాచార్యులు; వచ్చున్ = వచ్చెడి; అంత = సమయమున; కున్ = కు; ఇతడున్ = ఇతడు కూడ; సు = మంచితనము యనెడి; శ్రీ = సంపద; యుతుండు = కలవాడు; అయ్యెడున్ = కాగలడు.

భావము:

"రాక్షసరాజా! ఎంతటి వంకర బుద్ధితో అల్లరిచిల్లరగా తిరిగేవాడు అయినా, పెద్దలు గురువులు దగ్గర కొన్నాళ్ళు సేవ చేసి జ్ఞానం సంపాదించి బుద్ధిమంతుడు అవుతాడు కదా. ఆ తరువాత మన ప్రహ్లాదుడికి వయసు వస్తుంది. వయసుతో పాటు ఇంద్రుడి మీద విరోధం పెరిగేలా బోధించవచ్చు. ఇప్పుడు కోప్పడ వద్దు. గురుదేవులు శుక్రాచార్యులు వారు వచ్చే లోపల మంచి గుణవంతుడు అవుతాడు. ఆ పైన ఆయన పూర్తిగా దారిలో పెడతారు."

7-208-వ.

అని గురుపుత్రులు పలికిన రాక్షసేశ్వరుండు "గృహస్థులైన రాజులకు నుపదేశింపఁ దగిన ధర్మార్థకామంబులు ప్రహ్లాదునకు నుపదేశింపుఁ"డని యనుజ్ఞ జేసిన, వారు నతనికిఁ ద్రివర్గంబు నుపదేశించిన నతండు రాగద్వేషంబులచేత విషయాసక్తులైన వారలకు గ్రాహ్యంబు లైన ధర్మార్థకామంబులుఁ దనకు నగ్రాహ్యంబు లనియును వ్యవహార ప్రసిద్ధికొఱకైన భేదంబు గాని యాత్మభేదంబు లేదనియును ననర్థంబుల యందర్థకల్పన చేయుట దిగ్భ్రమం బనియు నిశ్చయించి, గురూపదిష్ట శాస్త్రంబులు మంచివని తలంపక గురువులు దమ గృహస్థ కర్మానుష్ఠానంబులకుం బోయిన సమయంబున.

టీకా:

అని = అని; గురుపుత్రులు = చండామార్కులు {గురుపుత్రులు - శుక్రాచార్యుని కుమారులు, చండామార్కులు}; పలికినన్ = చెప్పగా; రాక్షసేశ్వరుండు = రాక్షసరాజు; గృహస్థులు = వివాహమైనవారు; ఐన = అయినట్టి; రాజుల్ = రాజుల; కున్ = కు; ఉపదేశింపన్ = తెలుపుటకు; తగిన = అర్హమైన; ధర్మార్థకామంబులు = ధర్మార్థకామములను; ప్రహ్లాదున్ = ప్రహ్లాదున; కున్ = కు; ఉపదేశింపుడు = తెలియజెప్పండి; అని = అని; అనుజ్ఞ = ఆనుమతి; చేసినన్ = ఇవ్వగా; వారున్ = వారు కూడ; అతని = అతని; కిన్ = కి; త్రివర్గంబున్ = ధర్మార్థకామములను; ఉపదేశించిన = చెప్పగా; అతండు = అతడు; రాగ = అనురాగము; ద్వేషంబుల = విరోధముల; చేతన్ = వలన; విషయ = ఇంద్రియార్థము లందు; ఆసక్తులు = ఆసక్తి గలవారు; ఐన = అయిన; వారల = వారి; కున్ = కి; గ్రాహ్యంబులు = గ్రహింపదగినవి; ఐన = అయిన; ధర్మార్థకామంబులు = ధర్మార్థకామములు; తన =

తన; కున్ = కు; అగ్రాహ్యంబులు = గ్రహింపదగినవి కాదు; అనియున్ = అని; వ్యవహార = వ్యవహారముల; ప్రసిద్ధి = మిక్కిలి సిద్ధించుట; కొఱకు = కోసము; ఐన = అయిన; భేదంబు = భేదములే; కాని = తప్పించి; ఆత్మన్ = వానిలో; భేదంబు = భేదము; లేదు = లేదు; అనియున్ = అని; అనర్థంబులు = ప్రయోజనములు కానివాని; అందున్ = లో; అర్థ = ప్రయోజనములను; కల్పన = ఊహించుకొనుట; చేయుట = చేయుట; దిగ్భ్రమంబు = భ్రాంతి; అనియున్ = అని; నిశ్చయించి = నిశ్చయించుకొని; గురు = గురువులచే; ఉపదిష్ట = ఉపదేశింపబడిన; శాస్త్రంబులు = చదువులు; మంచివి = మంచివి; అని = అని; తలంపక = భావింపక; గురువులు = గురువులు; తమ = తమ యొక్క; గృహస్థ = ఇంటి యందున్న; కర్మ = కార్యములను; అనుష్ఠానంబుల్ = చేయుట; కున్ = కు; పోయిన = వెళ్ళిన; సమయంబున = సమయము నందు.

భావము:

ఇలా శుక్రుని కొడుకులు బోధించి చెప్పటంతో, ఆ దానవ చక్రవర్తి శాంతించాడు. "వివాహమైన క్షత్రియులు నేర్వదగిన ధర్మ అర్థ కామములను ప్రహ్లాదుడికి నేర్పండి" అని ఆదేశించాడు. గురువులు చండామార్కులు ఆవిధంగానే చెప్పసాగారు. కాని "నానా విధాలైన కోరికలు కలవారికి ఈ ధర్మశాస్త్రం, అర్థశాస్త్రం, కామశాస్త్రం కావాలి. కనుక ఈ గురువులు చెప్పే పాఠాలు మంచివి కావు. లోక వ్యవహారం కోసమే ఈ తేడాలు తప్ప, ఆత్మకు మాత్రం ఏ మార్పులు లేవు. ప్రయోజనం లేని వీటి గురించి ఏదో ప్రయోజనం ఉంది అనుకోవడం భ్రాంతి మాత్రమే." అని ప్రహ్లాదుడు నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. గురువులు తమ గృహకృత్యాలు, జపాలు, తపాలు మున్నగు నిత్యకృత్యాలు కోసం వెళ్ళే సమయం గమనించాడు.

7-209-క.

ఆటలకుఁ దన్ను రమ్మని

పాటించి నిశాటసుతులు బ్రాపించిన దో

పాటకులేంద్రకుమారుఁడు

పాటవమున వారిఁ జీరి ప్రజ్ఞాన్వితుడై.

టీకా:

ఆటల = క్రీడల; కున్ = కు; తన్ను = తనను; రమ్మ = రావలసినది; అని = అని; పాటించి = పట్టుపట్టి, బతిమాలి; నిశాట = రాక్షస; సుతులు = బాలురు; భాషించినన్ = అడుగగా; దోషాట = (దోషవర్తన గల) రాక్షస; కుల = వంశ; ఇంద్ర = రాజ యొక్క; కుమారుడు = పుత్రుడు; పాటవమున = నేర్పుతో; వారిన్ = వారిని; చీరి = పిలిచి; ప్రజ్ఞ = తెలివి; ఆన్వితుడు = కలవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

అతనితో చదువుకుంటున్న రాక్షసుల పిల్లలు తమతో ఆడుకోడానికి రమ్మని పిలిచారు. అప్పుడు దోషాచారులు దానవుల చక్రవర్తి కుమారుడు, మంచి ప్రజ్ఞానిధి అయిన ప్రహ్లాదుడు వారితో చేరి నేర్పుగా ఇలా చెప్పసాగాడు.

7-210-క.

"చెప్పఁ దొక చదువు మంచిది

చెప్పెడిఁ దగులములు చెవులు చిందఱ గొనఁగాఁ

జెప్పెడు మన యెడ నొజ్జలు

చెప్పెద నొక చదువు వినుఁడు చిత్తము లలరన్."

టీకా:

చెప్పడు = తెలుపడు; ఒక = ఒక; చదువు = శాస్త్రము; మంచిది = మంచిది; చెప్పెడిన్ = చెప్పును;

తగులములు = సాంసారిక బంధనములను; చెవులు = చెవులు; చిందఱగొనగాన్ =

చెదిరిపోవునట్లు; చెప్పెడు = చెప్పును; మన = మన; ఎడన్ = అందు; ఒజ్జలు = గురువులు; చెప్పెదన్

= తెలిపెదను; ఒక = ఒకటి; చదువు = విద్యని; వినుడు = వినండి; చిత్తముల్ = మనసులు; అలరన్ =

సంతోషించునట్లుగ.

భావము:

"ఓ స్నేహితులారా! మన గురువులు మన కెప్పుడు ఒక్క మంచి చదువు కూడ చెప్పటం లేదు కదా! ఎప్పుడు చూసినా చెవులు చిల్లులు పడేలా సంసార భోగ విషయాలైన కర్మబంధాలను గూర్చి చెప్తున్నారు. మీ మనసుకు నచ్చే మంచి చదువు నేను చెప్తాను. వినండి."

7-211-వ.

అని రాజకుమారుండు కావునఁ గరుణించి సంగడికాండ్రతోడ నగియెడి చందంబునఁ గ్రీడలాడుచు సమానవయస్కులైన దైత్యకుమారుల కెల్ల నేకాంతంబున నిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; రాజ = రాజ యొక్క; కుమారుండు = పుత్రుడు; కావునన్ = కనుక; కరుణించి = దయచూపి; సంగడికాండ్ర = తోటివారి; తోడన్ = తోటి; నగియెడి = పరిహాసముల; చందంబునన్ = వలె; గ్రీడలు = ఆటలు; ఆడుచున్ = ఆడుతూ; సమానవయస్కులు = ఒకే వయసు వారు; ఐన = అయిన; దైత్య = రాక్షస; కుమారుల్ = బాలకుల; కున్ = కు; ఎల్లన్ = అందరకు; ఏకాంతమున = రహస్యముగా; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను;

భావము:

రాజకుమారుడు కాబట్టి ప్రహ్లాదుడు తన దానవ సహాధ్యాయులతో చనువుగా, ఇలా వారికి నచ్చచెప్పాడు. ఆడుతూ పాడుతూ వారితో కలిసిమెలిసి మెలగుతూ, వారందరికీ రహస్యంగా ఇలా బోధించాడు.

7-212-ఉ.

"**బా**లకులార రండు మన **ప్రా**యపు బాలురు కొంద ట్విష్టెఁ **గూ**లుట గంటిరే? గురుఁడు **క్తూ**రుఁ డనర్థచయంబునందు దు **శ్రీ**లత నర్థకల్పనముఁ **జే**సిడి గ్రాహ్యము గాదు శాస్త్రమున్ **మే** **తె**ఱిగించెదన్ వినిన **మీ**కు నిరంతర భద్ర మయ్యెడిన్.

టీకా:

బాలకులారా = పిల్లలూ; రండు = రండి; మన = మన; ప్రాయపు = వయసు కలిగిన, ఈడు; బాలురు = పిల్లలు; కొందఱు = కొంతమంది; ఉర్వి = భూమి; పైన్ = మీద; కూలుటన్ = మరణించుటను; కంటిరే = చూసితిరా; గురుడు = గురువు; క్రూరుడు = క్రూరమైనవాడు; అనర్థ = నివృత్తిశూన్యముల; చయంబున్ = సముదాయము; అందు = లో; దుశ్శీలతన్ = దుర్బుద్ధితో; అర్థ = ప్రయోజనముల; కల్పనమున్ = భ్రాంతిని; చేసిడిన్ = కలిగించుచున్నాడు; గ్రాహ్యములు = గ్రహింపదగినవి; కాదు = కాదు; శాస్త్రమున్ = విద్యను; మేలు = క్షేమమైనదానిని; ఎఱింగించెదన్ = తెలిపెదను; వినిన = విన్నచో; మీ = మీ; కున్ = కు; నిరంతర = ఎడతెగని; భద్రము = శ్రేయము; అయ్యెడిన్ = కలుగును.

భావము:

“ఓ పిల్లలూ! ఇలా రండి. పనికిమాలిన విషయాలన్నీ దుర్బుద్ధితో దయమాలిన మన గురువులు వాటికి ప్రయోజనాలు ఉన్నట్లు కల్పించి శాస్త్రాలు అంటూ గొప్పగా మనకు బోధిస్తున్నారు. అవి మనం నేర్చుకోదగ్గవి కావు. లోకంలో మన కళ్ళ ఎదుట మన ఈడు పిల్లలు కొందరు మరణించటం చూస్తూనే ఉన్నాం కదా. నేను చెప్పే విద్య వినండి మీకు ఎడతెగని క్షేమ స్థైర్యాలు కలుగుతాయి.

7-213-వ.

వినుండు సకల జన్మంబు లందును ధర్మార్థాచరణ కారణం బయిన మానుషజన్మంబు దుర్లభం; బంధుఁ బురుషత్వంబు దుర్గమం; బదియు శతవర్షపరిమితం బైన జీవితకాలంబున నియతంబై యుండు; నందు సగ మంధకారబంధురం బయి రాత్రి రూపంబున నిద్రాది వ్యవహారంబుల నిరర్థకంబయి చను; చిక్కిన పంచాశద్వత్సరంబు లందును బాల కైశోర కౌమారాది వయోవిశేషంబుల వింశతి హాయనంబులు గడచు; కడమ ముప్పది యబ్దంబులు నింద్రియంబుల చేతఁ బట్టుపడి దురవగాహంబు లయిన కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యంబులను పాశంబులం గట్టుపడి విడివడ సమర్థుండు గాక ప్రాణంబులకంటె మధురాయమాన యైన తృప్తికు లోనై భృత్య తస్కర వణిక్కర్మంబులఁ బ్రాణహాని యైన నంగీకరించి పరార్థంబుల నర్థించుచు, రహస్యసంభోగచాతుర్య సౌందర్య విశేషంబుల ధైర్యవల్లికా లవిత్రంబు లయిన

కళత్రంబులను, మహనీయ మంజుల మధురాలాపంబులు గలిగి వశులయిన శిశువులను,
 శీలవయోరూపధన్య లగు కన్యలను, వినయ వివేక విద్యాలంకారు లయిన కుమారులను, గామిత
 ఫలప్రదాతలగు భ్రాతలను, మమత్వ ప్రేమ దైన్య జనకు లయిన జననీజనకులను, సకల సౌజన్య
 సింధువు లయిన బంధువులను, ధన కనక వస్తు వాహన సుందరంబు లయిన మందిరంబులను,
 సుకరంబు లైన పశు భృత్య నికరంబులను, వంశపరంపరాయత్తంబు లయిన విత్తంబులను
 వర్జింపలేక, సంసారంబు నిర్జించు నుపాయంబుఁ గానక, తంతువర్గంబున నిర్గమద్వారశూన్యం
 బయిన మందిరంబుఁ జేరి చుట్టుపడి వెడలెడి పాటవంబు చాలక తగులుపడు కీటకంబు
 చందంబున గృహస్థుండు స్వయంకృతకర్మ బద్ధుండై శిశ్నోదరాది సుఖంబుల బ్రమత్తుండయి
 నిజకుటుంబపోషణ పారవశ్యంబున విరక్తిమార్గంబు దెలియనేరక, స్వకీయ పరకీయ
 భిన్నభావంబున నంధకారంబునం బ్రవేశించుం; గావునఁ గౌమార సమయంబున మనీషా
 గరిష్ఠుండై పరమ భాగవతధర్మంబు లనుష్ఠింప వలయు; దుఃఖంబులు వాంఛితంబులు గాక
 చేకులుభంగి సుఖంబులును గాలానుసారంబులై లబ్ధంబు లగుం; గావున వృథాప్రయాసంబున
 నాయుర్వ్యయంబు జేయం జనదు; హరిభజనంబున మోక్షంబు సిద్ధించు; విష్ణుండు
 సర్వభూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు ప్రియుండు; ముముక్షువైన దేహికి దేహావసానపర్యంతంబు
 నారాయణచరణారవింద సేవనంబు కర్తవ్యంబు.

టీకా:

వినుండు = వినండి; సకల = సమస్తమైన; జన్మంబులు = పుట్టుపులు; అందును = లోను; ధర్మ =
 ధర్మము; అర్థ = సంపదల కైనవానిని; ఆచరణ = చేయుటకు; కారణంబు = వీలగునది; మానుష =
 మానవ; జన్మంబు = పుట్టుక; దుర్లభంబు = పొందరానిది; అందున్ = వానిలో; పురుషత్వంబు =
 మగవా డౌట; దుర్గమంబు = అందుకొనరానిది; అదియున్ = అది కూడ; శత = వంద (100); వర్ష =
 సంవత్సరములకు; పరిమితంబు = మించనిది; ఐన = అయిన; జీవిత = జీవించెడి; కాలంబునన్ =
 సమయములో; నియతంబు = కేటాయంపబడినది; ఐ = అయ్యి; ఉండున్ = ఉండును; అందున్ =
 దానిలో; సగము = సగము (1/2 వంతు); అంధకార = చీకటిచే; బంధురంబు = నిండినది; అయి =
 అయ్యి; రాత్రి = రాత్రి; రూపంబునన్ = రూపములో; నిద్ర = నిద్ర; ఆది = మొదలగు; వ్యవహారంబులన్
 = పనులలో; నిరర్థకంబు = పనికిమాలినది; అయి = అయ్యి; చనున్ = జరిగిపోవును; చిక్కిన =
 మిగిలిన; పంచాశత్ = ఏభై (50); వత్సరంబులు = ఏళ్ళ; అందును = లోను; బాల = బాల్యము; కైశోర

= కైశోరము; కౌమార = కౌమారము; ఆది = మొదలగు; వయః = వయస్సు యొక్క {అవస్థాష్టకము -
 1కౌమారము (5సం.) 2పౌగండము(10సం.) 3కైశోరము(15సం.) 4బాల్యము (16సం.), 5కారుణ్యము
 (25సం.) 6యౌవనము (50) 7వృద్ధము (70) 8వర్షియస్త్యము (90), పాఠ్యంతరములు కలవు};
 విశేషంబుల = భేదములచేత; వింశతి = ఇరవై (20); హాయనంబులు = సంవత్సరములు; గడచున్ =
 జరిగిపోవును; కడమన్ = చివరగా; ముప్పది = ముప్పై; అబ్దంబులు = సంవత్సరములు;
 ఇంద్రియంబుల్ = ఇంద్రియముల; చేతన్ = చేత; పట్టుబడు = నష్టపోవును; దురవగాహంబులు =
 తెలియరానిది; అయిన = ఐన; కామ = కామము; క్రోధ = క్రోధము; లోభ = లోభము; మోహ =
 మోహము; మద = మదము; మాత్సర్యంబులు = మాత్సర్యములు; అను = అనెడి; పాశంబులన్ =
 బంధనములచే; కట్టుపడి = కట్టుపడి; విడివడన్ = బయటబడుటకు; సమర్థుండుగాక =
 చేతనైనవాడు; కాక = కాకుండి; ప్రాణంబుల్ = ప్రాణముల; కంటిన్ = కంటిను; మధురాయమాన =
 తీయనిదాని వలె నుండునది; ఐన = అయిన; తృష్ణ = అలవికాని ఆశ; కున్ = కు; లోను = వశము; ఐ
 = అయ్యి; భృత్య = సేవించుట; తస్కర = దొంగతనము చేయుట; వణిక్ = వర్తకపు; కర్మంబులన్ =
 పనులందు; ప్రాణహానిన్ = చావుని {ప్రాణహాని - ప్రాణములు హాని (నష్టమగుట), చావు}; ఐనన్ =
 అయినను; అంగీకరించి = ఒప్పుకొని; పర = ఇతరుల; అర్థంబులన్ = సొమ్మును, ధనములను;
 అర్థించుచు = కోరుతూ; రహస్య = రహస్యముగా చేసెడి; సంభోగ = సురత; చాతుర్య = నేరుపు;
 సౌందర్య = అందము యొక్క; విశేషంబుల = అతిశయములతో; ధైర్య = ధైర్యము యనెడి; వల్లికా =
 తీగలకు; లవిత్రంబులు = కొడవళ్ళు; అయిన = ఐన; కళత్రంబులను = భార్యలను; మహనీయ =
 గొప్పగా; మంజుల = సొగసైన; మధుర = తీయనైన; ఆలాపంబులన్ = పలుకులు; కలిగి = ఉండి;
 వశులు = స్వాధీనమున నుండువారు; అయిన = ఐన; శిశువులను = పిల్లలను; శీల = మంచి
 నడవడిక; వయః = ప్రాయము; రూప = అందమైన రూపములచే; ధన్యలు = కృతార్థులు; అగు =
 అయిన; కన్యలను = కూతుర్లను; వినయ = అణకువ; వివేక = తెలివి; విద్యా = చదువులతో;
 అలంకారులు = అలంకరింపబడినవారు; అయిన = ఐన; కుమారులనున్ = పుత్రులను; కామిత =
 కోరబడిన; ఫల = ప్రయోజనములను; ప్రదాతలు = ఒనగూర్చెడివారు; అగు = ఐన; భ్రాతలను =
 సోదరులను; మమత్వ = మమకారము; ప్రేమ = ప్రీతి; దైన్య = దీనత్వములను; జనకులు =
 కలిగించువారు; అయిన = ఐన; జననీజనకులను = తల్లిదండ్రులను; సకల = అఖిలమైన; సౌజన్య =
 మంచితనములకు; సింధువు = సముద్రమువంటివారు; అయిన = ఐన; బంధువులను =
 చుట్టములను; ధన = సంపదలు; కనక = బంగారము; వస్తు = వస్తువులు; సుందరంబులు =

అందమైనవి; అయిన = ఐన; మందిరంబులను = ఇండ్లను; సుకరంబులు = సుఖములను
 కలిగించెడివి; ఐన = అయిన; పశు = పశువులు; భృత్య = సేవక; నికరంబులను = సమూహములను;
 వంశపరంపరాయత్త = వంశానుక్రమముగ; ఆయత్తంబులు = సంక్రమించినవి; అయిన = ఐన;
 విత్తంబులను = ధనములను; వర్జింపలేక = విడువజాలక; సంసారంబు = సంసారమును; నిర్జించు
 = జయించెడి, దాటు; ఉపాయంబున్ = ఉపాయమును; కానక = కనుగొనలేక; తంతు = దారముల;
 వర్గంబునన్ = గుంపులో; నిర్గమ = బయటపడెడి; ద్వార = ద్వారము; శూన్యంబు = లేనిది; అయిన =
 ఐన; మందిరంబున్ = నివాసమును; చేరి = ప్రవేశించి; చుట్టుపడి = చుట్టబెట్టుకొని; వెడలెడి =
 బయల్పడెడి; పాటవంబు = నేర్పు; చాలక = లేక; తగులుపడు = చిక్కుకొనిన; కీటకంబు = పురుగు;
 చందంబునన్ = వలె; గృహస్థండు = గృహస్థుడు; స్వయం = తాను; కృత = చేసిన; కర్మ =
 కర్మములచే; బద్ధండు = బంధనముల జిక్కినవాడు; ఐ = అయ్యి; శిశ్న = మైథున; ఉదర = భోజన;
 సుఖంబులన్ = సుఖము లందు; ప్రమత్తండు = మిక్కిలి మత్తుగొన్నవాడు; అయి = అయ్యి; నిజ =
 తన; కుటుంబ = కుటుంబమును; పోషణ = పోషించుట యందు; పారవశ్యంబునన్ = ఒడలు
 మరచిపోవుటచే; విరక్తి = వైరాగ్య; మార్గంబున్ = మార్గమును; తెలియనేరక = తెలిసికొనలేక;
 స్వకీయ = తనది; పరకీయ = ఇతరులది యను; భిన్న = భేద; భావంబునన్ = బుద్ధితో;
 అంధకారంబునన్ = చీకటిలో; ప్రవేశించున్ = చేరును; కావున = కనుక; కౌమార = చిన్నతనపు;
 సమయంబునన్ = వయసులోనే; మనీషా = బుద్ధిబలమున; గరిష్ఠండు = శ్రేష్ఠండు; ఐ = అయ్యి;
 పరమ = అత్యుత్తమమైన; భాగవత = భాగవత; ధర్మంబులన్ = ధర్మములను; అనుష్ఠింపవలయును
 = ఆచరించవలెను; దుఃఖంబులు = దుఃఖములు; వాంఛితంబులు = కోరినవి; కాక = కాకుండగనే;
 చేకుట = కలిగెడి; భంగిన్ = విధముగనే; సుఖంబులను = సుఖములు కూడ; కాల = కాలమునకు;
 అనుసారంబులు = అనుసరించునవి; ఐ = అయ్యి; లబ్ధంబులు = దొరకునవి; అగున్ = అగును;
 కావున = కనుక; వృథా = వ్యర్థమైన; ప్రయాసంబునన్ = శ్రమతో; ఆయుః = జీవితకాలమును;
 వ్యయంబున్ = ఖర్చుపెట్టుట; చేయన్ = చేయుట; జనదు = తగదు; హరి = నారాయణుని;
 భజనంబునన్ = భక్తివలన; మోక్షంబు = ముక్తిపదము; సిద్ధించున్ = లభించును; విష్ణుండు =
 నారాయణుడు; సర్వ = సమస్తమైన; భూతంబుల్ = జీవుల; కున్ = కు; ఆత్మ = తమ లోనుండెడి;
 ఈశ్వరుండు = భగవంతుండు; ప్రియుండు = ఇష్టుడు; ముముక్షువు = మోక్షమును కోరెడివాడు; ఐన
 = అయిన; దేహికి = శరీరధారికి; దేహ = దేహము; అవసాన = తీరెడికాలము, మరణకాల;

పర్యంతంబున్ = వరకు; నారాయణ = విష్ణుమూర్తి; చరణ = పాదము లనెడి; అరవింద = పద్మముల; సేవనంబు = కైంకర్యము, సేవించుట; కర్తవ్యంబు = చేయవలసినది.

భావము:

ఇంకా వినండి. అన్ని జన్మలలోనూ ధర్మాలు ఆచరించగల మానవ జన్మ పొందడం చాలా కష్టం. అందులో పురుషుడుగా పుట్టడం ఇంకా కష్టం. మానవులకు ఆయుర్దాయం వంద సంవత్సరాలు మాత్రమే ఉంటుంది. దానిలో సగం అంటే ఏబై సంవత్సరాలు చీకటి నిండిన రాత్రి కావటం వలన నిద్ర మున్నగు వాటితో గడచిపోతుంది. పసివాడిగా, బాలుడుగా ఇరవై సంవత్సరాలు వ్యయమౌతాయి. మిగిలిన ముప్పై సంవత్సరాలు ఇంద్రియసుఖాలకు మానవుడు వశమై పోయి ఉంటాడు. కామం, క్రోధం, లోభం, మోహం, మదం, మత్సరం అనే, జీవుల పాలిటి భయంకర శత్రువులు ఆరింటిని అరిషడ్వర్గాలు అంటారు. ఈ అరిషడ్వర్గాల బంధాలలో చిక్కుకొని బయటకు రాలేక మానవుడు గింజుకుంటూ ఉంటాడు; జీవుడు తన ప్రాణం కంటి తియ్యగా అనిపించే ఆశ అనే పాశానికి దాసుడు అవుతాడు; ఈ కోరికల కారణంగా ఇతరుల ధనం ఆశిస్తూ ఉంటాడు; ఆ ధనం కోసం ఉద్యోగం, దొంగతనం, వ్యాపారం మున్నగు వృత్తులలో పడి ప్రాణం పోగొట్టుకోడానికి అయినా సిద్ధపడతాడు; అక్రమ సంబంధం, సౌఖ్యం పొందే చాతుర్యం, విశేషమైన అందాలు కోరుకుంటాడు; కాళ్లకు బంధాలు వేసే కట్టుకున్న భార్యలూ, జిలిబిలి పలుకులతో ఆనందింపజేస్తూ చెప్పిన మాట వినే తన శిశువులూ, మంచి నడతలు యౌవనం అందచందాలు కల కుమార్తెలూ, వినయ వివేకాలు కల విద్యావంతులు అయిన కొడుకులూ, కోరిన సహకారాలు అన్నీ అందించే సోదరులూ, ప్రేమానురాగలతో జాలిగోలిపే తల్లిదండ్రులూ, అన్నివిధాలా మంచిగా మెలిగే బంధువులూ, ఈ విధమైన రకరకాల బంధాలలో చిక్కుకుంటాడు. ఈ బంధాలను; డబ్బు, బంగారం, ఉపకరణాలు, వాహనాలు మొదలైన సౌకర్యాలను; పశువులు, సేవకులు మున్నగు సంపదలను; ఇంకా తరతరాల నుండి వారసత్వంగా వస్తున్న ఆస్తులను వదలిపెట్టలేక మానవుడు పూర్తిగా సంసారంలో పడిపోతాడు. సాలీడు గూటిలో చిక్కుకున్న చిన్న పురుగు ఎంత తన్నుకున్నా బయట పడలేదు. అలాగే ఈ సంసార పాశాలలో చిక్కుకున్న మానవుడు విడివడలేదు. తాను చేసిన కర్మల ఫలితాన్ని అనుభవిస్తూ ఉంటాడు; కామం సౌఖ్యాదుల మత్తులో పడి, తన కుటుంబాన్ని పోషించడంలో నిమగ్నుడై ముక్తి మార్గాన్ని మరచిపోతాడు; తాను వేరు, మిగతా వారు వేరు అనే ద్వైత భావంతో చీకట్లో పడతాడు; అందుకనే, చిన్నప్పుడే కౌమార వయసునుండే

బుద్ధిబలంతో పూర్తి భగవద్భక్తి, ధర్మాలను ఆచరించాలి. దుఃఖాలు కోరకుండానే వస్తాయి. అలాగే సుఖాలు కూడ ఆ సమయం వచ్చినప్పుడు అవే వస్తాయి. కనుక, మానవుడు వాటికోసం ఎంతో విలువైన తన జీవితకాలాన్ని వృథా చేసుకోకూడదు. విష్ణు భక్తి వలన మోక్షం లభిస్తుంది. సకల ప్రాణికోటికి శ్రీహరే ఆత్మీయుడు, పరమాత్మ, పరమేశ్వరుడు. ముక్తి కోరుకునే వాడికి జీవితాంతం వరకు, ఆ శ్రీమన్నారాయణుని పాదపద్మాలను సేవించడం మాత్రమే చేయదగిన పని.

7-214-సీ.

కంటిరే మనవారు ఘనులు గృహస్థులై-

విఫలులై కైకొన్న వెణ్ణితనము;

భద్రార్థులై యుండి పాయరు సంసార-

పద్ధతి నూరక పట్టుబడిరి;

కలయోనులం దెల్ల గర్భాద్యవస్థలఁ-

బురుషుండు దేహి యై పుట్టుచుండుఁ

దన్నెఱుంగఁడు కర్మతంత్రుడై కడపట-

ముట్టఁడు భవశతములకు నయిన

7-214.1-ఆ.

దీన శుభము లేదు దివ్యకీర్తియు లేదు

జగతిఁ బుట్టి పుట్టి చచ్చి చచ్చి

పొరల నేల మనకుఁ? బుట్టని చావని

త్రోవ వెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి.

టీకా:

కంటిరే = చూసారా; మన = మన; వారు = వాళ్ళు; ఘనులు = గొప్పవారు; గృహస్థులు =

కాపురస్థులు; ఐ = అయ్య; విఫలులు = నిరర్థకులు; ఐ = అయ్య; కైకొన్న = చేపట్టిన; వెణ్ణితనము =

పూనిన మూఢత్వము; భద్రార్థులు = క్షేమము(ముక్తి) గోరినవారు; ఐ = అయ్య; ఉండి = ఉన్నప్పటికిని;

పాయరు = విడువరు; సంసార = సాంసారిక; పద్ధతిన్ = మార్గమును; ఊరక = అనవసరముగ;

పట్టుబడిరి = చిక్కుకొనిరి; కలయోనులు = లోకమున ఉన్న గర్భములు; అందున్ = లోని; ఎల్ల = అన్నిటను; గర్భా = గర్భవాసము {గర్భాది - 1పుట్టుట 2ఉండుట 3పెరుగుట 4మారుట 5క్షీణించుట 6నశించుట}; ఆది = మొదలగు; అవస్థలన్ = అవస్థలను; పురుషుండు = మానవుడు; దేహి = శరీరధారి; ఐ = అయ్యి; పుట్టుచుండున్ = జన్మించుచుండును; తన్ను = తననుతాను, ఆత్మను; ఎటుంగడు = తెలిసికొనలేడు; కర్మ = కర్మములకు; తంత్రుడు = వశమైనవాడు; ఐ = అయ్యి; కడపటన్ = అంతు; ముట్టడు = చేరలేడు; భవ = జన్మములు; శతముల = వందలకొలది; కున్ = గా; అయిన = జరిగినను.

దీనన్ = దీనివలన; శుభము = శ్రేయస్సు; లేదు = లేదు; దివ్య = దివ్యమైన; కీర్తియున్ = కీర్తికూడ; లేదు = లేదు; జగతిన్ = ప్రపంచమునందు; పుట్టిపుట్టి = మరలమరల పుట్టి; చచ్చిచచ్చి = మరలమరల మరణించి; పొరలన్ = పొర్లుట; ఏల = ఎందులకు; మన = మన బాలకు లందరు; కున్ = కు; పుట్టని = పుట్టు కన్నది లేని; చావని = చావు అన్నది లేని; త్రోవన్ = మార్గమును; వెదకికొనుట = వెతుకుకొనుట; దొడ్డబుద్ధి = ఉత్తమమైన ఆలోచన.

భావము:

మీరు చూస్తూనే ఉన్నారు కదా! మన వారు అందరు బలదర్పసంపన్నులు అయిన గొప్ప వారే. కాని పెళ్ళిళ్ళు చేసుకుని గృహస్థులై వెణ్ణితనం విడిచిపెట్టరు. ఆనందం కోరుకుంటారు కాని సంసారం అనే ఊబిలో ఊరకే కూరుకుపోతారు. పునర్జన్మలు అనేకం పొందుతూ రకరకాల స్త్రీల గర్భాలలో పడి నానా అవస్థలు పడుతూ, పుడుతూ, చస్తుంటారు. వందల కొద్దీ జన్మలెత్తినా ఈ కర్మబంధాలలో నుండి విముక్తి పొందలేడు. ఈ బాధలు అన్నీ మనకెందుకు? అసలు పుట్టుక అనేదీ, చావు అనేదీ లేని మంచి దారి వెతుక్కోవటం తెలివైన పని కదా!

7-215-శా.

హాలాపాన విజృంభమాణ మదగర్వాతీత దేహోల్లస

ద్వాలోకన శృంఖలానిచయ సంబ్రధాత్ముడై లేశమున్

వేలానిస్సరణంబు గానక మహావిద్వాంసుడం గామినీ

హాలాకృష్ణ కురంగశాబక మగున్ హీనస్థితిన్ వింటిరే.

టీకా:

హాలా = కల్లు, సారాయి; పాన = తాగుటచే; విజృంభమాణ = చెలరేగిన; మద = మదము; గర్వ = గర్వము; అతీత = మితిమీరిన; దేహ = శరీరమందు; ఉల్లసత్ = ఎగసిన; బాలా = జవ్వనుల; ఆలోకన = చూపు లనెడి; శృంఖలా = సంకెలల; నిచయ = సమూహములచే; సంబద్ధాత్ముడు = బాగా బంధింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; లేశమున్ = కొంచెము కూడ; వేలా = గట్టునకు; నిస్సరణంబు = తరించుటను; కానక = కనుగొనలేక; మహా = గొప్ప; విద్వాంసుండున్ = పండితుడు కూడ; కామినీ = స్త్రీ యొక్క; హాలా = విలాసముచే; ఆకృష్ట = ఆకర్షించబడిన; కురంగ = లేడి; శాబకము = పిల్ల; అగున్ = అయిపోవును; హీన = నీచమైన; స్థితిన్ = గతిని; వింటిరే = విన్నారా.

భావము:

ఈ విషయం వినే ఉంటారు. ఎంత గొప్పపండితుడు అయినా మధువు త్రాగి, ఆ మత్తులో ఒళ్ళు మరచి కన్నులు తెరవ లేకుండా అయిపోతాడు; ఆడువారి వాలుచూపులు అనే సంకెళ్ళలో చిక్కి పోతాడు; ఆడుకొనే పెంపుడు లేడిపిల్లల లాగ ఎలా ఆడిస్తే అలా ఆడుతూ ఉంటాడు; అతి విలువైన తన జీవితకాలం వృథా అయిపోతున్నది కూడ గమనించలేడు. అలా ఉచ్చస్థితి నుండి హీనస్థితి లోకి దిగజారిపోతాడు. వ్యసనముల వలన ఎంత దుర్గతి కలుగుతుందో చూసారు కదా.

7-216-ఆ.

విషయసక్తులైన విబుధాహితుల తోడి

మనికి వలదు ముక్తిమార్గవాంఛ

నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయింపుడు ముక్త

సంగజనులఁ గూడి శైశవమున.

టీకా:

విషయ = ఇంద్రియార్థము లందు; సక్తులు = తగులములు గలవారు; ఐన = అయిన;
విబుధాహితుల = రాక్షసుల {విబుధాహితులు - విబుధ (దేవతలకు) అహితులు (శత్రువులు),
రాక్షసులు}; తోడి = తోటి; మనికి = జీవితము; వలదు = వద్దు; ముక్తి = మోక్షమును చేరెడి; మార్గ =

పద్ధతి; వాంఛన్ = కోరికతో; ఆదిదేవున్ = మూలకారణమైన దేవుని; విష్ణున్ = నారాయణుని;
 ఆశ్రయింపుడు = ఆశ్రయించండి; ముక్త = వదలబడిన; సంగ = తగులములు కలిగిన; జనులన్ =
 వారని; కూడి = చేరి; శైశవమునన్ = చిన్నతనముననే.

భావము:

కోరికలలో కూరుకు పోయే వారూ, జ్ఞానులకు నచ్చని వారూ అయిన ఈ రాక్షస గురువులు మన
 క్షేమం కోరే వారు కాదు. వారితో స్నేహం మనకి వద్దు. ఈ చిన్న వయసులోనే మోక్షమార్గం
 కోరుకోండి. దానికోసం ముక్తి మార్గంలో పయనించే మంచి వారితో స్నేహం చేస్తూ, ఆది దేవుడు
 అయిన విష్ణుమూర్తిని ఆశ్రయించండి.

7-217-వ.

కావున విషయంబులఁ జిక్కుపడిన రక్కసులకు హరిభజనంబు శక్యంబుగాదు; రమ్యమయ్యును
 బహుతరప్రయాసగమ్య మని తలంచితరేనిఁ జెప్పెద; సర్వభూతాత్మకుండై సర్వదిక్కాలసిద్ధుండై
 బ్రహ్మ కడపలగాఁగల చరాచరస్థూల సూక్ష్మజీవసంఘంబు లందును నభోవాయు కుంభినీ
 సలీలతేజంబు లనియెడు మహాభూతంబుల యందును భూతవికారంబు లయిన ఘటపటాదుల
 యందును గుణసామ్యం బయిన ప్రధానమందును గుణవ్యతికరంబైన మహత్తత్త్వాది యందును
 రజస్సత్త్వతమోగుణంబుల యందును భగవంతుం డవ్యయుం డీశ్వరుండు పరమాత్మ పరబ్రహ్మ
 మనియెడు వాచకశబ్దంబులు గల్గి కేవలానుభవానంద స్వరూపకుండు నవికల్పితుండు
 ననిర్దేశ్యుండు నయిన పరమేశ్వరుండు త్రిగుణాత్మకంబైన తన దివ్యమాయచేత నంతర్నితైశ్వరుండై
 వ్యాప్యవ్యాపకరూపంబులం జేసి దృశ్యుండును ద్రష్టయు, భోగ్యుండును భోక్తయు నయి
 నిర్దేశింపందగి వికల్పితుండై యుండు; తత్కారణంబున నాసురభావంబు విడిచి సర్వభూతంబు
 లందును దయాసుహృద్భావంబులు గర్తవ్యంబులు; దయాసుహృద్భావంబులు గల్గిన
 నధోక్షజుండు సంతసించు; అనంతం డాద్యుండు హరి సంతసించిన నలభ్యం బెయ్యదియు లేదు;
 జనార్దన చరణసరసీరుహయుగళ స్మరణ సుధారస పానపరవశుల మైతిమేని మనకు
 దైవవశంబున నకాంక్షితంబులై సిద్ధించు ధర్మార్థ కామంబులుఁ గాంక్షితంబై సిద్ధించు మోక్షంబు
 నేల? త్రివర్గంబును నాత్మవిద్యయుం దర్శ దండనీతి జీవికాదు లన్నియుఁ ద్రైగుణ్య విషయంబులైన
 వేదంబువలనం బ్రతిపాద్యంబులు; నిస్త్రైగుణ్యలక్షణంబునం బరమపురుషుండైన హరికి

నాత్మసమర్పణంబు జేయుట మేలు; పరమాత్మతత్త్వ జ్ఞానోదయంబునం జేసి స్వపరభ్రాంతి జేయక పురుషుండు యోగావధూతత్త్వంబున నాత్మవికల్పభేదంబునం గలలోఁ గన్న విశేషంబులభంగిం దధ్యం బనక మిథ్య యని తలంచు" నని మఱియు ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె.

టీకా:

కావునన్ = కనుక; విషయంబులన్ = ఇంద్రియార్థము లందు; చిక్కుపడిన = తగులకొన్న; రక్కసుల = రాక్షసుల; కున్ = కు; హరి = నారాయణుని; భజనంబున్ = సేవించుట; శక్యంబు = అలవియైనది; కాదు = కాదు; రమ్యము = చక్కటిది; అయ్యును = అయినప్పటికిని; బహుతర = చాలా ఎక్కువ {బహు - బహుతరము - బహుతమము}; ప్రయాస = కష్టముపడుటచే; గమ్యము = చేరగలది; అని = అని; తలంచితీరి = భావించితీరి; ఏనిన్ = అయినచో; చెప్పెదన్ = తెలిపెదను; సర్వ = సమస్తమైన; భూత = జీవులు; ఆత్మకుండు = తానే; ఐ = అయ్యి; సర్వ = ఎల్ల; దిక్ = ప్రదేశములందు; కాల = కాలములందు; సిద్ధుండు = ఉండువాడు; ఐ = అయ్యి; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; కడపలన్ = వరకు; కల = ఉన్నట్టి; చర = చరములు; అచర = స్థిరములు; స్థూల = పెద్దవి; సూక్ష్మ = చిన్నవి యైన; జీవ = ప్రాణుల; సంఘంబుల్ = సమూహముల; అందును = లోను; నభః = ఆకాశము; వాయుః = గాలి; కుంభినీ = పృథివి; సలిల = నీరు; తేజంబులు = అగ్నులు; అనియెడు = అనెడి; మహాభూతంబులన్ = పంచమహాభూతముల {పంచమహాభూతములు - 1నభస్ (ఆకాశము) 2వాయు (గాలి) 3కుంభిని (భూమి) 4సలిల (నీరు) 5తేజస్ (అగ్ని)}; అందును = లోను; భూత = పంచభూతముల; వికారంబులు = వికారములచే నేర్పడినవి; అయిన = ఐనట్టి; ఘటపటాదులు = కుండ గుడ్డ మొదలైనవాని; అందును = లోను; గుణ = గుణములకు; సామ్యంబు = తుల్యమైనది; అయిన = ఐన; ప్రధానము = ప్రకృతి; అందును = లోను; గుణ = గుణముల; వ్యతికరంబు = మేళనములుగలవి; ఐన = అయిన; మహతత్త్వాది = మహతత్త్వము మున్నగు వాని; అందును = లోను; రజస్ = రజోగుణము; సత్త్వ = సత్త్వగుణము; తమోగుణంబుల = తమోగుణముల; అందును = లోను; భగవంతుండు = నారాయణుడు {భగవంతుడు - 1ఐశ్వర్యము 2వీర్యము 3యశము 4శ్రీ 5జ్ఞానము 6వైరాగ్యము అనెడి గుణపట్కములచే పూజ్యుడు, విష్ణువు}; అవ్యయుండు = నారాయణుడు {అవ్యయుడు - నాశములేనివాడు, విష్ణువు}; ఈశ్వరుండు = నారాయణుడు {ఈశ్వరుడు - స్వభావముచేతనే ఐశ్వర్యముగలవాడు, విష్ణువు}; పరమాత్మ = పరమాత్మ; పరబ్రహ్మము = పరబ్రహ్మము; అనియెడు = అని; వాచక = పలకబడెడి; శబ్దంబులు = పేర్లు; కల్గి = ఉండి; కేవల = కేవలమైన; అనుభవ =

అనుభవగోచరమైన; ఆనంద = ఆనందమే; స్వరూపకుండున్ = రూపముగాగలవాడు;
 అవికల్పితుండు = హరి {అవికల్పితుడు - వికల్పము (భ్రాంతి, మారుదల) లేనివాడు, విష్ణువు};
 అనిర్దేశ్యుండున్ = హరి {అనిర్దేశ్యుడు - ఇట్టివాడు యని నిశ్చయించ చెప్పనలవిగానివాడు,
 విష్ణువు}; అయిన = అయిన; పరమేశ్వరుండు = హరి {పరమేశ్వరుడు - పరమ (అత్యధికమైన)
 ఈశ్వరుడు, విష్ణువు}; త్రిగుణ = త్రిగుణములే {త్రిగుణములు - 1సత్త్వగుణము 2రజోగుణము
 3తమోగుణము}; ఆత్మకంబు = స్వరూపము; ఐన = అయిన; తన = తన యొక్క; దివ్య = దివ్యమైన;
 మాయ = మాయ; చేతన్ = వలన; అంతర్హిత = మరుగుపడిన; ఐశ్వర్యుండు = వైభవముగలవాడు; ఐ
 = అయ్యి; వ్యాప్య = వ్యాపించదగినది; వ్యాపక = వ్యాపించెడిది; రూపంబులన్ = స్వరూపముల; చేసి
 = వలన; దృశ్యుండు = చూడదగినవాడు; ద్రష్ట = చూచువాడు; భోగ్యుండు = అనుభవింప
 దగినవాడు; భోక్త = అనుభవించువాడు; అయి = అయి; నిర్దేశింపన్ = నిర్ణయించుటకు; తగి =
 యుక్తమై; వికల్పితుండు = రూపకల్పన చేయబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఉండు = ఉండును; తత్ = ఆ;
 కారణంబునన్ = కారణముచేత; అసుర = రాక్షస; భావంబున్ = స్వభావమును; విడిచి = వదలివేసి;
 సర్వ = ఎల్ల; భూతంబుల = జీవుల; అందును = ఎడల; దయా = కరుణ; సుహృత్ = స్నేహ;
 భావంబులు = దృష్టి; కర్తవ్యంబులు = చేయదగినవి; దయా = కరుణ; సుహృత్ = స్నేహ; భావంబులు
 = దృష్టి; కల్గినన్ = కలిగినట్టిన; అధోక్షజుండు = నారాయణుడు {అధోక్షజుడు - వ్యూహాధోక్షజం -
 ఇంద్రియ జ్ఞానమ్, అధి - అధరమ్, అధి + అక్షజం యస్య - అధోక్షజం. బ.వ్రీ., వేనిని తెలియుటకు
 ఇంద్రియ జ్ఞానము అసమర్థమైనదో అతడు. (వాచస్పతము), ఇంద్రియజన్య జ్ఞానమును
 క్రిందుపరచువాడు, సమస్త ఇంద్రియాలకు ఆగోచరుడు, విష్ణువు}; సంతసించున్ = సంతోషించును;
 అనంతుండు = నారాయణుడు {అనంతుడు - అంతము (తుది) లేనివాడు, విష్ణువు}; ఆద్యుండు =
 నారాయణుడు {ఆద్యుడు - (సృష్టికి) ఆది (మొదటినుండి) ఉన్నవాడు, విష్ణువు}; హరి =
 నారాయణుడు {హరి - పాపములను హరించు వాడు, విష్ణువు}; సంతసించినన్ =
 సంతోషించినచో; అలభ్యంబు = పొందరానిది; ఎయ్యదియున్ = ఏదికూడ; లేదు = లేదు; జనార్దన =
 నారాయణుని {జనార్దనుడు - వ్యూహజనన మరణాద్యర్థియతీ - నాశయతీతి, జనన మరణములను
 పోగొట్టు వాడు, (వాచస్పతము), జనులను రక్షించువాడు, విష్ణువు}; చరణ = పాదములనెడి;
 సరసీరుహ = పద్మముల; యుగళ = జంటను; స్మరణ = ధ్యానము యనెడి; సుధారస = అమృతపు;
 పాన = తాగుటచే; పరవశులము = మైమరచినవారము; ఐతిమేని = అయినచో; మన = మన; కున్
 = కు; దైవ = దైవ; వశంబునన్ = నిర్ణయము ప్రకారము; అకాంక్షితంబులు = కోరబడనివి,

అయాచితములు; ఐ = అయ్య; సిద్ధించున్ = లభించును; ధర్మార్థకామంబులున్ =
 ధర్మార్థకామములు; కాంక్షితంబు = కోరబడినది; ఐ = అయ్య; సిద్ధించున్ = లభించును; మోక్షంబున్
 = ముక్తిపదము; అనన్ = అనగా; ఏల = ఎందులకు; త్రివర్గంబును = ధర్మార్థకామములు;
 ఆత్మవిద్యయున్ = బ్రహ్మజ్ఞానము; తర్క = తర్కశాస్త్రము; దండనీతి = శిక్షాస్ఫూర్తి; జీవిక =
 బ్రతుకుతెరువులు; ఆదులు = మొదలైనవి; అన్నియున్ = సర్వమును; త్రిగుణ్య = త్రిగుణముల యొక్క
 {త్రిగుణములు - 1సత్త్వగుణము 2రజోగుణము 3తమోగుణము}; విషయంబులు = స్వరూపములను
 చెప్పిడివి; ఐన = అయిన; వేదంబు = వేదముల; వలనన్ = వలన; ప్రతిపాద్యంబులు = చెప్పబడినవి;
 నిస్తైగుణ్య = త్రిగుణాతీతమైన; లక్షణంబునన్ = నైజములచే; పరమపురుషుండు = నారాయణుడు
 {పరమపురుషుడు - పరమ (అత్యుత్తమమైన) పురుషుడు, విష్ణువు}; ఐన = అయిన; హరి =
 నారాయణుని; కిన్ = కి; ఆత్మ = తననుతాను; సమర్పణంబు = పూర్తిగా అర్పించుకొనుట; చేయుట =
 చేయుట; మేలు = ఉత్తమము; పరమాత్మ = పరమాత్మ యొక్క; తత్త్వజ్ఞానము = తత్త్వజ్ఞానము;
 ఉదయంబునన్ = కలుగుట; చేసి = వలన; స్వ = నేను; పర = ఇతరుడు; భ్రాంతి = అను
 పొరపాటుభావము; చేయక = పడక; పురుషుండు = మానవుడు; యోగవధూ =
 యోగముతోకూడిన; అవధూత = అవధూత యొక్క {అవధూత - కదిలింపబడినవాడు, కేవల
 బ్రహ్మజ్ఞానపరుడై వర్ణాశ్రమాదులను పరిహరించిన సన్యాసి}; తత్త్వంబునన్ = జ్ఞానముచేత; ఆత్మ =
 ఆత్మ యందలి; వికల్ప = ఉపాధికముల; భేదంబునన్ = భేదముచేత; కల = స్వప్నము; లోన్ = లోను;
 కన్న = చూసిన; విశేషంబుల్ = సంగతుల; భంగిన్ = వలె; తథ్యంబు = నిజమైనవి; అనక =
 అనకుండ; మిథ్య = బూటకము; అని = అని; తలంచున్ = భావించును; అని = అని; మఱియున్ =
 ఇంకను; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

స్నేహితులారా! అందుకే ఇంద్రియాలకు చెందిన విషయాలు అయిన కోరికలలో కామంలో
 చిక్కుకున్న రాక్షసులకు విష్ణుభక్తి అలవడదు. ఈ భక్తిమార్గం చాలా బావుంది కాని, చాలా ప్రయాస
 పడాలి అనుకోకండి. అలా కాదు, చెప్తాను వినండి ప్రాణులు అందరిలోనూ, దిక్కులు అన్నిటిలోనూ
 భగవంతుడు ఉన్నాడు. పరబ్రహ్మ పరాకాష్ఠగా ఉన్న ఈ లోకంలో చరాచర జీవాలు, కంటికి
 కనిపించ నంత చిన్న వాటి నుండి పెద్ద జంతువులు వరకు సమస్తం; ఆకాశం, భూమి, నీరు, గాలి,
 అగ్ని అనే పంచభూతాలు; వీటిలో నుంచి పుట్టిన కుండ, గుడ్డ వంటి సమస్తమైన వస్తువులు

అన్నిటిలోనూ ఆ భగవంతుడు ఉన్నాడు. గుణాలతో నిండి ఉన్న మూల ప్రకృతిలోనూ: త్రిగుణాలకు అతీతమైన మహత్తత్వం లోనూ; రజోగుణం, సత్వగుణం, తమోగుణం అనే త్రిగుణాలు లోనూ దేవుడు ఉన్నాడు. ఆయననే భగవంతుడు అనీ, అవ్యయుడు అనీ, ఈశ్వరుడు అనీ, పరమాత్మ అనీ, పరబ్రహ్మ అనీ రకరకాలుగా చెప్తారు. ఆనంద స్వరూపుడు అయిన ఆ ప్రభువు కేవలం అనుభవంచేత మాత్రమే తెలుసుకోగలం. ఆయనకు ఎట్టి మార్పు ఉండదు; ఇలాంటిది అని నిరూపించ గల రూపం ఉండదు; పరమ పురుషుడు సత్త్వ రజస్తమో గుణాలు నిండిన తన దివ్యమైన మాయ చేత అదృశ్యమైన శక్తితో వ్యాపించునట్టి, వ్యాపింప జేసేటటువంటి రూపాలతో చూడబడేవాడు, చూసేవాడూ, అనుభవించబడు వాడు, అనుభవించే వాడు తానే అయి స్పష్టాస్పష్టమైన రూపంతో ఉంటాడు. అందుకే జీవుడు రాక్షస భావం విడిచిపెట్టి అన్ని ప్రాణుల మీద దయా దాక్షిణ్యాలు కలిగి ఉండాలి. అలా అయితే భగవంతుడు మెచ్చుకుంటాడు. అధోక్షజుడు, శాశ్వతమైన వాడు, పురాణ పురుషుడు శ్రీహరి అయిన ఆ విష్ణుమూర్తి తృప్తి చెందితే లభించనది ఏదీ ఉండదు. జనార్దనుడు అయిన హరి పాదకమల స్మరణ అనే అమృతం త్రాగి పరవశులం అయితే మనకు ఆ జనార్దనుని దయ వలన కోరకుండానే ధర్మ, అర్థ, కామం సమస్తం లభిస్తాయి. కాంక్షిస్తే మోక్షం కూడ లభిస్తుంది అని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ధర్మం, అర్థం, కామం, తర్కం, దండనీతి లాంటి జీవితావసర విషయాలు అన్నీ వేదాలలో చెప్పబడ్డాయి. నిస్వార్థంతో, ఎలాంటి కోరికలు లేకుండా త్రిగుణాతీతుడైన విష్ణువునకు హృదయమును సమర్పించటం మంచిది. పరమాత్మ తత్వం తెలుసుకున్న పురుషుడు తను వేరని, మరొకరు వేరని భ్రాంతి చెందడు. భేద భావం పాటించడు. అటువంటి వ్యక్తి మహా యోగి ఆత్మతత్వం గ్రహిస్తాడు. కలలో విషయాలు ఎలా నిజం కావో, అలాగే ఈ లోకం కూడ నిజం కాదని తెలుసుకుంటాడు." అని చెప్పి ప్రహ్లాదుడు ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

7-218-మ.

"**నరు**డుం దానును మైత్రితో మెలఁగుచున్ **నా**రాయణుం డింతయున్

వరుసన్ నారదసంయమీశ్వరునకున్ **వ్యా**ఖ్యానముం జేసె మున్;

హరిభక్తాంఘ్రిపరాగ శుద్ధతను లే**కాం**తుల్ మహాకించనుల్

పరతత్త్వజ్ఞులు గాని నేరరు మదిన్ **భా**వింప నీ జ్ఞానమున్.

టీకా:

నరుడు = నరుడుయనెడి ఋషి; తానునున్ = తను; మైత్రి = స్నేహము; తోన్ = తోటి; మెలగుచున్ = తిరుగుచు; నారాయణుండు = నారాయణుడనెడి ఋషి; ఇంతయున్ = ఇదంతా; వరుసన్ = క్రమముగా; నారద = నారదుడు యనెడి; సంయమి = మునులలో; ఈశ్వరున్ = గొప్పవాని; కున్ = కి; వ్యాఖ్యానమున్ = వివరించి చెప్పుట; చేసెన్ = చేసెను; మున్ = ఇంతకు పూర్వము; హరి = నారాయణ; భక్త = భక్తులయొక్క; అంఘ్రి = పాదముల; పరాగ = ధూళిచేత; శుద్ధ = పరిశుద్ధమైన; తనులు = దేహములు గలవారు; ఏకాంతుల్ = గహనమైన భక్తి గలవారు; మహాకించనుల్ = సర్వసంగవర్జితులు; పరతత్త్వజ్ఞులు = పరతత్త్వము తెలిసినవారు; కాని = తప్పించి ఇతరులు; నేరరు = సమర్థులు కారు; మదిన్ = మనసున; భావింపన్ = ఊహించుటకైనను; ఈ = ఈ; జ్ఞానమున్ = జ్ఞానమును.

భావము:

"పురాతన కాలంలో నరనారాయణులు అవతరించి మైత్రితో భూలోకంలో మెలగుతూ ఉన్నప్పుడు, నారాయణ మహర్షి ఈ జ్ఞానాన్ని నారద మహర్షికి బోధించాడు. హరి భక్తుల పాదధూళితో పవిత్రులు అయిన మహాత్ములూ, ఏకాగ్రచిత్తులూ, నిరాడంబరులూ, పరతత్త్వం తెలిసిన వాళ్లూ తప్పించి ఈ విషయాన్ని ఇతరులు ఎవరూ అర్థం చేసుకోలేరు.

7-219-వ.

తొల్లి నేను దివ్యదృష్టి గల నారదమహామునివలన సవిశేషం బయిన యీ జ్ఞానంబును బరమభాగవతధర్మంబును వింటి" ననిన వెఱుగు పడి దైత్యబాలకు ల ధ్ధనుజ రాజకుమారున కిట్లనిరి.

టీకా:

తొల్లి = పూర్వము; నేను = నేను; దివ్యదృష్టి = దివ్యదృష్టి (దివ్యదృష్టి - భూతభవిష్యద్వర్తమానములు చూడగల దృష్టి, అతీంద్రియ విషయములను తెలుసుకొనగల జ్ఞానము); కల = కలిగిన; నారద = నారదుడు యనెడి; మహా = గొప్ప; ముని = మహర్షి; వలనన్ = వలన; సవిశేషంబు =

ఎల్లరహస్యములతోకూడినట్టిది; అయిన = ఐన; ఈ = ఈ; జ్ఞానంబున్ = విద్యను; పరమ = అత్యుత్తమమైన; భాగవత = భాగవత; ధర్మంబును = ధర్మమును; వింటిని = విన్నాను; అనిన = అనగా; వెఱగుపడి = ఆశ్చర్యపోయి; దైత్య = రాక్షసుల; బాలకుల్ = పిల్లలు; ఆ = ఆ; దనుజరాజకుమారుని = ప్రహ్లాదుని; కిన్ = కి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

ఇంతకు పూర్వం నేను దివ్యదృష్టి సంపన్నుడైన నారద మహర్షి వలన ఈ విశిష్టమైన జ్ఞానమునూ, పరమ భాగవతుల ధర్మములనూ తెలుసుకున్నాను." అని అనగానే, వింటున్న తోటి రాక్షస బాలకులు ఆ దానవ రాకుమారుడు అయిన ప్రహ్లాదుడిని ఇలా అడిగారు.

7-220-ఉ.

"మంటిమి కూడి, భార్గవకుమారకు లొద్ద ననేక శాస్త్రముల్

వింటిమి. లేడు సద్గురుడు వేఱొక డెన్నడు, రాజశాల ము

క్కంటికి నైన రాదు చొరగా వెలికిం జన రాదు, నీకు ని

ష్కంటకవృత్తి నెవ్వడు ప్రగల్భుడు చెప్పె? గుణాధ్య! చెప్పుమా.

టీకా:

మంటిమి = బ్రతికితిమి; కూడి = కలిసి; భార్గవకుమారకుల = చండామార్కుల (భార్గవకుమారకులు - భార్గవ (శుక్రుని) కుమారకులు (పుత్రులు), చండామార్కులు); ఒద్దన్ = దగ్గర; అనేక = అనేకమైన; శాస్త్రముల్ = శాస్త్రములను; వింటిమి = తెలుసుకొంటిమి; లేడు = లేడు; సత్ = మంచి; గురుడు = గురువు; వేఱొకడున్ = ఇంకొకడు; ఎన్నడున్ = ఎప్పుడును కూడ; రాజశాల = అంతఃపురము; ముక్కంటి = మూడుకన్నులుగల శివుని; కిన్ = కి; ఐనన్ = అయినను; రాదు = సాధ్యముకాదు; చొరగాన్ = ప్రవేశించుటకు; వెలి = వెలుపలి; కిన్ = కి; చనన్ = వెళ్ళుటకు; రాదు = వీలులేదు; నీ = నీ; కున్ = కును; నిష్కంటక = అడ్డులేని (నిష్కంటకము - కంటకము (ముల్లు)లు లేనిది, అడ్డులేనిదారి); వృత్తిన్ = విధముగ; ఎవ్వడు = ఎవడు; ప్రగల్భుడు = ప్రతిభగలవాడు, ధీరుడు; చెప్పెన్ = చెప్పెను; గుణాధ్య = సుగుణములుచే శ్రేష్ఠుడా; చెప్పుమా = చెప్పుము.

భావము:

"ఓ సుగుణశీలా! ప్రహ్లాదా! మనం అందరం ఇక్కడే పుట్టి ఇక్కడే కలిసి పెరిగాం. భర్తని వంశస్థులు శుక్రాచార్యుని కుమారులు చండామారుక్కులు వద్ద కలిసి అనేక శాస్త్రాలు చదువుకున్నాం. మరొక గొప్ప గురువు ఎవరిని మనం ఎరగం. పైగా నువ్వు రాకుమారుడువు, చండశాసనుడు అయిన మన మహారాజ అనుమతి లేకుండా అంతఃపురము లోనికి ఫాలాక్షుడు కూడా ప్రవేశించలేడు. బయటకు పోనూ పోలేడు. అలాంటప్పుడు ఏ అడ్డా ఆపూ లేకుండా, నీకు ఈ విషయాలు అన్నీ ఏ మహానుభావుడు చెప్పాడు. అన్నీ వివరంగా చెప్పు.

7-221-క.

సేవింతుము నిన్నెప్పుడు

భావింతుము రాజ వనుచు బహుమానములం

గావింతుము తెలియము నీ

క్రీ వింతమతిప్రకాశ మేక్రియఁ గలిగెన్."

టీకా:

సేవింతుము = సేవించెదము; నిన్నున్ = నిన్నే; ఎప్పుడున్ = ఎల్లప్పుడును; భావింతుము = అనుకొనెదము; రాజవు = (నీవే) రాజవు; అనుచున్ = అనుచు; బహు = అనేకమైన; మానములన్ = గౌరవములను; కావింతుము = చేసెదము; తెలియము = తెలియచెప్పుము; నీ = నీ; కున్ = కును; ఈ = ఈ; వింత = అద్భుతమైన; మతిన్ = జ్ఞానము; ప్రకాశము = తెలియుట; ఏ = ఏ; క్రియన్ = విధముగ; కలిగెన్ = కలిగెను.

భావము:

ప్రహ్లాదా! మేము ఎప్పుడు నీతోటే ఉంటాము. నువ్వే మా రాజ వని రకరకాలుగా గౌరవిస్తూనే ఉంటాము. కానీ నీ వింతటి మహనీయుడవు అని ఇప్పటిదాకా మాకు తెలియదు. ఈ విచిత్రమైన జ్ఞానం నీకు ఎలా లభించింది. వివరంగా చెప్పు."

7-222-వ.

అని యిట్లు దైత్యనందనులు దన్నడిగినఁ బరమభాగవత కులాలంకారుం డైన ప్రహ్లాదుండు నగి తనకుఁ బూర్వంబునందు వినంబడిన నారదు మాటలు దలంచి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; దైత్య = రాక్షస; నందనులు = బాలురు; తన్నున్ = తనను; అడిగిన = అడుగుగా; పరమ = అత్యుత్తమమైన; భాగవత = భాగవతుల; కుల = సమూహమునకు;
అలంకారుండు = అలంకారము వంటివాడు; ఐన = అయిన; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; నగి = నవ్వి; తన = తన; కున్ = కును; పూర్వమున్ = ఇంతకు పూర్వము; అందు = అందు; వినంబడిన = చెప్పబడిన; నారదు = నారదుని యొక్క; మాటలు = ఉపదేశములను; తలంచి = గుర్తుచేసుకొని;
ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా తన సహాధ్యాయులైన దానవ బాలకులు అడుగగా, పరమ భాగవతుడు, మహా భక్తుడు అయిన ప్రహ్లాదుడు నవ్వి, ఇంతకు పూర్వం నారదుని ద్వారా తాను విన్న తత్వం గుర్తుకు తెచ్చుకుని ఇలా చెప్పాడు.

సప్తమ స్కంధము : ప్రహ్లాదుని జన్మంబు

7-223-శా.

"అక్షీణోగ్ర తపంబు మందరముపై నర్థించి మా తండ్రి శు
ద్ధక్షాంతిం జని యుండఁ జీమగమిచేతన్ భోగి చందంబునన్
భక్తింపంబడెఁ బూర్వపాపములచేఁ బాపాత్మకుం డంచు మున్
రక్షస్సంఘముమీఁద నిర్జరులు సంరంభించి యుద్ధార్థులై.

టీకా:

అక్షీణ = గొప్ప; ఉగ్ర = భయంకరమైన; తపంబున్ = తపస్సును; మందరము = మందర పర్వతము;
పై = మీద; అర్థించి = కోరి; మా = మా యొక్క; తండ్రి = తండ్రి; శుద్ధ = పరమ; ఛాంతిని = శాంతితో; చని
= వెళ్ళి; ఉండన్ = ఉండగా; చీమ = చీమల; గమి = బారు; చేతన్ = వలన; భోగి = పాము;
చందంబునన్ = వలె; భక్షింపన్ = తినబడెను, నశించెను; పూర్వ = పూర్వజన్మలలో
సంపాదించుకొన్న; పాపముల = పాపముల; చేన్ = వలన; పాపాత్మకుండు = పాప స్వరూపి;
అంచున్ = అనుచు; మున్ = ఇంతకు పూర్వము; రక్షన్ = రాక్షసుల; సంఘమున్ = సమూహము;
మీదన్ = పైన; నిర్జరుల్ = దేవతలు; సంరంభించి = ఉత్సాహించి; యుద్ధ = యుద్ధమును; అర్థులు =
చేయగోరువారు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

"పూర్వం మా తండ్రి ఘోరమైన తపస్సు చేయటానికి మందరపర్వతము మీదికి ప్రశాంత చిత్తంతో
వెళ్ళాడు. చాలాకాలం రాకుండా అక్కడే ఉన్నాడు. దేవత లందఱు "ఇక హిరణ్యకశిపుడు చీమల
బారిన పడిన పాము లాగ తన పాపాలచే తానే నాశన మయ్యాడు." అని అందరు కలిసి
రాక్షసులపైకి యుద్ధానికి సంసిద్ధులు అయి బయలుదేరారు.

7-224-శా.

ప్రస్థానోచిత భేరిభాంకృతులతోఁ బాకారియుం దారు శౌ
ర్వస్థైర్యంబుల నేగుదెంచినఁ దదీయాటోప విభ్రాంతులై
స్వస్థేమల్ దిగనాడి పుత్ర ధన యోషా మిత్ర సంపత్కళా
ప్రస్థానంబులు డించి పాటి రసురుల్ ప్రాణావనోద్యుక్తులై.

టీకా:

ప్రస్థాన = ప్రయాణ; ఉచిత = యోగ్యమైన; భేరి = భేరీల; భాంకృతుల = భాం యనెడి శబ్దములు
చేసెడివి; తోన్ = తోటి; పాకారి = ఇంద్రుడు {పాకారి - పాకాసురుని అరి (శత్రువు), ఇంద్రుడు}; తారున్
= తాము (దేవతలు); శౌర్య = పరాక్రమముతోను; స్థైర్యంబులన్ = ధైర్యములతోను; ఏగుదెంచినన్ =

రాగా; తదీయ = వారి; ఆటోప = సంరంభమునకు; విభ్రాంతులు = వెరచినవారు; ఐ = అయ్యి; స్వ = తమ; స్థేమల్ = స్థితులను; దిగనాడి = వదలి; పుత్ర = కుమారులు; ధన = ధనము; యోషా = స్త్రీలు; మిత్ర = స్నేహితులు; సంపత్ = సంపదలు; కళా = తేజస్సులు; ప్రస్థానంబులు = కదలికలు; డించి = దిగవిడిచి; పాటిరి = పారిపోయిరి; అసురుల్ = రాక్షసులు; ప్రాణ = ప్రాణములను; అవన = కాపాడుకొనుటకు; ఉద్యుక్తులు = సిద్ధపడినవారు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

జైత్రయాత్రకు తగిన సన్నాహంతో యుద్ధభేరీలు మ్రోగాయి. ఇంద్రుడు దేవతలూ యుద్ధోత్సాహంతో ఆవేశంతో దండు వెడలి వచ్చి పడ్డారు. రాక్షసులు అందరూ ఆ ధాటికి తట్టుకోలేక తమ భార్యాబిడ్డలను, బంధుమిత్రులనూ, ధనధాన్యాలనూ విడిచి అరచేతుల్లో ప్రాణాలు పెట్టుకుని పారిపోయారు.

7-225-మత్త.

ప్రల్లదంబున వేల్పు లుద్ధతిఁ బాటి రాజనివాసముం
 కొల్లబెట్టి సమస్త విత్తముఁ క్రూరతం గొని పోవఁగా
 నిల్లు చొచ్చి విశంకుఁడై యమరేశ్వరుం డదలించి మా
 తల్లిఁ దాఁ జెఱఁబట్టి సిగ్గునఁ దప్తయై విలపింపఁగాన్.

టీకా:

ప్రల్లదనంబునన్ = పొరుషముతో; వేల్పులు = దేవతలు; ఉద్ధతిన్ = అతిశయించి; పాటి = పరుగెట్టుకు వెళ్ళి; రాజనివాసమున్ = రాచనగరిని; కొల్లబెట్టి = కొల్లగొట్టి; సమస్త = అఖిలమైన; విత్తమున్ = ధనమును; క్రూరతన్ = క్రూరముగా; కొనిపోవగాన్ = తీసుకొనిపోవుచుండగా; ఇల్లున్ = ఇంటి యందు; చొచ్చి = దూరి; విశంకుడు = జంకులేనివాడు; ఐ = అయ్యి; అమరేశ్వరుండు = ఇంద్రుడు; అదలించి = భయపెట్టి; మా = మా యొక్క; తల్లిన్ = తల్లిని; తాన్ = తను; చెఱబట్టి = బంధించెను; సిగ్గున = సిగ్గుతో; తప్త = కాగిపోయినది; ఐ = అయ్యి; విలపింపగాన్ = ఏడుస్తుండగా.

భావము:

దండెత్తి వచ్చిన దేవతలు దౌర్జన్యంతో రాక్షసరాజు నివాస మందిరాన్ని వెంటనే ఆక్రమించారు. సర్వ సంపదలూ, ధనాగారం సమస్తం దోచేశారు. దేవేంద్రుడు సంకోచం లేకుండా అంతఃపురంలోకి చొరబడ్డాడు. మా తల్లిని చెరబట్టాడు. ఆమె సిగ్గుతో విలవిలలాడింది. దేవేంద్రుడు ఆమె ఎంత ఏడ్చినా వినిపించుకోలేదు.

7-226-వ.

ఇట్లు సురేంద్రుండు మా తల్లిం జెఱగొని పోవుచుండ న మ్ముగుద కురరి యను పులుగు క్రియ మొఱలిడినఁ దెరువున దైవయోగంబున నారదుండు పొడఁగని యిట్లనియె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; సురేంద్రుండు = దేవేంద్రుడు; మా = మా యొక్క; తల్లిన్ = తల్లిని; చెఱన్ = బందీగా; కొనిపోవుచుండన్ = తీసుకొనిపోవుచుండగా; ఆ = ఆ; ముగుద = ముగ్ధ; కురరి = ఆడులకుముక్తి; అను = అనెడి; పులుగు = పిట్ట; క్రియన్ = వలె; మొఱలిడినన్ = ఆర్తధ్వానములు చేయుచుండ; తెరువునన్ = దారిలో; దైవ = దేవుని; యోగంబున = వశముచేత; నారదుండు = నారదుడు; పొడగని = కనుగొని, చూచి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా మా తల్లిని చెరబట్టి ఇంద్రుడు తీసుకుపోతుంటే ఆమె ఆడు లకుముక్తిపిట్ట లాగ రోదించింది. అదృష్టవశాత్తు దైవయోగం కలిసి వచ్చి దారిలో నారదమహర్షి ఇదంతా చూశాడు. అప్పుడు నారదమహర్షి ఇంద్రుడితో ఇలా అన్నాడు.

7-227-ఉ.

"స్వర్భువనాధినాథ! సురస్తమ! వేల్పులలోన మిక్కిలిన్
విర్భరపుణ్యమూర్తివి సునీతివి మానినిఁ బట్ట నేల? యీ

గర్భిణి నాతురన్ విడువు కల్మషమానసురాలు గాదు నీ
దుర్భరరోషమున్ నిలుపు దుర్జయుఁ డైన నిలింపవైరి పై."

టీకా:

స్వర్భువనాధినాథ = ఇంద్ర (స్వర్భువనాధినాథుడు - స్వర్భువన (స్వర్గలోకపు) అధినాథుడు
(ప్రభువు), ఇంద్రుడు); సురసత్తమ = ఇంద్ర (సురసత్తముడు - సుర (దేవలలో) సత్తముడు
(సామర్థ్యము గలవాడు), ఇంద్రుడు); వేల్పులు = దేవతల; లోనన్ = అందు; మిక్కిలి = అధికమైన;
నిర్భర = గాఢమైన; పుణ్య = పుణ్యముగల; మూర్తివి = స్వరూపము గలవాడవు; సునీతివి = మంచి
నీతిమంతుడవు; మానినిన్ = స్త్రీని; పట్టన్ = బంధించుట; ఏల = ఎందుకు; ఈ = ఈ; గర్భిణిన్ =
గర్భవతిని; ఆతురన్ = శోకముచెంది నామెను; విడువు = వదలిపెట్టు; కల్మష = చెడు; మానసురాలు
= మనసు గలమె; కాదు = కాదు; నీ = నీ యొక్క; దుర్భర = భరింపరాని; రోషమున్ = క్రోధమును;
నిలుపు = ఆపుకొనుము; దుర్జయుడు = జయింపరానివాడు; ఐన = అయిన; నిలింపవైరి = రాక్షసుని
(నిలింపవైరి - నిలింప (దేవతా) వైరి (శత్రువు), రాక్షసుడు); పై = మీద.

భావము:

"ఓ దేవేంద్రా! నువ్వేమో దేవతలలో శ్రేష్ఠుడివి; పుణ్యమూర్తివి; నీతిమంతుడవు; స్వర్గ లోకానికే
అధిపతివి; ఇలా నువ్వు పరస్మీని పట్టుకుని రావటం తప్పు కదా; ఈమె పాపాత్మురాలు కాదు; పైగా
ఈమె గర్భవతి; నీ కోపం ఏం ఉన్నా హిరణ్యకశిపుడి మీద చూపించు. అంతేకాని ఈమె పై కాదు.
వెంటనే భయార్తురాలు అయిన ఈమెను విడిచిపెట్టు."

7-228-వ.

అనిన వేల్పుడపసికి వేయిగన్నులు గల గణువ యిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; వేల్పుదపసి = దేనఋషి; కిన్ = కి; వేయిగన్నులుగలగణువ = ఇంద్రుడు
{వేయిగన్నులుగలగణువ - వేయి (వెయ్యి, 1000) కన్నులు గల గణువ (ఘనుడు), ఇంద్రుడు}; ఇట్లు =
ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

దేవర్షి నారదులవారు ఇలా చెప్పగా వేయి కన్నులున్న దేవర ఇలా అన్నాడు.

7-229-ఉ.

"అంతనిధాన మైన దితిజాధిపువీర్యము దీని కుక్షి న
త్యంత సమృద్ధి నొందెడి మహాత్మక! కావునఁ దత్ప్రసూతి ప
ర్యంతము బద్ధఁ జేసి జనితార్థకు వజ్రము ధారఁ ద్రుంచి ని
శ్చింతుడనై తుదిన్ విడుతు సిద్ధము దానవరాజవల్లభన్."

టీకా:

అంత = నాశనమునకు; నిధానము = కారణమైనవాడు; ఐన = అయిన; దితిజాధిపు = రాక్షసరాజు
యొక్క; వీర్యము = రేతస్సు; దీని = ఈమె యొక్క; కుక్షిన్ = కడుపులో; సమృద్ధిన్ = మిగులవృద్ధిని;
ఒందెడిన్ = పొందుచున్నది; మహాత్మక = గొప్పఆత్మకలవాడ; కావునన్ = అందుచేత; తత్ = ఆ;
ప్రసూతి = పురుటి; పర్యంతమున్ = వరకు; బద్ధన్ = బంధిని; చేసి = చేసి; జనిత = పుట్టిన; అర్థకున్
= పిల్లవానిని; వజ్రము = వజ్రాయుధము; ధారన్ = పదునుతో; త్రుంచి = నరికి; నిశ్చింతుడను =
దిగులులేనివాడను; ఐ = అయ్యి; తుదిన్ = చివరకు; విడుతున్ = విడిచిపెట్టెదను; సిద్ధము =
నిశ్చయముగ; దానవ = రాక్షస; రాజ = రాజు యొక్క; వల్లభన్ = భార్యను.

భావము:

"ఓ మహాత్ముడా! లోకాలకు దుస్సహమైన హిరణ్యకశిపుని రాక్షస వీర్యం ఈమె కడుపులో వృద్ధి
చెందుతూ ఉంది. కాబట్టి ఈమె ప్రసవించే వరకు బందీగా ఉంచి, పుట్టిన బిడ్డను పుట్టినట్లే నా

వజ్రాయుధంతో సంహరిస్తాను. అప్పుడు నా మనస్సు నిశ్చింతగా ఉంటుంది. ఈ రాక్షసరాజు పత్నిని చివరికి విడిచిపెట్టేస్తాను."

7-230-వ.

అని పలికిన వేల్పులతేనికిం దపసి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; పలికిన = పలుకగా; వేల్పులతేని = ఇంద్రున (వేల్పులతేడు - వేల్పుల(దేవతల) తేడు (ప్రభువు), ఇంద్రుడు); కిన్ = కు; తపసి = ముని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా పలికిన ఆ దేవతల రాజు దేవేంద్రుడితో మహా తపశ్శాలి అయిన నారదుడు ఇలా అన్నాడు.

7-231-శా.

"నిర్భీతుండు ప్రశస్త భాగవతుడున్ నిర్వైరి జన్మాంతరా
విరూతాచ్యుతపాదభక్తి మహిమావిష్టుండు దైత్యాంగనా
గర్భస్థుం డగు బాలకుండు బహుసంగ్రామాద్యుపాయంబులన్
దుర్భావంబునఁ బొంది చావఁడు భవద్ధోర్ధండ విభ్రాంతుఁ డై."

టీకా:

నిర్భీతుండు = భయములేనివాడు; ప్రశస్త = శ్రేష్ఠుడైన; భాగవతుడున్ = భాగవతుడు; నిర్వైరి = శత్రుత్వములేనివాడు; జన్మాంతర = పూర్వజన్మలనుండి; ఆవిరూత = పుట్టిన; అచ్యుత = నారయణుని; పాద = పాదములందలి; భక్తి = భక్తి యొక్క; ప్రభావ = ప్రభావముతో; ఆవిష్టుండు = కూడినవాడు; దైత్య = రాక్షసుని; అంగన = భార్య యొక్క; గర్భస్థుడు = కడుపునగలవాడు; అగు = అయిన; బాలకుండు = పిల్లవాడు; బహు = అనేక విధములైన; సంగ్రామ = యుద్ధము; ఆది = మొదలగు; ఉపాయంబులన్ = ఉపాయములచేత; దుర్భావంబున్ = నికృష్టత్వమును; పొంది =

పొంది; చావడు = మరణించడు; భవత్ = నీ యొక్క; దోర్లండ = బాహుబలమునకు; విభ్రాంతుడు = తికమకనొందినవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

"దానవేంద్రుడు హిరణ్యకశిపుని భార్య కడుపులో పెరుగుతున్న వాడు భయం అన్నది లేని వాడు. మహా భక్తుడు. పరమ భాగవతోత్తముడు. అతనికి ఎవరూ శత్రువులు కారు. అతను జన్మజన్మల నుంచీ హరిభక్తి సంప్రాప్తిస్తూ వస్తున్న మహా మహిమాన్వితుడు. కాబట్టి ఎన్ని యుద్ధాలు చేసినా, ఎన్ని ఉపాయాలు పన్నినా, నీకు ఎంత బలం ఉన్నా, నీ బాహుపరాక్రమం అతని మీద ఏమాత్రం పనిచేయదు, అతనిని చంపలేవు కనీసం ఏ విధమైన కష్టం కలిగించలేవు."

7-232-వ.

అని దేవముని నిర్దేశించిన నతని వచనంబు మన్నించి తానును హరిభక్తుండు గావున దేవేంద్రుండు భక్తి బాంధవంబున మా యవ్వను విడిచి వలగొని సురలోకంబునకుం జనియె; మునీంద్రుండును మజ్జనని యందుఁ బుత్రికాభావంబు జేసి యూరిడించి; నిజాశ్రమంబునకుం గొనిపోయి "నీవు పతివ్రతవు, నీ యుదరంబునఁ బరమభాగవతుండయిన ప్రాణి యున్నవాఁడు తపోమహత్త్వంబునం గృతార్థుండై నీ పెనిమిటి రాఁగలం; డందాక నీ విక్కడ నుండు" మనిన సమ్మతించి.

టీకా:

అని = అని; దేవముని = దేవర్షి; నిర్దేశించినన్ = చెప్పగా; అతని = అతని; వచనంబులు = మాటలు; మన్నించి = గౌరవించి; తానును = తను కూడ; హరి = నారాయణుని; భక్తుండు = భక్తుడు; కావునన్ = కనుక; దేవేంద్రుండు = ఇంద్రుడు; భక్తి = భక్తిమూలకమైన; బాంధవంబునన్ = బంధుత్వముతో; మా = మా యొక్క; అవ్వను = తల్లిని; విడిచి = వదలి; వలగొని = ప్రదక్షిణముచేసి; సురలోకంబున్ = స్వర్గలోకమున; కున్ = కు; చనియె = వెళ్ళెను; ముని = మునులలో; ఇంద్రుండును = శ్రేష్ఠుడు; మత్ = నా యొక్క; జనని = తల్లి; అందు = ఎడల; పుత్రికా = కుమార్తె యనెడి; భావంబున్ = తలంపు; చేసి = చేసి; ఊరిడించి = ఊరుకోబెట్టి; నిజ = తన; ఆశ్రమంబున్ = ఆశ్రమమున; కున్ = కు; కొనిపోయి = తీసుకు వెళ్ళి; నీవు = నీవు; పతివ్రతవు = పతిభక్తిగల యిల్లాలువి; నీ = నీ యొక్క; ఉదరంబునన్ =

కడుపులో; పరమ = అతిపవిత్రమైన; భాగవతుండు = భాగవతుడు; అయిన = ఐనట్టి; ప్రాణి = జీవుడు; ఉన్నవాడు = ఉన్నాడు; తపస్ = తపస్సుయొక్క; మహత్వంబునన్ = గొప్పదనముచేత; కృతార్థుండు = నెరవేరినపనిగలవాడు; ఐ = అయ్యి; నీ = నీ యొక్క; పెనిమిటి = భర్త; రాగలండు = వచ్చును; అందాక = అప్పటివరకు; నీవు = నీవు; ఇక్కడ = ఇక్కడ; ఉండుము = ఉండుము; అనినన్ = అనగా; సమ్మతించి = అంగీకరించి.

భావము:

ఇంద్రుడు నారదమహర్షి చెప్పిన ఆ మాటలను ఆమోదించాడు. మా అమ్మకు నమస్కారం చేసి, విడిచిపెట్టాడు. తాను కూడ విష్ణుభక్తుడే కాబట్టి ఆ భక్తి బంధుత్వంతో మా అమ్మకు ప్రదక్షిణ చేసి తన దేవలోకానికి వెళ్ళిపోయాడు. నారదమహర్షి మా తల్లిని కూతురుగా భావించి, ఓదార్చి తన ఆశ్రమానికి తీసుకువెళ్లాడు. "అమ్మా! నువ్వు పరమ పతివ్రతవు. నీ కడుపులో మహాభక్తుడు అయిన జీవుడు ఒకడు పెరుగుతున్నాడు. నీ భర్త తపస్సు చేసి తప్పక వరాలు పొంది తిరిగి వస్తాడు. అప్పటిదాకా నువ్వు ఇక్కడే ఉండు" అని నారదుడు ధైర్యం చెప్పాడు. మా అమ్మ అంగీకరించింది.

7-233-శా.

యోషారత్నము నాథదైవత విశాలోద్యోగ మా తల్లిని
రైషమ్యంబున నాథురాక మదిలో వాంఛించి నిర్దోష యై
యాషద్భీతియు లేక గర్భపరిరక్షేచ్ఛన్ విచారించి శు
శ్రూషల్ చేయుచు నుండె నారదునకున్ సువ్యక్త శీలంబునన్.

టీకా:

యోషా = స్త్రీలలో; రత్నము = రత్నమువంటి యామె; నాథదైవత = పతివ్రత {నాథ దైవత - నాథ (భర్తయే) దైవత (భగవంతునిగ గలది), పతివ్రత}; విశాల = విరివి యైన; ఉద్యోగ = సంకల్పము గలాయె; మా = మా యొక్క; తల్లి = తల్లి; నిర్దోషమ్యంబునన్ = విషమ భావములు లేకుండగ; నాథు = భర్త యొక్క; రాకన్ = ఆగమనమును; మది = మనసు; లోన్ = అందు; వాంఛించి = కోరి; నిర్దోష = ఏపాపములేనిది; ఐ = అయ్యి; ఈషత్ = కొంచెము కూడ; భీతియున్ = భయమేమి; లేక = లేకుండ; గర్భ = గర్భమును; పరిరక్ష = కాపాడుకొనెడి; ఇచ్ఛన్ = తలపుతో; విచారించి =

ఆలోచించుకొని; శుశ్రూషల్ = సేవలను; చేయుచునుండెన్ = చేయుచుండెను; నారదున్ = నారదుని; కున్ = కి; సువ్యక్త = చక్కగావ్యక్తమగు; శీలంబునన్ = మంచినడవడికతో.

భావము:

మహిళారత్నము, మహా పతివ్రతా, సుసంకల్ప అయిన మా అమ్మ, ఎవ్వరి మీద ద్వేషం పెట్టుకోకుండా, భర్తనే దైవంగా భావిస్తూ, అతని రాక కోసం ఎదురుచూస్తూ ఉండిపోయింది. తన కడుపులో పెరుగుతున్న కుమారుని క్షేమం కోరుకుంటూ, నారదమహర్షికి సేవలు చేస్తూ, ఏ బెదురు లేకుండా, మేలైన నడతతో ఆశ్రమంలో ఉండిపోయింది.

7-234-వ.

ఇట్లు దనకుఁ బరిచర్య జేయుచున్న దైత్యరాజకుటుంబినికి నాశితరక్షావిశారదుం డైన నారదుండు నిజసామర్థ్యంబున నభయం బిచ్చి గర్భస్థుండ నైన నన్ను నుద్దేశించి ధర్మతత్త్వంబును నిర్మలజ్ఞానంబును నుపదేశించిన, నమ్ముద్ధియ దద్దయుం బెద్దకాలంబునాటి వినికి గావున నాడుది యగుటం జేసి పరిపాటి దప్పి సూటి లేక మఱిచె; నారదుండు నా యెడఁ గృప గల నిమిత్తంబున.

టీకా:

ఇట్లు = ఇలా; తన = తన; కున్ = కు; పరిచర్య = సేవ; చేయుచున్న = చేస్తున్న; దైత్య = రాక్షస; రాజ = రాజ యొక్క; కుటుంబిని = భార్య; కిన్ = కి; ఆశిత = ఆశ్రయించినవారిని; రక్షా = కాపాడుటయందు; విశారదుండు = మిక్కిలి నేర్పుగలవాడు; ఐన = అయిన; నారదుండు = నారదుడు; నిజ = స్వంత; సామర్థ్యంబునన్ = శక్తిచేత; అభయంబున్ = అభయమును; ఇచ్చి = ఇచ్చి; గర్భస్థుండన్ = కడుపులో నున్నవాడను; ఐన = అయిన; నన్నున్ = నన్ను; ఉద్దేశించి = గురించి; ధర్మ = ధర్మము యొక్క; తత్త్వంబును = స్వరూపమును; నిర్మల = రాగాది కలుషితము గాని; జ్ఞానంబును = జ్ఞానమును; ఉపదేశించినన్ = బోధింపగా; ఆ = ఆ; ముద్ధియ = స్త్రీ; దద్దయున్ = మిక్కిలి; పెద్ద = ఎక్కువ; కాలంబున్ = కాలము; నాటి = పూర్వపు; వినికి = విన్నసంగతి; కావునన్ = కనుక; ఆడుది = ఆడమనిషి; అగుటన్ = అగుట; చేసి = వలన; పరిపాటిన్ = అభ్యాసము; తప్పి = తప్పి; సూటి =

గుఱి; లేక = లేకపోవుటచే; మఱిచెన్ = మరచిపోయెను; నారదుడు = నారదుడు; నా = నా; ఎడన్ = అందు; కృప = దయ; కల = ఉండుట; నిమిత్తంబునన్ = వలన.

భావము:

ఆశ్రిత జన రక్షకుడు అయిన నారదుడు, మా అమ్మ చేస్తున్న సేవను ఎంతో మెచ్చుకున్నాడు. తన శక్తికొలది కడుపులో పెట్టుకొని కాపాడాడు. నా యందు మిక్కిలి దయగలవాడు కనుక నాకు చెప్పవలెను అనే తలపుతో, మా తల్లికి స్వచ్ఛమైన జ్ఞానాన్ని, ధర్మాన్ని ఉపదేశించాడు. కానీ స్త్రీ కావటం వలన, చాలా కాలం గడిచిపోవడం వలన, అభ్యాసం లేకపోవడం వలన మా అమ్మ ఇప్పుడు అవన్నీ మరచిపోయింది.

7-235-క.

వెల్లిగొని నాటనుండియు

ఘల్లసితం బైన దైవయోగంబున శో

భిల్లెడు మునిమత మంతయు

ఘల్లంబున మఱపు పుట్ట దొకనాఁ డైనన్.

టీకా:

వెల్లిగొని = బయటకి వచ్చిన; నాటి = దినము; నుండియున్ = నుండి; ఘల్లసితంబు = వికసించినది; ఐన = అయిన; దైవ = అదృష్ట; యోగంబునన్ = సంయోగమువలన; శోభిల్లెడున్ = ప్రకాశించుచున్నది; ముని = ఋషి యొక్క; మతము = తత్వార్థము; అంతయున్ = సమస్తమును; ఘల్లంబునన్ = మనసులో; మఱపు = మరచిపోవుట; పుట్టదు = కలుగదు; ఒకనాడు = ఒకమాటు; ఐనన్ = అయినను.

భావము:

నారదమహర్షికి నా మీద ఉన్న దయవలన, దైవయోగం కలిసిరావటంవలన, నాకు మాత్రం వారి యొక్క ఆ ఉపదేశాలు అన్నీ పుట్టిననాటి నుండి నేటి వరకు ఏ ఒక్కరోజు కూడ ఒక్కటి కూడ నేను మర్చిపోలేదు. చక్కగా అన్నీ గుర్తున్నాయి."

7-236-ఆ.

వినుఁడు నాదు పలుకు విశ్వసించితిరేని

సతుల కయిన బాల జనుల కయినఁ

దెలియ వచ్చు మేలు దేహద్యహంకార

దళననిపుణ మైన తపసిమతము."

టీకా:

వినుడు = వినండి; నాదు = నా యొక్క; పలుకు = మాట; విశ్వసించితిరేని = నమ్మినచో; సతుల్ = స్త్రీలు; కున్ = కు; అయిన = ఐన; బాల = పిల్ల; జనుల్ = వారి; కిన్ = కి; అయిన = ఐన; తెలియన్ = తెలియను; వచ్చున్ = అగును; మేలు = మంచిది, శ్రేయము; దేహ = దేహము; ఆది = మొదలగు; అహంకార = మమత్వమును; దళన = పోగొట్టునది; ఐన = అయిన; తపసి = ఋషిచే తెలుపబడిన; మతము = తత్వము.

భావము:

శ్రద్ధగా వినండి చెప్తాను. నా మాట నమ్మండి. నారద మహర్షి తత్వం తెలుసుకోడానికి స్త్రీలు, బాలలు కూడ అర్హులే. ఈ నారద భక్తి తత్వం తెలుసుకుంటే దేహభిమానాలు, మమకారాలు తొలగిపోతాయి. ఉత్తమమైన భక్తి ఏర్పడుతుంది."

7-237-వ.

అని నారదోక్త ప్రకారంబున బాలకులకుఁ బ్రహ్మదుం డిట్లనియె; "ఈశ్వరమూర్తి యైన కాలంబునం జేసి వృక్షంబు గలుగుచుండ ఫలంబునకు జన్మ సంస్థాన వర్ధనాపచయ క్షీణత్వ పరిపాక

నాశంబులు ప్రాప్తంబు లయిన తెఱంగున దేహంబులకుం గాని షడ్భావవికారంబు లాత్మకు లేవు;
 ఆత్మ నిత్యుండు క్షయరహితుండు శుద్ధుండు క్షేత్రజ్ఞుండు గగనాదులకు నాశ్రయుండుఁ
 గ్రియాశూన్యుండు స్వప్రకాశుండు సృష్టిహేతువు వ్యాపకుండు నిస్సంగుండుఁ బరిపూర్ణుండు
 నొక్కండు నని వివేకసమర్థంబు లగు "నాత్మలక్షణంబులు పండ్రెండు" నెఱుంగుచు, దేహాదులందు
 మోహజనకంబు లగు నహంకార మమకారంబులు విడిచి పసిండిగనులు గల నెలవున
 విభ్రాజమాన కనక లేశంబులైన పాపాణాదులందుఁ బుటంబుపెట్టి వహ్నియోగంబున గరంగ
 నూది హేమకారకుండు పాటవంబున హాటకంబుఁ బడయు భంగి నాత్మకృత కార్యకారణంబుల
 నెఱింగెడి నేర్పరి దేహంబునం దాత్మసిద్ధికొఱకు నయిన యుపాయంబునం జేసి బ్రహ్మభావంబుఁ
 బడయు; మూలప్రకృతియు మహదహంకారంబులును బంచతన్మాత్రంబులు నివి యెనిమిదియుం
 "బ్రకృతు"లనియును, రజ స్సత్త్వ తమంబులు మూఁడును "బ్రకృతిగుణంబు"లనియుఁ,
 గర్మేంద్రియంబు లయిన వాక్పాణి పాద పాయూపస్థంబులును జ్ఞానేంద్రియంబు లైన శ్రవణ
 నయన రసనా త్స్పర్శాణంబులును మనంబును మహీ సలిల తేజో వాయు గగనంబులును నివి
 "పదాఱును వికారంబు"లనియును, గపిలాది పూర్వాచార్యులచేతఁ జెప్పబడియె; సాక్షిత్వంబున నీ
 యిరువదే డింటిని నాత్మగూడి యుండు; పెక్కింటి కూటువ దేహ; మదియు
 జంగమస్థావరరూపంబుల రెండువిధంబు లయ్యె; మూలప్రకృతి మొదలయిన వర్గంబునకు వేఱై
 మణిగణంబులఁ జొచ్చి యున్న సూత్రంబు చందంబున నాత్మ యన్నింటి యందునుం జొచ్చి
 దీపించు; ఆత్మకు జన్మ స్థితి లయంబులు గల వంచు మిథ్యాతత్పరులు గాక వివేకశుద్ధమైన
 మనంబునం జేసి దేహంబునం దాత్మ వెదకవలయు; ఆత్మకు "నవస్థలు" గలయట్లుండుఁ గాని
 యవస్థలు లేవు జాగరణ స్వప్న సుషుప్తు లను "వృత్తు"లెవ్వనిచేత నెఱుంగంబడు నతం డాత్మ
 యంద్రు; కుసుమ ధర్మంబు లయిన గంధంబుల చేత గంధాశ్రయు డయిన వాయువు నెఱింగెడు
 భంగిం ద్రిగుణాత్మకంబులయి కర్మ జన్యంబు లయిన బుద్ధి భేదంబుల నాత్మ నెఱుంగం దగు" నని
 చెప్పి.

టీకా:

అని = అని; నారద = నారదునిచే; ఉక్త = చెప్పబడిన; ప్రకారంబునన్ = విధముగ; బాలకుల్ =
 పిల్లవాండ్రు; కున్ = కు; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను;

ఈశ్వరుని = భగవంతుని యొక్క; మూర్తి = స్వరూపము; ఐన = అయిన; కాలంబునన్ = కాలము;
 చేసి = వలన; వృక్షంబులు = చెట్లు; కలుగుచుండన్ = ఉండగా; ఫలంబున్ = పండున; కున్ = కు;
 జన్మ = పుట్టుట, పిందెకాయుట; సంస్థాన = కాయగుట; వర్ధన = పెరుగుట; అపచయ = ముదురుట;
 క్షీణత = ఎండిపోవుట; పరిపాక = పండుట; నాశంబులు = నశించిపోవుటలు; ప్రాప్తంబులు =
 కలిగినవి; అయిన = ఐన; తెఱంగునన్ = విధముగ; దేహంబుల్ = శరీరములకే; కాని = కాని;
 షడ్వికారంబులు = పరివర్తనలారును (షడ్వికారములు - 1జన్మ(పుట్టుట) 2సంస్థాన (నిలబడుట)
 3వర్ధన (పెరుగుట) 4అపక్షయ (బలియుట) 5పరిపాక (పరిక్ష్మగుట) 6నాశము (నశించుట) అనేడి
 ఆరు మార్పులు); ఆత్మ = ఆత్మ; కున్ = కు; లేవు = లేవు; ఆత్మ = ఆత్మ; నిత్యుండు = శాశ్వతమైనవాడు;
 క్షయ = నాశము; రహితుండు = లేనివాడు; శుద్ధుండు = నిర్మలుడు; క్షేత్రజ్ఞుండు =
 మాయనెరిగినవాడు, జీవుడు; గగనాదుల్ = పంచభూతముల (పంచభూతములు - 1ఆకాశము
 2భూమి 3నీరు 4వాయువు 5తేజము); కున్ = కు; ఆశ్రయుండు = ఆధారమైనవాడు; క్రియా =
 కర్మములు; శూన్యుండు = లేనివాడు; స్వప్రకాశుండు = స్వయముగా ప్రకాశించువాడు; సృష్టి =
 సృష్టికి; హేతువు = కారణమైనవాడు; వ్యాపకుండు = అంతట వ్యాపించువాడు; నిస్సంగుడున్ =
 తగులములు లేనివాడు; పరిపూర్ణుండున్ = అంతటను నిండినవాడు; ఒక్కండును = ఏకలుడు; అని
 = అని; వివేక = జ్ఞానమును; సమర్థంబులు = ఈయగలిగినవి; అగు = అయిన; ఆత్మ = ఆత్మ యొక్క;
 లక్షణంబులు = లక్షణములు(ఆత్మ ద్వాదశ లక్షణములు - 1. శాశ్వతమైనది, 2. నాశనం లేనిది, 3.
 శుద్ధుడు, 4. క్షేత్రజ్ఞుడు, 5. గగనాదులకు ఆశ్రయుడు, 6. క్రియాశూన్యుడు, 7. స్వయంప్రకాశం, 8. సృష్టికి
 కారణం, 9. వ్యాపించు స్వభావం కలది, 10. సంగం లేనిది, 11. పరిపూర్ణమైనది, 12. ఏకలుడు);
 పండ్రెండును = పన్నిండింటిని; ఎఱుంగుచున్ = తెలిసుండి; దేహాదులు =
 దేహగేహపుత్రకళత్రాదులు; అందున్ = ఎడల; మోహ = తగులములను; జనకంబులు =
 పుట్టించునవి; అగు = అయిన; అహంకార = నేను యనెడి భావము; మమకారంబులు = నాది
 యనెడి భావములను; విడిచి = వదలిపెట్టి; పసిడి = బంగారు; గనులు = గనులు, పుట్టుచోటులు;
 కల = కలిగిన; నెలవునన్ = స్థానములను; విభ్రాజమాన = మెరుస్తున్న; కనక = బంగారము;
 లేశంబులు = కొద్దిపాటిది; ఐన = కలిగిన; పాపాణ = రాళ్ళు; ఆదులు = మొదలగువాని; అందున్ =
 అందు; పుటంబున్ = పుటములో; పెట్టి = పెట్టి; వహ్ని = అగ్నితో; యోగంబునన్ =
 కూడించుటద్వారా; కరంగన్ = కరిగిపోవునట్లు; ఊది = ఊది; హేమకారకుండు = స్వర్ణకారుడు;
 పాటవంబునన్ = నేరుపుతో; హాటకంబున్ = బంగారమును; పడయు = పొందెడి; భంగిన్ = వలె;

ఆత్మ = ఆత్మ; కృత = కలిగిన; కార్య = కార్యములు; కారణంబులన్ = హేతువులు; ఎఱింగెడి =
 తెలియగల; నేర్పరి = ఉపాయశాలి; దేహంబున్ = శరీరము; అందున్ = లోని; ఆత్మ = ఆత్మయొక్క;
 సిద్ధి = తాదాత్మ్యము పొందుట; కొఱకున్ = కోసము; అయిన = ఐన; ఉపాయంబునన్ =
 ఉపాయములచేత; చేసి = వలన; బ్రహ్మభావంబున్ = బ్రహ్మత్వమును; పడయున్ = పొందును;
 మూలప్రకృతియున్ = మాయ; మహత్ = బుద్ధి; అహంకారంబులు = అహంకారములు;
 తన్మాత్రంబులున్ = పంచతన్మాత్రలు {పంచతన్మాత్రలు - 1శబ్ద 2స్పర్శ 3రూప 4రస 5గంధములు};
 ఇవి = ఇవి; ఎనిమిదియున్ = ఎనిమిది (8); ప్రకృతులు = ప్రకృతులు {ప్రకృతులు - 1మాయ 2మహత్త
 3అహంకారము మరియు పంచతన్మాత్రలు ఐదు (5)}; అనియునున్ = అని; రజః = రజోగుణము;
 సత్త్వ = సత్త్వగుణము; తమంబులు = తమోగుణము లు; మూడును = మూడింటిని (3);
 ప్రకృతిగుణంబులు = ప్రకృతిగుణములు; అనియున్ = అని; కర్మేంద్రియంబులు = పనిచేయుట కైన
 సాధనములు {కర్మేంద్రియములు - 1నోరు 2చేతులు 3కాళ్ళు 4గుదము 5ఉపస్థ}; అయిన = ఐన;
 వాక్ = నోరు; పాణి = చేతులు; పాద = కాళ్ళు; పాయుః = గుదము; ఉపస్థంబులు =
 జననేంద్రియములు; జ్ఞానేంద్రియంబులు = తెలిసికొనెడి సాధనములు {జ్ఞానేంద్రియములు -
 1చేవులు 2కళ్ళు 3నాలుక 4చర్మము 5ముక్కు}; ఐన = అయిన; శ్రవణ = చేవులు; నయన = కళ్ళు;
 రసన = నాలుక; త్వక్ = చర్మము; పూణంబులును = ముక్కు లు; మనంబును = మనస్సు; మహి =
 భూమి {భూతపంచకము - 1భూమి 2నీరు 3నిప్పు 4గాలి 5ఆకాశము}; సలిల = నీరు; తేజన్ =
 నిప్పు; వాయు = గాలి; గగనంబులు = ఆకాశములు; ఇవి = ఇవి; పదాబును = పదహారు (16);
 వికారంబులు = వికారములు {వికారములు - కర్మేంద్రియములు (5) జ్ఞానేంద్రియములు (5) మనస్సు
 భూతపంచకము (5) మొత్తము 16 వికారములు}; అనియునున్ = అని; కపిల = కపిలుడు; ఆది =
 మొదలగు; పూర్వ = పూర్వకాలపు; ఆచార్యుల్ = సిద్ధాంతకర్తల, గురువుల; చేత = చేత;
 చెప్పబడియెన్ = చెప్పబడినది; సాక్షిత్వంబునన్ = తటస్థలక్షణముచేత; ఈ = ఈ; యిరువదేడింటిని
 = యిరవైయేడింటిని (27); ఆత్మ = ఆత్మ; కూడి = కలిసి; ఉండున్ = ఉండును; పెక్కింటి =
 అనేకమైనవాని; కూటువ = కూడినదియైన; దేహము = శరీరము; అదియున్ = అదికూడ; జంగమ
 = చలనముకలవి, చరములు; స్థావరములు = స్థిరముగనుండునవి; రూపంబులన్ = అనెడ
 రూపములతో; రెండు = రెండు (2); విధంబులు = రకములు; అయ్యె = అయ్యెను; మూలప్రకృతి =
 అవిద్య, మాయ; మొదలయిన = మొదలైనవాని; వర్గంబున్ = సమూహమున; కున్ = కు; వేటై =
 విలక్షణమై, భిన్నమై; మణి = మణుల; గణంబులన్ = వరుసలలో; చొచ్చి = దూరి; ఉన్న = ఉన్నట్టి;

సూత్రంబు = దారము; చందంబునన్ = వలె; ఆత్మ = ఆత్మ; అన్నిటన్ = అన్నిటి; అందున్ = లోను;
 చొచ్చి = అంతర్లీనమై యుండి; దీపించు = ప్రకాశించును; ఆత్మ = ఆత్మ; కున్ = కు; జన్మ = పుట్టుక;
 స్థితి = ఉండుట; లయంబులు = నాశనములు; కలవు = ఉన్నవి; అంచున్ = అనుచు; మిథ్యా =
 అసత్యమున; తత్పరులు = కూడినవారు; కాక = కాకుండ; వివేక = జ్ఞానముచేత; శుద్ధులు =
 నిర్మలమైనవారు; ఐన = అయిన; మనంబునన్ = మనసు; చేసి = వలన; దేహంబున్ = దేహము;
 అందున్ = లో; ఆత్మన్ = ఆత్మను; వెదుకవలయున్ = వెతకవలెను; ఆత్మ = ఆత్మ; కున్ = కు; అవస్థలు
 = అవస్థాత్రయము {అవస్థాత్రయము - స్థితి అభాసములు మూడు, 1జాగరణ(మెలకువ) 2స్వప్న(కల)
 3సుషుప్తి (నిద్ర)}; కల = కలిగిన; అట్లు = విధముగ; ఉండున్ = ఉండును; కాని = కాని; అవస్థలు =
 అవస్థలు; లేవు = లేవు; జాగరణ = మెలకువ; స్వప్న = కల; సుషుప్తులు = నిద్రలు; అను = అనెడి;
 వృత్తులు = అవస్థలు, వ్యాపారములు; ఎవ్వని = ఎవని; చేతన్ = చేతను; ఎఱుంగబడున్ =
 తెలిసికొనబడునో; అతండు = అతడు; ఆత్మ = ఆత్మ; అండు = అంటారు; కుసుమ = పూవుల యొక్క;
 ధర్మంబులు = లక్షణములు; అయిన = ఐన; గంధంబుల్ = వాసనల; చేతన్ = వలన; గంధా =
 వాసనను; ఆశ్రయండు = వహించువాడు; అయిన = ఐన; వాయువున్ = గాలిని; ఎఱింగెడు =
 తెలిసికొను; భంగిన్ = విధముగనే; గుణా = గుణత్రయము {గుణత్రయము - 1సత్త్వగుణము
 2రజోగుణము 3తమోగుణము}; ఆత్మకంబులు = స్వరూపములుగాగలవి; అయి = అయ్యి; కర్మ =
 కర్మములచేత; జన్యంబులు = పుట్టునవి; అయిన = ఐన; బుద్ధిబేదంబులన్ = చిత్తవృత్తులచేత;
 ఆత్మన్ = ఆత్మను; ఎఱుంగన్ = తెలిసికొన; తగును = వచ్చును; అని = అని; చెప్పి = చెప్పి.

భావము:

అని నారదమహర్షి బోధించినది అంతా అదే ప్రకారంగా తన సహాధ్యాయులైన దానవ బాలురకు
 ఇలా తెలియజెప్పాడు. "కాలం భగవంతుని స్వరూపం. కాలక్రమంలో వృక్షం పుట్టి ఫలమిస్తుంది. ఆ
 ఫలానికి పుట్టటం, వృద్ధి పొందటం, పండటం, ఎండటం, కృశించటం, నశించటం అనే క్రమం
 తప్పదు. అలాగా షడ్వికారాలు అనబడు ఈ ఆరు (6) విధాలైన భావవికారాలు దేహానికి కూడా
 ఉంటాయి. అంతేకాని ఆత్మకు మాత్రం ఈ మార్పులు ఏమాత్రం ఉండవు. ఆత్మ శాశ్వతమైనది;
 నాశనం లేనిది; వికారాలు లేనిది; శుద్ధమైనది; జీవుల ఆత్మ యందుండునది; ఆకాశం
 మున్నగువానికి ఆశ్రయమైనది; క్రియాశూన్యత్వము; స్వయం ప్రకాశం; సృష్టికి కారణం; వ్యాపించు
 స్వభావం కలది; సంగం లేనిది; పరిపూర్ణమైనది. ఈ విధంగా ఈ పన్నెండు (12) ఆత్మ లక్షణాలు

అని పెద్దలు చెప్తారు.

బంగారం గనులలో బంగారం రేణువులు రాయి రప్పలతో కలిసి ఉంటాయి. ఆ రాళ్ళను స్వర్ణకారులు అగ్నిలో పుటం పెట్టి, కరగబెట్టి, నేర్పుగా వాటిలోంచి బంగారం వెలికి తీస్తారు. అదే విధంగా ఆత్మతత్వం తెలిసినవారు దేహం వంటి వాటిపై భ్రాంతిని కలిగించే అహంకారాలు, మమకారాలు విడిచిపెట్టి దేహాదుల కంటే ఆత్మను భిన్నంగా భావించి తెలివిగా బ్రహ్మసాక్షాత్కారాన్ని పొందుతారు.

(అ) మూలప్రకృతి, మహత్తు, అహంకారం, శబ్దం, స్పర్శం, రూపం, రసం, గంధం అనే ఎనిమిది (8)

"ప్రకృతులు" (అష్టప్రకృతులు) అంటారు.

(ఇ) సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనే ఈ మూడు (3) "ప్రకృతి గుణాలు".

(ఉ) నోరు, చెయ్యి, కాలు, గుదం, మర్మావయవం అనే ఈ అయిదు (5) కర్మేంద్రియాలు

; కన్ను, చెవి, చర్మం, ముక్కు, నాలుక అనే ఈ అయిదు (5) జ్ఞానేంద్రియాలు

; నేల, నీరు, ఆకాశం, గాలి, అగ్ని అనే ఈ అయిదు (5) పంచభూతాలు

; మనసు ఒకటి (1)

; మొత్తం ఈ పదహారు (16) వికారాలు అంటారని కపిల మహర్షి వంటి పూర్వాచార్యులు చెప్పారు.

ఈ మొత్తం ఇరవైఏడింటిలోను (27) ఆత్మ సాక్షీభూతంగా ఉంటుంది.

ఈ విధమైన అనేక పదార్థాలతో తయారైనది ఈ దేహం. ఈ దేహాన్ని స్థిరం అని, చరం అని రెండు విధాలుగా భావించవచ్చు. మూలప్రకృతి మొదలైన వాటికన్నా భిన్నమైన ఆత్మ, పూసలలో దారం లాగ, ఇన్నింటిలోనూ ప్రకాశిస్తూనే ఉంటుంది. ఆత్మకు జనన స్థితి మరణాలు ఉన్నాయని మాయలో పడకుండా వివేకంతో ఆలోచించాలి. దేహంలో ఆత్మను అన్వేషించాలి. ఆత్మకు అవస్థలు ఉన్నట్లు అనిపిస్తాయి. కాని నిజానికి ఆత్మకు ఏ అవస్థలు లేవు. జాగృతి, స్వప్నం, సుషుప్తి అనే మనోవృత్తులను ఎవడు తెలుసుకుంటాడో అతడే ఆత్మస్వరూపుడు. పూలకు ఉండే సువాసనల ద్వారా వాయువును తెలుసుకునే విధంగా త్రిగుణాత్మకములు, కర్మజన్యములు అయిన బుద్ధిభేదాల వలన ఆత్మను తెలుసుకోవచ్చు." అని తెలిపి ఇంకా ఇలా అన్నాడు.

7-238-సీ.

"సంసార మిది బుద్ధిసాధ్యము గుణకర్మ-

గృణబద్ధ మజ్ఞానకారణంబుఁ

గ్రలవంటి దింతియ కాని నిక్కము గాదు-

సర్వార్థములు మనస్సంభవములు

స్వప్న జాగరములు సమములు గుణశూన్యఁ-

డగు పరమునికి, గుణాశ్రయమున

భవవినాశంబులు వాటిల్లి నట్లుండుఁ-

బట్టి చూచిన లేవు బాలులార!

7-238.1-తే.

కడఁగి త్రిగుణాత్మకము లైన కర్మములకు

జనకమై వచ్చు నజ్ఞాన సముదయమును

ఘనతర జ్ఞానవహ్నిచేఁ గాల్చి పుచ్చి

కర్మవిరహితు లై హరిఁ గనుట మేలు.

టీకా:

సంసారము = సంసారము; ఇది = ఇది; బుద్ధి = బుద్ధిచేత; సాధ్యము = సాధింప దగినది; గుణ =
త్రిగుణమూలములైన; కర్మ = కర్మముల; గణ = సముదాయముల చేత; బద్ధము = కల్పింపబడినది;
అజ్ఞాన = అవిద్యకి; కారణంబున్ = హేతువైనది; కల = స్వప్నము; వంటిది = వంటిది; అంతియె =
అంతే; కాని = కాని; నిక్కము = నిజమైనది; కాదు = కాదు; సర్వ = సమస్తమైన; అర్థములున్ =
విషయములు; మనస్ = మనస్సులో; సంభవములు = పుట్టినవి; స్వప్న = కల; జాగరములు =

మెలకువలు; సమములు = సమానమైనవి; గుణ = గుణములు; శూన్యడు = లేనివాడు; అగు = అయిన; పరమున్ = సర్వాతీతుని; కిన్ = కి; గుణాశ్రయమునన్ = సత్త్వాదుల సంగముచేత; భవ = పుట్టుట; నాశంబులు = మరణములు; వాటిల్లిన = కలిగిన; అట్లు = విధముగ; ఉండున్ = అనిపించును; పట్టి = విచారించి; చూచినన్ = చూసిన; లేవు = లేవు; బాలులార = బాలలూ, అజ్ఞానులారా.

కడగి = ప్రయత్నించి, పూనికతో; త్రిగుణ = సత్త్వరజస్తమోగుణముల; అత్మకములు = స్వరూపములు; ఐన = అయిన; కర్మముల్ = కర్మల; కున్ = కు; జనకము = జన్మకారణము; ఐ = అయ్యి; వచ్చున్ = కలిగెడి; అజ్ఞాన = అవిద్య యొక్క; సముదయమునున్ = సమూహమును; ఘనతర = అతిగొప్ప {ఘనము - ఘనతరము - ఘనతమము}; జ్ఞాన = జ్ఞానము యనెడి; వహ్ని = అగ్ని; చేన్ = చేత; కాల్చిపుచ్చి = కాలేసి; కర్మవిరహితులు = కర్మబంధములు లేనివారు; ఐ = అయ్యి; హరిన్ = నారాయణుని; కనుట = తెలియుట, చూచుట; మేలు = ఉత్తమము.

భావము:

"పిల్లలు! ఈ సంసారం కేవలం బుద్ధి వలననే ఏర్పడుతుంది. ఇది సత్త్వ రజస్తమో గుణాత్మకాలు అయిన కర్మలలో బందీ అయి ఉంటుంది; ఈ సంసారం అన్నది కేవలం స్వప్నం లాంటిది. ఎంతమాత్రం యదార్థం కాదు. సకల కాంక్షలు మనస్సులోనే పుడతాయి. స్వప్నం, మెలకువ ఈ రెండింటికీ తేడాయే లేదు. పరమాత్మ గుణాలకు అతీతుడు అయినా, గుణాలను ఆశ్రయించి ఆయన కూడ జననం, మరణం పొందుతున్నట్లు అనిపిస్తుంది. కానీ తరచి చూస్తే పరమాత్మకు జనన మరణాలు లేవు. త్రిగుణాలు వలన ఆవిర్భవించే ఆయా కర్మలకు కారణమైన మనలోని అజ్ఞానాన్ని జ్ఞానం అనే అగ్నితో కాల్చివేయాలి. అలా కర్మ బంధాల నుండి విముక్తులై విష్ణుమూర్తిని కనుగొనటం మంచిది.

7-239-వ.

అది గావున, గురుశుశ్రూషయు సర్వలాభసమర్పణంబును సాధుజన సంగమంబును నీశ్వర ప్రతిమా సమారాధనంబును హరికథా తత్పరత్వంబును వాసుదేవుని యందలి ప్రేమయు నారాయణ గుణ కర్మ కథా నామకీర్తనంబును వైకుంఠ చరణకమల ధ్యానంబును విశ్వంభరమూర్తి విలోకన పూజనంబును మొదలయిన విజ్ఞానవైరాగ్య లాభసాధనంబు లైన

భాగవతధర్మంబులపై రతి గలిగి సర్వభూతంబుల యందు నీశ్వరుండు భగవంతుం డాత్మఁ
గలండని సమ్మానంబు జేయుచుఁ గామ క్రోధ లోభ మోహ మద మత్సరంబులం గెలిచి
యింద్రియవర్గంబును బంధించి భక్తి చేయుచుండ నీశ్వరుం డయిన విష్ణుదేవుని యందలి రతి
సిద్ధించు.

టీకా:

అదిగావున = అందుచేత; గురు = గురువును; శుశ్రూషయున్ = సేవించుట; సర్వ = సమస్తమైన;
లాభ = ప్రయోజనములను; సమర్పణంబును = ఈశ్వరార్పణచేయుట; సాధు = సాధువులైన; జన =
వారి; సంగమంబునున్ = చేరిక, చెలిమి; ఈశ్వర = భగవంతుని, విష్ణుమూర్తి; ప్రతిమ = విగ్రహమును;
సమారాధనంబును = చక్కగా కొలచుట; హరి = విష్ణు; కథా = కథల యందు; తత్పరత్వంబును =
తదేక నిష్ఠ గలిగి యుండుట; వాసుదేవుని = విష్ణుని {వాసుదేవుడు - వ్య. వాసుదేవః - సర్వత్రాసౌ
వసత్వాత్మ రూపేణ, విశంభరత్వాదితి, (ఆంధ్ర వాచస్పతము) ఆత్మ యందు వసించు దేవుడు,
విష్ణువు, శ్రీకృష్ణుడు}; అందలి = ఎడల; ప్రేమయున్ = ప్రేమ; నారాయణ = విష్ణుని {నారాయణుడు -
వ్య. నారం విజ్ఞానం తదయనమాశ్రయో యస్యసః నారాయణః, రిష్యతే క్షీయత యితరః రిజ్జయే
ధాతుః సనభవతీతి నరః అవినాశ్యాత్మాః, నరసమూహమున నివాసము గలవాడు, హరి}; గుణ =
గుణములను; కర్మ = వర్తనములను; కథా = కథలను; నామ = నాములను; సంకీర్తనంబును =
స్తోత్రము, పాడుట; వైకుంఠ = విష్ణుని {వైకుంఠుడు - వైకుంఠవాసీ, వికుంఠ యను నామే పుత్రుడు,
హరి}; చరణ = పాదము లనెడి; కమల = పద్మముల; ధ్యానంబును = ధ్యానించుట; విశ్వంభర =
విష్ణుని {విశ్వంభరుడు - విశ్వమును భరించువాడు, విష్ణువు}; మూర్తి = స్వరూపమును; విలోకన =
చక్కగాగాంచుట; పూజనంబును = భజించుట; మొదలయిన = మున్నగునవి; విజ్ఞాన = ఉత్తమ
జ్ఞానము; వైరాగ్య = విషయవైముఖ్యము; లాభ = లభింపజేసెడి; సాధనంబులు = సాధనములు; ఐన
= అయిన; భాగవత = భాగవత తత్త్వము యొక్క; ధర్మంబుల్ = ధర్మముల; పైన్ = మీద; రతి =
మిక్కిలి మక్కువ; కలిగి = ఉండి; సర్వ = సమస్తమైన; భూతంబుల = జీవుల; అందున్ = లోను;
ఈశ్వరుండు = హరి {ఈశ్వరుడు - సర్వ లోక నియామకుడు, విష్ణువు}; భగవంతుండు = హరి
{భగవంతుడు - గుణషట్కములైన 1 ఐశ్వర్యము 2 వీర్యము 3 యశము 4 శ్రీ 5 జ్ఞానము 6 వైరాగ్యములు
కలిగి పూజనీయ మైనవాడు, విష్ణువు}; ఆత్మ = తన ఆత్మలో; కలండు = ఉన్నాడు; అని = అని;
సమ్మానంబు = గౌరవించుట; చేయుచున్ = చేయుచు; కామ = కోరిక; క్రోధ = కోపము; లోభ =

పీసినారితనము; మోహ = అజ్ఞానము; మద = గర్వము; మత్సరంబులన్ = మాత్సర్యములను; గెలిచి
 = జయించి, స్వాధీనముచేసికొని; ఇంద్రియవర్గంబును = అంతరింద్రియ బాహ్యేంద్రియములను;
 బంధించి = వాని యిచ్చచొప్పున పోనీయక; భక్తి = భక్తి; చేయుచుండన్ = చేయుచుండగా;
 ఈశ్వరుండు = నారాయణుని; విష్ణుదేవుని = నారాయణుని; అందలి = అందు; రతి = ప్రీతి; సిద్ధించు
 = కలుగును.

భావము:

కాబట్టి, 1) గురువులకు సేవ, 2) సమస్తమైన ఫలితాన్ని భగవంతునికి సమర్పణ, 3) సజ్జనులతో
 స్నేహం, 4) విష్ణుదేవుని విగ్రహారాధన, 5) శ్రీహరి కథల శ్రవణం, 6) వాసుదేవ మనన, 7) నారాయణ
 సంకీర్తన, 8) విష్ణు పాద ధ్యానం, 9) హరి దర్శనం మరియు 10) పూజ మున్నగునవి భాగవత
 ధర్మాలు. ఇవి జ్ఞాన వైరాగ్యములను కలిగిస్తాయి. ఈ భాగవత ధర్మాలు మీద ఆసక్తి కలిగి ఉండాలి.
 ఈశ్వరుడైన భగవంతుడే ఆత్మ స్వరూపంతో సర్వ ప్రాణికోటిలోను ఉన్నాడని తెలుసుకుని మనం
 వాటిని ఆచరించాలి. కామం, క్రోధం, లోభం, మోహం, మదం, మాత్సర్యం (అరిషడ్వర్గాలు) అను
 వాటిని జయించి, ఇంద్రియ చాపల్యం అరికట్టాలి. ఆ విధంగా భక్తితో పూజిస్తే భగవంతుడైన
 విష్ణుభక్తి సిద్ధిస్తుంది.

7-240-సీ.

దనుజారి లీలావతారంబు లందలి-

శౌర్యకర్మంబులు ప్రధుణములు

విని భక్తుఁ డగువాఁడు వేడ్యతోఁ బులకించి-

కన్నుల హర్షాశ్రుకణము లొలుక

గర్జదస్వరముతోఁ గ్రమలాక్ష! వైకుంఠ!-

వరద! నారాయణ! వాసుదేవ!

యనుచు నొత్తిలిపాడు; నాడు; నాక్రోశించు-

నగుఁ; జింతనము జేయు; నతి యొనర్చు;

మరులు కొని యుండు; దనలోన మాటలాడు;

వేల్పు సోకిన పురుషుని వృత్తి దిరుగు;

బంధములఁ బాసి యజ్ఞానపటలిఁ గాల్చి

విష్ణుఁ బ్రాపించు; దుది భక్తి వివశుఁ డగుచు.

టీకా:

దనుజారి = నారాయణుని; లీలా = వేడకకొఱకైన; అవతారంబులు = అవతారముల; అందలి = లోని; శౌర్య = పరాక్రమపు; కర్మంబులు = చేతలు; సద్గుణములు = మంచిగుణములు; విని = విని; భక్తుడు = ప్రపన్నుడు; అగువాడు = అయ్యెడివాడు; వేడ్కన్ = కొతుకము; తోన్ = తోటి; పులకించి = గగుర్పాటుచెంది; కన్నులన్ = కళ్ళనుండి; హర్ష = ఆనందపు; అశ్రు = కన్నీటి; కణములు = బిందువులు; ఒలుకన్ = జాలువారగా; గద్గద = డగ్గుతిక; స్వరము = గొంతు; తోన్ = తోటి; కమలాక్ష = హరి (కమలాక్షుడు - కమలములవంటి అక్షుడు (కన్నులు గలవాడు), విష్ణువు); వైకుంఠ = హరి (వైకుంఠుడు - కుంఠము(ఓటమి) లేనివాడు, హరి); వరద = హరి (వరద - వరములను యిచ్చువాడు, విష్ణువు); నారాయణ = హరి (నారాయణ - శబ్దములకు ఆధారభూతుడైన వాడు, విష్ణువు (విద్యార్థి కల్పతరువు)); వాసుదేవ = హరి (వాసుదేవ - ఆత్మలందు వసించు దేవుడు, విష్ణువు); అనుచున్ = అనుచు; ఒత్తిలి = గట్టిగా; పాడున్ = పాడును; ఆడున్ = నాట్యము చేయును; ఆక్రోశించున్ = వాపోవును; నగున్ = నవ్వును; చింతనము = ధ్యానము; చేయును = చేయును; నతిన్ = మ్రొక్కుట; ఒనర్చున్ = చేయును.

మరులుకొని = మోహము చెంది; ఉండున్ = ఉండును; తనలోన = తనలోతనే; మాటలాడున్ = మాట్లాడుకొనును; వేల్పు = దయ్యము, పూనకము; సోకిన = పట్టిన, వచ్చిన; పురుషుని = మానవుని; వృత్తిన్ = విధముగ; తిరుగున్ = వర్తించును; బంధములన్ = సాంసారిక బంధనములను; పాసి = తొలగించుకొని; అజ్ఞాన = అవిద్యా; పటలిన్ = సమూహమును; కాల్చి = మసిచేసి; విష్ణున్ = విష్ణుమూర్తిని; ప్రాపించున్ = చెందును, లీనమగును; తుదిన్ = చివరకు; భక్తి = భక్తివలన; వివశుడు = మైమరచినవాడు; అగుచు = అయిపోతూ.

భావము:

భగవంతుని లీలావతారాలలోని పరాక్రమ గాథలు విని భక్తుడైనవాడు పొంగిపోతాడు. సుగుణాలు విని పులకరించి పోతాడు. భక్తి పారవశ్యంతో కళ్ళలో ఆనందభాష్పాలు ఒలుకుతుండగా గద్గద కంఠంతో "కమలాక్షా! వైకుంఠా! వరదా! నారాయణా! వాసుదేవా!" అని గొంతెత్తి పాడతాడు. ఆడతాడు. అరుస్తాడు. నవ్వుతాడు. ఇంకా నమస్కరిస్తాడు. ఎప్పుడు ఆ దేవుడిమీద మోహం కలిగి ఉంటాడు. తనలో తానే మాట్లాడుకుంటాడు. అంతే కాదు దయ్యం పట్టినట్లు తిరుగుతాడు. ఇట్లు భక్తి తత్పరుడు అయి ఉండి, చివరకు కర్మబంధాలను విడిచి, అజ్ఞానం తొలగించుకుని, భక్తి వివశుడై, విష్ణువు నందు ఐక్యం అవుతాడు.

7-241-వ.

కావున, రాగాదియుక్త మనస్కుం డయిన శరీరికి సంసారచక్రనివర్తకం బయిన హరిచింతనంబు బ్రహ్మమందలి నిర్వాణసుఖం బెట్టిదట్టి దని బుధులు దెలియుదురు; హరిభజనంబు దుర్గమంబుగాదు; హరి సకల ప్రాణిహృదయంబుల యందు నంతర్యామియై యాకాశంబు భంగి నుండు; విషయార్జనంబుల నయ్యెడిది లేదు; నిమిషభంగుర ప్రాణు లయిన మర్త్యులకు మమతాస్పదంబులును జంచలంబులును నైన పుత్ర మిత్ర కళత్ర పశు భృత్య బల బంధు రాజ్య కోశ మణి మందిర మంత్రి మాతంగ మహీ ప్రముఖ విభవంబులు నిరర్థకంబులు; యాగ ప్రముఖ పుణ్యలబ్ధంబు లైన స్వర్గాదిలోక భోగంబులు పుణ్యానుభవక్షీణంబులు గాని నిత్యంబులు గావు; నరుండు విద్వాంసుండ నని యభిమానించి కర్మంబు లాచరించి యమోఘంబు లయిన విపరీత ఫలంబుల నొందు; కర్మంబులు గోరక చేయవలయు; కోరి చేసిన దుఃఖంబులు ప్రాపించు; పురుషుండు దేహంబుకొఱకు భోగంబుల నపేక్షించు; దేహంబు నిత్యంబు కాదు తోడ రాదు; మృతం బైన దేహంబును శునకాదులు భక్షించు; దేహి కర్మంబు లాచరించి కర్మబద్ధుండయి క్రమ్మఱిం గర్మానుకూలంబయిన దేహంబుఁ దాల్చు; నజ్ఞానంబునం జేసి పురుషుండు కర్మదేహంబుల విస్తరించు; నజ్ఞాన తంత్రంబులు ధర్మార్థ కామంబులు; జ్ఞాన లభ్యంబు మోక్షంబు; మోక్షప్రదాత యగు హరి సకల భూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు ప్రియుండు; తన చేత నయిన మహాభూతంబులతోడ జీవసంజ్ఞితుండై యుండు; నిష్కాములై హృదయగతుం డయిన హరిని నిజభక్తిని భజింపవలయు.

టీకా:

కావునన్ = కనుక; రాగాది = రాగద్వేషాదులతో {రాగద్వేషాదులు - 1రాగము 2ద్వేషము 3కామము
4క్రోధము 5లోభము 6మోహము 7మదము 8మాత్సర్యము 9ఈర్ష్య 10అసూయ 11దంభము
12దర్పము 13అహంకారము}; యుక్త = కూడిన; మనస్కుండు = మనసు గలవాడు; అయిన = ఐన;
శరీరి = జీవుని, దేహి; కిన్ = కి; సంసార = సంసారమనెడి; చక్ర = చక్రమునుండి; నివర్తకంబు =
మరల జేయునది; అయిన = ఐన; హరి = నారాయణుని; చింతనంబు = ధ్యానము; బ్రహ్మము =
పరబ్రహ్మము; అందలి = లోని; నిర్వాణ = మోక్షము యొక్క; సుఖంబున్ = సుఖము; ఎట్టిద =
ఎలాంటిదో; అట్టిది = అలాంటిది; అని = అని; బుధులు = జ్ఞానులు; తెలియుదురు = తెలిసి
యుందురు; హరి = నారాయణుని {హరి - భక్తుల హృదయములను ఆకర్షించువాడు, విష్ణువు};
భజనంబు = సేవ; దుర్గమంబు = పొందరానిది; కాదు = కాదు; హరి = విష్ణువు; సకల = అఖిలమైన;
ప్రాణి = జీవుల; హృదయంబులు = హృదయముల; అందున్ = లోను; అంతర్యామి = లోన
వ్యాపించినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఆకాశంబు = ఆకాశము; భంగిన్ = వలె; ఉండున్ = ఉండును;
విషయ = ఇంద్రియార్థముల, భోగముల; ఆర్జనంబులన్ = సంపాదించుటవలన; అయ్యెడిది =
కలిగెడి లాభము; లేదు = లేదు; నిమిష = రెప్పపాటులో; భంగుర = చెడిపోవు; ప్రాణులు =
ప్రాణములు గలవారు; అయిన = ఐన; మర్త్యుల్ = మానవుల {మర్త్యులు - మరణించెడి నైజము
గలవారు, మనుషులు}; కున్ = కు; మమతా = నాది యనెడి మోహమునకు; ఆస్పదంబులు =
స్థానము లైనవి; చంచలంబులు = అస్థిరములు {చంచలములు - మిక్కిలి చలించెడివి,
అస్థిరములు}; ఐన = అయిన; పుత్ర = సంతానము; మిత్ర = స్నేహితులు; కళత్ర = భార్యలు; పశు =
గొడ్డు; భృత్య = సేవకులు; బల = సైన్యము; బంధు = చుట్టములు; రాజ్య = రాజ్యాధికారము; కోశ =
కోశాగారము; మణి = రత్నాదులు; మందిర = భవనములు; మంత్ర = సచివులు; మాతంగ =
ఏనుగులు {మాతంగము - మతంగజము, మతంగుడను ఋషివలన పుట్టినది, ఏనుగు}; మహీ =
రాజ్యము, భూములు; ప్రముఖ = మొదలగు ముఖ్యమైన; విభవంబులు = వైభవములు;
నిర్దగ్ధంబులు = ప్రయోజనములేనివి; యాగ = యజ్ఞములు; ప్రముఖ = మొదలగు ముఖ్యమైన;
పుణ్య = పుణ్యములవలన; లబ్ధంబులు = దొరకునవి; ఐన = అయిన; స్వర్గ = స్వర్గవాసము; ఆది =
మొదలగు; భోగంబులు = భోగములు; పుణ్య = పుణ్యములకు; అనుభవ = అనుభవించుటచే;
క్షీణంబులు = తగ్గించెడివి; కాని = తప్పించి; నిత్యంబులు = శాశ్వతములు; కావు = కావు; నరుండు =

మానవుడు; విద్యాంసుడను = తెలిసినవాడను; అని = అని; అభిమానించి = అహంకరించి;
 కర్మంబుల్ = కర్మములను; ఆచరించి = చేసి; అమోఘంబులు = వ్యర్థము గానివి; అయిన = ఐన;
 విపరీత = ప్రతికూలమైన; ఫలంబులన్ = ఫలితములను; ఒండు = పొందును; కర్మంబులున్ =
 కర్మలను; కోరక = ఫలాపేక్షలేక; చేయవలయున్ = చేయవలయును; కోరి = ఫలమపేక్షించి; చేసినన్
 = చేసినట్లయినచో; దుఃఖంబులు = దుఃఖములు; ప్రాపించున్ = పొందును; పురుషుండు =
 మానవుడు; దేహంబున్ = శరీరము; కొఱకున్ = కోసము; భోగంబులన్ = స్రక్చందనాదులు
 {భోగాష్టకములు - 1పుష్పమాలిక 2గంధము 3వస్త్రము 4అన్నము 5శయ్య 6తాంబూలము 7స్త్రీ
 8గానములు, స్రక్చందనాదులు}; అపేక్షించి = కోరి; అపేక్షించును = కావాలని కోరును; దేహంబున్ =
 శరీరము; నిత్యంబు = శాశ్వతమైనది; కాదు = కాదు; తోడన్ = మరణించిన జీవుని వెంబడి; రాదు =
 రాదు; మృతంబు = ప్రాణములుబాసినది; ఐన = అయిన; దేహంబును = దేహమును; శునక =
 కుక్కలు; ఆదులు = మొదలగునవి; భక్షించున్ = తినును; దేహి = జీవుడు; కర్మంబులు = కర్మలను;
 ఆచరించి = చేసి, కూడిచరించి; కర్మ = కర్మములకు; బద్ధుండు = కట్టబడినవాడు; అయి = అయ్యి;
 క్రమ్మఱన్ = మరల; కర్మా = కర్మములు చేయుటకు; అనుకూలంబు = తగినవి; అయిన = ఐన;
 దేహంబున్ = శరీరమును; తాల్చున్ = ధరించును; అజ్ఞానంబునన్ = తెలియకపోవుట; చేసి =
 వలన; పురుషుండు = మానవుడు; కర్మ = కర్మములను; దేహంబులన్ = శరీరములను; విస్తరించున్
 = పెంచుకొనును; అజ్ఞాన = అజ్ఞానముచేత; తంత్రంబులు = నడపబడునవి; ధర్మార్థకామంబులు =
 ధర్మార్థకామములు; జ్ఞాన = జ్ఞానముచేత; లభ్యంబు = దొరకునది; మోక్షంబు = ముక్తిపదము; మోక్ష
 = పరమపదమును; ప్రదాత = ఇచ్చువాడు; అగు = అయిన; హరి = విష్ణువు; సకల = సమస్తమైన;
 భూతంబుల్ = జీవుల; కున్ = కు; ఆత్మేశ్వరుండు = ఆత్మరూపుడైన ప్రభువు; ప్రియుండు = మిక్కిలి
 ఇష్టమైనవాడు; తన = తన; చేతన్ = వలన; అయిన = కల్పితములైన; మహాభూతంబుల్ =
 భూతపంచకంబు {మహాభూతములు - 1భూమి 2నీరు 3వాయువు 4అగ్ని 5 ఆకాశము అనెడి
 ఐదు భూతములు}; తోడన్ = తోటి; జీవ = జీవుడు యనెడి; సంజ్ఞితుండు = పేరు గలవాడు; ఐ =
 అయ్యి; ఉండున్ = ఉండును; నిష్కాములు = కోరికలు లేనివారు; ఐ = అయ్యి; హృదయ =
 హృదయము నందు; గతుండు = ఉన్నవాడు; అయిన = ఐన; హరిని = విష్ణుని; నిజ = అచ్చపు; భక్తిని
 = భక్తితో; భజింపవలయున్ = సేవింపవలయును.

భావము:

కాబట్టి, రాగాదులతో బద్ధుడై కోరికల వలలో పడిన మానవుడికి ఈ సంసార చక్రాన్ని ఛేదించాలి అంటే విష్ణు సంకీర్తన ఒక్కటే ఉపాయం. "పరబ్రహ్మంతో ఐక్యం అయితే అనుభవించే ఆనందం ఎంతటిదో, అంతటి ఆనందాన్ని శ్రీహరి ఆరాధన అందిస్తుంది" అని పండితులు చెప్తారు. మాధవుడిని సేవించటం కష్టమైన పని కాదు. విష్ణువు సమస్త ప్రాణుల హృదయాలలో అంతర్యామి అయి ఆకాశం వలె వ్యాపించి ఉంటాడు. సిరి సంపదలు సంపాదించటం వలన ఏమాత్రం సుఖం లేదు. మానవుల జీవితాలు క్షణభంగురాలు. ఇలాంటి మానవులకు మమత, అనుబంధాలు, పెంచే భార్యాపిల్లలు, బంధుమిత్రులు, మడిమాన్యాలు, పాడిపంటలు, రాజ్య కోశాలు, మణిమందిరాలు, మంత్రులు, మత్తేభాలు మొదలైనవి అన్ని అనవసరమైనవి, అస్థిరమైనవి. యజ్ఞ యాగాదుల వలన లభించే స్వర్గ సుఖాలు శాశ్వతాలు కావు, అవి పుణ్యం క్షీణించగానే నశించేవే. తాను ఘనుడను అనుకుని, మానవుడు తనపై తాను అభిమానం పెంచుకుని, వివిధ కర్మలు ఆచరించి విపరీతమైన ఫలితాలు విశేషంగా పొందుతాడు. కోరికలతో చేసే కర్మలన్నీ దుఃఖాలనే కలిగిస్తాయి. కనుక, ఎటువంటి కోరికలు లేకుండా కర్మలు ఆచరించాలి. దేహం ధరించినవాడు దేహి, దేహి తన దేహం కోసం భోగాలు కోరుకుంటాడు. కానీ, దేహం శాశ్వతమైనది కాదు, తనతో వచ్చేదీ కాదు. ప్రాణం పోగానే ఈ శరీరం కుక్కలు, నక్కలు పాలవటానికి పనికి వస్తుంది అంతే. దేహం ధరించిన వ్యక్తి కర్మలను చేసి, ఆ కర్మలకు బద్ధుడు అయిపోతాడు. మరల ఆ చేసిన కర్మలకు అనుకూలమైన దేహం ధరిస్తాడు. అజ్ఞానం వలన కర్మలు అధికంగా చేయటం, మరల మరల దేహాలు ధరిస్తూ ఉండటం. ఇలా కర్మ దేహాలలో పురుషుడు సంచరిస్తూ ఉంటాడు. అజ్ఞానంతో కూడిన కర్మలు ధర్మార్థకామాలను మాత్రమే అందిస్తాయి. జ్ఞానం ఒక్కటే మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. ఆ మోక్షాన్ని అందించేవాడు విష్ణువు మాత్రమే. సర్వ ప్రాణికోటికి ఆ మోక్షప్రదాత అయిన శ్రీహరే ఆత్మేశ్వరుడు, ప్రియుడు. తన చేత సృష్టించబడిన పంచభూతాలతో కూడిన వాడై ఆ పరమాత్మే "జీవుడు" అనబడతాడు. కాబట్టి, ప్రతి వ్యక్తి తమ హృదయంలో ఉండే ఆ భగవంతుణ్ణి భక్తి శ్రద్ధలతో నిస్వార్థంగా సేవించాలి.

దానవ దైత్య భుజంగమ

మానవ గంధర్వ సుర సమాజములో ల

క్ష్మీనాథు చరణకమల

ధ్యానంబున నెవ్వడయిన ధన్యత నొందున్.

టీకా:

దానవ = దానవులు; దైత్య = దితిజులు; భుజంగమ = నాగులు; మానవ = మానవులు; గంధర్వ = గంధర్వులు; సుర = దేవతలయొక్క; సమాజము = సమూహముల; లోన్ = అందు; లక్ష్మీనాథు = నారాయణుని (లక్ష్మీనాథుడు - లక్ష్మీదేవికి భర్త, విష్ణువు); చరణ = పాదము లనెడి; కమల = పద్మముల; ధ్యానంబునన్ = చింతనముచేత; ఎవ్వడు = ఎవడు; అయినన్ = అయినను; ధన్యతన్ = కృతార్థత్వంబును; ఒందున్ = పొందును.

భావము:

శ్రీహరి పాదపద్మాలను సేవిస్తే చాలు, దానవులు, దైత్యులు, నాగులు, మానవులు, గంధర్వులు, దేవతలు ఎవరైనా సరే, కృతార్థులు అవుతారు.

7-243-క.

చిక్కడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ

జిక్కడు దానముల శౌచశీలతపములం

జిక్కడు యుక్తిని భక్తిని

జిక్కిన క్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండీ!

టీకా:

చిక్కడు = దొరకడు; వ్రతములన్ = వ్రతములచేత; గ్రతువులన్ = యజ్ఞములుచేత; చిక్కడు = దొరకడు; దానములన్ = దానములుచేయుటచేత; శౌచ = శుచి శుభ్రముల; శీల = మంచినడవడికల; తపములన్ = తపస్సులచేత; చిక్కడు = దొరకడు; యుక్తిని = తెలివిచేత; భక్తిని = భక్తివలన; చిక్కిన =

దొరకిన; క్రియన్ = వలె; అచ్యుతుండు = హరి {అచ్యుతుడు - చ్యుతము (జారిపోవుట) లేనివాడు, విష్ణువు}; సిద్ధము = సత్యము; సుండీ = సుమా.

భావము:

భగవంతుడు గాఢ మైన భక్తికి వశమై నట్లు; నోములు, యాగాలు, దానాలు, శుచిత్యాలు, మంచి నడవడికలు, తపస్సులు, యుక్తులు లాంటివి వాటికి వేటికీ వశము కాదు. భక్తి ఒక్కటే ఆ స్వామిని పొందడానికి సాధనం. భక్తి వినా వేరు మార్గం లేనే లేదు.

దిగజారిపోవడమే లేనట్టి ఉన్నతతమ శాశ్వత స్థితిలో ఉండే భగవంతుడు ఇంకే మార్గంలో పట్టుకుందా మన్నా, బిగించే కొద్దీ వేళ్ళ మధ్యనుండి జారిపోయే నీళ్ళలా జారి పోతుంటాడు. భక్తికి అయితేనే భద్రంగా చిక్కుతాడు.

ఈ పద్యం ఎంతో గొప్పది అని చెప్పవచ్చు. భాగవత తత్వార్థాన్ని చిన్న చిన్న పదాల్లో సిద్ధాంతీకరించి భక్తాగ్రేసరు డైన రాక్షసబాలుని నోట ఈ పద్యం రూపంలో ఇలా పలికించాడు పోతన గారు. ప్రహ్లాదుడు సహాధ్యాయులు అయిన రాక్షసబాలురకు తన ప్రపత్తిమార్గ మైన నారదోపదిష్ట భాగవతతత్వాన్ని తెలిపి విష్ణుభక్తి విలక్షణత వివరించాడు.

7-244-క.

చాలదు భూదేవత్వము

చాలదు దేవత్వ మధిక శాంతత్వంబుం

జాలదు హరి మెప్పింప వి

శాలోద్యములార! భక్తి చాలిన భంగిన్.

టీకా:

చాలదు = సరిపడదు; భూదేవత్వమున్ = భ్రాహ్మణత్వము; చాలదు = సరిపడదు; దేవత్వము = దేవత్వము; అధిక = మిక్కిలి; శాంతత్వంబున్ = సాధుస్వభావము; చాలదు = సరిపోదు; హరిన్ = నారాయణుని; మెప్పింపన్ = మెచ్చునట్లు చేయుటకు; విశాల = గొప్ప; ఉద్యములారా = యత్నము కలవారలారా; భక్తి = భక్తి; చాలిన = సరిపడిన; భంగిని = విధముగ.

భావము:

మంచి శ్రద్ధ గల బాలకులారా! విష్ణువును మెప్పించడానికి భక్తి సరిపోయినట్లు, బ్రాహ్మణత్వం సరిపోదు, దైవత్వం సరిపోదు, గొప్ప శాంత స్వభావమూ చాలదు. విష్ణుదేవుని ప్రసన్నం చేసుకోడానికి భక్తి ఒక్కటే ఉత్తమమైన మార్గం,

7-245-ఆ.

దనుజ భుజగ యక్ష దైత్య మృగాభీర
సుందరీ విహంగ శూద్ర శబరు
లైన బాపజీవు లైన ముక్తికి బోదు
రఖిల జగము విష్ణుఁ డనుచుఁ దలచి.

టీకా:

దనుజ = రాక్షసులు; భుజగ = సర్పములు; యక్ష = యక్షులు; దైత్య రాక్షసులు; మృగ జంతువులు; ఆభీర ఆభీరదేశపు; సుందరీ స్త్రీలు; విహంగ పక్షులు; శూద్ర = శూద్రులు; శబరు = శబరులు, ఎఱుకలు; ఐన = అయిన; పాప = పాపములుచేసినవారైన; జీవులు ప్రాణులు; ఐన అయినను; ముక్తి = పరమపదమున; కిన్ = కి; పోదురు = వెళ్ళెదరు; అఖిల = సమస్తమైన; జగమున్ = విశ్వము; విష్ణుడు = విష్ణుమూర్తి; అనుచున్ = అనుచు; తలచి = భావించి.

భావము:

దనుజులు, రాక్షసులు, నాగులు, యక్షులు, దైత్యులు, జంతువులు, గొల్లలు, స్త్రీలు, శూద్రులు, శబరులు, ఇంకా ఏ జాతి వారైనా సరే, ఏ పాపజీవులు అయినా సరే "సర్వం విష్ణుమయం జగత్" అని మనసారా తలచినట్లైతే చాలు, ముక్తిని పొందుతారు.

7-246-క.

గురువులు దమకును లోబడు
తెరువులు చెప్పెదరు విష్ణు దివ్యపదవికిం

దెరువులు చెప్పరు; చీకటి

బరువులు పెట్టంగ నేల? బాలకులారా!

టీకా:

గురువులు = గురువులు; తమ = తమ; కును = కు; లోబడు = తెలిసిన; తెరువులు = జాడలను;
చెప్పెదరు = చెప్పెదరు; విష్ణు = విష్ణుమూర్తి యొక్క (విష్ణువు - (విశ్వమున) వ్యాపించి యుండువాడు,
హరి); దివ్య = దివ్యమైన; పదవికిన్ = స్థానమున; కిన్ = కు; తెరువున్ = దారి; చెప్పరు = తెలుపరు;
చీకటిన్ = చీకటిలో; పరువులు = పరుగులు; పెట్టంగన్ = దీయుట; ఏలన్ = దేనికి; బాలకులారా =
బాలలూ.

భావము:

బాలలూ! మీ అమాయకత్వం వదలండి. మన ఉపాధ్యాయులు వారికి తెలిసిన చదువులే
చెప్పగలరు; చెప్తున్నారు. అంతే కాని దివ్యమైన శ్రీహరి సాన్నిధ్యం పొందటానికి అవసరమైన
మార్గాలు చెప్పరు. మనం ఈ గుడ్డి చదువులు చదివి వారి వెంట అజ్ఞానం అనే చీకటిలో
పరుగెత్తటం దేనికి? చెప్పండి.

7-247-క.

తెం డెల్ల పుస్తకంబులు

నిండాచార్యులకు మరల నేకతమునకున్

రండు విశేషము చెప్పెద

బొండ్లనివారు కర్మపుంజము పాలె.

టీకా:

తెండు = తీసుకురండి; ఎల్ల = అన్ని; పుస్తకంబులున్ = పుస్తకములను; ఇండు = ఇవ్వండి; ఆచార్యున్
= గురువు; కున్ = కు; మరల = మళ్ళీ; ఏకతమున్ = ఏకాంతమున కూడుటకు; కున్ = కు; రండు =
రండి; విశేషమున్ = ప్రత్యేకతగలదానిని; చెప్పెదన్ = తెలిపెదను; పొండు = వెళ్ళిపోండి; ఒల్లని =

అంగీకరించని; వారు = వారు; కర్మ = కర్మముల; పుంజము = సమూహమునకు; పాలు = లోబడి; ఐ = పోయి.

భావము:

ఆ పుస్తకాలు అన్నీ తెచ్చి గురువులకు ఇచ్చేసి రండి. మళ్ళీ మనం ఏకాంతంగా కూర్చుందాం. ఇంకా చాలా మంచి విషయాలు చెప్తాను. ఇష్టంలేనివాళ్ళు వెళ్ళండి. మీ కర్మలు మీరు అనుభవించండి.

7-248-క.

ఆడుదము మనము హరిరతిఁ

బాడుద మే ప్రొద్దు విష్ణుభద్రయశంబుల్

వీడుదము దనుజసంగతిఁ

గూడుదము ముకుందభక్తకోటిన్ సూటిన్.

టీకా:

ఆడుదము = ఆడుకొనెదము; మనము = మనము; హరి = విష్ణుని యందలి {హరి - భక్తుల హృదయమును ఆకర్షించువాడు, విష్ణువు}; రతిన్ = ప్రీతిచేత; పాడుదము = పాడుదము; ఏ = అన్ని; ప్రొద్దున్ = వేళ నైనను; విష్ణు = హరి; భద్ర = మంగళకరములైన; యశంబుల్ = కీర్తులు; వీడుదము = వదలివేసెదము; దనుజ = రాక్షసులతోడి; సంగతిన్ = చెలిమిని, సాంగత్యమును; కూడుదము = కలిసెదము ; ముకుంద = విష్ణుని {ముకుందుడు - ముక్తిని యిచ్చువాడు, విష్ణువు}; భక్తి = భక్తుల; కోటిన్ = సమూహమును; సూటిన్ = సూటిగా.

భావము:

మనం శ్రీహరి మీది చిత్తముతో ఆడుకుందాం రండి. మాధవుడిని మనసు నిండా నింపుకుని హరిసంకీర్తనలు పాడుకుందాం. మిగిలిన రాక్షసుల స్నేహం విడిచిపెడదాం. నిర్భయంగా విష్ణుభక్తులతో చేరిపోదాం రండి.

7-249-క.

విత్తము సంస్కృతిపటలము

ప్రత్తము కామాదివైరివర్గంబుల నేఁ

డిత్తము చిత్తము హరికిని

జొత్తము నిర్వాణపదము శుభ మగు మనకున్."

టీకా:

విత్తము = విదళించెదము; సంస్కృతి = సంసార; పటలమున్ = కూటమిని; ప్రత్తము = చీల్చెదము;
కామాదివైరివర్గంబులన్ = అరిషడ్వర్గములను (అరిషడ్వర్గములు - 1కామ 2క్రోధ 3లోభ 4మోహ
5మద 6మాత్సర్యములు యనెడి ఆరుశత్రువులకూటములు); నేడు = ఇప్పుడు; ఇత్తము =
అప్పజెప్పెదము; చిత్తము = మనస్సును; హరి = విష్ణుని; కిని = కి; చొత్తము = చేరుదము;
నిర్వాణపదమును = పరమపదమును; శుభము = క్షేమము; అగున్ = కలుగును; మన = మన; కున్
= కు.

భావము:

ఈ సంసారం అనే మాయా బంధాన్ని తొలగించుకుందాం. అరిషడ్వర్గాలు అనే కామ, క్రోధ, లోభ,
మోహ, మద, మాత్సర్యాలు అనే ఈ ఆరు శత్రువర్గాలను చీల్చి చెండాడుదాం. చిత్తం శ్రీహరికి
సమర్పిద్దాం. కైవల్య పదాన్ని అందుకుందాం. మనకు తప్పక శుభం కలుగుతుంది."

7-250-వ.

అని యిట్లు ప్రహ్లాదుండు రహస్యంబున న య్యైవేళల రాక్షస కుమారులకు నపవర్గమార్గం
బెఱింగించిన; వారును గురుశిక్షితంబులైన చదువులు చాలించి నారాయణభక్తి చిత్తంబులం
గీలించి యుండుటం జూచి వారల యేకాంతభావంబు దెలిసి వెఱచి వచ్చి శుక్రనందనుండు
శక్రవైరి కిట్టనియె.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు {ప్రహ్లాదుడు - మిక్కిలి హ్లాదము (సంతోషము)గలవాడు, హిరణ్యకశిపుని పుత్రుడు}; రహస్యంబునన్ = ఏకాంతములో; అయ్యె = ఆయా; వేళలన్ = సమయములందు; రాక్షస = రాక్షస; కుమారుల్ = పిల్లల; కున్ = కు; అపవర్గ = మోక్షపు; మార్గంబున్ = మార్గమును; ఎఱింగించినన్ = తెలుపగా; వారును = వారుకూడ; గురు = గురువుచే; శిక్షితంబులు = నేర్పబడినవి; ఐన = అయిన; చదువులున్ = శాస్త్రాధ్యయనములను; చాలించి = ఆపివేసి; నారాయణ = విష్ణుని; భక్తిన్ = భక్తిని; చిత్తంబులన్ = మనసులలో; కీలించి = నాటుకొనజేసి; ఉండుటన్ = ఉండుటను; చూచి = తెలిసికొని; వారల = వారియొక్క; ఏకాంత = అంతరంగిక; భావంబున్ = ఆలోచనలు; తెలిసి = తెలిసికొని; వెఱచి = బెదిరిపోయి; వచ్చి = దగ్గరకు వచ్చి; శుక్రనందనుండు = శుక్రాచార్యుని కొడుకు; శక్రవైరి = హిరణ్యకశిపున {శక్రవైరి - శక్రుడు (ఇంద్రుడు) యొక్క వైరి (శత్రువు), హిరణ్యకశిపుడు}; కిన్ = కి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అని ఇలా రహస్యంగా ప్రహ్లాదుడు అనేక విధాలుగా, అనేక అనుకూలమైన సమయాలలో రాక్షస కుమారులకు మోక్ష మార్గాన్ని బోధించసాగాడు. అప్పుడు వాళ్ళందరు గురువులు దగ్గర చేప్పే తమ చదువులను ఆపేశారు. తమ హృదయాలను శ్రీమన్నారాయణుని వైపు మళ్లించారు. భక్తి మార్గం పట్టారు. ఇది వాళ్ళ గురువులు గమనించారు, శిష్యుల భావాలు తెలుసుకుని భయపడ్డారు. శుక్రాచార్యుని కొడుకులు చండామార్కులు తమ మహారాజు, ఇంద్రుడి శత్రువు అయిన హిరణ్యకశిపుడి వద్దకు చేరి ఇలా అన్నారు.

7-251-శా.

"రక్షో బాలుర నెల్ల నీ కొడుకు చేరంజీరి లోలోన నా

శిక్షామార్గము లెల్ల గల్గి లని యాక్షేపించి తా నందఱన్

మోక్షాయత్తులఁ జేసినాఁడు మనకున్ మోసంబు వాటిల్లె; నీ

దక్షత్వంబునఁ జక్కఁజేయవలయున్ ధైత్యవంశాగ్రణీ!

టీకా:

రక్షన్ = రాక్షస; బాలురన్ = బాలలను; ఎల్లన్ = అందరను; నీ = నీ; కొడుకు = పుత్రుడు; చేరన్ =
దగ్గరకు; చీరి = పిలిచి; లోలోనన్ = రహస్యముగా; నా = నా యొక్క; శిక్షా = ఉపదేశ; మార్గములు =
విధానములు; ఎల్లన్ = అన్నియు; కల్లులు = అసత్యములు; అని = అని; ఆక్షేపించి = దూరి; తాన్ =
తను; అందరిన్ = అందరిని; మోక్ష = ముక్తిమార్గమునకు; ఆయత్తులను = ఆసక్తులుగా; చేసినాడు =
చేసెను; మన = మన; కున్ = కు; మోసంబు = కీడు; వాటిల్లెన్ = కలిగినది; నీ = నీ యొక్క;
దక్షత్వంబునన్ = సామర్థ్యమున; చక్కజేయవలయును = సరిదిద్దవలెను; దైతేయవంశాగ్రణీ =
హిరణ్యకశిపుడా {దైతేయవంశాగ్రణీ - దైతేయ (దితిజులైన రాక్షస) వంశమునకు అగ్రణీ (గొప్పవాడు),
హిరణ్యకశిపుడు}.

భావము:

"ఓ దైత్య కుల శిరోమణి! హిరణ్యకశిప మహారాజా! నీ కుమారుడు రాక్షస కుమారులను అందరినీ
రహస్య ప్రదేశాలకు తీసుకు వెళ్లి, నేను చెప్పే చదువులు అన్నీ బూటకములు అని ఆక్షేపించాడు.
రాక్షస విద్యార్థులకు అందరికీ మోక్షమార్గం బోధిస్తున్నాడు. మనకు తీరని ద్రోహం చేస్తున్నాడు.
మరి నీవు ఏం చేస్తావో! చూడు. నీ కొడుకు దుడుకుతనం మితిమీరిపోతోంది. పరిస్థితి చెయ్యి
దాటిపోయేలా ఉంది. ఇక వాడిని చక్కబెట్టటానికి నీ సామర్థ్యం వాడాల్సిందే.

7-252-క.

"ఉల్లసిత విష్ణుకథనము

లెల్లప్పుడు మాకు జెప్ప" **డీ** గురు డని న

న్నుల్లంఘించి కుమారకు

ల్లొల్లరు చదువంగ దాన**వో**త్తమ! వింటే.

టీకా:

ఉల్లసిత = ఉల్లాసవంతమైన; విష్ణు = విష్ణుని; కథనములు = గాథలు; ఎల్లప్పుడున్ = ఎప్పుడును;
మా = మా; కున్ = కు; చెప్పడు = చెప్పడు; ఈ = ఈ; గురుడు = గురువు; అని = అని; నన్నున్ =

నన్ను; ఉల్లంఘించి = అతిక్రమించి; కుమారకులు = పిల్లలు; ఒల్లరు = ఇష్టపడరు; చదువంగన్ = చదువుటకు; దానవోత్తమ = రాక్షసులలో ఉత్తముడా; వింటే = విన్నావా.

భావము:

ఓ దానవశ్రేష్ఠుడా! వింటున్నావు కదా! శిష్యులు "ఈ గురువు మనకు మనోహరమైన మాధవుని కథలు చెప్పడు" అని అనుకుంటూ, నన్నూ నా మాటలు లెక్కచేయటం మానేశారు. నేను చెప్పే చదువులు చదవటం మానేశారు. ఇదీ పరిస్థితి.

7-253-క.

ఉడుగడు మధురిపుకథనము

విడివడి జడుపగిదిఁ దిరుగు వికసనమున నే

నొడివిన నొడువులు నొడువఁడు

దుడుకనిఁ జదివింప మాకు దుర్లభ మధిపా!

టీకా:

ఉడుగడు = మానడు; మధురిపు = హరి (మధురిపుడు - మధువనెడి రాక్షసునికి రిపుడు (శత్రువు), విష్ణువు); కథనము = కీర్తనమును; విడివడి = కట్టుబాటునుండి తొలగి; జడున్ = మందుని; పగిదిన్ = వలె; తిరుగు = తిరుగుచుండును; వికసనమున = వికాసముతో; నేన్ = నేను; నొడవిన = చెప్పిన; నొడువులు = చదువులు; నొడువడు = చదవడు; దుడుకనిన్ = దుష్టుని; చదివింపన్ = చదివించుట; మా = మా; కున్ = కు; దుర్లభము = శక్యముకానిది; అధిపా = రాజా.

భావము:

ఓ మహారాజా! నీ కొడుకు ప్రహ్లాదుడు ఎవరు ఎన్ని చెప్పినా మధు దానవుని పాలిటి శత్రువు అయిన ఆ విష్ణువు గురించి చెప్పటం మానడు. ఎప్పుడూ మందమతిలా తిరుగుతూ ఉంటాడు. మనోవికాసం కోసం నేను చెప్పే మంచి మాటలు వినిపించుకోడు. చెప్పిన మాట విననే వినడు. ఇలాంటి దుడుకు వాడిని చదివించటం మా వల్ల కాదు.

7-254-క.

చొక్కపు రక్కసికులమున

వెక్కురు జన్మించినాడు విష్ణునియందున్

నిక్కపు మక్కువ విడువం

డెక్కడి సుతుఁ గంటి రాక్షసేశ్వర! వెట్టిన్."

టీకా:

చొక్కపు = స్వచ్ఛమైన; రక్కసి = రాక్షస; కులమున = వంశమున; వెక్కురు = వికారము పుట్టిన వాడు;
జన్మించినాడు = పుట్టినాడు; విష్ణుని = హరి; అందున్ = ఎడల; నిక్కపు = సత్యమైన; మక్కువ = ప్రీతి;
విడువండు = వదలడు; ఎక్కడి = ఎలాంటి; సుతున్ = పుత్రుని; కంటి = పుట్టించితివి; రాక్షసేశ్వరా =
రాక్షసరాజా; వెట్టిన్ = వెట్టివాడిని.

భావము:

స్వచ్ఛమైన రాక్షస వంశంలో వికృతమైనవాడు పుట్టాడు. ఎంత చెప్పిన విష్ణువుమీద మమత
వదలడు. ఎంత చక్కని కొడుకును కన్నావయ్యా హిరణ్యకశిపమహారాజ!

7-255-వ.

అని యిట్లు గురుసుతుండు చెప్పినఁ గొడుకువలని విరోధవ్యవహారంబులు గర్జరంధ్రంబుల
ఖడ్గప్రహారంబు లయి సోకిన; బిట్టు మిట్టిపడి పాదాహతంబైన భుజంగంబు భంగిఁ
బవనప్రేరితంబైన దవానలంబు చందంబున దండతాడితం బయిన కంఠీరవంబుకైవడి భీషణ
రోషరసావేశ జాఙ్మల్యమాన చిత్తుండును బుత్రసంహారోద్యోగాయత్తుండును గంపమాన
గాత్తుండును నరుణీకృత నేత్తుండును నై కొడుకును రప్పించి సమ్మానకృత్యంబులు దప్పించి
నిర్దయుండై యశనిసంకాశ భాషణంబుల నదల్పుచు.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; గురుసుతుండు = గురువగు శుక్రుని కొడుకు; చెప్పినన్ = చెప్పగా;
కొడుకు = కొడుకు; వలని = మూలమునైన; విరోధ = అయిష్ట; వ్యవహారంబులున్ = వర్తనలు; కర్ణ =
చెవుల; రంధ్రంబులన్ = కన్నములను; ఖడ్గ = కత్తి; ప్రహారంబుల్ = వ్రేటులు; అయి = అయ్యి; సోకినన్
= తగులగా; బిట్టు = మిగుల; మిట్టిపడి = అదిరిపడి; పాదా = కాలిచే; ఆహతంబున్ = తన్నబడినది;
ఐన = అయిన; భుజంగంబు = పాము; భంగిన్ = వలె; పవన = గాలిచే; ప్రేరితంబు =
రగుల్కొల్పబడినది; ఐన = అయిన; దవానలంబు = కార్చిచ్చు; చందంబునన్ = వలె; దండ = కట్టితో;
తాడితంబు = కొట్టబడినది; అయిన = ఐన; కంఠీరవంబు = సింహము; కైవడి = వలె; భీషణ =
భయంకరమైన; రోషరస = కోపము; ఆవేశ = ఆవేశించుటచే; జాజ్వల్యమాన = మండుతున్న;
చిత్తుండును = మనసు గలవాడును; పుత్ర = కొడుకును; సంహార = చంపెడి; ఉద్యోగ = ప్రయత్నము
నందు; ఆయత్తుండును = లగ్నమైన వాడును; కంపమాన = వణకుచున్న; గాత్రండును = మేను
గలవాడును; అరుణీకృత = ఎఱ్ఱగా చేయబడిన; నేత్రండును = కన్నలు గలవాడును; ఐ = అయ్యి;
కొడుకును = పుత్రుని; రప్పించి = రప్పించి; సమ్మాన = గౌరవింపు; కృత్యంబులున్ = చేతలు; తప్పించి
= తప్పించి; నిర్దయుండు = కరుణమాలిన వాడు; ఐ = అయ్యి; అశని = పిడుగుల; సంకాశ = పోలిన;
భాషణంబులన్ = మాటలతో; అదల్పుచు = బెదిరించుచు.

భావము:

అని శుక్రాచార్యుని కొడుకు, ప్రహ్లాదుడి గురువు అన్నాడు. తన విరోధి విష్ణుమూర్తి మీద భక్తితో
కూడిన స్వంత కొడుకు వ్యవహారాల గురించి వింటుంటే హిరణ్యకశిపుడికి చెవులలో కత్తులు
గుచ్చినట్లు అనిపించింది; రాక్షసేంద్రుడు ఒక్కసారి ఉలిక్కిపడ్డాడు; తోకతొక్కిన పాములాగా, గాలికి
చెలరేగిన కార్చిచ్చులాగా, దెబ్బతిన్న సింహంలాగా భయంకరమైన కోపంతో
భగభగమండిపడిపోతూ, కన్నకొడుకును సంహరించాడానికి సిద్ధమయ్యాడు; కోపావేశంతో శరీరం
ఊగిపోతోంది; కళ్ళు చింతనిప్పుల్లా ఎఱ్ఱబడుతున్నాయి; వెంటనే కొడుకును రప్పించాడు; వచ్చిన
రాజకుమారుడిపై ఆదర ఆప్యాయతలు చూపలేదు; పైగా కఠినాత్ముడైన ఆ హిరణ్యకశిపుడు
పలుకులలో పిడుగు కురిపిస్తూ, బెదిరించసాగాడు.

సూనున్ శాంతగుణ ప్రధాను నతి సంశుద్ధాంచిత జ్ఞాను న
జ్ఞానారణ్య కృశాను నంజలిపుటీ సంభ్రాజమానున్ సదా
శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద నా
ధీనున్ ధిక్కరణంబుజేసి పలికెన్ దేవాహితుం దుగ్రతన్.

టీకా:

సూనున్ = పుత్రుని; శాంతగుణ = శాంతగుణములు; ప్రధానున్ = ముఖ్యముగా గలవానిని; అతి =
మిక్కిలి; సంశుద్ధ = పరిశుద్ధమైన; అంచిత = పూజనీయ మైన; జ్ఞానున్ = జ్ఞానము గలవానిని;
అజ్ఞాన = అజ్ఞానము యనెడి; అరణ్య = అరణ్యమునకు; కృశానున్ = చిచ్చువంటి వానిని;
అంజలిపుటీ = ప్రణామాంజలిచే; సంభ్రాజమానున్ = ప్రకాశించు వానిని; సదా = ఎల్లప్పుడును;
శ్రీనారాయణ = శ్రీహరి యొక్క; పాద = పాదములు యనెడి; పద్మ = పద్మముల; యుగళీ = జంట
యెడల; చింతా = ధ్యానము యనెడి; అమృత = అమృతమును; ఆస్వాదన = స్వీకరించుట యందు;
అధీనున్ = లోనైన వానిని; ధిక్కరణంబు = తిరస్కారము; చేసి = చేసి; పలికెన్ = పలికెను;
దేవాహితుండు = హిరణ్యకశిపుడు (దేవాహితుడు - దేవతలకు అహితుడు (శత్రువు),
హిరణ్యకశిపుడు); దుగ్రతన్ = క్రూరత్వముతో.

భావము:

ఆ ప్రహ్లాదుడు మహాశాంతమూర్తి, గొప్ప గుణవంతుడూ; బహు పరిశుద్ధమైన జ్ఞానం నం అనే
సంపదకు గనిలాంటి వాడు; అజ్ఞానం అనే అరణ్యానికి అగ్నిలాంటివాడు; నిరంతరం చేతులు
జోడించి మనసులో పరంధాముని పాదపద్మాలనే ధ్యానిస్తూ ఉండేవాడు; అటువంటి సకల
సద్గుణ సంశీలుడిని కన్న కొడుకును ధిక్కరించి, కోపించి; విబుధవిరోధి యైన హిరణ్యకశిపుడు
ఇలా విరుచుకుపడ్డాడు.

7-257-సీ.

"అస్మదీయం బగు నాదేశమునఁ గాని-

మిక్కిలి రవి మింట మెరియ వెరిచు;

నన్ని కాలములందు ననుకూలుఁడై కాని-

విద్వేషి యై గాలి వీవ వెఱచు;
మత్ప్రతాపానల ముందీకృతార్పి యై-
విచ్చలవిడి నగ్ని వెలుగ వెఱచు;
నతిశాత యైన నా యాజ్ఞ నుల్లంఘించి-
శమనుండు ప్రాణులఁ జంప వెఱచు;

7-257.1-తే.

నింధ్రుఁ డౌదల నా మ్రొల నెత్త వెఱచు;
నమర కిన్నర గంధర్వ యక్ష విహగ
నాగ విద్యాధరావళి నాకు వెఱచు;
నేల వెఱువపు పలువ! నీ కీడి దిక్కు.

టీకా:

అస్మదీయంబు = నాది; అగు = అయిన; ఆదేశమునన్ = ఆజ్ఞచేత; కాని = తప్పించి; మిక్కిలి =
అధికముగా; రవి = సూర్యుడు; మింటన్ = ఆకాశమున; మెఱయన్ = ప్రకాశించుటకు; వెఱచున్ =
బెదురును; అన్ని = అన్ని; కాలములు = ఋతువుల; అందున్ = లోను; అనుకూలుండు =
అనుకూలముగా నుండువాడు; ఐ = అయ్యి; కాని = తప్పించి; విద్వేషి = అహితుడు; ఐ = అయ్యి;
గాలి = వాయువు; వీవన్ = వీచుటకు; వెఱచున్ = బెదురును; మత్ = నా యొక్క; ప్రతాప =
పరాక్రమము యనెడి; అనల = అగ్నిచే; మందీకృత = మందగింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి;
విచ్చలవిడిన్ = తన యిచ్చానుసారము; అగ్ని = అగ్ని; వెలుగన్ = మండుటకు; వెఱచున్ =
బెదురును; అతి = మిక్కిలి; శాత = తీవ్రమైనది; ఐన = అయిన; నా = నా యొక్క; ఆజ్ఞన్ = ఆజ్ఞను;
ఉల్లంఘించి = అతిక్రమించి; శమనుండు = యముడు {శమనుండు - పాపములను శమింప
చేయువాడు, యముడు}; ప్రాణులన్ = జీవులను; చంపన్ = సంహరించుటకు; వెఱచున్ =
బెదురును; ఇంద్రుడు = ఇంద్రుడు; ఔదల = తలను.

నా = నా యొక్క; మ్రొలన్ = ఎదుట; ఎత్తన్ = ఎత్తుటకు; వెఱచున్ = బెదురును; అమర = దేవతల;
కిన్నర = కిన్నరల; గంధర్వ = గంధర్వుల; యక్ష = యక్షుల; విహగ = పక్షుల; నాగ = సర్పముల;
విద్యాధరా = విద్యాధరుల; ఆవళి = సమూహములు; వెఱచున్ = బెదురును; ఏల = ఎందుకు;

వేఱవవు = బెదరవు; పలువ = దుర్బలుడా; నీ = నీ; కున్ = కు; ఏది = ఎక్కడ ఉన్నది; దిక్కు = రక్షించేడి ప్రాపు.

భావము:

ఓ దుష్టుడా! నా ఆజ్ఞ లేకుండా ఆకాశంలో ఆదిత్యుడు కూడా గట్టిగా ప్రకాశించడానికి బెదురుతాడు; వాయువు కూడా అన్ని కాలాలలోనూ అనుకూలంగానే వీస్తాడు తప్పించి అహితుడుగా వీచటానికి భయపడతాడు; అగ్నిహోత్రుడు కూడా దేదీప్యమానమైన నా ప్రతాపం ముందు మందంగా వెలుగుతాడు తప్పించి, ఇష్టానుసారం చెలరేగి మండటానికి భయపడతాడు; పాపులను శిక్షించే యముడు కూడా బహు తీక్షణమైన నా ఆజ్ఞను కాదని ప్రాణుల ప్రాణాలు తీయటానికి వెరుస్తాడు; ఇంద్రుడికి కూడా నా ముందు తల యెత్తే ధైర్యం లేదు; దేవతలైనా, కిన్నరులైనా, యక్షులైనా, పక్షులైనా, నాగులైనా, గంధర్వులైనా, విద్యాధరులైనా, నేనంటే భయపడి పారిపోవలసిందే; అలాంటిది నువ్వు ఇంత కూడా లేవు. నేనంటే నీకు భయం ఎందుకు లేదు? ఇక్కడ నీకు దిక్కు ఎవరు? ఎవరి అండ చూసుకుని ఇంత మిడిసిపడి పోతున్నావు?

7-258-శా.

ప్రజ్ఞావంతులు లోకపాలకులు శుంభధ్వేషు లయ్యున్ మదీ
యాజ్ఞాభంగము చేయ నోడుదురు రోషాపాంగదృష్టిన్ వివే
కజ్ఞానచ్యుత మై జగత్త్రితయముం గంపించు నీ విట్టిచో
నాజ్ఞోల్లంఘన మెట్లు చేసితివి? సాహంకారతన్ దుర్మతీ!

టీకా:

ప్రజ్ఞావంతులు = శక్తి యుక్తులు గలిగిన; లోకపాలకులు = ఇంద్రుడు మొదలగువారు; శుంభత్ = వృద్ధినిొందుతున్న; ధ్వేషులు = పగ గలవారు; అయ్యున్ = అయినప్పటికిని; మదీయ = నా యొక్క; ఆజ్ఞన్ = ఆజ్ఞను; భంగము = దాటుట; చేయన్ = చేయుటకు; ఓడుదురు = బెదరెదరు; రోష = రోషముతో; అపాంగ = కడకంటి; దృష్టిన్ = చూపువలన; వివేక = మంచి చెడ్డలనిరిగెడి; జ్ఞాన = తెలివి; చ్యుతము = జారినది; ఐ = అయ్య; జగత్త్రితయమున్ = ముల్లోకములు {ముల్లోకములు - భూలోకము స్వర్గలోకము పాతాళలోకము}; కంపించున్ = వణకిపోవును; నీవు = నీవు; ఇట్టిచోన్ =

ఇలాంటి పరిస్థితిలో; ఆజ్ఞన్ = ఆజ్ఞను; ఉల్లంఘనమున్ = దాటుట; ఎట్లు = ఎలా; చేసితివి = చేసితివి;
సాహంకారతన్ = పొగరుబోతుతనముతో; దుర్మతీ = చెడ్డబుద్ధిగలవాడా.

భావము:

దుర్బుద్ధీ! మహా ప్రతాపవంతులు అయిన దిక్పాలకులు, నా మీద ఎంత ద్వేషం పెంచుకుంటున్నా
కూడా, నా మాట జవదాటటానికి బెదురుతారు; నేను కోపంతో కడకంట చూసానంటే చాలు,
ముల్లోకాలూ వివేక, విజ్ఞానాలు కోల్పోయి అల్లకల్లోలం అవుతాయి; అలాంటిది, అహంకారంతో
నువ్వు నా ఆజ్ఞను ఎలా ధిక్కరిస్తున్నావు?

7-259-శా.

కంఠక్షోభము గాఢ నొత్తిలి మహాగాఢంబుగా డింభ! వై
కుంఠం జెప్పెదు దుర్జయుం డనుచు వైకుంఠండు వీరవ్రతో
ఉత్కంఠాబంధురుఁ డేని నే నమరులన్ ఖండింప దండింపఁగా
గుంఠీభూతుఁడు గాక రావలదె మద్దోరాహవక్షోణికిన్.

టీకా:

కంఠ = గొంతు; క్షోభము = నొప్పిపెట్టినది; కాగన్ = అయ్యేలా; ఒత్తిలి = గట్టిగా; మహా = మిక్కిలి;
గాఢంబుగా = తీవ్రముగా; డింభ = కుట్టవాడా; వైకుంఠున్ = విష్ణుని; చెప్పెదు = చెప్పెదవు;
దుర్జయుండు = జయింపరానివాడు; అనుచున్ = అనుచు; వైకుంఠండు = విష్ణువు {వైకుంఠండు -
కుంఠము (ఓటమి) లేనివాడు, విష్ణువు}; వీరవ్రత = యుద్ధము నందలి; ఉత్కంఠా = వేడుక;
ఆబంధురుడు = దట్టముగా గలవాడు; ఏని = అయినచో; నేన్ = నేను; అమరులన్ = దేవతలను
{అమరులు - మరణము లేనివారు, దేవతలు}; ఖండింపన్ = నరకుచుండగా; దండింపగాన్ =
శిక్షించుచుండగా; కుంఠీభూతుడు = వెనకకి తగ్గువాడు; కాక = కాకుండగ; రా = రా; వలదె = వద్దా;
మత్ = నా యొక్క; ఘోర = భయంకరమైన; ఆహవ = యుద్ధ; క్షోణికిన్ = రంగమునకు.

భావము:

అర్భకా! వైకుంఠనాథుడైన విష్ణువుపై విజయం వీలుకాదు అంటూ గొంతు చించుకుని గట్టిగా తెగ అరుస్తున్నావు కానీ, అతనికే పొరుషం వీరత్వం ఉంటే, నేను యుద్ధరంగంలో దేవతలను ఖండించేటప్పుడూ, దండించేటప్పుడూ భయపడకుండా వాళ్ళను రక్షించడానికి, నా ముందుకు రావాలి కదా?

7-260-శా.

ఆచార్యోక్తము గాక బాలురకు మోక్షాసక్తిఁ బుట్టించి నీ
వాచాలత్వముఁ జూపి విష్ణు నహితున్ వర్ణించి మ దైత్య వం
శాచారంబులు నీలు చేసితివి మూఢాత్ముం గులద్రోహి నిన్
నీచుం జంపుట మేలు చంపి కులమున్ నిర్దోషముం జేసెదన్.

టీకా:

ఆచార్య = గురువుచేత; ఉక్తము = చెప్పబడినది; కాక = కాకుండగ; బాలుర = పిల్లల; కున్ = కు; మోక్ష = ముక్తిపదమందు; ఆసక్తిన్ = ఆసక్తిని; పుట్టించి = కలిగించి; నీ = నీ యొక్క; వాచాలత్వమున్ = వాగుడును; చూపి = చూపించి; విష్ణున్ = హరిని; అహితున్ = శత్రువును; వర్ణించి = పొగడి; మత్ = నా; దైత్య = రాక్షస; వంశ = కులపు; ఆచారంబులున్ = ఆచారములను; నీలు = బూడిద; చేసితివి = చేసితివి; మూఢాత్మున్ = మూర్ఖుడను; కుల = వంశమునకు; ద్రోహిన్ = ద్రోహము చేయువాడను; నిన్ = నిన్ను; నీచున్ = నీచుడను; చంపుట = సంహరించుట; మేలు = మంచిది, ఉత్తమము; చంపి = సంహరించి; కులమున్ = వంశమును; నిర్దోషమున్ = దోషములేనిదిగా; చేసెదన్ = చేసెదను.

భావము:

ఆచార్యులు చెప్పింది నువ్వు వినటంలేదు. పైగా నీ తోటి విద్యార్థులకు కైవల్యం మీద కాంక్ష పుట్టిస్తున్నావు; నీ వాచాలత్వం చూపించి మన విరోధి విష్ణువును విపరీతంగా పిచ్చిమాటలతో పొగడుతున్నావు; మన రాక్షస వంశ సంప్రదాయాలు అన్నీ బూడిదపాలు చేశావు; నువ్వు

కులద్రోహివి; మూఢుడివి; నీచుడివి; నీవంటి వాడిని చంపడమే మంచిపని. నిన్ను చంపి నా
వంశానికి మచ్చరాకుండా చేస్తాను.

7-261-క.

దిక్కులు గెలిచితి నన్నియు

దిక్కివ్వఁడు? రోరి! నీకు దేవేంద్రాదుల్

దిక్కుల రాజులు వేటొక

దిక్కిఁబుగక కొలుతు రితఁడె దిక్కిని నన్నున్."

టీకా:

దిక్కులు = దిక్కుల చివర వరకు; గెలిచితిన్ = జయించితి; అన్నియున్ = సర్వమును; దిక్కు = శరణు;
ఎవ్వడు = ఎవడు; ఓరి = ఓరి; నీ = నీ; కున్ = కు; దేవేంద్ర = ఇంద్రుడు; ఆదుల్ = మొదలగువారు;
దిక్కులరాజులు = దిక్పాలకులు {దిక్పాలకులు - 1ఇంద్రుడు (తూర్పు) 2అగ్నిదేవుడు (ఆగ్నేయము)
3యముడు (దక్షిణము) 4నిర్భతి (నైర్భతి) 5పడమర (వరుణుడు) 6వాయువు (వాయవ్యము)
7ఉత్తరము (కుబేరుడు) 8ఈశాన్యము (ఈశానుడు)); వేటొక = మరింకొక; దిక్కు = ప్రాపు, శరణు;
ఎఱుగక = తెలియక; కొలుతురు = సేవింతురు; ఇతఁడె = ఇతడు మాత్రమే; దిక్కు = శరణు; అని = అని;
నన్నున్ = నన్ను.

భావము:

ఓరీ! అన్ని దిక్కుల చివర వరకూ ఉన్న రాజ్యాలన్నీ గెలిచాను. దేవేంద్రాది దిక్పాలుకులు అందరూ
ఏ దిక్కులేక ఇప్పుడు నన్నే దిక్కిని తలచి మ్రొక్కుతున్నారు. ఇక నన్ను కాదని నీకు రక్షగా
వచ్చేవాడు ఎవడూ లేడని తెలుసుకో.

7-262-క.

బలవంతుఁడ నే జగముల

బలములతోఁ జనక వీరభూవమున మహా

బలుల జయించితి నెవ్వని

బలమున నాడెదవు నాకుఁ బ్రతివీరుడ వై."

టీకా:

బలవంతుడ = శక్తిశాలిని; నేన్ = నేను; జగములన్ = లోకములను; బలముల = సైన్యముల; తోన్ = తోటి; చనక = వెళ్ళక; వీరభావమునన్ = శూరత్వముతో; మహా = మిగుల; బలులన్ = బలవంతులను; జయించితిన్ = నెగ్గితిని; ఎవ్వని = ఎవని; బలమునన్ = దన్నుతో; ఆడెదవు = పలికెదవు; నా = నా; కున్ = కు; ప్రతివీరుడవు = ఎదిరించెడి శూరుడవు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

బాలకా! ప్రహ్లాద! లోకా లన్నిటిలో నేనే అందరి కన్నా బలవంతుణ్ణి; సేనా సహాయం ఏం లేకుండానే ఒంటరిగా వెళ్ళి ఎందరో బలశాలుల్ని గెలిచిన శూరుణ్ణి; అలాంటి నాకు సాటి రాగల వీరుడిలా, ఎవరి అండ చూసుకొని, ఎదురు తిరుగుతున్నావు."

7-263-వ.

అనినఁ దండ్రికి మెల్లన వినయంబునఁ గొడు కిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; తండ్రి = తండ్రి; కిన్ = కి; మెల్లన = మెల్లిగా; వినయంబునన్ = అణకువతో; కొడుకు = పుత్రుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా కోపంగా పలికిన తండ్రితో కొడుకు ప్రహ్లాదుడు ఇలా అన్నాడు.

7-264-క.

"బలయుతులకు దుర్బలులకు

బల మెవ్వడు? నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకున్

బల మెవ్వడు ప్రాణులకును

బల మెవ్వం డట్టి విభుడు బల మసురేంద్రా!

టీకా:

బలయుతుల్ = బలముగలవారల; కున్ = కు; దుర్బలుల్ = బలములేనివారల; కున్ = కు; బలము = అండ; ఎవ్వడు = ఎవరో; నీ = నీ; కున్ = కు; నా = నా; కున్ = కు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆదుల్ = మొదలగువారు; కున్ = కు; బలము = ప్రాపు, శరణు; ఎవ్వడు = ఎవరో; ప్రాణుల్ = జీవుల; కున్ = కు; బలము = అండ; ఎవ్వండు = ఎవరో; అట్టి = అటువంటి; విభుడు = ప్రభువు; బలము = అండ; అసురేంద్రా = రాక్షసరాజు.

భావము:

హిరణ్యకశిప రాక్షసరాజ! బలవంతులకు, బలహీనులకు, నీకు, నాకు, బ్రహ్మ మున్నగు వారికి, సృష్టిలోని సర్వ ప్రాణులకు అందరికి శరణు అయిన వాడు ఎవరో ఆ పరాత్పరుడే నాకు అండగా ఉన్నాడు.

అందానికి పెట్టిందిపేరు ఈ పద్యం. ప్రహ్లాదుడు సరిగా చదువుకోటంలేదని హిరణ్యకశిపుడు దండిస్తుంటే బెదరటం లేదు. నా దండన నుంచి నిన్ను కాపాడగలిగే దిక్కెవరు అన్న తండ్రికి కొడుకు వినయంగా సమాధానం చెప్తున్నాడు. పంచాబ్ధముల వాని పంచదార పలుకులతో సహజత్వం ఉట్టిపడేలా కళ్ళకు కట్టినట్లు ఎంతో చక్కగా నాటకీయత పండించారు మన సహజ కవి పోతనులవారు.

7-265-క.

దిక్కులు కాలముతో నే

దిక్కున లేకుండుఁ గలుగుఁ దిక్కుల మొదలై

దిక్కుగల లేని వారికి

దిక్కుయ్యెడు వాడు నాకు దిక్కు మహాత్మా!

టీకా:

దిక్కులు = దిక్కులన్నియు; కాలము = కాలము; తోన్ = తోపాటు; ఏ = ఎట్టి; దిక్కునన్ = ఎక్కడాకూడ;
లేకుండున్ = లేకుండపోవునో; కలుగు = ఉన్నట్టి; దిక్కుల = గతులన్నిటికిని; మొదలు = మూలము;
ఐ = అయ్యి; దిక్కు = ప్రాపు, అండ; కల = కలిగిన; లేని = లేనట్టి; వారి = వారి; కిన్ = కి; దిక్కు = అండ;
అయ్యెడు = అగునట్టి; వాడు = అతడు; నా = నా; కున్ = కు; దిక్కు = రక్షకుడు; మహాత్మా = గొప్పవాడ.

భావము:

ఓ మహనీయుడైన తండ్రి గారు! ఈ దేశకాలాదుల ఎల్లలు అవధులు సమస్తము ఆ స్వామి యందే
లీనమై పోతుంటాయి. అతని యందే పుట్టుతూ ఉంటాయి. అతని యందే వీటన్నిటికీ ఆధారం
కలుగుతూ ఉంటుంది. అండదండలు గలవారికి లేనివారికి అందరికీ అతని యందే రక్షణ
లభించుతు ఉంటుంది. ఆ స్వామే నయ్యా నాకు రక్షకుడు.

అన్ని దిక్కులలోను తిరుగులేని నన్ను కాదని నీకు దిక్కు అయ్యేవాడు ఎవడురా అని తర్జిస్తున్న
తండ్రి హిరణ్యకశిపునకు, భక్తాగ్రేసరుడైన ప్రహ్లాదుడు సమాధానం చెప్తూ సృష్టితత్వాన్ని
సూచిస్తున్నాడు. ప్రాస, ప్రాసపూర్వస్థానం నాలుగు పాదాలకు, యతి దాని తరువాతి స్థానాలు
రెంటికి అక్షరసామ్యం వాడిన పద్యం నడక సందర్భోచితంగా ఉంది. నాలుగు దిక్కుల ఆధారం
స్థిరత్వం సూచిస్తోంది. దిక్కును ఆరు సార్లు వాడుట నల్దిక్కులు పైన కింద సూచిస్తు అంతటా
ధ్వనిపం జేస్తోంది. దిక్కుకి ఎల్ల లేదా అవధి, చోటు, తూర్పాది దిక్కులు, ఆధారం, అండ రక్షణ అనే
అర్థాలు ధ్వనిపంజేసిన తీరు అద్భుతం. ఒక్క దిక్కుకి, ఆరు దిక్కులతో వినయంగా సమాధానం
చెప్పటంలో ప్రహ్లాదుని వ్యక్తిత్వ విశిష్టత వ్యక్తం అవుతోంది.

7-266-^{సీ}.

కాలరూపంబులఁ గ్రమ విశేషంబుల-

నలఘు గుణాశ్రయుం డయిన విభుఁడు

సత్త్వబలేంద్రియ సహజ ప్రభావాత్ముఁ-

డై వినోదంబున నఖిలజగముఁ

గల్పించు రక్షించు ఖండించు నవ్యయుం-

దన్ని రూపము లందు నతడు గలడు

చిత్తంబు సమముగాఁ జేయుము మార్గంబుఁ-

దప్పి వర్తించు చిత్తంబుకంటె

7-266.1-తే.

వైరు లెవ్వరు చిత్తంబు వైరి గాఁక?

చిత్తమును నీకు వశముగాఁ జేయవయ్య!

మదయుతాసురభావంబు మానవయ్య!

యయ్య! నీ మ్రోల మేలాడరయ్య! జనులు.

టీకా:

కాల = కాలము నందు; రూపంబులన్ = రూపము లందు; క్రమ = పద్ధతు లందు; విశేషంబులన్ = ప్రత్యేకత లందు; అలఘు = గొప్ప; గుణ = గుణములకు; ఆశ్రయుండు = కారణము; అయిన = ఐన; విభుడు = ప్రభువు; సత్త్వ = పృథివ్యాది ద్రవ్యము {పృథివ్యాది - సత్త్వములు, 1పృథివి 2అప్పు 3తేజము 4వాయువు 5ఆకాశము 6కాలము 7దిక్కు 8ఆత్మ 9మనస్సు}; బల = శక్తి; ఇంద్రియ = సాధనసంపత్తి; సహజ = నైజమైన; ప్రభావము = మహిమ; ఆత్ముడు = కలిగినవాడు; ఐ = అయ్య; వినోదంబునన్ = క్రీడవలె; అఖిల = సమస్తమైన; జగమున్ = విశ్వమును; కల్పించున్ = సృష్టించును; రక్షించును = కాపాడును; ఖండించున్ = నాశనము చేయును; అవ్యయుండు = నాశము లేనివాడు; అన్ని = సర్వ; రూపముల్ = రూపముల, బింబముల; అందున్ = లోను; అతడు = అతడు; కలడు = ఉన్నాడు; చిత్తంబున్ = మనసును; సమము = సమానముగా నున్నది; కాన్ = అగునట్లు; చేయుము = చేయుము; మార్గంబున్ = మంచి త్రోవను; తప్పి = తొలగి; వర్తించు = తిరిగెడు; చిత్తంబున్ = మనసు; కంటెన్ = కంటె.

వైరులు = శత్రువులు; ఎవ్వరు = ఎవ రుంటారు; చిత్తంబున్ = మనసు; వైరి = శత్రువు; కాక = కాకుండగ; చిత్తమును = మనసును; నీ = నీ; కున్ = కు; వశము = లొంగి యుండునది; కాన్ = అగునట్లు; చేయవు = చేయుము; అయ్య = తండ్రీ; మద = గర్వముతో; యుత = కూడిన; అసుర = రాక్షస; భావంబున్ = తలపులను; మానవు = మునివేయుము; అయ్య = తండ్రీ; అయ్య = తండ్రీ; నీ = నీ; మ్రోలన్ = ఎదుట; మేలు = మంచి; ఆడరు = చెప్పరు; అయ్య = తండ్రీ; జనులు = ప్రజలు.

భావము:

నాన్నగారూ! ఆ జనార్దనుడు జగత్పతి కాలానుగుణంగా వివిధ రూపాలతో వివిధ పద్ధతులతో ఆ ప్రభువు విష్ణుమూర్తి విరాజిల్లుతూ ఉంటాడు. అతడు సుగుణాలకు నిధి. తన సత్తువ, బలం, పరాక్రమాల ప్రభావంతో వినోదంగా విశ్వాన్నిసృష్టిస్తూ, పోషిస్తూ, లయం చేస్తూ ఉంటాడు. ఆయన అవ్యయుడు. అన్ని రూపాలలోనూ అతడు ఉంటాడు. తండ్రీ! మనస్సుకు సమదృష్టి అలవరచుకో. ధర్మమార్గం తప్పిన మనస్సు కంటే పరమ శత్రువు మరొకరు లేరు. మనస్సును విరోధం చేసుకొనక వశం చేసుకో అంతేకాని నువ్వే చిత్తానికి "చిత్తం, చిత్తం" అంటూ దాస్యం చేయకూడదు. మదోన్మత్తమైన రాక్షస భావాన్ని విడిచిపెట్టు. నీకు భయపడి ఎవరూ నీ ఎదుట హితం చెప్పటం లేదు. అందరూ నీ మనస్సుకు నచ్చేవే చెప్తున్నారు తప్ప హితమైనది చెప్పటం లేదు.

7-267-ఉ.

లోకము లన్నియున్ గడియలోన జయించినవాడ వింద్రియా

నీకముఁ జిత్తమున్ గెలువ నేరవు నిన్ను నిబద్ధుఁ జేయు నీ

భీకర శత్రు లార్వురఁ బ్రభిన్నులఁ జేయుము ప్రాణికోటిలో

నీకు విరోధి లేఁ డొకఁడు నేర్పునఁ జూడుము దానవేశ్వరా!

టీకా:

లోకముల్ = లోములను; అన్నియున్ = అన్నిటిని; గడియ = కొద్దికాలము; లోనన్ = లోనే;

జయించినవాడవు = నెగ్గినాడవు; ఇంద్రియ = ఇంద్రియముల; అనీకము = సమూహము; చిత్తమున్

= మనసు; గెలువన్ = నెగ్గుట; నేరవు = చేయలేవు; నిన్నున్ = నిన్ను; నిబద్ధున్ = బంధనముల

జిక్కుకొనిన వానిగ; చేయున్ = చేయును; నీ = నీ యొక్క; భీకర = భయంకరమైన; శత్రులార్వులన్ =

అరిషడ్వర్గములను; ప్రభిన్నులన్ = ఓడినవారినిగా; చేయుము = చేయుము; ప్రాణి = జీవ; కోటి =

జాలము; లోన్ = అందు; నీ = నీ; కున్ = కు; విరోధి = శత్రువు; లేడు = లేడు; ఒకడు = మరియుకడు;

నేర్పునన్ = వివేకముతో; చూడుము = ఆలోచించుము; దానవేశ్వరా = రాక్షసరాజా.

భావము:

నువ్వేమో, రాక్షసరాజా! లోకాలు అన్నింటినీ క్షణంలో జయించావు; కానీ నీ లోని మనస్సునూ, ఇంద్రియాలనూ గెలువలేకపోయావు; వాటి ముందు నువ్వు ఓడిపోయావు; కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాలు అనే ఆరుగురు శత్రువులు నిన్ను బందీ చేశారు; ఆ భయంకరమైన శత్రువులను అరిపడవ్వగాలు అంటారు; వాటిని జయించి నశింపజేసావంటే జీవకోటి సర్వంలోనూ నీకు విరోధి ఎవ్వరూ ఉండడు. నా విన్నపం మన్నించు.

7-268-క.

పాలింపుము శేముషి ను

న్యూలింపుము కర్మబంధముల సమదృష్టిం

జాలింపుము సంసారముఁ

గీలింపుము హృదయ మందుఁ గేశవభక్తిన్."

టీకా:

పాలింపుము = నియమించుము; శేముషిన్ = బుద్ధిని; ఉన్మూలింపుము = తెంచివేయుము; కర్మ = కర్మములనెడి; బంధములన్ = కట్టుతాళ్ళను; సమదృష్టిన్ = సమత్వభావముతో; చాలింపుము = చాలింపుము; సంసారమున్ = సంసారమును; కీలింపుము = నాటుకొనజేయుము; హృదయము = హృదయము; అందున్ = లో; కేశవ = విష్ణు (కేశవుడు - బ్రహ్మరుద్రాదులును తన స్వరూపముగాగలవాడు, విష్ణువు); భక్తిన్ = భక్తిని.

భావము:

మంచి మనస్సుతో మరొకసారి ఆలోచించు; కర్మ బంధాలను తెంచివెయ్యి; భేదభావం లేకుండా చక్కని సమదృష్టి అలవరచుకో; నిరంతరం మనసంతా మాధవునిపై లగ్నం చెయ్యి"

7-269-వ.

అనినఁ బరమభాగవతశేఖరునకు దోషాచరశేఖరుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; పరమ = అత్యుత్తములైన; భాగవత = భాగవతులలో; శేఖరున్ = శిఖరమువలె
మేలైనవాని; కున్ = కి; దోషాచర = రాక్షసులలో (దోషాచరుడు - దోష (రాత్రులందు) చరుడు
(తిరుగువాడు), రాక్షసుడు); శేఖరుండు = గొప్పవాడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అని పలికాడు పరమ భక్తశిఖామణి ప్రహ్లాదుడు. విన్న దోషమార్గానువర్తి అయిన ఆ రాక్షస
శిఖామణి హిరణ్యకశిపుడు ఇలా హుంకరించాడు.

7-270-క.

"చంపిన్ జచ్చెద ననుచును

గంపింపక యోరి! పలువ! కఠినోక్తుల నన్

గుంపించెదు చావునకుం

దెంపరి యై వదరువాని తెఱగునఁ గుమతీ!

టీకా:

చంపినన్ = చంపితే; చచ్చెదను = చచ్చిపోతాను; అనుచునున్ = అని తలచుకొని; గంపింపక =
బెదరక; ఓరి = ఓరి; పలువ = తులువా; కఠిన = గడుసు; ఉక్తులన్ = మాటలతో; నన్ = నన్ను;
కుంపించెదు = బాధించెదవు, అతిక్రమించెదవు; చావు = మరణమున; కున్ = కు; తెంపరి =
తెగించినవాడవు; ఐ = అయ్యి; వదరు = ప్రేలెడి; వానిన్ = వాని; తెఱగునన్ = విధముగ; కుమతి =
చెడ్డబుద్ధిగలవాడా.

భావము:

"దుర్మతీ! చావుకు తెగించావు. చంపుతారని కానీ, చచ్చిపోతానని కానీ నీకు భయం లేకుండా
పోయింది. దుర్మార్గుడా కర్ణకఠోరమైన మాటలనే ఈటెలను నా మీదకే విసురుతున్నావు. చావును
కూడా లెక్కచేయకుండా మితిమీరి మాట్లాడుతున్నావు.

నాతోడం బ్రతిభాష లాడెదు జగన్నాథుండ నా కంటి నీ
 భూతశ్రేణికి రాజు లేక డొకడు; సంపూర్ణ ప్రభావుండు మ
 ద్భ్రాతం చంపిన మున్ను నే వెదకితిం బ్రలూఱు నారాయణుం
 డే తద్విశ్వములోన లేడు; మఱి వాఁ డెందుండురా? దుర్మతీ!

టీకా:

నా = నా; తోడన్ = తోటి; ప్రతిభాషలు = ఎదురుతిరిగివాదనలు; అడెదవు = చేసెదవు; జగత్ =
 లోకములకే; నాథుండన్ = ప్రభువును; నా = నా; కంటిన్ = కంటి; ఈ = ఈ; భూత = జీవముల; శ్రేణి =
 సమూహముల; కిన్ = కు; రాజు = ప్రభువు; లేడు = లేడు; ఒకడు = ఇంకొకడు; సంపూర్ణ = పూర్తి,
 మిక్కిలి; ప్రభావుండు = మహిమగలవాడు; మత్ = నా యొక్క; భ్రాతన్ = సోదరుని; చంపినన్ =
 చంపగా; మున్ను = ఇంతకు పూర్వము; నేన్ = నేను; వెదకితిన్ = అన్వేషించితిని; పలు = అనేక;
 మాఱు = మార్లు, పర్యాయములు; నారాయణుండు = విష్ణువు {నారాయణుడు - నరసంబంధ
 దేహముతో యవతారములను పొందువాడు, విష్ణువు}; ఏతత్ = ఈ; విశ్వము = జగత్తు; లోనన్ =
 అందు; లేడు = లేడు; మఱి = ఇంక; వాడు = అతడు; ఎందు = ఎక్కడ; ఉండురా = ఉంటాడురా;
 దుర్మతీ = చెడ్డబుద్ధిగలవాడా.

భావము:

ఓ దుర్బుద్ధీ! నాకే ఎదురు సమాధానం చెప్తున్నావు. ఈ జగత్తు అంతటికీ అధిపతిని నేనే. నేను తప్ప
 ఈ జీవజాలం సమస్తానికి నాకంటే సంపూర్ణ శక్తిమంతుడైన మరొక రాజు లేడు. నేనే
 జగన్నాథుడిని. నా సోదరుడైన హిరణ్యక్షుడిని చంపినప్పుడు హరి కోసం అనేక పర్యాయాలు
 వెతికాను. విశ్వం అంతా గాలించాను. కానీ ఆ విష్ణువు విశ్వం మొత్తంలో ఎక్కడా లేడు. మరి ఆ
 పిరికివాడు ఇంకెక్కడ ఉంటాడు.

ఎక్కడఁ గలఁ డే క్రియ నే

చక్కటి వర్తించు నెట్టి జాడను వచ్చుం

జక్కడఁతు నిన్ను విష్ణునిఁ

బెక్కులు ప్రేలెదవు వాని భృత్యుని పగిదిన్."

టీకా:

ఎక్కడ = ఎక్కడ; కలడు = ఉన్నాడు; ఏ = ఎట్టి; క్రియన్ = విధముగ; ఏ = ఏ; చక్కటిన్ = స్థలమునందు; వర్తించున్ = తిరుగుచుండును; ఎట్టి = ఎలాంటి; జాడనున్ = దారిలో; వచ్చున్ = వచ్చును; చక్కడతున్ = సంహరించెదను; నిన్నున్ = నిన్నును; విష్ణునిన్ = విష్ణువును; పెక్కులున్ = అధికముగా; ప్రేలెదవు = వదరెదవు; వాని = అతని; భృత్యుని = సేవకుని, బంటు; పగిదిన్ = వలె.

భావము:

విష్ణువును సేవకుడిలా తెగపొగడుతున్నావు. అసలు ఎక్కడ ఉంటాడు? ఏ విధంగా ఉంటాడు? ఏ రీతిగా తిరుగుతు ఉంటాడు? ఏ పద్ధతిలో వస్తుంటాడు? ఊఁ చెప్పు, లేకపోతే నిన్నూ, నీ హరిని సంహరిస్తాను. ముందు సమాధానం చెప్పు"

7-273-వ.

అనిన హరికింకరుండు శంకింపక హర్షపులకాకుంర సంకలిత విగ్రహుండై యాగ్రహంబు లేక హృదయంబున హరిం దలంచి నమస్కరించి బాలవర్తనంబున నర్తనంబు జేయుచు నిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; హరి = విష్ణు; కింకరుండు = దాసుడు; శంకింపక = జంకక; హర్ష = సంతోషమువలన; పులకాంకుర = గగుర్పాటు; సంకలిత = కలిగిన; విగ్రహండు = రూపముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; ఆగ్రహంబు = కోపము; లేక = లేకుండగ; హృదయమున = హృదయమందు; హరిన్ = విష్ణుని; తలంచి = స్మరించి; నమస్కరించి = నమస్కారముచేసి; బాల =

చిన్నపిల్లవాని; వర్తనంబునన్ = నడవడికతో; వర్తనంబు = నాట్యము; చేయుచున్ = చేయుచు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా తండ్రి గద్దిస్తున్నప్పటికీ పరమ హరిభక్తుడు అయిన ప్రహ్లాదుడు ఏ మాత్రం జంకలేదు. పైగా అమితమైన ఆనందంతో నిలువెల్లా పులకించిపోయాడు. ఆవగింజంత ఆగ్రహం కూడా లేకుండా, హృదయం నిండా హృషీకేశుడిని తలచుకుని నమస్కారాలు చేసాడు. ఆనందంగా ఉన్న బాలురకు సహజమైనట్లుగానే తన సంతోషంలో తాను అత్యంత విశ్వాసంతో నృత్యం చేస్తూ ఇలా పలికాడు.

7-274-మ.

"**కల** డంభోధి, గలండు గాలి, గల డాకాశంబునం, గుంభినిం

రల, దగ్గిన్ దిశలం బగళ్ళ నిశలన్ ఖద్యోత చంద్రాత్మలం

రల, ఓంకారమునం ద్రిమూర్తుల ద్రిలింగవృక్షులం దంతటం

రల, ఓశుండు గలండు, తండ్రి! వెదకంగనేల యీ యా యెడన్.

టీకా:

కలడు = ఉన్నాడు; అంభోధిన్ = సముద్రములలోను; కలండు = ఉన్నాడు; గాలిన్ = గాలిలోను;

కలడు = ఉన్నాడు; ఆకాశంబునన్ = ఆకాశములోను; కుంభినిన్ = భూమియందును; కలడు =

ఉన్నాడు; అగ్నిన్ = నిప్పులోను; దిశలన్ = దిక్కులన్నిటియందును; పగళ్ళన్ = దినములందును;

నిశలన్ = రాత్రులయందును; ఖద్యోత = సూర్యుని (ఖద్యోతము - ఖత్ (ఆకాశమున) జ్యోతము

(ప్రకాశించునది), సూర్యుడు); చంద్ర = చంద్రుని; ఆత్మలన్ = ఆత్మలందు; కలడు = ఉన్నాడు;

ఓంకారమునన్ = ఓంకారమునందును; త్రిమూర్తులన్ = త్రిమూర్తులందును {త్రిమూర్తులు - 1బ్రహ్మ

2 విష్ణు 3మహేశ్వరులు}; త్రిలింగ = స్త్రీ పురుష నపుంసక {త్రిలింగములు - 1స్త్రీలింగము

2పుల్లింగము 3నపుంసకలింగము}; వృక్షులన్ = జాతులవారి; అందున్ = అందు; అంతటన్ =

అంతటను; కలడు = ఉన్నాడు; ఈశుండు = భగవంతుడు {ఈశుడు - నైజముచేతనే

ఐశ్వర్యములుగలవాడు, విష్ణువు}; కలండు = ఉన్నాడు; తండ్రి = తండ్రి; వెదకంగన్ = అన్వేషించుట;

ఏల = ఎందుకు; ఈయాయెడన్ = ఇక్కడా అక్కడా.

భావము:

నాయనా! భగవంతుడు అయిన శ్రీమహావిష్ణువు లేని చోటు విశ్వములో ఎక్కడ లేదు. అంతట వ్యాపించియే ఉన్నాడు. నీటిలో, గాలిలో, ఆకాశంలో ఉన్నాడు. భూమిమీద ఉన్నాడు. అగ్నిలోను ఉన్నాడు. సర్వదిక్కులలోను ఆయన ఉన్నాడు. పగలు రాత్రి సమయాలలో ఉన్నాడు. సూర్యుడు , చంద్రుడు, ఆత్మ, ఓంకారం, త్రిమూర్తులైన బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు, స్త్రీ పురుష నపుంసక అనే త్రిలింగ వ్యక్తులు అందరు ఇలా బ్రహ్మాది పిపీలక పర్యంతమందు ఆయన ఉన్నాడు. అట్టి సర్వ పూర్ణుడు, సర్వవ్యాపి, సర్వేశ్వరుడు కోసం ఎక్కడెక్కడో వెదకాల్సిన పనిలేదు. సర్వే, సర్వకాల సర్వావస్థలలోను ఉన్నడయ్యా!

7-275-క.

ఇండు గలఁ డందు లేఁ డని

సందేహము వలదు చక్రి సర్వోపగతుం

డెం దెందు వెదకి చూచిన

సందందే కలఁడు దానవారణి! వింటే."

టీకా:

ఇందు = దీనిలో, ఇక్కడ; కలడు = ఉన్నాడు; అందు = దానిలో, అక్కడ; లేడు = లేదు; అని = అని;

సందేహము = అనుమానము; వలదు = వద్దు; చక్రి = విష్ణువు (చక్రి - చక్రము

ఆయుధముగాగలవాడు, విష్ణువు); సర్వ = అన్నిటియందు; ఉపగతుండు = ఉండువాడు; ఎందెందు

= ఎక్కడెక్కడ; వెదకి = వెదకి; చూచినన్ = చూసినచో; అందందే = అక్కడెల్లను; కలడు = ఉన్నాడు;

దానవారణి = రాక్షసరాజా; వింటే = వింటివా.

భావము:

ఓ హిరణ్యకశిప మహారాజా! శ్రీమహావిష్ణువు ఇక్కడ ఉంటాడు; ఇక్కడ ఉండడు; అని చెప్పడానికి

లేదు. ఆయన సర్వోపగతుడు అంటే సర్వకాల సర్వావస్థల అన్నటి యందు ఉండే వాడు.

ఈవిషయంలో ఏమాత్రం సందేహం అన్నది లేదు; అందుచేత ఎక్కడైనా సరే వెతికి చూడాలే కాని

అక్కడే ఉంటాడయ్యా. రాక్షసరాజా!

ఇది అతిమధురమైన పద్యం. పోతనగారిది ప్రహ్లాద చరిత్రలోది. పదౌచిత్యం, సందర్భౌచిత్యం, పాత్రౌచిత్యం అందంగా అమరిన పద్యం. బాలుర నోట సున్నాముందున్న దకారం అందంగా పలుకుతుంది కదా (పద్యంలో చిక్కగా బొడ్డుగా ఉన్నాయి). ప్రతి పదంలో రెండవ అక్షరాలకి సామ్యం ఉండాలన్నది అందమైన ప్రాస నియమం కదా. ఈ రెంటినీ చక్కగా సమన్వయం చేసిన తీరు అద్భుతం. చిన్నపిల్లలు చేతులు కాళ్ళు కదుపుతు చెప్పున్నట్లు చెప్తారు కదా. అది పద్యం నడకలోనే స్ఫురిస్తున్న తీరు ఇంకా బావుంది. తనకే ఎదురు చెప్తాడా అన్న ఆగ్రహంతో ఊగిపోతున్నాడు తండ్రి హిరణ్యకశిపుడు. అంచేత 'హరి హరి అంటున్నావు ఎక్కడున్నాడ్రా చూపగలవా?' అంటు బెదిరిస్తున్నాడు తండ్రి. కొడుకు ప్రహ్లాదుడు నదురు బెదురులేని అయిదేళ్ళ పిల్లాడు. తన బాల్యానికి తగినట్లు అలా చిరునవ్వులతో నటనలు చేస్తూ 'సర్వోపగతుడు శ్రీహరి' అని సమాధానం చెప్పాడు. ఆ సందర్భానికి తగినట్లు పద్యం నడక సాగింది. పలుకుతున్న బాలకుడి పాత్రకు గంభీరమైన సున్నితమైన పదాలు 'ఎందెందు', 'అందందు' చక్కగా తగి ఉన్నాయి. మరి అప్పుడు ఆ పరమభక్తుని మాట బోటుపోనివ్వని నారాయణుడు నరసింహరూపంలో విశ్వమంతా వ్యాపించి సిద్ధంగానే ఉన్నాడట.

7-276-వ.

అని యి విధంబున.

టీకా:

అని = అని; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగ.

భావము:

అలా ఈ విధంగా

7-277-మ.

"హరి సర్వాకృతులం గలం" డనుచుఁ బ్రహ్లాదుండు భాషింప స

త్వరుడై "యెందును లేడు లే" డని సుతున్ దైత్యుండు తర్జింప శ్రీ

నరసింహకృతి నుండె నచ్యుతుఁడు నానాజంగమస్థావరో

తృగర్భంబుల నన్ని దేశముల నుద్ధండ ప్రభావంబునన్.

టీకా:

హరి = నారాయణుడు; సర్వ = ఎల్ల; ఆకృతులన్ = రూపములందును; కలండు = ఉన్నాడు;
అనుచున్ = అనుచు; ప్రహ్లాదుడు = ప్రహ్లాదుడు; భాషింపన్ = పలుకగా; సత్వరుడు =
తొందరగలవాడు; ఐ = అయ్యి; ఎందును = ఎక్కడను; లేడు = లేడు; లేడు = లేడు; అని = అని;
సుతున్ = పుత్రుని; దైత్యుండు = రాక్షసుడు; తర్జింపన్ = బెదిరించగా; శ్రీ = శోభనయుక్తమైన;
నరసింహ = నరసింహ; ఆకృతిన్ = రూపముతో; ఉండెన్ = ఉండెను; అచ్యుతుడు = నారాయణుడు;
నానా = పలురకముల; జంగమస్థావర = చరాచర; ఉత్కర = సమూహముల; గర్భంబులన్ =
అంతర్భాగములలో; అన్ని = సమస్తమైన; దేశములన్ = చోటులందును; ఉద్ధండ = గొప్ప;
ప్రభావంబునన్ = మహిమతో.

భావము:

ఈ విధంగా ప్రహ్లాదుడు "భగవంతుడు సర్వ నామ రూపధారులందు అంతట ఉన్నాడు." అని
చెప్పుంటే, హిరణ్యకశిపుడు "ఎక్కడా లేడు" అంటూ బెదిరిస్తున్నాడు. అప్పుడు విష్ణుమూర్తి మహా
మహిమాన్వితమైన నరసింహ రూపంతో సర్వ చరాచరము లన్నిటి యందు ఆవేశించి ఉన్నాడు.
భక్తాగ్రేసర కృషీవలుడు అందించిన మధుర మైన పంటలలో ముఖ్యమైనది ప్రహ్లాద చరిత్ర. భక్తుల
సామర్థ్యాలు ఎలా ఉంటాయో, భక్తుల ప్రపత్తికి అతను ఎంత బలంగా స్పందిస్తాడో, అతని సర్వ
వ్యాపకతా శీలం, అచ్యుత శీలం ఎలాంటివో నిరూపించే ప్రహ్లాద చరిత్రలో కథ చాలా బలమైంది,
కవిత్వం మిక్కిలి ఉన్నత మైంది, సాహిత్యం ఉత్కృష్ట మైంది, విలువలు అపార మైనవి.
కథానాయకుడు కొడుకు ప్రహ్లాదుడు (ప్రహ్లాదుడు - ప్ర (విశిష్టమైన) హ్లాదుడు (ఆనందము కల
వాడు), విష్ణుభక్తుడు) పరమ భక్తుడు సాత్వికుడు ఓర్పు శ్రద్ధలకు మారు పేరు. ప్రతినాయకుడు తండ్రి
హిరణ్యకశిపుడు (హిరణ్యకశిపుడు - హిరణ్యము (బంగారము, అగ్నిదేవుని సప్త జిహ్వలలో ఒకటి)
కశిపుడు (పరపు, విరివి కల వాడు), దానవుడు) పరమ బలాధ్యు డైన రాక్షసుడు తమోగుణ
పరాకాష్ఠ. మరి కథలో బలానికి లోటీ ముంటుంది. చదివించిరి, దిక్కులు గెలిచితి, కల డంభోధి,
ఇందు గల డందు లాంటి పద్యాలలోని కవిత్వ సాహిత్య సౌరభాలే కదా వాటిని పండిత

జనసామాన్య నాలుకలపై నానేలా చేసినవి. ఎన్ని కష్టాలెదురైనా చెక్కు చెదరని భక్తుల ప్రపత్తి
నిబద్ధతతో కూడిన భక్తుల విలువలు. నారసింహ తత్వపు భక్తుని ఎడ భగవంతుడు చూపే
అత్యద్భుత మైన వాత్యల్య విలువలు తిరుగు లేనివి. ఎంతటి భయంకర మైన పరిస్థితులలో ఉన్నా
ఈ పద్యం మననం చేస్తు ఉంటే ఎట్టి పరిస్థితులలో మేలే తప్ప కీడు జరగదు అన్నది జగద్విశేషమే.
ఓం నరసింహ వషట్కారాయః నమః

7-278-వ.

అయ్యవసరంబున నద్దానవేంద్రుండు.

టీకా:

ఆ = ఆ; అవసరంబునన్ = సమయములో; ఆ = ఆ; దానవేంద్రుండు = రాక్షసరాజు.

భావము:

ఇలా భగవంతుడు సర్వవ్యాపి అని కొడుకు ప్రహ్లాదుడు చెప్పగా, తండ్రి హిరణ్యకశిపుడు ఇలా
అంటున్నాడు.

7-279-క.

"డింభక సర్వస్థలముల

నంభోరుహనేత్రుఁ డుండు ననుచు మిగుల సం

రంభంబునఁ బలికెద వీ

స్తంభంబునఁ జూపఁ గలవె చక్రిన్ గిక్రిన్.

టీకా:

డింభక = కుఱ్ఱవాడా; సర్వ = ఎల్ల; స్థలములన్ = ప్రదేశములందును; అంభోరుహనేత్రుఁడు = హరి

{అంభోరుహనేత్రుడు - అంభోరుహ (పద్మముల) వంటి నేత్రుడు (కన్నులుగలవాడు), విష్ణువు};

ఉండున్ = ఉంటాడు; అనుచున్ = అనుచు; మిగులన్ = మిక్కిలి; సంరంభంబునన్ = ఆటోపముతో;

పలికెదవు = చెప్పెదవు; ఈ = ఈ; స్తంభంబునన్ = స్తంభమునందు; చూపగలవె = చూపించగలవా;
చక్రిన్ = విష్ణుని; గిక్రిన్ = గిక్రిని (చక్రికి ఎగతాళిరూపము).

భావము:

ఓరి డింభకా! పద్మాక్షుడు విష్ణుమూర్తి సర్వవ్యాపి అన్నిట ఉంటాడని ఇంత గట్టిగా చెప్తున్నావు.
అయితే మరి ఈ స్తంభంలో చూపించగలవా ఆ చక్రం గిక్రం పట్టుకు తిరిగేవాణ్ణి.

7-280-క.

స్తంభమునఁ జూపవేనిం

గుంభిని నీ శిరముఁ ద్రుంచి కూల్పగ రక్షా

రంభమున వచ్చి హరి వి

స్తంభంబున నడ్డపడఁగ శక్తుం డగునే."

టీకా:

స్తంభమునన్ = స్తంభమునందు; చూపవేనిన్ = చూపకున్నచో; కుంభినిన్ = నేలపైన; నీ = నీ
యొక్క; శిరమున్ = తలను; త్రుంచి = నరకి; కూల్పగన్ = పడవేయుచుండగ; రక్షా = కాపాడెడి;
ఆరంభమునన్ = ప్రయత్నములో; వచ్చి = వచ్చి; హరి = విష్ణువు; విస్తంభంబునన్ = నమ్మకముగా;
అడ్డపడగన్ = అడ్డపడుటకు; శక్తుండు = చాలినవాడు; అగునా = కాగలడా.

భావము:

నువ్వు చెప్పినట్లు ఈ స్తంభంలో చక్రిని చూపకపోతే, ఎలాగూ నీ తల త్రొంచి నేల మీద పడేస్తాను
కదా. అప్పుడు నిన్ను కాపాడటానికి విష్ణువు రాగలడా? అడ్డు పడగలడా?"

7-281-వ.

అనిన భక్తవత్సలుని భటుం డి ట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; భక్తవత్సలుని = విష్ణుని {భక్తవత్సలుడు - భక్తులయెడ వాత్సల్యము గలవాడు, విష్ణువు}; భటుండు = దాసుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా తండ్రి పెద్దగా గద్దించాడు. భక్తవత్సలుని పరమ భక్తుడైన ఆ ప్రహ్లాదుడు ఇలా పలికాడు.

7-282-శా.

"అంభోజాసనుఁ డాదిగాఁగ దృఢపర్యంతంబు విశ్వాత్ముడై
సంభావంబున నుండు ప్రోడ విపులస్తంభంబునం దుండడే?
స్తంభాంతర్గతుఁ డయ్యు నుండుటకు నే సందేహమున్ లేదు ని
ర్దంభత్వంబున నేఁడు గానఁబడు బ్రత్యక్షస్వరూపంబునన్."

టీకా:

అంభోజాసనుడు = బ్రహ్మదేవుడు {అంభోజాసనుడు - అంభోజ (పద్మము) ఆసనుడు (ఆసనముగలవాడు), బ్రహ్మదేవుడు}; ఆదిగా = మొదలుపెట్టి; తృణ = గడ్డిపరక; పర్యంతంబున్ = వరకు; విశ్వాత్ముడు = విశ్వమం దంతటను గలవాడు; ఐ = అయ్యి; సంభావంబునన్ = ఆదరముతో; ఉండు = ఉండెడి; ప్రోడ = నేరుపుకాడు; విపుల = పెద్ద; స్తంభంబున్ = స్తంభము; అందున్ = లో; ఉండడే = ఉండడా ఏమి, తప్పకఉండును; స్తంభ = స్తంభము; అంతర్గతుండు = లోనుండువాడు; అయ్యున్ = అయ్యి; ఉండుట = ఉండుట; కున్ = కు; ఏ = ఏమాత్రము; సందేహము = అనుమానము; లేదు = లేదు; నిర్దంభత్వంబునన్ = నిష్కపటముగ; నేడున్ = ఇప్పుడు; కానబడున్ = కనబడును; ప్రత్యక్ష = కన్నులకగుపడు; స్వరూపంబునన్ = నిజరూపముతో.

భావము:

"ఆ విశ్వాత్ముడు విష్ణువు బ్రహ్మ దగ్గర నుండి గడ్డిపరక దాకా సమస్త ప్రపంచంలోనూ నిండి ఉన్నాడు. అటువంటప్పుడు, ఇంత పెద్ద స్తంభంలో ఎందుకు ఉండడు? ఈ స్తంభంలో పరంధాముడు

ఉన్నాడు అనటంలో ఎటువంటి అనుమానమూ లేదు. నిస్సందేహంగా ఉన్నాడు. కావాలంటే ఇప్పుడు ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తాడు కూడా"

7-283-వ.

అనిన విని కరాళించి గ్రద్దన లేచి గద్దియ డిగ్గనుటికి యొలుఁబెట్టిన ఖడ్గంబు పెటికి కేల నమర్చి జళిపించుచు మహాభాగవతశిఖామణి యైన ప్రహ్లాదుని ధిక్కరించుచు.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; విని = విని; కరాళించి = బొబ్బరిల్లి; గ్రద్దనన్ = చటుక్కున; లేచి = లేచి; గద్దియన్ = సింహాసనమును; డిగ్గనుటికి = దిగదుమికి; ఒఱన్ = ఒరలో; పెట్టిన = పెట్టిన; ఖడ్గంబున్ = కత్తిని; పెటికి = బయటకుతీసి, దూసి; కేలన్ = చేతిలో; అమర్చి = పట్టుకొని; జళిపించుచు = ఆడించుచు; మహా = గొప్ప; భాగవత = భాగవతులలో; శిఖామణి = ఉత్తముడు; ఐన = అయిన; ప్రహ్లాదుని = ప్రహ్లాదుని; ధిక్కరించుచు = తిరస్కరించుచు.

భావము:

అలా అనే సరికి హిరణ్యకశిపుడు ఒక్కసారిగా వికటాట్టహాసం చేసాడు. చివాలున లేచి సింహాసనం మీంచి క్రిందికి ఉరికి వచ్చాడు. ఒరలో ఉన్న ఖడ్గాన్ని లాగి ఝళిపించి భక్తాగ్రేసరుడైన ప్రహ్లాదుడిని భయపెడుతూ ధిక్కరించి ఇలా గర్జించాడు.

7-284-మ.

"**విన**రా డింభక! మూఢచిత్త! గరిమన్ **వి**ష్ణుండు విశ్వాత్మకుం
డని భాషించెద; వైన నిందుఁ గలఁడే" **యం**చున్ మదోద్రేకియై
దనుజేంద్రుం డరచేత వ్రేసెను మహో**ద**గ్ర ప్రభా శుంభమున్
జనదృగ్భీషణదంభమున్ హరిజను**న్**రంభమున్ స్తంభమున్.

టీకా:

వినరా = వినుము; డింభక = పిల్లవాడా; మూఢ = మూర్ఖపు; చిత్త = బుద్ధిగలవాడ; గరిమన్ = గొప్పగ, గట్టిగ; విష్ణుండు = హరి; విశ్వాత్మకుండు = విశ్వమందంతటనుగలవాడు; అని = అని; భాషించెదవు = అనుచున్నావుకదా; ఐనన్ = అయినచో; ఇందున్ = దీనిలో; కలడే = ఉన్నాడా; అంచున్ = అనుచు; మద = మదముచేత; ఉద్రేకి = అతిశయముచెందినవాడు; ఐ = అయ్యి; దనుజ = రాక్షసులలో; ఇందుండు = ఇందునివంటివాడు; అరచేతన్ = అరచేతితో; వ్రేసెను = దెబ్బకొట్టెను; మహా = గొప్ప; ఉదగ్ర = పొడవైన, భయంకరమైన; ప్రభా = కాంతులచే; శుంభమున్ = ప్రకాశించుచున్నదానిని; జన = ప్రజల; దృక్ = చూపులకు; భీషణ = భయముగలుపు; దంభమున్ = డంబముగలదానిని; హరి = విష్ణుని (నరసింహుని); జనున్ = ఆవిర్భావము యొక్క; సంరంభమున్ = ఆటోపముగలదానిని; స్తంభమున్ = స్తంభమును.

భావము:

“ఒరే! వినరా! మూర్ఖా! అర్భకా! ఎంతో గొప్పగా విష్ణువు విశ్వాత్మకుడు అంటున్నావు. అయితే దీంట్లో ఉన్నాడా?” అంటూ మదోన్మత్తుడు అయి; ఆవేశంతో ఆ రాక్షస రాజు హిరణ్యకశిపుడు అరచేతితో; జీవకోటి చూడ శక్యం కాకుండా ఉన్నట్టి, భయంకరమైన కాంతులు వెదజల్లుతున్నట్టి, శ్రీ నరసింహస్వామి వారి ఆవిర్భావానికి సంరంభ పడుతున్నట్టి; ఆ స్తంభాన్ని బలంగా చరిచాడు.

సప్తమ స్కంధము : నృసింహరూప ఆవిర్భావము

7-285-వ.

ఇట్లు దానవేందుండు పరిగృహ్యమాణ వైరుండును, వైరానుబంధ జాజ్వల్యమాన రోషానలుండును, రోషానలజంఘన్యమాన విజ్ఞాన వినయుండును, వినయగాంభీర్యధైర్య జేగీయమాన హృదయుండును హృదయ చాంచల్యమాన తామసుండును, తామస గుణచక్రమ్యమాణ స్థైర్యుండును నై విస్తంభంబున హుంకరించి బాలుని ధిక్కరించి హరి నిందుఁ జూపు మని కనత్కనక మణిమయ కంకణ క్రీంకార శబ్దపూర్వకంబుగా దిగ్దంతి దంత భేదన పాటవ ప్రశస్తం బగు హస్తంబున సభామండప స్తంభంబు వ్రేసిన వ్రేటుతోడన దశదిశలను

మిడుంగులులు చెదరం జిటిలి పెటిలిపడి బంభజ్యమానం బగు నమ్మహాస్తంభంబువలనఁ
 బ్రళయవేళాసంభూత సప్తస్కంధబంధుర సమీరణ సంఘటిత ఘోరజోఘ్నమూణ మహా
 వలాహకవర్గ నిర్గత నిబిడ నిష్ఠుర దుస్సహ నిర్ఘాతసంఘ నిర్ఘోష నికాశంబు లయిన ఛటచ్చట
 స్ఫటస్ఫట ధ్వని ప్రముఖ భయంకరారావ పుంజంబులు జంజన్య మానంబులై యెగసి యాకాశ
 కుహరాంతరాళంబు నిరవకాశంబు జేసి నిండినం బట్టుచాలక దోధూయమాన హృదయంబు
 లయి పరవశంబులైన పితామహ మహేంద్ర వరుణ వాయు శిఖి ముఖర చరాచర
 జంతుజాలంబులతోడ బ్రహ్మాండ కటాహంబు పగిలి పరిస్ఫోటితంబుగాఁ బ్రపుల్ల పద్మ యుగళ
 సంకాశ భాస్వర చక్ర, చాప, హల, కులిశ, అంకుశ, జలచర రేఖాంకిత చారు చరణతలుండును,
 చరణచక్రమణ ఘన వినమిత విశ్వంభరాభార ధౌరేయ దిక్కుంభి కుంభీనస కుంభినీధర
 కూర్మకులశేఖరుండును, దుగ్ధజలధిజాత శుండాల శుండాదండ మండిత ప్రకాండ ప్రచండ
 మహోరుస్తంభ యుగళుండును, ఘనఘణాయమాన మణికింకిణీగణ ముఖరిత మేఖలావలయ
 వలయిత పీతాంబరశోభిత కటిప్రదేశుండును, నిర్జరనిమ్నగావర్తవర్తుల కమలాకరగంభీర
 నాభివివరుండును, ముష్టిపరిమేయవినుత తనుతరస్నిగ్ధ మధ్యుండును, కులాచల సానుభాగ
 సదృశ కర్కశవిశాల వక్షుండును, దుర్జన దనుజభట ధైర్య లతికా లవిత్రాయమాణ రక్షోరాజ
 వక్షోభాగ విశంకటక్షేత్ర విలేఖన చంగలాంగలాయమాన ప్రతాప జ్వల జ్వాలాయమాన శరణాగత
 నయన చకోర చంద్రరేఖాయమాణ వజ్రాయుధ ప్రతిమాన భాసమాన నిశాతనఖరతర
 ముఖనఖరుండును, శంఖ, చక్ర, గదా, ఖడ్గ, కుంత, తోమర ప్రముఖ నానాయుధమహిత
 మహోత్తంగ మహీధరశృంగసన్నిభ వీరసాగరవేలాయమాన మాలికా విరాజమాన
 నిరర్గళానేకశత భుజార్గళుండును, మంజు మంజీర మణిపుంజ రంజిత మంజుల హార, కేయూర,
 కంకణ, కిరీట, మకరకుండలాది భూషణ భూషితుండును, ద్రివళీయుత శిఖరిశిఖరాభ పరిణద్ధ
 బంధుర కంధరుండును, బ్రకంపనకంపిత పారిజాతపాదపల్లవ ప్రతీకాశ కోపావేశ
 సంచలితాధరుండును, శరత్కాల మేఘజాలమధ్య ధగధగాయమాన తటిల్లతాసమాన
 దేదీప్యమాన దంష్ట్రాంకురుండును, కల్పాంతకాల సకలభువనగ్రసన విజృంభమాణ సప్తజిహ్వ
 జిహ్వతులిత తరళతరాయమాణ విభ్రాజమాన జిహ్వండును, మేరు మందర
 మహాగుహాంతరాళవిస్తార విపుల వక్త్ర నాసికారంధ్రుండును, నాసికారంధ్ర నిస్సరన్నిబిడ నిశ్వాస
 నికర సంఘట్టన సంక్షోభిత సంతప్యమాన సప్తసాగరుండును, పూర్వపర్వత విద్యోతమాన ఖద్యోత
 మండలసదృక్ష సమంచిత లోచనుండును, లోచనాంచల సముత్కీర్యమాణ విలోలకీలాభీల

విస్ఫులింగ వితానరోరుధ్యమాన తారకార్తహమండలుండును, శక్తచాప సురుచిరాదభ్ర
మహాభ్రూలతా బంధ బంధురభయంకర వదనుండును, ఘనతర గండశైలతుల్య కమనీయ
గండభాగుండును, సంధ్యారాగ రక్తధారాధర మాలికా ప్రతిమ మహాభ్రంకష తంతన్యమాన
పటుతర సటాజాలుండును సటాజాల సంచాల సంజాత వాత డోలాయమాన వైమానిక
విమానుండును, నిష్కంపిత శంఖవర్ణ మహోర్ధ్వ కర్ణుండును, మంథదండాయమాన మందర
వసుంధరాధర పరిభ్రమణవేగ సముత్పద్యమాన వియన్మండల మండిత సుధారాశి కల్లోల
శీకారాకార భాసుర కేసరుండును, పర్వాఖర్వ శిశిరకిరణ మయూఖ గౌర తనూరుహుండును నిజ
గర్జానినద నిర్దళిత కుముద సుప్రతీక వామ నైరావణ సార్వభౌమ ప్రముఖ దిగిభరాజ
కర్ణకోటరుండును, ధవళధరాధరదీర్ఘ దురవలోకనీయ దేహుండును, దేహప్రభాపటల నిర్మధ్యమాన
పరిపంథి యాతుధాన నికురంబ గర్వాంధకారుండును, బ్రహ్మద హిరణ్యకశిపు రంజన భంజన
నిమిత్తాంతరంగ బహిరంగ జేగీయమాన కరుణావీరరస సంయుతుండును, మహాప్రభావుండును
నయిన శ్రీన్యసింహదేవుం డావిర్భవించినం, గనుంగొని.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; దానవ = రాక్షసులలో; ఇంద్రుండు = ఇంద్రునివంటివాడు; పరిగృహ్యమాణ =
చేపట్టినట్టి; వైరుండును = విరోధముగలవాడును; వైర = విరోధము యొక్క; అనుబంధ =
సంబంధముచేత; జాజ్వల్యమాన = మండుచున్న; రోషా = కోపము యనెడి; అనలుండును =
అగ్నిగలవాడు; రోషా = కోపము యనెడి; అనల = అగ్నిచే; జంఘన్యమాన = నశింపజేయబడుతున్న;
విజ్ఞాన = వివేకము; వినయుండును = అణకువగలవాడును; వినయ = అణకువ; గాంభీర్య =
గాంభీర్యము; ధైర్య = ధైర్యములచే; జేగీయమాన = పొగడబడుచున్న; హృదయుండును =
హృదయముగలవాడు; హృదయ = హృదయము యొక్క; చాంచల్యమాన = రేగుచున్న;
తామసుండును = తమోగుణముగలవాడును; తామసగుణ = తమోగుణములచేత; చంక్రమ్యమాణ
= క్రమ్ముకొనబడిన; స్థైర్యుండున్ = దిట్టదనముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; విప్రంభంబునన్ =
నమ్మకముతో; హుంకరించి = హుమ్మనియరచి; బాలుని = ప్రహ్లాదుని; ధిక్కరించి = తిరస్కరించి;
హరిన్ = విష్ణుని; ఇందున్ = దీనిలో; చూపుము = చూపించుము; అని = అని; కనత్ = మెరుస్తున్న;
కనక = బంగారపు; మణి = మణుల; మయ = ఖచితమైన; కంకణ = కంకణముల; క్రీంకార =
క్రీంయనెడి; శబ్ద = శబ్దముతో; పూర్వకంబుగా = నిండినదిగా; దిగ్దంతి = దిగ్గజముల; దంత =

దంతములను; భేదన = బద్దలుచేయ; పాటవ = సమర్థతగల; ప్రశస్తంబు = ప్రసిద్ధికెక్కినది; అగు =
 అయిన; హస్తంబునన్ = చేతితో; సభామండప = కొలువుకూటము యొక్క; స్తంభంబున్ =
 స్తంభమును; వ్రేసినన్ = కొట్టగా; వ్రేటు = దెబ్బ; తోడనన్ = తోటి; దశదిశలనున్ = పదిదిక్కులందును
 {దశదిశలు - (4) దిక్కులు (4) విదిక్కులు (2) ఊర్ధ్వధోదిక్కులు}; మిడుంగురులు = నిప్పుకణములు;
 చెదరన్ = చెదురుచు; చిటిలి = చిట్టిపోయి; పెటిలిపడి = పగిలిపోయి; బంభజ్యమానంబు =
 బ్రద్ధలుకొట్టబడినది; అగు = అయిన; ఆ = ఆ; మహా = పెద్ద; స్తంభంబు = స్తంభము; వలన = వలన;
 ప్రళయ = ప్రళయ; వేళా = కాలమున; సంభూత = సంభవించెడి; సప్త = ఏడు (7) విధములైన
 {సప్తస్కంధములు - 1ఆవహము 2ప్రవహము 3సంవహము 4ఉద్వహము 5నివహము
 6పరివహము 7పరావహము యనెడి సప్తవిధవాయువులు}; స్కంధ = వాయువులు; బంధుర =
 నిబిడ, దట్టమైన; సమీరణ = వాయువులచే; సంఘటిత = కూర్చబడిన; ఘోర = భయంకరమైన;
 జోఘుష్యమాణ = గర్జిల్లుతున్న; మహా = గొప్ప; వలాహక = మేఘముల; వర్గ =
 సమూహములనుండి; నిర్గత = వెలువడెడి; నిబిడ = దట్టమైన; నిష్ఠుర = కఠినములై; దుస్సహ =
 సహింపరాని; నిర్హత = పిడుగుల; సంఘ = సమూహములనుండి; నిర్హోష = మోతలతో;
 నికాశంబులు = సమానమైనవి; అయిన = ఐన; ఛటఛట = ఛటఛటమనియెడి; స్ఫటస్ఫట =
 ఫటఫటమనియెడి; ధ్వని = శబ్దములు; ప్రముఖ = మొదలగు ముఖ్యమైన; భయంకర =
 భయంకరమైన; ఆరావ = శబ్దముల; పుంజంబులు = సమూహములు; జంజన్యమానంబులు =
 ఒకటి వెంట నొకటి పుట్టిడివి; ఐ = అయ్యి; ఎగసి = చెలరేగి; ఆకాశ = ఆకాశముయొక్క; కుహర =
 గుహ; అంతరాళంబు = లోపలంతయును; నిరవకాశంబు = ఖాళీలే కుండగ; చేసి = చేసి; నిండినన్
 = నిండిపోగా; పట్టు = ఊతము; చాలక = సరిపోక; దోధూయమాన = మిక్కిలి చెదరగొట్టబడిన;
 హృదయంబులు = హృదయములు కలవారు; అయి = అయ్యి; పరవశంబులు = స్వాధీనము
 తప్పినవారు; ఐన = అయిన; పితామహ = బ్రహ్మదేవుడు; మహేంద్ర = ఇంద్రుడు; వరుణ =
 వరుణుడు; వాయు = వాయువు; శిఖి = అగ్ని; ముఖర = ముఖ్యులతోమొదలైన; చరాచర = జంగమ
 స్థావరములైన; జంతు = జంతువుల; జాలంబుల్ = సమూహముల; తోడన్ = తోటి; బ్రహ్మాండ =
 బ్రహ్మాండము యొక్క; కటాహంబు = డిప్ప; పగిలి = పగిలి; పరిస్పృటితంబు = బద్దలు; కాన్ =
 అగునట్లు; ప్రపుల్ల = వికసించిన; పద్మ = పద్మముల; యుగళ = జంటకు; సంకాశ = సమానముగా;
 భాస్వర = ప్రకాశించుచున్నట్టి; చక్ర = చక్రము; చాప = విల్లు; హల = నాగలి; కులిశ = వజ్రము; అంకుశ
 = అంకుశము; జలచర = చేప వంటి; రేఖ = రేఖల; అంకిత = గుర్తులుకలిగిన; చారు = అందమైన;

చరణతలుండును = అరిపాదములుగలవాడు; చరణ = పాదములను; చంక్రమాణ =
 కదల్చుటమాత్రముననే; ఘన = మిక్కిలి; వినమిత = వంగెడి; విశంభర = విశ్వముయొక్క; భార =
 బరువు; ధౌరేయ = మోయుచున్న; దిక్కుంభి = దిగ్గజముల; కుంభీనస = ఆదిశేషుడు {కుంభీనసము
 - విషజ్వాలలుగ్రక్కెడి పాము, ఆదిశేషుడు}; కుంభినీధర = కులపర్వతములు {కుంభినీధరములు -
 కుంభిని (భూమిని) ధరములు (మోసెడివి), కులపర్వతములు}; కూర్మ = ఆదికూర్మము; కుల =
 సమూహముచే; శేఖరుండును = విలసిల్లెడివాడును; దుగ్ధజలధిజాతశుండాల = ఐరావతము
 యొక్క {దుగ్ధజలధిజాతశుండాలము - దుగ్ధజలధిన్ (పాలసముద్రమునందు) జాత (పుట్టిన)
 శుండాలము (ఏనుగు), ఐరావతము}; శుండాదండ = తొండమువలె; మండిత = మెరయుచున్న;
 ప్రకాండ = మధ్యభాగముల; ప్రచండ = ఉగ్రములైన; మహా = గొప్ప; ఊరు = తోడలు యనెడి; స్తంభ
 = స్తంభముల; యుగళుండును = జంటగలవాడును; ఘణఘణాయమాన = ఘణఘణ
 యనుచున్న; మణి = రత్నపు; కింకిణీ = గజైల; గణ = సమూహములు; ముఖరిత =
 మొదలగువానితోను; మేఖలా = మొలతాళ్ళ, వడ్డాణముల; వలయ = చుట్టలతో; వలయిత =
 కట్టబడిన; పీతాంబర = పట్టుబట్టలతో; శోభిత = శోభిల్లుతున్న; కటిప్రదేశుండును =
 మొలభాగముగలవాడు; నిర్ఘర = ఆకాశగంగనదియందలి; నిమ్నక = లోతైన; ఆవర్త =
 సుడిగుండమువలె; వర్తుల = గుండ్రటి; కమలాకర = సరోవరమువలె; గంభీర = గంభీరమైనట్టి;
 నాభివివరుండును = బొడ్డురంధ్రముగలవాడును; ముష్టి = పిడికిట; పరిమేయ = ఇమడ్చదగినదని;
 వినుత = పొగడదగిన; తనుతర = మిక్కిలి సన్నని {తను - తనుతర - తనుతమ}; స్నిగ్ధ = నున్నని;
 మధ్యుండును = నడుముగలవాడును; కులాచల = కులగిరుల; సానుభాగ =
 చరియలప్రదశములతో; సదృశ = సమానమైన; కర్కశ = కఠినమైన; విశాల = వెడల్పుగల;
 వక్షుండును = వక్షస్థలముగలవాడు; దుర్జన = చెడ్డవారైన; దనుజ = రాక్షస; భట = భటులయొక్క;
 ధైర్య = ధైర్యములు పాలిటి; లవిత్రాయమాణ = కొడవళ్ళవంటివి; రక్షోరాజ = హిరణ్యకశిపుని;
 వక్షోభాగ = వక్షస్థలము యనెడి; విశంకట = విస్తారమైన; క్షేత్ర = భూమిని; విలేఖన =
 పగులదున్నుటయందు; చాంగ = మిక్కిలినేర్పుగల; లాంగలాయమాన = నాగళ్ళవంటివి; ప్రతాప =
 శౌర్యము యనెడి; జ్వల = అగ్ని; జ్వాలాయమాన = మంటలవలెనున్నవి; శరణు = శరణముకోరి;
 ఆగత = వచ్చిన; నయన = చూపులనెడి; చకోర = చకోరపక్షులకు; చంద్ర = చంద్రుని; రేఖాయమాణ
 = వెన్నెలవంటివి; వజ్రాయుధ = వజ్రాయుధమునకు; ప్రతిమాన = ఎదరించగల; భాసమాన =
 ప్రకాశవంతమైన; నిశాతన = మిక్కిలిపదునైన; ఖరతర = మిక్కిలగట్టివియైన {ఖరము - ఖరతరము

- ఖరతమము; ముఖ = కొనలుగల; నఖరుండును = గోళ్ళుగలవాడును; శంఖ = శంఖము; చక్ర = చక్రము; గదా = గద; ఖడ్గ = కత్తి; కుంత = కుంతము, ఈటె; తోమర = తోమరము, చర్మాకోల; ప్రముఖ = మొదలైన; నానా = పలువిధములై; ఆయుధ = ఆయుధములచేత; మహిత = ఒప్పుచున్న; మహా = గొప్ప; ఉత్తుంగ = ఎత్తైన; మహీధర = కొండ; శృంగ = శిఖరముల; సన్నిభ = సరిపోలేడివి; వీర = వీరరసపు; సాగర = సముద్రము; వేలాయమాన = చెలియలికట్టలవంటివైన; మాలికా = పూదండలతో; విరాజమాన = విలసిల్లుతున్నవి; నిరర్గళ = అడ్డులేని; అనేకశత = వందలకొలది; భుజార్గళుండును = బాహుదండములుగలవాడును; మంజు = సొగసైన; మంజీర = అందెలు; మణి = మణుల; పుంజు = సమూహముచే; రంజిత = అలంకరింపబడిన; మంజుల = చక్కనైన; హార = హారములు; కేయూర = భుజకీర్తులు; కంకణ = కంకణములు; కిరీట = కిరీటములు; మకరకుండలు = చెవికుండలములు {మకరకుండలములు - మొసలిలోరు వలె జేయబడిన చెవియాభరణములు}; ఆది = మొదలగు; భూషణ = ఆభరణములచే; భూషితుండును = అలంకరింపబడినవాడు; త్రివళి = మూడురేఖలతో; యుత = కూడి; శిఖరి = కొండ; శిఖర = శిఖరముల; అభ = వంటి; పరిణధ్ధ = కట్టుబడితో; బంధుర = చక్కటి; కంధరుండును = మెడకలవాడు; ప్రకంపన = హోరు గాలికి; కంపిత = కదలేడి; పారిజాత = పారిజాత; పాదప = వృక్షముయొక్క; పల్లవ = చిగురుటాకుల; ప్రతీకాశ = పోలిన; కోప = క్రోధము యొక్క; ఆవేశ = ఆవేశమువలన; సంచలిత = వణకుచున్న; అధరుండును = క్రిందిపెదవిగలవాడును; శరత్కాల = శరదృతువునందలి; మేఘ = మబ్బుల; జాల = గుంపు; మధ్య = నడుమ; ధగధగాయమాన = ధగధగలాడుతున్న; తటిల్లతా = మెరపులతో; సమాన = సమానముగా; దేదీప్యమాన = ప్రకాశించుతున్న; దంష్ట్రా = దంతముల; అంకురుండును = మొలకలుగలవాడును; కల్పాంతకాల = ప్రళయసమయపు; సకల = సమస్తమైన; భువన = లోకములను; గ్రసన = మింగెడు; విజృంభమాణ = వేడుకతోరేగుతున్న; సప్తజిహ్వా = ఏడు (7)నాలుకల కాలాగ్ని {అగ్నియొక్క సప్తజిహ్వాలు - 1కాళి 2కరాళి 3విస్ఫులింగిని 4ధూమ్రవర్ణ 5విశ్వరుచి 6లోహిత 7మనోజవ}; జిహ్వా = నాలుకలతో; తులిత = తులతూగెడి; తరళతరాయమాణ = మిక్కిలితెల్లనైన {తరళము - తరళతరము - తరళతమము}; విభ్రాజమాన = మెరయుచున్న; జిహ్వండును = నాలుకగలవాడు; మేరుమందర = మేరుపర్వతముయొక్క; మహా = గొప్ప; గుహా = గుహల; అంతరాళ = లోనుండెడి; విస్తార = విశాలమైన; విపుల = పెద్ద; వక్త = నోరు; నాసికా = ముక్కు; రంధ్రుండును = రంధ్రములుగలవాడు; నాసికా = ముక్కు; రంధ్ర = రంధ్రములనుండి; నిస్సరన్ = వెడలుచున్న; నిబిడ = దట్టమైన; నిశ్వాస = ప్రాణవాయువుల; నికర = సమూహముల;

సంఘట్టన = తాకుడుచే; సంక్షోభిత = కలచబడి; సంతప్యమాన = కాచబడుతున్న;
 సప్తసాగరుండును = సప్తసాగరములుగలవాడు; పూర్వ = తూరపు; పర్వత = కొండమీద;
 విద్యోతమాన = వెలుగుచున్న; ఖద్యోత = సూర్య; మండల = మండల; సదృక్ష = సమానమైన;
 సమంచిత = అందమైన; లోచనుండును = కన్నులుగలవాడును; లోచనా = కన్నుల; అంచల =
 కొనలనుండి; సముత్కీర్యమాణ = మిక్కిలిరాల్యబడుతున్న; విలోల = చలించుచున్న; కీలా =
 మంటలచే; ఆభీల = భయంకరమైన; విస్ఫులింగ = అగ్నికణముల; వితాన = సమూహములచేత;
 రుద్యమాన = అడ్డుపెట్టబడిన; తారకా = నక్షత్రములు; గ్రహమండలుండును =
 గ్రహమండలములుగలవాడును; శక్తచాప = ఇంద్రధనుస్సు వలె; సురుచిర = మనోజ్ఞమైన; అదభ్ర =
 విస్తారమైన; మహా = పెద్ద; భూ = భుక్తు యనెడి; లతా = తీగలు; బంధబంధుర = ముడిపడిన;
 భయంకర = భయంకరమైన; వదనుండును = మోముగలవాడును; ఘనతర = మిక్కిలిపెద్ద;
 గండశైల = కొండరాళ్ళ; తుల్య = సమానమైన; కమనీయ = అందమైన; గండభాగుండును =
 చెక్కిళ్ళుగలవాడును; సంధ్యా = సంధ్యకాలమందలి; రాగ = రంగుగల; రక్త = రక్తపు; ధారా =
 ధారలను; ధర = కలిగిన; మాలికా = మాలల; ప్రతిమ = సాటియైన; మహా = గొప్ప; అభ్రంకష =
 మేఘములనొరుయుచున్న; తంతన్యమాన = వెల్లివిరుస్తున్న; పటతర = స్ఫుటమైన; సటా = జటల,
 జాలు; జాలుండును = సమూహములుగలవాడు; సటాజాల = జాలు; సంచాల = జాడించుటచే;
 సంజాత = పుట్టిన; వాత = గాడ్పులచే; డోలాయమాన = ఊగిపోతున్న; వైమానిక =
 విమానములలోతిరిగెడివారి; విమానుండును = విమానములుగలవాడు; నిష్కంపిత = చలించని;
 శంఖ = శంఖముల; వర్ణ = వంటి; మహా = పెద్ద; ఊర్ధ్వ = పొడుగుగానున్న; కర్ణుండును =
 చెవులుగలవాడును; మంథదండాయమాన = కవ్వపుకట్టగానైన; మందర = మందర యనెడి;
 వసుంధరాధర = పర్వతము {వసుంధరాదరము - వసుంధర (భూ మిని) ధర
 (ధరించెడిది), పర్వతము}; పరిభ్రమణ = తిరిగెడి; వేగ = వేగమువలన, వడివలన; సముత్పద్యమాన =
 ఎక్కువగాపుట్టుచున్న; వియన్మండల = ఆకాశమున; మండిత = అలంకరింపబడిన; సుధారాశి =
 పాలసముద్రపు; కల్లోల = తరంగములయొక్క; శీకార = తుంపురుల; ఆకార = వలె; భాసుర =
 ప్రకాశించుచున్న; కేసరుండును = వెంట్రుకలుగలవాడు; పర్వా = పున్నమినాటి; అఖర్వ =
 విస్తారమైన; శిశిరకిరణ = చంద్రుని {శిశిరకిరణుడు - శిశిర(చల్లని) కిరణుడు (కిరణములుగలవాడు),
 చంద్రుడు}; మయాఖ = కిరణములవలె; గౌర = తెల్లని; తనూరుహుండును = జాలుగలవాడును;
 నిజ = తన; గర్జా = గర్జన; నినద = ధ్వనులచే; నిర్దళిత = చీల్చివేయబడిన; కుముద = కుముద;

సుప్రతీక = సుప్రతీక; వామన = వామన; ఐరావణ = ఐరావణ; సార్వభౌమ = సార్వభౌమ; ప్రముఖ = మొదలగు ముఖ్యమైన; దిగిభ = దిగ్గజ {దిగ్గజములు - 1ఐరావతము 2పుండరీకము 3వామనము 4కుముదము 5అంజనము 6పుష్పదంతము 7సార్వభౌమము 8సుప్రతీకము}; రాజ = శ్రేష్ఠముల; కర్ణ = చెవి; కోటరుండును = రంధ్రములుగలవాడు; ధవళధరాధర = కైలాసపర్వతమంత {ధవళధరాధరము - ధవళ (తెల్లని) ధరాధరము (పర్వతము), కైలాసపర్వతము}; దీర్ఘ = పొడవైన; దురవలోకనీయ = చూడనలవిగాని; దేహుండును = దేహముగలవాడు; దేహ = శరీరముయొక్క; ప్రభా = తేజస్సు; పటల = తిలకము, శ్రేష్ఠముచే; నిర్మధ్యమాన = కలచబడిన; పరిపంథి = శత్రువులైన; యాతుధాన = రాక్షస భేదము; నికురంబ = సమూహముల; గర్వ = గర్వమనెడి; అంధకారుండును = చీకటిగలవాడు; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుని; హిరణ్యకశిపు = హిరణ్యకశిపుని; రంజన = సంతోషింపజేయుట; భంజన = సంహరించుట; నిమిత్త = కొరకైన; అంతరంగ = లోపల; బహిరంగ = వెలుపల; జేగీయమాన = మిక్కిలి స్తుతింపబడు; కరుణా = కరుణారసము; వీరరస = వీరరసములతో; సంయుతుండును = కూడినవాడును; మహా = గొప్ప; ప్రభావుండును = మహిమాన్వితుండు; అయిన = ఐన; శ్రీ = శుభకరుడైన; నృసింహ = నరసింహ; దేవుండు = దేవుడు; ఆవిర్భవించినన్ = అవతరించగా, పుట్టగా; కనుంగొని = చూసి;

భావము:

హిరణ్యకశిపుడు అలా శ్రీమహావిష్ణువుతో శత్రుత్వం వహించాడు. శత్రుత్వం వలన అతని మనస్సులో రోషం అగ్నిలా భగభగమండింది. ఆ రోషాగ్ని జ్వాలలు చెలరేగి అతనిలోని విజ్ఞానము, అణుకువలను కాల్చివేశాయి. ధైర్యగాంభీర్యాల వలన అతని హృదయం ధగ ధగ మెరిసింది. హృదయ చాంచల్యం వలన తామస గుణం విజృంభించింది. ఆ తామస గుణం వల్ల అతని స్థైర్యం చిందులు త్రొక్కుసాగింది. అంతట పట్టలేని ఆవేశంతో హిరణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుడిపై హుంకరించాడు. ఆ విష్ణు విరోధి "దీనిలో హరిని చూపించరా" అనంటూ సభామండప స్తంభాన్ని అరచేతితో బలంగా చరిచాడు. ఆ దెబ్బకు అతని చేతి బంగారు మణిమయ కంకణాలు గణగణ ధ్వనించాయి. ఆ రాక్షసరాజు దిగ్గజాల దంతాలను విరిచేయ గలిగిన తన బలిష్ఠమైన చేతితో కొట్టిన ఆ దెబ్బకి చిటిలి పిటిలి ఆ మహాస్తంభం ఫెళఫెళమని భయంకర ధ్వనులు చేసింది. పది దిక్కులా విస్ఫులింగాలు విరజిమ్మాయి. కల్పాంత కాలంలో అతి తీవ్రమైన వేగంతో వీచే సప్త విధ మహావాయువుల ఒత్తిడివలన ఉరుములతో ఉరకలువేసే భయంకర ప్రళయ మేఘాలు వర్షించే

పిడుగుల వంటి భీకర ధ్వని వెలువడింది. ఆ ఛటపటారావాలు విపరీతంగా పైకి ఎగసి ఆకాశం
 అంతా నిండి కర్ణకరోరంగా వినిపించసాగాయి. బ్రహ్మదేవుడు, ఇంద్రుడు, వరుణదేవుడు,
 వాయుదేవుడు, అగ్నిదేవుడు మొదలైన దేవతలందరితో, సమస్త జీవజాలంతో సహా
 బ్రహ్మాండభాండం గుండెలవిసేలా ఒక్కసారి ఫెలేలున పగులినట్లు అయింది. స్తంభం
 ఛిన్నాభిన్నమైంది. దానిలో నుంచి దేదీప్యమానమైన దివ్య తేజస్సుతో నరసింహదేవుడు
 ఆవిర్భవించాడు. ఆ నరసింహదేవుని పాదాలు చక్రం, చాపం, నాగలి, వజ్రాయుధం, మీనం వంటి
 శుభరేఖలు కలిగి, వికసించిన పద్మాల వలె ప్రకాశిస్తున్నాయి. ఆ స్వామి దివ్య పాదాలతో
 అడుగులు వేస్తుంటే, ఆ భారానికి భూమిని మోసే అష్టదిగ్గజాలూ, కులపర్వతాలూ, కూర్మరాజూ
 అణిగి మణిగిపోతున్నారు. ఆ ఉగ్రనరసింహుని ఊరువులు క్షీరసముద్రంలో పుట్టిన ఐరావతం
 తొండాల లాగా బలిష్ఠంగా బలవత్తరంగా ఉన్నాయి. పీతాంబరం ధరించిన ఆ స్వామి నడుము
 చుట్టి ఉన్న మణులు పొదిగిన మువ్వల ఒడ్డాణం గణ గణ మని మ్రోగుతోంది. ఆ స్వామి నాభి
 ఆకాశగంగా నదిలో సుళ్ళు తిరుగుతున్న మడుగులాగా గంభీరంగా ఉంది. ఆ నరసింహుడి
 నడుము పిడికిలిలో ఇమిడేటంత సన్నంగా ఉండి నిగనిగ మెరుస్తోంది. వక్షస్థలం పెద్ద కొండ
 చరియ లాగా అతి కఠినంగా, విశాలంగా ఉండి ప్రకాశిస్తోంది. ఆ భీకరాకారుని గోళ్ళు వంకరలు
 తిరిగి వాడి తేలి, రాక్షససేనల ధైర్యలతలను తెగగోసే కొడవళ్ళలాగా ఉన్నాయి. రాక్షసరాజుల
 బండబారిన గుండె లనే పొలాలను దున్నే పదునైన నాగళ్ళు ఆ గోళ్ళు. శత్రువుల కళ్ళకి
 మిరుమిట్లు గొలిపే మంటలు మండుతున్న నెగళ్ళు ఆ గోళ్ళు. అవి గోళ్ళు కావు వజ్రాయుధాలు.
 అయినా అవి శరణాగతులైన భక్తుల నేత్రాలకు మాత్రం చకోరాలకు చంద్రరేఖలలాగా అందంగా
 కనిపిస్తాయి. మహోన్నతమైన పర్వత శిఖరాలవంటి ఆ నరసింహ స్వామి మూర్తి బాహువులు
 శంఖ, చక్ర, గదా, ఖడ్గ, కుంత, తోమరాది వివిధ ఆయుధాలు కలిగి ఉన్నాయి. వందలాదిగా ఉన్న ఆ
 బాహువులు వీరరసం అనే సముద్రానికి చెలియికట్టలలాగా ఉన్నాయి. అనేక పుష్ప మాలికలతో
 విరాజిల్లుతున్నాయి. కాంతులీనే కడియాలు, మణులు పొదిగిన మనోహరమై విరాజిల్లే హారాలు,
 భుజకీర్తులు, కంకణాలు, మకర కుండలాలు వంటి అనేక ఆభరణాలతో స్వామి ధగధగ
 మెరిసిపోతున్నాడు. ఆ విభుని కంఠం మూడు రేఖలతో పర్వత శిఖరంలా దృఢంగా ప్రకాశిస్తోంది.
 ఆ దేవదేవుని కెమ్మోవి గాలికి కదిలే పారిజాత పల్లవంలాగా రాగరంజితమై, కోపావేశాలతో
 అదురుతోంది. శరత్ కాలంలో మేఘాల మధ్య మెరిసే మెరుపు తీగల్లాగా ఆ ఉగ్ర మూర్తి కోరలు
 తళతళలాడుతున్నాయి. ప్రళయకాలంలో సమస్త లోకాలనూ కబళించటానికి పరాక్రమించే అగ్ని

జ్ఞానలలాగా నాలుక బహు భీకరంగా ఉంది. ఆ వీరనరసింహ స్వామి నోరు, నాసికా రంధ్రాలు మేరు మంధర పర్వతాల గుహలలా బహు విస్తారంగా ఉన్నాయి. ఆ నాసికా రంధ్రాల నుండి వచ్చే వేడి నిట్టూర్పులకు తట్టుకోలేక సప్తసాగరాలు అల్లకల్లోలమై సలసల కాగుతున్నాయి. ఆ భీకర మూర్తి కళ్ళలో తూర్పు కొండపై ప్రకాశించే సూర్యమండల కాంతులు తేజరిల్లుతున్నాయి. ఆ నేత్రాల అంచులు విరజిమ్ముతున్న విస్ఫులింగాల వలన సర్వ గ్రహమండలాలూ, నక్షత్ర మండలాలూ కకావికలై క్రిందుమీదులు అవుతున్నాయి. మనోజ్ఞమైన విస్తారమైన ఆ నరసింహవతారుని కనుబొమలు ముడిపడి ముఖం ఇంద్రుని ధనుస్సు వలె భయంకరంగా ఉంది. ఆయన చిక్కని చెక్కిళ్ళు గండశిలలలాగ మిక్కిలి కఠినంగా ఉన్నా, అంత కమనీయంగానూ ఉన్నాయి. దీర్ఘమైన జటలు సంధ్యా సమయంలో ఎఱ్ఱబడిన మేఘమాలికలను పోలిక మెరుస్తున్నాయి. ఆ జటలను అటునిటు విదల్చటం వలన పుట్టిన వాయువుల వేగం వల్ల ఆకాశంలో ప్రయాణిస్తున్న విమానాలు వైమానికులతో సహా ఉయ్యాలలాగ ఊగుతున్నాయి. ఆ ప్రభువు చెవులు నిశ్చలములై శంఖాల వలె స్వచ్ఛంగా ఉన్నాయి. మందర పర్వతాన్ని కవ్వంలా చేసి చిలికేటప్పుడు గిరిగిర తిరిగే ఆ గిరి వేగానికి పాలసముద్రంలో పుట్టి ఆకాశం అంతా ఆవరించిన తుంపర్లు వలె ఆ భీకరావతారుని కేసరాలు భాసిల్లుతున్నాయి. శరీరం మీది రోమాలు నిండు పున్నమి రాత్రి ప్రకాశంచే వెన్నెల వలె వెలిగిపోతోంది. ఆ నరసింహుని సింహగర్జనకు అష్టదిగ్గజాలైన కుముదము, సుప్రతీకము, వామనము, ఐరావతము, సార్వభౌమాల చెవులు పగిలిపోతున్నాయి. ఆ నరసింహ మూర్తి తెల్లని దేహం వెండికొండలా ప్రకాశిస్తూ, చూడటానికి శక్యంకాని విశేష కాంతితో వెలుగిపోతోంది. ఆ శరీర తేజోశ్రేష్ఠము శత్రువులైన రాక్షసుల గర్వాంధకారాన్ని చీల్చి వేస్తున్నది. ఆ నరకేసరి ఆకారం ప్రహ్లాదునికి సంతోష కారణంగానూ, హిరణ్యకశిపునికి సంతాప కారణంగానూ ఉంది. ఆ నరసింహ రూపుని అంతరంగం కరుణారసంతోనూ, బహిరంగం వీరరసంతోనూ విరాజిల్లుతూ ఉన్నాయి. దివ్యప్రభావ సంపన్నుడైన శ్రీనరసింహవతారుడు ఈ విధంగా సభా స్తంభం మధ్య నుండి ఆవిర్భవించాడు. పరమాద్భుతమైన శ్రీనరసింహ ఆవిర్భావ దృశ్యం చూసిన హిరణ్యకశిపుడు నిశ్చేష్టుడై ఇలా అనుకున్నాడు.

7-286-క.

"నరమూర్తిగాడు కేవల

హరిమూర్తియుఁ గాదు మానవాకారముఁ గే

సరియకారము నున్నది

హరిమాయారచిత మగు యథార్థము చూడన్.

టీకా:

నర = మానవ; మూర్తి = స్వరూపము; కాదు = కాదు; కేవల = వట్టి; హరి = సింహపు; మూర్తియున్ = స్వరూపము; కాదు = కాదు; మానవ = మనిషి; ఆకారము = స్వరూపము; కేసరి = సింహపు; ఆకారము = స్వరూపము; ఉన్నది = కలిగినది; హరి = విష్ణుని; మాయా = మాయచేత; రచితము = నిర్మింపబడినది; అగు = ఐన; యథార్థము = సత్యమైనది; చూడన్ = తరచిచూసినచో.

భావము:

ఈ రూపము ఉత్తి మానవ రూపము కాదు, ఉత్తి సింహం రూపము కాదు. చూస్తే యథార్థంగా మానవాకారం, సింహాకారం రెండు కలిసి ఏర్పడిన శ్రీహరి మాయా మూర్తిలా ఉంది.

7-287-ఉ.

తెంపున బాలుఁ డాడిన, సుధీరత సర్వగతత్వముం బ్రతి

ష్ఠింపఁ దలంచి యిందు నరసింహశరీరముఁ దాల్చి చక్రి శి

క్షింపఁగ వచ్చినాడు; హరిచే మృతి యంచుఁ దలంతు నైన నా

సొంపును బెంపు నందఱును జూడఁ జరింతు హరింతు శత్రువున్."

టీకా:

తెంపున = సాహసముతో; బాలుడు = చిన్నపిల్లవాడు; ఆడిన = పలికిన; సుధీరతన్ =

గట్టినమ్మకముతో; సర్వగత = సమస్తమైనభూతాంతర్యామి; తత్వమున్ = అగుటను; ప్రతిష్ఠింపన్ =

స్థాపింపవలెనని; తలంచి = భావించి; ఇందు = దీనిలో; నరసింహ = నరసింహుని; శరీరము =

దేహమును; తాల్చి = ధరించి; చక్రి = విష్ణువు {చక్రి - చక్రాయుధముగలవాడు, విష్ణువు}; శిక్షింపగన్ =

దండించుటకు; వచ్చినాడు = వచ్చెను; హరి = విష్ణువు; చేన్ = వలన; మృతి = చావు; అంచున్ =

అని; తలంతున్ = భావించెదను; ఐనన్ = అయినప్పటికిని; నా = నా యొక్క; సొంపును =

అతిశయమును; పెంపును = బలమును; అందఱున్ = అందరును; చూడన్ = చూచునట్లు;
చరింతున్ = నడచెదను; హరింతున్ = సంహరించెదను; శత్రువునున్ = శత్రువును.

భావము:

చిన్న పిల్లాడు సాహసంగా పలికిన మాటను నిలబెట్టడానికి, తాను సర్వాత్ముకుడ నని
నిరూపించడానికి, విష్ణువు ఇలా నరసింహరూపం ధరించి నన్ను శిక్షించటానికే వచ్చాడు. ఇక
శ్రీహరి చేతిలో మరణం తప్పదు. అయినా ఇందరి ముందు నా బలపరాక్రమాలు ప్రదర్శిస్తాను.
శత్రుసంహారం చేస్తాను. విజయం సాధిస్తాను."

7-288-వ.

అని మెత్తంబడని చిత్తంబున గద యెత్తికొని తత్తఱంబున నార్చుచు నకుంతిత కంఠీరవంబు
డగ్గఱు గంధసింధురంబు చందంబున నక్తంచరకుంజరుండు నరసింహదేవున కెదురునడచి
తదీయదివ్యతేజోజాలసన్నికర్షంబునం జేసి దవానలంబు డగ్గఱిన ఖద్యోతంబునుం బోలెఁ
గర్తవ్యాకర్తవ్యంబులు దెలియక నిర్గతప్రభుండయి యుండె; నప్పుడు.

టీకా:

అని = అని; మెత్తంబడని = సడలని; చిత్తంబునన్ = మనసుతో; గద = గదను; ఎత్తికొని =
ఎత్తపట్టుకొని; తత్తఱంబునన్ = వేగిరపాటుతో; ఆర్చుచున్ = అరుచుచు; అకుంతిత =
మొక్కువోనిపరాక్రమముగల; కంఠీరవంబున్ = సింహమును; డగ్గఱు = చేరెడి; గంధసింధూరను =
మదించినవీనుగు; చందంబునన్ = వలె; నక్తంచర = రాక్షస; కుంజరుండు = శ్రేష్ఠుడు;
నరసింహదేవున్ = నరసింహదేవుని; కున్ = కి; ఎదురు = ఎదురు; నడచి = వెళ్ళి; తదీయ =
ఆమూర్తి యొక్క; దివ్య = దివ్యమైన; తేజః = తేజస్సు; జాల = పుంజము; సత్ = అధికముగ;
నికర్షంబునన్ = తగులుట; చేసి = వలన; దవానలంబు = కార్చిచ్చు; డగ్గఱిన = దగ్గరకుచేరిన;
ఖద్యోతంబునున్ = మిణుగురుపురుగు; పోలెన్ = వలె; కర్తవ్య = చేయదగ్గవి; అకర్తవ్య =
చేయదగనివి; తెలియక = వివేకముపోయి; నిర్గత = పోయిన, వెలవెలబోయిన; ప్రభుండు =
ప్రభావముగలవాడు; అయి = అయ్యి; ఉండెన్ = ఉండెను; అప్పుడు = అప్పుడు.

భావము:

అని భావించిన హిరణ్యకశిపుడు వెనుకంజ వేయకుండా దృఢ స్థైర్యంతో గద ఎత్తి పట్టుకొని, తొట్టుపాటుతో అరుస్తూ ముందుకు నడుస్తున్నాడు. మృగరాజుకు ఎదురువెళ్ళే మదగజం లాగ ఆ రాక్షసేశ్వరుడు నరసింహమూర్తికి ఎదురు నడిచాడు. ఆ దేవాధిదేవుని దివ్యకాంతి సమూహాల ముందు హిరణ్యకశిపుడు దావానలం ముందు మిణుగురు పురుగులాగ ముందుకు పోతున్నాడు. కర్తాకర్తవ్యాలను మరచిపోయాడు. తన తేజస్సును కోల్పోయాడు.

7-289-ము.

ప్రకటంబై ప్రళయావసానమున మున్ బ్రహ్మాండభాండావరో

ధక్మై యున్న తమిశ్రమున్ జగము నుత్పాదించుచోఁ ద్రావి సా

త్త్విక తేజోనిధి యైన విష్ణు నెడ నుద్ధీపించునే? నష్టమై

వికలంబై చెడుఁగాక తామసుల ప్రావీణ్యంబు రాజోత్తమా!

టీకా:

ప్రకటంబు = బయల్పడినది; ఐ = అయ్యి; ప్రళయావసానమునన్ = ప్రళయాంతమునందు; మున్ = పూర్వము; బ్రహ్మాండ = బ్రహ్మాండముల; భాండ = భండాగారమునకు; అవరోధకము = క్రమ్ముకొన్నది; ఐ = అయ్యి; ఉన్న = ఉన్నట్టి; తమిశ్రమున్ = చీకటిని; జగమున్ = భువనము; ఉత్పాదించు = సృష్టించు; చోన్ = సమయమున; త్రావి = తాగి; సాత్త్విక = సత్త్వగుణసంబంధమైన; తేజః = తేజస్సునకు; నిధి = నిధివంటివాడు; ఐన = అయిన; విష్ణున్ = హరి; ఎడన్ = అందు; ఉద్ధీపించునే = ప్రకాశించునా ఏమి; నష్టము = నశించినది; ఐ = అయిపోయి; వికలంబు = చెదిరిపోయినది; ఐ = అయ్యి; చెడుగాక = చెడిపోవును; తామసుల = తామసగుణముగలవారి; ప్రావీణ్యంబు = నేర్పులు; రాజ = రాజయైన; ఉత్తమా = ఉత్తముడా.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! పూర్వం ప్రళయకాలం అగుచున్నప్పుడు ఈ బ్రహ్మాండం మొత్తాన్ని క్రమ్మిన గాఢమైన చీకట్లను పునఃసృష్టి చేయు సమయం రాగా, ఆ అంధకారాన్ని ఆపోశన పట్టిన సాత్త్విక తేజోమూర్తి

విష్ణువు. అటువంటి శ్రీమహా విష్ణువు ముందు ఈ తామసుల పరాక్రమం పటాపంచలు
అయిపోతుంది తప్ప ఏమాత్రం ప్రకాశించ లేదు కదా.

7-290-వ.

అంత నద్దానవేంద్రుండు మహోద్ధండంబగు గదాదండంబు గిరగిరం ద్రిప్పి నరమృగేంద్రుని వ్రేసిన;
నతండు దర్పంబున సర్పంబు నొడిసిపట్టు సర్పపరిపంథి నేర్చున దితిపట్టిం బట్టికొనిన, మిట్టిపడి
దట్టించి బిట్టు కట్టలుక న య్యసురవరుండు దృఢబలంబున నిట్టట్టు జడిసి పట్టు దప్పించుకొని,
విడివడి దిటవు దప్పక కుప్పించి యుప్పరం బెగసి విహంగకులరాజ చరణ నిర్గళిత భుజంగంబు
తెలుంగునం దలంగ నుటికి తన భుజాటోపంబున నరకంఠీరవుండు కుంఠితుం; డయ్యెడి నని
తలంచి, కలంగక చెలంగుచు దన్ను నిబిడనీరద నికరంబుల మాటున నిలింపులు గుంపులు
గొని డాఁగి మూఁగి క్రమ్మఱ నాత్మీయ జీవన శంకా కళంకితు లై మంతనంబులఁ జింతనంబులు
చేయుచు నిరీక్షింప నక్షీణ సమరదక్షతా విశేషం బుపలక్షించి ఖడ్గ వర్మంబులు ధరియించి,
భూనభోభాగంబుల వివిధ విచిత్ర లంఘన లాఘవంబులం బరిభ్రమణ భేదంబులం
గరాళవదనుం డయి, యంతరాళంబునఁ దిరుగు సాళువపు డేగ చందంబున సంచరించిన;
సహింపక.

టీకా:

అంతన్ = అంతట; ఆ = ఆ; దానవ = దానవుల; ఇంద్రుడు = ప్రభువు; మహా = గొప్ప; ఉద్ధండంబు =
పెద్దదైనది; అగు = అయిన; గదాదండంబున్ = గదను; గిరగిరన్ = గిరగిరా; త్రిప్పి = తిప్పి;
నరమృగేంద్రుని = నరసింహుని; వ్రేసినన్ = కొట్టగా; అతండు = అతడు; దర్పంబునన్ = గర్వముతో;
సర్పంబున్ = పామును; ఒడిసి = ఒడుపుతో; పట్టు = పట్టుకొనెడి; సర్పపరిపంథి = గరుత్మంతుని
(సర్పపరిపంథి - సర్ప (పాములకు) పరిపంథి (శత్రువు), గరుత్మంతుడు); నేర్చునన్ = ప్రావీణ్యముతో;
దితిపట్టిన్ = హిరణ్యకశిపుని; పట్టికొనినన్ = పట్టుకొనగా; మిట్టిపడి = ఎగిసిపడి; దట్టించి =
అదలించి; బిట్టు = మించిన; కట్టలుకన్ = రోషాతిశయముచేత; ఆ = ఆ; అసుర = రాక్షసు; వరుండు =
శ్రేష్ఠుడు; దృఢ = గట్టి; బలంబునన్ = బలముతో; ఇట్టట్టు = ఇటు అటు; జడిసి = విదలించుకొని; పట్టు
= పట్టునుండి; తప్పించుకొని = తప్పించుకొని; విడివడి = విడిపించుకొని; దిటవున్ = ధైర్యమును;
తప్పక = వీడక; కుప్పించి = దుమికి; ఉప్పరంబు = పైకి; ఎగసి = ఎగిరి; విహంగకులరాజ =

గరుత్మంతుని {విహంగకులరాజు - విహంగ (పక్షుల) కులమునకు రాజు, గరుత్మంతుడు}; చరణ = కాళ్ళనుండి; నిర్గళిత = తప్పించుకొన్న; భుజంగంబు = పాము; తెఱంగునన్ = వలె; తలంగన్ = తొలగి; ఉటికి = పారి; తన = తన యొక్క; భుజ = బాహు; ఆటోపంబునన్ = బలముచేత; నరకంఠీరవుండు = నరసింహుడు; కుంతితుండు = ఓడిపోయినవాడు; అయ్యెడిని = అగును; అని = అని; తలంచి = భావించి; కలంగక = బెదరక; చెలంగుచున్ = చెలరేగుచు; తన్నున్ = తనను; నిబిడ = దట్టములైన; నీరద = మేఘముల; నికరంబులు = సముదాయములు; మాటునన్ = చాటున; నిలింపులు = దేవతలు; గుంపులుకొని = గుంపులుగుంపులుగా; డాగి = దాక్కినుచు; మూగి = పరచుకొని; క్రమ్మఱ = మరల; ఆత్మీయ = తమ యొక్క; జీవన = జీవితములమీద; శంక = అనుమానముచేత; కళంకితులు = కళంకితమైనవారు; ఐ = అయ్యి; మంతనంబునన్ = రహస్యముగా; చింతనంబులు = సంప్రదింపులు; చేయుచున్ = చేయుచు; నిరీక్షింపన్ = చూచుచుండగా; అక్షీణ = గొప్ప; సమర = యుద్ధ; దక్షతా = ప్రావీణ్యముయొక్క; విశేషంబున్ = అతిశయమును; ఉపలక్షించి = గుర్తుచేసుకొని; ఖడ్గ = కత్తి; వర్మంబులున్ = కవచములు; ధరియించి = ధరించి; భూ = నేల; నభో = ఆకాశ; భాగంబులన్ = ప్రదేశములలో; వివిధ = పలురకముల; విచిత్ర = ఆశ్చర్యకరమైన; లంఘన = మల్లయుద్ధదూకుటలందలి; లాఘవంబులన్ = నేర్పులతో; పరిభ్రమణ = తిరుగుటలోని; భేదంబులన్ = విశేషములతో; కరాళ = భయంకరమైన; వదనుండు = ముఖముగలవాడు; అయి = అయ్యి; అంతరాళంబునన్ = ఆకాశమున; తిరుగు = తిరిగెడి; సాళువపు = కణుజు; డేగ = డేగ; చందంబునన్ = వలె; సంచరించినన్ = తిరుగాడుచుండగా; సహింపక = ఒర్వక.

భావము:

దానవ వీరుడైన హిరణ్యకశిపుడు తన భయంకరమైన గదాదండాన్ని గిరగిరా త్రిప్పి నరసింహుని మీదకి విసిరాడు. ఆయన వెంటనే, గరుత్మంతుడు సర్పాన్ని ఒడిసి పట్టినట్లుగా రాక్షసరాజును పట్టుకున్నాడు. ఆ దానవుడు ఎగిరి పడి ఇటూనటూ గింజుకుని, రోషంతో, చాకచక్యంతో బలంపుంజుకుని, పట్టు తప్పించుకున్నాడు. అద్భుతం చెందకుండా గరుత్మంతుని పట్టు తప్పించుకున్న సర్పరాజు లాగా ఎగిరి ఎగిరి పడుతూ చిందులు త్రొక్కుతూ పోరాడసాగాడు. "తన భుజబలానికి ఈ నరసింహుడు లొంగిపోతాడే" అనుకుంటూ, నదురు బెదురు లేకుండా రాక్షసేశ్వరుడు విజృంభిస్తున్నాడు. తన పరాక్రమాన్ని నైపుణ్యంగా ప్రదర్శిస్తున్నాడు. దేవతలు

ఆకాశంలో దట్టమైన నల్లని మేఘాల చాటున నక్కి నక్కి చూస్తూ "మన జీవితాలకు ముప్పు తప్పేలా లేదు, వీడేమో లొంగేలా లేడు" అనే సందేహాలతో దిగులుపడసాగారు. అయినా రహస్యంగా ఆ రాక్షసుడినే చూస్తున్నారు. హిరణ్యకశిపుడు కవచధారి అయి యుద్ధ విద్య తంత్రాలు ప్రదర్శిస్తూ చిత్ర విచిత్ర గతులలో ఖడ్గచాలనం చేస్తూ భూమ్యాకాశా లంతటా తానే పరిభ్రమిస్తున్నాడు. మల్ల యుద్ధ విద్యా విన్యాసాలైన ఉరుకుట, తిరుగుట మున్నగునవి లాఘవంగా చూపుతున్నాడు. రకరకాల పరిభ్రమణాలు చేస్తూ, భయం పుట్టించే ముఖంతో ఆకాశంలో తిరిగే డేగలాగా ఎగిరి పడుతున్న రాక్షసుడి అహంకారాన్ని సహించక నరసింహ ప్రభువు ఆగ్రహించాడు.

7-291-సీ.

పంచాననోద్ధాత పావకజ్వాలలు-

భూనభోంతరమెల్లఁ బూరితముగ;

దంష్ట్రాంకురాభీల ధగధగాయితదీప్తి-

నసురేంద్రు నేత్రము లంఘములుగఁ;

గంటకసన్నిభోత్కట కేసరాహతి-

నభ్రసంఘము భిన్నమై చలింపఁ;

బ్రళయాభ్రచంచలాప్రతిమ భాస్వరములై-

ఖరనఖరోచులు ర్రమ్ముదేర;

7-291.1-తే.

సటలు జళిపించి గర్జించి సంభ్రమించి

దృష్టి సారించి బొమలు బంధించి కెరలి

జిహ్వా యాడించి లంఘించి చేత నొడిసి

పట్ట నరసింహుఁ డా దితిపట్టి నధిప!

టీకా:

పంచ = విప్పారిన; ఆనన = ముఖమునుండి; ఉద్ధాత = పుట్టిన; పావక = అగ్ని; జ్వాలలు =

మంటలు; భూ = భూమి; నభః = ఆకాశము; అంతరము = మధ్యభాగము; ఎల్లన్ = అంతటిని;

పూరితంబు = నిండినది; కన్ = కాగా; దంష్ట్రా = కోటల; అంకుర = మొలకల యొక్క; అభీల =
 భయంకరమైన; ధగధగాయిత = ధగధగలాడెడి; దీప్తిన్ = ప్రకాశముచేత; అసుర = రాక్షస; ఇంద్రు =
 ప్రభువు యొక్క; నేత్రములు = కన్నులు; అంధములు = గుడ్డివి; కన్ = కాగా; కంటక = ముండ్ల; సన్నిభ
 = వంటి; ఉత్కట = వాడియైన, నిక్కిన; కేసర = రోమముల, జాలు; ఆహతిన్ = తాకిడికి; అభ్ర =
 మేఘముల; సంఘము = సమూహము; భిన్నము = విరిసినది; ఐ = అయ్యి; చలింపన్ = తిరుగగా;
 ప్రళయ = ప్రళయకాలపు; అభ్ర = మేఘముల యందలి; చంచలా = మెరుపులకు; ప్రతిమ =
 సాటిరాగల; భాస్వరములు = కాంతులుగలవి; ఐ = అయ్యి; ఖర = వాడి; నఖర = గోళ్ళ యొక్క;
 రోచులు = కాంతులు; కమ్మదేరన్ = వ్యాపింపగా.
 సటలు = జాలు; జళిపించి = జాడించి; గర్జించి = గర్జించి {గర్జన - సింహపు అరుపు}; సంభ్రమించి =
 చెలరేగి; దృష్టి = చూపు; సారించి = నిగిడించి; బొమలు = కనుబొమలు; బంధించి = ముడివేసి; కెరలి
 = విజృంభించి; జిహ్వా = నాలుక; ఆడించి = ఆడించి; లంఘించి = పైకురికి, దూకి; చేతన్ = చేతితో;
 ఒడిసిపట్టన్ = ఒడుపుగాపట్టుకొనెను; నరసింహుండు = నరసింహుడు; ఆ = ఆ; దితిపట్టిన్ =
 హిరణ్యకశిపుని; అధిపా = రాజా.

భావము:

ఉగ్ర నరసింహస్వామి యొక్క సింహముఖం నుండి జనించిన ఉచ్చాస, నిశ్వాసాలలో వెలువడిన
 అగ్నిజ్వాలలతో భూమ్యాకాశాలు నిండిపోయాయి. ఆయన కోరల ధగ ధగ కాంతులు హిరణ్యకశిప
 రాక్షసుని నేత్రాలకు మిరుమిట్లు గొలిపి అంధుణ్ణి చేశాయి. ముళ్ళల్లా ఉన్న ఆయన కేసరాల
 విదలింపులకు ఆకాశంలోని మేఘపంక్తులు చెల్లాచెదరైపోయాయి. ఆ నరహరి కాలిగోరుల నుండి
 వెలువడే తీక్షణములైన కాంతులు, ప్రళయకాలపు మేఘాలలోని మెరుపు తీగలలా మెరుస్తున్నాయి.
 ఆ నారసింహుడు అదను చూసి జటలు ఝళిపించాడు, ఒక్కసారిగా గర్జించి హుంకరించాడు,
 కనుబొమలు ముడిచి తీక్షణంగా వీక్షించాడు, ఆ ఉగ్రమూర్తి వికృతంగా తన నాల్కను ఆడించి, ఆ
 రాక్షసుడిపై విజృంభించి దూకి ఒడిసి పట్టుకున్నాడు.

7-292-క.

సరకుగొనక లీలాగతి

నురగేంద్రుడు మూషికంబు నొడసిన పగిదిన్

నరకేసరి దను నొడిసిన

సురవిమతుడు ప్రాణభీతి సుడివడియె నృపా!

టీకా:

సరకుగొనక = లక్ష్మపెట్టక; లీలా = క్రీడ; గతిన్ = వలె; ఉరగ = సర్ప; ఇంద్రుడు = రాజు; మూషికంబున్ = ఎలుకను; ఒడిసిన = ఒడుపుగాపట్టుకొను; పగిదిన్ = విధముగ; నరకేసరి = నరసింహుడు; తను = తనను; ఒడిసినన్ = ఒడిసిపట్టగా; సుర = దేవతలకు; విమతుడు = శత్రువు; ప్రాణ = ప్రాణములమీది; భీతిన్ = భయముచేత; సుడివడియెన్ = కలగిపోయెను; నృపా = రాజు.

భావము:

నాగేంద్రుడు ఎలుకను ఏమాత్రం లెక్కచేయకుండా ఒడిసిపట్టినట్లుగా, ఆ నరసింహ ప్రభువు పట్టుకోడంతో, ఆ దేవతా శత్రువు అయిన హిరణ్యకశిపుడు ప్రాణభీతితో సుళ్ళు తిరిగిపోయాడు.

7-293-క.

సురరాజువైరి లోబడెఁ

బరిభావిత సాధుభక్త పటలాంహునకున్

నరసింహునకు నుదంచ

త్రతరజిహ్వాన కుదగ్గ మున రంహునకున్.

టీకా:

సుర = దేవతల; రాజు = ప్రభువుల; వైరి = శత్రువు; లోబడెన్ = లొంగిపోయెను; పరిభావిత = తిరస్కరింపబడిన; సాధు = సజ్జనులైన; భక్త = భక్తుల; పటల = సంఘముల యొక్క; అంహున = పాపములుగలవాని; కున్ = కి; నరసింహునకున = నరసింహుని; కును = కి; ఉదంచత్ = మెరియుచున్న; ఖరతర = మిక్కిలిగరుకైన {ఖర - ఖరతర - ఖరతమ}; జిహ్వాన్ = నాలుకగలవాని; కున్ = కి; ఉదగ్గ = ఘనమైన; ఘన = గొప్ప; రంహున్ = వేగముగలవాని; కున్ = కు.

భావము:

సాధుజనుల, భక్తుల అందరి పాపాలను పటాపంచలు చేసేవాడు, కడు భయంకరంగా
కదులుచున్న నాలుక గలవాడు, మహోగ్రమైన వేగం గలవాడు అయిన నరసింహ దేవుడికి,
ఇందుని శత్రువైన హిరణ్యకశిపుడు లోబడిపోయాడు.

7-294-వ.

అంత.

టీకా:

అంత = అంతట.

భావము:

అంతట

7-295-మ.

విహంగేంద్రుం డహి వ్రచ్చుకైవడి మహోద్వృత్తిన్ నృసింహుండు సా
గ్రహుడై యూరువులందుఁ జేర్చి నఖసంఘాతంబులన్ వచ్చె దు
స్సహు దంభోళికఠోరదేహు నచలోత్సాహున్ మహాబాహు నిం
ద్రహుతాశాంతకభీకరున్ ఘనకరున్ దైత్యాన్వయ శ్రీకరున్.

టీకా:

విహంగేంద్రుండు = గరుత్మంతుడు; అహి = పామును; వ్రచ్చు = చీల్చెడి; కైవడి = లాగున; మహా =
మిక్కిలి; ఉద్వృత్తిన్ = అతిశయముతో; నృసింహుండు = నరసింహుడు; సాగ్రహుడు =
క్రోధముతోకూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఊరువులు = తొడల; అందున్ = మీద; చేర్చి = చేర్చుకొని; నఖ
= గోళ్ళ; సంఘాతంబులన్ = పోటులచేత; వచ్చెన్ = చీల్చెను; దుస్సహున్ =
(పరాక్రమముచే) ఓర్వరానివాని; దంభోళి = వజ్రాయుధములాంటి; కఠోర = కఠినమైన; దేహున్ =

దేహముగలవానిని; అచల = చలించని; ఉత్సాహున్ = పూనికగలవానిని; మహా = గొప్ప; బాహున్ = భుజబలుని; ఇంద్ర = ఇంద్రుడు; హుతాశ = అగ్ని (హుతాశనుడు - హుత (హోమద్రవ్యము) అశనుడు (తినువాడు), అగ్ని); శాంతక = యములకు (అంతకుడు - మరణము కలుగ జేయువాడు, యముడు); భీరున్ = భయముపుట్టించువానిని; ఘన = బలిష్ఠమైన; కరున్ = చేతులుగలవానిని; దైత్య = రాక్షస; అన్వయ = వంశమునకు; శ్రీకరున్ = వన్నెకలిగించువానిని.

భావము:

అప్పుడు, గరుత్మంతుడు పాములను పట్టుకుని చీల్చే విధంగా, నృసింహావతారుడు ఆగ్రహంతో వజ్రకరోరకాయుడూ; అచంచల ఉత్సాహవంతుడూ; మహాబాహుడూ; ఇంద్ర అగ్ని యమాదులకు మిక్కిలి భయం పుట్టించేవాడూ; దానవవంశ శుభంకరుడూ; దుస్సహ పరాక్రమం గలవాడూ అయిన హిరణ్యకశిపుడిని పట్టుకుని బలవంతంగా తన తొడలపై అడ్డంగా పడేసుకొన్నాడు. వాడి రొమ్మ తన వాడి గోళ్ళతో చీల్చాడు.

7-296-శా.

చించున్ హృత్కమలంబు, శోణితము వర్షించున్ ధరామండలిం,
దైంచుం గర్కశనాడికావళులు, భేదించున్ మహావక్షముం,
దుంచున్ మాంసము సూక్ష్మఖండములుగా, దుష్టాసురున్ వ్రచ్చి ద
ర్పించుం, బ్రేవులు కంఠమాలికలు గర్పించున్ నఖోద్భాసియై.

టీకా:

చించున్ = చీల్చివేయును; హృత్ = హృదయమనెడి; కమలంబున్ = పద్మమును; శోణితమున్ = రక్తమును; వర్షించున్ = ధారలుకట్టించును; ధరామండలిన్ = భూమండలముపైన; తైంచున్ = తెంపివేయును; కర్కశ = కఠినమైన; నాడిక = నరముల; ఆవళులు = సమూహమును; భేదించున్ = బద్దలుచేయును; మహా = పెద్ద; వక్షమున్ = వక్షస్థలమును; త్రుంచున్ = తునకలుచేయును; మాంసమున్ = మాంసమును; సూక్ష్మ = చిన్న; ఖండములు = ముక్కలు; కాన్ = అగునట్లు; దుష్ట = దుర్మార్గపు; అసురున్ = రాక్షసుని; వ్రచ్చి = చీల్చివేసి; దర్పించున్ = గర్వించును; బ్రేవులు = పేగులు;

కంఠ = మెడలోని; మాలికలు = దండలువలె; కల్పించున్ = చేయును; నఖ = గోళ్ళచే; ఉత్ = మిక్కిలి;
భాసి = మెరయువాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

దేవదేవుడు నరసింహ రూపుడు, దానవేశ్వరుడి గుండెలు చీల్చి నెత్తురు కురిపించాడు; కఠోరమైన
రక్తనాళాలు త్రంచి తుత్తునియలు చేసాడు; కండరాలు ఖండించి ముక్కలు ముక్కలుగా చేసాడు;
రక్తం కారుతున్న ప్రేగులు లాగి తన కంఠంలో మాలికలుగా వేసుకున్నాడు. ఇలా
అమితోత్సాహంతో హిరణ్యకశిపుని చంపి సంహరించి నరసింహమూర్తి గోళ్ళ కాంతులతో
ప్రచండంగా ప్రకాశిస్తున్నాడు.

7-297-⁵సీ.

వక్షకవాటంబు వ్రక్కలు చేయుచో,-

ఘన కుఠారంబుల కరణి నొప్పు;

గంభీర హృదయ పంకజము భేదించుచో,-

గుడ్డాలముల భంగిఁ గ్రొమరుమిగులు;

ధమనీ వితానంబు ద్రవిలి ఖండించుచో,-

బటు లవిత్రంబుల పగిది మెఱయు;

జఠరవిశాలాంత్రజ్వాలంబుఁ ద్రెంచుచో,-

గ్రకచ సంఘంబుల గ్రరిమఁ జూపు;

7-297.1-తే.

నంకగతుఁడైన దైత్యుని నాగ్రహమున

శస్త్ర చయముల నొంపక సంహరించి

యమరు నరసింహు నఖరంబు లతి విచిత్ర

సమర ముఖరంబులై యుండె జనవరేణ్య!

టీకా:

వక్ష = రొమ్ము యనెడి; కవాటంబున్ = కవాటమును; వ్రక్కలు = ముక్కలు; చేయు = చేసెడి; చోన్ = అప్పుడు; ఘన = పెద్ద; కుఠారంబులన్ = గొడ్డళ్ళు; కరణిన్ = వలె; ఒప్పున్ = చక్కగానుండును; గంభీర = లోతైన; హృదయ = హృదయమనెడి; పంకజమున్ = పద్మమును (పంకజము - పంకము (బురద) యందు జము (పుట్టునది), పద్మము); భేదించు = బద్దలుచేసెడి; చోన్ = అప్పుడు; కుద్దాలముల = గునపముల; భంగిన్ = వలె; కొమరు = చక్కదనము; మిగులు = అతిశయించును; ధమనీ = నరముల; వితానంబున్ = సమూహమునలను; తవిలి = పూని; ఖండించు = కోసివేసెడి; చోన్ = అప్పుడు; లవిత్రంబుల = కొడవళ్ళు; పగిదిన్ = వలె; మెఱయున్ = ప్రకాశించును; జఠర = కడుపులోని; విశాల = పొడవైన; అంత్ర = పేగులు; జాలంబున్ = సమూహమును; త్రెంచు = తెంచివేసెడి; చోన్ = అప్పుడు; క్రకచ = రంపముల; సంఘంబుల = సమూహముల యొక్క; గరిమన్ = గొప్పదనమును; చూపున్ = ప్రదర్శించును; అంక = ఒడిలో.

గతుడు = ఉన్నవాడు; ఐన = అయిన; దైత్యుని = రాక్షసుని; ఆగ్రహమునన్ = కోపముతో; శస్త్ర = ఆయుధముల; చయమున్ = సమూహమును; ఒంపక = ప్రయోగించకుండగ; సంహరించి = చంపి; అమరు = ఒప్పుచున్న; నరసింహు = నరసింహుని; నఖరంబులు = గోళ్ళు; అతి = మిక్కిలి; విచిత్ర = అబ్బురమైన; సమర = యుద్ధ; ముఖరంబులు = సాధనములు; ఐ = అయ్యి; ఉండెన్ = ఉండెను; జనవరేణ్య = రాజు (జనవరేణ్యుడు - జన (మానవులలో) వరేణ్యుడు (శ్రేష్ఠుడు), రాజు).

భావము:

ఆ ఉగ్ర నరసింహుని గోళ్ళు ఆ రాక్షసుని వక్ష కవాటం పగులగొట్టిటప్పుడు గండ్రగొడ్డళ్ళలా విరాజిల్లాయి. హృదయపద్మం పెకలించేటప్పుడు త్రవ్వగోలల వలె దీపించాయి. రక్తనాళాలు త్రేపేటప్పుడు బలిష్ఠమైన కొడవళ్ళు వలె ప్రకాశించాయి. పేగులు కోసేటప్పుడు రంపాలలాగా రాణించాయి. తన ఊరువులపై పడి ఉన్న రాక్షసుడిని ఎలాంటి అస్త్రశస్త్రాలతోనూ పనిలేకుండా నరకేసరి తన గోళ్ళతోనే సంహరించాడు. అప్పుడు ఆ గోళ్ళు అతి విచిత్రమైన రణ విజయాన్ని చాటుతూ శోభించాయి.

అజరామరమైన కవిత్వం పండించిన హలికుడు కదా, గొడ్డలి ఎప్పుడు వాడాలో, గునపం ఎక్కడ వాడాలో, కొడవలి ఎలా వాడాలో అంపం ఎక్కడ వాడాలో బాగా తెలిసిన వాడు. పైగా సకల

శాస్త్రాల పరిచయం క్షుణ్ణంగా కలవాడు. మరి ఎముకల గూడు, గుండె కండరాలు, నరాలు
లక్షణాలకు తగిన పరికరాలను ఎన్నుకున్నాడు. సహజ సిద్ధంగా అలరారుతున్నది వీరి కవిత్వం.
దానికి ఈ సీసం ఒక ఉదాహరణ.

7-298-క.

స్ఫురితవిబుధజన ముఖములు

ప్రవిదళిత దనుజనివహప్రతి తనుముఖముల్

గురురుచి జిత శిఖిశిఖములు

నరహరిఖరనఖము లమరు నతజనసఖముల్.

టీకా:

స్ఫురిత = స్ఫూరితమైన, వికసించినవైన; విబుధ = దేవతలైన; జన = వారి; ముఖములున్ =
ముఖముగలవి; పరి = మిక్కిలి; విదళిత = చీల్చబడిన; దనుజ = రాక్షస; నివహ = సమూహమునకు;
ప్రతి = ప్రభువు యొక్క; తను = దేహము; ముఖముల్ = ముఖములుగలవి; గురు = గొప్ప; రుచి =
కాంతిచే; జిత = జయింపబడిన; శిఖి = అగ్ని; శిఖములున్ = జ్వాలలుగలది; నరహరి =
నరసింహుని; ఖర = వాడియైన; నఖముల్ = గోళ్ళు; అమరు = చక్కనుండిన; నత = మ్రొక్కెడి; జన =
వారియొక్క; సఖములు = హితములైనవి.

భావము:

నరసింహస్వామి గోళ్ళు శరణాగత సాధుజనులకు ఇష్టమైనవి. ఆ దానవేశ్వరుని దేహాన్ని
చీల్చివేశాయి. దేవతల ముఖాలను వికసింపజేశాయి. బహు అధికమైన కాంతులతో అగ్నిశిఖలను
సైతం ఓడించాయి.

7-299-వ.

ఇట్లు కేవల పురుషరూపంబును మృగరూపంబునుం గాని నరసింహరూపంబున, రేయునుం
బవలునుం గాని సంధ్యాసమయంబున, నంతరంగంబును బహిరంగంబునుం గాని

సభాద్వారంబున, గగనంబును భూమియునుం గాని యూరుమధ్యంబునఁ, బ్రాణసహితంబులును
 బ్రాణరహితంబులునుం గాని నఖంబులం, దైత్యోక్యజన హృదయ భల్లుం డయిన దైత్యమల్లుని
 వధియించి, మహాదహన కీలాభీల దర్శనుండును, గరాళవదనుండును, లేలిహానభీషణ
 జిహ్వండును, శోణిత పంకాంకిత కేసరుండును నై ప్రేవులు కంఠమాలికలుగ ధరించి కుంభికుంభ
 విదళనంబు చేసి చనుదెంచు పంచాననంబునుం బోలె, దనుజకుంజర హృదయకమల
 విదళనంబు చేసి, తదీయ రక్తసిక్తంబు లైన నఖంబులు సంధ్యారాగ రక్తచంద్రరేఖల చెలువు
 వహింప సహింపక, లేచి తన కట్టిదుర నాయుధంబు లెత్తుకొని తత్తటంబున రణంబునకు
 నురవడించు రక్తసులం బెక్కుసహస్రంబులం జక్రాధిక నిర్వక్తసాధనంబుల నొక్కనిఁ జిక్కకుండం
 జక్కడిచె; ని విద్ధంబున.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; కేవల = అచ్చమైన; పురుష = మానవ; రూపంబును = స్వరూపము; మృగ =
 సింహపు; రూపంబునున్ = స్వరూపము; కాని = కానట్టి; నరసింహ = నరసింహపు; రూపంబునన్
 = స్వరూపముతో; రేయునున్ = రాత్రి; పవలునున్ = పగలు; కాని = కానట్టి; సంధ్యా = సంధ్య;
 సమయంబునన్ = సమయములో; అంతర్ = లోపలి; రంగంబునున్ = ప్రదేశము; బహిర్ = బయటి;
 రంగంబునున్ = ప్రదేశమును; కాని = కానట్టి; సభా = సభాభవనము యొక్క; ద్వారంబునన్ =
 ద్వారబంధముపైన; గగనంబునున్ = ఆకాశము; భూమియున్ = నేల; కాని = కానట్టి; ఊరు =
 తొడల; మధ్యంబునన్ = మధ్యభాగమునందు; ప్రాణ = ప్రాణము; సహితంబులునున్ = కలిగినవి;
 ప్రాణ = ప్రాణము; రహితంబులును = లేనివి; కాని = కానట్టి; నఖంబులన్ = గోరులతోటి; త్రైలోక్య =
 ముల్లోకములందలి; జన = ప్రజల; హృదయ = హృదయములను; భల్లుండు =
 బల్లెములవంటివాడు; అయిన = ఐన; దైత్య = దానవ; మల్లుని = శూరుని; వధియించి =
 సంహరించి; మహా = పెద్ద; దహన = మండుచున్న; కీలా = మంటలవలె; ఆభీల = భయంకరమైన;
 దర్శనుండును = కనబడెడివాడు; కరాళ = భయంకరమైన; వదనుండును = మోముగలవాడు;
 లేలిహాన = పామునాలికవంటి; భీషణ = భీకరమైన; జిహ్వండును = నాలుకగలవాడు; శోణిత =
 రక్తపు; పంక = బురద; అంకిత = అంటుకొన్న; కేసరుండును = జాలుగలవాడు; ఐ = అయ్యి; ప్రేవులు
 = పేగులు; కంఠ = మెడలోని; మాలికలు = దండలు; కన్ = అగునట్లు; ధరించి = తాల్చి; కుంభి =
 ఏనుగు; కుంభ = కుంభస్థలమును; విదళనంబు = చీల్చుట; చేసి = చేసి; చనుదెంచు = వచ్చెడి;

పంచాననంబునున్ = సింహమును; పోలెన్ = వలె; దనుజు = రాక్షసులలో; కుంజర =
 సింహమువంటివాని; హృదయ = హృదయముయనెడి; కమల = పద్మమును; విదళనంబు =
 చీల్చుట; చేసి = చేసి; తదీయ = అతని; రక్త = రక్తముచే; సిక్తంబులు = తడసినవి; ఐన = అయిన;
 నఖంబులున్ = గోళ్ళు; సంధ్యా = సంధ్యాకాలపు; రాగ = రంగుగల; రక్త = ఎఱ్ఱని; చంద్ర = చంద్ర;
 రేఖలన్ = కళల; చెలువున్ = అందమును; వహింపన్ = సంతరించుకొనగా; సహింపక = ఓర్వక;
 లేచి = పూని; తన = తనయొక్క; కట్టెదుర = కన్నుల ఎదురుగ; ఆయుధంబులన్ = ఆయుధములను;
 ఎత్తుకొని = ధరించి; తత్తఱంబునన్ = త్వరితముతో; రణంబున్ = యుద్ధమున; కున్ = కు;
 ఉరవడించు = ఉరుకుతున్న; రక్తసులన్ = రాక్షసులను; పెక్కు = అనేకమైన; సహస్రంబులన్ =
 వేలకొలది; చక్రాయుధ = చక్రాయుధములు; అధిక = మొదలగు; నిర్వక్త = అకుంతితములైన;
 సాధనంబులన్ = ఆయుధములతో; ఒక్కనిన్ = ఒకడినికూడ; చిక్కకుండగ = వదిలిపెట్టకుండా;
 చక్కడిచెన్ = సంహరించెను; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగ.

భావము:

ఆ విధంగా బ్రహ్మదేవుడు ఇచ్చిన వరాలకు భంగం కలుగకుండా; కేవలం నరరూపం కానీ,
 మృగరూపం కానీ కానటువంటి నరసింహ రూపంతో; రాత్రి గానీ, పగలు గానీ కానట్టి
 సంధ్యాసమయంలో; లోపల కానీ, వెలుపల కానీ కానటువంటి సభాభవనపు గడప మీద; ఆకాశం
 కానీ, భూమి కానీ కానట్టి తన ఊరు ప్రదేశంలో (ఒళ్ళో); ప్రాణం ఉన్నవీ కానీ, ప్రాణం లేనివి కానీ
 కాని గోళ్ళతో సంహరించాడు. అలా ఉగ్రనరసింహస్వామి ముల్లోకాలకూ గుండెల్లో గాలంలా
 తయారైన ఆ రాక్షసరాజు హిరణ్యకశిపుడిని చంపాడు. అప్పుడు, ఆయన మిక్కిలి ఉగ్ర స్వరూపంతో
 దావానల జ్వాలలా దర్శనమిచ్చాడు. అతిభయంకరంగా ఉన్న ముఖంతో; నాగేంద్రుని నాలుక
 లాగ మాటిమాటికి బయటకు వచ్చి చలిస్తున్న భీకరమైన నాలుకతో; నెత్తురుతో తడసి ఎఱ్ఱబారిన
 మెడజాలుతో; భయంకరంగా ఆ దానవ రాజు ప్రేగులు కంఠమాలికలులా వేసుకున్న మెడతో ఆ
 ఉగ్ర నరసింహుడు దర్శనమిచ్చాడు. ఆ దేవుడు ఆ దానవుడి హృదయకమలం చీల్చి వేసి,
 మదగజేంద్రుడి కుంభస్థలం చీల్చి చెండాడిన సింహరాజులాగా విరాజిల్లుతున్నాడు; రక్తంలో
 తడసిన ఆయన గోర్లు సంధ్యారాగ రంజిత చంద్రరేఖల వలె ప్రకాశిస్తున్నాయి; ఆ రూపం చూసిన
 రాక్షస వీరులు కోపాలు పట్టలేక వివిధ ఆయుధాలతో ఆ రాక్షసాంతకుని మీదకి దండెత్తి వచ్చారు;

అలా వచ్చిన పెక్కువేల రక్కసులను వచ్చిన వారిని వచ్చినట్లే చక్రాది ఆయుధాలతో ఒక్కడిని కూడా వదలకుండా వధించాడు ఆ ఉగ్ర నరకేశరి.

7-300-శా.

రక్షోవీరుల నెల్లఁ ద్రుంచి రణసంరంభంబు చాలించి దృ
ష్టిక్షేపంబు భయంకరంబుగ సభాసింహాసనారూఢుడై
యక్షీణాగ్రహుడై నృసింహుడు కరాళాస్యంబుతో నొప్పెఁ దన్
వీక్షింపం బలికింప నోడి యితరుల్ విభ్రాంతులై డాఁగఁగన్.

టీకా:

రక్షః = రాక్షస; వీరులన్ = వీరులను; ఎల్లన్ = అందరను; త్రుంచి = సంహరించి; రణ =
యుద్ధమందలి; సంరంభంబున్ = ఆటోపమును; చాలించి = ఆపేసి; దృష్టి = చూపులు; క్షేపంబు =
నిగుడ్డుట, ప్రసారము; భయంకరంబుగ = బెదురుకలుగునట్లు; సభా = సభయందలి; సింహాసన =
సింహాసనమును; ఆరూఢుడు = కూర్చున్నవాడు; ఐ = అయ్యి; అక్షీణ = అధికమైన; ఆగ్రహుడు =
కోపముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; నృసింహుడు = నరసింహుడు; కరాళ = భయంకరమైన; ఆస్యంబు =
ముఖము; తోన్ = తోటి; ఒప్పెన్ = చక్కగనుండెను; తన్ = తనను; వీక్షింపన్ = చూచుటకు;
పలికింపన్ = పలకరించుటకు; ఓడి = బెదరి; ఇతరుల్ = ఇతరులు; విభ్రాంతులు = భీతిచెందినవారు;
ఐ = అయ్యి; డాగగన్ = దగ్గరచేరుటకు.

భావము:

ఈ విధంగా రాక్షస సంహారం కానిచ్చి, యుద్ధం పరిసమాప్తి చేసాడు. ఇంకా ఆ ఉగ్ర
నరసింహస్వామి ఆగ్రహం తగ్గలేదు. ఆ చూపులు భయం కలిగిస్తున్నాయి. భీకరమైన ముఖంతో
ఊగిపోతున్నాడు. చూడటానికి గానీ, పలకరించడానికి కానీ చాలక అక్కడున్న వాళ్లందరూ
భయభ్రాంతులై తత్తర పడుతుండగా, ఆ భీకర నరకేశరి ఆ సభాభవనంలో సింహాసనంపై ఆసీను
డయ్యాడు.

7-301-క.

సుర చారణ విద్యాధర

గరుడోరగ యక్ష సిద్ధగణములలో నొ

క్కరుడైన డాయ వెఱచును

నరహరి న య్యవసరమున నరలోకేశా!

టీకా:

సుర = దేవతలు; చారణ = చారణులు; విద్యాధర = విద్యాధరులు; గరుడ = గరుడులు; ఉరగ = సర్పములు; యక్ష = యక్షులు; సిద్ధ = సిద్ధులు; గణముల = సమూహములు; లోన్ = అందు; ఒక్కరుడు = ఒకడు; ఐనన్ = అయినను; డాయన్ = దగ్గరచేరుటకు; వెఱచును = బెదురును; నరహరిన్ = నరసింహుని; ఆ = ఆ; అవసరంబునన్ = సమయములో; నరలోకేశ = రాజా {నరలోకేశుడు - నరలోక (నరలోకుల) కు ఈశుడు (ప్రభువు), రాజు}.

భావము:

ధర్మరాజా! దేవతలు, చారణులు, విద్యాధరులు, గరుడులు, నాగులు, యక్షులు, సిద్ధులు మొదలైన వారిలో ఏ ఒక్కరు కూడ ఆ సమయంలో ఆ ఉగ్ర నరకేశరి దరిదాపులకు వెళ్ళటానికి సాహసించలేక భయకంపితు లౌతున్నారు.

7-302-క.

తర్షంబుల నరసింహుని

హర్షంబులఁ జూచి నిర్జరాంగనలు మహా

త్యర్షంబులఁ గుసుమంబుల

వర్షంబులు గురిసి రుత్యవంబుల నధిపా!

టీకా:

తర్షంబులన్ = ఆదరముతో; నరసింహుని = నరసింహుని; హర్షంబులన్ = ఆనందములతో; చూచి = చూసి; నిర్జర = దేవ (నిర్జరులు - జర (ముదిమి)లేనివారు, దేవతలు); అంగనలు = స్త్రీలు; మహా =

గొప్పగా; ఉత్కర్షణంబులన్ = సమృద్ధిగా, అతిశయములతో; కుసుమంబుల = పూల; వర్షంబులు = వానలను; కురిసిరి = కురిపించిరి; ఉత్సవంబులన్ = పండుగలుచేయుచు; అధిపా = రాజా.

భావము:

ఓ మహారాజా! నరసింహరూపుని విజయోత్కర్షణం చూసిన దేవకాంతలు ఆదరముతో సమృద్ధిగా పూలవానలు కురిపించారు. ఆనందంతో ఉత్సవాలు చేసుకున్నారు.

7-303-వ.

మఱియు నయ్యవసరంబున మింట ననేక దేవతావిమానంబులును గంధర్వగానంబులును, నప్పరోగణ నర్తన సంవిధానంబులును, దివ్యకాహళ భేరీ పటహ మురజాది ధ్వానంబులును బ్రకాశమానంబు లయ్యె; సునందకుముదాదులయిన హరిపార్శ్వచరులును, విరించి మహేశ్వర మహేంద్ర పురస్కరులగు త్రిదశ కిన్నర కింపురుష పన్నగ సిద్ధ సాధ్య గరుడ గంధర్వ చారణ విద్యాధరాదులును, ప్రజాపతులును, నరకంఠీరవ దర్శనోత్కంఠ లయి చనుదెంచి.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; ఆ = ఆ; అవసరంబునన్ = సమయములో; మింటన్ = ఆకాశమున; అనేక = పలు; దేవతా = దేవతలు; విమానంబులును = విమానములు; గంధర్వ = గంధర్వులు; గానంబులును = పాటలును; అప్పరన్ = అప్పరసల; గణ = సమూహముయొక్క; నర్తన = ఆటలు; సంవిధానంబులును = తీరులును; దివ్య = దివ్యమైన; కాహళ = బాకాలు; భేరీ = భేరీలు; పటహ = తప్పెటలు; మురజ = మద్దెలలు; ఆది = మొదలగు; ధ్వానంబులునున్ = శబ్దములు; ప్రకాశమానంబులు = ప్రకాశించునవి; అయ్యెన్ = అయ్యెను; సునంద = సునందుడు; కుముద = కుముదుడు; ఆదులు = మొదలగువారు; అయిన = ఐన; హరి = విష్ణుని; పార్శ్వచరులును = పరిచారకులు; విరించి = బ్రహ్మదేవుడు {విరించి - భూతములను పుట్టించువాడు, బ్రహ్మ}; మహేశ్వర = పరమశివుడు; మహేంద్ర = ఇంద్రుడు; పురస్కరులు = ముందు నడచు వారు; అగు = అయిన; త్రిదశ = దేవతలు; కిన్నర = కిన్నరలు; కింపురుష = కింపురుషులు; పన్నగ = సర్పములు; సిద్ధ = సిద్ధులు; సాధ్య = సాధ్యులు; గరుడ = గరుడులు; గంధర్వ = గంధర్వులు; చారణ = చారణులు; విద్యాధర = విద్యాధరులు; ఆదులును = మొదలగువారు; ప్రజాపతులును = ప్రజాపతులు;

నరకంఠీరవ = నరసింహుని; దర్శన = చూడవలెనని; ఉత్కంఠులు = వేడుకగలవారు; అయి = అయ్యి; చనుదెంచి = వచ్చి.

భావము:

ఆ సమయంలో ఆకాశంలో అనేకమైన దేవతా విమానాలు తిరిగాయి; గంధర్వ గానాలు వీనుల విందు చేశాయి; అప్పరసల నాట్యాలు కన్నుల పండువు చేశాయి; దివ్యమైన కాహళి, భేరి, మురజ మున్నగు మంగళవాద్యాలు అనేకం వినబడ్డాయి; సునందుడు, కుముదుడు మొదలైన శ్రీహరి పార్శ్వచరులు; పరమేశ్వరుడూ, బ్రహ్మదేవుడూ, మహేంద్రుడూ, మొదలైన దేవతలూ; కిన్నరులూ; కింపురుషులూ; నాగులూ; సిద్ధులూ; సాధ్యులూ; గరుడులూ; గంధర్వులూ; చారణులూ; విద్యాధరులూ; ప్రజాపతులూ అందరూ ఆ ఉగ్ర నరకేసరిని దర్శించాలనే కుతూహలంతో విచ్చేశారు.

సప్తమ స్కంధము : దేవతల నరసింహ స్తుతి

7-304-క.

కరకమలయుగళ కీలిత

శిరులై డగ్గరిక భక్తిఁ జేసిరి బహు సం

సరణాబ్ధి తరికి నఖరికి

నరభోజనహస్తీహరికి నరకేసరికిన్.

టీకా:

కర = చేతులు యనెడి; కమల = పద్మముల; యుగళ = జంటలచే; కీలిత = తగల్పుబడిన; శిరులు = తలలు కలవారు; ఐ = అయ్యి; డగ్గరిక = దగ్గరకుచేరక; భక్తిన్ = ప్రపత్తిని; చేసిరి = చూపిరి; బహు = విస్తారమైన; సంసరణ = సంసారము యనెడి; అబ్ధి = సముద్రమును; తరి = దాటించువాని; కిన్ = కి; నఖరి = గోళ్లుగలవాని; కిన్ = కి; నరభోజన = రాక్షసులు యనెడి {నరభోజనులు - నర

(మానవులను) భోజనులు (తినెడివారు), రాక్షసులు); హస్తీ = ఏనుగుకి; హరి = సింహము
యైనవాని; కిన్ = కి; నరకేసరి = నరసింహుని; కిన్ = కి.

భావము:

అసంఖ్యాత కష్టాల సాగరమైన సంసారాన్ని తరింపజేసేవాడూ; నరులను భక్షించే రాక్షసజాతిలో
మదించిన ఏనుగు అంత బలిష్ఠుడైన ఆ హిరణ్యకశిపుడిని సింహ పరాక్రమంతో హరింప జేసిన
వాడూ అయిన నరసింహవతారుడిని; తమ కమలాలవంటి చేతులు రెంటిని జోడించి శిరస్సున
జేర్చి దూరం నుండే భక్తితో నమస్కరించారు.

7-305-వ.

ఆ సమయంబున దేవత లందఱు వేఱువేఱు వినుతించిరి; అందుఁ గమలాసనుం డిట్లనియె.

టీకా:

ఆ = ఆ; సమయంబునన్ = సమయములో; దేవతలు = దేవతలు; అందఱున్ = అందరును;
వేఱువేఱు = వేరవేరుగా; వినుతించిరి = స్తుతించిరి; అందున్ = వారిలో; కమలాసనుండు =
బ్రహ్మదేవుడు (కమలాసనుడు - కమలము (పద్మము)ను ఆసనుడు (ఆసనముగా గలవాడు),
బ్రహ్మ); ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను;

భావము:

ఆ సమయంలో అలా నమస్కరించిన దేవతలు అందరూ ఎవరికి వారు వివిధ రీతులలో
స్తుతించారు. వారిలో పద్మం ఆసనంగా కలిగిన బ్రహ్మదేవుడు ఇలా సన్నుతించాడు.

7-306-మ.

మనలీలాగుణచాతురిన్ భువనముల్ **క**ల్పించి రక్షించి భే
దనముం జేయు దురంతశక్తికి ననంతజ్యోతికిం జిత్రవీ
ర్యునికిన్ నిత్యపవిత్రకర్మునికి నే **మ**త్కంఠతో నవ్యయా
త్మునికిన్ వందన మాచరించెదఁ గృపా**ము**ఖ్య ప్రసాదార్థి నై."

టీకా:

ఘన = గొప్ప; లీలా = వేడుకగా ధరించెడి; గుణ = గుణత్రయమును (గుణత్రయము - 1సత్త్వగుణము 2రజోగుణము 3తమోగుణము); చాతురిన్ = నేర్పుచేత; భువనముల్ = లోకములను; కల్పించి = సృష్టించి; రక్షించి = కాపాడి; భేదనమున్ = నాశనము; చేయు = చేసెడి; దురంత = ఆపలేని; శక్తి = శక్తిగలవాని; కిన్ = కి; అనంత = అపరిమిత; జ్యోతి = తేజముగలవాని; కిన్ = కి; చిత్ర = అబ్బురమైన; వీర్యున్ = పరాక్రమముగలవాని; కిన్ = కి; నిత్య = ఎల్లప్పుడును; పవిత్ర = పావనములైన; కర్మున్ = కర్మములుచేయువాని; కిన్ = కి; నేను = నేను; ఉత్కంఠ = వేడుక; తోన్ = తోటి; అవ్యయ = నాశములేని; ఆత్మ = ఆత్మస్వరూపుని; కిన్ = కి; వందనము = నమస్కారము; ఆచరించెదన్ = చేసెదను; కృపా = దయ; ముఖ్య = మొదలైన; ప్రసాద = అనుగ్రహమును; అర్థిన్ = కోరువాడను; ఐ = అయ్యి.

భావము:

“గొప్ప లీలావిలాసాలలా ఈ అఖిల ప్రపంచాన్ని సృష్టించటం, పోషించటం, హరించటం అనే మహాకార్యాలను అవలీలగా నిర్వహించే ఓ ఆపరాని మహా శక్తి స్వరూపా! అపరిమిత తేజో మూర్తి! అబ్బురమైన పరాక్రమశాలీ! నిత్య పవిత్రకర్మానుసారిణీ! నాశరహితుడైన పరమాత్మా! నేను అత్యంత ఆసక్తితో నీ అనుగ్రహాన్ని అర్థిస్తూ ప్రణామాలు ఆచరిస్తున్నాను. దేవా! స్వీకరించు.”

7-307-వ.

రుద్రుం డిట్లనియె.

టీకా:

రుద్రుండు = పరమశివుడు (రుద్రుడు - (మిక్కిలి) రౌద్రము (కోపము) గలవాడు, శివుడు); ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

రుద్రుడు ఇలా పొగిడాడు.

7-308-చ.

"అమరవరేణ్య! మీదట సహస్ర యుగాంతము నాడు గాని కో
పమునకు వేళ గాదు సురబాధకుఁ డైన తమస్వినీచరున్
సమరమునన్ వధించితివి చాలుఁ ద దాత్మజుడైన వీడు స
ద్విములుఁడు నీకు భక్తుఁడు పవిత్రుఁడు గావుము భక్తవత్సలా!"

టీకా:

అమర = దేవతలలో; వరేణ్య = ఎన్నదగినవాడ; మీదట = రాబోవు కాలములో; సహస్ర = వేలకొలది;
యుగాంతము = ప్రళయ; నాడు = సమయమున; కాని = తప్పించి; కోపమున్ = కోపమున; కున్ =
కు; వేళ = ఇది సమయము; కాదు = కాదు; సుర = దేవతలను; బాధకుడు = బాధించువాడు; ఐన =
అయిన; తమస్వినీచరున్ = రాక్షసుని {తమస్వినీచరుడు - తమన్ (చీకటి, రాత్రి) వేళ చరుడు
(తిరుగువాడు), రాక్షసుడు}; సమరమునన్ = యుద్ధమునందు; వధించితివి = సంహరించితివి;
చాలున్ = ఇంక చాలును; తత్ = అతని; ఆత్మజుడు = పుత్రుడు {ఆత్మజుడు - ఆత్మ (తనకు) జుడు
(పుట్టినవాడు), కొడుకు}; ఐన = అయిన; వీడు = ఇతడు; సత్ = చక్కటి; విమలుడు = నిర్మలుడు; నీ =
నీ; కున్ = కు; భక్తుడు = భక్తుడు; పవిత్రుడు = పావనమైనవాడు; కావుము = కాపాడుము;
భక్తవత్సలా = నరసింహుడా {భక్తవత్సలా - భక్తుల యెడ వాత్సల్యము గల వాడు. విష్ణువు}.

భావము:

"ఓ దేవతోత్తమా! భక్తుల యెడ మిక్కిలి వాత్సల్యము గల మహానుభావా! ఇంకా వెయ్యి యుగాలు
గడచిన తరువాత కదా నీవు కోపం పూనాలి కానీ, (మహా ప్రళయం వేళ అప్పటికి కాని రాదు
కదా) ఆగ్రహానికి ఇది సమయం కాదు. దేవతలను బాధించే దానవేశ్వరుడిని సంహరించావు.
బాగుంది. ఇంక చాలు. అతని కుమారుడు ఈ పిల్లవాడు. కల్మషం లేనివాడు. నీకు భక్తుడు. పరమ
పవిత్రుడు. ఇతనిని కరుణతో కాపాడు."

7-309-వ.

ఇంద్రుం డిట్లనియె.

టీకా:

ఇంద్రుండు = ఇంద్రుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇంద్రుడు ఇలా సన్నుతించాడు

7-310-సీ.

"ప్రాణిసంఘముల హృత్పద్మమధ్యంబుల-

నివసించి భాసిల్లు నీవ యెఱుంగు;

దింతకాలము దానవేశ్వరుచే బాధ-

> పడి చిక్కి యున్న యాపన్నజనుల

రక్షించితివి మమ్ము; రాక్షసుఁ జంపితి-

క్రతుహవ్యములు మాకుఁ గలిగె మరల;

మంటిమి; నీ సేవ మురిగిన వారలు-

క్షైవల్య విభవంబు కాంక్ష చేయ

7-310.1-ఆ.

రితరసుఖము లెల్ల నిచ్చగింపఁగ నేల?

యస్థిరంబులివి, యంతభక్తిఁ

గొలువ నిమ్ము నిన్ను మోరదైత్యానీక

చిత్తభయదరంహా! శ్రీనృసింహా!"

టీకా:

ప్రాణి = జీవ; సంఘముల = కోటి యొక్క; హృత్ = హృదయములనెడి; పద్మ = పద్మముల;

మధ్యంబులన్ = నడిమియందు; నివసించి = ఉండి; భాసిల్లు = ప్రకాశించెడి; నీవ = నీవే;

ఎఱుంగుదు = తెలిసి యుండువు; ఇంత = ఇంత; కాలము = కాలము; దానవ = రాక్షసుల; ఈశ్వరు =

రాజు; చేన్ = వలన; బాధ = బాధలందు; పడి = పడి; చిక్కి = నీరసించి; ఉన్న = ఉన్నట్టి; ఆపన్న = అపాయములపడిన; జనులన్ = వారలను; రక్షించితివి = కాపాడితివి; మమ్మున్ = మమ్ము; రాక్షసున్ = రాక్షసుని; చంపితి = చంపితివి; క్రతు = యజ్ఞములందలి; హవ్యములున్ = హవిర్భాగములు; మా = మా; కున్ = కు; కలిగె = లభించినవి; మరలన్ = మరల; మంటిమి = బతికితిమి; నీ = నీ యొక్క; సేవన్ = భక్తిని; మరిగిన = మరలుగొనిన, మోహపడిన; వారలు = వారు; కైవల్య = ముక్తిపదము యొక్క; విభవంబున్ = వైభవమును కూడ; కాంక్షచేయరు = కోరరు; ఇతర = మిగిలిన. సుఖముల్ = సుఖములను; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; ఇచ్చగింపన్ = కోరుట; ఏల = ఎందులకు; అస్థిరంబులు = చపలములు; ఇవి = ఇవి; అనంత = తెంపులేని; భక్తిన్ = భక్తితో; కొలువనిమ్ము = సేవించనిమ్ము; నిన్నున్ = నిన్ను; ఘోర = భయంకరమైన; దైత్య = రాక్షసు; అనీక = సేనల; చిత్త = మనసులందు; భయద = భయముపుట్టించెడి; రంహ = సంరంభముగలవాడ; శ్రీ = శుభకరమైన; నృసింహ = నరసింహుడా.

భావము:

“అరివీర భయంకర స్ఫూర్తి! నరసింహమూర్తి! నీవు భీకర ప్రవృత్తిగల రాక్షసు లందరి మనసులలోనూ భయము రేకెత్తించే వాడవు. సమస్త ప్రాణుల హృదయ పద్మాలలోనూ ప్రకాశించు వాడవు. నీకు తెలియనిది ఏమున్నది. ఇంతకాలం ఈ రాక్షసుల ప్రభువు అయిన హిరణ్యకశిపుని వలన కష్టాలు అనుభవించి ఆర్తులం అయ్యాము. నీవు ఆ రాక్షసుని సంహరించి మమ్ములను రక్షించావు. మాకు మరల మా హవిర్భాగాలు దక్కాయి. మా బ్రతుకులు వన్నెకెక్కాయి. నీ సేవా భాగ్యం పొందిన వారు కైవల్యాన్ని కూడా కోరుకోరు. అటువంటిది అశాశ్వతాలైన ఇతర కోరికలు కోరుకోటం ఎందుకూ, దండగ. అపారమైన భక్తితో నిన్ను సేవించుకునే వరం ప్రసాదించు నరకేసరీ!”

7-311-వ.

ఋషు లిట్టనిరి.

టీకా:

ఋషులు = ఋషులు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = అనిరి.

భావము:

మునీశ్వరులు ఇలా స్తోత్రాలు చేశారు.

7-312-మ.

"భవదీయాదరలీల లోకముల నుత్పాదించి రక్షింప నేఁ
డవి దైత్యేశునిచేత భేదితములై ప్రాస్వంబులై యుండ నీ
యవినీతున్ నరసింహరూపమున సంహారంబు నొందించి వే
దవిధిం గ్రమ్మఱ నుద్ధరించితి గదా ధర్మానుసంధాయివై."

టీకా:

భవదీయ = నీ యొక్క; ఆదర = ఆదరము యనెడి; లీలన్ = విలాసముచేత; లోకములన్ =
లోకములను; ఉత్పాదించి = సృష్టించి; రక్షింపన్ = కాపాడగా; నేడు = ఇప్పుడు; అవి = అవి; దైత్య =
రాక్షస; ఈశుని = రాజు; చేత = చేత; భేదితములు = చెరువబడినవి; ఐ = అయ్యి; ప్రాస్వంబులు =
క్లిణించినవి, చిక్కిపోయినవి; ఐ = అయ్యి; ఉండన్ = ఉండగా; ఈ = ఈ; అవినీతున్ =
నీతిమాలినవాని; నరసింహ = నరసింహుని; రూపమునన్ = స్వరూపముతో;
సంహారంబునొందించి = చంపి; వేద = వేదానుసార; విధిన్ = ధర్మమును; క్రమ్మఱన్ = మరల;
ఉద్ధరించితి = నిలబెట్టితివి; కదా = కదా; ధర్మ = ధర్మమార్గమును; అనుసంధాయివి =
కూర్చొడివాడవు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

"ఓ ధర్మసంస్థాపకా! ధర్మమూర్తి! నీవు ఎంతో ఆదరంతో లోకాలను సృష్టించి, రక్షిస్తున్నావు. కానీ
ఇవాళ రాక్షసుడు హిరణ్యకశిపుడు లోకాలను చిన్నా భిన్నం చేసాడు. ఈ దురహంకారిని
నరకేసరిగా అవతరించి, సంహరించావు. వేద ధర్మాన్ని మరల ఉద్ధరించావు."

7-313-వ.

పితృదేవత లిట్లనిరి.

టీకా:

పితృదేవతలు = పితృదేవతలు {పితృదేవతలు - వసురుద్రాది రూపులైన అగ్నిష్వాత్తుడు
కవ్యవాహనుడు మొదలైనవారు (పాలపర్తి నాగేశ్వర్లు శాస్త్రులు వారి దశమ స్కంధము), 2.
దేవతలవలె మాన్యులైన పితరులు. (ఆంధ్ర శబ్ధరత్నాకరము)); ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

పితృదేవతలు ఇలా ప్రణతులు అర్పించారు.

7-314-శా.

"చండక్రోధముతోడ దైత్యుడు వడిన్ శ్రాద్ధంబులన్ మత్సుతుల్
పిండంబుల్ సతిలోదకంబులుగ నర్పింపంగ మా కీక యు
ద్ధండత్వంబునఁ దాన కైకొను మహోద్రుండు; వీఁ డిక్కడన్
ఖండింపబడె నీ నఖంబుల నుతుల్ గావించు మాతృశ్వరా!"

టీకా:

చండ = తీవ్రమైన; క్రోధము = కోపము; తోడన్ = తోటి; దైత్యుడు = రాక్షసుడు; వడిన్ = వేగముగ;
శ్రాద్ధంబులన్ = ఆబ్ధికములాది పితృకర్మలలో; మత్ = మా యొక్క; సుతుల్ = సంతతివారు;
పిండంబులన్ = పిండములను; సతిలోదకంబులుగన్ = నువ్వులు నీళ్ళతో కూడినవిగా;
అర్పింపంగన్ = సమర్పించుతుండగా; మా = మా; కున్ = కు; ఈక = ఈయకుండ;
ఉద్ధండత్వంబునన్ = దాష్టీకముతో; తాన = తనే; కైకొనున్ = స్వీకరించును; మహా = మిక్కిలి;
ఉద్రుండు = క్రూరుడు; వీడు = ఇతడు; ఇక్కడన్ = ఇక్కడ; ఖండింపబడె = చంపబడెను; నీ = నీ;
నఖంబులన్ = గోళ్ళతోటి; నుతుల్ = స్తోత్రములను; కావించుము = చేసెదము; ఆతృశ్వరా =
నరసింహుడా {ఆతృశ్వరుడు - ఆత్మ (తమయొక్క) ఈశ్వరుడు (దేవుడు), విష్ణువు}.

భావము:

"ఓ పరమాత్మా! నరసింహరూపా! మా సుతులు మా సుగతుల కోసం శ్రాద్ధాలు పెడుతున్నారు; పిండాలు, నువ్వులు నీళ్ళూ వదులుతున్నారు. కాని అవి మాకు అందనీయకుండా ఈ అసురుడు హిరణ్యకశిపుడు అమిత కోపంతో వేగంగా వచ్చి, హరించి, పట్టుకు పోయేవాడు. ఆ స్వార్థపర దుండగీడుని ఇక్కడ సంహరించావు. మా కష్టాలు తీర్చావు. నీకు నమస్కారములు"

7-315-వ.

సిద్ధు లిట్లనిరి.

టీకా:

సిద్ధులు = సిద్ధులు {సిద్ధులు - 1. సిద్ధి పొందినవారు, 2. దేవతలలో ఒక తెగవారు. 3. అణిమాది సిద్ధిగలవారు, 4. అతీంద్రియ శక్తులు}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

సిద్ధులు నరసింహుని ప్రసిద్ధిని ఇలా ప్రశంసించారు.

7-316-క.

"క్రుద్ధుండై యణిమాదిక

సిద్ధులు గైకొనిన దైత్యుఁ చీరితివి; మహా

యోధువు నీ కృప మాకును

సిద్ధులు మరలంగఁ గలిగె శ్రీనరసింహా!"

టీకా:

క్రుద్ధుండు = కోపముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; అణిమాదిక = అణిమ మొదలైన; సిద్ధులున్ =

అష్టసిద్ధులను {అష్టసిద్ధులు - 1అణిమ 2మహిమ 3గరిమ 4లఘిమ 5ప్రాప్తి 6ప్రా కామ్యము

7ఈశత్వము 8వశిత్వము}; గైకొనిన = తీసుకొన్న; దైత్యున్ = రాక్షసుని; చీరితివి = చంపితివి; మహా =

గొప్ప; యోధవున్ = యోధుడవు; నీ = నీ యొక్క; కృపన్ = దయవలన; మా = మా; కును = కు;
సిద్ధులు = అష్టసిద్ధులు; మరలంగన్ = మళ్ళీ; కలిగెన్ = కలగినవి; శ్రీ = మహనీయమైన; నరసింహా =
నరసింహుడా.

భావము:

"శ్రీ నరసింహావతారా! నీవు యోధానుయోధుడవు. ఆగ్రహోదగుడై హిరణ్యకశిపుడు మా అణిమ,
మహిమ, గరిమ మున్నగు సిద్ధులు అన్నింటిని లాక్కున్నాడు. ఆ రాక్షసుడిని చీల్చిచెండాడి
సంహరించావు. మేలయ్యను. నీ దయ వలన మరల నా సిద్ధులు మాకు లభించాయి."

7-317-వ.

విద్యాధరు లిట్లనిరి.

టీకా:

విద్యాధరులు = విద్యాధరులు {విద్యాధరులు - దేవయోని విశేషము, గ్రహణ, ధారణాది శక్తుల
కథిపతులు}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

విద్యాధరులు ఇలా వినుతులు వినుతించారు.

7-318-క.

"దానవునిఁ జంపి యంత

ధానాదికవిద్య లెల్ల దయతో మరలం

గా నిచ్చితివి విచిత్రము

నీరుపమ వైభవంబు నిజము నృసింహా!"

టీకా:

దానవునిన్ = రాక్షసుని; చంపి = సంహరించి; అంతర్ధాన = మాయమగుట; ఆది = మొదలగు;
విద్యలు = విద్యలు; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; దయ = కరుణ; తోన్ = తోటి; మరలంగన్ =
పునరుద్ధరింపజేసి; ఇచ్చితివి = ఇచ్చితివి; విచిత్రము = అద్భుతము; నీ = నీ యొక్క; నిరుపమ =
సాటిలేని; వైభవంబు = ప్రభావము; నిజము = సత్యము; నృసింహా = నరసింహుడా.

భావము:

"ఓ నరకేశరీ! నీ వైభవం అతులితమూ, అసాధారణమూ. నీ చారిత్రము బహు విచిత్రము.
హిరణ్యకశిప రాక్షసుడిని చంపి, అంతర్ధానం మున్నగు మా శక్తులు అన్నీ దయతో మాకు వెనక్కు
ఇచ్చావు."

7-319-వ.

భుజంగు లిట్లనిరి.

టీకా:

భుజంగులు = సర్పముల; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

నాగేంద్రులు ఇలా నతులు పలికారు.

7-320-క.

"రత్నములను మత్కాంతా

రత్నంబుల బుచ్చికొన్న రక్తసు నురమున్

యత్నమున వ్రచ్చి వైచితి;

పత్నులు రత్నములుఁ గలిగి బ్రతికితి మీశా!

టీకా:

రత్నములను = రత్నములను; మత్ = మా యొక్క; కాంతా = స్త్రీ, భార్య; రత్నంబులన్ =
రత్నములను; పుచ్చికొన్న = తీసుకొన్న; రక్కసున్ = రాక్షసుని; ఉరమున్ = వక్షస్థలమును;
యత్నమునన్ = పూని; ప్రచ్చివైచితివి = చీల్చివేసితివి; పత్నులున్ = భార్యలను; రత్నములున్ =
మణులు; కలిగి = పొంది; బ్రతికితిమి = బతికిపోతిమి; ఈశా = నరసింహ.

భావము:

"ఓ దేవా! ఈశ్వరా! హిరణ్యకశిపుడు మా శిరోరత్నాలను, స్త్రీరత్నాలను లాక్కున్నాడు. ఆ రాక్షసుడి
వక్షస్థలం వ్రక్కలుచేసి. ఓడించి, సంహరించావు. మా మణులూ, రమణులూ తిరిగి లభించేలా చేసి
మమ్మ కాపాడావు."

7-321-వ.

మనువు లిట్లనిరి.

టీకా:

మనువులు = మనువులు {మనువు - వైవస్వాది చతుర్దశ (14) మనువు లందలివాడు,
సృష్ట్యాదియందు భగవన్నియామకుఁడు అయి మన్వంతరము పాటు కాలము భూమిని పాలించు
రాజు}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

మనువులు ఇలా మనవి చేసుకున్నారు.

7-322-క.

"దుర్గయుని దైత్యుఁ బొరిగొని

వర్ణాశ్రమ ధర్మనేతు వర్గము మరలం

బూర్ణము చేసితి వే మని

వర్ణింతుము? కొలిచి బ్రతుకువారము దేవా!"

టీకా:

దుర్ణయుని = దుర్నీతిగలవానిని; దైత్యున్ = రాక్షసుని; పొరిగొని = చంపి; వర్ణ = వర్ణముల యొక్క
ధర్మముల; ఆశ్రమధర్మ = ఆశ్రమధర్మముల; సేతు = కట్టుబాట్లు; వర్గమున్ = సమూహమును; మరలన్
= తిరిగి; పూర్ణము = పరిపూర్ణము; చేసితివి = చేసితివి; ఏమని = ఏమని; వర్ణింతుము = కీర్తింతుము;
కొలిచి = సేవించి; బ్రతుకు = జీవించెడి; వారము = వారిమి; దేవా = నరసింహ.

భావము:

"ఓ దేవా! ఈ దుష్టుని వలన వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు ధ్వంసం అయ్యాయి. ఈ రాక్షసుడైన
హిరణ్యకశిపుని చంపి తిరిగి ధర్మం సంస్థాపన కావించావు. నిన్ను ఏమని కీర్తించ గలము? ఎలా
స్తుతించ గలము? నీ సేవే మాకు జీవనాధారం ప్రభూ!"

7-323-వ.

ప్రజాపతు లిట్లనిరి.

టీకా:

ప్రజాపతులు = ప్రజాపతులు {ప్రజాపతి - జీవుల ఉత్పత్తికి అధిపతి, ప్రజ (సంతానసృష్టికి) పతి, బ్రహ్మ,
వీరు 9మంది, నవప్రజాపతులు - నవబ్రహ్మలు, భృగువు, పులస్త్యుడు, పులహుడు, అంగిరసుడు, అత్రి,
కృతువు, దక్షుడు, వసిష్ఠుడు, మరీచి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

ప్రజాపతులు ప్రస్తుతిస్తూ ఇలా అన్నారు.

7-324-మ.

"ప్రజలం జేయుటకై సృజించితి మముం బాటించి; దైత్యాజ్ఞచేఁ
బ్రజలం జేయక యింతకాలము మహాభారంబుతో నుంటి; మీ
కుజనున్ వక్షముఁ జీరి చంపితివి; సంకోచంబు లే కెల్ల చోఁ
బ్రజలం జేయుచు నుండువారము జగద్భద్రాయమాణోదయా!"

టీకా:

ప్రజలన్ = లోకులను; చేయుట = పుట్టించుట; కై = కోసము; సృజించితి = పుట్టించితి; మమున్ =
మమ్ములను; పాటించి = పూని; దైత్య = రాక్షసుని; ఆజ్ఞ = ఉత్తరువుల; చేత = వలన; ప్రజలన్ =
లోకులను; చేయక = పుట్టించకుండగ; ఇంత = ఇన్ని; కాలమున్ = దినములు; మహా = గొప్ప;
భారంబు = దుఃఖభారము; తోన్ = తోటి; ఉంటిమి = ఉన్నాము; ఈ = ఈ; కుజనున్ = దుర్జనుని;
వక్షమున్ = రొమ్మును; చీరి = చీల్చివేసి; చంపితివి = సంహరించితివి; సంకోచంబుల్ =
అనుమానములు; లేకన్ = లేకుండగ; ఎల్ల = అన్ని; చోన్ = చోటులందు; ప్రజలన్ = లోకులను;
చేయుచున్ = చేయుచు; ఉండువారము = ఉంటాము; జగత్ = లోకములను; భద్రాయమాణ =
క్షేమకరమగుటకు; ఉదయా = అవతరించినవాడ.

భావము:

"ఓ నరకేశరీ! జగత్తులకు మేలు చేయుటకు అవతరించిన ప్రభువా! జగద్రక్షకా! మమ్మల్ని ప్రజాసృష్టి
చేయటం కోసమే సృష్టించావు. కానీ ఈ రాక్షసుడి ఆజ్ఞ మూలాన ఆ ప్రజాసృష్టినే మానేయవలసి
వచ్చింది. ప్రజా వ్యవస్థకు దురవస్థ దాపురించింది. ఆ దుర్మతి హిరణ్యకశిపుని గుండెలు చీల్చి
చంపావు. ఇంక ఏ సంకోచమూ లేకుండా ప్రజాసృష్టి చేస్తుంటాము."

7-325-వ.

గంధర్వు లిట్లనిరి.

టీకా:

గంధర్వులు = గంధర్వులు {గంధర్వులు - గానములు పాడుటలో విశిష్టులు, దేవయోని విశేషము, గంధ (వాసనలు) మోయువారు (అహోరాత్రులు సంకేతము)}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

గంధర్వులు ఇలా అంటూ గానాలు చేసారు.

7-326-క.

"ఆడుదుము రేయుఁబగలుం

బాడుదుము నిశాటు నొద్ద, బాధించు దయం

జూడఁడు నీచే జమునిం

గూడె మహాపాతకునకుఁ గుశలము గలదే."

టీకా:

ఆడుదుము = నాట్యముచేసెదము; రేయున్ = రాత్రులందు; పగలున్ = పగళ్ళయందు; పాడుదుము = పాడెదము; నిశాటున్ = రాక్షసుని {నిశాటుడు - రాత్రించరుడు, రాక్షసుడు}; ఒద్దన్ = దగ్గర; బాధించున్ = బాధపెట్టును; దయన్ = కరుణతో; చూడడు = చూడడు; నీ = నీ; చేన్ = చేత; జమునిగూడెన్ = చనిపోయెను {జమునిగూడు - జముని (యముని) కూడు (కలియు), మరణించు}; మహా = అతి; పాతకున్ = తీవ్రమైనపాపములుగలవాని; కున్ = కు; కుశలము = క్షేమము; కలదే = ఉండునా ఏమి.

భావము:

"ప్రభూ! రాత్రిం బవళ్ళు ఈ రాక్షసుడి సమక్షంలో గానం చేసేవాళ్ళం; నాట్యం చేసే వాళ్ళం; అయినా మమ్మల్ని ఎంతో హీనంగా చూసి బాధించేవాడు; ఏనాడూ దయగా చూడలేదు. వీడిలాంటి మహాపాపిష్టి వానికి మంగళం ఎలా కలుగుతుందా? చివరికి నీ వల్ల యమపురికి పోయాడు"

7-327-వ.

చారణు లిట్లనిరి.

టీకా:

చారణులు = చారణులు {చారణులు - ఒకజాతి ఖేచరులు, దేవగాయక జాతి వారు, వ్యు. చారయతి
కీర్తనమ్ -చర (ణిత్)+ల్యు, కీర్తిని నలుగడలకు వ్యాపింప జేయువారు.}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి
= పలికిరి.

భావము:

చారణులు ఇలా అన్నారు.

7-328-క.

"భువనజన హృదయభల్లుడు

దివిజేంద్ర విరోధి నేడు దైగె నీ చేతన్

భవరోగ నివర్తక మగు

భ్రవదంఘ్రి యుగంబుఁ జేరి బ్రదికెద మీశా!"

టీకా:

భువన = జగత్తునందలి; జన = జనుల యొక్క; హృదయ = హృదయములకు; భల్లుడు =
బల్లెమువంటివాడు; దివిజేంద్ర = ఇంద్రుని {దివిజేంద్రుడు - దివిజ (దేవత)లకు ఇంద్రుడు,
దేవేంద్రుడు}; విరోధి = శత్రువు; నేడు = ఈ దినమున; తెగెన్ = మరణించెను; నీ = నీ; చేతన్ = వలన;
భవ = సంసారము యనెడి; రోగ = రోగమును; నివర్తకము = పోగొట్టునది; అగు = అయిన; భవత్ =
నీ యొక్క; అంఘ్రి = పాదముల; యుగంబున్ = జంటను; చేరి = చేరి; బ్రదికెదము = బతికెదము;
ఈశా = నరసింహుడా.

భావము:

"ఓ నరకేశరీ! సర్వలోకేశ్వరా! హిరణ్యకశిపుడు ప్రజా హృదయ కంటకుడు. దేవేంద్రుని బద్ధశత్రువు. రాత్రించరులైన రాక్షస జాతికి చెందినవాడు నీ చేతిలో మరణించాడు, మా కష్టాలు గట్టెక్కాయి. ఇంక సంసార బంధాలనుండి విముక్తి నొసంగే నీ పాదపద్మాలను ఆశ్రయించి బ్రతుకుతాము."

7-329-వ.

యక్షు లిట్లనిరి.

టీకా:

యక్షులు = యక్షులు {యక్షులు - సంచారులు, దేవయోని విశేషము, ఖేచరులు, కశ్యపునికి సురసయందు జనియించినవారు. వీరు కుబేరాదులు, యక్షుడు (ప్ర) - జక్కుడు (వి)}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

యక్షులు ఈ విధంగా అన్నారు.

7-330-ఉ.

"**భ్రంశ**ము లేని నీ భటుల **భంగ**విముక్తుల మమ్ము నెక్కి ని
స్సంశయవృత్తి దిక్కులఁ బ్ర**చార**ము చేయుచు నుండు వీఁడు ని
స్త్రీంశముతోడ; వీనిఁ గడ**తేర్చి**తి వాపద మానె నో! చతు
ర్హింశతితత్త్వశాసక! త్రి**విష్ట**పముఖ్యజగన్నివాసకా!"

టీకా:

భ్రంశము = కలత; లేని = లేనట్టి; నీ = నీ యొక్క; భటులన్ = కింకరులము; భంగవిముక్తులము = పరాభవములేనివారము; మమ్మున్ = మమ్ములను; ఎక్కి = అధిరోహించి; నిస్సంశయ = సంశయమేమిలేని; వృత్తిన్ = విధముగ; దిక్కులన్ = అన్నివైపులకు; ప్రచారము = అధికముగ

చరించుట; చేయుచునుండు = చేయుచుండు; వీడు = ఇతడు; నిస్త్రీంశము = గోర్లు (నిస్త్రీంశము - ముప్పది మానములకంటె పెద్దవి, నరహరి గోర్లు); తోడన్ = తోటి; వీనిన్ = ఇతనిని; కడతేర్చితివి = చంపితివి (కడతేర్చు - (జీవితము) కడ (చివరకు) చేర్చు, చంపు); ఆపద = కష్టము; మానెను = తప్పినది (త్రివిష్టపము - (ముల్లోకములు భూర్భువస్సువర్లోకములలోని) త్రి (మూడవ 3) విష్టపము (లోకము), స్వర్గము); ఓ = ఓ (చతుర్వింశతితత్త్వములు -దశేంద్రియములు (10) విషయ పంచకము (5) భూత పంచకము (5) అంతఃకరణ చతుష్టయము); చతుర్వింశతితత్త్వశాసక = నరసింహుడా (చతుర్వింశతితత్త్వశాసకుడు - 24 తత్త్వములను పాలించెడివాడు, విష్ణువు); త్రివిష్టపముఖ్యజగన్నివాసకా = నరసింహుడా (త్రివిష్టపముఖ్యజగన్నివాసకుడు - త్రివిష్టప (స్వర్గము) మొదలగు జగత్ (లోకములలో) నివాసకా (వసించెడివాడు), విష్ణువు).

భావము:

"ఓ నరసింహస్వామీ! నీవు ఇరవైనాలుగు తత్వాలను ప్రవర్తింపజేసే వాడవు. త్రివిష్టప వాసులైన దేవత లందరికి ఉన్నతుడవు. జగత్తంతా నిండి ఆత్మ రూపంలో వసించి ఉండే వాసుదేవుడవు. ఈ దానవేశ్వరుడు అయ్యో పాపం అనికూడా అనుకోకుండా, మా భుజాల మీద ఎక్కి నల్లిక్కులా తిరుగుతుండే వాడు. ఆ హిరణ్యకశిపుడుని వధించావు. మా కష్టాలు కడతేర్చావు."

7-331-వ.

కింపురుషు లిట్లనిరి.

టీకా:

కింపురుషులు = కింపురుషులు (కింపురుషులు - నరుని ముఖము అశ్వ దేహము కల దేవయోనివారు, దేవగాయకులు); ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

కింపురుషులు కీర్తిస్తూ ఇలా అన్నారు

7-332-క.

"పురుషోత్తమ! నేరము కిం

పురుషుల మల్పులము నిన్ను భూషింపఁగ దు

పురుషున్ సకల సుజన హృ

త్పురుషుం జంపితివి జగము బ్రదికె నధీశా!"

టీకా:

పురుషోత్తమ = నరసింహుడా; నేరము = సమర్థులముకాము; కింపురుషులము = కింపురుషజాతి
వారము; అల్పులము = చిన్నవారము; నిన్నున్ = నిన్ను; భూషింపఁగన్ = స్తుతించుటకు;
దుప్పరుషున్ = చెడ్డవానిని; సకల = అఖిలమైన; సుజన = మంచివారి; హృత్ = హృదయములకు;
పరుషున్ = కఠినుని; చంపితివి = సంహరించితివి; జగము = భువనము; బ్రతికెన్ = కాపాడబడినది;
అధీశా = నరసింహుడా (అధీశ - సర్వజగత్తులకు అధి (పై) ఈశ (ప్రభువు), విష్ణువు).

భావము:

"ఓ పురుషోత్తమా! పరమేశ! మేము కింపురుషులు అనే దేవతాభేదం వారం. నరముఖమూ
అశ్వశరీరమూ కలవారం. అల్పులం. నీ మహాత్మ్యం కీర్తించడానికి మేము తగినవారం కాదు.
శిష్టులైన వారి హృదయాలు గాయపడేలా బాధించేవాడు హిరణ్యకశిపుడు. ఆ దుష్టుడిని
సంహరించావు. లోకమంతా బ్రతికిపోయింది."

7-333-వ.

వైతాళికు లిట్లనిరి.

టీకా:

వైతాళికులు = మేలుకొలుపు పాడు వారు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

మేలుకొలుపులు పాడే వైతాళికులు ఇలా స్తుతించారు

7-334-క.

"త్రిభువనశత్రుఁడు పడియెను

సభలందును మఖము లందు జగదీశ్వర! నీ

శుభగీతములు పఠించుచు

నభయులమై సంచరింతు మూర్తశరణ్య!"

టీకా:

త్రిభువన = ముల్లోకములకు; శత్రుడు = శత్రువు; పడియెన్ = చనిపోయెను; సభలు = సభలు;
అందును = లోను; మఖములు = యజ్ఞములు; అందున్ = లోను; జగదీశ్వర = నరసింహుడా
{జగదీశ్వరుడు - జగత్ (భువనములకు) ఈశ్వరుడు, విష్ణువు}; నీ = నీ యొక్క; శుభ = మంగళ;
గీతములున్ = స్తోత్రములను; పఠించుచున్ = పాడుచు; అభయులము = భయములేనివారము; ఐ
= అయ్యి; సంచరింతుము = తిరిగెదము; ఆర్తశరణ్య = నరసింహుడా {ఆర్తశరణ్యుడు -
ఆర్తులైనవారికి శరణు యిచ్చువాడు, విష్ణువు}.

భావము:

"ఓ సకల భువన పాలకా! నరకేసరి! నీవు ఆర్తులకు శరణు ఇచ్చువాడవు. ముల్లోకాలకూ శత్రువు
అయిన హిరణ్యకశిపుడు మరణించాడు. ఇంక యజ్ఞశాలలలోనూ, సభావేదికలమీదా నీ
వీరగాఢలు, యశోగీతాలు గానం చేస్తాం. నిర్భయంగా మా కర్తవ్యం మేము నిర్వహిస్తాము."

7-335-వ.

కిన్నర లిట్లనిరి.

టీకా:

కిన్నరలు = కిన్నరలు {కిన్నెరలు - అశ్వ ముఖము నర దేహము కల దేవయోనివారు,
దేవగాయకులు}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

అశ్వముఖమూ నరశరీరమూ కలవారు, దేవతాభేదమూ అయిన కిన్నరులు ఇలా
విన్నవించుకున్నారు.

7-336-క.

"ధర్మము దలపడు లఘుతర

కర్మము చేయించు మమ్ముఁ గలుపాత్మకు దు

ష్కర్మునిఁ జంపితి; వున్నత

శర్ములమై నీదు భక్తి సలిపెదము హరీ!"

టీకా:

ధర్మమున్ = న్యాయమును; తలపడు = విచారింపడు; లఘుతర = మిక్కిలి నీచపు {లఘు -
లఘుతర - లఘుతమ}; కర్మము = పనులను; చేయించున్ = చేయించును; మమ్మున్ = మమ్ములను;
కలుపాత్మకున్ = పాపాత్ముని; దుష్కర్మునిన్ = క్రూరకర్ముని; చంపితి = సంహరించితివి; ఉన్నత =
గొప్ప; శర్ములము = సుఖముగలవారము; ఐ = అయ్యి; నీదు = నీ యొక్క; భక్తిన్ = భక్తిని; సలిపెదము
= చేసెదము; హరీ = నరసింహుడా.

భావము:

"ఓ విష్ణుదేవా! ఈ హిరణ్యకశిప రాక్షసుడు ధర్మం తెలియని వాడు. మా చేత హీనమైన కార్యాలు
చేయించేవాడు. అలాంటి దుర్మార్గుడిని సంహరించావు. ఇక సుఖజీవనులమై నిన్ను భక్తితో
కొలుస్తాము."

7-337-వ.

విష్ణుసేవకు లిట్లనిరి.

టీకా:

విష్ణు = విష్ణుని; సేవకులు = కింకరులు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

విష్ణుభక్తులు ఇలా వినుతులు చేసారు.

7-338-ఉ.

"సంచిత విప్రశాపమునఁ జండనిశాచరుఁ డైన వీని శి
క్షించుట కీడు గాదు కృప జేసితి వీశ్వర! భక్తితోడ సే
వించుటకంటె వైరమున వేగమ చేరఁగ వచ్చు నిన్ను; నీ
యంచిత నారసింహ తను వద్భుత మాపదఁ బాసి రందఱున్."

టీకా:

సంచిత = పూర్వజన్మమునార్జింపబడిన; విప్ర = బ్రాహ్మణ; శాపమునన్ = శాపముచేత; చండ =
క్రూరమైన; నిశాచరుడు = రాక్షసుడు; ఐన = అయిన; వీని = ఇతనిని; శిక్షించుట = దండించుట; కీడు
= అపకారము; కాదు = కాదు; కృప = కరుణ; చేసితివి = చూపితివి; ఈశ్వర = నరసింహ; భక్తి = భక్తి;
తోడన్ = తోటి; సేవించుట = సేవించుట; కంటెన్ = కంటె; వైరమునన్ = విరోధముతోటి; వేగమ =
శీఘ్రమే; చేరగవచ్చున్ = పొందవచ్చును; నిన్నున్ = నిన్ను; నీ = నీ యొక్క; అంచిత = చక్కనైన;
నారసింహ = నరసింహుని (నారసింహవపుః - విష్ణుసహస్రనామములలో 21వ నామము, నరుని,
సింహమును పోలిన అవయవములు కలవాడు); తనువు = దేహము; అద్భుతము = ఆశ్చర్యకరము;
ఆపదన్ = అపాయమును; పాసితిరి = తొలగింపబడిరి; అందఱున్ = అందరును.

భావము:

"ప్రభూ! విష్ణుమూర్తి! విప్రులు సనక సనందాదుల ఘోరమైన శాపం వల్ల, క్రూరులైన దానవులుగా
జన్మించారు జయవిజయులు. అలా హిరణ్యకశిపునిగా జన్మించిన వాడిని నువ్వు ఇప్పుడు చంపి,
కీడు కాదు మేలే చేశావు. ఘోరాతి ఘోరాలు చేసిన వాడు ఇవాళ నీచేతిలో మరణించి నీ

సాన్నిధ్యం పొందాడు. భక్తితో కంటే శత్రుత్వంతోనే నిన్ను వేగంగా చేరవచ్చు కదా! నీ ఈ నరకేసరి స్వరూపం పరమ అద్భుతమైనది. అందరికీ ఆపదలు తొలగి ఆనందం లభించింది."

7-339-వ.

ఇట్లు బ్రహ్మరుద్రేంద్ర సిద్ధ సాధ్య పురస్కరులైన దేవముఖ్యు లందఱు నెడగలిగి యనేక ప్రకారంబుల వినుతించి; రందు రోషవిజృంభమాణుం డయిన నరసింహదేవుని డగ్గఱఁ జేర వెఱచి లక్ష్మీదేవిం బిలిచి; యిట్లనిరి.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; రుద్ర = పరమ శివుడు; ఇంద్ర = ఇంద్రుడు; సిద్ధ = సిద్ధులు; సాధ్య = సాధ్యులు; పురస్కరులు = మొదలగువారు; ఐన = అయిన; దేవ = దేవతలలో; ముఖ్యులు = ప్రముఖులు; అందఱున్ = అందరును; ఎడ = దూరముగా; కలిగి = ఉండి; అనేక = పలు; ప్రకారంబులన్ = విధములుగా; వినుతించిరి = స్తుతించిరి; అందున్ = వారిలో; రోష = కోపము; విజృంభమాణుండు = అతిశయించినవాడు; అయిన = ఐన; నరసింహుని = నరసింహుని; డగ్గఱన్ = దగ్గరకు; చేరన్ = చేరుటకు; వెఱచి = భయపడి; లక్ష్మీదేవిన్ = లక్ష్మీదేవిని; పిలిచి = పిలిచి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనిరి = పలికిరి.

భావము:

ఇలా ఉగ్ర నరసింహుని ప్రసన్నం చేసుకోవటానికి, బ్రహ్మదేవుడు, మహేశ్వరుడు, మహేంద్రుడు, సిద్ధులు మున్నగు దేవతా ప్రముఖులు అందరూ పరిపరి విదాల ప్రార్థించారు. అయినా ఆయన ఉగ్ర స్వరూపం శాంతించలేదు. అంతటి రోషభీషణాకారంతో ఒప్పుతున్న నరసింహస్వామిని సమీపించటానికి కూడా బెదిరిన దేవతలు అందరూ, లక్ష్మీ దేవిని ఆహ్వానించి ఇలా విన్నవించారు.

7-340-క.

"హరికిం బట్టపుదేవివి

హరిసేవానిపుణమతివి హరిగతివి సదా

హరిరతివి నీవు చని నర

హరిరోషము డింపవమ్మ! హరివరమధ్యా!"

టీకా:

హరి = విష్ణుని; కిన్ = కి; పట్టపుదేవివి = ధర్మపత్నివి; హరి = విష్ణుని; సేవా = సేవించుట యందు;
నిపుణమతివి = నేర్పుగలదానవు; హరి = విష్ణువే; గతివి = దిక్కుగాగలదానవు; సదా =
ఎల్లప్పుడును; హరి = విష్ణుని యెడల; రతివి = ప్రీతిగలదానివి; నీవు = నీవు; చని = వెళ్ళి; నరహరి =
నరసింహుని; రోషమున్ = కోపమును; డింపవు = తగ్గింపుము; అమ్మ = తల్లి; హరి = సింహమువలె;
వర = చక్కటి; మధ్య = నడుముగలామె.

భావము:

"ఓ లక్ష్మీదేవీ! నువ్వు సాక్షాత్తు శ్రీమహావిష్ణువుకు పట్టపురాణివి. ఆ శేషసాయికి సేవచేయుటలో
మిక్కిలి నేర్పరివి. నారాయణుడే అండగా పొందిన నీవు, నిత్యం శ్రీహరి యెడల ప్రీతితో
మెలుగుతుంటావు. సింహం వలె చిక్కని సన్నని నడుము గల చక్కని తల్లీ! నీవల్లే అవుతుంది,
నరసింహుని శాంతపరచు."

7-341-వ.

అనిన నియ్యకొని మహోత్కంఠతోడ నా కలకంఠకంఠి నరకంఠీరవుని యుపకంఠంబునకుం జని.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; ఇయ్యకొని = అంగీకరించి; మహా = గొప్ప; ఉత్కంఠ = కౌతుకము; తోడన్ = తోటి;
ఆ = ఆ; కలకంఠ = అవ్యక్తమధురధ్వనిగల; కంఠి = కంఠముగలామె; నరకంఠీరవుని = నరసింహుని;
ఉపకంఠంబున్ = సమీపమున; కున్ = కు; చని = వెళ్ళి.

భావము:

దేవతలు ఇలా అభ్యర్థించగా సమ్మతించి, మధురంగా మాట్లాడే మాత ఆదిలక్ష్మి అత్యంత ఆసక్తితో ఆ ఉగ్ర నరకేసరి సన్నిధికి వెళ్ళి చూసింది.

7-342-సీ.

"ప్రళయార్కబింబంబు పగిది నున్నది గాని-

నెమ్మోము పూర్ణేందు నిభము గాదు;

శిఖిశిఖాసంఘంబు చెలువు చూపెడుఁ గాని-

చూడ్కిఁ ప్రసాద భాసురము గాదు;

వీరరౌద్రాద్భుతావేశ మొప్పెడుఁ గాని-

భూరి కృపారస స్ఫూర్తి గాదు;

భయద దంష్ట్రాంకుర ప్రభలు గప్పెడుఁ గాని-

దరహసితాంబుజాతంబు గాదు;

7-342.1-తే.

కఠిన నఖర నృసింహ విగ్రహము గాని

కామినీజన సులభ విగ్రహము గాదు;

ఉన్నదియుఁ గాదు; తొల్లి నే విష్ణువలన

గన్నదియుఁ గాదు; భీషణాకార" మనుచు.

టీకా:

ప్రళయా = ప్రళయకాలమందలి; అర్క = సూర్య; బింబంబు = బింబము; పగిదిన్ = వలె; ఉన్నది = ఉంది; కాని = తప్ప; నెఱు = నిండు; మోము = ముఖము; పూర్ణ = నిండు; ఇందు = చంద్రుని; నిభము = పోలినది; కాదు = కాదు; శిఖి = అగ్ని; శిఖా = మంటల; సంఘంబు = సమూహము; చెలువు = పోలికను; చూపెడున్ = చూపించుచున్నది; కాని = తప్పించి; చూడ్కిన్ = చూపు; ప్రసాద = అనుగ్రహముచే; భాసురము = ప్రకాశించునది; కాదు = కాదు; వీర = శౌర్యము; రౌద్రము = రౌద్రము;

అద్భుత = ఆశ్చర్యము; ఆవేశమున్ = ఆవేశము; ఒప్పెడున్ = కనబడునది; కాని = కాని; భూరి = అత్యధికమైన; కృపా = కరుణా; రస = రసమును; స్ఫూర్తిన్ = కనబడునది; కాదు = కాదు; భయద = భయంకరమైన; దంష్ట్ర = కోరలు; అంకుర = మొలకల యొక్క; ప్రభలున్ = కాంతులను; కప్పెడున్ = ప్రసరించునది; కాని = తప్పించి; దరహాసిత = చిరునవ్వుతోకూడిన; అంబుజాతంబు = పద్మము {అంబుజాతము - అంబువు (నీరు)నందు జాతంబు (పుట్టునది), పద్మము}; కాదు = కాదు. కఠిన = గట్టి; నఖర = గోళ్ళు కలిగిన; నారసింహ = నరసింహుని; విగ్రహము = రూపము; కాని = తప్పించి; కామినీ = స్త్రీ {కామిని-కామమునందు ఆసక్తిగలమె, స్త్రీ}; జన = జనములకు; సులభ = సులువుగా లభించెడి; విగ్రహము = స్వరూపము; కాదు = కాదు; విన్నదియు = విన్నట్టిది; కాదు = కాదు; తొల్లి = ఇంతకు పూర్వము; నేన్ = నేను; విష్ణున్ = విష్ణుమూర్తి; వలన = వలన; కన్నదియున్ = చూచినది; కాదు = కాదు; భీషణ = భయంకరమైన; ఆకారము = రూపము; అనుచు = అనుచు.

భావము:

“ఆ నరసింహావతారుని ముఖము ప్రళయకాలపు సూర్య బింబంలాగ ఉంది తప్పించి, ప్రసన్న చంద్రబింబంలాగా లేదు. ఆయన చూపులు అగ్నిజ్వాలలు లాగా ఉన్నాయి తప్ప, అనుగ్రహంతో ప్రకాశిస్తూ లేవు. ఆ దేవుని రూపం వీర, రౌద్ర అద్భుత రసావేశాలతో నిండి ఉంది తప్ప, అపార దయారస స్ఫూర్తితో లేదు. ఆయన కోరలు దంతాలు భయంకరమైన ప్రకాశాలు వెలిగిక్కుతున్నాయి తప్ప చిరునవ్వులు చిందించే పద్మకాంతులు ప్రసరించటం లేదు. గట్టి గోళ్ళతో కూడిన నరకేసరి విగ్రహం తప్పించి, సుందరీమణులను సులభంగా ప్రసన్నం చేసుకునే కమనీయ విగ్రహం కాదు. శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క ఈ భీకరతర ఆకారం ఎప్పుడూ నేను విన్నదీ కాదు, కన్నదీ కాదు.” అని ఆశ్చర్యపోయింది శ్రీ లక్ష్మీదేవి.

7-343-క.

పలికెద నని గమకముఁ గొను;

బలికినఁ గడు నలుగు విభుఁడు ప్రతివచనములం

బలుకఁ డని నిలుచు; శశిముఖి

బలువిడి హృదయమునఁ జనవు భయమును గదురన్.

టీకా:

పలికెదన్ = పలకరించెదను; అని = అని; గమకముగొను = యత్నించును; పలికినన్ = పలకరించినను; కడు = మిక్కిలి; అలుగు = కోపించును; విభుడు = ప్రభువు; ప్రతి = మారు; వచనములన్ = మాటలు; పలుకడు = పలుకడు; అని = అని; నిలుచున్ = ఆగిపోవును; శశిముఖి = లక్ష్మీదేవి; బలువిడిన్ = వేగముగా; హృదయమునన్ = హృదయమునందు; చనవు = మచ్చిక; భయమునున్ = భయమును; కదురన్ = అతిశయించగా.

భావము:

ఆ చల్లనితల్లి చంద్రవదన శ్రీలక్ష్మి చిరునవ్వుతో శ్రీహరిని పలుకరిద్దాం అనుకుంది. కానీ ఆ ఉగ్ర రూపం చూస్తుంటే, మాట్లాడితే మండిపడతాడేమో బదులు పలుకడేమో అని ఆగిపోయింది. మనస్సులో ఒక వైపు చనువు, ఒక వైపు భయమూ కలుగుతుండగా సంకోచంతో అలా నిలబడిపోయింది.

ఈ అమృత గుళిక సర్వలఘు కంద పద్యం. ఇది లక్ష్మీ దేవి తడబాటును చూపుతోంది. అలాగే గజేంద్ర మోక్షణము ఉపాఖ్యానంలో కూడా విష్ణుని వెనుక ఏగుచున్న లక్ష్మీదేవి తడబాటునకు వాడిన అమృత గుళిక "అడిగెద నని" కూడ సర్వలఘు కంద పద్యమే.

7-344-వ.

ఇట్లు నరహరిరూపంబు వారిజనివాసిని వీక్షించి శంకించి శాంతుడైన వెనుక డగ్గటిదనని చింతించుచున్న వారిజసంభవుం డ ధైవుని రోషంబు నివారింప నితరుల కలవిగాదని ప్రహ్లాదుం జీరి యిట్లనియె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; నరహరి = నరసింహుని; రూపంబు = రూపము; వారిజనివాసినిన్ = లక్ష్మీదేవిని {వారిజనివాసిని - వారిజ (పద్మమునందు) నివాసిని (నివసించెడియామె), లక్ష్మి; వీక్షించి = చూసి; శంకించి = అనుమానపడి; శాంతుడు = శాంతించినవాడు; ఐన = అయిన; వెనుక = తరువాత; డగ్గటిదన్ = దగ్గరకు వెళ్ళెదను; అని = అని; చింతించుచున్న = ఆలోచించుచుండగా;

వారిజసంభవుండు = బ్రహ్మదేవుడు {వారిజసంభవుడు - వారిజ (పద్మమునందు) సంభవుడు (పుట్టినవాడు), బ్రహ్మ}; ఆ = ఆ; దేవుని = నరసింహదేవుని; రోషంబున్ = కోపమును; నివారింపన్ = తగ్గించుటకు; ఇతరులు = ఇతరుల; కిన్ = కి; అలవి = వీలు; కాదు = కాదు; అని = అని; ప్రహ్లాదున్ = ప్రహ్లాదుని; చీరి = పిలిచి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

పద్మాలయ లక్ష్మీదేవి ఇలా నరకేసరి రూపం చూసి సందేహించి, ఆయన శాంతించిన పిమ్మట దగ్గరకు వెళ్తాను అనుకుంది. ఆమె మనోభావం గ్రహించిన బ్రహ్మదేవుడు ఈ ఉగ్ర నరసింహుని కోపం తగ్గించటం ప్రహ్లాదుడితో తప్పించి ఇంక ఎవరివల్లా కాదని తలచి అతనిని పిలిచి ఇలా అన్నాడు.

7-345-క.

"తీండ్ర మగు రోషమున మీ

తండ్రి నిమిత్తమునఁ జక్రి దారుణమూర్తిన్

వేండ్రము విడువఁడు మెల్లన

తండ్రి! శీతలునిఁ జేసి దయచేయఁగదే."

టీకా:

తీండ్రము = ప్రచండమైనది; అగు = అయిన; రోషమునన్ = కోపముతో; మీ = మీ; తండ్రి = తండ్రి; నిమిత్తమునన్ = కారణముచేనైన; చక్రి = విష్ణువు {చక్రి - చక్రాయుధము ధరించువాడు, విష్ణువు}; దారుణ = భయంకరమైన; మూర్తిన్ = రూపమును; వేండ్రము = తాపమును; విడువడు = వదులుటలేదు; మెల్లన్ = మెల్లిగా; తండ్రి = నాయనా; శీతలునిన్ = చల్లబడినవానిగా; చేసి = చేసి; దయచేయగదే = అనుగ్రహింపుము.

భావము:

"నాయనా! ప్రహ్లాదా! చక్రాయుధముగా కలవాడైన విష్ణుమూర్తి నీ తండ్రి కారణంగా తీవ్రతరమైన కోపం గలిగిన ఉగ్ర రూపం ధరించాడు. ఇంకా ఆ తాపం వదలటంలేదు. మెల్లిగా దరిచేరి స్వామిని శాంతింప చెయ్యి."

7-346-వ.

అనిన "నౌఁ గాక" యని మహాభాగవతశేఖరుం డయిన బాలకుండు కరకమలంబులు ముకుళించి మందగమనంబున నమంద వినయ వివేకంబుల నరసింహదేవుని సన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండప్రణామంబు జేసిన భక్తపరాధీనుం డగు నయ్యాశ్వరుం డాలోకించి కరుణాయత్తచిత్తుండై.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; ఔగాక = సరే; అని = అని; మహా = గొప్ప; భాగవత = విష్ణుభక్తులలో; శేఖరుండు = శ్రేష్ఠుడు; అయిన = ఐన; బాలకుండు = పిల్లవాడు; కర = చేతులు యనెడి; కమలంబులు = పద్మములను; ముకుళించి = జోడించి; మంద = మెల్లని; గమనంబునన్ = నడకతో; అమంద = చురుకైన; వినయ = అణకువ; వివేకంబులన్ = వివేకములతో; నరసింహ = నరసింహరూపమునగల; దేవుని = దేవుని; సన్నిధి = సమీపమున; కిన్ = కి; చని = వెళ్ళి; సాష్టాంగదండప్రణామంబున్ = సాష్టాంగనమస్కారములు (సాష్టాంగదండప్రణామము - అష్టాంగములు (కాళ్ళు చేతులు రొమ్ము నొసలు భుజములు) నేలను తాకునట్లు కట్టవలె సాగిలపడి చేసడి ప్రణామము (నమస్కారము)); చేసినన్ = చేయగా; భక్త = భక్తుల; పర = ఎడ; అధీనుండు = వశమగువాడు; అగు = ఐన; ఆ = ఆ; ఈశ్వరుండు = భగవంతుడు; ఆలోకించి = చూసి; కరుణా = దయా; ఆయత్త = కలిగిన; చిత్తుండు = మనసుగలవాడు; ఐ = అయ్యి;

భావము:

ఇలా అని బ్రహ్మదేవుడు అనగానే పరమ భాగవతుడు భక్తశేఖరుడు అయిన ప్రహ్లాదుడు "అలాగే" అని, చేతులు జోడించి, మెల్లమెల్లగా ఉగ్ర నరసింహుని సమీపించాడు; మిక్కిలి వినయంతో

వినవుంతో ఆయన దివ్య పాదపద్మాలకు సాష్టాంగ నమస్కారములు చేసాడు; అంతట
భక్తవత్సలుడైన నారాయణుడు ప్రసన్నుడై ప్రహ్లాదుడిని ప్రేమగా చూశాడు.

7-347-ఉ.

ప్రాభవ మొప్పు నుత్కటకృపామతియై కదియంగఁ జీరిఁ సం
శోభిత దృష్టిసంఘములఁ జూచుచు బాలుని మౌళి యందు లో
కాభినుతుండు పెట్టె నసురాంతకుఁ డుద్భట కాలసర్ప భీ
తాభయదాన శస్త్రము ననర్గళ మంగళ హేతు హస్తమున్.

టీకా:

ప్రాభవము = రీతి; ఒప్పున్ = ఒప్పుచుండగా; ఉత్కట = అతిశయించిన; కృపా = కరుణ; మతి =
హృదయుడు; ఐ = అయ్యి; కదియంగన్ = దగ్గరకు; చీరి = పిలిచి; సంశోభిత = మిక్కిలి ప్రకాశించెడి;
దృష్టిన్ = కన్నుల; సంఘములన్ = సమూహములతో; చూచుచున్ = చూచుచు; బాలుని =
పిల్లవాని; మౌళిన్ = తల; అందున్ = పైన; లోకాభినుతుండు = నరసింహస్వామి (లోకాభినుతుడు -
లోకములచే అభినుతుడు (కీర్తింపబడువాడు), నరసింహుడు); పెట్టెన్ = పెట్టెను; అసురాంతకుండు
= నరసింహస్వామి (అసురాంతకుడు - అసుర (రాక్షసుని) అంతకుడు (చంపినవాడు), నరహరి);
ఉద్భట = క్రూరమైన; కాల = కాలము యనెడి; సర్పమున్ = పామునకు; భీత = భయపడినవారికి;
అభయ = అభయమును; దాన = ఇచ్చెడి; శస్త్రమున్ = శ్రేష్ఠమైనదానిని; అనర్గళ = అడ్డులేని; మంగళ
= శుభములకు; హేతున్ = కారణమైనదానిని; హస్తమున్ = చేతిని.

భావము:

నరహరి మనసులో కరుణ ఉప్పొంగింది; చిన్న పిల్లవాడు ప్రహ్లాదుడిని దగ్గరకు పిలిచాడు;
వాత్యల్యపురస్సరంగా చూస్తూ, ఆ రాక్షస సంహారి తన హస్తంతో మస్తకాన్ని ఆప్యాయంగా
నిమిరాడు. ప్రశస్తమైన ఆ హస్తం కాలసర్ప భయాన్ని తొలగించేది; నిత్యమంగళం ప్రసాదించేది.

7-348-వ.

ఇట్లు హరి కరస్పర్శనంబున భయ విరహితుండును, బ్రహ్మజ్ఞాన సహితుండును, బులకిత దేహుండును, సముత్పన్న సంతోషబాష్పసలిలధారా సమూహుండును, బ్రేమాతిశయ గద్గద భాషణుండును, వినయ వివేక భూషణుండును, నేకార్చ చిత్తుండును, భక్తిపరాయత్తుండును నయి య ద్దేవుని చరణ కమలంబులు దన హృదయంబున నిలిపికొని కరకమలంబులు ముకుళించి యిట్లని వినుతించె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; హరి = నరసింహుని; కర = చేయి; స్పర్శనంబునన్ = తగులుటవలన; భయ = భయము; విరహితుండును = పూర్తిగాలేనివాడును; బ్రహ్మజ్ఞాన = బ్రహ్మజ్ఞానముతో; సహితుండును = కూడినవాడును; పులకిత = గగుర్పాటు చెందిన; దేహుండును = శరీరముగలవాడును; సముత్పన్న = చక్కగాపుట్టిన; సంతోష = ఆనంద; బాష్పసలిల = కన్నీటి; ధారా = ధారలతో; సమూహుండును = కూడినవాడును; ప్రేమా = భక్తి యొక్క; అతిశయ = అతిశయము చేత; గద్గద = డగ్గుతికపడిన; భాషుండును = మాటలుగలవాడు; వినయ = వినయము; వివేక = వివేకములచే; భూషణుండును = అలంకారముగలవాడు; ఏకార్చ = ఏకార్చమైన; చిత్తుండును = మనసుగలవాడు; భక్తి = భక్తి; పర = ఎడల; ఆయత్తుండునున్ = పరవశమైనవాడు; అయి = అయ్యి; ఆ = ఆ; దేవుని = నరసింహదేవుని; చరణ = పాదములు యనెడి; కమలములున్ = పద్మములను; తన = తన యొక్క; హృదయంబునన్ = హృదయములో; నిలిపికొని = ఉంచుకొని; కర = చేతులు యనెడి; కమలంబులున్ = పద్మములను; ముకుళించి = జోడించి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అని = అని; వినుతించె = స్తుతించెను.

భావము:

నరసింహస్వామి చేతి స్పర్శతో ప్రహ్లాదునికి భయంపోయింది; బ్రహ్మజ్ఞానం కలిగింది, దేహం పులకరించింది; ఆనందభాషాలు ధారలు కట్టాయి; ఆప్యాయతతో కంఠం గాఢదికం అయింది; వినయవివేకాలు మరింత శోభ చేకూర్చాయి; చిత్తానికి ఏకాగ్రత చిక్కింది; మనసు భక్తితో పరవశించిపోయింది; హృదయంలో హృషీకేశుడి పాదపద్మాలను నిలిపికొన్నాడు; చేతులు జోడించి నరహరిని ఇలా స్తుతించాడు.

సప్తమ స్కంధము : ప్రహ్లాదుడు స్తుతించుట

7-349-ము.

"అమరుల్ సిద్ధులు సంయమీశ్వరులు బ్రహ్మదుల్ సతాత్పర్య చి

త్తములన్ నిన్ను బహుప్రకారముల నిత్యంబున్ విచారించి పా

రము ముట్టన్ నుతిచేయ నోపరట; నే రక్షస్తనూజుండ గ

ర్వమదోద్రిక్తుడ బాలుడన్ జడమతిన్ వర్ణింప శక్తుండనే?

టీకా:

అమరుల్ = దేవతలు; సిద్ధులు = సిద్ధులు; సంయమి = ముని (సంయమీశ్వరులు - సంయమము (హింసాదులవలన విరమించుట) కలవారు, ముని); ఈశ్వరులు = శ్రేష్ఠులు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆదుల్ = మొదలగువారు; సతాత్పర్య = ఏకాగ్రతగల; చిత్తములన్ = మనసులతో; నిన్నున్ = నిన్ను; బహు = పలు; ప్రకారములన్ = విధములచే; నిత్యంబున్ = ఎల్లప్పుడు; విచారించి = విచారించినను; పారముముట్టన్ = తుద వరకు; నుతిన్ = స్తుతించుట; చేయన్ = చేయుటకు; ఓపరట = సరిపోరట; నేన్ = నేను; రక్షన్ = రాక్షసుని; తనూజుండన్ = పుత్రుడను (తనూజుండు - తనువున పుట్టినవాడు, కొడుకు); గర్వ = గర్వము; మద = మదముల; ఉద్రిక్తుడన్ = విజృంభణములుగలవాడను; బాలుడన్ = చిన్నపిల్లవాడను; జడమతిన్ = మూర్ఖుడను; వర్ణింపన్ = కీర్తించుటకు; శక్తుండనే = సమర్థుండనా ఏమి (కాను).

భావము:

దేవతలూ, సిద్ధులూ, మునీశ్వరులూ, బ్రహ్మదేవుడు మున్నగువారు ప్రగాఢమైన కాంక్షతో నిన్ను నిత్యం అనేక విధాలుగా ఆరాధిస్తారు; నీ గుణాలను గానం చేస్తారు; కాని సంపూర్ణంగా నిన్ను తెలుసుకుని సమగ్రంగా నిన్ను అభివర్ణించలేరట! నేనేమో దైత్యునికి పుట్టినవాడిని; గర్వ మద స్వభావిని; చిన్నపిల్లాడిని; మూర్ఖుడిని; మరి నిన్ను కీర్తించటం నాకెలా సాధ్యం అవుతుంది?

7-350-ము.

తపమున్ వంశముఁ దేజమున్ శ్రుతము సౌందర్యంబు నుద్యోగమున్

నిపుణత్వంబుఁ బ్రతాపపౌరుషములున్ నిష్టాబలప్రజ్ఞలున్

జపహోమంబులుఁ జాల వీశ్వర! భవత్సంతుష్టికై దంతి యూ

ధంపు చందంబున భక్తి జేయవలయుం దాత్పర్య సంయుక్తుడై.

టీకా:

తపమున్ = తపస్సుచేయుట; వంశమున్ = కులము; తేజమున్ = తేజస్సు; శ్రుతము =
వేదశాస్త్రాధ్యయనము; సౌందర్యమున్ = అందము; ఉద్యోగమున్ = ప్రయత్నము; నిపుణత్వంబున్ =
నేర్పరితనము; ప్రతాప = పరాక్రమము; పౌరుషములున్ = పౌరుషము; నిష్ట = పూనిక; బల = శక్తి;
ప్రజ్ఞలున్ = సామర్థ్యములు; జప = జపముచేయుట; హోమంబులున్ = హోమములుచేయుటలు;
చాలవు = సరిపోవు; ఈశ్వర = ప్రభూ; భవత్ = నీకు; సంతుష్టి = మెప్పుకలిగించుట; కై = కొఱకు;
దంతియూధంపు = గజేంద్రుని {దంతియూధము - దంతి (ఏనుగు) యూధము (వీరుడు),
గజేంద్రుడు}; చందంబునన్ = వలె; భక్తిన్ = భక్తిని; చేయవలయును = చేయవలెను; తాతపర్య =
దానియందేలగ్నమగుటతో {తాత్పర్యము - దానియందేలగ్నమగుట, ఏకాగ్రత}; సంయుక్తుండు =
కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

ప్రభూ! నారసింహా! గొప్ప గొప్ప జపతపాలు, సద్వంశమూ, తేజస్సూ, వేద నైపుణ్యాలూ,
సౌందర్యాలు, గట్టి నిష్టలూ, సత్కార్యాలు చేసే నైపుణ్యాలు, పరాక్రమాలూ, పౌరుషాలు, నైష్ఠికాలూ,
శక్తిసామర్థ్యాలూ, హోమాలూ యజ్ఞాలూ మొదలైనవి ఏవీ కూడ నిన్ను సంతోషపెట్టటానికి సరిపోవు.
పూర్వం గజేంద్రుడు భక్తితో నిన్ను మెప్పించి మెక్షం సాధించాడు కదా. నిన్ను మెప్పించటానికి
అలాంటి భక్తి తాత్పర్యాలు అలవరుచుకోవాలి.

7-351-మ.

అమలజ్ఞాన సుదాన ధర్మరతి సత్వక్షాంతి నిర్మత్సర

త్వములన్ యజ్ఞ తపోనసూయలఁ గడున్ దర్పించు ధాత్రీసురో

త్తముకంటెన్ శ్వపచుండు ముఖ్యుఁడు మనో^{ర్థ}ప్రాణ వాక్యర్మముల్

సమతన్ నిన్ను నయించెనేని, నిజ వంశ శ్రీకరుం డౌఁ దుదిన్.

టీకా:

అమల = స్వచ్ఛమైన; జ్ఞాన = జ్ఞానము; సు = మంచి; దాన = దానములు; ధర్మరతి = నీతి; సత్య = సత్యము; క్షాంతి = ఓర్పు; నిర్మత్సరత్వములన్ = ఈర్ష్యలేకపోవుటలు; యజ్ఞ = యాగములు; తపస్ = తపస్సుచేయుట; అనసూయ = అసూయలేకపోవుటలతో; కడున్ = మిక్కిలి; దర్పించు = గర్వపడెడి; ధాత్రీసురోత్తమున్ = బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుని (ధాత్రీసురోత్తముడు - ధాత్రీసుర భూమిపైనిదేవతల వంటివాడైన బ్రాహ్మణ) ఉత్తముడు (శ్రేష్ఠుడు)); కంటెన్ = కంటెను; శ్వపచుండు = నీచజాతివాడు (శ్వపచుడు - కుక్కలను తినువాడు, చండాలుడు); ముఖ్యుడు = శ్రేష్ఠుడు; మనస్ = మనస్సు; అర్థ = ధనము; ప్రాణ = ప్రాణము, జీవితకాలము; వాక్ = మాట; కర్మముల్ = పనులు ఎడ; సమతన్ = సమత్వముతో; నిన్నున్ = నిన్ను; నయించెనేని = పొందినచో; నిజ = తన; వంశ = కులమునకు; శ్రీకరుడు = వన్నెతెచ్చినవాడు; ఔ = అగును; తుదిన్ = చివరకు.

భావము:

నిర్మల జ్ఞానం, దానం, నీతి, సత్యం, క్షాంతి, ఈర్ష్య లేకపోవుట, యజ్ఞాలు, తపశ్శక్తి, అసూయ లేమి వంటివి ఎన్ని ఉన్నా గర్విష్టి అయిన బ్రాహ్మణుని కంటె త్రికరణసుద్ధిగా సమబుద్ధితో నిన్ను సేవించే చండాలుడు ఉత్తముడు. అట్టివాడు నీ సాన్నిధ్యాన్ని పొంది తన వంశం మొత్తానికి శోభ కలిగిస్తాడు.

7-352-సీ.

అజ్ఞుండు చేసిన **యా**రాధనములఁ జే-

పట్టఁ డీశ్వరుఁడు కృ^{ప్రా}ళుఁ డగుటఁ;

జేపట్టు నొకచోట, **పి**ద్ధ మీశ్వరునకు-

నర్థంబు లేకుండు **న**తఁడు పూర్ణు

డైన నర్థము లీశ్వ^{రా}ర్పణంబులు గాఁగఁ-

జేయుట ధర్మంబు; **చే**సెనేని

నద్దంబుఁ జూచిన నళికలలామంబు-

ప్రతిబింబితం బగు పగిది మరల

7-352.1-తే.

నర్థములు దోచుఁ గావున నధికబుద్ధి

భక్తి జేయంగవలయును భక్తిఁ గాని

మెచ్చఁ డర్థంబు లొసఁగెడు మేరలందుఁ

బరమ కరుణండు హరి భక్తబాంధవుండు.

టీకా:

అజ్ఞండు = తెలియనివాడు; చేసిన = చేసినట్టి; ఆరాధనములన్ = భక్తిని; చేపట్టడు = స్వీకరింపడు;
ఈశ్వరుడు = భగవంతుడు; కృపాళుడు = దయగలవాడు; అగుటన్ = అగుటచేత; చేపట్టున్ =
స్వీకరించును; ఒకచోట = ఒక్కోసారి; సిద్ధము = సత్యము; ఈశ్వరున్ = భగవంతుని; కున్ = కి;
అర్థంబున్ = ప్రయోజనము; లేకుండున్ = ఉండదు; అతడు = అతడు; పూర్ణుడు =
పరిపూర్ణమైనవాడు; ఐనన్ = అయినను; అర్థములు = ఎల్లవిషయములు; ఈశ్వర = భగవంతునికి;
అర్పణంబులున్ = సమర్పితములు; కాగన్ = అగునట్లు; చేయుట = చేయుట; ధర్మంబు =
న్యాయము; చేసినేని = చేసినచో; అద్దంబున్ = అద్దము (దర్పణము)న; చూచిన = చూసినచో;
అళికలలామంబు = నొసలిబొట్టు; ప్రతిబింబితంబు = ప్రతిబింబించినది; అగు = అయ్యెడి; పగిదిన్ =
వలె; మరల = మరల; అర్థములన్ = ప్రయోజనములు; తోచున్ = కలుగును; కావున = కనుక; అధిక
= ఉన్నతమైన.

బుద్ధిన్ = బుద్ధితో; భక్తిన్ = భక్తిని; చేయవలయును = చేయవలెను; భక్తిన్ = భక్తిని; కాని = కాని;
మెచ్చడు = మెచ్చుకొనడు; అర్థంబుల్ = పదార్థములు; ఒసగెడు = సమర్పించెడి; మేరలు =
సమయములలో; అందున్ = అందు; పరమ = అతిమిక్కిలి; కరుణండు = దయగలవాడు; హరి =
విష్ణుమూర్తి; భక్త = భక్తులకు; బాంధవుడు = బంధువు వంటివాడు.

భావము:

భగవానుడు అజ్ఞానులు చేసిన భక్తిని స్వీకరించడు. కాని ఆయన దయాసముద్రుడు కనుక కొందరు అజ్ఞానులు చేసిన ఆరాధనలను కూడా స్వీకరిస్తాడు. ఆయన పరిపూర్ణుడు కనుక భక్తులు చేసే భక్తివలన భగవంతునికి ఏ ప్రయోజనమూ లేదు. అయినా సర్వ కార్యాలు భగవదర్పణంగా చేయవలెను, అలా చేస్తే అద్దంలో నుదుటి బొట్టు కనబడినంత స్వచ్ఛంగా, సర్వ కార్యాలు ప్రయోజనాలు చేకూరుతాయి. భగవంతుడు హరి దయామయుడు, భక్తుల ఎడ బంధువాత్సల్యం గలవాడు. ఆయన భక్తిని తప్ప మరి దేనిని మెచ్చడు అందుచేత విష్ణుభక్తి విడుక చేయవలెను.

7-353-క.

కావున నల్పుడ సంస్తుతి

గావించెద వెఱపు లేక కలనేరుపునన్;

నీ వర్ణనమున ముక్తికి

బోవు నవిద్యను జయించి పురుషుడనంతా!

టీకా:

కావునన్ = కనుక; అల్పుడ = చిన్నవాడను; సంస్తుతి = స్తోత్రములు; గావించెద = చేసెదను; వెఱపు = బెదురు; లేక = లేకుండగ; కల = కలిగినంత; నేరుపునన్ = సామర్థ్యముతో; నీ = నీ యొక్క; వర్ణనమునన్ = స్తుతించుటవలన; ముక్తి = మోక్షపదమున; కిన్ = కు; పోవున్ = వెళ్ళును; అవిద్యన్ = అవిద్యను; జయించి = జయించి; పురుషుండు = మానవుడు; అనంతా = నారాయణా {అనంతుడు - అంతము లేనివాడు, హరి}.

భావము:

శాశ్వతుడా! శ్రీహరీ! మానవుడు కేవలం నీ గుణాలను కీర్తించటం ద్వారా అవిద్యను జయించి కైవల్యాన్ని అందుకుంటాడు కదా. కనుక, నేను అల్పుడను. కొద్దిపాటి జ్ఞానమే నాకున్నా, బెదరకుండా నా నేర్పుకొలది స్తుతిస్తున్నాను. నా ప్రార్థన మన్నించు.

7-354-సీ.

సత్త్వాకరుడ వైన సర్వేశ! నీ యాజ్ఞ-
శిరముల నిడుకొని చేయువారు
బ్రహ్మాదు అమరులు భయ మందుచున్నారు-
నీ భీషణాకృతి నేడు చూచి;
రోషంబు మాను నీ రుచిరవిగ్రహములు-
కల్యాణకరములు గాని భీతి
కరములు గావు లోకములకు వృశ్చిక-
పన్నగంబుల భంగి భయముఁ జేయు

7-354.1-తే.

నసుర మర్దించితివి; సాధుహర్ష మయ్యె;
నవతరించిన పనిదీటె నలుక యేల?
కలుషహారివి సంతోషకారి వనుచు
నిన్ను దలఁతురు లోకులు నిర్మలాత్మ!

టీకా:

సత్త్వాకరుడవు = నారయణుడవు (సత్త్వాకరుడు - సత్త్వగుణమునకు ఆకరుడు (ప్రధానుడు),
విష్ణువు); ఐన = అయిన; సర్వేశ = నరసింహ (సర్వేశుడు - సర్వులకును ఈశుడు, హరి); నీ = నీ
యొక్క; ఆజ్ఞన్ = ఆజ్ఞను; శిరములనిడుకొని = నెత్తినపెట్టుకొని; చేయువారు = చేసెడివారు; బ్రహ్మ =
బ్రహ్మదేవుడు; అదుల్ = మొదలైన; అమరుల్ = దేవతలు; భయమున్ = భయమును;
అందుచున్నారు = పొందుతున్నారు; నీ = నీ యొక్క; భీషణ = భయంకరమైన; ఆకృతి = రూపము;
నేడు = ఇప్పుడు; చూచి = చూసి; రోషంబున్ = కోపమును; మాను = విడువుము; నీ = నీ యొక్క;
రుచిర = అందమైన; విగ్రహములు = రూపములు; కల్యాణ = శుభములను; కరములు =
కలిగించెడివి; కాని = తప్పించి; భీతి = భయమును; కరములు = కలిగించెడివి; కావు = కావు;
లోకముల్ = లోకముల; కున్ = కు; వృశ్చిక = తేళ్ళు; పన్నగంబుల = పాముల; భంగిన్ = వలె;

భయమున్ = భయమును; చేయు = కలిగించెడి; అసురన్ = రాక్షసుని.

మర్ధించితివి = చంపితివి; సాధు = సజ్జనులకు; హర్షము = సంతోషము; అయ్యెన్ = అయినది;

అవతరించిన = అవతరించినట్టి; పని = ప్రయోజనము; తీతెన్ = తీరినది; అలుక = కోపము; ఏల =

ఎందుకు; కలుష = పాపములను; హరివి = హరించెడివాడవు; సంతోష = సంతోషములను; కారివి

= కలిగించెడివాడవు; అనుచున్ = అనుచు; నిన్నున్ = నిన్ను; తలతురు = భావించెదరు; లోకులు =

ప్రజలు; నిర్మలాత్మ = నరసింహా (నిర్మలాత్మ - నిర్మల (స్వచ్ఛమైన) ఆత్మ (స్వరూపుడు), విష్ణువు).

భావము:

ఓ జగదీశ్వరా! నారసింహా! నీవుసత్త్వగుణ ప్రధానుడవు. నీ ఆజ్ఞలు తలదాల్చు బ్రహ్మాది దేవతలు,

ఇవాళ నీ భీషణ ఆకృతి చూసి బెదిరిపోతున్నారు. ప్రభూ! శాంతించు. నీ సుందర రూపాలు

లోకానికి కల్యాణకారకాలు భక్తిప్రేరకాలు తప్పించి భయంకరాలు కావు కదా! తేలు లాగా,

పాములాగా నిత్యం ప్రజలకు భయం పుట్టించే పాపాత్ముడు దానవుడైన మా తండ్రి

హిరణ్యకశిపుని పరిమార్చావు. జనులు అందరికీ సంతోషం సమకూరింది. నరకేసరి అవతార

ప్రయోజనం సిద్ధించింది. ఇంకా ఈ సంతోష సమయంలో ఇంత కోపం ఎందుకు! ప్రజలు అందరూ

నిన్ను సంతోషాలు కలుగజేసేవాడవనీ, పాపాలను తొలగించేవాడవనీ భావిస్తున్నారు నిర్మలమైన

ఆత్మ స్వరూపా! నారాయణా!

7-355-మ.

ఖరదంష్ట్రా భ్రుకుటీ సటా నఖయు నుర్రధ్వానయున్ రక్తకే

సరయున్ దీర్ఘతరాంత్రమాలికయు భాస్వన్నేత్రయున్నైన నీ

నరసింహకృతిఁ జూచి నే వెఱవఁ బూర్ణకూర దుర్వార దు

ర్భర సంసారదవాగ్నికిన్ వెఱతు నీ పాదాశ్రయం జేయవే.

టీకా:

ఖర = వాడియైన; దంష్ట్రా = కోరలు; భ్రుకుటీ = బొమముడి; సటా = జటలు; నఖయును = గోరులు;

ఉగ్ర = భయంకరమైన; ధ్వానయున్ = ధ్వనికలది; రక్త = రక్తమంటిన; కేసరయున్ = జాలుగలది;

దీర్ఘతర = మిక్కిలి పొడవైన (దీర్ఘము - దీర్ఘతరము - దీర్ఘతమము); ఆంత్ర = పేగులు; మాలికయున్ =

మాలలుగలది; భాస్వత్ = వెలుగుతున్న; నేత్రయున్ = కన్నులుగలది; ఐనన్ = అయిన; ఈ = ఈ;
 నరసింహ = నరసింహుని; ఆకృతిన్ = ఆకారమును; చూచి = చూసి; నేన్ = నేను; వెఱవన్ =
 బెదరను; పూర్ణ = పూర్తిగ; క్రూర = క్రూరమైన; దుర్వార = దాటరాని; దుర్భర = భరింపరాని; సంసార
 = సంసారము యనెడి; దావాగ్ని = కార్చిచ్చున; కిన్ = కు; వెఱతు = బెదరెదను; నీ = నీ యొక్క; పాద
 = పాదములను; ఆశ్రయున్ = ఆశ్రయించినవానినిగా; చేయవే = చేయుము.

భావము:

ప్రభూ! భీకరమైన కోరలూ, కనుబొమలూ, జటలూ, గోళ్ళూ, భీషణ ధ్వనులు, రక్త రంజితమైన
 కేసరాలూ, మెడలో పొడవుగా వ్రేలాడుతున్న దండల్లా ఉన్న ప్రేగులూ తోటి పరమ భీకరమైన నీ
 ఉగ్రనరసింహ రూపం చూసి నేను ఏమాత్రం భయపడను. కానీ పూర్తిగా క్రూరమైనదీ,
 భయంకరమైనదీ, భరింపరానిదీ, నికృష్టమైనది అయిన సంసారమనే దావాగ్నిని చూసి మాత్రం
 బెదిరిపోతున్నాను. కరుణించి నీ చరణసన్నిధిలో నాకు ఆశ్రయం ప్రసాదించు.

7-356-వ.

దేవా! సకల యోను లందును సుఖవియోగ దుఃఖసంయోగ సంజనితంబైన శోకానలంబున
 దందహ్యమానుండనై దుఃఖనివారకంబు గాని దేహాద్యభిమానంబున మోహితుండనై
 పరిభ్రమించుచున్న యేను నాకుం బ్రియుండవు సఖుండవుఁ బరదేవతవు నైన నీవగు
 బ్రహ్మగీతంబు లయిన లీలావతార కథావిశేషంబులఁ బరియించుచు రాగాదినిర్ముక్తుండనై
 దుఃఖపుంజంబులఁ దరియించి భవదీయ చరణకమల స్మరణ సేవానిపుణులైన భక్తులం జేరి
 యుండెద; బాలునిఁ దల్లిదండ్రులును, రోగిని వైద్యదత్తంబయిన యౌషధంబును, సముద్రంబున
 మునింగెడు వాని నావయును, దక్కొరులు రక్షింపనేరని తెఱంగున సంసారతాప
 సంతప్యమానుండై నీచేత నుపేక్షితుం డయిన వాని నుద్ధరింప నీవు దక్క నన్యుండు సమర్థుండు
 గాఁడు; జగంబుల నెవ్వం డేమి కృత్యంబు నెవ్వనిచేతం బ్రేరితుండై యే యింద్రియంబులం జేసి
 యేమిటి కొఱకు నెవ్వనికి సంబంధి యై యే స్థలంబున నే సమయంబునం దేమి రూపంబున నే
 గుణంబున నపరంబయిన జనకాది భావంబున నుత్పాదించి పరంబయిన బ్రహ్మాదిభావంబున
 రూపాంతరంబు నొందించు నట్టి వివిధప్రకారంబు లన్నియు నిత్యముక్తుండవు రక్షకుండవు నైన
 నీవ; నీ యంశంబైన పురుషునికి నీ యనుగ్రహంబునఁ గాలంబుచేతం బ్రేరితయై

కర్మమయంబును బలయుతంబును బ్రధానలింగంబును నైన మనంబును నీ మాయ
 సృజియించు; నవిద్యార్పితవికారంబును వేదోక్తకర్మప్రధానంబును సంసారచక్రాత్మకంబైన యీ
 మనమున నిన్ను సేవింపక నియమించి తరియింప నొక్కరుండును సమర్థుండు లేడు;
 విజ్ఞాననిర్జిత బుద్ధిగుణుండవు; నీ వలన వశీకృత కార్యసాధన శక్తియైన కాలంబు మాయతోడం
 గూడ పోడశవికారయుక్తం బయిన సంసారచక్రంబుఁ జేయుచుండు; సంసారదావదహన
 తంతప్యమానుండ నగు నన్ను రక్షింపుము.

టీకా:

దేవా = భగవంతుడా; సకల = అఖిలమైన; యోనులు = గర్భములు; అందును = లోను; సుఖ =
 సుఖము; వియోగంబును = తొలగుట; దుఃఖ = దుఃఖము; సంయోగ = కలుగుటలు; సంజనితంబు
 = పుట్టింపబడినది; ఐన = అయిన; శోక = దుఃఖము యనెడి; అనలంబునన్ = అగ్నిలో;
 దందహ్యమానుండను = మిక్కిలి కాల్చబడినవాడను; ఐ = అయ్యి; దుఃఖ = శోకమును;
 నివారకంబున్ = పోగొట్టినది; కాని = కాని; దేహ = దేహము; ఆది = మొదలగువానియందు;
 అభిమానంబునన్ = మమకారముచేత; మోహితుండను = మాయలోపడినవాడను; ఐ = అయ్యి;
 పరిభ్రమించుచున్న = తిరుగుతున్న; ఏను = నేను; నా = నా; కున్ = కు; ప్రియుండవు = ఇష్టుడవు;
 సఖుండవు = స్నేహితుడవు; పరదేవతవు = ఆరాధ్య దేవతవు; ఐన = అయిన; నీవి = నీవి; అగు =
 ఐన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మచేత; గీతంబులు = కీర్తింపబడినవి; అయిన = ఐన; లీలా = విలాసములకైన;
 అవతార = అవతారముల యొక్క; కథా = గాథలు; విశేషంబులన్ = వృత్తాంతములను;
 పరియించుచు = అధ్యయనము చేయుచు; రాగాది = రాగద్వేషాదులనుండి; నిర్ముక్తుండను =
 విడివడినవాడను; ఐ = అయ్యి; దుఃఖ = దుఃఖముల; పుంజములన్ = సమూహములను;
 తరియించి = దాటి; భవదీయ = నీ యొక్క; చరణ = పాదములు యనెడి; కమల = పద్మముల;
 స్మరణ = తలచుట; సేవా = కొలచుటలయందు; నిపుణులు = నేర్పరులు; ఐన = అయిన; భక్తులన్ =
 భక్తులను; చేరి = చేరి; ఉండెదన్ = ఉండెదను; బాలునిన్ = పిల్లలను; తల్లిదండ్రులును =
 తల్లిదండ్రులు; రోగిని = జబ్బుపడినవానిని; వైద్య = వైద్యునిచే; దత్తంబు = ఈయబడినది; అయిన =
 ఐన; ఔషధంబును = ఔషధము; సముద్రంబునన్ = సాగరమునందు; మునింగెడు =
 మునిగిపోతున్న; వానిన్ = వానిని; నావయును = పడవ; తక్కు = తప్పించి; ఒరులు = ఇతరులు;
 రక్షింపన్ = కాపాడుటకు; నేరని = చాలని, సమర్థులుకాని; తెఱంగునన్ = విధముగ; సంసార =

సంసారము యొక్క; తాప = తాపత్రయములచే, బాధలచే {తాపత్రయములు - 1ఆధ్యాత్మికము

(తనవలన కలిగెడి బాధలు) 2ఆదిభౌతికములు (ఇతర భూతాదుల వలన బాధలు)

3ఆదిదైవికములు (దైవికములు ప్రకృతి వైపరీత్యాదుల వలన బాధలు)); తప్యమానుండు =

బాధింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; నీ = నీ; చేతను = వలన; ఉపేక్షితుండు = అశ్రద్ధ చేయబడినవాడు;

అయిన = ఐన; వానిన్ = వానిని; ఉద్ధరింపన్ = ఉద్ధరించుటకు; నీవు = నీవు; తక్కు = తప్పించి;

అన్యుండు = ఇతరుడు ఎవడును; సమర్థుండు = నేర్పుగలవాడు; కాడు = కాడు; జగంబులన్ =

లోకములందు; ఎవ్వండు = ఎవడైనను; ఏమి = ఎట్టి; కృత్యంబు = కార్యము; ఎవ్వని = ఎవని; చేతన్

= చేత; ప్రేరితుండు = ప్రేరేపింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; ఏ = ఏ; ఇంద్రియంబులన్ = సామర్థ్యముల;

చేసి = వలన; ఏమిటి = ఎందు; కొఱకు = కు; ఎవ్వని = ఎవని; కిన్ = కి; సంబంధి =

సంబంధముగలవాడు {నవవిధసంబంధములు - 1పితృపుత్ర సంబంధము 2రక్ష్యరక్షక

సంబంధము 3శేషిశేష సంబంధము 4భర్తృభర్త సంబంధము 5జ్ఞాతృజ్ఞేయ సంబంధము

6స్వస్వామి సంబంధము 7శరీరిశరీర సంబంధము 8 ఆధారాధేయ సంబంధము 9భోక్తృభోగ్య

సంబంధము); ఐ = అయ్యి; ఏ = ఏ; స్థలంబునన్ = చోటునందు; ఏ = ఏ; సమయంబున్ =

సమయము; అందున్ = లో; ఏమి = ఎట్టి; రూపంబునన్ = ఆకారముతో; ఏ = ఎట్టి; గుణంబునన్ =

గుణములతో; అపరంబు = ఇహలోకపువి, శ్రేష్ఠముకానివి; అయిన = ఐన; జనక = తండ్రి; ఆది =

మొదలగు; భావంబున్ = తలపులను; ఉత్పాదించి = కలిగించి; పరంబు = పరలోకపువి, శ్రేష్ఠమైనవి;

బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మతత్వము; ఆది = మొదలగు; భావంబునన్ = భావములగా; రూపాంతరంబున్ =

రూపముమారుటను; ఒందించున్ = కలిగించు; అట్టి = అటువంటి; వివిధ = రకరకముల;

ప్రకారంబులు = విధానములు; అన్నియున్ = సర్వమును; నిత్యముక్తుండవున్ =

శాశ్వతమైనముక్తిగలవాడవు; రక్షకుండవున్ = కాపాడెడివాడవు; ఐన = అయిన; నీవ = నీవే; నీ = నీ

యొక్క; అంశంబు = అంశ, భాగము; ఐన = అయిన; పురుషున్ = మానవుని; కిన్ = కి; నీ = నీ

యొక్క; అనుగ్రహంబునన్ = దయవలన; కాలంబు = కాలము; చేతన్ = చేత; ప్రేరిత =

ప్రేరేపింపబడినది; ఐ = అయ్యి; కర్మమయంబును = కర్మరూపము; బల = బలముతో;

యుతంబునున్ = కూడినది; ప్రధాన = ప్రధానము యనెడి; లింగంబును = గురుతుకలది; ఐన =

అయిన; మనంబును = మనసును; నీ = నీ యొక్క; మాయన్ = మాయ; సృజియించున్ =

సృష్టించును; అవిద్యా = మాయచేత; అర్పిత = కల్పించడిన; వికారంబును = వికారములుగలది

{వికారములు - మార్పువలన కలుగునవి, ఇవి షోడశము (16) ఏకాదశేంద్రియములు మరియు

పంచభూతములు; వేద = వేదములందు; ఉక్త = చెప్పబడిన; కర్మ = కర్మలే; ప్రధానంబును = ముఖ్యముగాగలది; సంసార = సంసారము యనెడి; చక్ర = చక్రము; ఆత్మకంబు = రూపమైనది; ఐన = అగు; ఈ = ఈ; మనమును = మనసును; నిన్నున్ = నిన్ను; సేవింపక = కొలువకుండగ; నియమించి = కట్టడిచేసికొని; తరియింపన్ = తరించుటను; ఒక్కరుండును = ఒకడైనను; సమర్థుండు = నేర్చినవాడు; లేడు = లేడు; విజ్ఞాన = విశిష్ట జ్ఞానముచే; నిర్జిత = జయింపబడిన; బుద్ధిన్ = బుద్ధి; గుణుండవు = గుణములుగలవాడవు; నీ = నీ; వలనన్ = చేత; వశీకృత = స్వాధీనముచేసికొనబడిన; కార్య = కార్యములను, పనులను; సాధన = చక్కజేయ; శక్తి = సామర్థ్యము గలది; ఐన = అయిన; కాలంబున్ = కాలమును; మాయ = మాయ; తోడన్ = తోటి; కూడ = కలిపి; షోడశవికార = షోడశవికారములతో; యుక్తంబు = కూడినది; అయిన = ఐన; సంసార = పునర్జన్మల; చక్రంబున్ = పునరావృతమును; చేయుచుండున్ = కలిగించుచుండును; సంసార = సంసారము యనెడి; దావదహనన్ = కార్చిచ్చుచే; తంతప్యమానుండను = బాధింపబడుచున్నవాడను; అగు = అయిన; నన్నున్ = నన్ను; రక్షింపుము = కాపాడుము.

భావము:

భగవంతుడా! జన్మజన్మలలోనూ సుఖానికి వియోగం, దుఃఖానికి సంయోగం కలుగుతూనే ఉంది. దానితో నా కెప్పుడూ శోకమే ప్రాప్తిస్తూ ఉంది. ఈ శోకాన్ని నన్నెప్పుడూ నిలుపునా కాల్చివేస్తూ ఉంది. సుఖం ఇవ్వదని తెలిసినా, ఈ దేహం మీద అభిమానం వదలటంలేదు. అలా ఆ మోహంతో తిరుగుతున్నాను. అటువంటి నాకు ప్రియుడవు, సఖుడవు, పరదేవతవు సర్వం నీవే. నీ లీలావతారాలే బ్రహ్మగీతాలు. వాటినే నిత్యం పఠిస్తూ కోరికలనుండి విముక్తి పొంది, దుఃఖాలను అధిగమించి నీ పాదపద్మాలను సేవించే భక్తులతో కలిసి ఉంటాను. చంటిపిల్లాడిని తల్లిదండ్రులూ, రోగిని వైద్యుడు ఇచ్చే ఔషధమూ, సముద్రంలో మునిగిపోతున్న వాడిని నావ ఎలాగైతే రక్షిస్తారో, అలాగే ఈ సంసార తాపత్రయాలతో తప్పులైన వారిని నీవే తప్ప మరెవరు రక్షించలేరు. నీచేత ఉపేక్షింపడినవానిని, నువ్వు తప్ప మరెవ్వరూ ఉద్ధరించలేరు. లోకంలో ఎవడు, ఏ కార్యం, ఎవరి ప్రేరణతో, ఏ ఇంద్రియాల వలన, దేని కోసం, ఎవరికి సంబంధించి, ఏ స్థలంలో, ఏ సమయంలో, ఏ రూపంలో, ఏ గుణం వలన నెరవేరుస్తాడో; ఇహలోకంలో జనకభావానికీ, పరలోకంలో బ్రహ్మభావానికీ రూపాంతరం పొందించే ఆ వివిధ ప్రకారాలూ నీవే. సమస్తమూ నీవే, నీవు నిత్యముక్తుడవు. సత్యరక్షకుడవు.

నీ అంశయైన పురుషునిలో నీ అనుగ్రహం వలననే కాలప్రేరితమూ, కర్మమయమూ,
 బలయుతమూ, ప్రధానలింగమూ అయిన మనస్సును, నీ మాయ సృష్టిస్తుంది. ఈ మనస్సు
 అవిద్యాజనకమైన వికారమూ, వేదోక్తకర్మ ప్రధానమూ, సంసారచక్రాత్మకమూ అయినది. ఇలాంటి
 మనస్సుతో నిన్ను సేవించకుండా తరించగల సమర్థుడు ఎవడూ లేడు. నువ్వు విజ్ఞానం చేత
 బుద్ధిగుణమును జయించిన వాడవు. కార్యకారణ శక్తినీ కాలం నీ వలననే వశం చేసుకుంటుంది,
 ఈ కాలం మాయతో కూడి పదహారు విధాలైన వికారాలతో కూడిన సంసార చక్రమును నిర్మించి,
 త్రిపుతూ ఉంటుంది, నేను ఈ సంసార దావానలంలో పడిమాడిపోతున్నాను లోకరక్షామణీ!
 రక్షించు!

7-357-సీ.

జనులు దిక్పాలర సంపదాయుర్విభ-

వములు గోరుదురు భవ్యంబు లనుచు;

నవి యంతయును రోషహాసజృంభితమైన-

మాతండ్రి బొమముడి మహిమఁ జేసి

విహతంబులగు; నట్టి వీరుండు నీ చేత-

నిమిషమాత్రంబున నేడు మడిసె;

కావున ధ్రువములు గావు బ్రహ్మాదుల-

శ్రీవిభవంబులు జీవితములు;

7-357.1-తే.

గాలరూపకుఁ డగు నురుక్తమునిచేత

విదళితములగు; నిలువవు; వేయు నేల?

యితర మే నొల్ల నీ మీఁది యెఱుక గొంత

గలిగియున్నది గొలుతుఁ గింకరుఁడ నగుచు.

టీకా:

జనులు = మానవులు; దిక్పాలురన్ = దిక్పాలకాదులను {దిక్పాలకులు - 1ఇంద్రుడు (తూర్పునకు) 2అగ్ని (ఆగ్నేయము) 3యముడు (దక్షిణము) 4నిర్భతి (నైర్భతి) 5వరుణుడు (పడమర) 6వాయువు (వాయవ్యము) 7కుబేరుడు (ఉత్తరమునకు) 8ఈశానుడు (ఈశాన్యములకు) పాలకులు}; సంపద = సంపదలు, కలిమి; ఆయుర్ = జీవితకాలము; విభవములున్ = వైభవములను, ఇవి సౌఖ్యములవంటివి; కోరుదురు = కోరుచుందురు; భవ్యంబులు = గొప్పవి; అనుచున్ = అనుచు; అవి = అవి; అంతయున్ = అన్నియును; రోష = రోషపూరిత; హాస = నవ్వుచేత; విజృంభితము = చెలరేగినది; ఐన = అయిన; మా = మా యొక్క; తండ్రి = తండ్రి; బొమముడి = ముఖముచిట్టించినమాత్ర; మహిమన్ = ప్రభావము; చేసి = వలన; విహతంబులు = నష్టములు; అగున్ = అగును; అట్టి = అటువంటి; వీరుండు = శూరుడు; నీ = నీ; చేతన్ = వలన; నిమిష = రెప్పపాటుకాలము; మాత్రంబునన్ = మాత్రములోనే; నేడు = ఈ దినమున; మడిసి = మరణించెను; కావునన్ = అందుచేత; ధ్రువములు = నిత్యములు; కావు = కావు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆదుల = మొదలగువారి; శ్రీ = సిరి; విభవంబులు = వైభవములు; జీవితములున్ = బతుకులు; కాల = కాలము; రూపకుడు = స్వరూపమైనవాడు; అగు = అయిన; ఉరుక్రముని = విష్ణుమూర్తి {ఉరుక్రముడు - ఉరు (గొప్ప) క్రముడు (ప్రకృతమముగలవాడు), విష్ణువు}; చేత = వలన. విదళితములు = చీల్చబడినవి; అగున్ = అగును; నిలువవు = నిలబడవు; వేయున్ = అనేకమాటలు; ఏలన్ = ఎందుకు; ఇతరమున్ = మిగిలినవి ఏవియును; ఏన్ = నేను; ఒల్లన్ = ఒప్పుకొనను; నీ = నీ; మీది = అందలి; ఎఱుక = వివేకము; కొంత = కొంచము; కలిగియున్నది = కలదు; కొలతున్ = కొలచెదను; కింకరుండను = సేవకుడను; అగుచు = అగుచు.

భావము:

ప్రజలు సిరి సంపదలూ, ఆయురారోగ్యాలు, వైభవమూ వంటి వాటినే దివ్యమైనవి అనుకుంటారు, వాటిని ఆశించి దిక్పాలకాదులను కొలుస్తారు. మా తండ్రి హిరణ్యకశిపుడు కోపంతో చూసే కడగంటి చూపుతో చెలరేగే భృకుటి ముడి మాత్రం చేతనే, ఆ దిక్పాలురు వణికిపోతారు. అంతటి మహాశూరుడు ఒక్క నిమిషంలో నీ చేతిలో ఇవాళ మరణించాడు. కనుక బ్రహ్మది రూపధారుల వైభవాలు, సిరిసంపదలు, జీవితాలు ఏవీ శాశ్వతాలు కావు. ఇవన్నీ కాలరూపంలో మెదులుతుండే

విష్ణుమూర్తి! నీ చేతిలో నశించిపోతాయి. ఇవేమీ నాకు వద్దు. నీ మీద కొద్దిగా భక్తి, జ్ఞానం కుదిరాయి. కాబట్టి, నేను నిత్యం సేవకుడిగా నిన్ను సేవిస్తాను.

7-358-మత్త.

ఎండమావులవంటి భద్రము లైల్ల సార్థము లంచు మ
ర్త్యుండు రోగనిధాన దేహముతో విరక్తుఁ డుగాక యు
ద్ధండ మన్మథవహ్ని నెప్పుడుఁ దప్తుడై యొకనాఁడుఁ జే
రండు పారము దుష్టసౌఖ్య పరంపరాక్రమణంబునన్.

టీకా:

ఎండమావుల = మృగతృష్ణలను {ఎండమావులు - మధ్యాహ్న సమయమున ఎడారాదుల యందు నీటిచాలు వలె కనబడు నీడలు, భ్రాంతులు, మృగతృష్ణ, మరీచిక; వంటి = పోలెడి; భద్రములు = సౌఖ్యములు; ఎల్లన్ = అన్నియును; సార్థములు = ప్రయోజనసహితములు; అంచున్ = అనుచు; మర్త్యుడు = మరణించువాడు, మనిషి; రోగ = జబ్బులకు; నిధానము = స్థానమైన; దేహము = శరీరము; తోన్ = తోటి; విరక్తుడు = విరాగముచెందినవాడు; కాక = కాకుండగ; ఉద్ధండ = తీవ్రమైన; మన్మథ = కామమనెడి; వహ్నిన్ = అగ్నిచేత; ఎప్పుడున్ = ఎల్లప్పుడును; తప్తుండు = బాధపడెడివాడు; ఐ = అయ్యి; ఒకనాడున్ = ఒకనాటికిని; చేరండు = చేరలేడు; పారము = తీరమును; దుష్ట = చెడ్డవి యగు; సౌఖ్య = సౌఖ్యముల; పరంపరా = సమూహములందు; ఆక్రమణంబునన్ = లోబడుట వలన.

భావము:

ఎండమావుల వంటివి ఈ సుఖాలూ, భోగాలూ. మనిషి ఇవే జీవిత పరమావధి అనుకుంటాడు. తన దేహం దుఃఖ భూయిష్టం, రోగగ్రస్తం అయినా సరే, విరక్తి పొందడు. ప్రజ్వలించే కామాగ్నిలో పడి తపించిపోతూ ఉంటాడు. అట్టివాడు ఈ దుష్టసౌఖ్య పరంపరలకు లోబడిపోయి ఎన్నటికీ తీరం చేరలేడు.

7-359-ఉ.

శ్రీమహిళా, మహేశ, సరస్వీరుహగర్భుల కైన నీ మహా
 ధామకరంబుచే నభయదానము జేయవు; నేను బాలుడం
 దామస వంశ సంభవుడ దైత్యుడ నుగ్ర రజోగుణుండ ని
 స్సీమ దయం గరాంబుజము శీర్షముజేర్చుట చోద్య మీశ్వరా!

టీకా:

శ్రీమహిళా = లక్ష్మీదేవి {శ్రీమహిళ - శ్రీ (సంపదలకు) మహిళ (తల్లి), లక్ష్మి}; మహేశ = పరమశివుడు
 {మహేశుడు - మహా (గొప్ప) ఈశుడు, శివుడు}; సరస్వీరుహగర్భుల = బ్రహ్మల {సరస్వీరుహగర్భుడు -
 సరస్వీరుహ (పద్మమున) గర్భుడు (కలిగినవాడు), బ్రహ్మ}; కైనన్ = కి అయినను; నీ = నీ యొక్క;
 మహా = గొప్ప; ఉద్దామ = స్వతంత్రమైన; కరంబు = చేయి; చేన్ = చేత; అభయ = అభయమును;
 దానము = ఇచ్చుట; చేయవు = చేయవు; నేను = నేను; బాలుడన్ = చిన్నపిల్లవాడను; తామస =
 తమోగుణసంగతమైన; వంశ = కులమును; సంభవుడన్ = పుట్టినవాడను; దైత్యుడను =
 రాక్షసుడను; ఉగ్ర = భయంకరమైన; రజోగుణుండన్ = రజోగుణముగలవాడను; నిస్సీమ =
 హద్దులేని; దయన్ = కరుణతో; కర = చేయి యనెడి; అంబుజమున్ = పద్మమును; శీర్షమునన్ =
 తలపైన; చేర్చుట = పెట్టుట; చోద్యము = అదృతము; ఈశ్వరా = నరసింహ {ఈశ్వరుడు - ప్రభువు,
 విష్ణువు}.

భావము:

ప్రభూ! లక్ష్మీ పతి! నరసింహా! పద్మంలో పుట్టిన ఆ బ్రహ్మదేవుడికి అయినా సరే నీ చెయ్యెత్తి తలమీద
 పెట్టి అభయం ఇవ్వలేదు. నేనేమో చిన్న పిల్లాడిని; తామసగుణంతో కూడిన రాక్షసవంశంలో
 పుట్టిన వాడిని; దైత్యుడిని; ఉగ్ర మైన రజోగుణం కలవాడను; అలాంటి నా తల మీద, అవ్యాజ్యమైన
 కృపతో నీ దివ్య భవ్య హస్తాన్ని ఉంచి దీవించావు. ఇది నాకు ఎంతో ఆశ్చర్యం కలిగిస్తోంది.

7-360-వ.

మహాత్మా! సుజనులయిన బ్రహ్మాదు లందును దుర్జనులైన మా యందును సేవానురూపంబుగం
 బక్షాపక్షంబులు లేక కల్పవృక్షంబు చందంబున ఫలప్రదానంబు జేయుదువు; కందర్ప సమేతం
 బగు సంసారకూపంబునం గూలుచున్న మూఢజనులం గూడి కూలెడు నేను భవదీయభృత్యుం

డగు నారదుని యనుగ్రహంబునం జేసి నీ కృపకుం బాతుండ నైతి; నన్ను రక్షించి మజ్జనకుని
 వధియించుట నా యందులఁ బక్షపాతంబు గాదు; దుష్టదనుజ సంహారంబును శిష్ట భృత్య
 మునిజన రక్షాప్రకారంబును నీకు నైజగుణంబులు; విశ్వంబు నీవ; గుణాత్మకం బయిన విశ్వంబు
 సృజియించి యందుం బ్రవేశించి హేతుభూతగుణయుక్తుండవై రక్షకసంహారకారాది
 నానారూపంబుల నుండుదువు; సదసత్కారణకార్యాత్మకం బయిన విశ్వంబునకు
 పరమకారణంబు నీవ; నీ మాయచేత వీడు దా ననియెడి బుద్ధి వికల్పంబు దోచుగాని నీకంటె
 నొండెద్దియు లేదు; బీజంబు నందు వస్తుమాత్రభూత సౌక్ష్మ్యంబును వృక్షంబు నందు నీలత్వాది
 వర్ణంబునుం గలుగు తెఱంగున; విశ్వంబునకు నీ యంద జన్మ స్థితి ప్రకాశ నాశంబులుం గలుగు;
 నీ చేత నయిన విశ్వంబు నీ యంద నిలుపు కొని తొల్లి ప్రళయకాలపారావారంబునఁ
 బన్నగేంద్రపర్యంకంబునఁ గ్రియారహితుండవై నిజసుఖానుభవంబు జేయుచు నిద్రితుని భంగి
 యోగనిమీలితలోచనుండవై మెలంగుచుఁ గొంత కాలంబునకు నిజ కాలశక్తిచేతం బ్రేరితంబులై
 ప్రకృతిధర్మంబు లయిన సత్త్వాదిగుణంబుల నంగీకరించి సమాధిచాలించి విలసించుచున్న
 నీనాభి యందు వటబీజంబువలన నుద్భవించు వటంబు తెఱంగున నొక్క కమలంబు
 సంభవించె; నట్టి కమలంబువలన నాల్గుమోముల బ్రహ్మ జన్మించి దిశలు వీక్షించి కమలంబునకు
 నొండయిన రూపంబు లేకుండుటఁ జింతించి జలాంతరాళంబుఁ బ్రవేశించి జలంబు లందు
 నూలు దివ్యవత్సరంబులు వెదకి తన జన్మంబునకు నుపాదానకారణం బైన నిన్ను దర్శింప
 సమర్థుండు గాక, మగిడి కమలంబుకడకుం జని విస్మయంబు నొంది చిరకాలంబు నిర్భరతపంబు
 జేసి పృథివి యందు గంధంబు గను చందంబునఁ దన యందు నానాసహస్రవదన శిరో నయన
 నాసా కర్ణ వక్త్ర భుజ కర చరణుండును బహువిధాభరణుండును మాయాకలితుండును
 మహాలక్ష్మణలక్ష్మీతుండును నిజప్రకాశదూరికృత తముండును బురుషోత్తముండును నయిన నిన్ను
 దర్శించె; న య్యవసరంబున.

టీకా:

మహాత్మా = గొప్పవాడా; సుజనుల్ = దేవతలు; అయిన = ఐన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆదులు =
 మొదలైనవారి; అందును = ఎడలను; దుర్జనులు = రాక్షసులు; ఐన = అయిన; మా = మా; అందును
 = ఎడలను; సేవా = కొలచినందులకు; అనురూపంబులు = తగినవి; కన్ = అగునట్లు; పక్ష =
 స్వపక్షమువారు; అపక్షంబులు = పరపక్షమువారను తలపు; లేక = లేకుండగ; కల్పవృక్షంబు =

కల్పవృక్షము; చందంబునన్ = విధముగ; ఫల = ఫలితములను; ప్రదానంబు = ఇచ్చుటను;
 చేయుదువు = చేసెదవు; కందర్ప = మన్మథునితో, కామముతో; సమేతంబు = కూడినది; అగు =
 అయిన; సంసార = సంసారము యనెడి; కూపంబునన్ = నూతిలో; కూలుచున్న = పడిపోతున్నట్టి;
 మూఢ = తెలివిహీనులైన; జనులన్ = వారిని; కూడి = కలిసి; కూలెడు = కూలిపోవుచున్న; నేను =
 నేను; భవదీయ = నీ యొక్క; భృత్యుండు = దాసుండు; అగు = అయిన; నారదుని = నారదుని;
 అనుగ్రహంబునన్ = దయ; చేసి = వలన; నీ = నీ యొక్క; కృప = కరుణ; కున్ = కు; పాత్రుండను =
 తగినవాడను; ఐతి = అయితిని; నన్నున్ = నన్ను; రక్షించి = కాపాడి; మత్ = నా యొక్క; జనకుని =
 తండ్రిని; వధియించుట = చంపుట; నా = నా; అందున్ = ఎడల; పక్షపాతంబు = మొగ్గుచూపుట;
 కాదు = కాదు; దుష్ట = చెడ్డ; దనుజ = రాక్షసులను; సంహారంబును = చంపుట; శిష్ట = మంచివారు;
 భృత్య = దాసులు; ముని = మునుల యైన; జన = వారిని; రక్షా = కాపాడెడి; ప్రకారంబును =
 విధానము; నీ = నీ; కున్ = కు; నైజ = సహజ; గుణంబులు = లక్షణములు; విశ్వంబు = జగత్తు; నీవ =
 నీవే; గుణా = త్రిగుణముల {త్రిగుణములు - 1సత్త్వగుణము 2రజోగుణము 3తమోగుణము};
 ఆత్మకంబు = రూపమైనది; అయిన = ఐన; విశ్వంబున్ = జగత్తును; సృజియించి = సృష్టించి;
 అందున్ = దానిలో; ప్రవేశించి = చేరి; హేతుభూత = కారణభూతమైన; గుణ = లక్షణములతో;
 యుక్తుండవు = కూడినవాడవు; ఐ = అయ్యి; రక్షక = కాపాడుట; సంహార = చంపుటలను; కార =
 కలిగించుట; ఆది = మొదలగు; నానా = వివిధరకముల; రూపంబులన్ = రూపములలో;
 ఉండుదువు = ఉండెదవు; సత్ = సత్తు, సత్త్వమైనది; అసత్ = అసత్తు, సత్త్వదూరమైనది; కారణ =
 కారణము; కార్యా = కార్యముల; ఆత్మకంబు = రూపమైనది; అయిన = ఐన; విశ్వంబున్ = జగత్తును;
 కున్ = కు; పరమ = ముఖ్య; కారణంబు = హేతువు; నీవ = నీవే; నీ = నీ యొక్క; మాయ = మహిమ;
 చేతన్ = వలన; వీడు = ఇతడు; తాన్ = తను; అనియెడి = అనెడి; బుద్ధి = బుద్ధి; వికల్పంబున్ =
 భ్రాంతిచే; తోచున్ = అనిపించును; కాని = తప్పించి; నీ = నీ; కంటన్ = కంటను; ఒండు = ఇతరము;
 ఎద్దియున్ = ఏదియు; లేదు = లేదు; బీజంబున్ = విత్తు; అందున్ = లో; వస్తుమాత్ర = అణువంతది;
 భూత = అయినట్టి; సౌక్ష్మ్యంబును = చిన్నది యగుటను; వృక్షంబు = చెట్టును; అందున్ = వానిలో;
 నీలత్వ = నీలపురంగు; ఆది = మొదలగు; వర్ణంబునన్ = రంగులు; కలుగు = కలిగెడి; తెఱంగునన్
 = విధముగనే; విశ్వంబున్ = జగత్తును; కున్ = కు; నీ = నీ; అంద = అందే; జన్మ = పుట్టుట; స్థితి =
 ఉండుట; ప్రకాశ = వృద్ధినిొందుట; నాశంబులున్ = నాశనములు; కలుగున్ = కలుగును; నీ = నీ;
 చేతన్ = వలన; అయిన = గలిగినట్టి; విశ్వంబున్ = జగత్తు; నీ = నీ; అంద = అందే; నిలుపుకొని =

ఉంచుకొని; తొల్లి = పూర్వము; ప్రళయకాల = ప్రళయకాలమునందలి; పారావారంబునన్ = (పాల)
 సముద్రమునందు; పన్నగేంద్ర = ఆదిశేషుడను; పర్యంకంబునన్ = పొన్నుపైన; క్రియా = పనులు;
 రహితుండవు = మానినవాడవు; ఐ = అయ్యి; నిజ = సత్యమైన; సుఖ = సుఖమును; అనుభవంబున్
 = అనుభవించుటను; చేయుచున్ = చేయుచు; నిద్రితుని = నిద్రించువాని; భంగిన్ = వలె; యోగ =
 యోగధ్యానమున; నిమీలిత = సగముమూయబడిన; లోచనుండవు = కన్నులు గలవాడవు; ఐ =
 అయ్యి; మెలంగుచున్ = వర్తించుచు; కొంత = కొంత; కాలంబున్ = సమయమున; కున్ = కు; నిజ =
 నీకుసంబంధించిన; కాల = కాలముయొక్క; శక్తి = ప్రభావము; చేతన్ = వలన; ప్రేరితంబులు =
 ప్రేరేపించబడినవి; ఐ = అయ్యి; ప్రకృతి = అవిద్యా; ధర్మంబులు = గుణములు; అయిన = ఐన;
 సత్వాదిగుణంబులన్ = త్రిగుణములను; అంగీకరించి = స్వీకరించి; సమాధిన్ = ధ్యానసమాధిని;
 చాలించి = ఆపి; విలసించుచున్న = విలసిల్లిన; నీ = నీ యొక్క; నాభి = బొడ్డు; అందున్ = అందు;
 వట = మట్టి; బీజంబు = విత్తనము; వలనన్ = వలన; ఉద్భవించు = పుట్టిడి; వటంబు = మట్టిచెట్టు;
 తెఱంగునన్ = విధముగ; ఒక్క = ఒక; కమలంబు = పద్మము; సంభవించెన్ = పుట్టినది; అట్టి =
 అటువంటి; కమలంబు = పద్మము; వలనన్ = నుండి; నాల్గు = నాలుగు (4); మోముల =
 ముఖములుగల; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; జన్మించి = పుట్టి; దిశలు = అన్ని ప్రక్కలకు; వీక్షించి = చూసి;
 కమలంబున్ = పద్మమున; కున్ = కు; ఒండు = ఇతరమైనది; అయిన = ఐన; రూపంబున్ =
 ఆకారములు; లేకుండుటన్ = లేకపోవుటను; చింతించి = యోచించి; జల = నీటి; అంతరాళంబున్ =
 లోనికి; ప్రవేశించి = చేరి; జలంబుల్ = నీటి; అందున్ = లో; నూలు = వంద (100); దివ్యవత్సరంబులు
 = దివ్యసంవత్సరములు {దివ్యసంవత్సరము - 360 మానవ సంవత్సరములు (దేవతల దినము -
 మానవ సంవత్సరము)}; వెదకి = వెతికి; అన్వేషించి; తన = తన యొక్క; జన్మంబున్ = పుట్టుక;
 కునున్ = కు; ఉపాదాన = ప్రధాన {ఉపాదానకారణము - కుండకు మట్టి బట్టకు దారము
 ఉపాదానకారణములు}; కారణంబు = హేతువు; ఐన = అయిన; నిన్నున్ = నిన్ను; దర్శింపన్ =
 చూచుటకు; సమర్థుండు = శక్తిగలవాడు; కాక = కాలేక; మగిడి = మరల; కమలంబు = పద్మము; కడ
 = వద్ద; కున్ = కు; చని = వెళ్ళి; విస్మయంబున్ = ఆశ్చర్యమును; ఒంది = పొంది; చిర = ఎంతో;
 కాలంబున్ = కాలము; నిర్భర = భరింపరాని; తపంబున్ = తపస్సును; చేసి = చేసి; పృథివి = భూమి;
 అందున్ = లో; గంధంబు = వాసన; కను = చూచెడి; చందంబునన్ = విధముగనే; తన = తన;
 అందున్ = లోననే; నానా = పలు; సహస్ర = వేలకోలది; వదన = మోములు; శిరః = తలలు; నయన =
 కన్నులు; నాసా = ముక్కులు; కర్ణ = చెవులు; వక్త = నోర్లు; భుజ = భుజములు; కర = చేతులు;

చరణుండును = పాదములుగలవాడు; బహు = అనేకమైన; విధ = రకముల; ఆభరణుండును = అలంకారములుగలవాడు; మాయా = మాయతో; కలితుండును = కూడినవాడు; మహా = గొప్ప; లక్షణ = గుణములు; లక్షితుండును = ప్రకాశించెడివాడును; నిజ = తన; ప్రకాశ = ప్రకాశముచేత; దూరీకృత = పొగొట్టబడిన; తముండును = అజ్ఞానముగలవాడు; పురుషోత్తముడును = పురుషులలో శ్రేష్ఠుడు; అయిన = ఐన; నిన్నున్ = నిన్ను; దర్శించెన్ = చూచెను; ఆ = ఆ; అవసరంబునన్ = సమయమునందు.

భావము:

మహాత్మా! నరకేసరి రూపదారి! శ్రీహరి! బ్రహ్మాది దేవతలకూ, దుష్టాత్ములము అయిన మాకూ ఏమాత్రం పక్షపాతం లేకుండా కొలచిన భక్తి చూసి ఫలితాన్ని ప్రసాదిస్తావు. అలా స్వ పర భేదం లేకుండా అనుగ్రహించటంలో కల్పవృక్షానివి. మన్మథుడు విహరించే సంసారకూపంలో మదాంధులతో పాటూ నేనూ పడవలసిన వాడను. నీ దాసుడు అయిన నారద మహర్షుల వారి ఉపదేశం వలన నీ కృప పొందగలిగాను. నన్ను రక్షించి నా తండ్రిని శిక్షించటం నా మీది పక్షపాతంతో కాదు. దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ నీ సహజగుణాలు కదా. విశ్వమూర్తివీ, విరాట్ స్వరూపానివీ నీవే. నీవే త్రిగుణాత్మకమైన విశ్వాన్ని సృష్టిస్తావు. ఆ సృష్టిలో ప్రవేశిస్తావు. కారణభూత రూపా లైన గుణములతో నీవే రక్షకుడవుగా, శిక్షకుడవుగా నానా రూపాలూ ధరిస్తావు, నిత్యా అనిత్య, కార్య కారణ సంబంధం కలిగిన ఈ ప్రపంచానికి మూలకారణం నువ్వే. నీ మాయ చేతనే వీడూ, వాడూ, నేను, నువ్వు అనే భ్రాంతి కలుగుతుంది. అంతేకాని ఈ విశ్వంలో నువ్వు తప్ప ఇతరమైనదేదీ లేదు.

విత్తనంలో అతి సూక్ష్మరూపంలో వస్తుతత్వం నిక్షిప్తం అయినట్లు, వృక్షంలో నీలం మొదలైన రంగులు దాగి ఉన్నట్లు, విశ్వం నీలోనే జన్మ, స్థితి, ప్రకాశ, నాశనములను పొందుతుంది. నీ చేత సృష్టింపబడిన ఈ విశ్వాన్ని నువ్వు నీలోనే దాచుకుని ప్రళయకాలంలో క్షీరమహాసముద్రం మధ్యలో శేషతల్పం మీద క్రియారహితంగా శయనించి, ఆత్మానందం అనుభవిస్తూ యోగనిద్రలో ఉంటావు. యోగి నిద్రపోతున్నట్లు నిమీలిత నేత్రాలతో శయనించి ఉంటావు. కొంత కాలానికి స్వకీయమైన కాలమహిమ వలన నీవు ప్రకృతి ధర్మాలైన సత్త్వాది గుణాలను స్వీకరించి, సమాధి చాలించి, తేజరిల్లుతుంటావు. అటువంటి సమయంలోనే వటబీజం నుండి మహా వృక్షం వెలువడే విధంగా, నీ నాభి కమలం నుండి ముందుగా ఒక కమలం పుట్టింది. ఆ కమలంలోంచి చతుర్ముఖ

బ్రహ్మదేవుడు పుట్టాడు. నాలుగు ముఖాలతో నాలుగువైపులా పరిశీలించాడు, కమలం తప్ప మరొకటిదీ కనబడలేదు. ఆలోచించి జలాలలోకి వెళ్ళి నూరు (100) దివ్య సంవత్సరాలు వెతికి కూడా తన జన్మకు ప్రధానకారణమైన నిన్ను దర్శించలేక పోయాడు. మళ్ళీ కమలం చేరి, ఆశ్చర్యపడి, చాలాకాలం గొప్ప తపస్సు చేసాడు. చివరకు పృథివి యందు గంధాన్ని కనుగొన్నట్లు, తనలో నిన్ను చూడగలిగాడు. అప్పుడు నువ్వు సహస్ర శీర్షుడవై, సహస్రాక్షుడవై, సహస్ర వదనుండవై, పెక్కువేల నాసికలతో, పెక్కువేల వీనులతో, పెక్కువేల భుజాలతో, అనేకానేక కర, చరణలతో ఒప్పుతూ దర్శనమిచ్చావు. నానాలంకార భూషితుడవు, మాయా మయుడవు, మహాలక్షణ లక్ష్మీతుడవు, స్వయం ప్రకాశుడవూ, తమస్సును తొలగించువాడవూ, పురుషోత్తముడవూ అయిన విశ్వవిరాట్ స్వరూపాన్ని బ్రహ్మ దేవుడుదర్శించాడు.

7-361-క.

ఘోటకవదనుడ వై మధు

కైటభులం ద్రుంచి నిగమగణముల నెల్లం

బాటించి యజన కిచ్చిన

కూటస్థుడ వీశ్వరుడవు కోవిదవంద్యా!

టీకా:

ఘోటకవదనుడవు = హయగ్రీవావతారుడవు {ఘోటకవదనుడు - గుఱ్ఱపుముఖము గలవాడు, హయగ్రీవుడు, విష్ణువు}; ఐ = అయ్యి; మధు = మధుడు; కైటభుల్ = కైటభులను; ద్రుంచి = చంపి; నిగమ = వేదములు; గణములన్ = సమూహములను; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; పాటించి = ఉద్ధరించి; యజన్ = బ్రహ్మదేవుని; కిన్ = కి; ఇచ్చిన = ఇచ్చినట్టి; కూటస్థుడవు = పరమాత్మవు {కూటస్థుడు - సర్వకాలసర్వాస్థలయందు వికారమునొందక ఒక్కతీరున శాశ్వతుడుగానుండు వాడు, కూటము వలె నిర్వికారముగా నుండు వాడు, పరమాత్మ, విష్ణువు}; ఈశ్వరుడవు = ప్రభువవు; కోవిదవంద్యా = నరసింహ {కోవిదవంద్యుడు - కోవిదుల (పండితుల)చే వంద్య (నమస్కరింపబడువాడు), విష్ణువు}.

భావము:

ఓ పరమేశ్వరా! నరసింహా! నీవు పండితులచే వంద్యమానుడవు. ఆ సమయంలో
హయగ్రీవావతారుడవై వచ్చి మధుకైటభ రాక్షసులను సంహరించావు. వేదాలను ఉద్ధరించి
బ్రహ్మదేవునికి ఇచ్చావు. అటువంటి కూటస్థుడవైన భగవానుడవు నీవు,

7-362-వ.

ఇవిధంబున గృత త్రేతా ద్వాపరంబులను మూడు యుగంబు లందును దిర్యజ్ఞానవ ముని
జలచరాకారంబుల నవతరించి లోకంబుల నుద్ధరించుచు, ధరించుచు, హరించుచు
యుగానుకూల ధర్మంబులం బ్రతిష్ఠించుచు నుండుదువు; దేవా! యవధరింపుము.

టీకా:

ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగ; కృత = కృతయుగము; త్రేత = త్రేతాయుగము; ద్వాపరంబులన్ =
ద్వాపరయుగములను; మూడు = మూడు(3); యుగంబులు = యుగములు; అందును = లోను;
తిర్యక్ = జంతువుల, వరాహాది; మానవ = మనుష్యుల, రామ కృష్ణాది; ముని = మునుల, నారద
వ్యాసాది; జలచర = మత్స్యకూర్మ; ఆకారంబులన్ = రూపములలో; అవతరించి = అవతరించి;
లోకంబులన్ = లోకములను; ఉద్ధరించుచు = కాపాడుచు; ధరించుచు = పాలించుచు; హరించుచు
= నశింపజేయుచు; యుగ = ఆయా యుగములకు; అనుకూల = అనుకూలమైన; ధర్మంబులన్ =
ధర్మములను; ప్రతిష్ఠించుచున్ = పాదుకొలుపుచు; ఉండువు = ఉండువు; దేవా = నరసింహా;
అవధరింపుము = వినుము.

భావము:

ఇలా ప్రతి కృతయుగం, త్రేతాయుగం, ద్వాపరయుగం అను మూడు యుగాలలోనూ జంతు, మానవ,
ఋషి, జలచరాల ఆకారాలతో అవతరించి లోకాలను ఉద్ధరిస్తూ, హరిస్తూ ఉంటావు; ఆయా
యుగాలకు అనుకూలమైన ధర్మాలను ప్రతిష్ఠించి పరిపాలిస్తుంటావు. ఓ నరకేశరి దేవా! ఇంకా
విను.

7-363-నీ.

కామహర్షాది సంఘటితమై చిత్తంబు-

భవదీయ చింతనపదవి చొరదు;

మధురాదిరసముల మరగి చొక్కుచు జిహ్వా-

నీ వర్ణనమునకు నిగుడనీదు;

సుందరీముఖములఁ జూడఁగోరెడి జూడ్కి-

తావకాకృతులపైఁ దగులుపడదు;

వివిధ దుర్భాషలు వినఁ గోరు వీనులు-

వినవు యుష్మత్కథావిరచనములు;

7-363.1-తే.

పూణ మురవడిఁ దిరుగు దుర్గంధములకు

దవులు గొలుపదు వైష్ణవధర్మములకు;

నడఁగి యుండవు కర్మేంద్రియములు పురుషుఁ

గ్రలఁచు, సవతులు గృహమేధిఁ గ్రలఁచు నట్లు.

టీకా:

కామ = కోరిక; హర్ష = సంతోషము; ఆది = మొదలైనవాని; సంఘటితము = కూడినది; ఐ = అయ్యి;

చిత్తంబు = మనసు; భవదీయ = నీ యొక్క; చింతన = స్మరించెడి; పదవిన్ = ఉన్నతస్థితి, త్రోవ;

చొరదు = ప్రవేశించదు; మధుర = తీపి; ఆది = మొదలగు; రసములన్ = రుచులను; మరగి =

అలవాటుకుబానిసయై; చొక్కుచున్ = మిథ్యానందమునొందుచు; జిహ్వా = నాలుక; నీ = నీ యొక్క;

వర్ణనమున్ = కీర్తించుటకు; నిగుడనీదు = సాగనీయదు; సుందరీ = అందమైన; ముఖములన్ =

ముఖము కల వారిని; చూడన్ = చూచుటను; కోరుచున్ = ఆశించుచు; చూడ్కి = చూపులు;

తావకీన = నీ యొక్క; ఆకృతుల = రూపముల; పైన్ = మీద; తగులుపడదు = లగ్నముకాదు; వివిధ =

అనేకరకములైన; దుర్భాషలున్ = చెడుమాటలను; వినన్ = వినుటను; కోరు = కోరెడి; వీనులు =

చెవులు; వినవు = వినవు; యుష్మత్ = నీ యొక్క; కథా = గాథల; విరచనములున్ = చక్కటి

రచనలను.

పూణము = ముక్కు; ఉరవడిన్ = వేగముగా; తిరుగున్ = స్పందించును; దుర్గంధముల్ = చెడు

వాసనలవైపున; కున్ = కు; తవులుగొలుపదు = లగ్నముకానీయదు; వైష్ణవ = విష్ణునకు
 ప్రీతికరములైన; ధర్మముల = ధర్మముల; కున్ = కు; అణగి = వశములై; ఉండవు = ఉండవు;
 కర్మేంద్రియములు = పనులుచేసెడి సాధనములు {పంచకర్మేంద్రియములు - 1వాక్ 2పాణి 3పాద
 4పాయు 5ఉపస్థులు}; పురుషున్ = మానవుని; కలచున్ = కలతనొందిచును; సవతులు =
 సవతులు; గృహమేధిన్ = గృహస్థుని; కలచునట్లు = కలతపెట్టువిధముగ.

భావము:

ఈ చిత్తం ఉందే కామం, హర్షం మున్నగు గుణాలతో నిండి ఉండి, నీ చింతన మార్గంలో
 ప్రవేశించదు; నాలుక మాధుర్యం మొదలైన రుచులకు అలవాటు పడి, నీ నామ స్మరణామృతం
 రుచి చూడదు; కన్నులు కామినీ ముఖం చూడాలని కోరుతాయి, కానీ నీ దివ్యమంగళమూర్తిని
 దర్శించటానికి లగ్నం కావు; రకరకాల దుర్భాషలు వినగోరే ఈ చెవులు, నీ కథలను వినవు;
 నాసిక దుర్వాసనలకేసి పోవటానికి అలవాటు పడి, వైష్ణవ ధర్మ సుగంధాలు ఆహ్లాదించదు;
 గృహస్థును సవతులు అందరూ చుట్టుముట్టి వేపుకు తిన్నట్లు, కర్మేంద్రియాలు నిత్యం పురుషుడిని
 బాధిస్తాయి.

7-364-వ.

ఇ విధంబున నింద్రియంబులచేతఁ జిక్కుపడి స్వకీయ పరకీయ శరీరంబు లందు మిత్రామిత్ర
 భావంబులు జేయుచు జన్మమరణంబుల నొందుచు సంసారవైతరణీ నిమగ్నంబైన లోకంబు
 నుద్ధరింతుట లోక సంభవ స్థితి లయ కారణుండ వైన నీకుం గర్తవ్యంబు; భవదీయ సేవకులమైన
 మా యందుఁ బ్రియభక్తు లయిన వారల నుద్ధరింపుము.

టీకా:

ఈ = ఈ; విధంబునన్ = లాగున; ఇంద్రియంబుల్ = ఇంద్రియముల; చేతన్ = వలన; చిక్కుపడి =
 తగుల్గొని; స్వకీయ = తమయొక్క; పరకీయ = ఇతరులయొక్క; శరీరంబుల్ = దేహముల; అందున్ =
 ఎడల; మిత్రా = చెలిమి; అమిత్ర = విరోధ; భావంబులన్ = తలపులను; చేయుచున్ = చేయుచు; జన్మ
 = పుట్టుక; మరణంబులన్ = చావులను; ఒందుచున్ = పొందుచు; సంసార = సంసారము యనెడి;
 వైతరణీన్ = వైతరణీనది యందు {వైతరణీనది - నరకము దారిలో నుండెడి నిప్పుల యేరు};

నిమగ్నంబు = మునిగినది; ఐన = అగు; లోకంబున్ = లోకములను; ఉద్ధరించుచు = తరింపజేయుట; లోక = లోకముల; సంభవ = సృష్టి; స్థితి = స్థితి; లయ = లయములకు; కారణుండవున్ = కారణభూతుడవు; ఐన = అయిన; నీ = నీ; కున్ = కు; కర్తవ్యంబు = చేయదగినది; భవదీయ = నీ యొక్క; సేవకులము = దాసులము; ఐన = అయిన; మా = మా; అందున్ = అందలి; ప్రియ = ఇష్టమైన; భక్తులు = భక్తులు; అయిన = ఐన; వారలన్ = వారిని; ఉద్ధరింపుము = కాపాడుము.

భావము:

అలా ఇంద్రియాల వలలో చిక్కుకుని లోకం తన వారి విషయంలో మిత్రత్వం, పరుల విషయంలో శత్రుత్వం పాటిస్తూ ఉంటుంది. జనన మరణ వలయాలలో తిరుగుతూ ఉంటుంది. సంసారం అనే వైతరణిలో మునిగిపోతూ ఉంటుంది ఈ లోకం. ఈ లోకాన్ని ఉద్ధరించాలంటే సృష్టి, స్థితి, లయ కారకుడవైన నీవలననే సాధ్యపడుతుంది. అది నీ కర్తవ్యం కూడా. నీ సేవకులము అయిన మాలో నీ కిష్టమైన భక్తులను ఉద్ధరించు.

7-365-మ.

భగవద్వివ్య గుణానువర్తన సుధాప్రాప్తైక చిత్తుండ నై
బెగడన్ సంసరణోగ్రవై తరణికిన్; భిన్నాత్మలై తావకీ
య గుణస్తోత్ర పరాజ్ఞుఖత్వమున మా యాసౌఖ్యభావంబులన్
స్తుగతిం గానని మూఢులం గని మదిన్ శోకింతు సర్వేశ్వరా!

టీకా:

భగవత్ = భగవంతుని {భగవంతునిగుణషట్కములు - 1ఐశ్వర్యము 2వీర్యము 3యశము 4శ్రీ 5జ్ఞానము 6వైరాగ్యములు}; దివ్య = దివ్యమైన; గుణ = గుణషట్కము (6); అనువర్తన = అనుసరించుటవలని; సుధా = అమృతము; ప్రాప్త = లభించుటయందలి; ఏక = ఏకాగ్రమైన; చిత్తుండను = చిత్తముగలవాడను; ఐ = అయ్యి; బెగడన్ = బెదరను; సంసరణ = సంసారము యనెడి; ఉగ్ర = భయంకరమైన; వైతరణి = వైతరణినది; కిన్ = కి; భిన్నాత్మలు = భేదబుద్ధిగలవారు; ఐ = అయ్యి; తావకీయ = నీ యొక్క; గుణ = గుణముల; స్తోత్ర = స్తుతించుటయందు;

పరాజ్ఞుఖత్వమునన్ = వ్యతిరిక్తతచే; మాయా = మిథ్యా; సౌఖ్య = సుఖములను; భావంబులన్ = భావములలో; సుగతిన్ = ఉత్తమగతిని; కానని = చూడని; మూఢులన్ = అజ్ఞానులను; కని = చూసి; మదిన్ = మనసునందు; శోకింతున్ = దుఃఖించెదను; సర్వేశ్వరా = నరసింహా (సర్వేశ్వరుడు - సర్వులకును ఈశ్వరుడు, విష్ణువు).

భావము:

ఓ లోకేశ్వరా! భగవంతుడవైన నీ దివ్యభవ్య సుగుణాలను కీర్తించటం అనే అమృత పానం చేశాను. నీ చింతనంతోనే నా చిత్తం నిండిపోయింది. కనుక సంసారమనే దారుణ వైతరణిని చూసి నేను ఏమాత్రం భయపడటం లేదు. కానీ భేదభావంతో, నీ గుణకీర్తనకు విముఖులు అయి, మాయా సౌఖ్యాలలో పడి, దుర్గతి పొందే మూఢులను చూసి బాధపడుతున్నాను.

7-366-వ.

దేవా! మునీంద్రులు నిజవిముక్త కాములయి విజనస్థలంబులం దపంబు లాచరింతురు; కాముకత్వంబు నొల్లక యుండువారికి నీ కంటె నొండు శరణంబు లేదు గావున నిన్ను సేవించెదరు; కొందఱు కాముకులు కరద్వయ కండాతిచేతం దనియని చందంబునఁ దుచ్చంబయి పశు పక్షి క్రిమి కీట సామాన్యం బయిన మైథునాది గృహ మేది సుఖంబులం దనియక కడపట నతి దుఃఖవంతు లగుదురు; నీ ప్రసాదంబు గల సుగుణండు నిష్కాముం డయియుండు. మౌనవ్రత జప తప శ్చృతాధ్యయనంబులును నిజధర్మవ్యాఖ్యాన విజనస్థల నివాస సమాధులును మోక్షహేతువులగు; నయిన నివి పదియు నింద్రియజయంబు లేనివారికి భోగార్థంబులయి విక్రయించువారికి జీవనోపాయంబులయి యుండు; డాంభికులకు వార్తాకరంబులై యుండు, సఫలంబులుగావు; భక్తి లేక భవదీయజ్ఞానంబు లేదు; రూపరహితుండ వైన నీకు బీజాంకురంబులకైవడిఁ గారణకార్యంబు లయిన సదసద్రూపంబులు రెండును బ్రకాశమానంబు లగు; నా రెంటి యందును భక్తియోగంబున బుద్ధిమంతులు మథనంబున దారువులందు వహ్నిం గనియెడు తెఱంగున నిన్ను బొడఁగందురు; పంచభూత తన్మాత్రంబులును ప్రాణేంద్రియంబులును మనోబుద్ధ్యహంకార చిత్తంబులును నీవ; సగుణంబును నిర్గుణంబును నీవ; గుణాభిమాను లయిన జననమరణంబుల నొండు విబుధు లాద్యంతంబులు గానక

నిరుపాధికుండవైన నిన్నెఱుంగరు; తత్త్వజ్ఞులయిన విద్వాంసులు వేదాధ్యయనాది వ్యాపారంబులు మాని వేదాంతప్రతిపాద్యుండ వగు నిన్ను సమాధివిశేషంబుల నెఱింగి సేవింతు; రదిగావున.

టీకా:

దేవా = భగవంతుడా; ముని = మునులలో; ఇంద్రులు = శ్రేష్ఠులు; నిజ = సత్యమైన; విముక్త = విడువబడిన; కాములు = కోరికలుగలవారు; అయి = అయ్యి; విజన = నిర్జన; స్థలంబులన్ = ప్రదేశములందు; తపంబున్ = తపస్సును; ఆచరింతురు = చేయుదురు; కాముకత్వంబున్ = కోరికలకులొంగెడిగుణమును; ఒల్లక = అంగీకరింపక; ఉండు = ఉండెడి; వారి = వారి; కిన్ = కి; నీ = నీ; కంటన్ = కంటను; ఒండు = ఇతరమైన; శరణంబు = శరణము; లేదు = లేదు; కావునన్ = కనుక; నిన్నున్ = నిన్ను; సేవించెదరు = కొలిచెదరు; కొందఱు = కొంతమంది; కాముకులు = కోరికలుగలవారు; కర = చేతులు; ద్వయ = రెంటిచేతను; కండూతి = దురద; చేతన్ = వలన; తనియని = తృప్తిచెందని; చందంబునన్ = విధముగ; తుచ్ఛంబు = నీచమైనది; అయి = అయ్యి; పశు = పశువులు; పక్షి = పక్షులు; క్రిమి = పురుగులు; కీట = కీటకములకు; సామాన్యంబు = సామాన్యధర్మము; అయిన = ఐన; మైథున = సురతము; ఆదిన్ = మొదలగానిచే; గృహమేధి = గృహస్థులు; సుఖంబులన్ = సుఖములందు; తనియక = తృప్తిచెందక; కడపడటన్ = చివరకు; అతి = మిక్కిలి; దుఃఖవంతులు = దుఃఖముగలవారు; అగుదురు = అగుదురు; నీ = నీ; ప్రసాదంబున్ = అనుగ్రహము; కల = కలిగిన; సుగుణండు = సజ్జనుడు; నిష్కాముండు = కోరికలులేనివాడు; అయి = అయ్యి; ఉండున్ = ఉండును; మౌన = మౌనముగానుండెడి; వ్రత = దీక్ష; జప = జపము; తపన్ = తపస్సు; శ్రుత = వేదశాస్త్రములను చదువుకొనుట; అధ్యయనంబులును = మననముచేసికొనుట; నిజ = తన; ధర్మ = ధర్మములను; వ్యాఖ్యాన = వివరించుకొనుచు; విజన = నిర్జన; స్థల = ప్రదేశములందు; నివాస = నివసించుట; సమాధులను = యోగసమాధులు; మోక్ష = ముక్తిపద; హేతువులు = సాధనములు; అగున్ = అయినట్టివి; అయిన = అయిన; ఇవి = ఇవి; పదియున్ = పది (10); ఇంద్రియ = ఇంద్రియ; జయంబు = నిగ్రహము; లేని = లేని; వారి = వారి; కిన్ = కి; భోగ = అనుభవైక; అర్థంబులు = ప్రయోజనములు; అయి = అయ్యి; విక్రయించు = అమ్ముకొను; వారి = వారి; కిన్ = కి; జీవనోపాయంబులు = జీవనోపాధులు; అయి = అయ్యి; డాంభికుల్ = దంభముబూనువారల; కున్ = కు; వార్తా = వృత్తాంత; కరంబులు = జనకములు; అయి = అయ్యి; ఉండున్ = ఉండును; సఫలంబులు = సార్థకములు {సఫలంబులు - తగిన ప్రయోజనములు గలవి,

సార్థకములు; కావు = కావు; భక్తి = భక్తి; లేక = లేకుండగ; భవదీయ = నీకుసంబంధించిన; జ్ఞానంబు = ఎరుక; లేదు = లేదు; రూప = ఆకారము; రహితుండవు = లేనివాడవు; ఐన = అయిన; నీ = నీ; కున్ = కు; బీజ = విత్తు; అంకురంబుల = మొలకల; కైవడిన్ = వలె; కారణ = కారణము; కార్యంబులు = కార్యములు; అయిన = ఐన; సత్ = శాశ్వతము; అసత్ = భంగురములునైన; రూపంబులు = రూపంబులు; రెండును = రెండును (2); ప్రకాశమానంబులు = తెలియబడుచున్నవి; అగున్ = అగును; ఆ = ఆ; రెంటి = రెంటి; అందునున్ = లోను; భక్తియోగంబునన్ = భక్తియోగముచేత; బుద్ధిమంతులు = జ్ఞానులు; మథనంబునన్ = తరచిచూచుటద్వారా; దారువులు = కట్టెల; అందున్ = లో; వహ్నిన్ = అగ్ని; కనియెడి = తెలిసికొను; తెఱంగునన్ = విధముగ; నిన్నున్ = నిన్ను; పొడగందురు = చూచెదరు; పంచభూత = పృథివ్యాదుల; తన్మాత్రంబులును = లేశములు, పంచతన్మాత్రలు (పంచతన్మాత్రలు - 1శబ్దము 2స్పర్శము 3రూపము 4రసము 5గంధము); ప్రాణ = పంచప్రాణములు; ఇంద్రియంబులును = దశేంద్రియములు; మనస్ = మనస్సు; బుద్ధి = బుద్ధి; అహంకార = అహంకారము, మమత్వము; చిత్తంబులును = చిత్తములు; నీవ = నీవే; సగుణంబును = గుణసహితమైనవి; నిర్గుణంబును = గుణరహితమైనవి; నీవ = నీవే; గుణ = గుణములందు; అభిమానులు = తగులముగలవారు; అయిన = ఐనచో; జనన = పుట్టుక; మరణంబులన్ = చావులను; ఒందున్ = పొందును; విబుధులు = విద్వాంసులు; ఆది = పుట్టుక; అంతంబులున్ = చావులను; కానక = తెలియక; నిరుపాధింకుడవు = ఉపాధిరహితుండవు; ఐన = అయిన; నిన్నున్ = నిన్ను; తత్త్వజ్ఞులు = తత్త్వజ్ఞానముగలవారు; అయిన = ఐన; విద్వాంసులు = పండితులు; వేద = వేదములను; అధ్యయన = అధ్యయనముచేయుట; ఆది = మొదలైన; వ్యాపారంబులు = పనులను; మాని = విడిచి; వేదాంత = వేదాంతములచే; ప్రతిపాద్యుండవు = వర్ణింపబడినవాడవు; అగు = అయిన; నిన్నున్ = నిన్ను; సమాధి = యోగసమాధి యొక్క; విశేషంబులన్ = భేదములచేత; ఎఱింగి = తెలిసికొని; సేవింతురు = కొలచెదరు; అదిగావునన్ = అందుచేత.

భావము:

భగవంతుడా! మునీశ్వరులు కోరికలు వదలి ఏకాంత ప్రదేశాలలో తపస్సు చేసుకుంటూ ఉంటారు. కామవికారాలు లేనివాళ్లకు నీ కంటి కాంక్షించ దగ్గది మరేదీ ఉండదు; అందుకే నేను నిన్ను సేవిస్తాను. దురద వేసిందని రెండు చేతులతోటి గోక్కున్నా దురద తీరదు, తృప్తి పొందలేదు. అలాగే కాముకులు తుచ్ఛమైన పశుపక్ష్యాదులకూ క్రిమి కీటకాలకూ సామాన్యమైన మైథునాది గృహస్థ

సుఖాలలో మునిగితేలుతూ, ఎప్పటికీ సంతృప్తి చెందలేరు. చివరకు దుఃఖాల పాలవుతారు. నీ దయ పొందిన బుద్ధిమంతుడు నిష్కాముడై దివ్య సుఖం పొందుతాడు.

1) మౌనం, 2) వ్రతం, 3) జపం, 4) తపం, 5) స్మరణం, 6) అధ్యయనం, 7) స్వధర్మం, 8) వ్యాఖ్యానం, 9) ఏకాంతవాసం, 10) ఏకాగ్రత అనే ఈ పది ముముక్షువులకు మోక్షహేతువులు, ఈ పదీ (అ) ఇంద్రియ నిగ్రహం లేనివారికి భోగకారణాలు. (ఇ) విక్రయించే వారికి జీవనోపాయాలు, (ఉ) ఆడంబరులకు కాలక్షేపవిషయాలు. ఇలాంటి వారికి ఈ మోక్షహేతువులు సఫలం కావు. భక్తి భావం మనసులో లేనివారికి నీ తత్వజ్ఞానం అంతుపట్టదు,

రూపంలేని నీ యందు, విత్తనాల నుండి మొలకలు బయలుదేరినట్లు, కార్య కారణాలైన, అసత్తు సత్తు రూపాలు రెండూ తేజరిల్లుతూ ఉంటాయి. బుద్ధిమంతులు భక్తియోగంతో, ఆరణిలో అగ్నిని కనుగొన్నట్లు, ఆ రెంటిలోనూ నిన్ను దర్శిస్తారు. 1) భూమి, 2) జలము, 3) అగ్ని, 4) వాయువు, 5) ఆకాశం అనే పంచభూతాలూ; 1) శబ్దము, 2) స్పర్శము, 3) రూపము, 4) రసము, 5) గంధము అనే పంచతన్మాత్రలూ; 1. ప్రాణము, 2. అపానము, 3. వ్యానము, 4. ఉదానము, 5. సమానము అనే పంచప్రాణాలూ; 1 చెవి, 2 చర్మము, 3 కన్ను, 4 నాలుక, 5 ముక్కు, 6 నోరు, 7 చేయి, 8 కాలు, 9 గుదము, 10 రహస్యేంద్రియము అనే దశేంద్రియాలూ; మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారం, చిత్తం అన్నీ నీవే. సగుణం, నిర్గుణం నీవే. సత్త్వ, రజ, స్తమో గూణాభిమానులూ, జననమరణాలు పొందే వారూ అయిన పండితులు, నీ ఆద్యంతాలు తెలుసుకోలేరు. ఉపాధిరహితుడవు అయిన నిన్ను గుర్తించలేరు. తత్వజ్ఞులైన విద్వాంసులు వేదాధ్యాయాది కర్మలు మాని, వేదాంత ప్రతిపాదకుడవైన నిన్ను ఏకాగ్రచిత్తంతో దర్శించి సేవిస్తుంటారు.

7-367-సీ.

నీ గృహంగణభూమి నిటలంబు మోవంగ-

మోదించి నిత్యంబు మైక్కుడేని

నీ మంగళస్తవ నికర వర్ణంబులు-

పలుమాటు నాలుక బలుకడేని

నీ యథీనములుగా నిఖిలకృత్యంబులు-

ప్రియభావమున సమర్పింపడేని

నీ పదాంబుజముల నిర్మల హృదయుడై-

చింతించి మక్కువ జిక్కుడేని

7-367.1-తే.

నిన్ను జెవులార వినడేని నీకు సేవ

చేయరాడేని బ్రహ్మంబు జెంద గలడే?

యోగి యైన దపోవ్రతయోగి యైన

వేది యైన మహాతత్త్వవేది యైన.

టీకా:

నీ = నీ యొక్క; గృహ = గుడి; అంగణ = ముంగిలి; భూమి = ప్రదేశమునందు; నిటలంబు = నొసలు;
మోవంగ = తాకునట్లు; మోదించి = ముదమంది; నిత్యంబున్ = ప్రతిదినము; మ్రొక్కుడేని =
నమస్కరింపనిచో; నీ = నీ యొక్క; మంగళ = శుభకరములైన; స్థవ = స్తోత్రముల; నికర =
సమాహముయొక్క; వర్ణంబులు = అక్షరసముదాయము; పలు = అనేక; మాటు = సార్లు; నాలుకన్
= నాలుకతో; పలుకడేని = పలుకనిచో; నీ = నీకు; అధీనములు = సమర్పించినవి; కాన్ = అగునట్లు;
నిఖిల = సర్వ; కృత్యంబులు = కార్యములు; ప్రియ = ఇష్టపూర్వక; భావమునన్ = తలపులతో;
సమర్పింపడేని = సమర్పించనిచో; నీ = నీ; పద = పాదములు యనెడి; అంబుజములన్ =
పద్మములను; నిర్మల = స్వచ్ఛమైన; హృదయుడు = హృదయముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; చింతించి =
ధ్యానించి; మక్కువ = ప్రేమయందు; చిక్కుడేని = తగుల్కొననిచో.

నిన్నున్ = నిన్ను; చెవులార = చెవులనిండుగా; వినడేని = విననిచో; నీ = నీ; కున్ = కు; సేవన్ =

పూజ; చేయన్ = చేయుటకు; రాడేని = రాకపోయినచో, సిద్ధపడనిచో; బ్రహ్మంబున్ =

పరబ్రహ్మస్వరూపమైననిన్ను; చెందగలడే = పొందగలడా ఏమి, లేడు; యోగి =

యోగసాధనచేయువాడు; ఐనన్ = అయినను; తపోవ్రతయోగి = తపస్సు వ్రతముగల యోగి; ఐనన్

= అయినను; వేది = వేదములుచదివినవాడు; ఐనన్ = అయినను; మహా = గొప్ప; తత్త్వవేది =

తత్త్వజ్ఞానముగలవాడు; ఐనన్ = అయినను.

భావము:

నీ గుడి ప్రాంగణంలో నిత్యం నీకు తలవంచి మ్రొక్కుని వాడు; మంగళకరాలైన నీ కీర్తనలు పలుమార్లు నాలుకతో పలుకని వాడూ; కర్మలు సమస్తం నీ ఆధీనం అని భక్తిభావంతో తలచి సమర్పణ చేయనివాడూ; నీ పాదపద్మాలు నిర్మలమైన మనస్సుతో నిత్యం ధ్యానించి పరవశించని వాడూ; చెవులారా నీ సంకీర్తనలు వినని వాడూ; చేతులారా నీ సేవ జేయనివాడూ; యోగి అయినా, మహా తపశ్శక్తిశాలి యైన యోగి అయినా, ఎంతటి పండితుడైనా, ఎంతటి తత్వవేత్త అయినా ఎప్పటికీ పరమపదం అందుకోలేడు.

7-368-వ.

కావున భవదీయ దాస్యయోగంబుఁ గృపజేయు" మని ప్రణతుండైన ప్రహ్లాదుని వర్ణనంబులకు మెచ్చి నిర్గుణం డయిన హరి రోషంబు విడిచి; యిట్లనియె.

టీకా:

కావునన్ = కనుక; భవదీయ = నీ యొక్క; దాస్య = సేవచేసికొనుట; యోగంబున్ = లభించుతెరువు; కృపజేయుము = దయతోకలిగింపుము; అని = అని; ప్రణతుండు = నమస్కరించువాడు; ఐన = అయిన; ప్రహ్లాదుని = ప్రహ్లాదుని; వర్ణనంబుల = స్తోత్రముల; కున్ = కు; మెచ్చి = మెచ్చుకొని; నిర్గుణండు = రాగద్వేషాదులు లేనివాడు {రాగద్వేషాదులు - 1రాగము 2ద్వేషము 3కామము 4క్రోధము 5లోభము 6మోహము 7మదము 8మాత్సర్యము 9ఋర్ష్య 10 అసూయ 11దంభము 12దర్పము 13 అహంకారము}; అయిన = ఐన; హరి = విష్ణువు; రోషంబున్ = కోపమును; విడిచి = వదిలివేసి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

నీ సేవ చేయని వాడు పరమ పదం చేరలేడు కనుక, నీ దాస్యం చేసే మహాభాగ్యాన్ని ప్రసాదించు" అని ప్రహ్లాదుడు వందన మాచరించాడు. ఆ సంస్తుతికి సంతోషించి, గుణరహితుడూ భగవంతుడూ నైన శ్రీనృసింహస్వామి రోషం మాని ప్రసన్నుడై నవ్వుతూ ఇలా అన్నాడు.

7-369-శా.

"సంతోషించితి నీ చరిత్రమునకున్ సద్భద్ర మౌగాక నీ
యంతర్వాంఛితలాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండనై యిచ్చెదం
జింతం జెందకు భక్తకామదుండ నే సిద్ధంబు దుర్లోక్కుడన్
జంతుశ్రేణికి నన్నుఁ జూచినఁ బునర్జన్మంబు లే దర్భకా!

టీకా:

సంతోషించితి = ముదమునందితిని; నీ = నీ యొక్క; చరిత్రమున్ = నడవడిక; కున్ = కు; సత్ =
మంచి; భద్రము = శుభములు; ఔగాక = కలుగుగాక; నీ = నీ యొక్క; అంతర్ = మనసులోపల;
వాంఛిత = కోరుచున్న; లాభము = ప్రయోజనములు; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; కరుణా = కృప;
ఆయత్తుండను = కలిగినవాడను; ఐ = అయ్యి; ఇచ్చెదన్ = ఇచ్చెదను; చింతంజెందకు =
విచారపడకు; భక్త = భక్తుల యొక్క; కామదుడన్ = కోర్కెలతీర్చువాడను; నేన్ = నేను; సిద్ధంబు =
తప్పకజరుగునది; దుర్లోక్కుండన్ = చూడశక్యముగానివాడను; జంతు = జీవ; శ్రేణి = కోటి; కిన్ = కి;
నన్నున్ = నన్ను; చూచినన్ = దర్శించినమాత్రమున; పునర్జన్మంబు = మరలపుట్టుట; లేదు =
ఉండదు; అర్భకా = బాలుడ.

భావము:

"బాలకా! ప్రహ్లాదా! నిన్ను చూస్తే చాలా ఆనందంగా ఉంది. నీ ప్రవర్తనకు చాలా సంతోషించాను.
నీకు మిక్కిలి శుభం కలుగుతుంది. నేను భక్తుల కోరికలు తప్పక తీర్చే వాడిని. నీ మనసులో
వాంఛించే వరాలను దయాహృదయుడనై అనుగ్రహిస్తాను. ఏ దిగులూ పెట్టుకోకు. నేను
చూడశక్యంకాని వాడినే. కాని ప్రాణి కోటికి నన్ను ఒకసారి చూస్తే చాలు, పునర్జన్మ ఉండదు.

7-370-ఆ.

సకలభావములను సాధులు విద్వాంసు
లఖిల భద్రవిభుడ నైన నన్నుఁ
గోర్కు లిమ్మటంచుఁ గోరుదు రిచ్చెదఁ
గోరు మెద్ది యైనఁ గుఱు! నీవు."

టీకా:

సకల = అఖిలమైన; భావములన్ = విధములచేతను; సాధులు = సజ్జనులు, దేవతలు; విద్వాంసులు = జ్ఞానులు; అఖిల = సమస్తమైన; భద్ర = క్షేమకరమైన; విభుడన్ = ప్రభువును; ఐన = అయిన; నన్నున్ = నన్ను; కోర్కులు = కోరికలు; ఇమ్ము = ఇవ్వవలసినది; అని = అని; అటంచున్ = అనుచు; కోరుదురు = అడిగెదరు; ఇచ్చెదన్ = ఇచ్చెదను; కోరుము = కోరుకొనుము; ఎద్ది = ఏది; ఐనన్ = అయినను; కుఱ్ఱ = పిల్లవాడ; నీవు = నీవు.

భావము:

సకల శుభప్రదాతను నేను. నన్ను సాధువులూ, విద్వాంసులూ ఎన్నెన్నో రకాల కోరికలు కోరుతుంటారు. వారి కోరికలు తీరుస్తుంటాను. వత్సా! నీవు ఏదైనా కోరుకో, తప్పకుండా ఇస్తాను."

7-371-వ.

అని పరమేశ్వరుండు ప్రహ్లాదునియందుఁ గల సకామత్వంబుఁ దెలియుకొఱకు వంచించి యిట్టానతిచ్చిన; నతండు నిష్కాముండైన యేకాంతి గావునఁ గామంబు భక్తియోగంబునకు నంతరాయం బని తలంచి యిట్లనియె; "నుత్పత్తి మొదలు కామాద్యనుభవాసక్తి లేని నాకు వరంబు లిచ్చెదనని వంచింపనేల? సంసారబీజంబులును హృదయబంధకంబులు నయిన గామంబులకు వెఱచి ముముక్షుండనై సేమంబుకొఱకు నేమంబున నిన్నుం జేరితి; కామంబులును నింద్రియంబులును మనశ్శరీర ధైర్యంబులు మనీషా ప్రాణ ధర్మంబులును లజ్జాస్మరణలక్ష్మీసత్యతేజోవిశేషంబులును నశించు; లోకంబు లందు భృత్యు లర్థకాము లయి రాజుల సేవింతురు రాజులుం బ్రయోజనంబు లర్థించి భృత్యులకు నర్థంబు లొసంగుదు; రవ్విధంబు గాదు; నాకుం గామంబు లేదు; నీకుం బ్రయోజనంబు లే; దయినను దేవా! వరదుండ వయ్యెద వేనిఁ గామంబులు వృద్ధిఁబొందని వరంబుఁ గృపజేయుము; కామంబులు విడిచిన పురుషుండు నీతోడ సమాన విభవుం డగు నరసింహ! పరమాత్మ! పురుషోత్తమ!" యని ప్రణవ పూర్వకంబుగా నమస్కరించిన హరి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; పరమేశ్వరుండు = నరసింహుడు (పరమేశ్వరుడు - పరమ (సర్వాతీతమైన) ఈశ్వరుడు, విష్ణువు); ప్రహ్లాదునిన్ = ప్రహ్లాదుని; అందు = ఎడల; కల = ఉన్నట్టి; సకామత్వంబున్ = కోరికలి గలిగి యుండుట; తెలియు = తెలుసుకొనుట; కొఱకు = కోసము; వంచించి = వక్రీకరించి, డొంకతిరుగుడుగా; ఇట్లు = ఈ విధముగ; ఆనతిచ్చినన్ = చెప్పగా; అతండు = అతడు; నిష్కాముండు = కోరికలులేనివాడు; ఐన = అయినట్టి; ఏకాంతి = ఆత్మనిష్ఠాపరుడు (ఏకాంతి - ఏక (ఒకే) అంతి (అంత్య ఫలము, ముక్తి) మాత్రము కోరెడివాడు, ఆత్మనిష్ఠాపరుడు); కావునన్ = కనుక; కామంబు = కోరికలు; భక్తి = భక్తియందు; యోగంబున్ = కూడియుండుట; కున్ = కి; అంతరాయంబు = విఘ్నములు; అని = అని; తలచి = భావించి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను; ఉత్పత్తి = పుట్టినది; మొదలు = మొదలుపెట్టి; కామ = కోరికలు (కామాది - అరిషడ్వర్గములు, 1కామము 2క్రోధము 3లోభము 4మోహము 5మదము 6మాత్సర్యము); ఆది = మొదలైనవాని; అనుభవ = అనుభవించుట యందు; ఆసక్తి = ఆసక్తి; లేని = లేనట్టి; నా = నా; కున్ = కు; వరంబుల్ = వరములను; ఇచ్చెదన్ = ఇచ్చెదను; అని = అని; వంచంపన్ = మోసపుచ్చుట; ఏల = ఎందులకు; సంసార = సంసారమునకు; బీజములునున్ = కారణములైనవి; హృదయబంధకంబులు = తగులములు (హృదయబంధకములు - హదయమును జ్ఞానము వంక పోనీయక కట్టివేసెడివి, తగులములు); అయిన = ఐన; కామంబుల్ = కోరికల; కున్ = కు; వెఱచి = బెదరి; ముముక్షుండను = ముక్తిబొందకొరువాడను; ఐ = అయ్యి; సేమంబు = క్షేమము; కొఱకు = కోసము; నేన్ = నేను; నేమంబునన్ = నియమములతో; నిన్నున్ = నిన్ను; చేరితిన్ = ఆశ్రయించితిని; కామంబులును = కోరికలు; ఇంద్రియములు = ఇంద్రియములు; మనస్ = మనస్సు; శరీర = దేహము; ధైర్యంబులున్ = బలములు; మనీషా = ప్రజ్ఞలు, బుద్ధి; ప్రాణ = ప్రాణము; ధర్మంబులును = న్యాయములు; లజ్జ = సిగ్గు; స్మరణ = జ్ఞప్తి; లక్ష్మీ = సంపదలు; సత్య = సత్యము; తేజస్ = వర్చస్సు; విశేషంబులు = అతిశయములు; నశించు = క్షయమగు; లోకంబులు = లోకముల; అందున్ = లో; భృత్యులు = సేవకులు; అర్థ = ధనము; కాములు = కొరువారు; ఐ = అయ్యి; రాజులన్ = ప్రభువులను; సేవింతురు = కొలచెదరు; రాజులున్ = ప్రభువులును; ప్రయోజనంబులు = కావలసిన కార్యములు; అర్థించి = కోరి; భృత్యుల్ = సేవకుల; కున్ = కు; అర్థంబులు = ధనము, ప్రయోజనములను; ఒసంగుదురు = ఇచ్చెదరు; అవ్విధంబు = అలా; కాదు = కాదు; నా = నా; కున్ = కు; కామంబు = కోరికగినది; లేదు =

లేదు; నీ = నీ; కున్ = కు; ప్రయోజనంబు = కావలసిన కార్యము; లేదు = లేదు; అయినను = ఐనను;
 దేవా = భగవంతుడ; వరదుండవు = వరములనిచ్చువాడవు; అయ్యెదవేనిని = అగుదునన్నచో;
 కామంబులు = కోరికలు; వృద్ధి = పెరగుట; పొందని = పొందని; వరంబున్ = వరములను;
 కృపజేయుము = దయతోనిమ్ము; కామంబులు = కోరికలు; విడిచిన = వదిలివేసినచో; పురుషుండు
 = మానవుడు; నీ = నీ; తోడన్ = తోటి; సమాన = సమానమైన; విభవుండు = వైభవముగలవాడు;
 అగున్ = అగును; నరసింహ = నరసింహ {నరసింహుడు - నరుడు సింహము
 రూపములుకూడియున్నవాడు, విష్ణువు}; పరమాత్మ = నరసింహ {పరమాత్మ - పర (సర్వాతీతమైన)
 ఆత్మ, విష్ణువు}; పురుషోత్తమ = నరసింహ {పురుషోత్తముడు - పురుషులలో (కారణభూతులలో)
 ఉత్తముడు, విష్ణువు}; అని = అని; ప్రణవ = ఓంకారము; పూర్వకంబు = ముందుండునది; కాన్ =
 అగునట్లు; నమస్కరించినన్ = నమస్కరించగా; హరి = నరసింహుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ;
 అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా పరమేశ్వరుడు నరకేశరి, ప్రహ్లాదుడు కోరికలను జయించాడా లేదా అన్నది తెలియటం
 కోసం కపటంగా "వరాలు కోరుకో ఇస్తాను" అని అన్నాడు. ప్రహ్లాదుడు జితేంద్రియులలో
 అగ్రగణ్యుడు, ఏకాంత భక్తుడు కాబట్టి, భక్తియోగానికి కోరికలు ఆటంకం అని నిశ్చయించుకుని
 స్వామితో ఇలా పలికాడు "ఓ దేవదేవా! పుట్టుక నుండీ కామాది అనుభవాలలో ఆసక్తి లేని నాకు
 వరాలు ఇస్తానని పరీక్షిస్తున్నావా? సంసార బీజములైన కామములు హృదయగ్రంథులు.
 అటువంటి కామములకు భయపడి నేను మోక్షార్థిని, క్షమాన్ని కోరుతున్నాడనై, నియమ
 వంతుడనై నీ సన్నిధికి వచ్చాను. కోరికలూ, ఇంద్రియాలూ, మనస్సు, శరీరం, దైర్యం, బుద్ధి, ప్రాణం,
 ధర్మం, లజ్జ, స్మరణం, సిరిసంపదలు, తేజో విశేషాలూ సమస్తం నశించేవే. ఇది సత్యం. లోకంలో
 సేవకులు ధనంకోసం రాజులను ఆశ్రయిస్తారు. రాజులు తమ ప్రయోజనాల కోసం సేవకులకు
 ధనం ఇచ్చి పోషిస్తారు. తండ్రీ! నరసింహా! పరమాత్మా! పరమపురుషా! నా సేవను ఆ విధంగా
 భావించకు. నాకా ఏ కోరికలు లేవు, నీకా నా వల్ల ప్రయోజనమూ లేదు. అయినా నాకు
 వరప్రదానం చేస్తానంటే, కామములు వృద్ధిపొందని వరం దయతో అనుగ్రహించు. కామములు
 విడిచినవాడు, నీతో సమానమైన వైభవం పొందుతాడు" అని భక్తితో ప్రణవ పూర్వకంగా

నమస్కారం చేసాడు ప్రహ్లాదుడు. అంతట భగవంతుడైన నరసింహస్వామి ప్రహ్లాదుడితో ఇలా
అన్నాడు.

7-372-సీ.

"నీయట్టి సుజ్ఞాన నిపుణు లేకాంతులు-

గోర్కులు నా యందుఁ గోర నొల్ల;

రట్టైనఁ బ్రహ్లాద! యసురేంద్రభర్తవై-

సాగి మన్వంతర సమయ మెల్ల

నిఖిలభోగంబులు నీవు భోగింపుము-

కల్యాణబుద్ధి నా కథలు వినుము;

సకలభూతములందు సంపూర్ణుఁ డగు నన్ను-

యజ్ఞేశు నీశ్వరు నాత్మ నిలిపి

7-372.1-ఆ.

కర్మచయము లెల్ల ఖండించి పూజన

మాచరింపు మీశ్వరార్పణముగ;

భోగముల నశించుఁ బుణ్యంబు; వ్రతములఁ

బాప సంచయములు పాయు నిన్ను.

టీకా:

నీ = నీ; అట్టి = వంటి; సుజ్ఞాన = మంచిజ్ఞానమునందు; నిపుణులు = నేర్పుగలవారు; ఏకాంతులున్
= అంతరంగభక్తులు; నా = నా; అందున్ = నుండి; కోరన్ = కోరుకొనుటను; ఒల్లరు = అంగీకరించరు;
అట్టైనన్ = అలా అయినప్పటికిని; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుడ; అసురేంద్ర = రాక్షసులకు; భర్తవు = రాజు
యైనవాడవు; ఐ = అయ్యి; సాగి = ప్రవర్తిల్లి; మన్వంతర = మన్వంతర (మన్వంతరంబు - ఒక
మనువు పాలించు కాలపరిమితి, డెబ్బైయొక్క మహాయుగములు); సమయము = కాలము; ఎల్లన్ =
అంతయును; నిఖిల = సమస్తమైన; భోగంబులున్ = అనుభవింపదగినవానిని (అష్టభోగములు -
1నిధి 2నిక్షేపము 3జల 4పాషాణ 5అక్షీణ 6ఆగామి 7సిద్ధ 8సాధ్యములు మరియొకవిధమున

1గృహము 2శయ్య 3వస్త్రము 4ఆభరణము 5స్త్రీ 6పుష్పము 7గంధము 8తాంబూలము; నీవు = నీవు; భోగింపుము = అనుభవింపుము; కల్యాణ = మంగళకరమైన; బుద్ధిన్ = బుద్ధితో; నా = నా గురించిన; కథలున్ = గాథలను; వినుము = వినుము; సకల = సర్వ; భూతములు = జీవుల; అందున్ = లోను; సంపూర్ణుడు = నిండి ఉండు వానిని; అగు = అయిన; నన్నున్ = నన్ను; యజ్ఞేశున్ = నారాయణుని; ఈశ్వరున్ = నారాయణుని; ఆత్మన్ = మనసున; నిలిపి = ధరించి. కర్మ = కర్మముల; చయమున్ = సమూహములను; ఎల్లన్ = సమస్తమును; ఖండించి = త్రుంచి; పూజనము = అర్చన, కైంకర్యము; ఆచరింపుము = చేయుము; ఈశ్వర = భగవతునికి; అర్పణము = సమర్పించినది; కాన్ = అగునట్లు; భోగములన్ = భోగములవలన; నశించున్ = తొలగిపోవును; పుణ్యంబున్ = పుణ్యములు; వ్రతములన్ = దీక్షలతోటి; పాప = పాపములు; సంచయములు = కూడబెట్టినవి; పాయున్ = తొలగిపోవును; నిన్నున్ = నిన్ను.

భావము:

"ప్రహ్లాదా! నీ వంటి మంచి జ్ఞాన సంపన్నులు, ఏకాంత భక్తులు, కోరికలు ఏవీ కోరుకోరు. అయినా కూడా నీవు దానవ చక్రవర్తివి అయి మన్వంతరం కాలం సకల భోగాలూ అనుభవించు. శుభప్రదమైన బుద్ధితో నా గాథలు విను. సర్వ భూతాతంరాత్ముడను అయిన నన్ను యజ్ఞేశునిగా, పరమేశ్వరునిగా తెలుసుకుని ఆత్మలో నిత్యం ఆరాధించు. కర్మబంధాలు ఖండించి, ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో నన్ను పూజించు. సుఖాలనూ అనుభవించుట చేత పూర్వం సంపాదించిన పుణ్యాలు వ్యయం అవుతాయి. వ్రతాల వలన పాపాలు తొలగిపోతాయి."

7-373-వ.

మఱియు నటమీదటఁ గాలవేగంబునం గళేబరంబు విడిచి త్రైలోక్యవిరాజ మానంబును దివిజరాజజేగీయమానంబును బరిపూరిత దశదిశంబును నయిన యశంబుతోడ ముక్తబంధుండవై నన్ను డగ్గఱియెదవు; వినుము.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; అటమీదటన్ = ఆ పైన; కాల = కాలము యొక్క; వేగంబునన్ = గతిచే; కళేబరంబున్ = ప్రాణముమినహాదేహము; విడిచి = వదిలివేసి; త్రైలోక్య = ముల్లోకములందును;

విరాజమానంబును = మిక్కిలి ప్రకాశించునది; దివిజరాజ = దేవేంద్రునిచే {దివిజరాజ - దివిజల (దేవతల)కు రాజ, దేవేంద్రుడు}; జేగీయమానంబునున్ = పొగడబడునది; పరిపూరిత = పూర్తిగానిండిన; దశదిశంబునున్ = పదిదిక్కులుగలది {దశదిశలు - అష్టదిక్కులు (8) మరియు కింద పైన}; అయిన = అయిన; యశంబు = కీర్తి; తోడన్ = తోటి; ముక్త = వీడిన; బంధుండవు = బంధనములుగలవాడవు; ఐ = అయ్య; నన్నున్ = నన్ను; డగ్గటియెదవు = చేరెదవు; వినుము = వినుము.

భావము:

అటు పిమ్మట, కాలప్రవాహానికి లోబడి, కళేబరం వదలిపెట్టి, ముల్లోకాల లోనూ ప్రకాశించేదీ, దేవేంద్రుని చేత పొగడబడేదీ, దశదిక్కులందు పరిపూర్ణంగా నిండి ఉండేదీ అయిన గొప్ప కీర్తితో నా సాన్నిధ్యం పొందుతావు.

7-374-ఆ.

నరుడు ప్రియముతోడ నాయవతారంబు,

నీయుదారగీత నికరములను

మానసించునేని మఱి సంభవింపడు

కర్మబంధచయముఁ కడచిపోవు.

టీకా:

నరుడు = మానవుడు; ప్రియము = ఆదరము; తోడన్ = తోటి; నా = నా యొక్క; అవతారంబున్ = అవతారమును; నీ = నీ యొక్క; ఉదార = గొప్ప; గీత = కీర్తిగానముల; నికరములనున్ = సమూహములను; మానసించునేని = తలపోసినచో; మఱి = ఇంక; సంభవింపడు = పుట్టడు; కర్మ = కర్మముల; బంధ = బంధనముల; చయమున్ = సర్వమును; కడచిపోవు = దాటియును.

భావము:

మానవుడు నా ఈ నారసింహావతారాన్ని, నీవు చేసిన ఈ సంస్తుతినీ నిండుగా మనసులో నిలుపుకుంటే, వానికి పునర్జన్మ ఉండదు. వాడు కర్మ బంధాలను దాటిస్తాడు."

7-375-వ.

అనినఁ బ్రహ్మదుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; ఇట్లు = ఇలా; అనియె = అనెను.

భావము:

అలా పరమపురుషుడు పలుకగా. ప్రహ్లాదుడు ఇలా అన్నాడు

7-376-సీ.

"దంష్ట్రవై తొల్లి సోదరుని హిరణ్యాక్షు-

నీవు చంపుటఁ జేసి నిగ్రహమున

మాతండ్రి రోషనిర్మగ్నుడై సర్వలో-

కేశ్వరుఁ బరము ని న్నెఱుఁగ లేక

పరిపంథి పగిది నీ భక్తుండ నగు నాకు-

నపకారములు జేసె నతఁడు నేఁడు

నీ శాంతదృష్టిచే నిర్మలత్వము నొందెఁ-

గావున బాప సంఘంబువలనఁ

7-376.1-తే.

బాసి శుద్ధాత్మకుఁడు గాఁగ భవ్యగాత్ర!

వరము వేడెద నా కిమ్ము వనజనేత్ర!

భక్తసంఘాత ముఖపద్య పద్యమిత్ర!

భక్త కల్మషవల్లికా పటు లవిత్ర!"

టీకా:

దంష్ట్రవి = వరాహాతారుడవు (దంష్ట్ర - దంష్ట్రములు (కోరపళ్ళు) గలది వరాహము యొక్క రూపము
ధరించినవాడు, వరహావతారుడు, విష్ణువు); ఐ = అయ్య; తొల్లి = పూర్వము; సోదరునిన్ =
సహోదరుని; హిరణ్యాక్షున్ = హిరణ్యాక్షుని; నీవు = నీవు; చంపుటన్ = సంహరించుట; చేసి = వలన;
నిగ్రహమున = తిరస్కారముతో; మా = మా యొక్క; తండ్రి = తండ్రి; రోష = కోపమునందు; నిర్మగ్నుడు
= పూర్తిగా మునిగినవాడు; ఐ = అయ్య; సర్వలోకేశ్వరున్ = హరిని (సర్వలోకేశ్వరుడు - సమస్తమైన
లోకములకు ప్రభువు, విష్ణువు); పరమున్ = హరిని (పరము - పరాత్పరుడు, సర్వాతీతుడు, విష్ణువు);
నిన్నున్ = నిన్ను; ఎఱుగన్ = తెలియ; లేక = లేకపోవుటచే; పరిపంథి = శత్రువు (పరిపంథి - పరి
(ఎదుటి) పంథి (ప్రక్షమువాడు), శత్రువు); పగిదిన్ = వలె; నీ = నీ; భక్తుండను = భక్తుడను; అగు =
అయిన; నా = నా; కున్ = కు; అపకారములు = కీడు; చేసెన్ = చేసెను; అతడు = అతడు; నేడు = ఈ
దినమున; నీ = నీ యొక్క; శాంత = శాంతింపజేసెడి; దృష్టి = చూపుల; చేన్ = వలన; నిర్మలత్వమున్
= పవిత్రతను; ఒందెన్ = పొందెను; కావున = కనుక; పాప = పాపముల; సంఘంబు =
సమూహముల; వలనన్ = నుండి; పాసి = వీడినవాడై;
శుద్ధ = స్వచ్ఛమైన; ఆత్మకుండు = ఆత్మకలవాడు; కాగన్ = అగునట్లు; భవ్యగాత్ర = నరసింహ
(భవ్యగాత్రుడు - దివ్యమంగళమైన గాత్ర (దేహముగలవాడు), విష్ణువు); వరమున్ = వరమును;
వేడెదన్ = కోరెదను; నా = నా; కున్ = కు; ఇమ్ము = ఇమ్ము; వనజనేత్ర = నరసింహ (వనజనేత్రుడు -
వనజ (పద్మము) వంటి నేత్ర (కన్నులుగలవాడు), విష్ణువు); భక్తసంఘాతముఖపద్యపద్యమిత్ర =
నరసింహ (భక్తసంఘాతముఖపద్యపద్యమిత్ర - భక్త (భక్తుల) సంఘాత (సమూహముల) యొక్క
ముఖములు యనెడి పద్య (కమలములకు) పద్యమిత్ర (సూర్యుని వంటివాడు), విష్ణువు);
భక్తకల్మషవల్లికాపటులవిత్ర = నరసింహ (భక్తకల్మషవల్లికాపటులవిత్రుడు - భక్త (భక్తుల యొక్క)
కల్మష (పాపములు) యనెడి వల్లికా (లతలకు) పటు (గట్టి) లవిత్ర (కొడవలివంటివాడు), విష్ణువు).

భావము:

"ఓ పద్మాక్షా! నారసింహా! నీవు భక్తుల ముఖాలనే పద్మాలకు పద్మముల మిత్రుడైన సూర్యుని వంటివాడవు. భక్తుల పాపాలు అనే లతల పాలిట లతలను తెగగోసే కొడవలి వంటివాడవు. తన తమ్ముడు హిరణ్యాక్షుడిని, పూర్వకారలంలో నీవు వరాహరూపంలో వచ్చి, సంహరించావని మా తండ్రి హిరణ్యకశిపుడు నీపై ద్వేషం, రోషం పెట్టుకున్నాడు. సర్వేశ్వరుడవైన నిన్ను గుర్తించలేకపోయాడు. నిన్ను బద్ధవిరోధిగా భావించాడు. నేను నీ భక్తుడను అయ్యానని కోపంతో నన్ను నానా బాధలూ పెట్టాడు. అటువంటి నా తండ్రి ఈవాళ నీ శాంత దృష్టి సోకి నిర్మలుడు అయ్యాడు. అందువల్ల ఆయన పాపాలు పోయి పరిశుద్ధాత్ముడు అయ్యేలా వరం ప్రసాదించు."

7-377-వ.

అనిన భక్తునికి భక్తవత్సలుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; భక్తుని = భక్తుని; కిన్ = కి; భక్తవత్సలుండు = నరసింహుడు {భక్తవత్సలుడు - భక్తుల యెడ వాత్సల్యముగలవాడు, విష్ణువు}; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా భక్తాగ్రేస్వరుడైన ప్రహ్లాదుడు పలుకగా, భక్తుల ఎడ వాత్సల్యము చూపే వాడైన నరసింహవతారుడు.

7-378-మ.

"**నిజ**భక్తుండవు నాకు నిన్నుఁ గనుటన్ **నీ**తండ్రి త్రిస్సప్త పూ
ర్వజలం గూడి పవిత్రుడై శుభగతిన్ **వర్తించు** విజ్ఞాన దీ
పజితానేక భవాంధకారు లగు మ**ద్భక్తు**ల్ వినోదించు దే
శజనుల్ దుర్జనులైన శుద్ధులు సుమీ **సత్యంబు** దైత్యోత్తమా!

టీకా:

నిజ = నా యొక్క; భక్తుండవు = భక్తుడవు; నా = నా; కున్ = కు; నిన్నున్ = నిన్ను; కనుటన్ = జన్మనిచ్చుటచేత; నీ = నీ యొక్క; తండ్రి = తండ్రి; త్రిస్సప్త = ఇరవైయొక్క, ముయ్యేడు (21); పూర్వజులన్ = ముందు తరమువారితో; కూడి = కలిసి; పవిత్రుడు = పరిశుద్ధుడు; ఐ = అయ్యి; శుభ = శ్రేయో; గతిన్ = మార్గమున; వర్తించున్ = నడచును; విజ్ఞాన = సుజ్ఞానము యనెడి; దీప = దీపముచే; జిత = తరించిన; భవ = సంసారము యనెడి; అంధకారులు = చీకటి(అజ్ఞానము)గలవారు; అగు = అయిన; మత్ = నా యొక్క; భక్తుల్ = భక్తులు; వినోదించు = క్రీడించెడి; దేశ = ప్రదేశమునందు; జనుల్ = వసించెడివారు; దుర్జనులు = చెడ్డవారు; ఐనన్ = అయినను; శుద్ధులు = పవిత్రులే; సుమీ = సుమా; సత్యంబున్ = నిజముగ; దైత్య = రాక్షసులలో; ఉత్తమ = ఉత్తముడ.

భావము:

"రాక్షస కులంలో ఉత్తమమైన వాడా! ప్రహ్లాదా! నీవు నాకు పరమ భక్తుడవు. నిన్ను కనడం వలన నీ తండ్రి ముయ్యేడు (21) ముందు తరాలవారితో పాటు శుభస్థితి పొందాడు. విజ్ఞానదీపికలు వెలిగించి సంసారా మాయాంధకారాన్ని పోగొట్టి నా భక్తులు నివసించే ప్రదేశాలలో ఉండి వారి ప్రేమకు పాత్రులైన వాళ్ళు దుర్జను లైనా కూడా పరిశుద్ధులు అవుతారు. ఇది సత్యం.

7-379-సీ.

ఘన సూక్ష్మ భూత సంఘాతంబు లోపల-

నెల్ల వాంఛలు మాని యెవ్వ రయిన

నీచందమున నన్ను నెఱయ సేవించిన-

మధ్యక్తు లగుదురు మత్పరులకు

గుఱిజేయ నీవ యోగ్యుడ వైతి విటమీద-

వేదచోదిత మైన విధముతోడఁ

జిత్తంబు నా మీదఁ జేర్చి మీ తండ్రికి-

బ్రేతకర్మములు సంప్రీతిఁ జేయు

7-379.1-తే.

మతడు రణమున నేడు నా యంగమర్క

నమున నిర్మల దేహుడై నవ్యమహిమ

నపగతాఖిల కల్మషుఁ డైతనర్చి

పుణ్యలోకంబులకు నేఁగుఁ బుణ్యచరిత!"

టీకా:

ఘన = మిక్కిలి పెద్దవానినుండి; సూక్ష్మ = మిక్కిలి చిన్నవానివరకు; భూత = జీవుల; సంఘాతంబు = సమూహము; లోపల = లోను; ఎల్ల = సమస్తమైన; వాంఛలున్ = కోరికలను; మాని = వదలివేసి; ఎవరైనన్ = ఎవరైనసరే; నీ = నీ; చందమునన్ = విధముగ; నన్నున్ = నన్ను; నెఱయన్ = నిండుగా; సేవించినన్ = కొలచినచో; మత్ = నా యొక్క; భక్తులు = భక్తులు; అగుదురు = అయ్యెదరు; మత్ = నాకు; పరుల్ = చెందినవారి; కున్ = కి; గుఱి = దృష్టాంతముగ; చేయన్ = చూపుటకు; నీవ = నీవే; యోగ్యుడవు = తగినవాడవు; ఐతివి = అయినావు; ఇటమీద = ఇప్పటినుండి; వేద = వేదములచే; చోదితము = నిర్ణయింపబడినవి; ఐన = అయిన; విధము = పద్ధతి; తోడన్ = తోటి; చిత్తంబున్ = మనసును; నా = నా; మీదన్ = ఎడల; చేర్చి = లగ్నముచేసి; మీ = మీ యొక్క; తండ్రి = తండ్రి; కిన్ = కి; ప్రేత = అపర, (పరలోకయాత్రకైన); కర్మములు = కర్మలు; సంప్రీతిన్ = ఇష్టపూర్తిగా; చేయుము = చేయుము; అతడు = అతడు.

రణంబునన్ = యుద్ధమున; నేడు = ఈ దినమున; నా = నా యొక్క; అంగ = శరీర; మర్శనమునన్ = స్పర్శచేత; నిర్మల = పావనమైన; దేహుడు = దేహముహలవాడు; ఐ = అయ్యి; నవ్య = నూతనమైన; మహిమన్ = వైభవముతో; అపగత = పోగొట్టబడిన; అఖిల = సమస్తమైన; కల్మషుడు = పాపములుగలవాడు; ఐ = అయ్యి; తనర్చి = ఒప్పి; పుణ్యలోకంబుల్ = పుణ్యలోకముల; కున్ = కు; ఏగున్ = వెళ్ళును; పుణ్యచరిత = పావనమైననడవడికగలవాడు.

భావము:

పావన మూర్తి! ప్రహ్లాదా! నీలాగే ఎవరైనా సరే చిన్నవారైనా, పెద్దవారైనా, ఎల్లవాంఛలూ మాని నన్ను ఉపాసిస్తారో, వాళ్ళు నా భక్తులు, నా భక్తులలో నువ్వు ఉత్తముడవు. ఇంక నీవు నీ మనస్సు నా మీద నిలిపి సంతోషంగా వేదోక్తవిధిగా నీ తండ్రికి ఉత్తర క్రియలు చెయ్యి. అతడు నా శరీరస్పర్శతో నిర్మల దేహం పొందాడు. కల్మషాలు కడిగేసుకుని పుణ్యలోకాలకు పయనిస్తాడు."

7-380-వ.

అని యిట్లు నరసింహదేవుం డానతిచ్చిన హిరణ్యకశిపునకుం బ్రహ్మాదుండు పరలోకక్రియలు జేసి,
భూసురోత్తములచేత నభిషిక్తుండయ్యె; నయ్యెడం బ్రసాద సంపూర్ణ ముఖుండైన
శ్రీనృసింహదేవునిం జూచి దేవతాప్రముఖసహితుం డైన బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె,

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; నరసింహ = నరసింహుడు ఐన; దేవుడు = భగవంతుడు;
ఆనతిచ్చినన్ = చెప్పగా; హిరణ్యకశిపున్ = హిరణ్యకశిపున; కున్ = కు; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు;
పరలోక = మరణానంతర యాత్ర కైన; క్రియలున్ = కార్యక్రమములను; చేసి = చేసి; భూసుర =
బ్రాహ్మణ (భూసురులు - భూ (భూమిపైని) సురులు (దేవతలు), బ్రాహ్మణులు); ఉత్తముల = శ్రేష్ఠుల;
చేతన్ = చేత; అభిషిక్తుండు = పట్టాభిషిక్తుడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; ఆ = ఆ; ఎడన్ = సమయములో;
ప్రసాద = అనుగ్రహముచేత; సంపూర్ణ = నిండైన, తృప్తిచెందిన; ముఖుండు = ముఖముగలవాడు;
ఐన = అయిన; శ్రీ = శ్రీ; నృసింహ = నరసింహరూపుడైన; దేవునిన్ = భగవంతుని; చూచి = చూసి;
దేవతా = దేవతలు; ప్రముఖ = మొదలగు ముఖ్యులతో; సహితుండు = కూడినవాడు; ఐన = అయిన;
బ్రహ్మదేవుండు = బ్రహ్మదేవుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా భగవంతుడైన నరసింహస్వామి చెప్పగా హిరణ్యకశిపుడికి ప్రహ్లాదుడు పరలోక క్రియలు చేసి
బ్రాహ్మణోత్తములచేత, పట్టాభిషిక్తుడు అయ్యెను; ఆ సమయములో అనుగ్రహముతో నిండైన
మోము గల శ్రీ నృసింహస్వామిని చూసి దేవతలు మొదలగు ముఖ్యులతో కూడిన బ్రహ్మదేవుడు
ఈ విధముగ పలికెను.

7-381-నీ.

"దేవదేవాఖిలదేవేశ! భూతభా-

వన! వీడు నా చేత వరముపడసి

మత్స్యప్రజనులచే మరణంబు నొందక-

మత్తుడై సకలధర్మములుఁ జెఱచి
 నేఁడు భాగ్యంబున నీచేత హతుఁ డయ్యెఁ-
 గల్యాణ మమరె లోకముల కెల్ల
 బాలు నీతని మహాభాగవతశ్రేష్ఠుఁ-
 బ్రతికించితివి మృత్యు భయముఁ బాపి

7-381.1-తే.

వరముఁ గృపజేసితివి మేలు వారిజాక్ష!
 నీన్మసింహవతారంబు నిష్ఠతోడఁ
 దగిలి చింతించువారలు దుండధరుని
 బాధ నొందరు మృత్యువు బారిఁ పడరు."

టీకా:

దేవదేవా = నరసింహ {దేవదేవుడు - దేవుళ్ళకే దేవుడు, హరి; అఖిలదేవేశ = నరసింహ
 {అఖిలదేవేశుడు - ఎల్లదేవతలకు ఈశ్వరుడు, విష్ణువు}; భూతభావన = నరసింహ
 {భూతభావనుడు - సర్వజీవులను కాపాడువాడు, విష్ణువు}; వీడు = ఇతడు; నా = నా; చేతన్ =
 నుండి; వరమున్ = వరములను; పడసి = పొంది; మత్ = నా యొక్క; సృష్టి = సృష్టింపబడిన; జనుల్
 = వారి; చేన్ = వలన; మరణంబున్ = చావును; ఒందక = పొందనని; మత్తుడు = గర్వించినవాడు; ఐ
 = అయ్యి; సకల = సర్వ; ధర్మములు = వేదధర్మములను; చెఱచి = పాడుచేసి; నేడు = ఈ దినమున;
 భాగ్యంబునన్ = అదృష్టబలమువలన; నీ = నీ; చేతన్ = చేతిలో; హతుడు = మరణించినవాడు;
 అయ్యెన్ = కాగలిగెను; కల్యాణము = శుభములు; అమరెన్ = కలిగెను; లోకముల్ = లోకములు;
 ఎల్లన్ = అన్నిటికిని; బాలున్ = కుఱ్ఱవానిని; ఈతని = ఇతనిని; మహా = గొప్ప; భాగవత =
 విష్ణుభక్తులలో; శ్రేష్ఠున్ = ఉత్తముని; బ్రతికించితివి = కాపాడితివి; మృత్యు = మరణ; భయము =
 భయమును; పాసి = దూరముచేసి.

వరమున్ = వరమును; కృపజేసితివి = దయతో యిస్తావి; మేలు = లెస్స, మంచిది; వారిజాక్ష =
 నరసింహ {వారిజాక్షుడు - వారిజ(పద్మమువంటి) అక్షుడు(కన్నులుగలవాడు), విష్ణువు}; నీ = నీ
 యొక్క; నృసింహ = నరసింహ; అవతారంబున్ = అవతారమును; నిష్ఠ = స్థిరమైన పూనిక; తోడన్ =

తోటి; తగిలి = విడువక; చింతించు = మననముచేయు; వారలు = వారు; దండధరునిబాధన్ =
యమయాతనలను {దండధరుడు - దండించుటను ధరించినవాడు, యముడు}; ఒందరు =
పొందరు; మృత్యువు = మరణము; బారిన్ = వాతను; పడరు = పడరు.

భావము:

"ఓ పద్మాక్షా! నరసింహావతారా! సర్వేశ్వరా! నీవు దేవతోత్తము లందరి పైన దేవుడవు. ఈ
హిరణ్యకశిపుడు నా చేత సృష్టించబడిన ప్రాణుల చేత చావని విధంగా నా వల్ల వరం పొంది
గర్వించాడు; సకల ధర్మాలను మంటగలిపాడు; ఈ రోజు అదృష్టవశాత్తు నీ చేతిలో మరణం
పొందాడు; లోకాలు అన్నిటికి మేలు కలిగింది. ఈ పిల్లాడు ప్రహ్లాదుడు పరమ భాగవతశ్రేష్ఠుడు;
ఇతనికి దయతో మృత్యుభయం లేకుండా వరం ప్రసాదించావు. నీ నరసింహ అవతారాన్ని నిష్ఠతో
ఉపాసించే వారు యముని వలన బాధలు బడరు; మృత్యుభయంపొందరు."

7-382-వ.

అనిన నరసింహదేవుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; నరసింహ = నరసింహరూపుడైన; దేవుండు = దేవుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ;
అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా బ్రహ్మ దేవుడు పలుకగా, నరసింహస్వామి ఇలా అన్నాడు.

7-383-క.

"మన్నించి దేవశత్రుల

కైన్నఁడు నిటువంటి వరము లీకుము పా పో

తృన్నులకు వరము లిచ్చుట

పన్నగముల కమృత మిడుట పంకజగర్భా!"

టీకా:

మన్నించి = సమ్మానించి; దేవశత్రుల్ = రాక్షసుల; కున్ = కు; ఎన్నడున్ = ఎప్పుడుకూడ; ఇటువంటి = ఇలాంటి; వరములు = వరములను; ఈకుము = ఈయకుము; పాపన్ = నీచపు; ఉత్పన్నుల్ = జన్మముగలవారి; కున్ = కి; వరముల్ = వరములను; ఇచ్చట = ప్రసాదించుట; పన్నగముల్ = పాముల; కున్ = కు; అమృతము = అమృతము; ఇడుట = ఇచ్చట; పంకజగర్భా = బ్రహ్మదేవుడా {పంకజగర్భుడు - పంకజ (పద్మమున) గర్భుడ (పుట్టినవాడు), బ్రహ్మ}.

భావము:

"పద్మసంభవా! బ్రహ్మదేవా! దేవతా దేవ్యులను ఆదరించి ఇక ఎప్పుడూ ఇలాంటి వరాలను ఇవ్వకు. పాపాత్ములకు వరములు ఇవ్వటం, పాములకు పాలు పోయటం వంటిది సుమా."

7-384-వ.

అని యిట్లానతిచ్చి బ్రహ్మదిదేవతాసమూహంబుచేఁ బూజితుండై భగవంతుండైన
శ్రీనృసింహదేవుండు తిరోహితుండయ్యె; ప్రహ్లాదుండును శూలికిఁ బ్రణమిల్లి తమ్మిచూలికి
వందనంబులు జేసి బ్రజాపతులకు మ్రొక్కి భగవత్కళలైన దేవతలకు నమస్కరించినం జూచి
బ్రహ్మదేవుండు శుక్రాది మునీంద్ర సహితుండై దైత్యదానవరాజ్యంబునకుం బ్రహ్లాదుం బట్టంబు గట్టి
యతనిచేతం బూజితుండై దీవించె; నంత నీశానాది నిఖిల దేవతలు వివిధంబులగు
నాశీర్వాదంబులచేత నా ప్రహ్లాదునిఁ గృతార్థుం జేసి తమ్మిచూలిని ముందట నిడుకొని
నిజస్థానంబునకుఁ జని; రిట్లు విష్ణుదేవుండు నిజపార్శ్వచరు లిరువురు బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి
బ్రథమ జన్మంబున దితిపుత్రులైన హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపు లను వరాహ నారసింహ రూపంబుల
నవతరించి వధియించె; ద్వితీయ భవంబున రాక్షస జన్మంబు దాల్చిన రావణ కుంభకర్ణులను
శ్రీరామ రూపంబున సంహరించె; తృతీయ జన్మంబున శిశుపాల దంతవక్త్రులను పేరులం బ్రసిద్ధి
నొందిన వారలను శ్రీకృష్ణ రూపంబున ఖండించె; నివ్వధంబున మూఁడు జన్మంబుల గాఢ
వైరానుబంధంబున నిరంతర సంభావిత ధ్యానులై వారలు నిఖిల కల్మష విముక్తు లై హరిం గదిసి"
రని చెప్పి నారదుం డిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; ఆనతిచ్చి = చెప్పి; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆది = మొదలైన; దేవ =
దేవతల; సమూహంబు = సమూహముల; చేన్ = చేత; పూజితుండు = పూజింపబడినవాడు; ఐ =
అయ్యి; భగవంతుండు = షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడు {భగవంతునిగుణషట్కములు - 1ఐశ్వర్యము
2వీర్యము 3యశము 4శ్రీ 5జ్ఞానము 6వైరాగ్యములు}; ఐన = అయిన; శ్రీ = శ్రీ; నరసింహ =
నరసింహరూప; దేవుండు = దేవుడు; తిరోహితుండు = అదృశ్యుడు, అంతర్ధానుడు; అయ్యెన్ =
అయ్యెను; ప్రహ్లాదుండును = ప్రహ్లాదుడుకూడ; శూలి = పరమశివుని {శూలి - శూలాయుధము
ధరించువాడు, శివుడు}; కిన్ = కి; ప్రణమిల్లి = నమస్కరించి; తమ్మిచూలి = బ్రహ్మదేవుని {తమ్మిచూలి
- తమ్మి (పద్మమున) చూలి (పుట్టినవాడు), బ్రహ్మ}; కిన్ = కు; వందనంబులు = నమస్కారములు; చేసి
= చేసి; ప్రజాపతుల్ = ప్రజాపతుల; కున్ = కు; మ్రొక్కి = నమస్కరించి; భగవత్ = భగవంతుని; కళలు
= అంశజలు; ఐన = అయిన; దేవతల్ = దేవతల; కున్ = కు; నమస్కరించినన్ = నమస్కరించగా;
చూచి = చూసి; బ్రహ్మదేవుండు = బ్రహ్మదేవుడు; శుక్ర = శుక్రుడు; ఆది = మొదలైన; ముని =
మునులలో; ఇంద్ర = ఉత్తములతో; సహితుండు = కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; దైత్య = దితివంశజుల;
దానవ = దనుజుల; రాజ్యంబున్ = రాజ్యమున; కున్ = కు; ప్రహ్లాదున్ = ప్రహ్లాదుని; పట్టంబుగట్టి =
పట్టాభిషిక్తునిజేసి; అతని = అతని; చేతన్ = చేత; పూజితుండు = పూజింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి;
దీవించెన్ = ఆశీర్వాదించెను; అంతన్ = అంతట; ఈశాన = ఈశానుడు; ఆది = మొదలైన; నిఖిల =
ఎల్ల; దేవతలున్ = దేవతలును; వివిధంబులు = పలువిధములైన; ఆశీర్వాదంబుల =
ఆశీర్వాచనముల; చేతన్ = చేత; ఆ = ఆ; ప్రహ్లాదునిన్ = ప్రహ్లాదుని; కృతార్థున్ = సార్థకున్; చేసి = చేసి;
తమ్మిచూలిని = బ్రహ్మదేవుని; ముందటన్ = ముందుభాగమున; ఇడుకొని = ఉంచుకొని;
నిజస్థానంబున్ = స్వస్థానముల; కున్ = కు; చనిరి = వెళ్ళిరి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; విష్ణుదేవుండు =
విష్ణుమూర్తి; నిజ = తన; పార్శ్వచరులు = పక్కనమెలగువారు; ఇరువురు = ఇద్దరు (2); బ్రాహ్మణ =
బ్రాహ్మణులైన సనకాదుల; శాపంబునన్ = శాపము; చేసి = వలని; ప్రథమ = మొదటి; జన్మంబునన్
= జన్మలో; దితి = దితియొక్క; పుత్రులు = కుమారులు; ఐన = అయిన; హిరణ్యాక్ష = హిరణ్యాక్షుడు;
హిరణ్యకశిపులన్ = హిరణ్యకశిపులను; వరాహ = వరాహ; నారసింహ = నరసింహ; రూపంబులన్
= స్వరూపములలో; అవతరించి = అవతరించి; వధియించెన్ = సంహరించెను; ద్వితీయ = రెండవ
(2); భవంబునన్ = జన్మములో; రాక్షస = రాక్షసకులమున; జన్మంబున్ = జన్మము; తాల్చిన =

ధరించిన; రావణ = రావణుడు; కుంభకర్ణులను = కుంభకర్ణులను; శ్రీరామ = శ్రీరామ; రూపంబునన్ = స్వరూపముతో; సంహరించెన్ = చంపెను; తృతీయ = మూడవ (3); జన్మంబునన్ = జన్మలో; శిశుపాల = శిశుపాలుడు; దంతవక్త్రులు = దంతవక్త్రులు; అను = అనెడి; పేరులన్ = పేరులతో; ప్రసిద్ధి = పేరుపొందిన; వారలను = వారిని; శ్రీకృష్ణ = శ్రీకృష్ణ; రూపంబునన్ = స్వరూపముతో; ఖండించెన్ = చంపెను; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = లాగున; మూడు = మూడు (3); జన్మంబులన్ = జన్మలలో; గాఢ = తీవ్రమైన; వైర = విరోధ; అనుబంధంబునన్ = సంబంధమువలన; నిరంతర = ఎడతెగకుండెడి; సంభావిత = అలవడిన; ధ్యానులు = ధ్యానముగలవారు; ఐ = అయ్యి; వారలు = వారు; నిఖిల = సమస్తమైన; కల్మష = పాపములనుండి; విముక్తులు = విడివడినవారు; ఐ = అయ్యి; హరిన్ = విష్ణుమూర్తిని; కదిసిరి = చేరిరి; అని = అని; చెప్పి = చెప్పి; నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈలాగున; అనియె = పలికెను.

భావము:

నృసింహస్వామి బ్రహ్మదేవునికి ఇలా తెలియజెప్పి, బ్రహ్మాది దేవతల పూజలను స్వీకరించి, అంతర్ధానం అయ్యాడు. ప్రహ్లాదుడు పరమేశ్వరునికి ప్రణామాలు ఆచరించాడు. విధాతకు వందనం చేసాడు. ప్రజాపతులకు ప్రణతులు చేసాడు. భగవదంశతో ప్రకాశించే దేవతలకు నమస్కారాలు చేసాడు. అంతట చతుర్ముఖ బ్రహ్మ, శుక్రుడు మొదలైన మునీంద్రులతో కలిసి ప్రహ్లాదుడిని దైత్య, దానవ రాజ్యానికి పట్టాభిషిక్తుడిని చేసి రాజ్యం అప్పజెప్పి, ఆశీర్వాదించాడు. ప్రహ్లాదుడు దేవతలను అందరిని అర్హమైన విధంగా పూజించాడు. ఈశానుడు మొదలగు సమస్త దేవతలు ప్రహ్లాదుడిని నానావిధ ఆశీస్సులతో ధన్యుడిని చేశారు. బ్రహ్మదేవుడితో సహా దేవతలు అందరూ తమతమ స్థానాలకు బయలుదేరి వెళ్ళారు.

ఇలా సనకాది విప్రోత్తముల శాపానికి గురైన ద్వారపాలకులు, జయ విజయులు ప్రథమ జన్మలో దితి కడుపున హిరణ్యాక్ష, హిరణ్యకశిపులుగా పుట్టారు. విష్ణుమూర్తి వరాహా, నారసింహ అవతారాలు ఎత్తి పరిమార్చాడు. ద్వితీయజన్మలో రావణ, కుంభకర్ణులుగా పుట్టారు. శ్రీరామునిగా అవతరించి అంతం చేసాడు. తృతీయజన్మగా శిశుపాల. దంతవక్త్రులుగా జన్మించారు. శ్రీకృష్ణుడై వారిని పరిమార్చాడు. ఇలా మూడు జన్మలలో గాఢమైన వైరభావంతో నిరంతం హరి స్మరణ చేస్తూ వీళ్ళు శాప విముక్తులు అయ్యారు. చివరకు స్వస్థానం అయిన వైకుంఠ ద్వారపాలకులు చేరారు." అని నారద మహర్షి, మహారాజైన ధర్మరాజునకు వివరించి ఫలశ్రుతిగా ఇలా పలికాడు.

7-385-ఉ.

"శ్రీరమణీయమైన నరసింహ విహారము నింద్రశత్రు సం
హారముఁ బుణ్య భాగవతుడైన నిశాచరనాథపుత్ర సం
చారము నెవ్వడైన సువిచారత విన్నఁ బరించినన్ శుభా
కారముతోడ నే భయముఁ గల్గని లోకముఁ జెందు భూవరా!

టీకా:

శ్రీ = శోభకరము; రమణీయము = మనోజ్ఞము; ఐన = అయిన; నరసింహ = నరసింహుని;
విహారమున్ = క్రీడ; ఇంద్రశత్రు = హిరణ్యకశిపుని; సంహారమున్ = చంపుట; పుణ్య = పావన;
భాగవతుడు = భాగవతుడు; ఐన = అయిన; నిశాచరనాథపుత్ర = ప్రహ్లాదుని (నిశాచరనాథపుత్రుడు
- నిశాచర రాజు (రాక్షస రాజు యైన హిరణ్యకశిపుని) పుత్రుడు, ప్రహ్లాదుడు); సంచారమున్ =
నడవడికను; ఎవ్వడు = ఎవరు; ఐనన్ = అయినను; సు = చక్కటి; విచారతన్ = విమర్శతో; విన్నన్ =
వినినను; పరించినన్ = చదివినను; శుభ = మంగళ; ఆకారము = విగ్రహము; తోడన్ = తోటి; ఏ =
ఎట్టి; భయమున్ = భయము; కల్గని = కలగనట్టి; లోకమున్ = లోకమును; చెందున్ = చేరును;
భూవర = రాజు.

భావము:

"మహారాజా! ధర్మజ! శుభకరమైన శ్రీ నరసింహ అవతారం; విహారం; హిరణ్యకశిపుని సంహారం;
పుణ్యమూర్తి ప్రహ్లాదుని సంచారం; మంచి మనస్సుతో వినిన, చదివిన మానవుడు ఏ భయమూ
కలుగని పుణ్యలోకానికి చేరుకుంటాడు.

7-386-మ.

జలజాతప్రభవాదులున్ మనములోఁ జర్పించి భాషావళిం
బలుకన్ లేని జనార్దనాహ్వయ పరబ్రహ్మంబు నీ యింటిలోఁ
జెలియై మేనమఱింది యై సచివుడై చిత్తప్రియుండై మహా
ప్రసంధాయకుడై చరించు టది నీ బ్రాగ్యంబు రాజోత్తమా!

టీకా:

జలజాతప్రభవ = బ్రహ్మదేవుడు (జలజాతప్రభవుడు - జలజాత (పద్మమున) ప్రభవుడు
(ఉద్భవించినవాడు), బ్రహ్మ); ఆదులున్ = మొదలగువారుకూడ; మనము = మనసుల; లోన్ =
లోపల; చర్చించి = తరచిచూసుకొని; భాషావళిన్ = వాక్కులచేత; పలుకన్ = పలుకుటకు; లేని =
వశముకాని; జనార్దన = విష్ణుమూర్తి (జనార్దనుడు - వ్యు. జన్మ మరణార్కర్థయతీ- నాశయతీతి,
జనన మరణములను పోగొట్టువాడు, విష్ణువు); ఆహ్వాయ = పేరుగల; పరబ్రహ్మంబు = పరమాత్మ;
నీ = నీ యొక్క; ఇంటి = నివాసము; లోన్ = అందు; చెలి = మిత్రుడు; ఐ = అయ్యి; మేనమఱింది =
మేనత్తకొడుకు; ఐ = అయ్యి; సచివుడు = మంత్రాంగముచెప్పువాడు; ఐ = అయ్యి; చిత్త = మనసునకు;
ప్రియుండు = ఇష్టుడు; ఐ = అయ్యి; మహా = గొప్ప; ఫల = ఫలితములను; సంధాయకుండు =
కూర్చువాడు; ఐ = అయ్యి; చరించుట = మెలగుట; అది = అది; నీ = నీ యొక్క; భాగ్యంబు =
అదృష్టము; రాజోత్తమ = రాజులలో ఉత్తముడ.

భావము:

రాజోత్తమా! ధర్మరాజా! బ్రహ్మాదులు సైతం ఆలోచించి, పరిశోధించి మాటలలో చెప్పలేనటువంటి
పరబ్రహ్మ స్వరూపుడు శ్రీకృష్ణుడు. అంతటివాడు మీకు మిత్రుడుగా, బావమరిదిగా, మంత్రిగా,
ఆత్మప్రియుడుగా, మహా ఫల ప్రదాతగా నీ ఇంటిలో విహారం చేయటం నీ మహాభాగ్యం." అని
ధర్మరాజునకు నారద మునీంద్రుడు ప్రహ్లాద చరిత్ర వివరించాడు.

సప్తమ స్కంధము : త్రిపురాసుర సంహారము

7-387-క.

బహుమాయుడైన మయుచే

విహతం బగు హరుని యశము విఖ్యాత జయా

వహముగ నీ భగవంతుండు

మహితాత్ముండు మున్నొనర్చె మనుజవరేణ్యా!"

టీకా:

బహు = పలు; మాయుడు = మాయలుగలవాడు; ఐన = అయిన; మయు = మయుని; చేన్ = చేత;
విహతంబు = భంగపరచబడిన; హరుని = పరమశివుని {హరుడు - ప్రళయకాలమున సర్వమును
హరించువాడు, శివుడు}; యశము = కీర్తిని; విఖ్యాత = ప్రసిద్ధమైన; జయ = గెలుపు; ఆవహము =
నెలవైనది; కన్ = అగునట్లు; ఈ = ఈ; భగవంతుడు = హరి; మహితాత్ముడు = హరి {మహితాత్ముడు
- మహిత (మహిమ గల) ఆత్ముడు (స్వరూపము గలవాడు), విష్ణువు}; మున్ను = పూర్వము; ఒనర్చెన్
= చేసెను; మనుజవరేణ్యా = రాజా.

భావము:

"నరొత్తమా! ధర్మరాజా! ఒకసారి మాయలమారి అయిన మయుని వలన మహిమాన్వితమైన
శివుని యశస్సుకి మచ్చ కలిగింది. అప్పుడు భగవంతుడు శ్రీమహా విష్ణువు శంకరునికి జయం
కలిగించి, ఆయన కీర్తికి వన్నెతెచ్చాడు." అని నారదుడు చెప్పాడు.

7-388-వ.

అనిన ధర్మనందనుం డిట్టనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; ధర్మనందనుండు = ధర్మరాజు {ధర్మనందనుడు - యమధర్మరాజు యొక్క
కొడుకు, ధర్మరాజు}; ఇట్లు = ఇలా; అనియె = అడిగెను.

భావము:

అలా నారదుడు చెప్పగా విని ధర్మరాజు ఇలా అడిగాడు.

7-389-క.

"ఏ కర్మంబున విభుడగు

శ్రీకంతుని యశము మయునిచే సుడివడియెన్

వైకుంఠం డెవ్విధంబునఁ

కైకొని తత్కీర్తి చక్కఁగా నొనరించెన్."

టీకా:

ఏ = ఎట్టి; కర్మంబునన్ = కార్యమువలన; విభుడు = ప్రభువు; అగు = అయిన; శ్రీకంఠుని = పరమశివుని {శ్రీకంఠుడు - వ్యు. శ్రీ కఠే అస్య, బ.ప్రీ, కంఠమున వన్నెకలవాడు, శివుడు}; యశము = కీర్తి; మయుని = మయుడి వలన; సుడివడియెన్ = చలించినది; వైకుంఠుడు = హరి {వైకుంఠుడు - ఒక యవతారమున వికుంఠ యనెడి యామె పుత్రుడు, కుంఠత్వము (మొక్కపోవుట, మౌఢ్యము) లేనివాడు, విష్ణువు}; ఏ = ఏ; విధంబునన్ = విధముగ; కైకొని = చేపట్టి; తత్ = అతని; కీర్తిన్ = యశస్సును; చక్క = ఒప్పు; కాన్ = అగునట్లు; ఒనరించెన్ = చేసెను.

భావము:

మయుడి ఏ పని వలన నీలకంఠుడైన శంకరుని యశస్సుకు కళంకం ఎలా కలిగింది.
వైకుంఠవాసుడు శ్రీహరి ఆ సమస్యను ఎలా పరిష్కరించాడు.

7-390-వ.

అనిన నారదుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా ధర్మరాజు అడుగగా, నారదుడు ఇలా చెప్పసాగాడు

7-391-క.

"చక్రాయుధ బలయుతు లగు

శక్రదుల కోహటించి శ్రమమున నసురుల్

సక్రోధంబున నరిగిరి

విక్రమములు మాని మయుని వెనుకకు నధిపా!

టీకా:

చక్రాయుధ = విష్ణుమూర్తి యొక్క; బల = ప్రాపు, అండ; యుతులు = కలిగినవారు; అగు = అయిన;
శక్ర = ఇంద్రుడు (శక్రుడు - దుష్టులను శిక్షించుట యందు శక్తిగలవాడు, ఇంద్రుడు); ఆదులకున్ =
మొదలగువారికి; ఓహటించి = ఓడి; శ్రమమునన్ = కష్టములో; అసురుల్ = రాక్షసులు;
సక్రోధంబునన్ = కోపముతోటి; అరిగిరి = వెళ్ళిరి; విక్రమములు = ఎదుర్కొనుటలు; మాని = వదలి;
మయుని = మయుని; వెనుక = చాటున, ప్రాపున; కున్ = కు; అధిప = రాజా.

భావము:

ఒకసారి చక్రము ఆయుధముగా కలిగిన శ్రీమహావిష్ణువు అండతో విజృంభిస్తున్న ఇంద్రుడు
మొదలైనవారి ఉద్ధృతికి తట్టుకోలేక దానవులు ఓడి భయపడిపోయారు. దానవులకు కోపం వలన
మనస్సులు మండిపోయాయి, కానీ దేవతలను ఎదుర్కోలేకపోయారు. వెళ్ళి మయాసురుని వెనుక
చేరారు.

7-392-వ.

ఇట్లు రక్కసులు దన వెనుకఁ జొచ్చిన మాయానిలయుండును దుర్ణయుండును నైన మయుండు
దన విద్యాబలంబున నయోరజత సువర్ణమయంబులై యెవ్వరికిని లక్షింపరాని
గమనాగమనంబులును వితర్కింపరాని కర్మశపరిచ్ఛదంబులును గలిగిన త్రిపురంబుల నిర్మించి
యిచ్చిన, నక్తంచరు లందఱు నందుంబ్రవేశించి కామసంచారులై పూర్వవైరంబుఁ దలంచి
సనాయకంబు లయిన లోకంబుల నస్తోకంబయిన నిజబలాతిరేకంబున శోకంబు నొందించిన.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; రక్కసులు = రాక్షసులు; తన = తన యొక్క; వెనుకన్ = ఆశ్రయమునకు;
చొచ్చిన = చేరగా; మాయా = మాయలకు; నిలయుండును = నివాసమైనవాడు; దుర్లయుండునున్
= చెడ్డనీతిగలవాడు; ఐన = అయిన; మయుండు = మయుడు; తన = తనయొక్క; విద్యా =
యోగవిద్య యొక్క; బలంబునన్ = శక్తిచేత; అయన్ = ఇనుము; రజత = వెండి; సువర్ణ =
బంగారములచే; మయంబులు = చేయబడినవి; ఐ = అయ్యి; ఎవ్వరి = ఎవరి; కిన్ = కి యైనను;
లక్ష్మింప = ఛేదింప; రాని = శక్యముకాని; గమనాగమనంబులు = రాకపోకలుగలది; వితర్కింప =
ఊహించుటకు; రాని = శక్యముకాని; కర్మశ = కఠినములైన; పరిచ్ఛదంబులును =
రక్షాకవచములు, పరిజనము; కలిగిన = ఉన్నట్టి; త్రి = మూడు (3); పురంబులన్ = పురములను;
నిర్మించి = తయారుచేసి; ఇచ్చినన్ = ఇవ్వగా; నక్తంచరులు = రాక్షసులు {నక్తంచరులు - నక్తన్
(రాత్రులందు) చరులు (తిరుగువారు), రాక్షసులు}; అందఱున్ = అందరు; అందున్ = దానిలో;
ప్రవేశించి = చేరి; కామసంచారులు = యధేచ్ఛగాతిరుగువారు; ఐ = అయ్యి; పూర్వ = వెనుకటి;
వైరంబు = శత్రుత్వము; తలంచి = తలచుకొని; సనాయకంబులు = లోకపాలురతోకూడినవి; అయిన
= ఐన; లోకంబులన్ = లోకములను; అస్తోకంబు = అధికము; అయిన = ఐన; నిజ = తమ; బల =
బలము యొక్క; అతిరేకంబునన్ = అతిశయముచేత; శోకంబున్ = దుఃఖము; ఒందించినన్ =
చెందించగా.

భావము:

అలా రాకాసి మూకలు తన చెంతచేరి, నీవే దిక్కు అనే సరికి ఆ మాయలమారీ, దుర్మార్గుడూ
అయిన మయుడు తన యోగబలంతో ఇనుము, వెండి, బంగారాలతో మూడు పురాలను సిద్ధం
చేసాడు. అవి రాకపోకలు తెలియరా నటువంటివీ; రహస్య మార్గాలూ, రక్షణగృహాలూ కలిగినట్టివి.
తనను శరణువేడిన రాత్రించరులైన రక్కసులకు ఆ త్రిపురాలను ఇచ్చాడు. వారందరూ ఆ
త్రిపురాలలో ప్రవేశించి యధేచ్ఛగా తిరుగసాగారు. తమ వెనుకటి శత్రుత్వం గుర్తుంచుకుని
భయంకరమైన తమ పరాక్రమంతో లోకాలను, లోకనాయకులను దుఃఖాలపాలు చేయసాగాడు.

లోకాధినాథు లెల్లను

శోకాతురు లగుచు శరణు జొచ్చిరి దుష్టా

నీక విదళనాకుంతున్

శ్రీకంతున్ భువనభరణ చిత్తోత్కంతున్.

టీకా:

లోకాధినాథులు = లోకపాలకులు; ఎల్లను = అందరు; శోక = దుఃఖముచే; ఆతురులు = పీడింపబడినవారు; అగుచున్ = అగుచు; శరణు = రక్షణకై; చొచ్చిరి = ఆశ్రయించిరి; దుష్టానీకవిదళనాకుంతున్ = పరమశివుని {దుష్టానీకవిదళనాకుంతుడు - దుష్ట (రాక్షసుల) అనీక (సైన్యమును) విదళన (చీల్చివేయుటయందు) అకుంతున్ (అనర్గళుడు), శివుడు}; శ్రీకంతున్ = పరమశివుని {శ్రీకంతుడు - వ్య. శ్రీ కథే అస్య, బ.ప్రీ, కంఠమున వన్నెకలవాడు, శివుడు}; భువనభరణచిత్తోత్కంతున్ = పరమశివుని {భువనభరణచిత్తోత్కంతుడు - భువన (లోకములన) భరణ (కాపాడుటయందు) చిత్త (హృదయమున) ఉత్కంతుడు (ఉత్కంఠగలవాడు), శివుడు}.

భావము:

దిక్పాలకులు అందరు రక్కసుల బాధలు భరించలేక శోకార్తులు అయ్యారు. అప్పుడు వారందరూ వెళ్ళి లోకశుభంకరుడూ, దుష్టనాశంకరుడూ అయిన శంకరుని శరణువేడారు.

7-394-వ.

ఇట్లు సకలలోకేశ్వరుం డగు మహేశ్వరుం జేరి లోకపాలకులు ప్రణతులై పూజించి కరకమలంబులు ముకుళించి.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; సకలలోకేశ్వరుడు = పరమశివుడు {సకలలోకేశ్వరుడు - ఎల్లలోకములకు ప్రభువు, శివుడు}; మహేశ్వరున్ = పరమశివుని {మహేశ్వరుడు - గొప్పఈశ్వరుడు, శివుడు}; చేరి =

చేరి; లోకపాలకులు = లోకేశులు; ప్రణతులు = నమస్కరించినవారు; ఐ = అయ్యి; పూజించి = పూజలుచేసి; కర = చేతులు యనెడి; కమలంబులు = పద్మములు; ముకుళించి = జోడించి.

భావము:

లోకేశ్వరుడగు పరమేశ్వరుని ఇలా చేరి లోకపాలకులు నమస్కరించి పూజించారు. కమలాల వంటి తమ చేతులు జోడించి ఇలా అన్నారు

7-395-క.

"త్రిపురాలయు లగు దానవు

అపరాజితు లగుచు మాకు నశ్రాంతంబున్

వపురాదిపీడఁ జేసెద

రపరాధికులను వధింపు మగజాధీశా!

టీకా:

త్రిపుర = త్రిపురములు; ఆలయులు = నివాసములుగాగలవారు; అగు = అయిన; దానవులు = రాక్షసులు; అపరాజితులు = ఓడింపశక్యముకానివారు; అగుచున్ = అగుచు; మా = మా; కున్ = కు; అశ్రాంతమున్ = ఎల్లప్పుడును; వపుర = శరీరము; ఆది = మొదలగువానికి; పీడన్ = బాధలను; చేసెదరు = కలిగించెదరు; అపరాధికులను = ద్రోహులను; వధింపుము = చంపుము; అగజాధీశ = పరమశివ {అగజాధీశుడు - అగజ (పర్వతునికూతురైన పార్వతి) యొక్క అధీశుడు (భర్త), శివుడు}.

భావము:

"ఓ పార్వతీపతీ! శంకరా! త్రిపురాలలో ఉంటున్న రాక్షసులు చేసే అరాచకాలకు అంతం లేకుండా పోయింది. వాళ్ళు అజేయులై నిత్యం లోకాలను తల్లడిల్ల జేస్తున్నారు. మా ప్రాణాలకు ఆపదలు తెస్తున్నారు. తప్పుజేస్తున్న వారిని శిక్షించు ప్రభూ!

7-396-క.

దీనులము గాక యుష్మద

ధీనులమై యుండు మేము దేవాహిత దో

ర్లీనుల మైనారము బల

హీనుల మగు మమ్ముఁ గావు మీశాన! శివా!"

టీకా:

దీనులము = అల్పులము; కాక = కాకుండగ; యుష్మత్ = నీకు; అధీనులము = స్వాధీనులము; ఐ = అయ్యి; ఉండు = ఉండెడి; మేము = మేము; దేవాహిత = రాక్షసుల {దేవాహితులు - దేవతలకు అహితులు, రాక్షసులు}; దోః = భుజబలమునకు; లీనులము = లొంగువారము; ఐనారము = అయిపోతిమి; బలహీనులము = శక్తిలేనివారము; అగు = అయిన; మమ్మున్ = మమ్ములను; కావుము = కాపాడుము; ఈశాన = ఈశ్వర; శివా = పరమశివ.

భావము:

నీ అధీనంలో దీనత్యంలేని నిరంతరం దివ్యానందంతో ఉండేవాళ్లం. అలాంటి మేము ఇదిగో ఈ సురారులైన రాక్షసుల చేతిలో పడిపోయి, దీనులమూ బలహీనులమూ కావలసివచ్చింది. మమ్మల్ని కాపాడు పరమశివా! ఈశానప్రభూ!"

7-397-వ.

అనిన భక్తవత్సలుం డగు పరమేశ్వరుండు శరణాగతు లైన గీర్వాణుల వెఱవకుం డని దుర్వారబలంబున బాణాసనంబుఁ గేల నందికొని యొక్క దివ్యబాణంబు సంధించి త్రిపురంబులపయి నేసిన మార్తాండమండలంబున వెలువడు మయాఖజాలంబుల చందంబునఁ దద్బాణంబువలన దేదీప్యమానంబులై యనేక బాణసహస్రంబులు సంభవించి భూ నభోంతరాళంబులు నిండి మండి తెప్పలుగాఁ గుప్పలు గొని త్రిపురంబుల పయిఁ గప్పె; నప్పుడు తద్బాణపావక హేతిసందోహ దందహ్యమాను లై గతాసు లయిన త్రిపురపుర నివాసులం దెచ్చి మహాయోగి యైన మయుండు సిద్ధరసకూపంబున వైచిన.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; భక్తవత్సలుండు = పరమశివుడు {భక్తవత్సలుడు - భక్తులయెడ
వాత్సల్యముగలవాడు, శివుడు}; అగు = అయిన; పరమేశ్వరుండు = పరమశివుడు {పరమేశ్వరుడు -
పరమ (అత్యుత్తమమైన) ఈశ్వరుడు (ప్రభువు), శివుడు}; శరణ = శరణుగోరి; ఆగతులు =
వచ్చినవారు; ఐన = అయిన; గీర్వాణులన్ = దేవతలను {గీర్వాణులు - శాపరూపమగు వాక్కు
(బాణముగా) గలవారు, దేవతలు}; వెఱవకుండు = బెదరకండి; అని = అని; దుర్వార =
వారింపశక్యముగాని; బలంబునన్ = శక్తితో; బాణాసనంబున్ = విల్లును; కేలన్ = చేతిలోకి;
అందికొని = తీసుకొని; ఒక్క = ఒక; దివ్య = దివ్యమైన; బాణంబున్ = బాణమును; సంధించి =
ఎక్కుపెట్టి; త్రిపురంబుల్ = త్రిపురముల; పయిన్ = మీద; ఏసిన = ప్రయోగించగా; మార్తాండ = సూర్య
{మార్తాండుడు - బ్రహ్మాండము మృతి (రెండు చెక్కలగునప్పుడు) పుట్టినవాడు, సూర్యుడు};
మండలంబునన్ = మండలమునుండి; వెలువడు = వెలువడెడి; మయాఖ = కిరణముల;
జాలంబుల = సమూహముల; చందంబునన్ = వలె; తత్ = ఆ; బాణము = బాణము; వలన =
నుండి; దేదీప్యమానంబులు = మిక్కిలివెలుగుచున్నవి; ఐ = అయ్యి; అనేక = పలు; బాణ =
బాణముల; సహస్రంబులు = వేలకొలది; సంభవించి = పుట్టి; భూ = భూమి; నభో = ఆకాశము;
అంతరాళంబులు = మధ్యప్రదేశములు; నిండి = నిండిపోయి; మండి = కాలిపోయి; తెప్పలు =
తుట్టలు; కాన్ = అయినట్లు; కుప్పలుకొని = గుంపులై; త్రిపురంబుల్ = త్రిపురముల; పయిన్ = మీద;
కప్పెన్ = కప్పివేసెను; అప్పుడు = అప్పుడు; తత్ = ఆ; బాణ = బాణము యొక్క; పావక = అగ్ని; హేతి
= మంటల; సందోహ = సమూహమునకు; దందహ్యమానులు = మిక్కిలి కాలిపోయినవారు; ఐ =
అయ్యి; గతాసులు = పోయిన ఊపిరి గలవారు; అయిన = ఐనట్టి; త్రిపుర = త్రిపురములలో;
నివాసులన్ = వసించెడివారిని; తెచ్చి = తీసుకొని వచ్చి; మహా = గొప్ప; యోగి =
యోగబలముగలవాడు; ఐన = అయిన; మయుండు = మయుడు; సిద్ధరస = అమృతపు;
కూపంబునన్ = బావిలో; వైచినన్ = వేయగా.

భావము:

అని ఇలా దేవతలు మొరపెట్టగా, పరమ భక్తవశంకరుడగు శంకరుడు కరుణించి, అభయహస్తం
ఇచ్చాడు. అవక్రపరాక్రమంతో ధనుస్సు చేతపట్టాడు. దివ్యమైన అగ్నేయాస్త్రం గురిపెట్టి త్రిపురాలపైకి

వేశాడు. ఆ బాణం వలన చండ ప్రచండమైన సూర్యమండలంలో వెలిగే కిరణాల సమూహాల వంటి అగ్నిశిఖలు సహస్రముఖాలుగా వెలువడి భూమ్యాకాశాలు నిండి, మండి, నిప్పులు తెప్పలు తెప్పలుగా కురుస్తూ త్రిపురాలను చుట్టుముట్టాయి. ఆ బాణాగ్ని శిఖల సందోహానికి దానవులు దహించుకు పోయి ప్రాణాలు విడిచారు. అప్పుడు మహాయోగి అయిన మయుడు తన యోగబలంతో, సిద్ధరసంతో నిండిన కూపంలో అసువులు బాసిన త్రిపుర వాసులైన అసురులను తెచ్చి వేశాడు.

7-398-క.

సిద్ధామృతరస మహిమను

శుద్ధమహావజ్రతుల్య శోభిత తను లై

వృద్ధిం బొందిరి దానవు

లుద్ధత నిర్హత పావకోపము లగుచున్.

టీకా:

సిద్ధ = యోగసిద్ధమైన; అమృత = అమృతపు; రస = ద్రవము యొక్క; మహిమను = ప్రభావముచేత;
 శుద్ధ = స్వచ్ఛమైన; మహా = గొప్ప; వజ్ర = వజ్రముతో; తుల్య = సమానమైన; శోభిత = ప్రకాశించెడి;
 తనులు = దేహములుగలవారు; ఐ = అయ్యి; వృద్ధింబొందిరి = పెంపొందిరి; దానవులు = రాక్షసులు;
 ఉద్ధతన్ = అతిశయముతో; నిర్హత = పిడుగులలోని; పావక = నిప్పులకు; ఉపములు =
 పోల్చదగినవారు; అగుచున్ = అగుచు.

భావము:

ఆ సిద్ధరస ప్రభావం వలన ఆ రక్కసులందరూ పునరుజ్జీవితులు అయ్యారు, వజ్రాల వంటి దృఢమైన దేహాలతో చిచ్చర పిడుగుల వలె బలసంపన్నులు అయ్యారు.

7-399-క.

కూపామృత రససిద్ధిని

ద్రవీతులై నిలిచి యున్న దేవాహితులన్

రూపించి చింత నొందెడు

గోపధ్వజుఁ జూచి చక్రి కుహనాన్వితుడై.

టీకా:

కూప = బావిలోని; అమృత = అమృతపు; రస = ద్రవము; సిద్ధిని = ఫలించుటచేత; దీపితులు = ప్రకాశించెడివారు; ఐ = అయ్యి; నిలిచి = బతికి; ఉన్న = ఉన్నట్టి; దేవాహితులన్ = రాక్షసులను; రూపించి = కనిపెట్టి; చింతన్ = విచారమును; ఒందెడు = పొందుచున్న; గోపధ్వజునిన్ = పరమశివుని {గోపధ్వజుడు - గోప (వృషభము) ధ్వజము (జండా) గా గలవాడు, శివుడు}; చూచి = చూసి; చక్రి = విష్ణుమూర్తి {చక్రి - చక్రాయుధము ధరించువాడు, విష్ణువు}; కుహన = మాయావిలాసముతో; ఆన్వితుండు = కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి.

భావము:

మయుని సిద్ధరస కూపం ప్రభావం వల్ల రాక్షసులు ఇలా ప్రబలి విజృంభించటం, తన బాణశక్తి వ్యర్థం కావటం తెలిసి మహాశ్వరునకు బాధ కలిగింది. తన పరాక్రమానికి కళంకం ఏర్పడిందని, తన కీర్తికి మచ్చ కలిందని చింతించాడు. విష్ణుమూర్తి ఇది తెలుసుకుని ఉపాయం ఆలోచించాడు. మాయగాళ్ళను మాయల తోటి మట్టుపెట్టాలని నిశ్చయించుకున్నాడు

7-400-శా.

ఉత్సాహంబున నొక్క పాడిమొదవై యూధంబు పూణించుచున్

వత్సంబై తనవెంట బ్రహ్మ నడవన్ వైకుంఠుఁ డేతెంచి యు

ద్యత్సత్సంబునఁ గూపమధ్య రసముం ద్రావెన్ విలోకించుచుం

దత్సైభాగ్యనిమగ్ను లై మఱచి రా దైత్యుల్ నివారింపఁగన్.

టీకా:

ఉత్సాహంబునన్ = వేడుకతో; ఒక్క = ఒక; పాడి = పాలిచ్చెడి; మొదవు = ఆవు; ఐ = అయ్యి;

ఉధంబున్ = పొదుగును; పూణించుచున్ = మూర్ఛినుచు; వత్సంబు = దూడ; ఐ = అయ్యి; తన =

తన; వెంటన్ = కూడ; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; నడవన్ = నడచిరాగా; వైకుంఠండు = విష్ణుమూర్తి;
 ఏతెంచి = వచ్చి; ఉద్యత్సత్త్వంబునన్ = గొప్ప గడుసుదనముతో; కూప = బావి; మధ్య = లోనున్న;
 రసమున్ = సిద్ధరసమును; త్రావెన్ = తాగివేసెను; విలోకించుచన్ = చూచునుండి; తత్ = దాని;
 సౌభాగ్య = చక్కదనమునందు; నిమగ్నులు = తగుల్కొన్నవారు; ఐ = అయ్యి; మఱచిరి =
 మరచిపోయిరి; ఆ = ఆ; దైత్యుల్ = రాక్షసులు; నివారింపగన్ = అడ్డగించుటను.

భావము:

విష్ణుమూర్తి ఉత్సాహవంతమైన అందమైన పాడి ఆవు అయ్యాడు. బ్రహ్మదేవుడు ఆ పాడి ఆవు
 పొదుగు చుంబించే చిన్నారి ఆవుదూడగా మారాడు. ఆ ఆవుదూడలు జగన్మోహనంగా ఉన్నాయి.
 అవి మెల్లమెల్లగా వచ్చి ఆ సిద్ధబావిలోని సిద్ధరసం త్రాగుతున్నాయి. దానిని కాపలా కాస్తున్న
 రాక్షస భటులు వాటి అందచందాలు చూస్తూ వాటిని తోలటమే మరచిపోయారు. ఆవు దూడలు
 ఆ కూపంలోని సిద్ధరసం అంతా పూర్తిగా త్రాగేశాయి.

7-401-వ.

ఇట్లు విష్ణుండు మోహనాకారంబున ధేను వయి వచ్చి త్రిపుర మధ్య కూపామృతరసంబు ద్రావిన
 నెటింగి శోకాకులచిత్తులయిన రసకూపపాలకులం జూచి మహాయోగి యైన మయుండు
 వెఱగుపడి దైవగతిం జింతించి శోకింపక యిట్లనియె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; విష్ణుండు = విష్ణుమూర్తి; మోహన = మోహింజేసిడి; ఆకారంబునన్ =
 ఆకారముతో; ధేనువు = ఆవు; అయి = అయ్యి; వచ్చి = వచ్చి; త్రిపుర = త్రిపురముల; మధ్య = నడిమి;
 కూప = బావియందలి; అమృత = అమృతపు; రసంబు = ద్రవమును; త్రావినన్ = తాగేయగా; ఎటింగి
 = తెలిసికొని; శోక = దుఃఖముచే; ఆకుల = కలతబారిన; చిత్తులు = మనసులుగలవారు; అయిన =
 ఐన; రస = అమృతరసపు; కూప = బావి; పాలకులన్ = కాపలాదారులను; చూచి = చూసి; మహా =
 గొప్ప; యోగి = యోగబలముగలవాడు; ఐన = అయిన; మయుండు = మయుడు; వెఱగుపడి =
 ఆశ్చర్యపోయి; దైవగతిన్ = విధివిలాసమును; చింతించి = విచారించి; శోకింపక = దుఃఖింపక; ఇట్లు
 = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా విష్ణుమూర్తి మోహనాకారంలో పాడిఆవుగా వచ్చి త్రిపురాల మధ్య గల బావిలోంచి సిద్ధరసం అంతా త్రాగేసిన విషయం తెలుసుకుని, ఆ కూపపాలకులు గుండెలు బాదుకుని దుఃఖించారు. వారిని చూసి మహాయోగి అయిన మయుడు జరిగినది తెలుసుకుని ఆశ్చర్యపోయాడు. అది విధివిలాసంగా గ్రహించి దుఃఖించక ఇలా అన్నాడు.

7-402-ఆ.

"అమరు లైన దనుజు లైనను నరు లైన

నెంత నిపుణు లైన నెవ్వరైన

దైవికార్థచయముఁ తప్పింపఁగా లేరు

వలదు దనుజులార! వగవ మనకు."

టీకా:

అమరులు = దేవతలు {అమరులు - మరణములేనివారు, దేవతలు}; ఐనన్ = అయినను; దనుజులు = రాక్షసులు {దనుజులు - కశ్యపునకు దనువు యందు కలిగిన సంతానము, రాక్షసులు}; ఐనను = అయినను; నరులు = మానవులు; ఐనన్ = అయినను; ఎంత = ఎంత; నిపుణులు = నేర్పరులు; ఐనన్ = అయినను; ఎవ్వరు = ఎవరు; ఐనన్ = అయినను; దైవిక = దైవమువలన ప్రాప్తించెడి; అర్థ = విషయముల; చయమున్ = సమూహములను; తప్పింపగా = తొలగించుటకు; లేరు = సమర్థులుకారు; వలదు = వద్దు; దనుజులారా = రాక్షసులూ; వగవన్ = దుఃఖపడుటకు; మన = మన; కున్ = కు.

భావము:

"రక్కసుల్లారా! దైవేచ్ఛ ఇలా ఉంది కాబోలు. దైవేచ్ఛను తప్పించటం ఎవరి తరమూ కాదు. అమరులైనా, అసురులైనా నరులైనా ఎంతటివారైనా విధివిలాసాన్ని మార్చలేరు కదా. దీనికి మనం దుఃఖించరాదు."

7-403-వ.

అని పలికె; నంత విష్ణుండు నైజంబు లైన ధర్మవిజ్ఞానవిద్యాతపో విరక్తి సమృద్ధి
క్రియాశక్తివిశేషంబుల శంభునికిఁ బ్రాధాన్యంబు సమర్పించి రథసూత కేతు వర్మ బాణాసన
ప్రముఖ సంగ్రామ సాధనంబులు చేసినం గైకొని.

టీకా:

అని = అని; పలికె = చెప్పెను; అంతన్ = అంతట; విష్ణుండు = విష్ణుమూర్తి; నైజంబులు = తనవి; ధర్మ
= న్యాయము; విజ్ఞాన = విజ్ఞానము; విద్య = విద్య; తపన్ = తపస్సు; విరక్తి = వైరాగ్యము; సమృద్ధి =
నిండుదనము; క్రియాశక్తి = కర్మసామర్థ్యముల; విశేషంబులన్ = అతిశయములను; శంభునికి =
శివునికి; ప్రాధాన్యంబు = ముఖ్యత్వము; సమర్పించి = ఇచ్చి; రథ = రథము; సూత = సారథి; కేతు =
జండా; వర్మ = డాలు; బాణాసన = విల్లు; ప్రముఖ = మొదలైన; సంగ్రామ = యుద్ధ; సాధనంబులు =
పరికరములు; చేసినన్ = కలిగించగా; గైకొని = చేపట్టి.

భావము:

ఇలా పలికి మయుడు రాక్షసులను ఓదార్చాడు. అటుపిమ్మట విష్ణువు తన సహజశక్తులైన ధర్మం,
జ్ఞానం, విద్య, తపస్సు, సమృద్ధి, క్రియాశక్తి విశేషాలతో రథం, సారథి, కేతనం, కవచం, విల్లు, అమ్ములు
మున్నగు యుద్ధసామగ్రి అంతా సమకూర్చాడు. రథికుడైన శివుడు స్వీకరించాడు.

7-404-మ.

శరి యై కార్ముకి యై మహాకవచి యై సన్నాహి యై వాహి యై
సరథుండై సనియంత యై సబలుండై సత్యేతనచ్చత్రుఁ డై
పరమేశుం డొక బాణమున్ విడిచెఁ దద్బాణానలజ్వాలలం
బురముల్ కాలె ఛటచ్చటధ్వని నభోభూమధ్యముల్ నిండగన్.

టీకా:

శరి = బాణముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; కార్ముకి = విల్లుధరించినవాడు; ఐ = అయ్యి; మహా = గొప్ప;
కవచి = డాలుధరించినవాడు; ఐ = అయ్యి; సన్నాహి = పూనికగలవాడు; ఐ = అయ్యి; వాహి =

వాహనమెక్కినవాడు; ఐ = అయ్యి; సరథుండు = రథముకూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; సనియంత = రథసారథికూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; సబలుడు = సైన్యముతో కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; స = మంచి; కేతన = జండా; ఛత్రుడు = గొడుగులుగలవాడు; ఐ = అయ్యి; పరమేశుండు = పరమశివుడు; ఒక = ఒక; బాణమున్ = బాణమును; విడిచెన్ = ప్రయోగించెను; తత్ = ఆ; బాణ = బాణము యొక్క; అనల = అగ్ని; జ్వాలన్ = మంటలలో; పురముల్ = పురములు; కాలెన్ = కాలిపోయెను; ఛటఛట = ఛటఛట మనియెడి; ధ్వని = శబ్దము; నభః = ఆకాశము; భూ = భూమి; మధ్యముల్ = మధ్యప్రదేశములు; నిండగన్ = నిండిపోగా.

భావము:

పరమశివుడు కవచం ధరించాడు, విల్లు పట్టుకున్నాడు. అమ్మ అందుకున్నాడు. రథం నడపటానికి సారథి, జండా, గొడుగు, సైన్యం అన్నీ సిద్ధం అయ్యాయి. పరమేశ్వరుడు రథం అధిరోహించాడు. సర్వసన్నాహాలతో యుద్ధానికి సిద్ధం అయ్యాడు. ఒక బాణాన్ని గురిచూసి ప్రయోగించాడు. ఆ బాణం నుండి అగ్ని జ్వాలలు వెలువడి చెలరేగాయి. ఆ మహా బాణాగ్ని జ్వాలలలో ఆ త్రిపురాలు మూడూ ఒక్కసారిగా భగ్గువ మండిపోయాయి. ఛటఛట ధ్వనులు చెలరేగి భూమ్యాకాశాల మధ్యభాగం అంతా నిండిపోయింది.

7-405-వ.

ఇట్లు హరుండు దురవగాహంబు లైన త్రిపురంబుల నభిజిన్మహార్తంబున భస్మంబు చేసి కూల్చిన, నమర గరుడ గంధర్వ సాధ్య యక్ష వల్లభులు వీక్షించి జయజయశబ్దంబులు జేయుచుఁ గుసుమ వర్షంబులు వర్షించిరి; ప్రజలు హర్షించిరి; బ్రహ్మాదులు గీర్తించి; రప్పరసలు నర్తించిరి; దివ్య కాహళ దుందుభి రవంబులును మునిజనోత్సవంబులును బ్రచురంబు లయ్యె; నిట్లు విశ్వజనీనం బగు త్రిపురాసురసంహారంబున నఖిలలోకులును సంతసిల్లి యుండ; నయ్యవసరంబున.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; హరుండు = పరమ శివుడు; దురవగాహంబులు = చొరశక్యముగానివి; ఐన = అయిన; త్రి = మూడు; పురంబులన్ = పురములను; అభిజిన్మహార్తంబునన్ = మిట్టమధ్యాహ్నము (అభిజిన్మహార్తము - పగలు (సూర్యోదయమునుండి) పద్నాలుగు గడియల (సుమారు 14x30ని.

అనగా ఒంటిగంట) సమయము, మిట్టమధ్యాహ్నము; భస్మము = బూడిద; చేసి = చేసి; కూల్చినన్ = నాశనముచేయగా; అమర = దేవతల; గరుడ = గరుడుల; గంధర్వ = గంధర్వుల; సాధ్య = సాధ్యుల; యక్ష = యక్షుల; వల్లభులు = ప్రభువులు; వీక్షించి = చూసి; జయజయ = జయజయ యనెడి; శబ్దంబులు = ధ్వానంబులు; చేయుచున్ = చేయుచు; కుసుమ = పూల; వర్షంబులు = వానలు; వర్షించిరి = కురిసిరి; ప్రజలు = లోకులు; హర్షించిరి = సంతోషించిరి; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆదులు = మొదలగువారు; కీర్తించిరి = నుతించిరి; అప్పరసలు = అప్పరసలు; నర్తించిరి = నాట్యములుచేసిరి; దివ్య = దివ్యమైన; కాహళ = కాహళుల; దుందుభి = దుందుభుల; రవంబులును = శబ్దములు; మునిజనుల = మునులయొక్క; ఉత్సవంబులునున్ = వేడుకలు; ప్రచురంబులు = వెల్లడి; అయ్యెన్ = అయ్యెను; ఇట్లు = ఈ విధముగ; విశ్వజనీనంబు = ఎల్లజనులకు మేలుకొరకైనది; అగు = అయిన; త్రిపుర = త్రిపురములందలి; అసుర = రాక్షసులను; సంహారంబునన్ = నాశనమువలన; అఖిల = సమస్తమైన; లోకులును = ప్రజలు; సంతసిల్లి = సంతోషించి; ఉండన్ = ఉండగా; ఆ = ఆ; అవసరంబునన్ = సమయములో.

భావము:

అలా మహాదేవుడు దుర్భేధ్యాలయిన త్రిపురాలను మిట్టమధ్యాహ్న సమయంలో భస్మం చేసి కూల్చివేశాడు; ఇది చూసి దేవతలూ, గరుడలూ, గంధర్వులూ, సిద్ధులూ, సాధ్యులూ, యక్ష నాయకులు జయజయ నినాదాలు చేశారు; పూలవానలు కురిపించారు; బ్రహ్మదేవుడు మున్నగు వారంతా హరుని హర్షంతో ప్రస్తుతించారు; అప్పరసలు ఆనందంతో ఆడారు; మునిజనులు ఉత్సవం జరుపుకున్నారు; దివ్య కాహళుల, దుందుభుల శబ్దాలు మిన్నముట్టాయి; ఇలా పరమేశ్వరుడు విశ్వకల్యాణకర మగునట్లు త్రిపురాసుర సంహారం చేయటంతో సకల లోకాల లోని ప్రజలూ సంతసించారు

7-406-ఆ.

తృణకణముల భంగి ద్రిపురంబుల దహించి

పరముఁ డవ్యయుండు భద్రయశుఁడు

శివుఁడు పద్మజాది జేగీయమానుఁ డై

నిజనివాసమునకు నెమ్మిఁ జనియె.

టీకా:

తృణ = గడ్డి; కణముల = పోచల; భంగిన్ = వలె; పురంబులన్ = పురములను; దహించి = కాలేసి;
పరముడు = శ్రేష్ఠుడు; అవ్యయుండు = నాశములేనివాడు; భద్రయశుడు = శుభకీర్తిగలవాడు; శివుడు
= పరమశివుడు; పద్మజ = బ్రహ్మదేవుడు; ఆది = మొదలగువారిచే; జేగీయమానుడు =
స్తుతింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; నిజనివాసమున్ = తనతావు (కైలాసము)న; కున్ = కు; నెమ్మిన్ =
ప్రీతితో; చనియె = వెళ్ళెను.

భావము:

అగ్ని దేవుడు ఎండుగడ్డిని దహించినంత సుళువుగా; శాశ్వతుడు, భద్రయశుడు అయిన
పరమేశ్వరుడు త్రిపురాలను కాలివేశాడు; పద్మసంభవు డైన బ్రహ్మదేవుడు మున్నగువారి పూజ
లందుకుని తన నివాసమైన కైలాసానికి వెళ్ళాడు.

7-407-వ.

ఇట్లు నిజమాయా విశేషంబున మర్త్యలోకంబున విడంబించుచున్న విష్ణుని
పరాక్రమవిధానంబులు మునిజన వంద్యమానంబు లై సకల లోక కల్యాణ ప్రధానంబు లై
యుండు" ననిన విని నారదునకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; నిజ = తన; మాయ = మాయ; విశేషంబునన్ = అతిశయముచేత; మర్త్య =
మానవ; లోకంబునన్ = లోకమున; విడంబించుచున్న = విరాజిల్లుతున్న; విష్ణుని = విష్ణుమూర్తి
యొక్క; పరాక్రమ = పరాక్రమ; విధానంబులు = గతులు; ముని = మునులైన; జన = వారిచే;
వంద్యమానంబులు = మొక్కుబడినవి; ఐ = అయ్యి; సకల = సమస్తమైన; లోక = లోకములకు; కల్యాణ
= మంగళ; ప్రధానంబులు = కలిగించెడివి; ఐ = అయ్యి; ఉండున్ = ఉండును; అనినన్ = అనగా; విని
= విని; నారదున్ = నారదుని; కున్ = కి; ధర్మనందనుండు = ధర్మరాజు; ఇట్లు = ఇలా; అనియె =
పలికెను.

భావము:

ఇలా తన మాయా విశేషాలతో విష్ణుమూర్తి మానవలోకంలో విరాజిల్లు తున్నాడు. ఆ శ్రీహరి పరాక్రమ గతులు మునిజనులకు స్తుతిపాత్రాలు. లోక కల్యాణ కారకాలు." అని నారదుడు ధర్మరాజునకు తెలియజెప్పాడు. అప్పుడు ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు.

సప్తమ స్కంధము : వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు

7-408-సీ.

"అనఘాత్మా! సకల వర్ణాశ్రమాచార స-

మ్మత ధర్మ మెయ్యది మానవులకు?

నే ధర్మమున నరుం డీధ విజ్ఞానము-

భక్తియుఁ బ్రాపించుఁ? బద్మజునకు

సాక్షాత్సుతుండవు పర్వజ్ఞుడవు నీకు-

నెఱుఁగరానిది ధర్మ మింత లేదు;

నారాయణపరాయణ స్వాంతు లనఘులు-

శాంతులు సదయులు సాధువృత్తి

7-408.1-ఆ.

మెఱయుచున్న ఘనులు మీవంటి వా రెద్ది

పరమధర్మ మనుచు భక్తిఁ దలఁతు

రట్టి ధర్మరూప మఖిలంబు నెఱిఁగింపు;

వినఁగ నిచ్చ గలఁడు విమలచరిత!"

టీకా:

అనఘాత్మా = పుణ్యాత్మా; సకల = అఖిలమైన; వర్ణ = చాతుర్వర్ణముల {చాతుర్వర్ణములు - 1బ్రాహ్మణ 2క్షత్రియ 3వైశ్య 4శూద్ర వర్ణములు}; ఆశ్రమ = చతురాశ్రమముల {చతురాశ్రమములు -

1బ్రహ్మచర్యము 2గార్హస్థ్యము 3వానప్రస్థము 4సన్యాసము; ఆచార = ఆచారవ్యవహారములు;
 సమ్మత = అంగీకారయోగ్యమైన; ధర్మము = పద్ధతులు; ఎయ్యది = ఏది; మానవుల్ = నరుల
 {మానవులు - మనువువలన పుట్టినవారు, నరులు}; కున్ = కు; ఏ = ఎట్టి; ధర్మమున =
 ధర్మమునాచరించుటచే; నరుండు = మానవుడు; ఇద్ధ = మేలైన; విజ్ఞానమున్ = విజ్ఞానమును;
 భక్తియు = భక్తి; ప్రాపించున్ = పొందును; పద్మజన్ = బ్రహ్మదేవుని; కున్ = కి; సాక్షాత్ = స్వయముగ;
 సుతుండవు = కొడుకువు; సర్వ = సర్వమును; అజ్ఞాడవు = తెలిసినవాడవు; నీ = నీ; కున్ = కు; ఎఱుగ
 = తెలిసికొనుటకు; రానిది = అలవికానిది; ధర్మము = సదాచారము; ఇంతన్ = కొంచముకూడ; లేదు
 = లేదు; నారాయణ = విష్ణుని యందు; పరాయణ = తత్పరులైన; స్వాంతులు = మనసుగలవారు;
 అనఘులు = పుణ్యులు; శాంతులు = నిత్యశమసంపన్నులు; సదయులు = కరుణగలవారు;
 సాధువృత్తిన్ = సద్వర్తనమున.

మెఱయుచున్న = ప్రకాశించుచున్న; ఘనులు = గొప్పవారు; మీ = మీ; వంటి = లాంటి; వారు = వారు;
 ఎద్ది = ఏదయితే; పరమ = మేలైన; ధర్మము = స్వభావము; అనుచున్ = అనుచు; భక్తిన్ = భక్తితో;
 తలతురు = భావించెదరో; అట్టి = అటువంటి; ధర్మ = ధర్మముయొక్క; రూపము = రీతి; అఖిలంబున్
 = అంతయును; ఎఱిగింపుము = తెలుపుము; వినగన్ = వినుటకు; ఇచ్చ = కోరిక; కలదు = కలిగినది;
 విమల = స్వచ్ఛమైన; చరిత = నడవడికగలవాడ.

భావము:

“పుణ్యాత్మా! నీవు సాక్షాత్తు పద్మసంభవుడైన బ్రహ్మదేవుని మానస పుత్రుడవు. స్వచ్ఛమైన
 నడవడిక కలవాడవు. సర్వదా నారాయణ చరణ స్మరణ పరాయణుడవు. శాంతమూర్తివి.
 దయాహృదయుడవు. సర్వజ్ఞుడవు. సకల ధర్మాలూ, ఆచార వ్యవహారాలూ నీకు తెలుసు. నీవు
 ఎరుగని ధర్మం లేదు. అన్ని వర్ణాల వారికి పనికివచ్చే ఉత్తమమైన ధర్మం ఏది? ఏ ధర్మం ఆచరిస్తే
 మానవునికి నిర్మలమైన భక్తి జ్ఞానాలు ప్రాప్తం అవుతాయి? తమ వంటి వారు ఏది ఉత్తమ ధర్మం
 అని భావిస్తారు? అటువంటి ధర్మస్వరూపాన్ని వివరంగా చెప్పండి. నాకు వినాలని కుతూహలంగా
 ఉంది.

అనిన నారదుండు ధర్మరాజుం జూచి "దాక్షాయణి యందు నిజాంశంబున నవతరించి భువన శోభనంబు కొఱకు బదరికాశ్రమంబునఁ దపోనిరతుండయి యున్న నారాయణునివలన సనాతనంబగు ధర్మంబు వింటి; నది చెప్పెద; సకల వర్ణంబుల జనులకు సత్యంబును, దయయును, నుపవాసాది తపంబును, శౌచంబును, సైరణయును, సదసద్వివేకంబును, మనోనియమంబును, బహిరింద్రియ జయంబును, హింసలేమియును, బ్రహ్మచర్యంబును, దానంబును, యథోచితజపంబును, సంతోషంబును, మార్దవంబును, సమదర్శనంబును, మహాజనసేవయు, గ్రామ్యంబులయిన కోరికలు మానుటయు, నిష్ఫలక్రియలు విడుచుటయు, మితభాషిత్యంబును, దేహంబు గాని తన్ను వెదకికొనుటయు, నన్నోదకంబులు ప్రాణులకుం బంచి యిచ్చుటయుఁ, బ్రాణులందు దేవతాబుద్ధియు, నాత్మబుద్ధింజేయుటయు, శ్రీనారాయణచరణస్మరణ కీర్తన శ్రవణ సేవార్చన నమస్కార దాస్యాత్మసమర్పణ సఖ్యంబు లనియెడి త్రింశల్లక్షణంబులు గలుగ వలయు; నందు సత్కులాచారుం డయి మంత్రవంతంబు లయిన గర్భాదానాదిసంస్కారంబు లవిచ్ఛిన్నంబులుగాఁ గలవాఁడు ద్విజుండు ద్విజునకు యజన యాజనాధ్యయ నాధ్యాపన దానప్రతిగ్రహంబు లను షట్కర్మంబులు విహితంబులు రాజనకుఁ బ్రతిగ్రహ వ్యతిరిక్తంబు లయిన యజనాది కర్మంబులయిదును బ్రజాపాలనంబును బ్రాహ్మణులుగానివారివలన దండశుల్కాదులు గొనుటయు విహిత కర్మంబులు; వైశ్యునికిఁ గృషి వాణిజ్య గోరక్షణాది కర్మంబులును బ్రాహ్మణకులానుసరణంబులును విహితంబులు; శూద్రునకు ద్విజ శుశ్రూష జేయవలయు.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; నారదుండు = నారదుడు; ధర్మరాజున్ = ధర్మరాజును; చూచి = చూసి; దాక్షాయణి = మూర్తిదేవి {దాక్షాయణి - దక్షునికూతురు, మూర్తిదేవి}; అందున్ = అందు (ధర్మునకు); నిజ = తన; అంశంబునన్ = కళతోటి; అవతరించి = జనించి; భువన = జగత్తునకు; శోభనంబు = మంగళము; కొఱకు = కోసము; బదరిక = బదరిక యనెడి; ఆశ్రమంబునన్ = ఆశ్రమములో; తపస్ = తపస్సునందు; నిరతుండు = లగ్నమైన చిత్తము గలవాడు; అయి = అయ్యి; ఉన్న = ఉన్నట్టి; నారాయణుని = నారాయణుడు అను ఋషి; వలన = వలన; సనాతనంబు = శాశ్వతము, పురాతనము; అగు = అయిన; ధర్మంబున్ = ధర్మము; వింటిని = వినియున్నాను; అది = దానిని; చెప్పెదన్ = చెప్పెదను; సకల = అన్ని; వర్ణంబుల = కులముల; జనుల్ = వారి; కున్ = కి; సత్యంబును

= సత్యము నందు నిష్ఠ; దయ = కరుణ; ఉపవాస = నిరాహారవ్రతము; ఆది = మొదలగు; తపంబును
 = తపస్సులు; శౌచంబును = సదాచారము; సైరణయును = ఓరుపు; సదసద్వివేకంబును =
 మంచిచెడ్డల యెరుక; మనః = మనసును; నియమంబును = వశమున నుంచుకొనుట;
 బహిరింద్రియ = వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలను; జయంబును = లోబరచుకొనుట; హింస =
 చంపుట, బాధించుట; లేమియును = లేకపోవుట; బ్రహ్మచర్యంబును = బ్రహ్మత్వ మందలి తలపు;
 దానంబును = దానము నిచ్చుట; యథోచిత = దేశకాలములకు తగినట్లు; జపంబును =
 జపముచేయుట; సంతోషంబును = తృప్తి; మార్దవంబును = మృదుస్వభావము; సమదర్శనంబును
 = సర్వసమత్వభావనము {సమదర్శనము - సర్వభూతములను సమముగ చూచుట, ఆత్మీయ
 పరకీయ భ్రాంతి లేకుండుట}; మహా = గొప్ప; జన = వారి; సేవయు = సేవించుట; గ్రామ్యంబులు =
 తుచ్ఛములు; అయిన = ఐన; కోరికలు = కోరికలు; మానుటయు = వదలివేయుట; నిష్ఠలు =
 ప్రయోజనములేని; క్రియలు = పనులు; విడుచుట = విడిచిపెట్టుట; మిత = మిత్రమీరక, తక్కువగా;
 భాషిత్యంబును = మాట్లాడుట; దేహంబుగాని = దేహముకంటె వేరైన; తన్ను = తనస్వరూపమున;
 వెదకికొనుట = అన్వేషించుకొనుట; అన్న = ఆహారము; ఉదకంబులు = నీరు (పానీయములు);
 ప్రాణుల్ = జీవుల; కున్ = కు; పంచియిచ్చుట = పంచిపెట్టుట; ప్రాణుల్ = జీవుల; అందున్ = ఎడల;
 దేవతా = దైవత్వముదర్శించెడి; బుద్ధి = భావన; ఆత్మబుద్ధిన్ = ఆత్మభావన, అభేదబుద్ధి;
 చేయుటయున్ = చేయుట; శ్రీ = శ్రీ; నారాయణ = హరి; చరణ = పాదములను; స్మరణ =
 స్మరించుకొనుట; కీర్తన = సంకీర్తనము; శ్రవణ = తత్కథాశ్రవణము; సేవ = కైంకర్యము; అర్చన =
 పూజ; నమస్కార = నమస్కరించుట; దాస్య = కొలచుట; ఆత్మసమర్పణ = తనను
 సమర్పించుకొనుట; సఖ్యంబులు = చెలిమిచేయుట; అనియెడి = అనెడి; త్రింశత్ = ముప్పది;
 లక్షణంబులున్ = లక్షణములు; కలుగవలయున్ = ఉండవలెను; అందున్ = వానిలో; సత్ = మంచి;
 కుల = కులము; ఆచారుండు = ఆచారములుగలవాడు; అయి = అయ్యి; మంత్రవంతంబులు =
 మంత్రపూతములు; అయిన = ఐన; గర్భాదానాదిసంస్కారంబుల్ = షోడశకర్మములు (16)
 {షోడశకర్మములు - 1గర్భాదానము 2పుంసవనము 3సీమంతము 4జాతకర్మము 5నామకరణము
 6అన్నప్రాశనము 7చౌలము 8ఉపనయనము 9ప్రాజాపత్యము 10సౌమ్యము 11ఆగ్నేయము
 12వైశ్వదేవము 13గోదానము 14సమావర్తము 15వివాహము 16అంత్యకర్మము}; అవిచ్ఛన్నంబు =
 ఎడతెగనివి; కాన్ = అగునట్లు; కలవాడు = చేయబడి యున్నవాడు; ద్విజుండు = బ్రాహ్మణుడు
 {ద్విజుడు - ద్వి (రెండు) జడు (జన్మములు గలవాడు), బ్రాహ్మణుడు}; ద్విజున్ = బ్రాహ్మణున; కున్ =

కు; యజన = యజ్ఞముచేయుట; యాజన = యజ్ఞముచేయించుట; అధ్యయన = వేదశాస్త్రములు చదువుట; అధ్యాపన = చదివించుట; దాన = దానమునిచ్చుట; ప్రతిగ్రహంబులు = దానము తీసుకొనుట యనెడి; షట్కర్మంబులున్ = ఆరుకర్మలు; విహితంబులు = శాస్త్రముచే విధింపబడినవి; రాజన్ = రాజన; కున్ = కు; ప్రతిగ్రహ = దానముపుచ్చుకొనుట; వ్యతిరిక్తంబులు = తప్పించి మిగిలినవి; అయిన = ఐన; యజన = యజ్ఞముచేయుట; ఆది = మొదలగు; కర్మంబులు = కర్మలు; అయిదును = ఐదు (5); బ్రాహ్మణులుగాని = బ్రాహ్మణులుకానట్టి; వారి = జనుల; వలన = నుండి; దండ = దండనలు, శిక్షలు; శుల్క = సుంకములు, పన్నులు; ఆదులు = మొదలైనవి; కొనుట = తీసుకొనుట; విహిత = విధింపబడిన; కర్మంబులు = ధర్మములు; వైశ్యుని = వైశ్యుని; కిన్ = కి; కృషి = వ్యవసాయము; వాణిజ్య = వ్యాపారము; గోరక్షణ = పశుపాలన; ఆది = మొదలగు; కర్మంబులును = పనులు; బ్రాహ్మణకుల = బ్రాహ్మణకులమును; అనుసరణంబులును = అనుసరించుటలు; విహితంబులు = చేయదగినవి; శూద్రున్ = శూద్రుని; కున్ = కి; ద్విజ = రెండు జన్మలు కల వారు, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య వర్ణములవారల, సంస్కృత తెలుగు నిఘంటువులు, వావిళ్ళ, ముదిగొండ; శుశ్రూష = సేవించుట; చేయవలయు = చేయదగును.

భావము:

అని ధర్మరాజు నారదుడిని అడిగాడు. అంతట నారదమహర్షి ఇలా చెప్పాడు “పూర్వం దక్షప్రజాపతికి నారాయణుడు తన అంశతో అవతరించాడు. లోకక్షేమం కోసం బదరికా వనంలో తపోదీక్షలో ఉండగా నారాయణుడు ఈ సనాతన ధర్మమును నాకు వివరించాడు. అలా విన్నది నీకు వివరిస్తాను. అవి:-

(అ) సకల జనుల త్రింశతి లక్షణములు (30) (ఇవి అన్ని వర్ణముల వారూ ఆచరించవలసిన

ధర్మములు) :- (1)సత్యము (2)దయ (3)ఉపవాసాది తపము (4)శౌచము (5)స్నైరణ

(6)సదసద్వివేకము (7)మనోనియమము (8)బహిరింద్రియ జయము (9)హింస లేమి

(10)బ్రహ్మచర్యము (11) దానము (12)యథోచిత జపము (13)సంతోషము (14)మార్దవము

(15) సమదర్శనము (16)మహాజన సేవ (17)గ్రామ్యకోరికలు (18)నిష్ఠల క్రియలు విడుచుట

(19)మితభాషిత్యము (20)దేహముగాని తన్ను వెదకికొనుట (21)అన్నోదకంబులు ప్రాణులకు

పంచి యిచ్చుట (22)ప్రాణులందు దైవత్వ బుద్ధి (23)యాత్మబుద్ధి చేయుట

(24)శ్రీనారాయణచరణ స్మరణ, కీర్తనము, శ్రవణము, సేవ (25)అర్చన (26)నమస్కారము

(27)దాస్యము (28)ఆత్మసమర్పణము (29)సఖ్యము (30)చెలిమి కలిగి ఉండుట

(అ) బ్రాహ్మణుని లక్షణములు - ఈ త్రింశతి (30) లక్షణాలు కలిగి, (31) సత్కులాచారములు కలిగి ఉండుట మరియు (32) మంత్రపూతములు అయిన గర్భాదానిది సంస్కారములు కలిగి ఉండుట.

(1) బ్రాహ్మణుడు ఆచరించవలసిన పట్కర్మములు :- 1. యజన - యజ్ఞములు చేయుట 2.

యాజన - యజ్ఞములు చేయించుట 3. అధ్యయన - వేదశాస్త్రములు అధ్యయనము (చదువులు చదువుకొనుట) 4. అధ్యాపన - చదువులు చెప్పుట 5. దాన - దానములు చేయుట 6.

ప్రతిగృహము - దానములు పుచ్చుకొనుట

(2) క్షత్రియుడు ఆచరించవలసిన ఏడు కర్మములు :- 1. యజన - యజ్ఞములు చేయుట 2.

యాజన - యజ్ఞములు చేయించుట 3. అధ్యయన - వేదశాస్త్రములు అధ్యయనము (చదువులు చదువుకొనుట) 4. అధ్యాపన - చదువులు చెప్పుట 5. దాన - దానములు చేయుట 6.

ప్రజాపాలన - రాజ్యమును పాలించుట 7. దండశుల్కాదులు - బ్రహ్మణులు కానివారి నుండి దండుగలు, పన్నులు వసూలు చేయుట,

(3) వైశ్యుడు ఆచరించవలసిన మూడు కర్మములు :- 1. కృషి - వ్యవసాయము 2. వాణిజ్యము - వ్యాపారము 3. గోరక్షణ - పశుపాలన

(4) శూద్రుడు ఆచరించవలసిన ఒక కర్మము :- 1. ద్విజ శుశ్రూష - బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య వర్ణముల వారి సేవ

7-410-సీ.

విను కర్షణాదికవృత్తికంటెను మేలు-

యాచింపనొల్లని యట్టివృత్తి;

ప్రాప్తంబు గైకొని బ్రతుకుకంటెను లెస్స-

యనుదినంబును ధాన్య ముడిగికొనుట;

యాయవారముకంటె నధిక కళ్యాణంబు-

పటిగ యెన్నుల ధాన్యభక్షణంబు;

శిలవృత్తికంటెను శ్రేయ మాపణముల-

బుడ్డగింజలు దిని బ్రదుకుఁ గనుట

7-410.1-ఆ.

ఎడరుచోట నృపతి క్షీనాల్గువృత్తులు

దగు; బ్రతిగ్రహంబు దగదు; తలప

నాపదవసరముల నధముఁ డెక్కువజాతి

వృత్తి నున్న దోషవిధము గాదు.

టీకా:

విను = వినుము; కర్షణ = కర్షక {కర్షణవృత్తి - పొలము దున్ని జీవించెడి జీవిక, కర్షకవృత్తి}; ఆదిక = మొదలగు; వృత్తి = జీవికల; కంటెను = కంటి; మేలు = ఉత్తమము; యాచింపనొల్లని = ఒకరిని అడుగని; అట్టి = అటువంటి; వృత్తి = జీవిక; ప్రాప్తంబున్ = తనకు లభించినదానిని; కైకొని = తీసుకొని; బ్రతుకు = జీవించుట; కంటెను = కంటి; లెస్స = మంచిది; అనుదినంబును = ప్రతిదినము; ధాన్యము = ధాన్యమును; అడిగికొనుట = యాచించుట, ముష్టి; యాయవారము = ధాన్యపు ముష్టి; కంటెను = కంటి; అధిక = ఎక్కువ; కల్యాణంబు = శ్రేయము; పటిగయెన్నుల = కోసేసినచేలోరాలినయెన్నుల; ధాన్య = ధాన్యముగింజలు; భక్షణంబు = తినుట; శిలవృత్తి = పరిగలేరుకొనెడి; శ్రేయము = మేలైనది; మాపణములన్ = అంగడులవద్ద; పడ్డ = పడిపోయిన; గింజలు = గింజలు; తిని = తిని; బ్రతుకుగనుట = జీవించుట.

ఎడరుచోట = ఆపద సంభవించినప్పుడు; నృపతి = రాజున; కీన్ = కు; ఈ = ఈ; నాల్గు = నాలుగు

(4); వృత్తులు = జీవికలు; తగు = తగినవే; ప్రతిగ్రహము = యాచన, తీసుకొనుట; తగదు =

తగినదికాదు; తలపన్ = తరచిచూసినచో; ఆపద = విపత్కర; అవసరములలో = సమయములో;

అధముడు = తక్కువజాతివాడు; ఎక్కువజాతి = తనకంటెనెక్కువజాతివాని; వృత్తిన్ = జీవితలో;
ఉన్నన్ = అవలంబించినను; దోష = తప్పు; విధము = పద్ధతి; కాదు = కాదు.

భావము:

ధర్మరాజా! విను. పొలం దున్ని జీవించే కర్షక వృత్తి మొదలైన వాని వల్ల కొంత జీవ హింస
జరుగుతుంది. కాబట్టి వాని కంటే యాచించ కుండా లభించిన దానితో జీవించే వృత్తి
"అయాచితం" మంచిది. దానికంటే ప్రతి దినమూ బియ్యము అర్థించి బ్రతుకుట "యాయవారం"
మేలు. అలా యాచించి బ్రతికే కంటే పొలాలలో రాలిన పరిగలు ఏరుకుని జీవనం గడపటం
మంచిది. అలా పరిమళ్ళ యందు రాలిన ఎన్నులు ప్రోగుచేసుకుని బ్రతికే "శిలావృత్తి" కంటే
బజారులో కొట్ల వద్ద పడిన గింజలు ఏరుకుని బ్రతకటం మేలు. భంగపడిన రోజులలో క్షత్రియుడు
ఈ నాలుగు వృత్తులను చేయవచ్చు; కాని అతనికి దానం గ్రహించటం మాత్రం నిషిద్ధం.
ఆపత్కాలంలో నిమ్మజాతి వారు, అగ్రజాతుల వారి వృత్తులను స్వీకరించటం దోషం కాదు.

7-411-వ.

వినుము; శిలవృత్తియు నుంఛవృత్తియు ఋత మనియు, నయాచిత వృత్తి యమృతమనియు,
యాచ్ఛావృత్తి మృతమనియు, గర్షకవృత్తి ప్రమృత మనియు నెన్నుదురు; అట్టి వృత్తు లెఱింగి
జీవించుట మేలు; వాణిజ్యంబు సత్యాన్యతమనియు; శ్వవృత్తి నీచసేవ యనియు, బలుకుదురు;
సర్వవేదమయుండు బ్రాహ్మణుండు; సర్వదేవ మయుండు క్షత్రియుండు; బ్రాహ్మణ క్షత్రియులకు
నీచసేవనంబు కర్తవ్యంబు గాదు.

టీకా:

వినుము = వినుము; శిల = రాలిన గింజ లేరుకొను; వృత్తియున్ = జీవిత; ఉంఛ = పరిగలేరుకొను;
వృత్తియున్ = జీవితలు; ఋతము = ఋతము, సత్యము; అనియున్ = అని; అయాచిత =
ఒకరినడుగకజీవించు; వృత్తి = జీవిత; అమృతము = అమృతము, చావులేనిది; అనియున్ = అని;
యాచ్ఛ = ముష్టెత్తుకొను; వృత్తి = జీవిత; మృతము = మృతము, చావుతోతుల్యము; అనియున్ = అని;
కర్షక = పొలము దున్నుకొను; వృత్తి = జీవిత; ప్రమృతము = ప్రమృతము, నాతినింద్యము; అనియున్ =
అని; ఎన్నుదురు = గణించుదురు; అట్టి = అటువంటి; వృత్తులు = జీవితలు; ఎఱింగి = తెలిసి;

జీవించుట = బ్రతుకుట; మేలు = మంచిది; వాణిజ్యంబు = వర్తకము; సత్యాన్యతము = సత్యము
 యన్యతము; అనియున్ = అని; శ్వవృత్తి = సేవ, కొలువు; నీచ = నీచమైన; సేవ = కొలచుట; అనియున్
 = అని; పలుకుదురు = చెప్పుదురు; సర్వ = ఎల్ల; వేద = వేదముల; మయుండు = స్వరూపము;
 బ్రాహ్మణుడు = బ్రాహ్మణుడు; సర్వ = ఎల్ల; దేవ = దేవతల; మయుండు = స్వరూపము; క్షత్రియుడు =
 రాజు; బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణుల; క్షత్రియుల = రాజుల; కున్ = కు; నీచ = హీనుని; సేవనంబు =
 కొలచుట; కర్తవ్యంబు = చేయదగినది; కాదు = కాదు.

భావము:

శ్రద్ధగా వినవయ్యా ధర్మరాజా! శిలవృత్తిని ఉంఛవృత్తినీ, ఋతమని అంటారు. అయాచిత వృత్తిని
 అమృతమని అంటారు. నిత్యయాచనావృత్తిని మృతమని అంటారు. కర్షకవృత్తిని ప్రమృతం
 అంటారు. సమయానుకూలంగా ఆయా వృత్తులను స్వీకరించటం మంచిది. వాణిజ్యం
 సత్యాసత్యాల మిశ్రమ వృత్తి. నీచ సేవ శ్వవృత్తి అంటారు. సర్వవేద మయుండు బ్రాహ్మణుడు, సర్వ
 దేవ మయుండు క్షత్రియుడు. బ్రాహ్మణులకు, క్షత్రియులకు నీచ సేవ తగదు.

7-412-క.

దమమును శౌచముఁ దపమును

శమమును మార్దవముఁ గృపయు సత్యజ్ఞాన

క్షమలును హరిభక్తియు హ

ర్షము నిజలక్షణము లగ్రజాతికి నధిపా!

టీకా:

దమము = బాహ్యేంద్రియనిగ్రహము; శౌచము = శుచిత్వము; తపమును = తపస్సు; శమమును =
 అంతరింద్రియనిగ్రహము; మార్దవమున్ = సౌమ్యత; కృపయున్ = దయ; సత్య = నిజము; జ్ఞాన =
 జ్ఞానము; క్షమలును = ఓర్పులు; హరిభక్తి = విష్ణుభక్తి; హర్షము = సంతోషము; నిజ = స్వాభావికమైన;
 లక్షణములు = లక్షణములు; అగ్రజాతి = ఉత్తమకులము, బ్రాహ్మణుల; కిన్ = కు; అధిపా = రాజా.

భావము:

బహిరింద్రియ నిగ్రహం, అంతరింద్రియ నిగ్రహం, శుచిత్వం, తపస్సు, సౌమ్యత, దయ, సత్యం, జ్ఞానం, క్షమ, విష్ణుభక్తి, హర్షము ఉత్తమ కులస్తులకు స్వాభావికమైన లక్షణములు.

7-413-ఉ.

శౌర్యము దానశీలముఁ బ్రసాదము నాత్మజయంబుఁ దేజమున్

ధైర్యము దేవభక్తియును ధర్మము నర్థముఁ గామమున్ బుధా

చార్యముకుందసేవలును సత్కృతియుం బరితోషణంబు స

ద్వీర్యము రక్షణంబుఁ బృథివీవరశేఖర! రాజచిహ్నముల్.

టీకా:

శౌర్యము = మగటిమి; దాన = దానముఇచ్చెడి; శీలమున్ = స్వభావము; ప్రసాదమున్ = ప్రసన్నత
{ప్రసాదము - కోపాదులు లేక సౌమ్యతతో యుండుట, ప్రసన్నత}; ఆత్మజయంబున్ =
మనోనిగ్రహము; తేజమున్ = ప్రకాశము; ధైర్యము = దిట్టదనము; దేవ = దేవతల యెడ; భక్తియును
= భక్తి; ధర్మమున్ = మంచినడవడి, ధర్మనిష్ఠ; అర్థమున్ = ప్రయోజనము, అర్థసంపాదన; కామమున్
= ఇచ్ఛ; బుధా = జ్ఞానుల; ఆచార్య = గురువుల; ముకుంద = నారాయణుల {ముకుందుడు -
మోక్షమునిచ్చువాడు, విష్ణువు}; సేవలును = సేవించుటలు; సత్కృతియున్ = మంచిపనులుచేయుట;
పరితోషణంబున్ = సంతోషపరచుట; సద్వీర్యము = న్యాయమైనపరాక్రమము; రక్షణంబున్ =
శిష్టపాలనము; పృథివీవరశేఖర = మహారాజా {పృథివీవరశేఖర - పృథివి (భూమి)కి వరుడు రాజు
వారిలో శేఖరుడు (శ్రేష్ఠుడు), మహారాజు}; రాజ = రాచవానికి; చిహ్నములు = ఉండదగిన
లక్షణములు.

భావము:

మహారాజా! ధర్మరాజు! క్షత్రియుల లక్షణాలు శౌర్యం; దానము; ప్రసన్నత; మనోనిగ్రహము; తేజస్సు;
ధర్మనిష్ఠ; అర్థ సంపాదన; ఇచ్ఛ; బుధసేవ; ఆచార్యసేవ; విష్ణుసేవ; సత్కార్యచరణ;
సంతోషపరచుట; వీర్యం; సంరక్షణ.

7-414-క.

ధర్మార్థకామవాంఛయు

నిర్మల గురుదేవ విప్ర నివహార్చనముల్

నిర్మదభావముఁ బ్రమదము

శర్మకరత్వమును వైశ్యజన లక్షణముల్.

టీకా:

ధర్మ = ధర్మము, న్యాయము; అర్థ = అర్థము, సంపాదన; కామ = కామము, ఇచ్ఛ; వాంఛయున్ = కోరుట; నిర్మల = స్వచ్ఛమైన; గురు = గురువులను; దేవ = దేవతలను; విప్ర = బ్రాహ్మణులను; నివహ = సమూహమును; అర్చనములు = పూజించుటలు; నిర్మదభావము = గర్వములేకుండుట; ప్రమదము = సంతోషము; శర్మకరత్వమును = సంతోషపెట్టుట; వైశ్య = కోమటులైన; జన = వారి; లక్షణముల్ = లక్షణములు.

భావము:

వైశ్యుల లక్షణాలు ధర్మ, అర్థ, కామములు వాంఛించుట; గురువుల, దేవతల, బ్రాహ్మణుల సేవ; నిగర్వము; సంతోషం; తృప్తిపరచుట.

7-415-ఉ.

స్తేయము లేనివృత్తియు శుచిత్వము సన్నతియున్ నిజేశులన్

మాయలు లేక డాయుటయు మంత్రము జెప్పక పంచయజ్ఞముల్

చేయుటయున్ ధరామరుల సేవయు గోవులరక్షణంబు న

న్యాయము లేమియున్ మనుజునాథ! యెఱుంగుము శూద్రధర్మముల్.

టీకా:

స్తేయము = దొంగతనము; లేని = లేని; వృత్తియున్ = జీవిక; శుచిత్వమున్ = పరిశుద్ధత; సన్నతియున్ = స్తుతించుట; నిజ = తన; ఈశులన్ = యజమానులను; మాయలు = మోసములు,

టక్కులు; లేక = లేకుండగ; డాయుటయున్ = చేరుట; మంత్రము = మంత్రము; చెప్పక = చెప్పకుండగ;
 పంచయజ్ఞముల్ = పంచయజ్ఞములు {పంచయజ్ఞములు - 1బ్రహ్మ 2పితృ 3దేవ 4భూత
 5మనుష్యయజ్ఞములు}; చేయుటయున్ = చేయుట; ధరామరులన్ = బ్రాహ్మణులను {ధరామరులు
 - ధర (భూమి)కి అమరులు (దేవతలు), బ్రాహ్మణులు}; సేవయున్ = కొలచుట; గోవులన్ =
 పశువులను; రక్షణంబున్ = కాచుట; అన్యాయమ = అధర్మము; లేమియున్ = లేకపోవుట;
 మనుజనాథ = రాజా; యెఱుంగుము = (అని)తెలియుము; శూద్ర = శూద్రుని యొక్క; ధర్మముల్ =
 లక్షణములు.

భావము:

నాలుగవ వర్ణము వారి లక్షణాలు చౌర్యము లేకుండా ఉండుట; పరి శుభ్రత కలిగి ఉండట; ప్రార్థన
 చేయుట; నిష్కపట సేవ; బ్రహ్మయజ్ఞం, దేవయజ్ఞం, పితృయజ్ఞం, భూతయజ్ఞం, మనుష్యయజ్ఞం
 నిర్వర్తించుట; పండితాదరణ; గోరక్షణ; న్యాయజీవనం.

7-416-సీ.

నిలయము పాటించి నిర్మలదేహ యై-

శృంగార మేప్రొద్దుఁ జేయవలయు

సత్యప్రియాలాపచతురయై ప్రాణేశు-

చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు

దాక్షిణ్య సంతోష ధర్మ మేధాదుల-

దైవత మని ప్రియుఁ డలంపవలయు

నాథుఁ డే పద్ధతి నడచు నా పద్ధతి-

నడచి తద్బంధుల నడపవలయు

7-416.1-ఆ.

మార్దవమునఁ బతికి మజ్జన భోజన

శయన పాన రతులు జరపవలయు

విభుఁడు పతితుఁడైన వెలఁది పాతివ్రత్య

మహిమఁ బుణ్యుఁ జేసి మనుపవలయు.

టీకా:

నిలయమున్ = ఇంటినందుండుట; పాటించి = ధరించి; నిర్మల = శుచిత్వముగల; దేహ =
దేహముగలామె; ఐ = అయ్యి; శృంగారము = అలంకారము; ఏప్రోద్ధున్ = ఎల్లప్పుడు; చేయవలయు
= చేసికొనవలెను; సత్యము = బొంకులేని; ప్రియ = ప్రియకరమైన; ఆలాప = మాటలాడుటయందు;
చతుర = నేరుపుగలది; ఐ = అయ్యి; ప్రాణేశు = భర్త యొక్క; చిత్తంబు = మనసు; ప్రేమన్ = ప్రేమతో;
రంజింపవలయు = సంతసిల్లజేయవలెను; దాక్షిణ్య = మర్యాద, ఓపిక; సంతోష = తృప్తి; ధర్మ =
న్యాయము; మేధ = తెలివి; ఆదులన్ = మున్నగువానిచే; దైవతము = దేవుడు; అని = అని; ప్రియున్ =
భర్తను; తలపవలయున్ = భావింపవలెను; నాథుడు = భర్త; ఏ = ఎట్టి; పద్ధతిన్ = విధముగా;
నడచున్ = మెలగునో; ఆ = అట్టి; పద్ధతిని = విధముగా; నడచి = చరించి; తత్ = అతని; బంధులన్ =
బంధువులతో; నడపవలయున్ = వర్తింపవలెను.

మార్దవమునన్ = సౌమ్యతతో; పతికి = భర్తకు; మజ్జన = స్నానము; భోజన = భోజనము; శయన =
పడక; పాన = పానీయసేవన; రతులు = సంభోగములను; జరపవలయున్ = ఆచరించవలెను;
విభుడు = భర్త; పతితుడు = భ్రష్టుడు; ఐన = అయిన; వెలది = స్త్రీ (వెలది - వెలది (నిర్మలము)గలామె,
స్త్రీ); పాతివ్రత్య = పతివ్రతాధర్మముయొక్క {పతివ్రత - పతియేదైవముగాగల యామె}; మహిమన్ =
ప్రభావముతో; పుణ్యున్ = శుద్ధునిగా; చేసి = చేసి; మనుపవలయు = రక్షింపవలెను.

భావము:

స్త్రీ ధర్మాలు తమను తమ గృహాలను చక్కగా తీర్చి దిద్దుకొనుట, శరీరమును సుందరంగా
నిర్మలంగా ఉంచుకొనుట, సత్యం ప్రియకరంగా పలుకుట, చాతుర్యంతో కూడిన వచన మాధుర్యం
కలిగి ఉండి పతి మనస్సు రంజింప జేయుట, దాక్షిణ్యం, సంతోషం, ధర్మచింతన, మేధా చింతన
కలిగి భర్తను దైవతమునిగా భావించుట, భర్త విధానానికి అనుగుణంగా మెలగుట, బంధువులతో
సౌమ్యంగా మేలగుట, భర్తకు స్నాన పాన పడక భోజన సమకూర్చి సౌఖ్యం కలిగించుట. ఒకవేళ
పతి పతితుడు అయితే తన పాతివ్రత్య బలంతో అతనిని ఉద్ధరించి, ఉత్తమునిగా తీర్చిదిద్దుకోవాలి.

7-417-క.

తరుణి దన ప్రాణవల్లభు

హరిభావముగా భజించి యతడున్ తానున్

సిరికైవడి వర్తించును

హరిలోకము నందు సంతతానందమునన్.

టీకా:

తరుణి = స్త్రీ {తరుణి - కన్యావస్థదాటినామె, స్త్రీ}; తన = తనయొక్క; ప్రాణవల్లభున్ = భర్తను
{ప్రాణవల్లభుడు - ప్రాణముతో సమానమైన వల్లభుడు(ప్రియుడు ఇష్టముగలవాడు), భర్త}; హరి =
విష్ణునిగా; భావముగా = తలపుతో; భజించి = కొలచి; అతడును = అతడు; తానున్ = తను; సిరి =
లక్ష్మీదేవి; కైవడి = వలె; వర్తించును = తిరుగును; హరిలోకమున్ = వైకుంఠము; అందున్ = లో;
సంతత = శాశ్వతమైన; ఆనందమునన్ = ఆనందముతో.

భావము:

స్త్రీకి తన భర్తను శ్రీ మహా విష్ణువుగా భావించుట, తాను వైకుంఠంలో నిత్యానందంతో వసించే
లక్ష్మీదేవి వలె ప్రవర్తించుట ధర్మం.

7-418-క.

ఉపవాసంబులు వ్రతములు

దపములు వేయెల భర్త ధైవత మని ని

ష్కపటతఁ గొల్చిన సాధ్వీకి

న్రుపవర! దుర్లభము లేదు నిఖిలజగములన్.

టీకా:

ఉపవాసంబులున్ = నిరాహారదీక్షలు; వ్రతములున్ = నోములు; తపములున్ = తపస్సులు; వేయు =
పెక్కు; ఏల = ఎందుకు; భర్త = భర్త; ధైవతము = దేవుడు; అని = అని; నిష్కపటతన్ =

కపటములేనివిధముగ; కొలిచిన = సేవించినచో; సాధ్వి = పతివ్రత; కిన్ = కి; నృపవర = మహారాజా
 {నృపవర - నృప (రాజు)లలో వర (శ్రేష్ఠుడు), మహారాజు}; దుర్లభము = పొందరానిది; లేదు = లేదు;
 నిఖిల = సమస్తమైన; జగములన్ = లోకములందు.

భావము:

నరోత్తమా! ధర్మరాజా! ఉపవాస తపస్సుల కంటే, భర్తను నిష్కపటంగా నిర్మలంగా
 నారాయణునిగా భావించి సేవించటయే నారీమణులకు ధర్మం. అటువంటి పతివ్రతకు జగత్తులో
 దుర్లభం అన్నదే లేదు.

7-419-వ.

మఱియు సంకరజాతు లయిన రజక చర్మకారక నట బురడ కైవర్తక మ్లేచ్ఛ భిల్లులను
 నంత్యజాతు లేడ్వరకును జండాలు పుల్కన మాతంగ జాతులకును నాయా కులాగతంబు లైన
 వృత్తులఁ జౌర్యహింసాదులు వర్జించి సంచరింపవలయు; మానవులకుఁ బ్రతియుగంబున
 నైసర్గికంబులైన ధర్మంబులు రెండు లోకంబు లందును సుఖకరంబు లని వేదవిదులైన పెద్దలు
 చెప్పుదురు; కారుకారున దున్నెడు క్షేత్రంబు లావు చెడు; నందు జల్లిన బీజంబులు నిస్తేజంబు లై
 యుండి లెస్సగ నంకురింపవు; నిరంతర ఘృతధారావర్షంబున దహనునకు దాహకత్వంబు లేక
 శాంతిం జెందు; నందు వేల్చిన హవ్యంబులు ఫలింపవు; తద్విధంబున ననవరత
 కామానుసంధానంబునఁ గామోన్ముఖంబైన చిత్తంబు కామంబులం దనిసి నిష్కా మంబై విరక్తి
 నొందుం; గావున సత్త్వస్వభావంబుతోడ నెప్పుడుఁ దప్పక నిజవంశానుగత విహితధర్మంబున
 వర్తించు నరుండు మెల్లన స్వాభావిక కర్మపరత్వంబు విడిచి ముక్తి నొందు; జాతి మాత్రంబునఁ
 బురుషునికి వర్ణంబు నిర్దేశింపం బనిలేదు; శమదమాది వర్ణలక్షణ వ్యవహారంబులఁ గనవలయు"
 నని మఱియు నారదుం డిట్లనియె.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; సంకరజాతులు = సంకరజాతులు {సంకరజాతులు - అసమాన
 స్త్రీపురుషులవలన కలిగిన జాతులు}; అయిన = ఐన; రజక = చాకలి, బట్టలుతుకువారు; చర్మకారక
 = మాదిగ, చెప్పులుకుట్టువారు; నట = నట్టువ, వేశ్యలకాటనేర్పు వారు; బురడ = మేదర,

బుట్టలల్లువారు; కైవర్తక = చేపలుపట్టువారు, జాలరి; మ్లేచ్ఛ = యవన; భీల్లులు = కొండజాతివారు;
 అను = అనెడి; అంత్యజాతులు = నీచజాతులు; ఏడ్వర = ఏడుగుర; కునున్ = కు; చండాలు = మాల;
 పుల్కన = బోయలలోనొకతెగ; మాతంగ = మాలలోనొకతెగ; జాతుల్ = జాతుల; కునున్ = కు; ఆయా
 = వారివారి; కుల = కులములకు; ఆగతంబులు = వంశానుగతముగవచ్చినవి; ఐన = అయిన;
 వృత్తులన్ = జీవికలను; చౌర్య = దొంగతనము; హింస = చంపుట; ఆదులు = మున్నగునవి; వర్జించి
 = వదలివేసి; సంచరింపవలయున్ = వర్తింపవలెను; మానవుల్ = నరుల; కున్ = కు; ప్రతి =
 ప్రతియొక్క; యుగంబునన్ = యుగమునందు; నైసర్గికంబులు = స్వభావమునగలిగెడివి; ఐన =
 అయిన; ధర్మంబులు = ధర్మములు; రెండు = పర అపర రెండు; లోకంబుల్ = లోకముల; అందును =
 లోను; సుఖ = మేలు; కరంబులు = చేకూర్చునవి; అని = అని; వేదవిదులు = వేదములనెరిగినవారు;
 పెద్దలు = జ్ఞానులు; చెప్పుదురు = చెప్పుతుంటారు; కారుకారునన్ = ప్రతివర్షాకాలమునందు;
 దున్నెడు = దున్నుచున్న; క్షేత్రంబు = పొలము; లావు = బలము; చెడున్ = చెడిపోవును; అందున్ =
 దానిలో; చల్లిన = చల్లినట్టి; బీజంబులు = విత్తనములు; నిస్తేజంబులు = తేజస్సులేనివి; ఐ = అయ్యి;
 ఉండి = ఉండిపోయి; లెస్సగన్ = సరిగా; అంకురింపవు = మొలవవు; నిరంతర = ఎడతెగని; ఘృత =
 నేతి; ధారా = ధారల; వర్షంబునన్ = కుమ్మరించుటవలన; దహనున్ = అగ్ని; కున్ = కి;
 దాహకత్వంబు = కాలెడిశక్తి; లేక = ఉండక; శాంతిన్ = చల్లారిపోవుట; చెందున్ = పొందును; అందు
 = దానిలో; వ్రేల్చిన = హోమముచేసిన; హవ్యంబులున్ = వస్తువులు; ఫలింపవు = ఫలించవు; తత్ =
 ఆ; విధంబునన్ = లాగుననే; అనవరత = నిరంతర; కామ = కామములను, ఇచ్ఛలను;
 అనుసంధానంబునన్ = అనుభవించుటవలన; కామ = కామములందు; ఉన్ముఖంబు = కోరునది;
 ఐన = అయిన; చిత్తంబు = మనసు; కామంబులన్ = కామములయెడ; తనిసి = తృప్తిచెంది;
 నిష్కామంబు = కోరికలేనిది; ఐ = అయ్యి; విరక్తిన్ = రాగములేకపోవుటను; ఒందున్ = పొందును;
 కావునన్ = కనుక; సత్త్వ = సాత్విక; స్వభావంబు = లక్షణముల; తోడన్ = తోటి; ఎప్పుడున్ =
 ఎల్లప్పుడు; తప్పక = తొలగక; నిజ = తన; వంశ = కులమునకు; అనుగత = అనుక్రమముగా; విహిత
 = విధింపబడిన; ధర్మంబున = ధర్మములందు; వర్తించు = నడచెడి; నరుండు = మానవుడు; మెల్లన
 = నెమ్మదిగా; స్వాభావిక = పుట్టుకతోవచ్చిన; కర్మ = కర్మలందు; పరత్వంబు = లగ్నమగుట; విడిచి =
 వదలివేసి; ముక్తిన్ = మోక్షమును {ముక్తి -సంసారబంధములనుండివిడుదల}; ఒందున్ =
 పొందును; జాతి = పుట్టుక; మాత్రంబునన్ = చేతనే; పురుషుని = మానవున; కిన్ = కు; వర్ణంబు =
 చాతుర్వర్ణములలోనిది {చాతుర్వర్ణములు - 1బ్రాహ్మణ 2క్షత్రియ 3వైశ్య 4శూద్రవర్ణములు నాలుగు};

నిర్దేశింపన్ = నిర్ణయించవలసిన; పని = అవుసరము; లేదు = లేదు; శమ =
 అంతరింద్రియనిగ్రహము; దమ = బహిరింద్రియనిగ్రహము; ఆది = మొదలగు; వర్ణ = వర్ణముల;
 లక్షణ = లక్షణములను; వ్యవహారంబులన్ = నడవడికలను; కనవలయును = చూడవలెను; అని =
 అని; మఱియున్ = ఇంకను; నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

రజకులు నటకులు, కిరాతులు, మేదరులు. జాలరులు, చర్మకారులు, కుమ్మరులు అనే ఈ
 ఏడుజాతులవారూ; చండాల, పుల్కస, మాతంగ, జాతులవారూ; వారి వారి కులాచారా వృత్తులను
 ఆచరిస్తూ జీవించాలి. అయితే చౌర్య, హింసాదులను మాత్రం ఎవరికీ తగవు. మానవులకు
 ప్రతియుగములోనూ సహజమైన యుగధర్మాలు ఇహలోక పరలోక సుఖాలను కలిగిస్తాయి. అని
 వైదిక ఋషులు చెప్పారు.

తడవ తడవకూ దున్నుతుంటే, పొలం సారం కోల్పోతుంది. అందులో చల్లిన విత్తనాలు మొలచి
 ఏపుగా పెరగవు. హోమకుండంలో ఎడతెగకుండా నెయ్యి పోస్తుంటే, అగ్నికి దాహకత్వం
 తగ్గిపోతుంది. అందులో వేసిన హోమ ద్రవ్యాలు నిరుపయోగం అవుతాయి. అలాగే నిరంతర
 కామకలాపాలతో మన్నథ మగ్గుమైన చిత్తం తరువాత నిష్కామమై క్రమంగా విరక్తి పొందుతుంది.
 కాబట్టి, మానవుడు సాత్త్విక భావంతో నియమానుసారంగా, నిజ వంశాచారాలను నిర్వర్తిస్తూ
 ఉండాలి. అటువంటి పురుషుడు క్రమంగా సహజంగానే కర్మబంధాలనుండి విముక్తుడు
 అవుతాడు. జాతి మాత్రం వలన పురుషునికి వర్ణం నిర్ణయం చేయరాదు. శమ దమాది ధర్మాలు
 పాటించటం ద్వారా వాని జాతి నిర్ణయించాలి" అని నారదుడు ధర్మరాజుతో చెప్పి, ఇంకా ఇలా
 అన్నాడు.

7-420-క.

క్రమమున వర్ణంబుల చి

హ్నము లెల్లను జెప్పబడియె నాశ్రమముల ధ

ర్మము లెఱిగించెద నన్నియు

సమదాహిత హృదయశూల! సదమలశీలా!

టీకా:

క్రమమునన్ = వరుసగా; వర్ణంబులన్ = బ్రాహ్మణాది జాతుల; చిహ్నములు = లక్షణములు; ఎల్లను = సర్వమును; చెప్పబడియెన్ = చెప్పబడినవి; ఆశ్రమముల = ఆశ్రమములయొక్క; ధర్మముల్ = ధర్మములను; ఎఱిగించెదన్ = తెలిపెదను; అన్నియున్ = సమస్తమును; సమద = పొగరుపట్టిన; అహిత = శత్రువుల; హృదయ = హృదయములకు; శూల = శూలమైనవాడా; సత్ = మంచి; అమల = స్వచ్ఛమైన; శీలా = స్వభావముగలవాడా.

భావము:

"అరివీరభయంకరా! ధర్మరాజా! నీవు నిర్మలమైన నడవడిక కలవాడవు. వరసగా అన్ని వర్ణాల వారి లక్షణాలనూ తెలియ జెప్పాను. ఇక ఆశ్రమాలు అన్నిటి ధర్మాలూ చెప్తాను.

7-421-వ.

వినుము; బ్రహ్మచారి మౌంజీ కౌపీన యజ్ఞోపవీత కృష్ణాజిన పాలాశ దండ కమండలు ధరుండును, సంస్కారహీన శిరోరుహుండును, దర్భహస్తండును, శీలప్రశస్తండును, మౌనియు నై త్రిసంధ్యంబును బ్రహ్మగాయత్రి జపించుచు సాయంప్రాతరవసరంబులు నర్క పావక గురు దేవతోపాసనంబులు చేయుచు గురుమందిరంబునకుం జని దాసుని చందంబున భక్తి వినయ సౌమనస్యంబులు గలిగి వేదంబు చదువుచు నధ్యయ నోపక్రమావసానంబుల గురుచరణంబులకు నమస్కరించుచు రేపుమాపును విహిత గృహంబుల భిక్షించి భైక్ష్యంబు గురువునకు నివేదించి యనుజ్ఞ గొని మితభోజనంబు కావించుచు నర్హకాలంబుల నుపవసించుచు నంగనలందు నంగనాసక్తులందుం బ్రయోజనమాత్ర భాషణంబు లొనర్చుచు గురు పరాంగనలవలన నభ్యంగ కేశప్రసాధన శరీరమర్దన మజ్జన రహస్య యోగంబులు వర్జించుచు గృహంబున నుండక జితేంద్రియత్వంబున సత్యభాషణం డయి సంచరింపవలయు.

టీకా:

వినుము = వినుము; బ్రహ్మచారి = బ్రహ్మచర్యాశ్రమస్థుడు; మౌంజీ = ముంజి {మౌంజి - మూడు పేటల ముంజి, దర్భల (గడ్డి) మొలతాడు, ముంజి}; కౌపీనము = గోచి; యజ్ఞోపవీత = జందెము; కృష్ణ

= జింక; అజిన = తోలు, చర్మము; పాలాశ = మోదుగ; దండ = దండము {దండము -
 జపతపాదులందు చేతిని ఆనించుకొనెడి పైన చిన్న అడ్డకట్ట యుండెడి కట్ట}; కమండలున్ =
 కమండలములు; ధరుండును = ధరించెడివాడును; సంస్కార = చక్కచేయబడుట; లేని = లేనట్టి;
 శిరోరుహుండును = శిరోజములుగలవాడు {శిరోరుహములు - శిరస్సున ఉరుహములు పుట్టునవి,
 శిరోజములు, తలవెంట్రుకలు}; దర్భ = దర్భలు; హస్తండును = చేతిలోగలవాడు; శీల =
 మంచినడవడికచేత; ప్రశస్తండును = ప్రసిద్ధుడు; మౌనియును = మౌనముగానుండువాడును; ఐ =
 అయ్యి; త్రిసంధ్యలు = మూడు (3) సంధ్యలందు {త్రిసంధ్యలు - త్రి (మూడు, ఉదయ మధ్యాహ్న
 సాయంకాల) సంధ్యలు}; బ్రహ్మగాయత్రి = బ్రహ్మరూపమైన గాయత్రిని; జపించుచుచున్ =
 జపించుచు; సాయం = సాయంత్రము; ప్రాతః = ఉదయపు; అవసరంబులు = సమయములలో; అర్క
 = సూర్యుని; పావక = అగ్నిని; గురు = గురువులను; దేవతల = దైవముల; ఉపాసనంబులు =
 ఉపాసించుటలు, కొలచుట; చేయుచు = ఆచరించుచు; గురు = ఉపాధ్యాయుని; మందిరంబునన్ =
 ఇంటి; కున్ = కు; చని = వెళ్ళి; దాసుని = సేవకుని; చందంబునన్ = విధముగ; భక్తి = భక్తి; వినయ =
 అణకువ; సౌమనస్యంబులు = చిత్తనైర్మల్యములు; కలిగి = ఉండి; వేదంబున్ = వేదములను;
 చదువుచున్ = పఠించుచు; అధ్యయన = అధ్యయనముచేయుటకు; ఉపక్రమ = మొదలిడునప్పుడు;
 అవసానంబులన్ = చాలించునప్పుడు; గురు = గురువుయొక్క; చరణంబుల్ = కాళ్ళ; కున్ = కు;
 నమస్కరించుచున్ = నమస్కారముచేయుచు; రేపుమాపునున్ = ప్రతిదినము; విహిత =
 విధాయకమైన; గృహంబులన్ = ఇండ్లలో; భిక్షించి = యాయవారమెత్తి; బైక్షంబు = భిక్షగా వచ్చి
 నాహారాదులను; గురువున్ = గురువున; కున్ = కు; నివేదించి = చూపి; అనుజ్ఞన్ = అనుమతి; కొని
 = తీసుకొని; మితి = పరిమితముగ; భోజనంబు = ఆహారము తినుట; కావించుచున్ = చేయుచు; అర్హ
 = తగిన; కాలంబులన్ = దినములలో; ఉపవసించుచున్ = ఉపవాసముండుచు; అంగనల్ = స్త్రీల;
 అందున్ = తోలు, చర్మము; అంగనాసక్తులన్ = కామినుల యెడ; ప్రయోజన = అవసరార్థము; మాత్ర
 = అయినంతవరకే; భాషణంబుల్ = సంభాషణలు; ఒనర్చుచున్ = చేయుచు; గురు = గురువు
 యొక్క; పర = ఇతరుల; అంగనల = స్త్రీల; వలన = చేత; అభ్యంగన = తలస్నానము; కేశ = తల;
 ప్రసాధన = అలంకరించుకొనుట; శరీర = ఒడలు; మర్దన = నలుగుపెట్టించుకొనుట; మజ్జన =
 స్నానముచేయించుకొనుట; రహస్య = ఒంటరిగా; యోగంబులున్ = కలియుటలు; వర్జించుచున్ =
 విడిచిపెట్టి; గృహంబునన్ = ఇంటిలో; ఉండక = ఉండకుండగ; జితేంద్రియత్వంబునన్ =

ఇంద్రియజయముతో; సత్య = సత్యముమాత్రమే; భాషణుండు = మాట్లాడువాడు; అయి = అయ్యి;
సంచరింపవలయు = నడుచుకొనవలెను.

భావము:

శ్రద్ధగా విను ధర్మరాజా! ముందుగా బ్రహ్మచర్య లక్షణాలు చెప్తాను. బ్రహ్మచారి మౌంజీ, కౌపీనం,
యజ్ఞోపవీతం, కృష్ణాజినం, పలాశదండం, కమండలం, దర్భలు ధరించాలి; కేశసంస్కారం
చేసుకొనరాదు; శీలవంతుడై ప్రవర్తించాలి; మౌనంగా మూడుపూటలూ బ్రహ్మగాయత్రిని జపించాలి;
ప్రాతఃకాల, సాయంకాలలో సూర్యోపసనం, ఆగ్ని ఆరాధన, గురువందనం, దేవతార్చన చేస్తుండాలి;
గురువు గారి గృహంలో దాసుని వలె భక్తిగా, వినయంగా, సౌమ్యంగా ఉంటూ వేదాలు
వల్లవేయాలి; అధ్యయానికి ఆరంభంలోనూ, చివరా ఆచార్యదేవులకు పాదాభివందనం చేయాలి;
ఉదయం సాయంకాలం మంచి గృహస్థుల నుంచి భిక్షాన్నం గ్రహించి గురువులకు నివేదించి;
వారి అనుజ్ఞతో మితంగా భుజించాలి; నియమిత దినాలలో ఉపవాసాలు ఉండాలి; స్త్రీలతోనూ,
స్త్రీలోలురతోనూ అనవసరంగా సంభాషించ రాదు; బ్రహ్మచారి గురుపత్నులతో, పరాంగనలతో తల
అంటించుకోవటం, తల దువ్వించుకోవటం, శరీరం పట్టించుకోవటం, స్నాన సపర్యలు
చేయించుకోవటం, ఏకాంతంగా ఉండటం పనికిరాదు; ఎల్లప్పుడూ ఇంటిలోనే ఉండక
జితేంద్రియుడై సత్యభాషణుడై మెలగాలి.

7-422-ఆ.

పొలతి దావవహ్ని పురుషుఁ డాజ్యఘటంబు

కరగ కుండ రాదు కదిసెనేని

బ్రహ్మ యైనఁ కూతుఁ బట్టకమానఁడు

వడుగు కింతి పొత్తు వలదు వలదు.

టీకా:

పొలతి = స్త్రీ; దావవహ్ని = కార్చిచ్చు; పురుషుడు = మగవాడు; ఆజ్య = నేతి; ఘటము = కుండ;
కరగక = కరిగిపోకుండగ; ఉండ = ఉండుట; రాదు = శక్యముకాదు; కదిసెనేని = దగ్గరకుచేరెనచో;
బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుడు; ఐనన్ = అయినను; కూతున్ = పుత్రికను; పట్టక = పట్టుకొనక; మానడు =

వదలడు; వడుగు = బ్రహ్మచారి; కిన్ = కి; ఇంతి = స్త్రీలతో; పొత్తు = సాంగత్యము; వలదు = వద్దే;
వలదు = వద్దు.

భావము:

స్త్రీ సాంగత్యం ఏమాత్రం తగదు; స్త్రీ దావాగ్ని వంటిది. పురుషుడు నేతి పాత్ర వంటివాడు; సెగ
తగలగానే పాత్రలోని నెయ్యిలా కరిగిపోతాడు; బ్రహ్మదేవుడు అంతటి వాడు తన కూతురిపై
వ్యామోహంతో పట్టుకున్నాడు కదా! కాబట్టి, బ్రహ్మచారికి ఆడవారి సాన్నిహిత్యం పనికి రాదు.

7-423-వ.

వినుము; స్వరూపసాక్షాత్కారంబున దేహి బహిరింద్రియాదికం బయిన యింతయు
నాభాసమాత్రంబుగా నిశ్చయించి ఎందాక జీవుండు స్వతంత్రుడయిన యీశ్వరుండు
గాకుండు నంతదడవు నంగన యిది పురుషుండ నే ననియెడి భేదబుద్ధి మానుట కర్తవ్యంబు
గాదు; బ్రహ్మచారి యతి గృహస్థులం దెవ్వఁ డైనఁ జిత్తంబు పరిపక్వంబు గాక
యద్వైతానుసంధానంబుజేసిన మూఢుండగుంగావున రహస్యంబునఁ బుత్రిక నైనం
డాయకుండవలయు.

టీకా:

వినుము = వినుము; స్వరూప = ఆత్మ; సాక్షాత్కారంబునన్ = ఎరుకవలన; దేహి = జీవుడు;
బహిరింద్రియ = బాహ్యేంద్రియములు; ఆదికంబు = మున్నగునవి; అయిన = ఐన; ఇంతయున్ =
ఇదంతా; ఆభాస = భ్రాంతి; మాత్రంబు = మాత్రమే; కాన్ = అయినట్లు; నిశ్చయించి =
నిశ్చయముగాతెలిసికొని; ఎందాక = ఎంతవరకు; జీవుండు = జీవుడు; స్వతంత్రుడు =
దేనికిలొంగనివాడు; అయిన = ఐన; ఈశ్వరుండు = ఈశ్వరుడు; కాకుండున్ = కాదో; అంతదడవు =
అందాక; అంగన = స్త్రీ; ఇది = ఈమె; పురుషుండన్ = పురుషుడను; నేన్ = నేను; అనియెడి = అనెడి;
భేదబుద్ధి = భేదముచూసెడిబుద్ధి; మానుట = వీడుట; కర్తవ్యంబు = చేయదగినది; కాదు = కాదు;
బ్రహ్మచారి = బ్రహ్మచార్యాశ్రమస్థుడు; యతి = సన్యాసాశ్రమస్థుడు; గృహస్థుల = గృహస్థాశ్రమస్థుల;
అందున్ = లో; ఎవ్వఁడైనన్ = ఏవరైనాసరే; చిత్తంబు = మనసు; పరిపక్వంబు = పరిణతచెందినది;
కాక = కాకుండగ; అద్వైత = స్త్రీపురుషాది యభేదమును; అనుసంధానంబు = భావనము; చేసినన్

= చేసినచో; మూఢుండు = మందబుద్ధిగలవాడు; అగున్ = అగును; కావునన్ = కనుక;
 రహస్యంబునన్ = ఒంటరిగా; పుత్రికన్ = కూతురుని; ఐనన్ = అయినను; డాయక = సమీపించక;
 ఉండవలయు = ఉండవలెను.

భావము:

ధర్మరాజా! ఆలకించు! ఆత్మసాక్షాత్కారం పొంది, ఇంద్రియాలకు కనిపించే బాహ్య ప్రపంచం అంతా
 స్వప్నమాత్రమే నని ఎరిగి, తనకూ పరబ్రహ్మకూ భేదం లేదని ఎప్పటివరకూ గ్రహించడో,
 అప్పటివరకూ స్త్రీ, పురుష భేదభావం వదలుట భావ్యం కాదు. కాబట్టి, బ్రహ్మచారి, యతి,
 గృహస్థుడు ఎవరైనా సరే మనస్సు పరిపక్వం చెందకుండా అద్వైతాను సంధానం చేసుకోవటం
 మూర్ఖత్వం అవుతుంది. కనుక, కన్న కుమార్తెతో కూడా రహస్యంగా ఏకాంతంగా మెలగరాదు.

7-424-చ.

శిరమున మేన సంస్కృతులు చేయక చందనభూషణాద్యలం
 కరణము లెల్ల మాని ఋతుకాలములన్ నిజభార్యఁ బొందుచుం
 దరుణుల జూడఁ బాఱక ధృతవ్రతుడై మధు మాంస వర్జియై
 గురుతరవృత్తితో మెలఁగు కోవిదుఁ డొక్క గృహస్థ భూవరా!

టీకా:

శిరమున = తలయందు; మేనన్ = శరీరమునందు; సంస్కృతులున్ = అభ్యంగనాదిసంస్కారములు;
 చేయక = చేయకుండగ; చందన = గంధధారణ; భూషణ = సొమ్ములు; ఆది = మొదలగు;
 అలంకరణములు = అలంకారములు; ఎల్లన్ = అన్నిటిని; మాని = విడిచిపెట్టి; ఋతు =
 ఋతముగల, అనువగు; కాలమునన్ = సమయమునందే; నిజ = తన; భార్యన్ = భార్యను;
 పొందుచున్ = కలియుచు; తరుణులన్ = ఇతరయౌవనవతులను; చూడబాఱక = మోహపడక; ధృత
 = గట్టి; వ్రతుడు = నిష్ఠగలవాడు; ఐ = అయ్యి; మధు = మద్యము మొదలగునవి; మాంస =
 మాంసాహారములను; వర్జి = విడిచిపెట్టినవాడు; ఐ = అయ్యి; గురుతరవృత్తి = పెద్దరికము; తోన్ =
 తోటి; మెలగు = ప్రవర్తించెడి; కోవిదుడు = పండితుడు; ఒక్క = గొప్ప; గృహస్థు = కాపురస్థుడు; భూవర
 = రాజా.

భావము:

రాజా! ధర్మరాజా! శిరోజసంస్కారాలు, అభ్యంగనాదిసంస్కారాలు మానుట; చందనం, భూషణాలు మున్నగు అలంకారాలు విడిచిపెట్టుట; తన భార్యను ఋజువైన సమయంలో మాత్రమే పొందుట; ఇతర స్త్రీలను చూసి మోహం చెందకుండా ఉండుట; చక్కని మన స్థైర్యం కలిగి ఉండుట; మధుమాంస విసర్జన; మిక్కిలి ఉత్తమమైన నడవడికతో మెలగుట కలిగి తన ధర్మం నిర్వర్తించు కోవిదుడే ఉత్తమ గృహస్థుడు.

7-425-వ.

మఱియు ద్విజుండు గృహస్థుండై గురువువలన నుపనిషదంగ సహితంబైన వేదత్రయంబును బరియించి నిజాధికారానుసారంబుగ నర్థవిచారంబు జేసి తన బలంబుకొలంది గురువులకు నభీష్టంబు లొసంగి గృహంబున నొండె వనంబున నొండె నైష్ఠికత్వంబు నాశ్రయించి యొండె బ్రాణులతోడ జీవించుచు గురువు నందు నగ్ని యందు నాత్మ యందు సర్వభూతంబు లందు నచ్యుతదర్శనంబు జేయుచు నింద్రియవ్యసనాది మగ్నుండుగాక యెఱుక గలిగి వర్తించుచు పరబ్రహ్మంబు నొందు.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; ద్విజుండు = బ్రాహ్మణుడు {ద్విజుడు - ద్వి (రెండు) జుడు (జన్మలుగలవాడు), విప్రుడు}; గృహస్థుండు = గృహస్థుడు; ఐ = అయ్య; గురువు = గురువు; వలనన్ = ద్వారా; ఉపనిషత్ = ఉపనిషత్తులు; అంగ = షడంగముల {షడంగములు - 1శిక్ష 2వ్యాకరణ 3ఛందము 4నిరుక్తము 5జ్యోతిషము 6కల్పము}; సహితంబు = కూడినది; ఐన = అయిన; వేదత్రయంబునున్ = వేదములుమూటిని (3) {వేదత్రయము - 1ఋగ్వేదము 2యజుర్వేదము 3సామవేదము}; పరియించి = చదివి; నిజ = తన; అధికార = అర్హతకు, యోగ్యతకు; అనుసారంబుగన్ = తగినట్లు; అర్థ = భావమును; విచారంబు = చర్చించుకొనుట; చేసి = చేసి; తన = తన; బలంబు = సామర్థ్యము; కొలంది = ప్రకారము; గురువుల్ = గురువుల; కున్ = కు; అభీష్టంబులు = కోరినవి; ఒసంగి = ఇచ్చి; గృహంబునన్ = ఇంటియందు; ఒండెన్ = కాని; వనంబునన్ = అడవియందు; ఒండెన్ = కాని; నైష్ఠికత్వంబున్ = నియమములనుచి ధరించి; ఆశ్రయించి = పూని; ఒండెన్ = కాని; ప్రాణుల =

జీవుల; తోడన్ = తోటి; జీవించుచున్ = బతుకుచుచు; గురువున్ = గురువు; అందున్ = ఎడల; అగ్ని
 = అగ్ని; అందున్ = ఎడల; ఆత్మ = తన; అందున్ = ఎడల; సర్వ = సమస్తమైన; భూతంబుల్ = జీవుల;
 అందున్ = ఎడల; అచ్యుత = విష్ణుమూర్తిని; దర్శనంబు = చూచుట; చేయుచున్ = చేయుచు;
 ఇంద్రియవ్యసన = విషయాసక్తి; ఆదిన్ = మొదలగువాని యందు; మగ్నుండు = మునిగినవాడు;
 కాక = కాకుండగ; ఎఱుక = వివేకము; కలిగి = తోనుండి; వర్తించుచున్ = మెలగుచు;
 పరబ్రహ్మంబున్ = పరబ్రహ్మస్వరూపమును; ఒందున్ = పొందును.

భావము:

మరియు, బ్రాహ్మణుడైన గృహస్థుడు గురువులు వలన షడంగాలు అనే వేదాంగాలైన
 ఉపనిషత్తులు, శిక్ష, వ్యాకరణం, ఛందస్సు, నిరుక్తం, జ్యోతిషము లను వాటితో సహా ఋక్, యజు,
 సామ వేదాలనే వేదత్రయాన్ని పఠించాలి. తన స్థాయికి తగినట్లు వాటి అర్థ విచారణ చేయాలి.
 యథాశక్తి గురువులు అభీష్టాలు తీర్చాలి. ఇంటిలో ఉన్నా, వనంలో ఉన్నా నిష్ఠాగరిష్ఠుడై ఉండాలి.
 ఇతర జీవాలతో సహజీవనం సాగిస్తూ, ముఖ్యంగా గురువుల, అగ్నుల యందు, తన యందు, సర్వ
 భూతము లందు అచ్యుతుడైన పరమాత్మను దర్శించాలి. అట్టి గృహస్థుడు ఆత్మజ్ఞానంతో, ఇంద్రియ
 లోలత్వం లేకుండా జీవించి పరబ్రహ్మమును చేరుకుంటాడు.

7-426-క.

వినుము; వనప్రస్థునకున్

మునికథితము లైన నియమములు గల వా చొ

ప్పున వనగతుడై మెలగెడి

ఘనుడు మహర్షోకమునకు గ్రమనించు నృపా!

టీకా:

వినుము = వినుము; వనప్రస్థున్ = వానప్రస్థున; కున్ = కు; ముని = మునులచే; కథితములు =
 చెప్పబడినవి; ఐన = అయిన; నియమములు = నియమనిష్ఠలు; కలవు = ఉన్నవో; ఆచొప్పున =
 ఆలాగున; వనన్ = అడవియందు; గతుడు = చేరినవాడు; ఐ = అయ్యి; మెలగెడి = వర్తించెడి;

ఘనుడు = గొప్పవాడు; మహర్లోకమున్ = మహర్లోకమున; కున్ = కు; గమనించు = పోవును; నృపా = రాజా {నృపా - నృ (నరులను) పా (పాలించువాడు), రాజు}.

భావము:

వినవయ్యా నరనాథా! ధర్మజా! ఇక వానప్రస్థాశ్రమ ధర్మాలు చెప్తాను. వానప్రస్థాశ్రమం స్వీకరించిన వాడు అడవులకు వెళ్ళి మునివృత్తి అవలంబించాలి. ఋషీశ్వరులు నియమించిన నియమాలు పాటించిన పుణ్యాత్ముడు మహర్లోకం చేరతాడు.

7-427-వ.

అటమీద, గృహస్థాశ్రమంబు విడిచి వనంబునకుం జని దున్నక పండెడి నీవారాదికంబు లగ్నిపక్వంబు జేసి యొండె, నామంబులు చేసి యొండె, నర్కపక్వంబులైన ఫలాదు లొండె, భక్షింపుచు; వన్యాహారంబుల నిత్యకృత్యంబులయిన చరుపురోడాంశంబు లొనర్చుచు; బ్రతిదినంబును బూర్వ సంచితంబులు పరిత్యజించి నూతన ద్రవ్యంబులు సంగ్రహించుచు; నగ్నికొఱకుఁ బర్ణశాల యైనఁ బర్వతకందరం బయిన నాశ్రయించుచు; హిమ, వాయు, వహ్ని, వర్షాతపంబులకు సహించుచు; నఖ, శ్మశ్రు, కేశ, తనూరుహంబులు ప్రసాధితంబులు జేయక జటిలుండై వసియించుచు; దండాజిన, కమండలు, వల్కల పరిచ్ఛదంబులు ధరియించి; పండ్రెండైన, నెనిమిదైన, నాలుగైన, రెండైన, నొక వత్సరంబయినఁ దపః ప్రయాసంబున బుద్ధి నాశంబు గాకుండ ముని యై చరించుచు; దైవవశంబున జరారోగంబులచేతఁ జిక్కి నిజ ధర్మానుష్ఠాన సమర్థుండు గాని సమయంబున నిరశన వ్రతుం డయి యగ్నుల నాత్మారోపణంబు జేసి; సన్యసించి యాకాశంబు నందు శరీరరంధ్రంబులును, గాలి యందు నిశ్వాసంబును, దేజంబు లోపల నూష్ణంబును, జలంబుల రసంబును, ధరణి యందు శల్య మాంస ప్రముఖంబులును, వహ్ని యందు వ్యక్తంబుతోడ వాక్కును, నింద్రుని యందు శిల్పంబుతోడఁ గరంబులును, విష్ణుని యందు గతితోడఁ బదంబులును, బ్రజాపతి యందు రతితోడ నుపస్థంబును, మృత్యువందు విసర్గంబుతోడఁ బాయువును, దిక్కులందు శబ్దంబు తోడ శ్రోత్రంబును, వాయు వందు స్పర్శంబుతోడ దృక్కును, సూర్యు నందు రూపంబుతోడఁ జక్షువులును, సలీలంబు లందుఁ బ్రచేతస్స హిత యయిన జిహ్వయు, క్షితి యందు గంధ సహితం బయిన ఘ్రాణంబును, జంద్రుని యందు మనోరథంబులతోడ మనంబును, గవియైన బ్రహ్మ యందు బోధంబుతోడ బుద్ధియు,

రుద్రుని యందహంకారంబుతోడ మమత్వంబును, క్షేత్రజ్ఞుని యందు సత్త్వంబు తోడ జిత్రంబును.
 బరంబు నందు గుణంబులతోడ వైకారికంబును, డిందించి; యటమీఁదఁ, బృథివిని జలంబునందు;
 జలంబును దేజంబు నందుఁ; దేజంబును వాయువు నందు; వాయువును గగనంబు నందు;
 గగనంబును నహంకారతత్త్వంబు నందు; నహంకారంబును మహత్తత్త్వంబు నందు;
 మహత్తత్త్వంబును బ్రకృతి యందు; బ్రకృతిని నక్షరుండైన పరమాత్మ యందు లయంబు నొందించి
 చిన్మాత్రావశేషితుం డయిన క్షేత్రజ్ఞుని నక్షరత్వంబున నెఱింగి ద్వయరహితుండై దగ్ధకాష్ఠుండైన
 వహ్ని చందంబున బరమాత్మ యైన నిర్వికారబ్రహ్మంబునందు లీనుండ గావలయు.

టీకా:

అటమీద = ఆ తరువాత; గృహస్థాశ్రమంబున్ = సాంసారికమార్గమును; విడిచి = వదలివేసి;
 వనంబున్ = అడవి; కున్ = కి; చని = వెళ్ళి; దున్నక = దున్నకుండగనే; పండెడి = పంటనిచ్చెడి;
 నీవార = తృణధాన్యములు; ఆదికంబుల్ = మున్నగువానిని; అగ్ని = నిప్పులమీద; పక్వంబు =
 పచనము, వండుట; చేసి = చేసి; ఒండెన్ = కాని; ఆమంబులు = పచ్చివిగా, అపక్వముగా; చేసి =
 చేసి; ఒండెన్ = కాని; అర్క = సూర్యుని యెండయందు; పక్వంబులు = ఎండబెట్టబడినవి, ఒరుగులు;
 ఐన = అయిన; ఫల = పండ్లు; ఆదులు = మున్నగునవి; ఒండెన్ = కాని; భక్షింపుచున్ = తినుచు;
 వన్య = అడవి యందు దొరకెడి; ఆహారంబులన్ = ఆహారములతో; నిత్య = ప్రతిదినము; కృత్యంబులు
 = చేయదగినవి; ఐన = అయిన; చరువు = హవ్యము, అత్తెసరన్నము; పురోడాంశంబులు =
 యజ్ఞార్థమైన పిండములు; ఒనర్చుచున్ = చేయుచు; ప్రతి = ప్రతియొక్క; దినంబున్ =
 దినమునందు; పూర్వ = ఇంతకుముందు; సంచితంబులు = కూడబెట్టినవానిని; పరిత్యజించి =
 విడిచిపెట్టిసి; నూతన = కొత్తవియైన; ద్రవ్యంబులున్ = పదార్థములు; సంగ్రహించుచున్ =
 సంపాదించుచు; అగ్ని = అగ్నిహోత్రము; కొఱకు = కోసము; పర్ణశాల = పాక, ఆకుటిల్లు; ఐనన్ =
 అయినను; పర్వత = కొండ; కందరంబున్ = గుహను; అయినన్ = అయినను; ఆశ్రయించుచున్ =
 చేరుచు; హిమ = మంచు; వాయు = గాలి; వహ్ని = నిప్పు; వర్ష = వాన; ఆతపంబుల్ = ఎండల; కున్
 = కు; సహించుచు = ఓర్చుకొనుచు; నఖ = గోర్లు; శ్మశ్రు = మీసములు; కేశ = శిరోజములు;
 తనూరుహంబులునే = ఒడలివెంట్రుకలు; ప్రసాధితంబులున్ = చక్కజేయుట; చేయక =
 చేయకుండగ; జటిలుండు = జటలుదాల్చినవాడు; ఐ = అయ్యి; వసియించుచున్ = నివసించుచు;
 దండ = దండము; అజిన = చర్మము (ఆసనమునకు); కమండలున్ = కమండలము; వల్కల =

నారచీర; పరిచ్ఛదంబులున్ = ఉత్తరీయములు; ధరియించి = తాల్చి; పండ్రెండున్ = పన్నెండు (12);
 ఐనన్ = అయిన; ఎనిమిది = ఎనిమిది (8); ఐనన్ = అయిన; నాలుగు = నాలుగు (4); ఐనన్ =
 అయిన; రెండు = రెండు (2); ఐనన్ = అయిన; ఒక = ఒక; వత్సరంబు = సంవత్సరము; అయినన్ =
 అయిన; తపః = తపస్సుయొక్క; ప్రయాసంబునన్ = క్లేశముతోటి; బుద్ధి = చిత్తము; నాశంబున్ =
 భ్రంశము; కాకుండన్ = కాకుండగ; ముని = ముని; ఐ = అయ్యి; చరించుచన్ = తిరుగుచు; దైవ =
 దైవ; వశంబునన్ = యోగమువలన; జర = ముసలితనము; రోగంబుల = రోగముల; చేతన్ =
 వలన; చిక్కి = నీరసించి; నిజ = తన; ధర్మ = ధర్మములను; అనుష్ఠాన = ఆచరించుటల యందు;
 సమర్థుండు = తగిన శక్తి గలవాడు; కాని = కానట్టి; సమయంబునన్ = సమయములలో;
 నిరశనవ్రతుండు = ఉపవాసమున నున్నవాడు; అయి = అయ్యి; అగ్నులన్ = అగ్నులను; ఆత్మా =
 తనయందు; ఆరోపణంబు = నిలుపుకొనుట; చేసి = చేసి; సన్యసించి = ఎల్లకర్మలనువర్జించి;
 ఆకాశంబునన్ = ఆకాశము; అందున్ = అందు; శరీర = దేహము యొక్క; రంధ్రంబులును =
 రంధ్రములను; గాలి = గాలి; అందున్ = అందు; నిశ్వాసంబును = ఊపిరిని; తేజంబున్ = అగ్ని;
 లోపలన్ = అందు; ఊష్ణంబును = దేహమందలి వేడిని; జలంబులన్ = నీటి యందు; రసంబును =
 దేహమందలి ద్రవములను; ధరణి = భూమి; అందున్ = అందు; శల్య = ఎముకలు; మాంస =
 మాంసము; ప్రముఖంబులును = మున్నగునవి; వహ్ని = అగ్ని; అందున్ = అందు; వ్యక్తంబు =
 పలుకదగినదాని; తోడన్ = తోటి; వాక్కునున్ = మాటను; ఇంద్రుని = ఇంద్రుని; అందున్ = అందు;
 శిల్పంబు = శిల్పము; తోడన్ = తోటి; కరంబులును = చేతులు; విష్ణుని = విష్ణుమూర్తి; అందున్ =
 అందు; గతి = నడక; తోడన్ = తోటి; పదంబులునున్ = కాళ్ళు; ప్రజాపతి = ప్రజాపతి; అందున్ =
 అందు; రతి = సురతము; తోడన్ = తోటి; ఉపస్థంబునున్ = రహస్యావయవము; మృత్యువు =
 మరణము; అందున్ = అందు; విసర్గంబు = మలవిసర్జన; తోడన్ = తోటి; పాయువును =
 గుదమును; దిక్కులు = దిక్కులు; అందున్ = అందు; శబ్దంబు = ధ్వని; తోడన్ = తోటి; శ్రోత్రంబును =
 చెవి; వాయువు = గాలి; అందున్ = అందు; స్పర్శంబు = స్పర్శ (తగులుట); తోడన్ = తోటి; త్వక్కును
 = చర్మము; సూర్యున్ = సూర్యుని; అందున్ = అందు; రూపంబు = రూపము; తోడన్ = తోటి;
 చక్షువులును = కన్నులు; సలిలంబు = నీటి; అందున్ = అందు; ప్రచేతన్ = వరుణాంశముతో; సహిత
 = కూడినది; అయిన = అయిన; జిహ్వాయున్ = నాలుక; క్షితి = భూమి; అందున్ = అందు; గంధ =
 వాసనతో; సహితంబున్ = కూడినది; అయిన = అయిన; ఘ్రాణంబునున్ = ముక్కు; చంద్రుని =
 చంద్రుని; అందున్ = అందు; మనోరథంబుల = కోరికల; తోడన్ = తోటి; మనంబునున్ =

మనస్సును; కవి = పాత్రలసృష్టించువాడు; ఐన = అయిన; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుని; అందున్ = అందు;
 బోధంబు = తెలివి; తోడన్ = తోటి; బుద్ధియున్ = బుద్ధి; రుద్రుని = శివుని; అందున్ = అందు;
 అహంకారంబు = నేనడిభావము; తోడన్ = తోటి; మమత్వంబును = నాదియనెడిభావమును;
 క్షేత్రజ్ఞుని = జీవుని; అందున్ = అందు; సత్త్వంబు = సామర్థ్యము; తోడన్ = తోటి; చిత్తంబును =
 చిత్తమును; పరంబున్ = పరబ్రహ్మ; అందున్ = అందు; గుణంబుల = గుణముల; తోడన్ = తోటి;
 వైకారికంబును = వికారము నొందిన చిత్తమును; డిందించి = చెందించి; అటమీద = ఆపైన; పృథివి
 = భూమి; అందున్ = అందు; పృథివిని = భూమిని; జలంబుల్ = నీటి; అందున్ = అందు; జలంబును
 = నీటిని; తేజంబున్ = అగ్ని; అందున్ = అందు; తేజంబునున్ = అగ్నిని; వాయువు = గాలి; అందున్
 = అందు; వాయువును = గాలిని; గగనంబు = ఆకాశము; అందున్ = అందు; గగనంబునున్ =
 ఆకాశమును; అహంకార = అహంకారము; తత్త్వంబున్ = లక్షణము; అందున్ = అందు;
 అహంకారంబునున్ = అహంకారమును; మహత్తత్త్వంబున్ = బుద్ధి; అందున్ = అందు;
 మహత్తత్త్వంబునున్ = బుద్ధిని; ప్రకృతి = మూలప్రకృతి; అందున్ = అందు; ప్రకృతినిన్ = ప్రకృతిని;
 అక్షరుండు = నాశములేనివాడు; ఐన = అయిన; పరమాత్మ = పరమాత్మ; అందున్ = అందు;
 లయంబు = విలీనము; ఒందించి = చేసి; చిత్ = జ్ఞానము; మాత్ర = మాత్రమే; అవశేషితుండు =
 మిగిలినవాడు; అయిన = ఐన; క్షేత్రజ్ఞుని = జీవుని; అక్షరత్వంబునన్ = అవికారభావమునందు;
 ఎఱింగి = తెలిసికొని; ద్వయ = రెండవది, ఇతరము; రహితుండు = లేనివాడు; ఐ = అయ్యి; దగ్ధ =
 కాల్పబడిన; కాష్ఠండు = కట్టలుగలవాడు; ఐన = అయిన; వహ్ని = అగ్ని; చందంబునన్ = వలె;
 పరమాత్మ = పరమాత్మ; ఐన = అయిన; నిర్వికార = శాశ్వత, మార్పులేని; బ్రహ్మంబు = బ్రహ్మము;
 అందున్ = అందు; లీనుండున్ = లయమైనవాడు; కావలయున్ = అయిపోవలెను.

భావము:

గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలు చక్కగా నిర్వర్తించిన పిమ్మట వానప్రస్థాశ్రమం ఆరంభించాలి; అరణ్యాలలో
 నివసించాలి; అక్కడ దున్నకుండా దొరికే తృణ ధాన్యాలు ఉడకబెట్టినవి కానీ, పచ్చివి కానీ,
 ఎండలో ఎండిన ఫలాలు కానీ భుజిస్తూ జీవించాలి; అడవిలో లభించే ఆహారాలతో హవిస్సు
 పురోడాంశాదులు చేస్తూ, ప్రతి నిత్యం యజ్ఞం నిర్వహించాలి; నిన్నటి రోజు మిగిలిన పదార్థాలను
 పారేసి, ఏ రోజు కా రోజు క్రొత్తవి సంపాదించుకోవాలి; అగ్నిని కాపాడుకోవటం కోసం పర్ణశాలను
 కాని, కొండగుహను కానీ ఆశ్రయించ వచ్చును; గాలీ, చలీ, ఎండా, వానా మున్నగు వాటిని

సహించాలి; గడ్డం గీసుకోరాదు; క్షౌరం పనికిరాదు; తల దువ్వుకోరాదు; కేవలం జటిలుడై
జీవించాలి; దండం, కమండలం, జింకచర్మాలు, నారబట్టలూ ధరించాలి; పన్నెండేళ్లు కానీ,
ఎనిమదేళ్లు కానీ, నాలుగేళ్లు కానీ, రెండేళ్లు కానీ, ఒక సంవత్సరం కానీ ఏకాగ్రచిత్తంతో తపస్సు
చేయాలి; బుద్ధిని చలించనీయకుండా మౌనియై జీవించాలి.

దైవవశాత్తూ కానీ, వృద్ధాప్యం వల్ల కానీ, రోగం వల్ల కానీ తన ధర్మాలూ, అనుష్ఠానాలూ చేయలేని
పరిస్థితులలో నిరాహార వ్రతం పూనాలి. ఆత్మ యందు అగ్నులను ఆరోపణ చేసి సన్యసించాలి.
శరీర రంధ్రాలను ఆకాశంలోనూ, నిశ్వాసం గాలిలోనూ, శరీరంలోని వేడిని తేజస్సులోనూ, రసం
జలంలోనూ, శల్య మాంసాదులను మట్టిలోనూ విలీనం చేయాలి. వాక్కును వక్ష్యత్వంతో పాటూ
అగ్ని యందూ, హస్త ద్వయాన్ని శిల్పంతో పాటూ ఇంద్రుని యందూ, పాద ద్వయాన్ని నడకతో
పాటు మృత్యువు నందూ, శ్రోత్రద్వయాన్ని శబ్దంతోపాటు దిక్కుల యందూ, చర్మాన్ని స్పర్శతో
పాటూ వాయువు నందూ, కళ్ళను రూపంతో పాటు సూర్యుని యందూ అనుసంధానం చేయాలి.
జిహ్వను వరుణ సహితంగా నీటి యందూ, నాసికను గంధ సహితంగా భూమి యందూ,
మనస్సును మనోరథంతో పాటు చంద్రుని యందూ, బుద్ధిని బోధంతో పాటు కవియైన బ్రహ్మ
యందూ, మమత్వమును అహంకారంతో పాటు రుద్రుని యందూ, మనస్సును సత్యంతో పాటు
క్షేత్రజ్ఞుని యందూ, వికారం పొందిన క్షేత్రజ్ఞుని గుణాలతో పాటు పరబ్రహ్మము నందూ విలీనం
చేయాలి. ఈ విధంగా ఆయా విషయేంద్రియాలను ఆయా అధిదేవతలతో ఐక్యం కావించాలి.
అటు పిమ్మట పృథ్విని జలంలోనూ, జలమును తేజస్సులోనూ, తేజస్సును వాయువు లోనూ,
వాయువును గగనంలోనూ, గగనమును అహంకార తత్త్వములోనూ, అహంకారాన్ని
మహత్తత్త్వంలోనూ, మహత్తత్త్వమును ప్రకృతిలోనూ, ప్రకృతిని శాశ్వతుడైన పరమాత్మలోనూ లయం
చేయాలి. అప్పుడు కేవలం చిన్మయుడుగా మిగిలిన క్షేత్రజ్ఞుడిని జ్ఞానంతో తెలుసుకుని, అద్వైతుడై
కట్టెలను దహించిన అగ్నివలె పరమాత్మ అయిన నిర్వికార బ్రహ్మములో విలీనం కావాలి.

7-428-క.

అనఘ! వనప్రస్థుండై

చని తధర్మంబు లిట్లు ప్రలుపుచు మఱియున్

మనెనేని సన్న్యసింపం

జను నటమీదటను ముక్త **సంగ**త్వమునన్.

టీకా:

అనఘ = పుణ్యుడ; వనప్రస్థుండు = వానప్రస్థాశ్రమస్థుడు; ఐ = అయ్యి; చని = వెళ్ళి; తత = ఆ;
ధర్మంబులు = ధర్మములను; ఇట్లు = ఈ విధముగ; సలుపుచున్ = చేయుచు; మఱియున్ = ఇంకను;
మనెనేని = బ్రతికినచో; సన్యసింపన్ = సన్యాసాశ్రమమునకు; చనున్ = వెళ్ళవలెను; అటమీదటను
= ఆపైన; ముక్త = విడివడిన; సంగత్వమునన్ = తగులములతో.

భావము:

పుణ్యుడా! ధర్మజ్ఞా! మానవుడు వానప్రస్థాశ్రమం స్వీకరించి, ఆ ధర్మాలు పాటిస్తూ జీవించి, పిమ్మట
ముక్తసంగుడై సన్యాసాశ్రమం తీసుకోవచ్చు.

7-429-వ.

ఇట్లు వానప్రస్థాశ్రమంబు జరపి సన్వసించి దేహమాత్రావశిష్టుండును నిరపేక్షుండును
భిక్షుండును నిరాశ్రయుండును నాత్మారాముండును సర్వభూతసముండును శాంతుండును
సమచిత్తుండును నారాయణపరాయణుండును నైకొపీనం బను నాచ్ఛాదకమాత్రం బయిన
వస్త్రంబు ధరియించి దండాదివ్యతిరిక్తంబులు విసర్జించి యాత్మపరంబులుగాని శాస్త్రంబులు
వర్జించి గ్రహనక్షత్రాది విద్యల జీవింపక భేదవాదంబులయిన తర్కంబులు దర్శింపక యెందును
బక్షీకరింపక శిష్యులకు గ్రంథంబులు వంచించి యుపన్యసింపక బహువిద్యల జీవింపక
మత్తాదివ్యాపారంబుల నుల్లసిల్లక పెక్కుదినంబు లొక్కయెడ వసియింపక యూరూర నొక్కొక్క
రాత్రి నిలుచుచుఁ గార్యకారణవ్యతిరిక్తం బయిన పరమాత్మ యందు విశ్వంబు దర్శించుచు
సదసన్మయంబయిన విశ్వంబు నందు బరబ్రహ్మంబయిన యాత్మ నవలోకించుచు జాగరణ స్వప్న
సంధి సమయంబుల నాత్మనిరీక్షణంబు చేయుచు నాత్మకు బంధమోక్షణంబులు
యామాత్రంబులుగాని వస్తుప్రకారంబున లేవనియును దేహంబునకు జీవితంబు ధ్రువంబు
గాదనియును మృత్యువు ధ్రువంబనియును నెఱుంగుచు భూతదేహంబుల సంభవనాశంబులకు
మూలంబయిన కాలంబు బ్రతీక్షించుచు నివ్వధంబున జ్ఞానోత్పత్తి పర్యంతంబుఁ జరియించి

యటమీఁద విజ్ఞానవిశేషంబు సంభవించినఁ బరమహంసుండయి దండాదిచిహ్నంబులు
 ధరియించి యొండె ధరియింపక యొండె బహిరంగవ్యక్తచిహ్నంబు గాక యంతరంగవ్యక్తం
 బయిన యాత్మాను సంధానంబు గలిగి మనీషియై బాహ్యనుసంధాన భావంబున మనుష్యులకుఁ
 దనవలన నున్నత బాల మూకల తెఱంగుఁ జూపుచుండవలయు.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; వానప్రస్థాశ్రమంబున్ = వానప్రస్థాశ్రమమును; జరిపి = నడపి; సన్యసించి =
 సన్యసాశ్రమముస్వీకరించి; దేహ = శరీరము; మాత్ర = మాత్రమే; అవశిష్టంబును = మిగిలినవాడు;
 నిరపేక్షుండును = కోరికలులేనివాడు; భిక్షుండును = భిక్షమెత్తువాడు; నిరాశ్రయుండును =
 నివాసములేనివాడు; ఆత్మారాముండును = తనలోతానే క్రీడించువాడు; సర్వ = ఎల్ల; భూత =
 జీవులను; సముండును = ఒకే రీతిని చూచువాడు; శాంతుండును = నిత్యనమ్ముడును;
 సమచిత్తుండును = సుఖదుఃఖములందు సమభావముగలవాడు; నారాయణ = శ్రీహరియందు;
 పరాయణుండును = లగ్నమైనమనసుగలవాడు; కౌపీనంబు = గోచి; అను = అనెడి; ఆచ్ఛాదక =
 కప్పువస్త్రము; మాత్రంబు = మాత్రమే; అయిన = అయిన; వస్త్రంబు = వస్త్రమును; ధరియించి =
 కట్టుకొని; దండ = దండము; ఆది = మొదలైన; వ్యతిరిక్తంబులు = వేరైనవస్తువులను; విసర్జించి =
 వీడి; ఆత్మ = ఆత్మయందు; పరంబులు = లయించునవి; కాని = కానట్టి; శాస్త్రంబులు = శాస్త్రములను;
 వర్జించి = విడిచిపెట్టేసి; గ్రహనక్షత్ర = జ్యోతిషము; ఆది = మొదలగు; విద్యల = విద్యలచేత; జీవింపక =
 జీవికగాతీసుకొనక; భేదవాదంబులు = ద్వైతభావముగలవాదములు; అయిన = అయిన;
 తర్కంబులున్ = వాదించుటలను; తర్కింపక = తరచిచూడక; ఎందును = దేనియందును;
 పక్షీకరింపక = పక్షమువహింపక; శిష్యుల = శిష్యుల; కున్ = కు; గ్రంథంబులు = గ్రంథములను;
 వంచించి = మోసముచేసి; ఉపన్యసింపక = బోధించక; బహు = పలు; విద్యల = విద్యలతోటి;
 జీవింపక = పొట్టపోసుకొనక; మత్తు = (కల్లు)మత్తుకలిగించెడివాని; వ్యాపారంబులన్ = వాడుట
 యందు; ఉల్లసిల్లక = సంతోషింపకుండగ; పెక్కు = ఎక్కువ; దినంబులు = రోజులు; ఒక్క = ఒకే; ఎడన్
 = ప్రదేశములో; వసియింపక = ఉండకుండగ; ఊరూరన్ = ప్రతి యూరునందు; ఒక్కొక్క =
 ఒకటిచొప్పున; రాత్రి = రాత్రులు; నిలుచుచున్ = వసించుచు; కార్య = కార్యభూతములైన
 ఘటపటాదులకంటెను; కారణ = కారణభూతములైన వృద్ధాదులకంటెను; వ్యతిరిక్తంబు = వేరైనది,
 అతీతమైనది; అయిన = ఐన; పరమాత్మ = పరబ్రహ్మము; అందున్ = లో; విశ్వంబున్ = జగత్తును;

దర్శించుచున్ = చూచుచు; సత్ = సత్తు, నిత్యమైనది; అసత్ = అసత్యమైనది, అనిత్యమైనది;
 విశ్వంబున్ = జగత్తు; అందున్ = అందు; పరబ్రహ్మంబు = పరమాత్మ; అయిన = ఐన; ఆత్మన్ =
 ఆత్మను; అవలోకించుచు = దర్శించుచు; జాగరణ = జాగృతి, మేలుకున్న; స్వప్న = స్వప్నము, కల;
 సంధి = సుషుప్తి, కలతనిద్ర; సమయంబుల్ = స్థితియందున్నకాలమందు; ఆత్మన్ = పరమాత్మను;
 నిరీక్షణంబు = చూచుట; చేయుచున్ = చేయుచు; ఆత్మ = ఆత్మ; కున్ = కు; బంధ = పట్టు;
 మోక్షంబులు = విడుపులు; మాయా = మాయచేతకల్పితంబులు; మాత్రంబులు = మాత్రమే; కాని =
 తప్పించి; వస్తుప్రకారంబున = భౌతికముగ; లేవు = లేవు; అనియును = అని; దేహంబున్ =
 దేహమున; కున్ = కు; జీవితంబు = జీవించియుండుట; ధ్రువంబు = నిత్యము; కాదు = కాదు;
 అనియును = అని; మృత్యువు = మరణము; ధ్రువంబు = సత్యము; అనియును = అని; ఎఱుంగుచున్
 = అర్థముచేసికొనుచు; భూత = పంచభూతములకూడికైన; దేహంబుల = దేహముల యొక్క;
 సంభవ = పుట్టుక; నాశంబుల్ = మరణముల; కున్ = కు; మూలంబు = కారణభూతము; అయిన =
 ఐన; కాలంబున్ = కాలముకొరకు; ప్రతీక్షించుచున్ = ఎదురుచూచుచు; ఇవ్వధంబునన్ =
 ఈలాగున; జ్ఞాన = బ్రహ్మజ్ఞానము; ఉత్పత్తి = కలిగెడి; పర్యంతంబున్ = వరకు; చరియించి = మెలగి;
 అటమీద = ఆపైన; విజ్ఞాన = బ్రహ్మజ్ఞానము యనెడి; విశేషంబు = శ్రేష్ఠమైనది; సంభవించినన్ =
 కలుగగా; పరమహంసుండు = పరమహంస; అయి = అయ్యి; దండ = దండము {దండము -
 జపతపాదులందు చేతిని ఆనించుకొనెడి పైన చిన్న అడ్డకట్ట యుండెడి కట్ట}; ఆది = మొదలగు;
 చిహ్నంబులు = గుర్తులు; ధరించి = కలిగి; ఒండెన్ = కాని; ధరియింపక = కలియుండక; ఒండెన్ =
 కాని; బహిరంగ = బయటకు; వ్యక్త = వెల్లడగు; చిహ్నండు = గుర్తులుగలవాడు; కాక = కాకుండగ;
 అంతరంగ = మనోనోత్రమునకు; వ్యక్తంబు = గోచరమగునది; అయిన = ఐన;
 ఆత్మానుసంధానంబున్ = జీవాత్మపరమాత్మల యొక్కత; కలిగి = కలిగిన; మనీషి = జ్ఞాని; ఐ =
 అయ్యి; బాహ్య = బాహ్యప్రపంచమునకు; అనుసంధాన = తెలియబడెడి; భావంబునన్ = విధములో;
 మనుష్యుల్ = మానవుల; కున్ = కు; తన = తన; వలన = గురించి; ఉన్నత్త = పిచ్చివాని; బాల =
 చిన్నపిల్లవాని; మూక = మూగవాని; తెఱంబున్ = వలె; చూపుచుండవలయున్ = కనబడవలెను.

భావము:

సన్న్యాసాశ్రమం స్వీకరించిన సన్న్యాసి దేహమాత్రావశిష్టుడై ఉండాలి. సర్వభూతము లందూ
 నిరపేక్షుడుగా, క్షుకుడుగా, ఆత్మారాముడుగా, సర్వప్రాణి సమ భావం కలవాడిగా, శాంతుడుగా,

సమచిత్తుడుగా ఉండి, సదా నారాయణ పరాయణుడై తేజరిల్లుతూ ఉండాలి. సన్న్యాసి శరీరం మీద గోచీ మాత్రమే ధరించాలి. దండ, కమండలాలు విసర్జించాలి. ఆత్మపరములు కానట్టి శాస్త్రాలను విసర్జించాలి. జ్యోతిషం మొదలైన లౌకిక విద్యలు పరిత్యజించాలి. కుతర్కాలకు పోకుండా, ఎట్టి పక్షపాతం పెట్టుకోకుండా, ఆత్మచింతనలోనే నిమగ్నమైన సమాధి నిష్ఠలో ఉండాలి. శిష్యులకు వంచనతో గ్రంథాలు బోధించరాదు. రకరకాల విద్యలు ప్రదర్శింప రాదు. మత్తతలో నిమగ్నుడు కారాదు. పెక్కుదినాలు ఒకేచోట నివసించ కూడదు. ఒక ఊరిలో ఒక రాత్రి మాత్రమే గడపవచ్చు. కార్యకారణాలకు అతీతమైన పరమాత్మలో విశ్వాన్ని దర్శిస్తూ, సత్ అసత్ పదార్థాలతో నిర్మతమైన ఈ విశాల విశ్వంలో పరబ్రహ్మమైన ఆత్మను సందర్శిస్తూ ఉండాలి. జాగరణ, స్వప్న, సంధి సమయాలలో ఆత్మనిరీక్షణ చేయాలి. ఆత్మకు బంధమోక్షణాలు మాయామాత్రాలు కాని, వాస్తవంగా లేవు అని భావించాలి. జన్మకు జీవితం స్థిరం కాదనీ, మృత్యువు నిశ్చయం అని తెలుసుకొని ప్రవర్తించాలి. సకల జీవకోటి పుట్టుకలకూ, నాశములకు కాలం మూలం అని గ్రహించి, అట్టి కాలం కోసం నిరీక్షిస్తూ ఉండాలి. ఈ విధంగా జ్ఞానోత్పత్తి వరకూ ప్రవర్తించి, అటు పిమ్మట విజ్ఞాన విశేషం ప్రాప్తిస్తే "పరమహంస" అయి దండాది చిహ్నాలు ధరించికానీ, ధరించకుండా కానీ అంతరంగంలో ఆత్మను అనుసంధానం చేయగలిగి, విజ్ఞానియై ప్రకాశించాలి. బాహ్యనుసంధానాలు వలన ఇతరులకు పిచ్చివాని లాగ, అమాయక బాలుని లాగ, మూగవాడి లాగా కనిపించాలి.

సప్తమ స్కంధము : ప్రహ్లాదాజగర సంవాదము

7-430-క.

మునివల్లభుఁ డజగరుఁ డను

సునయుండు హిరణ్యకశిపు సూనుండును ము

న్నొనరించిన సంవాదము

వినుమీ యర్థంబునందు వెలయు నరేంద్రా!

టీకా:

ముని = మునులలో; వల్లభుడు = శ్రేష్ఠుడు; అజగరుడు = అజగరుడు(కొండచిలువుడు); అను = అనెడి; సునయుండు = మంచినీతిగలవాడు; హిరణ్యకశిపు = హిరణ్యకశిపుని; సూనుండును =

పుత్రుడును; మున్ను = పూర్వము; ఒనరించిన = చేసిన; సంవాదము = సంభాషణము; వినుము = వినుము; ఈ = ఈ; అర్థంబునన్ = సందర్భము; అందున్ = లో; వెలయున్ = ప్రసిద్ధమైనది; నరేంద్రా = రాజా.

భావము:

మహారాజా! ధర్మరాజా! పూర్వకాలంలో "అజగరు"డని మరొక పేరు గల "సునయుడు" అనేడి మునీశ్వరునికి, హిరణ్యకశిపుని కుమారుడైన "ప్రహ్లాదుడికి" సంవాదం జరిగింది. దానిలో పరమహంస ధర్మాలు, వాటి మహత్వమూ చక్కగా వివరింపబడ్డాయి. ఆ వివరాలు చెప్తాను శ్రద్ధగా విను.

7-431-వ.

తొల్లి భగవత్ప్రియుం డయిన ప్రహ్లాదుండు కతిపయామాత్య సమేతుండై లౌకికతత్వంబు నెఱింగెడికొఱకు లోకంబుల సంచరించుచు నొక్కనాడు కావేరీతీరంబున సహ్యాపర్వతతటంబున ధూళిధూసరితంబు లయిన కరచరణాద్యవయవంబులతోడ గూఢంబైన నిర్మల తేజంబుతోఁ గర్మాకారవచోలింగ వర్ణాశ్రమాదుల నెవ్వరికి నెఱుంగఁ బడక నేల నిద్రించుచు నజగర వ్రతధరుండైన మునిం గని డాయం జని విధివత్ప్రకారంబున నర్పించి మునిచరణంబులకు శిరంబు మోపి మ్రొక్కి యతని చరిత్రంబు దెలియ నిచ్చయించి యిట్లనియె.

టీకా:

తొల్లి = పూర్వము; భగవత్ = భగవంతునికి; ప్రియుండు = ఇష్టుడు; అయిన = ఐన; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; కతిపయి = అనేకమంది; అమాత్య = మంత్రులతో; సమేతుండు = కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; లౌకికతత్వంబున్ = లోకధర్మమును; ఎఱింగెడి = తెలిసికొనుట; కొఱకు = కోసము; లోకంబులన్ = లోకమునందు; సంచరించుచున్ = తిరుగుతు; ఒక్క = ఒక; నాడు = దినమున; కావేరీ = కావేరీనది; తీరంబునన్ = గట్టువద్ద; సహ్యా = సహ్యా యనెడి; పర్వత = పర్వతము యొక్క; తటంబునన్ = చరియయందు; ధూళి = ధూళితో; ధూసరితంబులు = మాసిపోయినవి; అయిన = ఐన; కర = చేతులు; చరణ = చేతులు; ఆది = మున్నగు; అవయవంబుల్ = అంగముల; తోడన్ = తోటి; గూఢంబు = రహస్యమైనది; ఐన = అయిన; నిర్మల = స్వచ్ఛమైన; తేజంబున్ = తేజస్సు; తోన్ =

తో, కర్మ = పనులు; ఆకార = రూపము; వచన్ = మాటలు; లింగ = చిహ్నము; వర్ణ =
 చాతుర్వర్ణములోనిది; ఆశ్రమ = చతురాశ్రమములలోనిది; ఎవ్వరి = ఎవరి; కిన్ = కి; ఎఱుంగబడక =
 తెలిసికొనరాక; నేలన్ = భూమిపైన; నిద్రించుచున్ = నిద్రపోతూ; అజగర =
 కొండచిలువవలెకదలుటలేని; వ్రత = దీక్ష; ధరుండు = తీసుకొన్నవాడు; ఐన = అయిన; మునిన్ =
 మునిని; కని = కనుగొని; డాయన్ = దగ్గరకు; చని = వెళ్ళి; విధివత్సకారంబునన్ =
 పద్ధతిప్రకారముగా; అర్పించి = పూజించి; ముని = ముని యొక్క; చరణంబుల్ = కాళ్ళ; కున్ = కు;
 శిరంబున్ = తలను; మోపి = తాకించి; మ్రొక్కి = నమస్కరించి; అతని = అతని యొక్క; చరిత్రంబున్
 = చరిత్రను; తెలియన్ = తెలిసికొన; ఇచ్చయించి = కోరి; ఇట్లు = ఇలా; అనియె = పలికెను.

భావము:

మహాభక్తుడైన ప్రహ్లాదుడు చక్రవర్తిగా రాజ్యం ఏలుతూ, ఒకమారు లౌకిక వ్యవహారాలు ఎలా
 జరుగుతున్నాయో తెలుసుకోవాలని, కొందరు మంత్రులను వెంటబెట్టుకుని లోకసంచారానికి
 బయలుదేరాడు. అలా వెళ్తూ కావేరీ తీరం చేరుకున్నాడు. అక్కడ సహ్యాపర్వతాలు విస్తరించి
 ఉన్నాయి. ఆ పర్వత సానువులలో సంచరిస్తుండగా, ప్రహ్లాదుడు అక్కడ దుమ్ముకొట్టుకుపోయిన
 దేహంతో అజగరవ్రత దీక్షలో ఉన్న ఒక మునీశ్వరుడు కనబడ్డాడు. శరీరం ధూళిదూసరితం
 అయినా ఆయన అద్భుతమైన తేజస్సు నిగూఢంగా ప్రకాశిస్తున్నది. ఆయన కార్యం వలన కానీ,
 ఆకారం వలన కానీ, మాట వలన కానీ, లింగభేదం వలన కానీ, వర్ణాశ్రమాదుల వలన కానీ, ఏ
 మాత్రం గుర్తించడానికి వీలులేకుండా, కొండచిలువ (అజగరం) వలె నిర్వికారంగా నేలపై పడుకుని
 ఉన్నాడు. ప్రహ్లాదుడు ఆ మునీశ్వరుని సమీపించి, యథావిధిగా పూజించి, నమస్కరించాడు.
 ఆయన పవిత్ర చరిత్ర తెలుసుకోవాలని ఇలా పలికాడు.

7-432-^{సీ}.

"**భూ**మి నుద్యోగి యై **భో**గి యై యుండెడి-

నరుని కైవడి ముని**నా**థ! నీవు

ఘనశరీరము దాల్చి **క**దలవు చిత్రము-

ద్యమయుక్తనకుఁ గాని **ద**నము లేదు

దనవంతునకుఁ గాని **త**గు భోగములు లేవు-

భోగికి గాని సంపూర్ణమైన

తనువు లే దుద్యోగధనభోగములు లేక-

నేల నూరక పడి నిద్ర పోవు

7-432.1-ఆ.

నీకు నెట్లు గలిగె నిరుపమ దేహంబు

సముద్ర వార్యుడవు విశారదుడవు

బుద్ధినిధివి జనులఁ బొగడవు దెగడవు

నిద్ర ప్రతిదినంబు నిలుప నేల?"

టీకా:

భూమిన్ = ప్రపంచమునందు; ఉద్యోగి = కృషిచేయువాడు; ఐ = అయ్యి; భోగి = సుఖించువాడు; ఐ = అయ్యి; ఉండెడి = ఉండునట్లు; నరుని = మానవుని; కైవడి = వలె; ముని = మునులలో; నాథ = శ్రేష్ఠుడ; నీవు = నీవు; ఘన = గొప్ప; శరీరమున్ = దేహమును; తాల్చి = ధరించి; కదలవు = ఎక్కడికివెళ్ళవు; చిత్రము = విచిత్రమైనది; ఉద్యమయుక్తుని = కష్టపడెడివాని; కున్ = కి; కాని = తప్పించి ఇతరులకు; ధనము = సంపద; లేదు = లేదు; ధనవంతున్ = ధనముగలవాని; కున్ = కి; కాని = తప్పించి; తగు = తగిన; భోగములు = సుఖానుభవములు; లేవు = లేవు; భోగి = సుఖానుభవముగలవాని; కిన్ = కి; కాని = తప్పించి; సంపూర్ణమైన = పూర్తి, పుష్కలమైన; తనువు = చక్కటిదేహము; లేదు = కలుగదు; ఉద్యోగ = ప్రయత్నములు; ధన = సంపదలు; భోగములు = భోగములు; లేక = లేకుండగనే; నేలన్ = నేలపైన; ఊరక = ఉట్టినే; పడి = పడియుండి; నిద్రపోవు = నిద్రించుచున్న.

నీవు = నీవు; కున్ = కు; ఎట్లు = ఏవిధముగ; కలిగెన్ = కలిగినది; నిరుపమ = సాటిలేని; దేహంబు = దేహము; సముద్రవు = సమత్వభావముగల వాడవు; ఆర్యుడవు = పూజ్యుడవు; విశారదుడవు = విద్వాంసుడవు; బుద్ధినిధివి = జ్ఞానమునకునాశ్రయుడవు; జనులన్ = ప్రజలను యెవరిని; పొగడవు = వందింపవు; తెగడవు = నిందింపవు; నిద్రన్ = నిద్రావస్థను; ప్రతిదినము = ప్రతిరోజు; నిలుపన్ = నిలుపుకొనుట; ఏల = ఎందుకు.

భావము:

“ఓ మునివర్యా! మహాభోగి వలె జీవితం గడిపేవాడి లాంటి గొప్ప శరీరాన్ని పొందిన నీవు, కదలకుండా ఇలా శయనించి ఉన్నావు. నీవు సామాన్యుడవు కావు. పరమాద్భుతమైన మూర్తివి. నీ నడవడిక బహు విచిత్రంగా ఉన్నది. లోకంలో ఏంతో కష్టపడి ప్రయత్నించే వాడికే కానీ ధనం లభించదు. ధనం ఉన్నవాడికే కాని భోగాలు జరుగవు. భోగాలు ఉన్నవాడు తప్ప బాగా శరీరపోషణ చేసుకోలేడు. అలా బాగా పోషణ జరుగుతున్న వాని శరీరం సౌందర్యంతో ప్రకాశిస్తుంది. కానీ ఏ వృత్తిలోనూ శ్రమించకుండా, ఏ ధన భోగాలూ లేకుండా, ఏ ప్రయత్నం లేకుండానే కటిక రాతి నేల మీద పడుకుని నిద్రించే నీకు ఇంతటి అసమాన సుందర దేహం ఎలా వచ్చింది. నీవు మహానుభావుడవు, పూజనీయుడవు, తత్త్వవిశారదుడవు, సర్వసముడవు, జనులను దూషించవు, భూషించవు. సమదృష్టి అలవరచుకున్న స్థితప్రజ్ఞుడవు. అటువంటి నీవు ఇలా ప్రతిదినం నిద్రలో ఎందుకు గడుపుతున్నావు స్వామీ! చెప్పు. తెలుసుకోవాలని ఉంది” అని అన్నాడు ప్రహ్లాదుడు.

7-433-వ.

అని యిట్లు ప్రహ్లాదుం డడిగిన వికసితముఖుం డయి మునీంద్రుండు తదీయ మధురాలాపసుధారసప్రవాహంబులు కర్ణంబులఁ బరిపూర్ణంబులైన నతని నవలోకించి యిట్లనియె.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; ప్రహ్లాదుండు = ప్రహ్లాదుడు; అడిగినన్ = అడుగగా; వికసిత = వికసించిన, వెలుగుతున్న; ముఖుండు = ముఖముగలవాడు; అయి = అయ్యి; ముని = మునులలో; ఇంద్రుండు = శ్రేష్ఠుడు; తదీయ = అతని యొక్క; మధుర = తీయని; ఆలాప = పలుకుల; సుధారస = అమృతపు; ప్రవాహంబులు = వెల్లువలు; కర్ణంబులన్ = చెవులందు; పరిపూర్ణంబులు = నిండినవి; ఐనన్ = కాగా; అతనిన్ = అతనిని; అవలోకించి = చూసి; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

అలా పలికిన ప్రహ్లాదుని మధురమైన మాటలు, సుధారసంలా వీనులకు విందు చేయగా, ఆ అజగర ముని ఆనందంతో వికసించిన ముఖం కలవాడై అతనితో ఇలా అన్నాడు.

7-434-సీ.

"అంతరింగికదృష్టి సంతయు నెఱుంగుదు-

వార్యసమ్మతుడ వీ వసురవర్య!

విశ్వజంతువుల ప్రవృత్తి నివృత్తిల-

క్షణముల నీ యెఱుంగనివి లేవు

భగవంతుడగు హరి పాయక నీ మనో-

వీధి రాజిల్లుచు వెలుగుటేని

క్రమమున బహుళాంధకారంబు బరిమార్చు-

బరమ సాత్వికుడవు భద్రబుద్ధి

7-434.1-ఆ.

వైన నీవు నన్ను నడిగెడు గావున

విన్న ధర్మ మెల్ల విస్తరింతు

నిన్ను జూడఁ గలిగె నీతోడి మాటలు

నాత్మశుద్ధి గలిగె ననఘచరిత!

టీకా:

అంతరింగిక = అంతర, దివ్య; దృష్టిన్ = దృష్టితో; అంతయున్ = సర్వమును; ఎఱుగుదువు = తెలిసినవాడవు; ఆర్య = పెద్దలకు; సమ్మతుడవు = ప్రియమైనవాడవు; ఈవు = నీవు; అసుర = రాక్షసులలో; వర్య = మేటివి; విశ్వ = జగత్తునందలి యెల్ల; జంతువుల = జీవుల యొక్క; ప్రవృత్తి = కర్మమార్గము; నివృత్తి = జ్ఞానమార్గముల; లక్షణములన్ = రీతులందు; నీ = నీకు; ఎఱుంగనివి = తెలియనివి; లేవు = లేవు; భగవంతుడు = షడ్గుణైశ్వర్యుడు; అగు = అయిన; హరి = విష్ణుమూర్తి;

పాయక = విడువక; నీ = నీ యొక్క; మనోవీధి = చిత్తమునందు; రాజిల్లుచున్ = ప్రకాశించుచు;
 వెలుగుతేని = చంద్రుని {వెలుగుతేడు - వెలుగు (కాంతులు)గల తేడు (రాజు), చంద్రుడు}; క్రమమున
 = వలె; బహుళ = దట్టపు; అంధకారంబున్ = చీకటిని; పరిమార్చున్ = అణచివేయును; పరమ =
 అతిగొప్ప; సాత్వికుడవు = సత్త్వగుణప్రధానుడవు; భద్ర = శుభకరమైన; బుద్ధివి = బుద్ధిగలవాడవు;
 ఐన = అయిన.

నీవు = నీవు; నన్నున్ = నన్ను; అడిగెదు = అడిగితివి; కావున = కనుక; విన్న = నే విన్నట్టి; ధర్మము =
 ధర్మము; ఎల్లన్ = అంతయు; విస్తరింతున్ = వివరముగ తెలిపెదను; నిన్నున్ = నిన్ను; చూడన్ =
 చూచుట; కలిగెన్ = సంభవించినది; నీ = నీ; తోడి = తోటి; మాటలు = సంభాషణలు; ఆత్మన్ =
 చిత్తమునకు; శుద్ధి = నైర్మల్యము; కలిగెన్ = కలిగినది; అనఘ = పాపములేని; చరిత =
 నడవడికగలవాడ.

భావము:

"ఓ పుణ్యాత్మా! దానవోత్తమా! ప్రహ్లాదా! నేను నిన్ను దర్శించగలిగాను. నీతో మాట్లాడుట వలన నా
 మనస్సు పరిశుద్ధ మయింది. దివ్యదృష్టితో నీకు సమస్తమూ తెలుస్తాయి; నీవు పెద్దలకు ప్రియమైన
 వాడవు; పరమ సాత్వికుడవు; విశ్వంలోని ప్రాణికోటి యొక్క ప్రవృత్తి నివృత్తి మార్గాలలో నీకు
 తెలియనివి లేవు; నీ హృదయంలో అజ్ఞానాంధకారం దరిజేరకుండా భగవంతుడు సుర్యుడి లాగా
 ప్రకాశిస్తున్నాడు; సుబుద్ధివి నీవు; నీకు తెలియనిది ఏముంది? అయినా నీవు ధర్మ జిజ్ఞాసతో
 అడుగుతున్నావు; కాబట్టి నేను విన్న ధర్మమును నీకు వివరిస్తాను.

7-435-వ.

వినుము; ప్రవాహకారిణి యై విషయంబులచేతం బూరింపరాని తృప్తచేతం బడి కర్మంబులఁ
 బరిభ్రామ్యమాణుండ నైన నేను నానావిధ యోనుల యందుఁ బ్రవేశించుచు వెడలుచు నెట్టకేలకు
 మనుష్య దేహంబు ధరియించి యందు ధర్మంబున స్వర్గద్వారంబును నధర్మంబున
 శునకసూకరాది తిర్యగ్గతు యోని ద్వారంబుల నొంది క్రమ్మఱి మనుష్యుండై పుట్టవలయు నని
 వివేకించి సుఖరక్షణదుఃఖ మోక్షంబులకొఱకు ధర్మంబు చేయు దంపతుల వ్యవహారంబు గని
 సర్వక్రియానివృత్తి గలిగిన జీవుండు స్వతంత్రుండై ప్రకాశించు నని నిర్ణయించి భోగంబులు
 మనోరథజాత మాత్రంబులు గాని శాశ్వతంబులు గావని పరీక్షించి నివృత్తుండనై యుద్యోగంబు

లేక నిద్రించుచుఁ బ్రారబ్ధభోగంబు లననుభవించుచు నుండుదు; నివ్వధంబునఁ దనకు
 సుఖరూపంబైన పురుషార్థంబు దన యందుఁ గలుగుట యెఱుంగక పురుషుండు శైవాలజాల
 నిరుద్ధంబు లైన శుద్ధజలంబుల విడిచి యెండమావులు జలంబు లని పాటెడు మూఢుని
 వడువున సత్యంబుగాని ద్వైతంబుఁ జొచ్చి ఘోరసంసారచక్రపరిభ్రాంతం డై, దైవతంత్రంబు లైన
 దేహదులచేత నాత్మకు సుఖంబును దుఃఖనాశంబునుం గోరుచు నిరీశుం డైనవాని
 ప్రారంభంబులు నిష్ఫలంబు లగు; నదియునుం గాక మర్త్యునకు ధనంబు ప్రాప్తంబయిన నది
 దుఃఖకరంబు గాని సుఖకరంబు గాదు; లోభవంతు లయిన ధనవంతులు నిద్రాహారంబులు లేక
 రాజ చోర యాచక శత్రు మిత్రాది సర్వస్థలంబు లందును శంకించుచు దానభోగంబులు మఱచి
 యుండుదురు; ప్రాణార్థవంతులకు భయంబు నిత్యంబు; శోకమోహ భయక్రోధ రాగ శ్రమాదులు
 వాంఛామూలంబులు; వాంఛ లేకుండవలయును.

టీకా:

వినుము = వినుము; ప్రవాహ = ప్రవహించు, గమన; కారిణి = లక్షణముగలది; ఐ = అయ్యి;
 విషయంబుల్ = ఇంద్రియార్థముల; పూరింప = తృప్తిపరచ; రాని = శక్యముగాని; తృప్తి = మిక్కిలి
 యాశ యందు; పడి = పడిపోయి; కర్మంబులన్ = కర్మములందు; పరిభ్రామ్యమాణుండను =
 తిరుగుచున్నవాడను; ఐన = అయిన; నేను = నేను; నానా = అనేక; విధ = రకముల; యోనులన్ =
 గర్భముల, క్షేత్రముల; అందున్ = లో; ప్రవేశించుచుచన్ = చేరుచు; వెడలుచు = బయటపడుచు;
 ఎట్టకేలకు = ఏదోవిధముగ; మనుష్య = మానవుని; దేహంబు = దేహమును; ధరియించి = పొంది;
 అందున్ = దానిలో; ధర్మంబునన్ = ధర్మవర్తనలచేత; స్వర్గ = స్వర్గలోకపు; ద్వారంబునున్ = వాకిలిని;
 శునక = కుక్క; సూకర = పంది; ఆది = మున్నగు; తిర్యక్ = స్థిరత్వములేని; జంతు = జంతువుల;
 యోనిద్వారంబులన్ = గర్భద్వారములను; ఒంది = పొంది; క్రమ్మఱ = మరల; మనుష్యుండు =
 మానవుడను; ఐ = అయ్యి; పుట్టవలయున్ = జన్మించవలెనని; వివేకించి = విచారించుకొని; సుఖ =
 సుఖమును; రక్షణ = కాపాడుకొనుట; దుఃఖ = దుఃఖమునుండి; మోక్షంబుల = విముక్తుల; కొఱకు =
 కోసము; ధర్మంబున్ = సద్వర్తనము; చేయు = చేసిడి; దంపతుల = భార్యాభర్తల; వ్యవహారంబున్ =
 వ్యర్థప్రయత్నములను; కని = చూసి; సర్వ = ఎల్ల; క్రియా = పనులను; నివృత్తి = మానుట; కలిగిన =
 కలిగినట్టి; జీవుండు = మానవుడు; స్వతంత్రుండు = దేనియందు లోబడనివాడు; ఐ = అయ్యి;
 ప్రకాశించున్ = విలసిల్లును; అని = అని; నిర్ణయించి = నిశ్చయించుకొని; భోగంబులు =

సుఖదుఃఖానుభవములు; మనోరథ = తలపులలో; జాత = కలిగినవి; మాత్రంబులు = మాత్రమే; కాని
 = తప్పించి; శాశ్వతంబులు = స్థిరములు; కావు = కావు; అని = అని; పరీక్షించి = తరచిచూసి;
 నివృత్తుండను = కర్మబంధముల నుండి మరల్చబడిన వాడను; ఐ = అయ్యి; ఉద్యోగంబు =
 ప్రయత్నము, వృత్తి; లేక = లేకుండగనే; నిద్రించుచున్ = నిద్రపోవుచు; ప్రారబ్ధ = పూర్వ సంచిత
 కర్మానుసార; భోగంబులన్ = అనుభవములను; అనుభవించుచున్ = అనుభవించుచు; ఉండుదు =
 ఉండెదను; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగ; తన = తన; కున్ = కు; సుఖ = సుఖము; రూపంబు =
 అనెడిది; ఐన = అయిన; పురుషార్థంబున్ = వస్తువులు; తన = తన; అందున్ = ఎడల; కలుగుట =
 కలుగుటను; ఎఱుంగక = తెలిసికొనక; పురుషుండు = మానవుడు; శైవాల = నాచు తెట్టుల; జాల =
 సమూహములచే; నిరుద్ధంబులు = కప్పబడినవి; ఐన = అయిన; శుద్ధ = మంచి; జలంబులన్ =
 నీటిని; విడిచి = వదలివేసి; ఎండమావులు = మృగతృష్ణలను; జలంబులు = నీరు; అని = అని
 భ్రమించి; పాతెడు = పరిగెత్తెడి; మూఱుని = అవివేకి; వడువునన్ = వలె; సత్యంబు = నిజము; కాని =
 కానట్టి; ద్వైతంబున్ = ద్వంద్వభావనలను; చొచ్చి = చేరి; ఘోర = భయంకరమైన; సంసార =
 సంసారము యనెడి; చక్ర = చక్రమునందు; పరిభ్రాంతుండు = భ్రాంతిలో తిరుగువాడు; ఐ = అయ్యి;
 దైవ = దేవునిచే; తంత్రంబులు = నియమింపబడుచున్నవి; ఐన = అయిన; దేహ = దేహము;
 ఆదులన్ = మొదలగువాని; చేతన్ = వలన; ఆత్మ = ఆత్మ; కున్ = కు; సుఖంబును = సుఖమును;
 దుఃఖనాశంబునున్ = దుఃఖముపోవుటను; కోరుచున్ = కోరుకొనుచు; నిరీశుండు =
 ఈశ్వరునితెలియనివాడు; ఐన = అయిన; వానిన్ = వాడి; ప్రారంభంబులున్ = ప్రయత్నములు;
 నిష్ఫలంబులు = నిరర్థకములు; అగు = అగును; అదియునున్ = అంతే; కాక = కాకుండగ; మర్త్యున్ =
 మానవుని; కున్ = కు; ధనంబు = సంపద; ప్రాప్తంబు = లభించినది; అయిన = ఐనట్టిది; అది =
 మున్నగునవి; దుఃఖ = దుఃఖమును; కరంబు = కలిగించునది; కాని = తప్పించి; సుఖ = సుఖమును;
 కరంబు = కలిగించునది; కాదు = కాదు; లోభవంతుండు = ఆశాబద్ధులు; అయిన = ఐన;
 ధనవంతులు = మిక్కిలి ధనముగలవారు; నిద్ర = నిద్రను; ఆహారంబులు = ఆహారములు; లేక =
 లేకుండగ; రాజ = రాజులవలన; చోర = దొంగలవలన; యాచక = అడుగుకొనేవారివలన; శత్రు =
 శత్రువులవలన; మిత్ర = స్నేహితులు; ఆది = మున్నగు; సర్వ = అన్ని; స్థలంబులన్ = చోటులందు;
 శంకించుచున్ = సందేహించుచు; దాన = ఒకరికి పెట్టుట; భోగంబులున్ = తా ననుభవించుటలు;
 మఱిచి = మైమరచిపోయి; ఉండుదురు = ఉండెదరు; ప్రాణ = ప్రాణులు; అర్థ = సంపదలు; వంతుల్
 = గలవారల; కున్ = కి; భయంబు = భయము; నిత్యంబు = శాశ్వతము; శోక = వ్యసనము; మోహ =

మోహము; భయ = భీతి; క్రోధ = కోపము; రాగ = అనురాగము; శ్రమ = అలసట; ఆదులు = మున్నగునవి; వాంఛా = తృష్ణ, కోరికల; మూలంబులు = వలనపుట్టినవి; వాంఛ = (కావున) విషయతృష్ణ; లేక = లేకుండగ; ఉండవలయును = ఉండవలెను.

భావము:

ఓ ప్రహ్లాదా! వినవయ్యా! విషయసుఖాల చేత తృప్తిపొందుట సాధ్యం కాని పని. అలా తృప్తి చెందకుండా పరుగులు పెట్టిస్తూ ఉండేది తృష్ణ లేదా దురాశ. అట్టి తృష్ణ వెంటబడి నేను కర్మబంధాలలో చిక్కుకుని సంసార చక్రంలో పరిభ్రమించాను. అనేక రకాలైన జన్మలు ఎత్తాను. మరణించాను. ఈ పరిభ్రమణంలో చిట్టచివరకు ఎట్టకేలకు మానవ దేహం ధరించాను. ఆయా జన్మలలో ధర్మాలూ, పుణ్యాలూ, అధర్మాలూ, పాపాలూ చేసి అటు స్వర్గ ద్వారాలూ, ఇటు శునక సూకరాది జంతు గర్భాలలోనూ పుట్టి నానా బాధలూ పడి పడి, వివేకించి మానవ జన్మ ఎత్తాను. సుఖం సంపాదన కోసం, దుఃఖ విముక్తి కోసం ధర్మం చేసే దంపతులను చూసాను. సమస్త క్రియల నుంచి విముక్తి పొందిన జీవుడు స్వతంత్రుడై ప్రకాశిస్తాడని నిర్ణయించుకున్నాను. భోగాలు కోరికల వలన జనించేవే కానీ, శాశ్వతాలు కావని పరీక్షించి నిర్ధారించుకున్నాను. కర్మబంధాల నుండి నివృత్తి పొంది; ఏ ప్రయత్నమూ, ఏ కోరికలూ లేకుండా ఇలా నిద్రిస్తూ, ప్రారబ్ధ భోగాలు అనుభవిస్తూ పడి ఉన్నాను.

ఈ విధంగా మానవుడు తనకు కావలసిన సుఖరూపమైన పురుషార్థం తనలోనే జన్మిస్తుందని తెలుసుకోలేక పోతున్నాడు. పరిశుద్ధమైన జల ప్రవాహాన్ని విడిచిపెట్టి, ఎండమావుల వెంట పరుగెత్తే మూర్ఖుని వలె, జీవుడు అసత్యమైన ద్వైతంలో పడి పోతున్నాడు. ఘోర సంసార చక్రంలో పడి తిరుగుతున్నాడు. దైవ తంత్రాలైన దేహదులచేత ఆత్మకు సుఖమునూ, దుఃఖనాశనమూ కోరుకునే నిరీశు డైనట్టివాని ప్రయత్నాలు నిష్ఫలాలు అవుతాయి. అంతేకాక, మానవుడికి ధనం లభిస్తే అది దుఃఖం కలిగిస్తుందే కాని, సుఖాన్ని కలిగించదు. లుబ్ధులైన ధనవంతులు నిద్రాహారాలు మాని ప్రభువులనూ, చోరులనూ, యాచకులనూ, శత్రువులనూ, మిత్రులనూ అందరినీ అనుమానిస్తూ ఉంటారు; దానం చేయటం, అనుభవించటం మరచిపోతారు. నిత్యం దుఃఖంతో బాధ పడుతూ ఉంటారు. ప్రాణం మీద, ధనం మీదా మమకారం ఉన్నవాళ్ళను నిత్యం భయం వెంటాడుతూ ఉంటుంది. శోకం, మోహం, భయం, క్రోధం, రాగం, శ్రమ మున్నగు వాటికి కోరికలే కారణం. కాబట్టి, కోరికలు లేకుండా ఉండటం శ్రేయస్కరం.

7-436-మ.

సరఘల్ గూర్చిన తేనె మానవులకున్ సంప్రాప్త మైనట్లు లో
భరతుల్ గూర్చిన విత్తముల్ పరులకుం బ్రాపించుఁ బ్రాప్తాశి యై
తిరుగం బోని మహోరగంబు బ్రదుకున్ దీర్ఘాంగమై యుండియుం
జిరకాలం బగు వాని వర్తనములం జింతించి యేకాంతి నై.

టీకా:

సరఘల్ = తేనెటీగలు; కూర్చిన = కూడబెట్టిన; తేనెన్ = తేనెను; మానవుల్ = నరుల; కున్ = కు;
సంప్రాప్తము = లభించినది; ఐన = అయిన; అట్లు = విధముగా; లోభరతుల్ = పిసినారులు; కూర్చిన
= కూడబెట్టిన; విత్తముల్ = సంపదలు; పరుల్ = ఇతరుల; కున్ = కు; ప్రాప్తించున్ = చేరును; ప్రాప్త =
లభించినది; అశి = తినునది; ఐ = అయ్యి; తిరుగంబోని = సంచరించనట్టి; మహోరగంబు =
కొండచిలువ {మహోరగము - మహా (పెద్ద) ఉరగము (పాము), కొండచిలువ}; బ్రతుకున్ =
చాలాకాలము జీవించును; దీర్ఘ = పెద్ద; అంగము = దేహముగలది; ఐ = అయ్యి; ఉండియున్ =
ఉండినప్పటికిని; చిరకాలంబు = చాలాకాలముజీవించునవి; అగు = అయిన; వాని = వాటి;
వర్తనములన్ = నడవడులను; చింతించి = తలపోసి; ఏకాంతిని = ఒంటరివాడను; ఐ = అయ్యి.

భావము:

తేనెటీగలు కూడబెట్టిన తేనె, ఇతరుల పాలైనట్లు, లోభులు సంపాదించిన ధనం కూడా పరులకు
ప్రాప్తిస్తుందే తప్ప సంపాదించిన వాడికి ఉపయోగపడదు. లభించినదే తిని కదలకుండా పడి
ఉండే పెనుసర్పం కూడా చాలాకాలం బ్రతుకుతుంది. నేను చాలా కాలం ఒక కొండ చెలువను
పరిశీలించి, ఈ నీతిని నేర్చుకున్నాను. అందుకని, నేను కూడా ఈ ఏకాంతవాసం చేస్తున్నాను.

7-437-క.

అజగరమును జంటింగయు

నిజగురువులుగాఁ దలంచి నిశ్చింతుడ నై

విజనస్థలిఁ గర్మంబుల

గజిబిజి లేకున్నవాడ గౌరవవృత్తిన్.

టీకా:

అజగరమును = కొండచిలువ; జంటిగయున్ = తేనెటీగలు; నిజ = నిజమైన; గురువులు =
మార్గదర్శకులుగ; తలంచి = భావించి; నిశ్చింతుడను = విచారములనుబాసిన వాడను; ఐ = అయ్యి;
విజన = నిర్జన, ఎవరులేని; స్థలిన్ = చోటునందు; కర్మంబులన్ = కర్మములవలని; గజిబిజి =
కలతలు; లేక = లేకుండగ; ఉన్నవాడన్ = ఉన్నాడను; గౌరవ = మంచి, మునుల; వృత్తిన్ =
నడవడికతో.

భావము:

కొండచిలువ, తేనెటీగ నాకు గురువులుగా స్వీకరించాను. వాటి నుంచి నేను సుగుణాలను
నేర్చుకున్నాను. నిశ్చింతగా, ఇలా ఈ నిర్జన ప్రదేశంలో ఏ కర్మబంధాల గందరగోళం లేకుండా
ముని వృత్తిలో ఇలా జీవిస్తున్నాను.

7-438-సీ.

అజిన వల్కల దుకూలాంబరంబులు గట్టి-

యైన గట్టక యైన నలరుచుందు;

నాందోళికా రథ హయ నాగములనెక్కి-

యైన నెక్కిక యైన నరుగుచుందు;

గర్వార చందన కస్తూరికా లేప-

మైన భూరజ మైన నలదికొందు;

భర్మశయ్యల నైనఁ బల్ల శిలా తృణ-

భస్మంబులం దైన బండు చుందు;

7-438.1-ఆ.

మానయుక్తమైన మానహీనం బైనఁ

దీయ నైన మిగులఁ దిక్తమైన

గుడుతు సగుణ మైన గుణవర్జితం బైన

నల్పమైనఁ జాల నధికమైన

టీకా:

అజిన = తోలు; వల్కలన్ = నారబట్టలను; దుకూల = పట్టు; అంబరంబులున్ = బట్టలను; కట్టి = కట్టుకొని; ఐనన్ = అయినను; కట్టక = కట్టకుండగ; ఐనన్ = అయినను; అలరుచుందున్ = చక్కగనుండును; ఆందోళిక = పల్లకి; రథ = రథము; హయ = గుఱ్ఱము; నాగములన్ = ఏనుగులను; ఎక్కి = ఎక్కి; ఐనన్ = అయినను; ఎక్కక = ఎక్కకుండగ; ఐనన్ = అయినను; అరుగుచుందున్ = వెళ్ళుచుండును; కర్పూర = కర్పూరము; చందన = గంధము; కస్తూరికా = కస్తూరి; లేపము = పూత; ఐనన్ = అయినను; భూరజము = నేలమీది దుమ్మును; ఐనన్ = అయినను; అలదికొందున్ = పూసికొనెదను; భర్మ = బంగారపు; శయ్యలన్ = పడకలమీద; ఐనన్ = అయినను; పర్ణ = ఆకులు; శిలా = రాళ్ళు; తృణ = గడ్డి; భస్మంబుల = బూడిదల; అందున్ = లోన; ఐనన్ = అయినను; పండుచుందున్ = పడుకొనెదను.

మాన = మన్ననతో; యుక్తంబు = కూడినది; ఐనన్ = అయినను; మాన = మన్నన; హీనంబు = లేనిది; ఐనన్ = అయినను; తీయన = తియ్యటిది; ఐనన్ = అయినను; మిగుల = మిక్కిలి; తిక్తము = చేదుగాయున్నది; ఐనన్ = అయినను; కుడుతున్ = తినెదను; సగుణము = శ్రేష్ఠమైనది; ఐనన్ = అయినను; గుణవర్జితంబు = చెడిపోయినది (గుణవర్జితము - గుణము (శ్రేష్ఠత్వము) వర్జితంబు (పోయినది), పాడైపోయినది); ఐనన్ = అయినను; అల్పము = కొంచెము; ఐనన్ = అయినను; అధికము = ఎక్కువ; ఐన = అయినను;

భావము:

నేను పట్టుబట్టలు కానీ, నారబట్టలు కానీ, జంతు చర్మాలు కానీ ఏది లభిస్తే వాటిని ఎలా చక్కగా ధరిస్తానో, ఏవీ దొరకకపోతే అలాగే చక్కగా దిగంబరంగానే ఉంటాను; పల్లకీలమీద కానీ, రథాలమీద కానీ, గుఱ్ఱాలమీద కానీ, ఏనుగులమీద కానీ ఎలా ప్రయాణం చేస్తానో, లేదంటే నడచి అలానే ప్రయాణం చేస్తాను; చందనం, కస్తూరి, అగరు వంటి సౌందర్య లేపనాలు ఉంటే శరీరానికి

పూసుకుంటాను, అంత ఆనందంగానూ నేలమీది దుమ్ము అయినా దేహానికి పట్టిస్తాను;
 బంగారంలాంటి పాన్పులమీద కానీ, ఆకుల పరుపు పై కానీ, గడ్డిమేటలమీద కానీ, రాయి
 రెప్పలమీద కానీ, బూడిదనేలలో గానీ ఎక్కడైనా నిశ్చింతగానే పండుకుంటాను; మానానమానాలు
 పట్టించుకోను; లభించింది భుజిస్తాను; అది బాగుండవచ్చు, బాగుండకపోవచ్చు, తియ్యగా
 ఉండవచ్చు, కఠిక చేదుగా ఉండవచ్చు, కొంచమే కావచ్చు, ఎక్కువదే కావచ్చు; మనస్సులో దేనిని
 గురించి నాకు చింత లేదు.

7-439-క.

లే **ద**ని యెవ్వరి నడుగను

రా **ద**ని చింతింపఁ బరులు **ర**ప్పించినచోఁ

గా **ద**ని యెద్దియు మానను

ఖేదము మోదమును లేక **క్రీడింతు** మదిన్.

టీకా:

లేదు = ఈవస్తువు లేదు; అని = అని; ఎవ్వరిన్ = ఎవరిని; అడుగను = అడగను; రాదు = దొరకదు;
 అని = అని; చింతింపన్ = బాధపడను; పరులు = ఇతరులు; రప్పించినచో = తెప్పించిన యెడల;
 కాదు = కాదు; అని = అని; ఎద్దియున్ = దేనిని; మానను = మానివేయను; ఖేదము = దుఃఖము;
 మోదమునున్ = సంతోషములు; లేక = లేకుండగ; క్రీడింతున్ = విహరించెదను; మదిన్ =
 మనసునందు.

భావము:

నాకు ఏ వస్తు వైనా లేదు అని మరొకరిని అడగను. ఏదైనా సరే నాకు దొరక లేదు అని
 బాధపడను. ఎవరు ఏమి తెప్పించి పెట్టినా వద్దని వదిలేయను, కర్మారబ్ధమైన దేనినైన వలదు
 అనను. చిత్తంలో దుఃఖం గాని, సుఖం గాని లేక ఆనందిస్తు ఉంటాను.

- ప్రహ్లాద అజగర సంవాద ఘట్టంలో అజగరవ్రతధారి యైన ముని ప్రహ్లాదునికి తన గురించి
 చెప్పున్న సందర్భంలోది ఈ పద్యం. అజగర వ్రత నియమాలు అప్రయత్నం; అయాచితం, అవాఛితం,
 అనింద్యం, అక్రోధనం మొదలైన లక్షణాలతో అజగరంలా ఉండటం. అజగరం అంటే కొండచిలువ.

అది ఆహారం కోసం ఎటూ వెళ్ళదు. ఒకచోట కదలకుండా ఉంటుంది. ఎప్పుడు దొరికితే అప్పుడే దొరికిన ఆహారం చిన్న పెద్ద అని, మంచి చెడు అని లేకుండా రుచి పచుల పట్టింపు లేక మింగుతుంది. కొన్ని నెలలు దొరకకపోయినా అలా నిరాహారంగానే ఉంటుంది. అయినా పెద్ద దేహంతో మిల మిల మెరుస్తు ఉంటుంది.)

7-440-క.

నిందింప బరుల నెన్నడు

వందింప ననేక పీడ వచ్చిన మది నా

క్రందింప విభవముల కా

నందింపఁ బ్రకామ వర్తనంబున నధిపా!

టీకా:

నిందింపన్ = దూషింపను; పరులన్ = ఇతరులను; ఎన్నడున్ = ఎప్పుడు; వందింపన్ = పొగడను; అనేక = ఎన్నో; పీడన్ = ఇక్కట్లు; వచ్చినన్ = వచ్చినప్పటికిని; మదిన్ = మనసునందు; ఆక్రందింపన్ = దుఃఖించను; విభవముల్ = వైభవముల; కున్ = కు; ఆనందింపన్ = ఆనందపడను; ప్రకామ = ఇష్టమువచ్చినట్లు; వర్తనంబునన్ = మెలగుటచేత; అధిపా = రాజా;

భావము:

ఓ ప్రహ్లాద మహారాజా! నేను ఇతరులను ఎవరినీ నిందించటం కానీ, స్తుతించటం కానీ ఎన్నడూ చేయను. ఎన్ని కష్టాలు వచ్చినా బాధపడను. ఎన్ని భోగభాగ్యాలు వచ్చినా ఆనందించను. ఎప్పుడూ స్వచ్ఛగా, నిశ్చింతగా, సంతృప్తిగా ఉంటాను.

7-441-వ.

ఇట్లు గోరికలు లేక యొక్క సమయంబున దిగంబరుడనై పిశాచంబు చందంబున నుండుచుఁ బెక్కు దినంబులుం గోలెఁ బెనుఁబాఁప వర్తనంబుఁ గైకొని నిమీలితలోచనత్వంబున నేకాంతభావంబు విష్ణుని యందు జేర్చి వికల్పంబు భేదగ్రాహకచిత్తవృత్తులఁ జిత్తంబు నర్థరూప విభ్రమంబు గల మనంబు నందు మనంబును నహంకారంబు నందు నహంకారంబును మాయ

యందు మాయను నాత్మానుభూతి యందు లయంబు నొందించి సత్యంబు దర్శించుచు విరక్తి నొంది స్వానుభవంబున నాత్మస్థితుండనై యుండుదు; నీవు భగవత్పరుండవు గావున రహస్యం బైన పరమహంసధర్మంబు స్వానుభవగోచరం బైన తెఱంగున నీకు హృద్గోచరంబగు నట్లు చెప్పితి" ననిన విని.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; కోరికలు = కోరికలు; లేక = లేకుండగ; ఒక్క = ఒక; సమయంబునన్ = సమయములో; దిగంబరుండను = దిసమొలవాడను; ఐ = అయ్యి; పిశాచంబు = దయ్యము; చందంబునన్ = వలె; ఉండుచున్ = ఉంటూ; పెక్కు = చాలా; దినంబులంగోలెన్ = రోజులనుండి; పెనుపాప = పెద్దపాము, కొండచిలువ; వర్తనంబున్ = నడవడిని; కైకొని = స్వీకరించి; నిమీలిత = అరమోడ్చు; లోచనత్వంబునన్ = చూపులతో; ఏకాంత = ఏకాగ్రమైన; భావంబునన్ = భావముతో; విష్ణుని = విష్ణుమూర్తి; అందున్ = ఎడల; వికల్పంబున్ = భ్రాంతిని; భేద = భేదబుద్ధిని; గ్రాహక = కలిగించెడి; చిత్త = మనో; వృత్తులన్ = ధర్మములను; చిత్తంబునన్ = చిత్తమునందు; అర్థ = వస్తు; రూప = రూపముల; విభ్రమంబు = భ్రాంతులు; కల = కలిగినట్టి; మనంబున్ = మనసు; అందున్ = లో; మనంబునున్ = మనస్సును; అహంకారంబున్ = అహంకారము; అందునన్ = లో; అహంకారంబున్ = నేనడిభావము; మాయ = మాయ; అందున్ = లో; మాయను = మాయను, ప్రకృతిని; ఆత్మానుభూతి = ఆత్మ సాక్షాత్కారము; అందున్ = లో; లయంబున్ = లీనము; ఒందించి = పొందించి; సత్యంబున్ = సత్యమును; దర్శించుచు = చూచుచు; విరక్తిన్ = విరాగమును; ఒంది = పొంది; స్వానుభవంబునన్ = ఆత్మానుభవమునందు; ఆత్మస్థితుండను = ఆత్మస్థితినియెరిగినవాడను; ఐ = అయ్యి; ఉండుదున్ = ఉండెదను; నీవు = నీవు; భగవత్పరుండవు = భాగవతుడవు; కావునన్ = కనుక; రహస్యంబు = రహస్యమైనది; ఐన = అయినట్టి; పరమహంస = పరమహంసత్వపు; ధర్మంబున్ = లక్షణములను; స్వానుభవ = నాఅనుభవమునకు; గోచరంబు = తెలిసినది; ఐన = అయిన; తెఱంగునన్ = విధముగ; నీవు = నీవు; కున్ = కు; హృత్ = హృదయమునకు; గోచరంబు = తెలిసినది; అగున్ = అయ్యెడి; అట్లు = విధముగ; చెప్పితిన్ = చెప్పితిని; అనినన్ = అనగా; విని = విని.

భావము:

ఈ విధంగా ఏ కోరికలూ లేకుండా పూర్వం కొన్నాళ్ళు పిశాచం లాగ దిగంబరంగా తిరిగాను. ఇప్పుడు చాలా రోజులనుండి పెద్దకొండచిలువలాగా కళ్ళు మూసుకుని, భావం భగవంతుడైన శ్రీమహావిష్ణువుపై లగ్నం చేసి ఇలా ఉన్నాను. భ్రాంతిని భేదభావం చూపే చిత్తవృత్తిలోనూ, చిత్తమును అర్థరూపములపై పరిభ్రమించే మనస్సులోనూ, మనస్సును అహంకారంలోనూ, అహంకారమును మాయలోనూ, మాయను ఆత్మానుభూతిలోనూ కేంద్రీకరించి విలీనం చేశాను. అది మొదలు సత్యదర్శనం చేస్తూ విరక్తి భావం పొందాను. స్వానుభవంతో ఆత్మస్థితి అలవరచుకున్నాను. నీవు ప్రహ్లాద! భక్తశిఖామణివి, పరమ భాగవతుడవు కాబట్టి ఈ రహస్యమైన పరమహంస ధర్మమును నాకు తెలిసినంతవరకు నీకు అర్థం అయ్యే లాగా చెప్పాను." అని ఆ అజగరముని అన్నాడు.

7-442-క.

ఘను నజగరమునివల్లభు

దనుజేంద్రుడు పూజ చేసి తగ వీడ్కొని నె

మనమున సంతోషించుచు

చనియెన్ నిజ గేహమునకు శశికులతిలకా!

టీకా:

ఘనున్ = గొప్పవానిని; అజగర = అజగరుడు యనెడి; ముని = ముని; వల్లభున్ = ప్రభువును;

దనుజేంద్రుడు = దానవరాజు; పూజ = అర్చనలు; చేసి = చేసి; తగన్ = శ్రీపుమే; వీడ్కొని =

సెలవుతీసుకొని; నెటి = నిండు; మనమునన్ = మనసుతో; సంతోషించుచున్ = సంతోషించుచు;

చనియెన్ = వెళ్ళెను; నిజ = తన; గేహమున్ = ఇంటి; కున్ = కి; శశికులతిలకా = ధర్మరాజా

{శశికులతిలకుడు - శశి (చంద్ర) కుల (వంశమునకు) తిలకా (ముఖ్యాభరణమైన వాడు), ధర్మరాజు}.

భావము:

ఓ చంద్రవంశ వరేణ్య! ధర్మరాజా! అలా చెప్పిన అజగర మునీశ్వరుని మాటలు విని, ఆయనను పూజించి, నమస్కరించి, సెలవు తీసుకుని ప్రహ్లాదుడు ఆహ్లాదంగా తన అంతఃపురానికి వెళ్ళాడు."

7-443-వ.

అనిన యుధిష్ఠరుం డిట్లనియె.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; యుధిష్ఠరుండు = ధర్మరాజు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను.

భావము:

ఇలా చెప్తున్న నారదమహర్షితో ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు.

7-444-క.

ననుఁ బోటి జడగృహస్థుఁడు

మునివల్లభ! యిట్టి పదవి మోదంబున నే

యనువునఁ జెందును వేగమ

వినిపింపుము నేఁడు నాకు విజ్ఞాననిధి!

టీకా:

ననున్ = నా; పోటి = వంటి; జడ = అజ్ఞానియైన; గృహస్థుడు = గృహస్థాశ్రమమున ఉండువాడు;

ముని = మునులలో; వల్లభ = ప్రభూ; యిట్టి = ఇటువంటి; పదవి = స్థితి; మోదంబునన్ =

సంతోషముతో; ఏ = ఎట్టి; అనువునన్ = రీతిగ; చెందును = పొందగలడో; వేగమ = శ్రీఘ్రమే;

వినిపింపుము = చెప్పుము; నేడు = ఇప్పుడు; నా = నా; కున్ = కు; విజ్ఞాన = విశిష్ట జ్ఞానమునకు; నిధి

= నెలవైనవాడా.

భావము:

"ఓ నారద మునీశ్వరా! నీవు గొప్ప జ్ఞాననిధివి. నీవు చెప్పిన ఈ పరమార్థం, ప్రబోధం బాగా నచ్చింది. కానీ నా బోటి అజ్ఞాని అయిన గృహస్థుడు అటువంటి పదవిని ఎలా అందుకోగలడో ఆ మార్గం ఇప్పుడు నాకు త్వరగా చెప్పు."

సప్తమ స్కంధము : ఆశ్రమాదుల ధర్మములు

7-445-వ.

అనిన నారదుం డిట్లనియె "గృహస్థుం డయినవాఁడు వాసుదేవార్పణంబుగా గృహోచితక్రియ లనుసంధించుచు మహామునుల సేవించి వారల వలన నారాయణ దివ్యావతార కథాకర్తనంబు చేయుచు నయ్యైవిహితకాలంబుల శాంతజనులం గూడి మెలంగుచు బుత్రమిత్ర కళత్రాది సంగంబులు గలల వంటి వని యెఱుంగుచు లోపల నాసక్తి లేక సక్తునికైవడి వెలుపలఁ బురుషకారంబు లొనర్చుచుఁ దగులంబు లేక విత్తంబు లిచ్చి జనక సుత సోదర సఖ జ్ఞాతిజనుల చిత్తంబులు సమ్మదాయత్తంబులు గావించుచు ధనధాన్య విధాన దైవ లబ్ధంబులవలన నభిమానంబు మాని యనుభవించుచు గృహక్షేత్రంబులఁ జొచ్చి యుదరపూరణమాత్రంబు దొంగిలినవాని దండింపక భుజగ మృగ మూషిక మర్కట మక్షికా ఖరోష్ఠంబుల హింసింపక పుత్రుల భంగి నీక్షించుచు దేశకాలదైవంబుల కొలందిని ధర్మార్థ కామంబులఁ బ్రవర్తించుచు శునక పతిత చండాలాదులకైన భోజ్య పదార్థంబులు దగిన భంగి నిచ్చుచు నిజవృత్తిలబ్ధంబు లగు నశనాదులచేత దేవ ఋషి పితృ భూత మానవుల సంతర్పించుచుఁ బంచ మహాయజ్ఞావశేషంబుల నంతర్యామి పురుష యజనంబును నాత్మ జీవనోపాయంబును సమర్థించుచు నుండవలయు.

టీకా:

అనినన్ = అనగా; నారదుండు = నారదుడు; ఇట్లు = ఈ విధముగ; అనియె = పలికెను; గృహస్థుండు = గృహస్థాశ్రమ మందున్నవాడు; అయిన = ఐన; వాడు = వాడు; వాసుదేవ = శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు; అర్పణంబు = అర్పించబడినది; కాన్ = అగునట్లు; గృహ = ఇంటికి; ఉచిత = అవసరమైన; క్రియలను

= ఎల్లపనులను; సంధించుచున్ = చేయుచు; మహా = గొప్ప; మునులన్ = మునులను; సేవించి =
 కొలిచి; వారల = వారి; వలన = నుండి; నారాయణ = విష్ణుమూర్తి యొక్క; దివ్య = దివ్యమైన;
 అవతార = అవతారముల; కథ = గాథలను; ఆకర్ణనంబు = వినుట; చేయుచున్ = చేయుచు; అయ్యె
 = ఆయా; విహిత = తగిన; కాలంబులన్ = సమయములలో; శాంత = సాధు; జనులన్ = జనులను;
 కూడి = కలిసి; మెలంగుచున్ = తిరుగుచు; పుత్ర = కుమారులు; మిత్ర = స్నేహితులు; కళత్ర = భార్యలు;
 ఆది = మొదలగు; సంగంబులన్ = తగులములను; కలలు = స్వప్నముల; వంటివి = లాంటివి; అని =
 అని; ఎఱుంగుచున్ = తెలిసికొనుచు; లోపలన్ = మనసునందు; ఆసక్తి = మక్కువ; లేక = లేకుండగ;
 సక్తుని = మక్కువగలవాని; కైవడిన్ = వలె; వెలుపల = బయటికి; పురుషకారంబులు = పురుషుడు
 చేయదగినవి; ఒనర్చుచున్ = చేయుచు; తగులంబు = తగులములు; లేక = లేకుండగ; విత్తంబులు =
 ధనములు; ఇచ్చి = ఇచ్చి; జనక = తండ్రి; సుత = పుత్రులు; సోదర = అన్నదమ్ములు; సఖ = మిత్రులు;
 జ్ఞాతి = దాయాదులైన; జనులన్ = వారిని; చిత్తంబులు = మనసులు; సమ్మద = సంతోషముతో;
 ఆయత్తంబులు = కూడినవి; కావించుచున్ = చేయిచున్; ధన = ధనములు; ధాన్య = ధాన్యములు;
 నిధాన = సంపదలు; దైవ = దేవుని వశమున; లబ్ధంబులు = లభించినవాని; వలనన్ = ఎడల;
 అభిమానంబున్ = గర్వమును; మాని = విడిచిపెట్టి; అనుభవించుచున్ = అనుభవించుచు; గృహ =
 ఇంటియందు; క్షేత్రంబులన్ = పొలములలో; చొచ్చి = దూరి; ఉదర = కడుపు; పూరణ =
 నింపుకొనుట; మాత్రంబున్ = మాత్రమే; దొంగిలిన = దొంగతనముచేసిన; వానిన్ = వానిని;
 దండింపక = శిక్షింపక; భుజగ = పాములు; వృగ = క్రూరజంతువులు; మూషిక = ఎలుకలు; మర్కట
 = కోతులు; మక్షికా = ఈగలు; ఖర = గాడిదలు; ఉష్టంబులన్ = ఒంటెలను; హింసింపక =
 బాధించకుండగ; పుత్రుల = కొడుకుల; భంగిన్ = వలె; ఈక్షించుచున్ = చూచుచు; దేశ = (ఉన్న)
 దేశము; కాల = కాలము; దైవంబుల = దేవతల; కొలందిని = తగినట్లు; ధర్మార్థకామంబులన్ =
 పురుషార్థములయందు (పురుషార్థములు - 1ధర్మము 2అర్థము 3కామము); ప్రవర్తించుచున్ =
 మెలగుచు; శునక = కుక్కలు; పతిత = భ్రష్టులు; చండాల = శూద్రవర్ణస్థులు; ఆదుల = మున్నగువాని;
 కైనన్ = కి అయినను; భోజ్య = తినదగిన; పదార్థంబులన్ = పదార్థములను; తగిన = ఉచితమగు;
 భంగిన్ = విధముగ; ఇచ్చుచున్ = ఇచ్చుచు; నిజ = తన; వృత్తి = జీవికల వలన; లబ్ధంబులు =
 లభించినవి; అగున్ = అయిన; అశన = ఆహారము; ఆదులన్ = మున్నగువాని; చేతన్ = చేత; దేవ =
 దేవతలు; ఋషి = ఋషులు; పితృ = పితృదేవతలు; భూత = జంతువులు; మానవుల =
 మానవులను; సంతర్పించుచున్ = సంతర్పణ చేయుచు; పంచ = ఐదు (5); మహా = గొప్ప; యజ్ఞ =

యజ్ఞములందు; అవశేషంబులన్ = మిగిలినవానిని; అంతర్యామి = పరమాత్మయైన; పురుష = మహాపురుషుని; యజనంబును = తృప్తిపరచుట; ఆత్మ = తన; జీవనోపాయంబును = జీవితము; సమర్థించుచున్ = నిర్వహించుకొనుచు; ఉండవలయు = ఉండవలెను.

భావము:

ఇలా జిజ్ఞాసతో అడిగిన ధర్మజునికి నారదమహర్షి ఇలా చెప్పసాగేడు. "గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నవాడు మోక్షపదవిని అందుకొనవచ్చును. గృహస్థు తన సర్వ గృహోచిత కర్మలను వాసుదేవార్పణంగా చేయాలి; మునీశ్వరులను పూజించి, వారితో శ్రీమహావిష్ణువు దివ్యవతార గాథలు చెప్పించుకుని వీనుల విందుగా ఆలకించాలి; సజ్జనుల సాంగత్యం కలిగి ఉండాలి; పుత్ర, మిత్ర, కళత్రాదుల కలయికలు కలల వంటివి అని తెలిసి మెలగాలి; అంతరంగంలో ఆసక్తి పెంచుకోకుండా, ఆసక్తి ఉన్నవాడివలె పురుష ప్రయత్నాలు నెరవేర్చాలి; మమకారాలు, బాంధవ్యాలూ పెంచుకోకుండా; అలాగని త్రెంచుకోకుండా నిర్లిప్తుడుగా ఉంటూ తండ్రికీ, పిల్లలకూ, సోదరులకూ, స్నేహితులకూ, జ్ఞాతులకూ, ధనము ఇచ్చిన వారికీ ఆనందం కలిగించాలి; భగవంతుని దయ వలన చేకూరిన సంపదపై అభిమానం పెంచుకోకుండా అనుభవించాలి. గృహాలలో, పొలాలలో తిండికి మాత్రం దొంగతనం చేసే చిన్న చిన్న దొంగలను దండించరాదు; మృగాలు, పాములు, ఎలుకలు, కోతులు, దోమలు, గాడిదలు, ఒంటెలు మున్నగువానిని హింసింపక కన్నబిడ్డల వలె కనికరంతో చూడాలి; దేశ, కాల, దైవాలకు అనుగుణంగా ధర్మార్థకామ పురుషార్థాలతో ప్రవర్తించాలి; కుక్కలు, పతితులు, చండాలురు మున్నగు వారికి కూడ తగిన విధంగా ఆహారాలు పెడుతూ ఉండాలి; పంచ మహా యజ్ఞాలను ఆచరించాలి; అంటే తన కులవృత్తి వలన ప్రాప్తమైన ఆహార పదార్థాలను దేవతలకు, ఋషులకు, పితృదేవతలకు సంతర్పణ చేయాలి; ఈ యజ్ఞాలు జరిపిన పిమ్మట పరమాత్ముని అర్చించాలి; తన జీవనోపాయం సమర్థంగా, సంతృప్తికరంగా నెరవేర్చుకోవాలి.

7-446-ఆ.

జనక గురుల నైనఁ జంపు నర్థమున కై

ప్రాణమైన విడుచు భార్యకొఱకు

నట్టి భార్యఁ బురుషుఁ డతిథి శుశ్రూష చే

యిఁచి గెలుచు నజితు నీశు నైన.

టీకా:

జనక = తండ్రి; గురువులన్ = గురువులను; ఐనన్ = అయినను; చంపున్ = సంహరించును;
అర్థమున్ = ధనములు; కై = కోసము; ప్రాణము = తనప్రాణము; ఐనన్ = అయినప్పటికి; విడుచున్ =
వదలిపెట్టును; భార్య = భార్య; కొఱకున్ = కోసము; అట్టి = అటువంటి; భార్యన్ = భార్యను;
పురుషుడు = మానవుడు; అతిథి = అతిథుల యొక్క; శుశ్రూష = సేవను; చేయించి =
చేయించుటచేత; గెలుచున్ = గెలుచును; అజితున్ = గెలువశక్యముగానివానిని; ఈశున్ =
ఈశ్వరుని; ఐనన్ = అయినను;

భావము:

మానవుడు డబ్బులు కోసం తండ్రినైనా, గురువులనైనా సంహరిస్తాడు. ఇది లోక సహజం. కాని
భార్యకోసం డబ్బులేమిటి, ప్రాణాలైనా ధారపోస్తాడు. అటువంటి భార్యచేత అతిథులకు శుశ్రూషలు
చేయించి, అజితుడు పరమేశ్వరుడు అయిన భగవంతుని అనుగ్రహం సైతం సంపాదించవచ్చును

7-447-ఆ.

పరముఁ డీశ్వరుండు బ్రాహ్మణముఖమున

నాహరించి తుష్టుఁ డయిన భంగి

నగ్నిముఖము నందు హవ్యరాసులు గొని

యైనఁ దుష్టి నొందఁ డనఘచరిత!

టీకా:

పరముడు = హరి {పరముడు - సమస్తమునకు పరమైనవాడు, విష్ణువు}; ఈశ్వరుండు = హరి
{ఈశ్వరుడు - సర్వనియామకుడు, విష్ణువు}; బ్రాహ్మణ = బ్రాహ్మణుల; ముఖమునన్ = ద్వారా;
ఆహరించి = ఆహారముగ్రహించి, ఆరగించి; తుష్టుడు = తృప్తిచెందినవాడు; అయిన = ఐన; భంగిన్ =

వలె; అగ్ని = అగ్ని; ముఖమునందున్ = ద్వారా; హవ్య = హవిస్సులు; రాసులున్ = సర్వమును; కొని = గ్రహించి; ఐనన్ = అయినను; తుష్టి = తృప్తిని; ఒందడు = పొందడు; అనఘ = పాపములేని; చరిత = నడవడికగలవాడ.

భావము:

ఓ ధర్మరాజా! పుణ్యచరిత్రా! పరాత్పరుడు దేవాధిదేవుడు అయిన భగవంతుడు అతిథి అయిన బ్రాహ్మణుని ద్వారా ఆహారం స్వీకరించి, తృప్తి పొంది, ఆనందిస్తాడు. ఇంత ఆనందమూ, తృప్తి ఆ హవ్యవాహనుడైన అగ్ని ద్వారా సమర్పించిన హవిస్సులు గైకొని కూడా చెందడు.

7-448-వ.

కావున గృహస్థుండు బ్రాహ్మణు లందును దేవత లందును మర్త్య పశుప్రముఖ జాతులందును సంతర్యామియు బ్రాహ్మణాననుండును నైన క్షేత్రజ్ఞు నందు నయ్యై కోరికలు సమర్పించి సంతర్పణంబు జేయవలయు భాద్రపదంబునఁ గృష్ణపక్షంబు నందును దక్షిణోత్తరాయణంబు లందును రేయింబగలు సమమైనకాలంబు లందును వ్యతీపాతంబు లందును దినక్షయంబు నందును సూర్యచంద్రగ్రహణంబు లందును శ్రవణ ద్వాదశి యందును వైశాఖ శుక్ల తృతీయ యందును గార్తిక శుక్ల నవమి యందును హేమంత శిశిరంబుల లోను నాలుగష్టక లందును మాఘ శుక్ల సప్తమి యందును మాస నక్షత్రంబులతోడం గూడిన పున్నమ లందును ద్వాదశితోడం గూడిన యుత్తరాత్రయ శ్రవణానురాధ లందును నుత్తరాత్రయ సహితంబు లయిన యేకాదశుల యందును జన్మనక్షత్రయుక్త దివసంబు లందును మఱియుఁ బ్రశస్తకాలంబు లందును జననీజనకబంధు జనులకు శ్రాద్ధంబులును జప హోమ స్నాన వ్రతంబులును దేవ బ్రాహ్మణసమారాధనంబులును నాచరింపవలయు భార్యకుఁ బుంసవనాదికంబును నపత్యంబునకు జాతకకర్మాదికంబును దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును భైతజనులకు దహనాదికంబును మృతదివసంబున సాంవత్సరికంబును జరుపవలయు.

::

టీకా:

కావునన్ = అందుచేత; గృహస్థుండు = గృహస్థుడు; బ్రాహ్మణులు = విప్రులు; అందునున్ = అందు;
దేవతలు = దేవతలు; అందునున్ = అందు; మర్త్య = సామాన్యమానవులు; పశు = పశువులు;
ప్రముఖ = మొదలగు; జాతులు = ప్రాణులు; అందునున్ = అందు; అంతర్యామియున్ = హరి
{అంతర్యామి - సర్వమునందును యామి (వ్యాపించి యుండవాడు), విష్ణువు};
బ్రాహ్మణాననుండును = హరి {బ్రాహ్మణాననుండు - బ్రాహ్మణులే అననుండు(నోరుగా గలవాడు),
విష్ణువు}; ఐన = అయిన; క్షేత్రజ్ఞున్ = హరి {క్షేత్రజ్ఞుడు - క్షేత్రములు (దేహముల) యందుండెడివాడు,
జీవాత్మ, విష్ణువు}; అందున్ = ఎడల; అయ్యై = ఆయా; కోరికలు = కోరికలను; సమర్పించి = చక్కగా
యర్పించి; సంతర్పణంబు = సంతర్పణలు; చేయవలయున్ = చేయవలెను; భాద్రపదంబునన్ =
భాద్రపదమాసమునందు; కృష్ణపక్షంబున్ = కృష్ణపక్షము {కృష్ణపక్షము - పౌర్ణమి తరువాత
అమావాస్య వరకు గల పదిహేనుదినముల మాస భాగము}; అందునున్ = అందు; దక్షిణ =
దక్షిణాయనము; ఉత్తరాయణంబులు = ఉత్తరాయణములు; అందునున్ = అందలి; రేయిన్ =
రాత్రులు; పగలు = దినభాగములు; సమమైన = సమానముగా నుండెడి; కాలంబులు = దినములు;
అందునున్ = అందు; వ్యతీపాతంబులు = సోమవారము పున్నమిల కూడిక (సూర్యారాయాంధ్ర),
అమావాస్య రవివారముల కూడిక (సం. వాచ); అందునున్ = అందు; దినక్షయంబున్ =
{దినక్షయము - ఒకదినమున మూడు తిథులు కలుగుట}; అందునున్ = అందు; సూర్య =
సూర్యగ్రహణములు; చంద్ర = చంద్రగ్రహణములు; అందునున్ = అందు; శ్రవణద్వాదశి =
శ్రవణక్షత్రముతో కూడిన భాద్రపద శుద్ధ ద్వాదశి.(పురాణనామచంద్రిక (యైనమండ్రం
వెంకటరామయ్య)); అందునున్ = అందు; వైశాఖ = వైశాఖమాసము; శుక్ల = శుక్లపక్షము {శుక్లపక్షము
- అమావాస్య తరువాత పౌర్ణమి వరకు గల పదిహేనుదినముల మాస భాగము}; తృతీయ =
తదియ; అందునున్ = అందు; కార్తిక = కార్తీకమాసము; శుక్ల = శుక్లపక్షము; నవమి = నవమితిథి;
అందునున్ = అందు; హేమంత = హేమంతఋతువు {హేమంతఋతువు - మార్గశిర
పుష్యమాసములు}; శిశిరంబుల = శిశిరఋతువుల {శిశిరఋతువు - మాఘ ఫాల్గుణమాసములు};
లోను = అందు; నాలుగు = నాలుగు (4); అష్టకలు = శ్రాద్ధభేదంబులు {నాలుగష్టలు - మార్గశిర
పుష్య మాఘ ఫాల్గుణ మాసములందలి కృష్ణపక్షమునందలి అష్టమితిథులు, శ్రాద్ధభేదంబులు};
అందునున్ = అందు; మాఘ = మాఘమాసపు; శుక్ల = శుక్లపక్షపు; సప్తమి = సప్తమి తిథి;

అందునున్ = అందు; మాస = ప్రతిమాసపునామముగల; నక్షత్రంబుల = నక్షత్రముల; తోడన్ = తోటి;
 కూడిన = కూడినట్టి; పున్నములు = పౌర్ణమితిథులు; అందునున్ = అందు; ద్వాదశి = ద్వాదశితిథి;
 తోడన్ = తోటి; కూడిన = కలసివచ్చిన; ఉత్తరాత్రయ = 1ఉత్తర 2ఉత్తరాషాఢ 3ఉత్తరాభాద్ర తిథులు;
 శ్రవణ = శ్రవణ; అనూరాధలు = అనూరాధనక్షత్రములు; అందునున్ = అందు; ఉత్తరాత్రయ =
 ఉత్తరాత్రయనక్షత్రములతో; సహితంబులు = కూడినవి; అయిన = ఐన; ఏకాదశుల = ఏకాదశితిథుల;
 అందునున్ = అందు; జన్మ = పుట్టిన; నక్షత్ర = నక్షత్రముతో; యుక్త = కూడిన; దివసంబులు =
 దినములు; అందునున్ = అందు; మణియున్ = ఇంకను; ప్రశస్థ = ముఖ్యమైన; కాలంబులు =
 సమయముల; అందునున్ = అందు; జననీజనక = తల్లిదండ్రుల; బంధు = బంధువులైన; జనుల =
 వారి; కున్ = కి; శ్రాద్ధంబులును = శ్రాద్ధములు, తద్దినములు; జప = జపములు; హోమ =
 హోమములు; స్నాన = స్నానములు; వ్రతంబులు = వ్రతములు; దేవ = దేవతల; బ్రాహ్మణ =
 బ్రాహ్మణుల; సమారాధనంబులు = పూజలు; ఆచరింపవలయున్ = చేయవలెను; భార్య = భార్య;
 కున్ = కు; పుంసవన = సీమంతము; ఆదికంబును = మొదలగునవి; అపత్యంబున్ = బిడ్డ; కున్ =
 కు; జాతకకర్మ = పురుటిశుద్ధి; ఆదికంబును = మున్నగునవి; తన = తన; కున్ = కు; యజ్ఞ =
 యజ్ఞప్రారంభమునకు; దీక్ష = దీక్షబూనుట; ఆదికంబును = మున్నగునవి; ప్రేత = చనిపోయిన; జనుల
 = బంధువులైనవారి; కున్ = కి; దహన = దహనము; ఆదికంబును = మున్నగునవి; మృత =
 చనిపోయిన; దివసంబునన్ = దినమున; సాంవత్సరీకంబును = సాంవత్సరీకమును;
 జరుపవలయు = చేయవలెను.

భావము:

కాబట్టి, గృహస్థుడు బ్రాహ్మణులు, దేవతలు, మానవులు, పశువులు మున్నగు సర్వ జాతులకు తగిన
 సంతర్పణలు చేస్తూ ఉండాలి. ఆ సమస్త జాతుల యందు అంతర్యామిగా ఉండే వాడూ,
 బ్రాహ్మణుడే ముఖముగా కలవాడూ అయిన భగవంతునికి ఆయా అభీష్టాలను సమర్పించి ఆ
 సంతర్పణలు చేయాలి. భాద్రపద మాసంలో, కృష్ణపక్షాలలో, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయణ రెండు
 విషువులు (విషువు - పగలు రాత్రి సమానముగ నుండు దినములు, (1)మార్చి 21న వచ్చేది
 ఉత్తరాయణ (వసంత) విషువు మొదటిది, (2)సెప్టెంబరు 21న వచ్చేది దక్షిణాయణ (శరత్) విషువు
 రెండవది) అందును, గ్రహ యోగ కాలాలలో, దినక్షయ (ఒక అహోరాత్రములో మూడు తిథులు
 కలిగెడు) దినములలో, సూర్య చంద్ర గ్రహణ సమయాలలో, శ్రవణద్వాదశి అను శ్రవణా నక్షత్ర యుక్త

భాద్రపద శుద్ధ ద్వాదశిలో, వైశాఖ శుక్ల తదియలలో, కార్తీక శుక్ల నవమిలో మున్నగు పవిత్ర దినాలలో శ్రాద్ధకర్మలూ, జపహోమాదులూ, పుణ్యకర్మలూ జరిపించాలి.

ఇంకా హేమంత శిశిరాలలో, మార్గశిర, పుష్య, మాఘ, ఫాల్గుణ మాసాలలో వచ్చే కృష్ణపక్ష అష్టమీ తిథులలోనూ, వాటి ముందు వెనుక సప్తమి, నవమి రోజులలో; ఈ నాలుగు అష్టకాలలోనూ, మాఘ శుక్ల సప్తమిలో, జన్మ నక్షత్రంతో కూడిన ఉత్తర, ఉత్తరాషాడ, ఉత్తరాభాద్ర తిథు లందు, ఇంకనూ ప్రశస్తమైన కాలాలో, జననీ జనకులకూ బంధువులకూ శ్రాద్ధములూ, జపహోమాలూ, స్నానాలూ, వ్రతాలూ, దేవ బ్రాహ్మణ సమారాధనలూ చేస్తూ ఉండాలి. భార్యకు పుత్రుడు పుట్టాలని చేసే పుంసవనం వంటి వేడుకలూ, బిడ్డలకు జాతకర్మలూ మొదలైనవీ, యజ్ఞదీక్షాదికమూ, మృతిదినమును అనుసరించి సాంవత్సరీకాలూ మున్నగు కర్మలూ గృహస్థు డైనవాడు శ్రద్ధగా ఆచరించాలి.

7-449-మ.

విను మే దేశములన్ దయాగుణతపో**వి**ద్యాన్వితం బైన వి

ప్రనికాయంబు వసించు, నే స్థలములన్ **భా**గీరథీముఖ్య వా

హినులుండున్, హరిపూజ లెయ్యెడల భూ**యి**ష్టప్రకారంబులం

దనరున్, భూవర! యట్టి చోటులఁ దగున్ **ధ**ర్మంబులం జేయఁగన్.

టీకా:

వినుము = వినుము; ఏ = ఎట్టి; దేశములన్ = ప్రదేశములందు; దయాగుణ = కరుణ; తపో = తపస్సు; విద్యా = పాండిత్యములతో; అన్వితంబున్ = కూడినవారు; ఐన = అయిన; విప్ర = బ్రాహ్మణుల; నికాయంబు = సమూహములు; వసించున్ = నివసించునో; ఏ = ఏ; స్థలములన్ = ప్రదేశములందు; భాగీరథి = గంగానది; ముఖ్య = మొదలగు; వాహినులు = నదులు; ఉండున్ = ఉండునో; హరి = విష్ణుమూర్తి యొక్క; పూజలు = అర్చనలు; ఎయ్యెడలన్ = ఎక్కడనైతే; భూయిష్ట = అధికమైన; ప్రకారంబులన్ = పద్ధతులలో; తనరున్ = పెంపొందునో; భూవర = రాజా; అట్టి = అటువంటి; చోటులన్ = ప్రదేశములందు; తగున్ = చేయతగును; ధర్మంబులన్ = ధర్మకార్యములను; చేయగన్ = చేయుట.

భావము:

ఓ నరోత్తమా! ధర్మరాజా! ఏ దేశంలో దయ, గుణ, శీల, తపో, విద్యానిధులు అయిన విప్రవరేణ్యులు సుఖంగా జీవిస్తూ ఉంటారో, ఏ ప్రదేశంలో భాగీరథి మొదలైన పవిత్ర నదులు ప్రవహిస్తూ ఉంటాయో, ఎక్కడ విష్ణుపూజలూ పుష్కలంగా జరుగుతూ ఉంటాయో, అట్టి ప్రదేశాలలో ధర్మకార్యాలు నిర్వర్తించాలి.

7-450-క.

హరి యందు జగము లుండును

హరిరూపము సాధుపాత్ర ముందుండు శివం

కరమగు పాత్రము గలిగిన

నరయగ నది పుణ్యదేశ మనఘచరిత్రా!

టీకా:

హరి = విష్ణుమూర్తి; అందున్ = అందు; జగములు = లోకములు; ఉండును = ఉండును; హరి = విష్ణుని; రూపము = స్వరూపము; సాధు = సాధుస్వభావముగల; పాత్రము = దేహము; అందున్ = లో; ఉండు = ఉండును; శివంకరము = శుభముకలిగించునది; అగు = అయిన; పాత్రమున్ = దేహి; కలిగినన్ = ఉన్నచో; అరయగన్ = తరచిచూడగా; అది = అది; పుణ్య = ఉత్తమమైనతీర్థ; దేశము = ప్రదేశము; అనఘ = పావనమైన; చరిత్రా = నడవడికగలవాడ.

భావము:

పుణ్యాత్మడవైన ధర్మరాజా! లోకాలు అన్నీ విష్ణుమూర్తి యందే ఉంటాయి. అట్టి విష్ణువు సాధు పురుషులలో ఉంటాడు. అటువంటి పుణ్య పురుషుడు లభించు చోటు ఏదైతే ఉందో అది పుణ్యస్థలము

7-451-వ.

మఱియు గురుక్షేత్రంబును, గయాశీర్షంబును, బ్రయాగంబును, బులహాశ్రమంబును, నైమిశంబును, ఘాల్గణంబును, సేతువును, బ్రభాసంబును, గుశస్థలియును, వారణాసియు, మధురాపురియును, బంపా బిందు సరోవరంబులును, నారాయణాశ్రమంబును, సీతారామాశ్రమంబును, మహేంద్ర మలయాదులయిన కులాచలంబులును, హరిప్రతిమార్చన ప్రదేశంబులును, హరిసేవాపరులయిన పరమభాగవతులు వసించెడి పుణ్యక్షేత్రంబులును శుభకాముండైనవాఁడు సేవింపవలయు.

టీకా:

మఱియున్ = ఇంకను; కురుక్షేత్రంబును = కురుక్షేత్రము {కురుక్షేత్రము - కౌరవ పాండవులు యుద్ధము చేసిన చోటు}; గయాశీర్షంబును = గయ {గయాశీర్షము - గయాసురుని శిరస్సుగల పుణ్యప్రదేశము, గయ}; ప్రయాగంబును = ప్రయాగ {ప్రయాగ - త్రివేణీసంగమముగల చోటు}; పులహ = పులహమహామునియొక్క; ఆశ్రమంబును = ఆశ్రమముగల చోటు; నైమిశంబును = నైమిశారణ్యము; ఘాల్గణంబును = ఫల్గణీనదీ తీరము; సేతువు = రామసేతువు, రామేశ్వరము; ప్రభాసంబును = ప్రభాసతీర్థమును; కుశస్థలియును = కుశస్థలి; వారణాసియున్ = కాశీనగరము; మధురాపురి = మధురాపట్టణము; పంపా = పంపా; బిందు = బిందు; సరోవరంబులును = సరస్సులు; నారాయణాశ్రమంబును = నారాయణాశ్రమము {నారాయణాశ్రమము - నరనారాయణులు తపముచేసిన ప్రదేశము}; సీతారామాశ్రమంబును = పంచవటి {సీతారామాశ్రమము - సీతరాములు కొన్నాళ్ళు కాపురమున్న పంచవటిలోని ఒక ప్రదేశము}; మహేంద్ర = మహేంద్రపర్వతము; మలయ = మలయప్రవతము; ఆదులు = మున్నగునవి; అయిన = ఐన; కులాచలంబులును = కులపర్వతములును {కులపర్వతములు - 1మహేంద్రము 2మలయము 3సహ్యాము 4మాల్యవంతము 5ఋక్షము 6వింధ్యము 7 పారియాత్రము}; హరి = విష్ణుని; ప్రతిమ = విగ్రహములను; అర్చన = పూజించెడి; ప్రదేశంబులును = ప్రదేశములు; హరి = విష్ణుని; సేవా = కొలచుటయందు; పరులు = లగ్నమైనవారు; అయిన = ఐన; పరమ = అత్యుత్తమమైన; భాగవతులు = విష్ణుభక్తులు; వసించెడి = నివసించెడి; పుణ్య = పావనమైన; క్షేత్రంబులును = స్థలములు; శుభ = మంగళప్రదమును; కాముండు = కోరెడివాడు; ఐన = అయిన; వాడు = వాడు; సేవింపవలయు = కొలువవలెను.

భావము:

ఇంకా, కురుక్షేత్రము {కౌరవ పాండవులు యుద్ధము చేసిన చోటు}; గయ {గయాసురుని శిరోస్థానమైన పుణ్యప్రదేశము}; ప్రయాగ {గంగా, యమున, సరస్వతీ నదుల త్రివేణీసంగమ స్థానము}; పులహ మహాముని యొక్క ఆశ్రమము; నైమిశారణ్యము; ఫల్గుణీనదీ తీరము; రామేశ్వరము {శ్రీరాముడు సమద్రంపై సేతువు కట్టిన స్థానము}; ప్రభాసతీర్థము; కుశస్థలి; కాశీనగరము; మధురాపట్టణము; పంపా, బిందు సరోవరములు; నారాయణాశ్రమము {నర నారాయణులు తపము చేసిన ప్రదేశము}; పంచవటి {సీతరాములు కొన్నాళ్ళు కాపురమున్న పంచవటిలోని ఒక ప్రదేశము}; కులపర్వతములు {1మహేంద్రము 2మలయము 3సహ్యాము 4మాల్యవంతము 5ఋక్షము 6వింధ్యము 7పారియాత్రము}; వైష్ణవాలమాలు; మరియు పరమ భాగవతులూ, వైష్ణవ భక్తులు నివసించే ప్రదేశములు ఇవన్నీ పరమ పుణ్యక్షేత్రాలు. శుభాలను కోరేవారు వాటిని తప్పక సేవించాలి.

7-452-ఆ.

భూవరేంద్ర! యిట్టి **పు**ణ్యప్రదేశంబు
లందు నరుడు చేయు **న**ట్టి ధర్మ
మల్కమైన నది స**హ**స్రగుణాధిక
ఫలము నిచ్చు హరికృ**పా**వశమున.

టీకా:

భూవరేంద్ర = మహారాజా {భూవరేంద్ర - భూవరుల (రాజుల)లో ఇంద్రుడు (శ్రేష్ఠుడు), మహారాజు};
ఇట్టి = ఇటువంటి; పుణ్యప్రదేశంబులు = పుణ్యక్షేత్రములు; అందున్ = లో; నరుడు = మానవుడు;
చేయునట్టి = చేసెడి; ధర్మము = పుణ్యకార్యము; అల్పము = కొంచెము; అయినన్ = అయినను; అది =
అది; సహస్ర = వేయి; గుణ = రెట్లుకంటెను; అధిక = ఎక్కువ; ఫలమున్ = ఫలితమును; ఇచ్చున్ =
ఇచ్చును; హరి = విష్ణుని; కృపా = దయ; వశమున = వలన.

భావము:

యుధిష్ఠర మహారాజా! ఇటువంటి పుణ్యక్షేత్రాలలో చేసిన ధర్మకార్యం, శ్రీహరి దయావిశేషం వలన, వెయ్యి రెట్లు అధికమైన ఫలమును ప్రసాదిస్తుంది.

7-453-వ.

వినుము; చరాచరంబయిన విశ్వమంతయు విష్ణుమయం బగుటఁ జేసి పాత్ర నిర్ణయ నిపుణులైన విద్వాంసులు నారాయణుండు ముఖ్యపాత్రంబని పలుకుదురు; దేవఋషులును బ్రహ్మపుత్రులైన సనకాదులును నుండ భవదీయ రాజసూయంబున నగ్రపూజకు హరి సమ్మతం డయ్యె; ననేక జంతు సంఘాత సంకీర్ణంబైన బ్రహ్మాండ పాదపంబునకు నారాయణుండు మూలంబు; తన్నిమిత్రంబు నారాయణ సంతర్పణంబు సకల జంతు సంతర్పణం బని యెఱుంగుము; ఋషి నర తిర్య గమర శరీరంబులు పురంబులు వాని యందుఁ దారతమ్యంబులతోడ జీవరూపంబున భగవంతుడయిన హరి వర్తించుటం జేసి పురుషుండనఁ బ్రసిద్ధుఁ డయ్యె; నందుఁ దిర్యగ్భాతుల కంటె నధికత్వంబు పురుషుని యందు విలసిల్లుటం జేసి పురుషుండు పాత్రంబు; పురుషులలోన హరి తనువైన వేదంబును ధరించుచు సంతోషవిద్యాతపోగరిష్ఠుండైన బ్రాహ్మణుండు పాత్రంబు; బ్రాహ్మణులలోన నాత్మజ్ఞాన పరిపూర్ణుండయిన యోగి ముఖ్యపాత్రం బని పలుకుదురు; పరస్పర పాత్రంబులకు సహింపని మనుష్యులకుఁ బూజనార్థంబుగాఁ ద్రేతాయుగంబు నందు హరి ప్రతిమలు గల్పింప బడియె; కొందఱు ప్రతిమార్చనంబు చేయుదురు; పాత్రపురుషద్వేషులైనవారలకు నట్టి ప్రతిమార్చనంబు ముఖ్యార్థప్రదంబు గాదు; మందాధికారులకుఁ బ్రతిమార్చనంబు పురుషార్థప్రదం బగును.

టీకా:

వినుము = వినుము; చర = చరింపగలవి; అచరంబు = చరింపలేనివి; అయిన = ఐన; విశ్వము = జగత్తు; అంతయున్ = అఖిలము; విష్ణు = విష్ణుమూర్తి; మయంబు = నిండినది; అగుటన్ = అగుట; చేసి = వలన; పాత్ర = అర్హతను, యోగ్యతను; నిర్ణయ = నిర్ణయించుటయందు; నిపుణులు = నేర్పుగలవారు; ఐన = అయిన; విద్వాంసులు = పండితులు; నారాయణుండు = శ్రీమహావిష్ణువు; ముఖ్య = అత్యుత్తమమైన; పాత్రంబు = యోగ్యతగలవాడు; అని = అని; పలుకుదురు = చెప్పెదరు;

దేవఋషులును = దేవర్షులు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మదేవుని; పుత్రులు = కుమారులు; ఐన = అయిన;
 సనకాదులును = కుమారచతుష్కయము (సనకాదులు - 1సనకుడు 2సనందనుడు
 3సనత్కుమారుడు 4సనత్కుజాతుడు అనెడి దేవర్షులు, కుమారచతుష్కయము); ఉండన్ =
 ఉండగా; భవదీయ = నీ యొక్క; రాజసూయంబునన్ = రాజసూయ యాగమున; అగ్ర =
 అందరికన్న పెద్దవారికి చేసెడి; పూజ = అర్పించుట; కున్ = కు; హరి = శ్రీకృష్ణుడు; సమ్మతుండు =
 అంగీకరించినవాడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; అనేక = పెక్కు; జంతు = జీవుల; సంఘాత =
 సమూహములచేత; సంకీర్ణంబు = కిక్కిరిసినది; ఐన = అయిన; బ్రహ్మాండ = బ్రహ్మాండము యనెడి;
 పాదపంబున్ = చెట్టున; కున్ = కు; నారాయణుండు = శ్రీమహావిష్ణువు; మూలంబు = వేరు,
 మూలము; తత్ = ఆ; నిమిత్తంబు = కారణముచేత; నారాయణ = విష్ణుమూర్తిని; సంతర్పణంబు =
 తృప్తిపరచుట; సకల = సమస్తమైన; జంతు = జీవుల; సంతర్పణంబు = సంతృప్తిపరచుట; అని =
 అని; ఎఱుంగుము = తెలిసికొనుము; ఋషి = ఋషుల; నర = నరుల; తిర్యక్ = జంతువుల; అమర =
 దేవతల; శరీరంబులు = దేహములు; పురంబులు = పురములు; వాని = వాటి; అందున్ = లో;
 తారతమ్యంబుల = తరతమభేదముల, ఎక్కువతక్కువల; తోడన్ = తోటి; జీవ = జీవుని;
 రూపంబునన్ = స్వరూపముతో; భగవంతుడు = నారాయణుడు (భగవంతుడు -
 షడ్గుణైశ్వర్యసంపన్నుడు, విష్ణువు); అయిన = ఐన; హరి = నారాయణుడు; వర్తించుటన్ = ఉండుట;
 చేసి = వలన; పురుషుండు = పురుషుడు (పురుషుడు - పురములోనుండువాడు); అనన్ = అనగా;
 ప్రసిద్ధుడు = పేరుపొందినవాడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; అందున్ = వానిలో; తిర్యక్ = జంతువుల;
 జాతుల = జాతులన్నిటి; కంటెన్ = కంటెను; అధికత్వంబు = గొప్పదనము; పురుషుని = మానవుని;
 అందున్ = అందు; విలసిల్లుటన్ = ప్రకాశించుట; చేసి = వలన; పురుషుండు = మానవుడు;
 పాత్రంబు = అధికయోగ్యుడు; పురుషుల = మానవుల; లోనన్ = అందు; హరి = నారాయణుని;
 తనువు = దేహము; ఐన = అయిన; వేదంబును = వేదములను; ధరించుచున్ = కలిగియుండి;
 సంతోష = నిత్యతృప్తి; విద్యా = చదువు; తపన్ = తపస్సులందు; గరిష్ఠండు = అధికుడు; ఐన =
 అయిన; బ్రాహ్మణుండు = విప్రుడు; పాత్రంబు = అధిక యోగ్యుడు; బ్రాహ్మణుల = విప్రుల; లోనన్ =
 అందు; ఆత్మజ్ఞాన = బ్రహ్మవిద్యయందు; పరిపూర్ణండు = నిండుగాగలవాడు; అయిన = ఐన; యోగి
 = యోగి (యోగి - చిత్తనిరోధముగలవాడు); ముఖ్య = ఉత్తమోత్తమ; పాత్రంబు = యోగ్యతగలవాడు;
 అని = అని; పలుకుదురు = చెప్పెదరు; పరస్పర = అన్యోన్య; పాత్రంబుల్ = యోగ్యతగౌరవాదులను;
 సహింపని = ఓర్వలేని; మనుష్యుల్ = మానవుల; కున్ = కు; పూజనంబు = పూజించుకొనుటకు;

కాన్ = కొరకు; త్రేతాయుగంబున్ = త్రేతాయుగము; అందున్ = లో; హరి = నారాయణుని; ప్రతిమలు = విగ్రహములు, బొమ్మలు; కల్పింపబడియెన్ = ఏర్పరచబడినవి; కొందఱు = కొంతమంది; ప్రతిమార్చనంబు = విగ్రహారాధన; చేయుదురు = చేసెదరు; పాత్రపురుష = పురుషుల యోగ్యతా భేదభావమందు; ద్వేషులు = వ్యతిరేకులు; ఐనట్టి = అయిన; వారల = వారి; కున్ = కి; ప్రతిమ = విగ్రహమును; అర్చనంబు = ఆరాధించుట; ముఖ్యార్థ = అధికఫల; ప్రదంబున్ = ఇచ్చినది; కాదు = కాదు; మంద = మందమైన, కొంచమైన; అధికారుల్ = యోగ్యతగలవారి; కున్ = రి; ప్రతిమ = విగ్రహమును; అర్చనంబు = ఆరాధించుట; పురుషార్థ = ధర్మార్థకామమములను; ప్రదంబున్ = ఇచ్చినది; అగును = అగును.

భావము:

ఈ చరాచర విశ్వం సమస్తం విష్ణుమయం; అందుకనే అర్హతను గమనించి నిర్ణయించే నైపుణ్యంగల విద్వాంసులు విష్ణువునే ముఖ్యమైన సత్పాత్రముగా నిశ్చయించారు. ఈ రోజున ఈ రాజసూయ మహాయాజ్ఞ వేదికపై దేవతలూ, ఋషులూ, బ్రహ్మ మానసపుత్రులైన సనకుడు, సనందనుడు, సనత్కుమారుడు, సనత్కుజాతుడు అయిన కుమారచతుష్కము మున్నగువారు ఎందరో ఉండగా, అగ్రపూజకు శ్రీహరినే ఎన్నుకున్నారు; అందుకు ఆయన సమ్మతించాడు; కారణం ఇదే. అనేకమైన జంతు సమూహాలతో నిండి నిబిడీకృతమైన ఈ బ్రహ్మాండం అనే మహా వృక్షానికి మూలం శ్రీమన్నారాయణుడే. ఆ కారణం చేతనే శ్రీహరికి తృప్తిగా నివేదిస్తే, సకల ప్రాణికోటికీ సంతర్పణ చేసినట్లే. దేవతలు, ఋషి, మానవ, పశు పక్ష్యాది శరీరాలు అన్నీ పురములు; తరతమ భేదాలను అనుసరించి జీవరూపంలో ఆ పురములు అన్నింటి యందు భగవంతుడైన శ్రీమహావిష్ణువు వర్తిస్తూ ఉంటాడు. అందుకనే శ్రీహరిని "పురుషుడు" "పరమ పురుషుడు" అంటారు. ఇందులో కూడా అడ్డముగా నడిచే తిర్యక్కులు కంటే ఎక్కువగా నిలువుగా నడిచే మానవులు హరి విలసిల్లుతాడు. కావున మనిషి పాత్రుడు. మరల విష్ణుస్వరూపమైన వేదములను నిత్యం పఠిస్తూ, వల్లిస్తూ, ఉద్ధరిస్తూ ఉంటాడు కనుక మనుషులలో బ్రాహ్మణుడు పాత్రుడు. ఇంకా బ్రాహ్మణులలో కూడా ఆత్మజ్ఞానం పూర్తిగా పొందిన యోగి ప్రధాన పాత్రుడు అని పెద్దలు చెప్తారు. పరస్పర అర్హతలను గౌరవాదరాలను సహింపలేని మానవులు పూజచేసుకోవటం కోసం త్రేతాయుగంలో విష్ణుప్రతిమలు కల్పించబడ్డాయి. కొందరు విగ్రహారాధనలు చేస్తారు. కానీ పాత్రత

భేదాలకు అతీతంగా సర్వం భగవతుని స్వరూపమే అని భావించే వారికి విగ్రహారాధన
ఫలప్రదం కాదు. సామాన్యులకు మాత్రం విగ్రహారాధన సర్వ ఫలప్రదంగా ఉంటుంది.

7-454-ఆ.

అఖిలలోకములకు హరి దైవతము చూడ

హరికి దైవతము ధరాధినాథ!

పదపరాగలేశ పంక్తిచే దైలోక్య

పావనంబు జేయు బ్రాహ్మణుండు.

టీకా:

అఖిల = సర్వ; లోకముల్ = లోకముల; కున్ = కు; హరి = నారాయణుడు; దైవతము =
అత్యుత్తమదేవుడు {దైవము - దైవతర - దైవతము}; చూడన్ = విచారించగా; హరి = నారాయణుని;
కిన్ = కి; దైవతము = ఉత్తమదేవుడు; ధరాధినాథ = రాజా {ధరాధినాథుడు - ధర (భూమి)
అధినాథుడు (ప్రైతిధికారి), రాజు}; పద = పాదముల; పరాగ = దుమ్మునందలి; లేశ = కొంచపు; పంక్తి
= రేణువుల; చేన్ = వలన; దైలోక్య = ముల్లోకముల; పావనంబు = పవిత్రము; చేయు = చేసిడి;
బ్రాహ్మణుండు = విప్రుడు.

భావము:

పృథివీపతీ! ధర్మరాజా! నమస్తమైన లోకాలకు విష్ణువే అధిదేవుడు. ఆ శ్రీమన్నారాయణునికి
దైవము తన పాద పరాగ లేశము వలన ముల్లోకాలనూ పావనం చేసే బ్రాహ్మణుడు.

7-455-వ.

అట్టి బ్రాహ్మణజను లందుఁ గర్మనిష్ఠులుఁ దపోనిష్ఠులు వేదశాస్త్రనిష్ఠులు జ్ఞానయోగనిష్ఠులు నై
కొందఱు వర్తింతు; రందు జ్ఞాననిష్ఠునికి ననంతఫలకామి యైన గృహస్థుండు పితృజనుల
నుద్దేశించి కవ్యంబులును దేవతల నుద్దేశించి హవ్యంబులును బెట్టుట ముఖ్యంబు;
దైవకార్యంబునకు నిరువుర నైన నొకరి నైన బిత్తుకార్యంబునకు మువ్వరి నైన నొకరినైన
భోజనంబు చేయింప వలయు; ధనవంతున కైనను శ్రాద్ధవిస్తారంబు కర్తవ్యంబు గాదు;

దేశకాలప్రాప్త కందమూలఫలాదికం బయిన హరి నైవేద్యంబున విధిచోదిత ప్రకారంబుగా
 శ్రద్ధతోడఁ బాత్రంబు నందుఁ బెట్టిన యన్నంబు గామదుహంబయి యక్షయ ఫలకారి యగు;
 ధర్మతత్త్వవేది యైనవాఁడు శ్రాద్ధంబులందు మాంస ప్రదానంబు జేయక భక్షింపక చరింపవలయు;
 కంద మూలాది దానంబున నయ్యెడి ఫలంబు పశుహింసనంబున సంభవింపదు; ప్రాణహింస
 చేయక వర్తించుట కంటి మిక్కిలి ధర్మంబు లేదు; యజ్ఞవిదు లైన ప్రోడలు నిష్కాములై
 బాహ్యకర్మంబులు విడిచి యాత్మ జ్ఞాన దీపంబులందుఁ గర్మమయంబు లయిన యజ్ఞంబుల
 నాచరింతురు.

టీకా:

అట్టి = అటువంటి; బ్రాహ్మణ = విప్రులైన; జనులు = వారి; అందున్ = లో; కర్మనిష్ఠులు =
 యాగాదికర్మలు చేయువారు; వేదశాస్త్రనిష్ఠులు = వేదములు శాస్త్రములులో నిపుణులు;
 జ్ఞానయోగనిష్ఠులు = తత్త్వ జ్ఞానయోగము గలవారు; ఐ = అయ్యి; కొందఱు = కొంతమంది;
 వర్తించురు = మెలగుదురు; అందున్ = వారిలో; జ్ఞాననిష్ఠుని = జ్ఞాని; కిన్ = కి; అనంత =
 అనంతమైన; ఫల = ఫలములను; కామి = కోరెడివాడు; ఐన = అయిన; గృహస్థుండు = కాపురస్థుడు;
 పితృ = పితృదేవతలయైన; జనులను = వారిని; ఉద్దేశించి = గురించి; కవ్యంబులునున్ =
 కవ్యములను {కవ్యములు - పితృదేవతలకు యాయదగిన యన్నములు}; దేవతల్ = దేవతలను;
 ఉద్దేశించి = గురించి; హవ్యంబులును = హవ్యములను {హవ్యములు - దేవతలకీయదగిన
 యిగిరిన యన్నము మొదలగునవి}; పెట్టుట = ఇచ్చుట; ముఖ్యంబు = అవశ్యకములు; దైవ =
 దేవసంబంధ; కార్యంబున్ = పూజలకు; ఇరువురన్ = ఇద్దరిని (2); ఐనన్ = అయిన; ఒకరిన్ =
 ఒకరిని; ఐనన్ = అయిన; పితృ = తండ్రితాతలకు చెందిన; కార్యంబున్ = కార్యక్రమముల; కున్ = కు;
 మువ్వరిన్ = ముగ్గురుని; ఐనన్ = అయిన; ఒకరిన్ = ఒకరిని; ఐనన్ = అయిన; భోజనంబు =
 భోక్తగా భోజనము; చేయింపవలయు = పెట్టవలెను; ధనవంతున్ = ఎంతసంపదగలవాని; కైననన్
 = కి అయినను; శ్రాద్ధ = తద్దినము విషయములో; విస్తారంబు = ఎక్కువ భోక్తలను పెట్టుట;
 కర్తవ్యంబు = చేయదగినపని; కాదు = కాదు; దేశ = ఉన్నప్రదేశము; కాల = కాలములందు; ప్రాప్త =
 లభించెడి; కందమూల = దుంపలు; ఫల = పండ్లు; ఆదికంబున్ = మున్నగునవి; అయిన = ఐన; హరి
 = నారాయణుని; నైవేద్యంబునన్ = నివేదింపబడినవిగా; విధిచోదితప్రకారంబునన్ =
 శాస్త్రోక్తంబుగా; శ్రద్ధ = శ్రద్ధ; పాత్రంబున్ = పళ్ళెము; అందున్ = లో; పెట్టిన = పెట్టినట్టి; అన్నంబు =

అన్నము; కామ = కోరికలు; దుహంబు = ఒసగునది; అయి = అయ్యి; అక్షయ = అనంతమైన; ఫల = ఫలములను; కారి = కలిగించెడిది; అగున్ = అగును; ధర్మ = ధర్మము; తత్త్వ = తత్త్వజ్ఞానము; వేది = తెలిసినవాడు; ఐనవాడు = అయినవాడు; శ్రాద్ధంబుల్ = తద్దినముల; అందున్ = లో; మాంస = మాంసమును; ప్రదానంబు = పెట్టుట; చేయక = చేయకుండ; భక్షింపక = తినకుండ; చరింపవలయున్ = నడవవలెను; కందమూల = కందదుంప; ఆది = మున్నగువాని; దానంబునన్ = దానముచేయుటవలన; అయ్యెడి = కలిగెడి; ఫలంబున్ = ఫలితము; పశు = పశువులను; హింసనంబునన్ = చంపుటవలన; సంభవింపదు = కలుగదు; ప్రాణహింస = జీవహింస; చేయక = చేయకుండ; వర్తించుట = మెలగుట; కంటన్ = కంటి; మిక్కిలి = అధికమైన; ధర్మంబు = ధర్మము; లేదు = లేదు; యజ్ఞ = యాగముల యొక్క; విదులు = విధానములుతెలిసినవారు; ఐన = అయిన; ప్రోడలు = వివేకులు, నేర్పరులు; నిష్కాములు = కోరికలులేనివారు; ఐ = అయ్యి; బాహ్య = వ్యక్తమగు; కర్మంబులు = కర్మలు; విడిచి = వదలివేసి; ఆత్మజ్ఞాన = ఆత్మజ్ఞానము యనెడి; దీపంబుల్ = దీపకాంతుల; అందున్ = అందు; కర్మ = (మానసిక) కర్మలతో; మయంబులు = నిండినవి; అయిన = ఐన; యజ్ఞంబులన్ = దీక్షలను; ఆచరింతురు = చేయుదురు.

భావము:

అటువంటి బ్రాహ్మణులలో కర్మనిష్ఠులూ, తపోధనులు, వేద వేదాంగ వేత్తలు, జ్ఞాన యోగులూ కొందరు ప్రకాండులు అయి మహాత్ములుగా ప్రకాశిస్తారు. జ్ఞానిష్ఠాగరిష్ఠుడైన వానికి అనంత ఫలాలను కాంక్షించే గృహస్థుడు తన పితృజనులకు ఉద్దేశించిన కవ్యమునూ, దేవతలకు ఉద్దేశించిన హవ్యమునూ సమర్పించాలి. ఇది చాలా ముఖ్యమైన విషయము. దేవకార్యాలకు ఇద్దరికీ, పితృకార్యాలకు ముగ్గురికీ లేదా ఒక్కరికీ భోజనం పెట్టాలి. కానీ ఎంత ధనవంతుడైన శ్రాద్ధవిధికి అధికంగా చేయకూడదు. ఆ ప్రాంతంలో, ఆ కాలంలో లభించిన కందమూల, ఫలాదికములు మరియు అన్నం విధి ప్రకారం శ్రద్ధగా బ్రాహ్మణులకు సమర్పించాలి. ఆ సంతర్పణ గృహస్థుని వాంఛలు నెరవేర్చే అక్షయ ఫలములను ప్రసాదిస్తుంది. ధర్మశాస్త్రం తెలిసిన గృహస్థుడు శ్రాద్ధ కాలంలో మాంసం వడ్డించ కూడదు. తాను భుజించనూ కూడదు. కందమూలాదులు దానం చేస్తే వచ్చే పుణ్యఫలం జంతుహింసవలన ఎప్పుడూ లభించదు. ప్రాణిహింస చేయకుండా ఉండటం కంటే గొప్పధర్మం మరొకటి లేదు. అహింసయే పరమధర్మం. యజ్ఞతత్త్వం తెలిసిన పెద్దలు నిష్కాములై బాహ్యకర్మలు విడిచిపెట్టి ఆత్మజ్ఞాన దీప్తితోనే కర్మమయా లైన యజ్ఞాలు నిర్వహిస్తారు.

7-456-క.

పశువులఁ బొరిగొని మఖములు

విశదములుగఁ జేయు బుధుని వీక్షించి తమున్

విశసనము చేయునో యని

క్రశిమన్ బెగడొందు భూతగణము నరేంద్రా!

టీకా:

పశువులన్ = పశువులను; పొరిగొని = వధించి; మఖములున్ = యజ్ఞములను; విశదములుగన్ = విస్తారముగ; చేయు = చేసిడి; బుధుని = జ్ఞానిని; వీక్షించి = చూసి; తమున్ = తమను; విశసనము = వధించుట; చేయునో = చేయును ఏమో; అని = అని; క్రశిమన్ = కుందుటచేత; బెగడొందున్ = బెంగపడును; భూత = జంతు; గణము = జాలము; నరేంద్ర = రాజు.

భావము:

ధర్మజ మాననాథా! యజ్ఞాలలో పశుహింస చేసే పండితులను చూసి వీరు ఎప్పుడు తమ ప్రాణాలు తీసి చంపేస్తారో అనే భయంతో మిగతా జంతువులు కూడా కృశించిపోతాయి.

7-457-వ.

అదిగావున; ధర్మవేది యయినవాఁడు దైవప్రాప్తంబు లయిన కంద మూలాదికంబులచేత నిత్యనైమిత్తికక్రియలఁ జేయవలయు; నిజధర్మబాధకం బయిన ధర్మంబును, బరధర్మప్రేరితంబయిన ధర్మంబును, నాభాసధర్మంబును, బాషండధర్మంబును, గపటధర్మంబును ధర్మజ్ఞుండయినవాఁడు మానవలయు; నైసర్గికధర్మంబు దురితశాంతి సమర్థం బగు; నిర్ధనుండు ధర్మార్థంబు యాత్ర జేయుచు నైన ధనంబు గోరవలదు జీవనోపాయంబునకు నిట్టట్టుఁ దిరుగక కార్పణ్యంబు లేక జీవించుచు మహాసర్పంబు తెఱంగున సంతోషంబున నాత్మారాముండై యెద్దియుం గోరక బ్రదికెడి సుగుణునికిం గల సుఖంబు గామ లోభంబుల దశదిశలం బరిధావనంబు చేయువానికి సిద్ధింపదు; పాదరక్షలు గలవానికి శర్మరాకంటకాదుల వలన భయంబు లేక మెలంగ నలవడు భంగిఁ గామంబులవలన నివృత్తి గలవానికి నెల్లకాలంబును భద్రంబగు; ఉపస్థమునకును

జిహ్వాదైన్యంబునకును బురుషుండు గృహపాలకశునకంబుకైవడి సంచరించుచు సంతృప్తి లేక
 చెడు; సంతోషిగాని విప్రుని విద్యా తపో విభవ యశంబులు నిరర్థకంబు లగు;
 ఇంద్రియలోలత్వంబున జ్ఞానంబు నశించు; సకల భూలోక భోగంబులు భోగించియు
 దిగ్విజయంబు చేసియు బుభుక్షా పిపాసలవలనఁ గామపారంబును హింసవలనఁ
 గ్రోధపారంబును జేరుట దుర్లభంబు; సంకల్పవర్జనంబునం గామంబును, గామవర్జనంబునఁ
 గ్రోధంబును, నర్థానర్థదర్శనంబున లోభంబును, నద్వైతాను సంధానంబున భయంబును,
 నాత్మానాత్మ వివేకంబున శోకమోహంబులును, సాత్వికసేవనంబున దంభంబును, మౌనంబున
 యోగాంతరాయంబును, శరీర వాంఛ లేమిని హింసయు, హితాచరణంబున భూతజంబయిన
 దుఃఖంబును, సమాధిబలంబున దైవికవ్యధయు, బ్రాణాయామాదికంబున మన్మథవ్యధయు,
 సాత్త్వికాహారంబుల నిద్రయు, సత్త్వగుణంబున రజస్తమంబులును, నుపశమంబున సత్త్వంబును
 గురుభజన కుశలుఁడై శీలంబున జయింపవలయు.

టీకా:

అదిగావున = అందుచేత; ధర్మ = ధర్మమును; వేది = తెలిసినవాడు; అయినవాడు = ఐనవాడు; దైవ
 = దేవునివశమున; ప్రాప్తంబులు = దొరికినవి; అయిన = ఐన; కందమూల = కందదుంపలు;
 ఆదికంబుల = మున్నగునవాని; చేత = చేత; నిత్య = ప్రతిదినము చేయవలసిన; నైమిత్తిక =
 సందర్భానుసారమైన; క్రియలన్ = పూజాది కార్యక్రమములను; చేయవలయున్ = చేయవలెను; నిజ
 = తన; ధర్మ = ధర్మమునకు; బాధకంబు = చెరచెడిది; అయిన = ఐన; ధర్మంబును = ధర్మమును; పర
 = ఇతర; ధర్మ = ధర్మములచే, మతములచే; ప్రేరితంబు = ప్రేరేపించబడినది; అయిన = ఐన; ధర్మంబు
 = ధర్మము; ఆభాస = నిజమైనదనిపించెడి అబద్ధ; ధర్మంబును = ధర్మము; పాపాండ = వేదవిరుద్ధ;
 ధర్మంబును = ధర్మము; కపట = మోసపూరిత; ధర్మంబును = ధర్మమును; ధర్మజ్ఞుండు = ధర్మము
 తెలిసినవాడు; అయినవాడు = ఐనవాడు; మానవలయున్ = విడిచిపెట్టవలెను; నైసర్గిక =
 స్వభావసిద్ధ; ధర్మంబు = ధర్మము; దురిత = పాపములను; శాంతి = అణచుటకు; సమర్థంబు =
 శక్తిగలది; అగున్ = అగును; నిర్థనుండు = బీదవాడు; ధర్మ = ధర్మము; అర్థంబున్ = కోసము; యాత్ర
 = పుణ్యక్షేత్రములకు పోవుట; చేయుచున్ = చేయుచును; ఐనన్ = అయినను; ధనంబున్ =
 ధనమును; కోరవలదు = అడుగరాదు; జీవనోపాయంబున్ = బ్రతుకుతెరువు; కున్ = కు; ఇట్టట్టు =
 ఇటునటు; తిరుగక = పోకుండగ; కార్పణ్యంబు = దైన్యము; లేక = లేకుండగ; జీవించుచున్ =

బ్రతుకుతు; మహాసర్పంబు = కొండచిలువ; తెఱంగున = వలె; సంతోషంబునన్ = సంతృప్తితో;
 ఆత్మారాముండు = తనలోతాను క్రీడించువాడు; ఐ = అయ్యి; ఎద్దియున్ = దేనిని; కోరక =
 కోరకుండగ; బ్రతికెడి = జీవించెడి; సుగుణున్ = మంచిగుణములు గలవాని; కిన్ = కి; కల = కలిగిన;
 సుఖంబున్ = సుఖము; కామ = కోరికల; లోభంబుల = పేరాశలచేత; దశదిశలన్ = పదిదిక్కులను;
 పరిధావనంబు = పరిగెత్తుట; చేయు = చేసెడి; వాని = వాని; కిన్ = కి; సిద్ధింపదు = కలుగదు;
 పాదరక్షలు = చెప్పులు; కల = ఉన్న; వాని = వాని; కిన్ = కి; శర్కరా = గులకరాళ్ళు; కంటక =
 ముండ్లు; ఆదుల = మున్నగువాని; వలన = వలన; భయంబు = భయము; లేక = ఉండకుండ;
 మెలంగన్ = నడచుట; అలవడున్ = అలవాటగు; భంగిన్ = వలె; కామంబుల = కోరికల; వలన =
 వలన; నివృత్తి = మరలుపాటు; కల = కలిగిన; వాని = వాని; కిన్ = కి; ఎల్లకాలంబును = ఎల్లప్పుడు;
 భద్రంబు = కుశలము; అగున్ = కలుగును; ఉపస్థమున్ = సురత చాపల్యమున; కును = కు;
 జిహ్వాదైన్యంబున్ = నోటి వాపిరిగొట్టు తనమున; కును = కు; పురుషుండు = పురుషుడు; గృహ =
 ఇంటికి; పాలక = కాపలా యుండెడి; శునకంబున్ = కుక్క; కైవడి = వలె; సంచరించుచున్ =
 తిరుగుచు; సంతృప్తి = సంతృప్తి; లేక = లేకుండగ; చెడును = చెడిపోవును; సంతోషి = సంతోషము;
 కాని = లేనట్టి; విప్రుని = బ్రాహ్మణుని; విద్యా = చదువులు; తపస్ = తపస్సులు; విభవ = వైభవములు;
 యశంబులు = కీర్తులు; నిరర్థకంబులు = కొరమాలినవి, వ్యర్థములు; అగున్ = అగును; ఇంద్రియ =
 ఇంద్రియార్థము లందలి; లోలత్వంబునన్ = చాపల్యమున; జ్ఞానంబు = జ్ఞానము; నశించున్ =
 నశించిపోవును; సకల = సమస్తమైన; భూలోక = భూలోకపు; భోగంబులు = భోగములను;
 భోగించియు = అనుభవించియు; దిగ్విజయంబు = సర్వదిక్కులు జయించుట; చేసియు = చేసినను;
 బుభుక్ష = ఆకలి; పిపాసల = దప్పికల; వలన = వలన; కామ = కోరికల; పారంబును = తుదను;
 హింస = జీవులను సంహరించుట; వలనన్ = వలన; క్రోధ = కోపము; పారంబును = అంతను;
 చేరుట = చేరుట; దుర్లభంబు = పొంద శక్యము గానిది; సంకల్ప = మనోవ్యాపారములను;
 వర్జనంబునన్ = వీడుటవలన; కామంబునున్ = కోరికలు; కామ = కోరికలను; వర్జనంబునన్ =
 వీడుటవలన; క్రోధంబునున్ = కోపము; అర్థానర్థ = నిత్యానిత్య, ప్రయోజనత్వక; దర్శనంబునన్ =
 వస్తువివేకమువలన; లోభంబునున్ = పేరాశను; అద్వైతానుసంధానంబునన్ = ఆత్మపరమాత్మల
 యేకత్వభావము వలన; భయంబును = భయము; ఆత్మానాత్మ = ఆత్మ అనాత్మల; వివేకంబునన్ =
 విచారించుకొనెడి తెలివివలన; శోక = దుఃఖము; మోహంబులును = అజ్ఞానములు;
 సాత్వికసేవనంబునన్ = సాధుసాంగత్యమువలన; దంభంబునున్ = డాంబికము; మౌనంబునన్ =

మౌనమువలన; యోగ = యోగసాధనయొక్క; అంతరాయంబును = విఘ్నము; శరీర = దేహముపై;
వాంఛ = మిక్కిలిప్రేమ; లేమిని = లేకపోవుటచేత; హింసయున్ = జీవహింస; హిత = మేలు;
ఆచరణంబునన్ = చేయుట; భూత = జీవులవలన; జంబు = కలిగెడిది; అయిన = ఐన;
దుఃఖంబును = దుఃఖము; సమాధి = సమాధియొక్క; బలంబునన్ = ప్రభావముచేత; దైవిక =
యదృచ్ఛాప్రాప్తమగు; వ్యధ = బాధ; ప్రాణాయామ = ప్రాణాయామము; ఆదికంబునన్ =
మున్నగువానివలన; మన్మథవ్యధయు = కామవికారము; సాత్త్విక = సత్త్వగుణ; ఆహారంబులన్ =
ఆహారపదార్థములవలన; నిద్రయున్ = నిద్ర; సత్త్వగుణంబునన్ = సత్త్వగుణమువలన; రజన్ =
రజోగుణము; తమంబులును = తమోగుణముల; ఉపశమంబును = అణగుటవలన; సత్త్వంబును =
బలోద్దేకములను; గురు = పెద్దలను; భజన = సేవించెడి; కుశలుడు = నేర్పుగలవాడు; ఐ = అయ్యి;
శీలంబునన్ = మంచినడవడికలతో; జయింపవలయు = నిగ్రహించవలెను.

భావము:

అందుచేత, నిత్యనైమిత్తిక క్రియలను దైవప్రాప్తమైన కందమూలాదుల తోనే ధర్మవేత్త అయిన వాడు
చేస్తూ ఉండాలి. ధర్మజ్ఞుడు తన వృత్తి ధర్మాన్ని చెడగొట్టేది అయిన ధర్మాన్నీ, పరధర్మం చేత
ప్రేరితమైనదీ పైకి మాత్రం ధర్మంలా కనబడేదానిని అనుసరించ రాదు. పాపం ధర్మమునూ, కపట
ధర్మమునూ నిర్వర్తించకూడదు. ప్రకృతి సిద్ధమైన సహజధర్మం పాపాలను పరిహరిస్తుంది.
బీదవాడు ధర్మం కోసం సంచారం చేస్తూ కూడా పర ధనం కోరుకోకూడదు.
బీదవాడు జీవనోపాధికి అటూ ఇటూ తిరుగకుండా, దైన్యం చెందకుండా జీవించే కొండచిలువ
లాగా సంతోషంగా ఆత్మారాముడిని ఆరాధిస్తూ నిష్కాముడై బ్రతకాలి. అటువంటి సుగుణశీల
పొందే గొప్ప సుఖం, కామ లోభాదులతో పదిదిక్కులకూ పరుగెత్తేవాడికి ఎప్పుడూ లభించదు.
పాదరక్షలు కల వాడు రాళ్ళల్లో, ముళ్ళల్లో ఏ భయం లేకుండా ఎలా తిరుగుతాడో, అలా కామముల
నుండి నివృత్తి పొందినవాడు ఎల్ల కాలం సుఖంగా ఉంటాడు.
స్త్రీ వ్యసనము వలననూ, జిహ్వాచాపల్యం వలననూ మానవుడు పెంపుడు కుక్కలాగా తిరుగుతూ
సంతృప్తిలేక చెడిపోతాడు. సంతృప్తి లేని విప్రునికి గల విద్య, తపస్సు, యశస్సు, వైభవం
మున్నగునవి నిరర్థరములు. ఇంద్రియ లోలత్వము వలన మహనీయమైన జ్ఞానం నశిస్తుంది. సకల
భూలోక భోగాలూ అనుభవించినా; దిగ్విజయాలు సాధించినా; ఆకలి దుప్పుల వలన కామాన్నీ,
హింస వలన క్రోధాన్ని అంతమొందించటం దుర్లభం. సంకల్ప వర్జనంతో కామాన్నీ, కామ

వర్జనంతో క్రోధాన్నీ, అర్థానర్థ దర్శనంతో లోభాన్నీ, అద్వైతానుసంధానంతో భయాన్నీ, ఆత్మానాత్మ వివేకంతో శోకమోహాలనూ జయించాలి. సాత్త్వికుల సేవతో కపటాన్నీ, మౌనంతో యోగ విఘ్నాన్నీ, శరీరవాంఛలు లేకుండా ఉండటం వలన హింసనూ నిర్మూలించాలి. సమాధి బలంతో దైవికబాధనూ, ప్రాణాయామంతో మన్మథ వాంఛనూ, సాత్త్వికాహారంతో నిద్రనూ, సత్త్వగుణంతో రజస్తమోగుణాలనూ పోగొట్టుకోవాలి. వినయంతో బలోద్దేకమును జయించాలి. ఈ విధంగా మానవుడు బుధవిధేయుడై, సుగుణశీలుడై కృతార్థుడు కావాలి.

7-458-క.

హరిమహిమ దనకుఁ జెప్పిన

గురువున్ నరుఁ డనుచుఁ దలచి కుంతిభక్తిం

దిరుగు పురుషు శ్రమ మెల్లను

శౌచము క్రియ నిరర్థకంబగు నధిపా!

టీకా:

హరి = విష్ణుని; మహిమన్ = ప్రభావము, గొప్పదనము; తన = తన; కున్ = కు; చెప్పిన = చెప్పినట్టి, ఉపదేశించిన; గురువును = దేశికుని; నరుడు = సామాన్యమానవుడు; అనుచున్ = అని; తలచి = భావించి; కుంతి = భంగపడిన, కుంటి; భక్తిన్ = భక్తితో; తిరుగు = వర్తించెడి; పురుషు = మానవుని; శ్రమము = కష్టము; ఎల్లను = అంతా; కరి = గజ; శౌచము = శుచిత్వము; క్రియన్ = వలె; నిరర్థకంబు = వ్యర్థమైనది; అగున్ = అగును; అధిపా = రాజా.

భావము:

మహారాజా! శ్రీమహావిష్ణువు మహిమను తనకు తెలియజెప్పిన గురువును సామాన్యమానవుడు అని భావింతు కుంటి భక్తితో వర్తించెడి వాని జీవితం గజస్థానము వలె వ్యర్థమైనది.

7-459-ఉ.

ఈ వనజాతనేత్రుఁ బరమేశు మహాత్ముఁ బ్రధానపూరుషున్

దేవశరణ్యు సజ్జనవిధేయు ననంతఁ బురాణయోగ సం

సేవితపాదపద్ముఁ దమ చిత్తమునన్ నరుఁ డంచు లోకు లి

చ్చావిధిఁ జూచుచుండుదురు; సన్మతి లేక నరేంద్రచంద్రమా!

టీకా:

ఈ = ఈ; వనజాతనేత్రున్ = శ్రీకృష్ణుని {వనజాతనేత్రుడు - వనజాతము (పద్మము వంటి) నేత్రుడు (కన్నులు గలవాడు), విష్ణువు}; పరమేశున్ = శ్రీకృష్ణుని {పరమేశుడు - పరమ (అత్యున్నత మైన) ఈశుడు (ప్రభువు), విష్ణువు}; మహాత్మున్ = శ్రీకృష్ణుని {మహాత్ముడు - మహా (గొప్ప) ఆత్ముడు (ఆత్మ గలవాడు, విష్ణువు); ప్రధానపూరుషున్ = శ్రీకృష్ణుని {ప్రధానపూరుషుడు - ప్రధాన (ముఖ్య మైన) పూరుషుడు (పురములను దేహములలో ఉండువాడు), కూటస్థుడు, విష్ణువు}; దేవశరణ్యున్ = శ్రీకృష్ణుని {దేవశరణ్యుడు - దేవ (దేవతలకు) శరణ్యుడు (కాపుదల యైనవాడు), విష్ణువు}; సజ్జనవిధేయున్ = శ్రీకృష్ణుని {సజ్జనవిధేయుడు - సత్ (మంచి) జన (వారికి) విధేయుడు (వశమైనవాడు), విష్ణువు}; పురాణయోగిసంసేవితపాదపద్మున్ = శ్రీకృష్ణుని {పురాణయోగిసంసేవితపాదపద్ముడు - పురాణ (పూర్వపు) యోగి (యోగులచే) సంసేవిత (చక్కగాసేవింపబడిన) పాద (పాదములు యనెడి) పద్ముడు (పద్మములు గలవాడు), విష్ణువు}; తమ = తమ యొక్క; చిత్తమునన్ = మనసునందు; నరుడు = సామాన్య మానవుడు; అంచున్ = అని; లోకులు = ప్రజలు; ఇచ్ఛావిధిన్ = తమయిష్టంవచ్చినట్లు; చూచుచుందురు = చూచెదరు; సన్మతి = మంచి యెరుక; లేక = లేకపోవుటచేత; నరేంద్రచంద్రమా = మహారాజా {నరేంద్రచంద్రముడు - నరేంద్ర (రాజు)లలో చంద్రునివంటివాడు, మహారాజు}.

భావము:

ధర్మరాజ మహారాజా! ఈ పద్మనేత్రుడు విష్ణుమూర్తి అపరావతారం దేవదేవుడు మహాత్ముడు ప్రధానపూరుషుడు సురశరణ్యుడు సజ్జనవిధేయుడు పురాణ యోగులచే పూజింపబడే పాదపద్మాలు కలవాడు అయిన శ్రీకృష్ణమూర్తిని కొందరు అజ్ఞానులు బుద్ధిహీనులై కోవలం ఒకసామాన్య వ్యక్తిగా భావిస్తారు.

వినుము; షడింద్రియంబులలోన నొకటియందుఁ దత్పరులై యిచ్చాపూరణ విధానంబులఁ
జరితార్థుల మైతి మనువారలు ధారణాభ్యాస సమాధియోగంబుల సాధింప లేరు;
కృషిప్రముఖంబులు సంసారసాధనంబులు గాని మోక్ష సాధనంబులు గావు; కుటుంబ
సంగంబునఁ జిత్తవిక్షేపం బగు; చిత్తవిజయ ప్రయత్నంబున సన్న్యసించి సంగంబు వర్జించి
మితంబయిన భిక్షాన్నంబు భక్షించుచు శుద్ధవివిక్త సమప్రదేశంబున నొక్కరుండు నాసీనుండై
సుస్థిరత్వంబున బ్రణవోచ్ఛారణంబు చేయుచు రేచకపూరకకుంభకంబులఁ బ్రాణాపానంబుల
నిరోధించి కామహతం బయిన చిత్తంబున బరిభ్రమణంబు మాని కామవిసర్జనంబు చేసి మరలు
నంతకు నిజా నాసాగ్ర నిరీక్షణంబు చేయుచు నివ్విధంబున యోగాభ్యాసంబు చేయువాని
చిత్తంబు కాష్ఠరహితంబయిన వహ్ని తేజంగున శాంతిం జెందు కామాదుల చేత వేధింపఁబడక
ప్రశాంత సమస్తవృత్తంబయిన చిత్తంబు బ్రహ్మసుఖ సమృద్ధనంబున లీనంబై మఱియు నెగయ
నేరదు.

టీకా:

వినుము = వినుము; షడింద్రియంబుల్ = ఇంద్రియము లారింటి {షడింద్రియములు - 1కన్ను
2ముక్కు 3చెవి 4నాలుక 5 చర్మము 6మనస్సు; లోనన్ = అందు; ఒకటి = ముఖ్యమైనది, మనస్సు;
అందున్ = ఎడల; తత్పరులు = దానియందే లగ్నమైనవారు; ఐ = అయ్యి; యిచ్చా = కోరికలను;
పూరణ = తీర్చుకొను; విధానంబులన్ = పద్ధతులచేత; చరితార్థులము = కృతకృత్యులము; ఐతిమి =
అయిపోతిమి; అను = అనెడి; వారలు = వారు; ధారణ = ధరించుట; అభ్యాస = అధ్యయనము;
సమాధి = సమాధి; యోగంబులన్ = యోగములను; సాధింపన్ = పొంద; లేరు = శక్యముగాదు;
కృషి = వ్యవసాయము; ప్రముఖంబులున్ = మున్నగునని; సంసార = సంసారము సాగించుట కైన;
సాధనంబులున్ = పరికరములు; కాని = అంతేకాని; మోక్ష = ముక్తిసాధనకైన; సాధనంబులున్ =
పరికరములు; కావు = కావు; కుటుంబ = కుటుంబముతోని; సంగంబునన్ = తగులమువలన; చిత్త =
మనసునందు; విక్షేపంబు = కలత; అగున్ = కలుగును; చిత్త = మనసును; జయ = జయించు;
ప్రయత్నంబునన్ = పూనికతో; సన్న్యసించి = సన్యాసము స్వీకరించి {సన్యాసము -
సర్వసంగపరిత్యాగము కలగిన ఆశ్రమము; సంగంబున్ = సర్వతగులములను; వర్జించి =

విడిచిపెట్టి; మితంబు = పరిమితికి లోబడినది; అయిన = ఐన; భిక్షాన్నంబు = యాచనచేసిన
ఆహారము; భక్షించుచున్ = తినుచు; శుద్ధ = నిర్మలమైన; వివిక్త = ఏకాంతమైన; సమ = చదునైన;
ప్రదేశంబునన్ = చోటునందు; ఒక్కరుండు = ఒక్కడు; ఆసీనుండు = కూర్చున్నవాడు; ఐ = అయ్యి;
సుస్థిరత్వంబునన్ = మిక్కిలి నిలకడగా; ప్రణవ = ఓంకారము; ఉచ్ఛారణంబు = పలుకుట;
చేయుచున్ = చేయుచు; రేచక = ఊపిరి వదలుట; పూరక = ఊపిరి పీల్చుట; కుంభకంబులన్ =
ఊపిరి బంధించుటలవలన; ప్రాణ = ప్రాణవాయువును; పానంబులన్ = తీసుకొనుటను; నిరోధించి
= నియమించి, యామముచేసి; కామ = మనోరథముల; హతంబున్ = అణచబడినవి; అయిన =
కాగా; చిత్తంబునన్ = మనసునందు; పరిభ్రమణంబు = ఏకాగ్రతనష్టమగుటను; మాని = వదలి;
కామ = కోరికలను; విసర్జనంబు = విడిచిపెట్టుట; చేసి = చేసి; మరలు = వెనుదిరుగు; అంతకున్ =
అంతవరకు; నిజ = తన; నాస = ముక్కు; అగ్ర = కొనయందు; నిరీక్షణంబు = దృష్టిని కేంద్రీకరించుట;
చేయుచున్ = చేయుచు; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగా; యోగ = యోగమును; అభ్యాసంబున్
= అభ్యసించుట; చేయు = చేసిడి; వాని = వాని; చిత్తంబు = మనసు; కాష్ఠ = కట్టలు; రహితంబు =
లేనిది; అయిన = ఐన; వహ్ని = అగ్ని; తెఱంగునన్ = వలె; శాంతిన్ = శమించుటను; చెందున్ =
పొందును; కామాదుల్ = అరిషడ్వర్గము {కామాదులు - 1కామము 2క్రోధము 3లోభము
4మోహము 5మదము 6మాత్సర్యములు, అరిషడ్వర్గము}; చేత = వలన; వేధింపబడక =
చీకాకుపెట్టబడక; ప్రశాంత = నెమ్మదిగల; సమస్త = సమనసచెందిన, కూడుకొన్న; వృత్తంబు =
వర్తనకలది; అయిన = ఐన; చిత్తంబు = మనసు; బ్రహ్మసుఖ = బ్రహ్మనంద; సమృద్ధనంబునన్ =
అనుభవమునందు; లీనంబు = మునిగినది, కలిసినది; ఐ = అయ్యి; మఱియున్ = ఇంక; ఎగయన్ =
చెలరేగుట; నేరదు = చేయలేదు.

భావము:

ఓ ధర్మజా! శ్రద్ధగా విను. కొందరు 1కన్న 2ముక్కు 3చెవి 4నాలుక 5 చర్మము 6మనస్సు అనే
షడింద్రియాలలో ఏ ఒక్కదాని యందో తత్పరులై, ఏవో కొన్ని కోరికలు తీర్చుకునే పద్ధతులతో తమ
జన్మ ధన్యం అయిందని భావిస్తారు. అటువంటి వాళ్ళు ధారణ, అభ్యాస, సమాధి యోగాలు
సాధింప లేరు. కృషి మొదలైన వృత్తులు సంసార సాధనాలు కానీ, మోక్ష సాధనాలు కావు.
కుటుంబ జంజాటం వలన చిత్త చాంచల్యం వస్తుంది. చిత్తాన్ని జయించాలి అంటే సన్నసింపాలి.
అన్య సాంగత్యాలన్నీ విడిచిపెట్టాలి. మితంగా భిక్షాన్నం భుజించాలి. పరిశుభ్రమైన, సమతలమైన

ఏకాంత ప్రదేశంలో కూర్చుని సుస్థిరంగా ప్రణవం ఉచ్చరించాలి. రేచక, పూరక, కుంభకాలతో ప్రాణాపానాలను నిరోధించాలి. కామోపహతమై చిత్తం పరిభ్రమించటం మాని పూర్తిగా కామ విసర్జనం చేస్తుంది. పిమ్మట ప్రవృత్తి మార్గం నుంచి మరలే దాకా నాసాగ్రంపై దృష్టిని నిలిపి ఉంచాలి. ఇలా యోగాభ్యాసం చేసేవాని చిత్తం కట్టెలు లేని అగ్ని వలె శాంతిస్తుంది. కామాదులతో బాధింబడని మనస్సు ప్రశాంతమై బ్రహ్మసుఖానుభవంలో లీనమై పోతుంది. ఇక చిత్తం మరల పేట్రేగిపోదు.

7-461-మ.

ధరణీదేవుడు సన్న్యసించి యతియై ధర్మార్థకామంబులం
 పరివర్జించి పునర్విలంబమునఁ దత్ప్రారంభి యౌనేని లో
 భరతిం గ్రక్కిన కూడు మంచి దనుచున్ భక్షించి జీవించు దు
 ర్మరు చందంబున హాస్యజీవనుఁ డగున్ నానాప్రకారంబులన్.

టీకా:

ధరణీదేవుడు = బ్రాహ్మణుడు {ధరణీదేవుడు - ధరణీ (భూమికి) దేవుడు, విప్రుడు}; సన్న్యసించి = సర్వసంగపరిత్యాగము జేసి; యతి = యోగి; ఐ = అయ్యి; ధర్మార్థకామంబులన్ = పురుషార్థములను {పురుషార్థములు - 1ధర్మ 2అర్థ 3కామములు యైన పురుషప్రయోజనములు}; పరివర్జించి = పూర్తిగావదలివేసి; పునః = మరల; విలంబమునన్ = కొంతకాలము తరువాత; తత్ = వాటిని (ధర్మాదులను); ప్రారంభి = మరల పూనినవాడు; ఔనేని = అయినచో; లోభ = లోభపు; రతిన్ = మిక్కిలి యాశచేత; కక్కిన = వాంతిచేసుకొన్న; కూడున్ = అన్నమును; మంచిది = మంచిది; అనుచున్ = అనుచు; భక్షించి = తిని; జీవించు = బ్రతికెడి; దుర్ = నీచపు; నరున్ = మానవుని; చందంబునన్ = వలె; హాస్య = పరిహాసింపదగిన; జీవనుండు = బ్రతుకుగలవాడు; అగున్ = అగును; నానా = పలు; ప్రకారంబులన్ = తెలుగుల.

భావము:

విప్రుడు సన్న్యసం స్వీకరించి, ధర్మార్థ కామాలను విసర్జించి యోగిగాగౌరవం పొందుతాడు. కాని, పిమ్మట యతి ధర్మాలు సరిగా నిర్వర్తించక మరల వెనుకకు సంసార చక్రంలోకి వస్తే అప్పుడు

అతడు, లోభంతో కక్కిన కూడు తిని సంతృప్తి పొందే అధముడి లాగా రకరకాలుగా
పరిహాసపాత్రుడు అవుతాడు

7-462-క.

మలమునఁ గ్రిమియును బడు క్రియ

నిలబడు నొడ లాత్మ గాదు హేయం బనుచుం

దలతురు తద్దులు పొగడుదు

రలసత నొడ లాత్మ యనుచు నజ్ఞు లిలేశా!

టీకా:

మలమునన్ = అశుద్ధమునందు; క్రిమియునున్ = పురుగు; పడు = పుట్టిడి; క్రియన్ = విధముగనే;
ఇలన్ = నేలపైన; పడు = పడెడి; ఒడలు = దేహము; ఆత్మ = తాను; కాదు = కాదు; హేయంబున్ =
అసహ్యమైనది; అనుచున్ = అని; తలతురు = భావించెదరు; తద్దులు = వస్తుతత్వము తెలిసినవారు;
పొగడుదురు = మెచ్చుకొనెదరు; అలసతన్ = మందబుద్ధిచేత; ఒడలు = దేహమే; ఆత్మ = తాను;
అనుచున్ = అని; అజ్ఞులు = తెలియనివారు; ఇలేశా = రాజా {ఇలేశుడు - ఇల(భూమికి) ఈశుడు,
రాజు};

భావము:

ఓ ధరాధిపా! ధర్మరాజా! మలంలో పురుగులు పడ్డట్లు, మానవదేహంతో లోకంలో పడి ఉండే ఈ
దేహం నీవు కాదు; నీవు ఆత్మవు; కనుక, బ్రహ్మజ్ఞానులు ఆ హేయమైన దేహము విడువ తగినది
అంటారు; కానీ, అజ్ఞానులు ఆ దేహమే ఆత్మ అనుకొని, ఆ దేహాన్ని నమ్ముకుని మాయలో
పడిపోతుంటారు.

7-463-ఆ.

వ్రతము మానఁదగదు వ్రదుగు గుఱ్ఱునికిని

గ్రియలు మానఁదగదు గృహగతునికి

దపసి కూర నుండదగదు సన్యాసికిఁ

దరుణితోడి పొత్తు తగదు తగదు.

టీకా:

వ్రతమున్ = దీక్షను; మానన్ = మానివేయుట; తగదు = తగినదికాదు; వడుగు = బ్రహ్మచారి; కుఱ్ఱని = బాలుని; కిని = కి; క్రియలు = నిత్యనైమిత్తికాది క్రియలు; మానన్ = మానివేయుట; తగదు = తగినదికాదు; గృహగతుని = గృహస్థుని; కిన్ = కి; తపసి = వానప్రస్థుని; కిన్ = కి; ఊరన్ = గ్రామమందు; ఉండన్ = ఉండుట; తగదు = తగినదికాదు; సన్యాసి = సన్యసించిన యతి; కిన్ = కి; తరుణి = స్త్రీ; తోడి = తోటి; పొత్తు = సాంగత్యము; తగదుతగదు = తగినది కాదేకాదు.

భావము:

బ్రహ్మచారి తన ఆశ్రమ నియమాలు దీక్షలు మానరాదు; గృహస్థు నిత్యనైమిత్తికాది క్రియలు విడువ కూడదు; వానప్రస్థుడు తపస్సు చేసుకోవాలి గాని ఊరిలో ఉండరాదు; సన్యాసికి స్త్రీసాంగత్యం ఏమాత్రం పనికిరాదు. బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, సన్యాసం అనే చతురాశ్రమాలకు చెప్పబడిన ధర్మాలను ఆయా ఆశ్రమంలో ఉన్నవారు అతిక్రమించ రాదు.

7-464-నీ.

రథము మేనెల్ల, సారథి బుద్ధి, యింద్రియ;-

గణము గుఱ్ఱములు, పగ్గములు మనము,

ప్రాణాది దశవిధ పవనంబు లిరుసు, ధ;-

ర్మాధర్మగతులు రథాంగకములు,

బహుళతరంబైన బంధంబు చిత్తంబు,-

శబ్దాదికములు సంఘాతభూము,

లభిమాన సంయుతుం డయిన జీవుఁడు రథి,-

ఘనతరప్రణవంబు కార్ముకంబు,

7-464.1-తే.

శుద్ధజీవుండు బాణంబు, శుభదమైన
బ్రహ్మ మంచిత లక్ష్మంబు, పరులు రాగ
భయ మదద్వేష శోక లోభప్రమోహ
మాన మత్సర ముఖములు మానవేంద్ర!

టీకా:

రథము = బండి; మేను = దేహము; ఎల్లన్ = అంతయు; సారథి = బండినడిపేవాడు; బుద్ధి = బుద్ధి;
ఇంద్రియ = ఇంద్రియముల; గణము = సమూహము; గుఱ్ఱములు = గుఱ్ఱములు; పగ్గములు =
నియంత్రించెడితాళ్ళు; మనము = మనస్సు; ప్రాణాది = ప్రాణము మున్నగు; దశవిధపవనంబు =
పదిప్రాణవాయువులు (దశవిధపవనములు - పంచవాయువులు (1ప్రాణము 2అపానము
3ఉదానము 4వ్యానము 5సమానము) మరియు పంచోపవాయువులు (1నాగము 2కూర్మము
4కృకరము 4దేవదత్తము 5ధనంజయము)); ఇరుసు = చక్రములకు ఆధారకడ్డీ; ధర్మ = ధర్మము;
అధర్మ = అధర్మములయొక్క; గతులు = వర్తనములు; రథాంగకములు = బండిచక్రములు;
బహుళతరంబు = చాలాయొక్కవరకములది (బహుళము - బహుళతరము - బహుళతమము); ఐన
= అయిన; బంధంబు = కట్టుతాళ్ళు; చిత్తంబు = చిత్తము; శబ్దాదికములు = ఇంద్రియ విషయములు
{శబ్దాది - 1శబ్దము 2స్పర్శము 3రూపము 4రసము 5గంధములు, ఇంద్రియవిషయములు};
సంచారభూములు = బండితిరిగెడితావులు; అభిమాన = అహంకార మమకారములతో
{అభిమానము - నేను నాది యనెడి భావములైన అహంకార మమకారములు}; సంయుతుండు =
కూడినవాడు; అయిన = ఐన; జీవుండు = జీవుడు, ఆత్మ; రథి = బండిలోనుండెడి ప్రధానపురుషుడు;
ఘనతర = బహుగొప్పదైన {ఘన - ఘనతర - ఘనతమము}; ప్రణవంబు = ఓంకారము;
కార్ముకంబు = విల్లు.

శుద్ధజీవుండు = నిర్మలమైన జీవాత్మ; బాణంబు = బాణము; శుభదము = శుభము(ముక్తి)నిచ్చునది;
ఐన = అయిన; బ్రహ్మము = బ్రహ్మము; అంచిత = ఒప్పిదమైన; లక్ష్మంబు = గురి; పరులు = శత్రువులు;
రాగ = తగులము; భయ = భయము; మద = పొగరు; ద్వేష = పగ; శోక = దుఃఖము; లోభ =
లోభము; మోహ = మోహము; మాన = అభిమానము; మత్సర = మాతృర్యము; ముఖములు =
మున్నగునవి; మానవేంద్ర = రాజా {మానవేంద్రుడు - మానవులకు ఇంద్రునివంటివాడు, రాజు}.

భావము:

ఓ యుధిష్ఠిర నరేంద్రా! తత్త్వశాస్త్రం అవగాహన చేసికో. ఈ దేహమే రథం; బుద్ధి సారథి;
ఇంద్రియాలు గుఱ్ఱములు; మనస్సు కళ్ళెం; ప్రాణ, అపాన, వ్యాన, ఉదాన, సమాన, నాగ, కూర్మ, కృకర,
దేవదత్త, ధనంజయము లనే దశ విధ వాయువులులోని (పంచ ప్రాణవాయువులు పంచ
ఉపవాయువులు రెండూ) ఇరుసులు; ధర్మం, అధర్మం రథచక్రాలు; చిత్తం కఠినమైన బంధం; శబ్ద,
రస, రూప, స్పర్శ, గంధం అనే ఇంద్రియ విషయములు సంచార భూములు; అహంకార
సమేతుడైన జీవుడు రథం అధిరోహించిన రథికుడు; ఘనమైన ప్రణవం ధనుస్సు; శుద్ధ జీవుడు
బాణం; బ్రహ్మమే పరమ లక్ష్యం; రాగం, భయం, మదం, ద్వేషం, శోకం, లోభం, మోహం, అహంకారం,
మాత్సర్యం మొదలగునవి అడ్డుపడే బద్ధ శత్రువులు

7-465-వ.

ఇట్లు మనుష్య శరీరరూపం బయిన రథంబు దన వశంబు చేసికొని మహాభాగవత చరణకమల
సేవా నిశితం బయిన విజ్ఞానఖడ్గంబు ధరియించి శ్రీమన్నారాయణ కరుణావలోకన బలంబున
రాగాదిశత్రు నిర్మూలనంబు గావించి ప్రణవబాణాసనంబున శుద్ధజీవశరంబును సంధించి బ్రహ్మ
మనియెడి గుఱ్ఱి యందుఁ బడవేసి యహంకారరథికుండు రథికత్వంబు మాని నిజానందంబున
నుండవలయు; నట్టి విశేషంబు సంభవింపని సమయంబున బహిర్ముఖంబు లయిన
యింద్రియఘాటకంబులు బుద్ధిసారథి సహితంబులై స్వాభిమాన రథికుని ప్రమత్తత్వంబుం దెలిసి
ప్రవృత్తిమార్గంబు నొందించి విషయశత్రు మధ్యంబునం గూల్చిన.

టీకా:

ఇట్లు = ఈ విధముగ; మనుష్య = మానవ; శరీర = దేహము యొక్క; రూపంబు = రూపముకలది;
అయిన = ఐన; రథంబున్ = బండిని; తన = తన యొక్క; వశంబున్ = ఆధీనములో; చేసికొని =
పెట్టుకొని; మహా = గొప్ప; భాగవత = విష్ణుభక్తుల; చరణ = పాదములనెడి; కమల = పద్మముల; సేవా
= సేవచేత; నిశితంబు = వాడితేరినది; ఐన = అయిన; విజ్ఞాన = విజ్ఞానము యనెడి; ఖడ్గంబున్ =
కత్తిని; ధరియించి = ధరించి; శ్రీమత్ = శ్రీవంతుడైన; నారాయణ = విష్ణుమూర్తి యొక్క; కరుణా =
దయతోకూడిన; అవలోకన = చూపులు యనెడి; బలంబునన్ = శక్తితో; రాగాది = రాగద్వేషాదులు

{రాగద్వేషాదులు - 1రాగము 2ద్వేషము 3కామము 4క్రోధము 5లోభము 6మోహము 7మదము 8మాత్సర్యము 9ఋర్ష్య 10అసూయ 11దంభము 12దర్పము 13అహంకారములు}; శత్రు = శత్రువుల; నిర్మూలనంబు = సర్వనాశనము; కావించి = చేసి; ప్రణవ = ఓకారము యనెడి; బాణాసనంబున = విల్లునందు; శుద్ధజీవ = శుద్ధజీవుడు యనెడి; శరంబును = బాణమును; సంధించి = ఎక్కుపెట్టి; బ్రహ్మము = బ్రహ్మము; అనియెడి = అనెడి; గుఱిన్ = లక్ష్యము; అందున్ = అందు; పడవేసి = పడునట్లువేసి; అహంకార = అహంకారయుక్తుడైన జీవుడు యనెడి; రథికుండు = బండియందుండెడివాడు; రథికత్వంబున్ = రథికుడు యౌట; మాని = మానివేసి; నిజ = సత్యమైన; ఆనందంబునన్ = ఆనందములో; ఉండవలయును = ఉండవలెను; అట్టి = అటువంటి; విశేషంబు = విశిష్టత, భాగ్యము; సంభవింపని = కలుగని; సమయంబునన్ = అప్పుడు; బహిర్ముఖంబులు = వెలికి యురుకుచున్నవి; అయిన = ఐన; ఇంద్రియ = ఇంద్రియములు యనెడి; ఘోటకంబులు = గుఱ్ఱములు; బుద్ధి = బుద్ధి యనెడి; సారథి = సారథితో; సహితంబులు = కూడినవి; ఐ = అయ్యి; స్వాభిమాన = తమ యహంకారముగల; రథికుని = జీవుడు యనెడి రథికుని; ప్రమత్తత్వంబున్ = ఏమరపాటును; తెలిసి = తెలిసికొని; ప్రవృత్తి = కర్మముల; మార్గంబున్ = త్రోవను; ఒందించి = పొందించి; విషయ = ఇంద్రియార్థములనెడి; శత్రు = శత్రువుల; మధ్యంబునన్ = నడుమ; కూల్చిన = పడవేయగా.

భావము:

ఇటువంటి దేహరూప రథమును మానవుడు తన వశంలో ఉంచుకోవాలి. పరమ భాగవతుల పాదసేవతో సానబెట్టిన, జ్ఞానం అనే నిశితమైన ఖడ్గం ధరించాలి. శ్రీహరి కృప అనే బలంతో రాగము మొదలగు శత్రువులను నిర్మూలించాలి. ప్రణవం అనే ధనుస్సునకు శుద్ధ జీవం అనే బాణాన్ని సంధించి, బ్రహ్మముపై గురి పెట్టి ప్రయోగించాలి. అహంకారి అయిన రథి తన రథికత్వం మానుకుని ఆత్మానందంతో ఉండాలి. మనిషి ఇలాంటి విశేషతత్త్వం అందుకోడంలో ఏమాత్రం ప్రమత్తుడైనా; బహిర్ముఖు లైన ఇంద్రియాలనే గుఱ్ఱాలు, అహంకారి స్వాభిమాని అయిన రథికుని అప్రమత్తత పసిగట్టి, బుద్ధి అనే సారథితో సహా రథమును ప్రవృత్తి మార్గంలోకి లాగి, విషయ శత్రు వ్యూహం మధ్యలో పడవేస్తాయి.

విషయ శత్రు లెల్ల విక్రాంతితోడ సా
రథినమేతుఁ డయిన రథికుఁ బట్టి
యుగ్ర తిమిరమృత్యు యుత మగు సంసార
కూపమధ్య మందుఁ గూల్తు రథిప!

టీకా:

విషయ = ఇంద్రియార్థములనెడి; శత్రులు = శత్రువులు; ఎల్లన్ = అందరును; విక్రాంతి = పరాక్రమము;
తోడన్ = తోటి; సారథి = (బుద్ధి) సారథితో; సమేతుండు = కూడినవాడు; అయిన = ఐన; రథికున్ =
(జీవుని) రథికుని; పట్టి = పట్టికొని; ఉగ్ర = భయంకరమైన; తిమిర = కారుచీకటి యనెడి; మృత్యు =
చావుతో; యుతము = కూడినది; అగు = అయిన; సంసార = సంసారము యనెడి; కూప = బావి;
మధ్యము = నడిమి; అందున్ = అందు; కూల్తురు = కూల్చివేయుదురు; అధిపా = రాజా.

భావము:

ఆ విషయాలనే శత్రువులు అన్నీ విజృంభించి సారథి సమేతంగా రథికుడిని పట్టుకుని,
భీకరమైనదీ అంధకారావృతమైనదీ మృత్యుగహ్వరమూ అయిన సంసార కూపంలో
కూల్చివేస్తాయి.

7-467-వ.

వినుము; వైదికకర్మంబు ప్రవృత్తంబును నివృత్తంబును నన రెండు దెలింగు లయ్యె; నందు
బ్రవృత్తంబునఁ బునరావర్తనంబును నివృత్తంబున మోక్షంబును సిద్ధించు; ప్రవృత్త కర్మంబులోన
నిష్ఠాపూర్తంబులన రెండుమార్గంబులు గల; వందు హింసాద్రవ్యమయ కామ్యరూపంబు లయిన
దర్శ పూర్ణమాస పశు సోమయాగ వైశ్వదేవ బలిహరణ ప్రముఖంబు లయిన యాగాదికంబు
లిష్టంబులు; దేవతాలయ వన కూప తటాక ప్రముఖంబులు పూర్తంబులు; ప్రవృత్త కర్మంబున
దేహంబు విడిచి దేహంతరారంభంబు నొందు దేహి హృదయాగ్రంబు వెలుంగు వానితోడ
నింద్రియంబులం గూడి భూతసూక్ష్మయుక్తం డై ధూమదక్షిణాయన కృష్ణపక్ష రాత్రిదర్శంబుల వలన
సోమలోకంబుఁ జేరి భోగావసానంబున విలీనదేహుండై వృష్టి ద్వారంబునఁ గ్రమంబున నోషధి

లతాన్న శుక్ల రూపంబులం బ్రాపించి భూమి యందు జన్మించు; నిది పునర్భవరూపం బయిన
 పితృమార్గంబు; నివృత్తకర్మ నిష్ఠం డయినవాఁడు జ్ఞానదీప్తంబు లయిన యింద్రియంబు లందుఁ
 గ్రియాయజ్ఞంబులు యజించి యింద్రియంబుల దర్శనాది సంకల్ప మూలంబయిన
 మనంబునందు; వికారయుక్తంబయిన మనంబును వాక్కు నందు; విద్యా విలక్షణ యయిన
 వాక్కును వర్ణ సముదా యము నందు; వర్ణ సముదాయంబును అకారాది సర్వత్రయాత్మకం
 బయిన యోంకారంబు నందు; నోంకారంబును బిందు వందు; బిందువును నాదంబు నందు;
 నాదంబును బ్రాణంబు నందు; బ్రాణంబును బ్రహ్మ మందు నిలుపవలయును; దేవమార్గంబయిన
 యుత్తరాయణ శుక్లపక్ష దివాప్రాహ్లాపూర్ణిమా రాకలవలన సూర్యద్వారంబున బ్రహ్మలోకంబు
 నందుఁ జేరి; భోగావసానంబున స్థూలోపాధియైన విశ్వంధై స్థూలంబును సూక్ష్మంబు నందు
 లయించి; సూక్ష్మోపాధి యైన తైజసుంధై సూక్ష్మంబును గారణంబు నందు లయించి; కారణోపాధి
 యైన ప్రాజ్ఞంధై కారణంబును సాక్షిస్వరూపంబు నందు లయించి; తుర్యంధై సూక్ష్మలయంబునందు
 శుద్ధాత్మంధై యివ్వధంబున ముక్తుం డగును.

టీకా:

వినుము = వినుము; వైదిక = వేదోక్తమైన; కర్మంబు = కర్మములను చేయుట; ప్రవృత్తంబును =
 ప్రవృత్తులు, కర్మావలంబనలు; నివృత్తంబునున్ = నివృత్తులు, మోక్షావలంబనలు; అనన్ = అనెడి;
 రెండు = రెండు (2); తెఱంగులు = విధములు; అయ్యెన్ = అయినవి; అందున్ = వానిలో;
 ప్రవృత్తంబునన్ = ప్రవృత్తులవలన; పునరావర్తనంబును = పునర్జన్మలు, మరలపుట్టుట;
 నివృత్తంబునన్ = నివృత్తులవలన; మోక్షంబును = ముక్తి, సంసారవిచ్ఛిత్తి; సిద్ధించు = లభించును;
 ప్రవృత్త = ఆరభి; కర్మంబు = కర్మలు; లోనన్ = అందు; ఇష్టా = ఇష్టులు, యజ్ఞములు; పూర్తంబులు =
 పూర్తములు, పుణ్యకార్యములు; అనన్ = అనెడి; రెండు = రెండు (2); మార్గంబులు = త్రోవలు,
 సత్కార్యములు; కలవు = ఉన్నవి; అందున్ = వానిలో; హింసా = హింసారూపములు; ద్రవ్యమయ =
 ద్రవ్యములుగలరూపములు; కామ్యరూపంబులు = కోరదగినవైన రూపములు, అగ్నిహోత్రాది;
 అయిన = ఐన; దర్శ = అమావాస్యనాడు చేయదగ్గవి; పూర్ణమాస = పౌర్ణమినాడు చేయదగ్గవి; పశు
 = పశుబలితో చేయదగ్గవి; సోమ = సోమపానము చేయదగ్గవి; వైశ్వదేవ = పాకము(వంట)
 చేయదగ్గవి; బలిహరణము = బలిహరణము చేయదగ్గవి; ప్రముఖంబులు = మున్నగునవి; అయిన
 = ఐన; యాగ = యజ్ఞములు; ఆదికంబులు = మొదలగునవి; ఇష్టంబులు = ఇష్టులు, యజ్ఞములు;

దేవతాలయ = దేవాలయములు కట్టించుట; వన = తోటలు వేయించుట; కూప = బావులు
 తవ్వించుట; తటాక = చెరువులు తవ్వించుట; ప్రముఖంబులు = మున్నగునవి; పూర్తంబులు =
 పూర్తములు, పుణ్యకార్యములు; ప్రవృత్తకర్మంబునన్ = ప్రవృత్తకర్మలను చేయుటచేత; దేహంబు =
 దేహము; విడిచి = వదిలి; దేహ = దేహము; అంతర = ఇతరము, ఇంకొకటి; ఆరంభంబున్ =
 తాల్చుటను; ఒందున్ = పొందును; దేహి = జీవుడు; హృదయ = హృదయముయొక్క; అగ్రంబున్ =
 ఆకాశమునందు; వెలుంగ = ప్రకాశించు; వాని = వాటి; తోడన్ = తోటి; ఇంద్రియంబులన్ =
 ఇంద్రియములతో; కూడి = కలిసి; భూత = దేహము {భూత - భూతములతో కూడినది, దేహము};
 సూక్ష్మ = సూక్ష్మమైనదానితో; యుక్తుండు = కూడినవాడు; ఐ = అయ్యి; ధామ = పొగతోడి దారి;
 దక్షిణాయన = దక్షిణాయనము; కృష్ణపక్ష = కృష్ణపక్షము; రాత్రి = రాత్రిసమయము; దర్శంబులన్ =
 అమావాస్యలవలన; సోమలోకంబున్ = చంద్రలోకమును; చేరి = చేరి; భోగ =
 పుణ్యఫలములనుభవించిన; అవసానంబున = పిదప; విలీన = (జీవునిలో) కలిసిపోయిన;
 దేహండు = దేహముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; వృష్టి = వర్షపు; ద్వారంబునన్ = మార్గమున;
 క్రమంబునన్ = వరుసగా; ఓషధి = ఓషధులు {ఓషధులు - ఫలించినతోడనే నశించునవి (అరటి
 వరి మున్నగునవి)}; లత = తీగలు; అన్న = ఆహారము; శుక్ల = శుక్లశోణితముల; రూపంబులన్ =
 రూపములను; ప్రాపించి = పొంది; భూమిఅందు = నేలపైన; జన్మించున్ = పుట్టును; ఇది = ఇది;
 పునర్భవ = పునర్జన్మ, మరలపుట్టుట; రూపంబు = రూపముకలది; అయిన = ఐన; పితృ =
 పితృదేవతల; మార్గంబు = త్రోవ; నివృత్త = నివృత్త; కర్మ = కర్మములందు; నిష్ఠుండు =
 నియమించుకొనినవాడు; అయిన = ఐన; వాడు = వాడు; జ్ఞాన = జ్ఞానముచే; దీప్తంబులు =
 వెలిగెడివి; అయిన = ఐన; ఇంద్రియంబుల = ఇంద్రియముల; అందున్ = అందు; క్రియా =
 క్రియారూపములైన; యజ్ఞంబులు = యజ్ఞములు, యత్నములు; యజించి =
 యజ్ఞము(ప్రయత్నము)చేసి; ఇంద్రియంబులన్ = ఇంద్రియములను; దర్శనాది = పంచ తన్మాత్రల
 {పంచతన్మాత్రలు - 1దర్శన 2శ్రవణ 3గ్రహణ 4రసన 5స్పర్శనములు}; సంకల్ప = సంకల్పముల;
 మూలంబు = రూపముకలది; ఐన = అయిన; మనంబున్ = మనసు; అందున్ = లో; వికార = నానా
 విధ మార్పులతో; యుక్తంబు = కూడినది; అయిన = ఐన; మనంబునున్ = మనస్సును; వాక్కు =
 మాట; అందున్ = అందు; విద్యా = విద్యచేత; విలక్షణ = సంస్కరింపబడినది; అయిన = ఐన;
 వాక్కును = మాటను; వర్ణ = అక్షరముల; సముదాయంబున్ = సమూహము; అందున్ = అందు; వర్ణ
 = అక్షరముల; సముదాయంబున్ = సమూహమును; అకారాది = అకారముతో మొదలై; సర్వ =

సమస్తమైన; త్రయాత్మకంబు = అకార ఉకార బిందువులుకలది; అయిన = ఐన; ఓంకారంబున్ = ఓంకారము; అందున్ = అందు; ఓంకారంబున్ = ఓంకారమును; బిందువు = పూర్ణానుస్వారము {బిందువు - ఓం లోని ఓ తరువాతి 0}; అందున్ = అందు; బిందువును = బిందువును; నాదంబున్ = స్వరము {నాదము - ఓంకారము ఉచ్చారణలో బిందువు తరువాత పలికెడి అనునాదరూపము నాదము}; అందున్ = అందు; నాదంబునున్ = స్వరమును; ప్రాణంబున్ = ప్రాణము {ప్రాణము - ఓంకారము ఉచ్చారణ తరువాతి మౌనరూపము}; అందున్ = అందు; ప్రాణంబునున్ = ప్రాణమును; బ్రహ్మము = బ్రహ్మము, ఆత్మ; అందున్ = అందు; నిలుపవలయును = నిలుపవలెను; దేవ = వెలుగు; మార్గంబు = త్రోవ; అయిన = ఐన; ఉత్తరాయణ = ఉత్తరాయణకాలము; శుక్లపక్ష = శుక్లపక్షము; దివస = పగలు; ప్రాహ్లా = పూర్వభాగము; పూర్ణిమా = పున్నమి; రాకల = సంపూర్ణ చంద్రుడు గల పౌర్ణమి; వలన = వలన; సూర్య = సూర్యమండలము; ద్వారంబునన్ = ద్వారా; బ్రహ్మలోకంబున్ = బ్రహ్మలోకము; అందున్ = లో; చేరి = చేరి; భోగ = కర్మానుభవము; అవసానంబునన్ = పిదప; స్థూలోపాధి = స్థూలకారణండు; ఐన = అయిన; విశ్వండు = విరాడ్రూపముగలవాడు; ఐ = అయ్యి; స్థూలంబునున్ = స్థూలత్వమును; సూక్ష్మంబున్ = సూక్ష్మము; అందున్ = లో; లయించి = లీనముచేసి; సూక్ష్మోపాధి = సూక్ష్మకారణండు; ఐన = అయిన; తైజసుండు = తేజోరూపము గలవాడు; ఐ = అయ్యి; సూక్ష్మంబున్ = సూక్ష్మరూపమును; కారణంబున్ = కారణము; అందున్ = అందు; లయించి = లీనముచేసి; కారణోపాధి = మూలకారణము; ఐన = అయిన; ప్రాజ్ఞండు = ప్రజ్ఞగలవాడు; ఐ = అయ్యి; కారణంబును = కారణమును; సాక్షి = సర్వసాక్షియైన, కూటస్థుని; స్వరూపంబున్ = స్వరూపము; అందున్ = అందు; లయించి = ఇమిడ్చి; తుర్యండు = పరిశుద్ధమైన ఆత్మ (అవస్థాత్రయమును దాటి తురీయము అనగా నాలుగవ అవస్థను చేరిన వాడు); ఐ = అయ్యి; సూక్ష్మ = సూక్ష్మత్వంబు; లయంబున్ = పోవుట; అందున్ = చెందుటవలన; శుద్ధ = పరిశుద్ధమైన; ఆత్మండు = ఆత్మయైనవాడు; ఐ = అయ్యి; ఈ = ఈ; విధంబునన్ = విధముగా; ముక్తుండు = మోక్షము పొందినవాడు; అగును = అగును.

భావము:

వినవయ్యా, ధర్మరాజా! వేదాలు చెప్పిన కర్మకాండ అంతా రెండు విభాగాలు. ఒకటి ప్రవృత్తి మార్గము. రెండు నివృత్తి మార్గము. ప్రవృత్తి మార్గం వలన పునర్జన్మలు కలుగుతుంటాయి. నివృత్తి మార్గం మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తుంది.

ప్రవృత్తిలో మళ్ళీ ఇష్టా పూర్తాలు అని రెండు రకాలు. హింసా ద్రవ్య మయములై కామ్యరూపాలైన దర్శపూర్ణమాన క్రతువు, పుత్రకామేష్టి, వైశ్వదేవం, బలిహరణం మొదలగు ప్రముఖ యాగాలు ఇష్టాలు. దేవలయ ప్రతిష్ఠ, తటాక, కూపాది నిర్మాణం మొదలగు ప్రముఖ కార్యాలు పూర్తాలు. ప్రవృత్తి కర్మ వలన దేహి దేహాంతర ప్రాప్తిలో హృదయగ్రహంపై ప్రకాశిస్తాడు. ఇంద్రియాలతో కూడా సూక్ష్మదేహం ధరించి ధూమ, దక్షిణాయన, కృష్ణపక్ష రాత్రి అమావాస్యల ద్వారా సోమలోకం చేరుకుంటాడు. అక్కడనుండి పుణ్యఫలం పూర్తికాగానే, భోగావసానంలో దేహం విలీనం కాగా వర్షం ద్వారా క్రమంగా ఓషధులు, లతలు, అన్నం, శుక్లం రూపాలు పొంది భూమిపై మరల జన్మిస్తాడు. పునర్జన్మ రూపమైన పితృమార్గం, ఇదే ప్రవృత్తి మార్గం.

ఇక నివృత్తిమార్గంలో సాధకుడు జ్ఞానదీప్తములైన ఇంద్రియాల యందు క్రియాయజ్ఞాలు చేస్తాడు. అలా చేసి, ఇంద్రియాలను దర్శనాది సంకల్పములము లైన మనస్సులోనూ, వికారతత్వం గల మనస్సును వాక్కులోనూ, విద్యాదిలక్షణ మైన వాక్కును వర్ణమాలలోనూ, వర్ణమాలను అకార, ఉకార, మకార సంయుక్తమైన ఓంకారంలోనూ, ఓంకారమును బిందువులోనూ, బిందువును నాదంలోనూ, నాదమును ప్రాణంలోనూ, ప్రాణమును బ్రహ్మములోనూ నిలుపుకుంటూ ముందుకు సాగుతాడు. పుణ్యాత్ముడు దేవమార్గాలైన ఉత్తరాయణం, శుక్లపక్షం, పగలు, ప్రాతఃకాలం, రాకా పూర్ణిమలలో, సూర్యమండలం ద్వారా బ్రహ్మలోకం చేరుకుంటాడు. పుణ్యకాలం పూర్తి కాగానే భోగావసాన దశలో స్థూల ఉపాధి అయిన విశ్వం అయిపోతాడు. స్థూలమును సూక్షంలో లయం చేస్తాడు. సూక్ష్మ ఉపాధితో తేజస్వి అవుతాడు. సూక్ష్మాన్ని కారణంతో లయం చేసి కారణ ఉపాధి అయిన ప్రాజ్ఞుడు అవుతాడు. కారణమును సాక్షిస్వరూపంలో లీనంచేసి బ్రహ్మరూపుడు అవుతాడు. ఇలా సూక్ష్మరూపంలో విలీనమై శుద్ధాత్ముడై యోగి ముక్తుడు అవుతాడు.

7-468-ఆ.

అమరనిర్మితంబు **లై** యొప్పు పితృదేవ

సరణు లెవ్వఁ డెఱుఁగు **శా**స్త్రదృష్టి

నట్టివాఁడు దేహి **యై** మోహమున నొందఁ

డతిశయించు బుద్ధి **న**వనినాథ!

టీకా:

అమర = దేవతలచేత; నిర్మితంబులు = ఏర్పరుపబడినవి; ఐ = అయ్యి; ఒప్పు = వెలయు; పితృ = పితృయానము, ప్రవృత్తి; దేవ = దేవయానము, నివృత్తి; సరణులు = మార్గములు; ఎవ్వడు = ఎవరైతే; ఎటుగున్ = తెలియునో; శాస్త్ర = తత్త్వ; దృష్టిన్ = విచారముచేత; అట్టి = అటువంటి; వాడు = వాడు; దేహి = శరీరధారి; ఐ = అయినను; మోహమున్ = మాయను; ఒందడు = చెందడు; అతిశయించున్ = వృద్ధిచెందును; బుద్ధిన్ = తెలివితో; అవనినాథ = రాజా {అవనినాథుడు - అవని (భూమి)కి నాథుడు, రాజు}.

భావము:

యుధిష్ఠిర మహారాజా! దేవతలచే ఏర్పరుబడిన పితృమార్గము అనే ప్రవృత్తి మార్గమునూ, దేవమార్గము అనే నివృత్తి మార్గమునూ ఎవడైతే శాస్త్రదృష్టితో కూలంకషంగా తెలుసుకుంటాడో, అటువంటి వాడు దేహము ధరించి ఉండి కూడా తన బుద్ధిబలంచేత మోహానికి లోను కాకుండా విలసిల్లుతాడు.

7-469-వ.

వినుము; దేహదులకుఁ గారణత్వంబున నాదియందును నవధిత్వంబు ననంతమందును గలుగుచు బహిరంగంబున భోగ్యంబును, నంతరంగంబున భోక్తయు, బరంబునఁ నపరంబును, జ్ఞానంబున జ్ఞేయంబును, వచనంబున వాచ్యంబును, నప్రకాశంబున బ్రకాశంబును నైన వస్తువునకు వేఱొండు లేదు; ప్రతిబింబాదికంబు వస్తుత్వంబునం జేసి వికల్పితంబై తలంపంబడు భంగి నైంద్రియకంబైన సర్వంబును నర్థత్వంబున వికల్పితం బయి తోఁచుం గాని పరమార్థంబు గాదు; దేహాదికంబులు మిథ్యాత్మకంబులు; వానికి హేతువు లయిన క్షితిప్రముఖంబులకును మిథ్యాత్వం బగుట సిద్ధంబు; పరమాత్మకు నవిద్యచేత నెంతదడవు వికల్పంబుదోఁచు; నంతదడవును భ్రమంబునుం దోఁచు; అవిద్యానివృత్తి యైన సర్వంబును మిథ్య యని శాస్త్రవిధినిషేధంబులు కలలోపల మేలుగన్న తెఱంగరు; భావాద్వైత క్రియాద్వైత ద్రవ్యాద్వైతంబులు మూఁడు గల; వందుఁ బట తంతు న్యాయంబునఁ గార్యకారణంబు లందు వస్త్రైకత్వాలోచనంబు చేసి వికల్పంబు లేదని భావించుట భావాద్వైతంబు; మనోవాక్యాయ కృతంబు లైన సర్వ

కర్మంబులను ఫల భేదంబు జేయక పరబ్రహ్మార్పణంబు జేయుట క్రియాద్వైతంబు; పుత్ర మిత్ర కళత్రాది సర్వ ప్రాణులకుం దనకును దేహంబునకుం బంచభూతాత్మకత్వంబున భోక్త యొక్కం డను పరమార్థత్వంబున నర్థకామంబుల యెడ నైక్యదృష్టిఁ జేయుట ద్రవ్యాద్వైతంబు; నేర్పున నాత్మతత్త్వానుభవంబున నద్వైతత్రయంబును విలోకించి వస్తుభేదబుద్ధియుఁ గర్మభేదబుద్ధియు స్వకీయపరకీయబుద్ధియు స్వప్నంబులుగాఁ దలంచి ముని యైనవాఁడు మానవలయు.

టీకా:

వినుము = వినుము; దేహదుల = శరీరము మున్నగువాని; కున్ = కి; కారణత్వంబునన్ = ఉత్పత్తికారణ మగుటచేత; ఆదియందును = మొదటను; అవధిత్వంబునన్ = కాలపరిమాణము నిర్ణయించుటచేత; అంతమందును = చివరను; కలుగుచు = ఉండి; బహిరంగంబునన్ = బాహ్య ప్రపంచము నందు; భోగ్యంబును = అనుభవింపదగిన వస్తువును; అంతరంగంబునన్ = లోపల; భోక్తయున్ = అనుభవించెడి వాడును; పరంబునన్ = ఇతరమైనవాని యందు; అపరంబును = ఇతరము కానిదియు; జ్ఞానంబునన్ = తెలిసికొనదగినది యందు; జ్ఞేయంబును = తెలిసికొనునది; వచనంబునన్ = మాటయందు; వాచ్యంబునున్ = పలుకబడినది; అప్రకాశంబునన్ = వెలుగులేనిచోట; ప్రకాశంబునున్ = వెలుగు; ఐన = అయిన; వస్తువున్ = పదార్థము, పరమాత్మ; కున్ = కు; వేలు = భిన్నమైనది; ఒండు = మరియొకటి; లేదు = లేదు; ప్రతిబింబ = ప్రతిబింబము; ఆదికంబున్ = మున్నగు; వస్తుత్వంబునన్ = వస్తువుతత్వము; చేసి = వలన; వికల్పితంబు = భేదముగా భావింపబడునది; ఐ = అయ్యి; తలంపంబడు = నమ్మబడుచుండెడి; భంగిన్ = విధముగా; ఐంద్రియకంబు = ఇంద్రియవికారము; ఐన = అయిన; సర్వంబునున్ = సమస్తమును; అర్థత్వంబునన్ = వస్తువులనెడి భావముతో; వికల్పితంబు = భేదముగా భావింపబడినది; అయి = అయ్యి; తోచున్ = తట్టును; కాని = తప్పించి; పరమార్థంబు = సత్యము; కాదు = కాదు; దేహా = దేహము; ఆదికంబులున్ = మున్నగునవి; మిథ్యాత్మకంబులు = అబద్ధము లైనవి; వానికిన్ = వాటికి; హేతువులు = కారణభూతములు; అయిన = ఐన; క్షితి = భూమి; ప్రముఖంబుల = మున్నగువాని; కును = కి; మిథ్యాత్వంబు = అసత్యరూపము లైనవి; అగుట = అయ్యి యుండుట; సిద్ధంబు = రూఢియైనది; పరమాత్మ = పరమాత్మ; కున్ = కు; అవిద్య = అజ్ఞానము; చేతన్ = వలన; ఎంత = ఎంత; తడవు = సమయము; వికల్పంబున్ = భేదము; తోచున్ = తోచునో; అంత = అంత; తడవును = సమయము; భ్రమంబునున్ = భ్రాంతికూడ; తోచున్ = తోచును; అవిద్యా = అజ్ఞానము; నివృత్తి =

నాశము; ఐనన్ = కాగానే; సర్వంబున్ = సమస్తము; మిథ్య = అసత్యమైనది; అని = అని; శాస్త్ర =
 శాస్త్రమునందు; విధి = పాటింప నిర్ణయించినవి; నిషేధంబులు = మానవలెనని నిర్ణయించినవి; కల
 = స్వప్నము; లోపల = అందు; మేలున్ = మంచిని; కన్న = చూచిన; తెఱంగు = విధము; అగు =
 అగును; భావాద్వైత = భావాద్వైతము; క్రియాద్వైత = క్రియాద్వైతము; ద్రవ్యాద్వైతంబులు =
 ద్రవ్యాద్వైతములు; మూడున్ = మూడు (3); కలవు = ఉన్నవి; అందున్ = వానిలో; పట = వస్త్రము;
 తంతు = దారము; న్యాయంబునన్ = పద్ధతిలో; కార్య = కార్యమైన వస్త్రము; కారణంబులు =
 కారణమైన దారములు; అందున్ = ఎడల; వస్త్రైకత్వ = ఒకటివస్త్రపు యనెడి; ఆలోచనంబు =
 తలంపు; చేసి = చేసి; వికల్పంబున్ = భేదము; లేదు = లేదు; అని = అని; భావించుట = తలచుట;
 భావాద్వైతంబు = భావాద్వైతము; మనః = మనస్సు; వాక్కు = మాట; కాయ = దేహములచే;
 కృతంబులు = చేయబడినవి; ఐన = అయిన; సర్వ = సమస్తమైన; కర్మంబులును = పనులు; ఫల =
 ఫలితముల; భేదంబున్ = తారతమ్యములు; చేయక = చూడక; పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమునకు;
 అర్పణంబుచేయుట = సమర్పించుట; క్రియాద్వైతంబు = క్రియాద్వైతము; పుత్ర = సంతానము; మిత్ర =
 స్నేహితులు; కళత్ర = భార్యలు; ఆది = మున్నగు; సర్వ = సమస్తమైన; ప్రాణుల్ = జీవుల; కున్ = కు;
 తన = తన; కును = కు; దేహంబున్ = శరీరమున; కున్ = కు; పంచభూతాత్మకత్వంబున =
 పంచభూత స్వరూపు డగుట {పంచభూతములు - 1పుథివి 2అప్పు 3తేజము 4వాయువు
 5ఆకాశములు}; భోక్త = అనుభవించువాడు; ఒక్కండు = ఒకడే; అను = అనెడి; పరమార్థత్వంబునన్ =
 సత్యమైనతత్వముచేత; అర్థ = ద్రవ్యము; కామంబుల = కోరికల; ఎడన్ = అందు; ఐక్య = ఒకటి
 యనెడి; దృష్టిన్ = భావన; చేయుట = చేయుట; ద్రవ్యాద్వైతంబు = ద్రవ్యాద్వైతము; నేర్పునన్ =
 చాతుర్యముతో; ఆత్మత్త్వ = బ్రహ్మత్త్వముయొక్క; అనుభవంబునన్ = సాక్షాత్కారమువలన;
 అద్వైతత్రయంబును = అద్వైతములుమూటిని {అద్వైతత్రయము - భావ ద్రవ్య క్రియాద్వైతములు};
 విలోకించి = వివేకించి; వస్తు = పదార్థములు; భేదబుద్ధి = అనేక రకము లను భావన; కర్మ =
 పనులలో; భేదబుద్ధి = పుణ్యపాపకర్మ లనెడి భావము; స్వకీయ = తనది; పరకీయ = ఇతరునిది;
 బుద్ధియు = అనెడిభావనలను; స్వప్నంబులు = కలలు, మిథ్యలు; కాన్ = అయినట్లు; తలంచి =
 భావించి; ముని = ముని; ఐన = అయిన; వాడు = వాడు; మానవలయు = విడువవలెను.

భావము:

శ్రద్ధగా విను ధర్మజా! ఈ దేహాదులు సమస్తానికి కారణరూపమైన; సృష్టి, స్థితి, లయములలోనూ తానే ఉండిన; బహిరంగంగా భోగ్యమూ, అంతరంగికంగా భోగించే భోక్తా; తన కంటే ఇంతరమైనది, ఇతరం కానిది; జ్ఞానమూ, జ్ఞేయమూ; మాటలు, పలుకబడినది; చీకటి, వెలుగు తనే అయిన మూల వస్తువు ఒక్కటే. అది కానిది మరొకటి లేదు. వస్తు తత్వంలో ప్రతిబింబం బింబం కంటే వేరైనదిగా అనిపిస్తుందే తప్ప అది యదార్థం కాదు; అలాగే, ఇంద్రియ సంబంధమైన సర్వమూ వికల్పాన్ని పొంది అలా అనిపిస్తాయి తప్ప అవి ఏవీ యదార్థం కాదు; దేహం మొదలైన సర్వం భ్రాంతి మూలకాలే, అవి అవశ్యం నశించేవే; వానికి కారణ రూపా లైన పృథ్వి మొదలైనవి కూడా నశించేవే, కానీ శాశ్వతాలు కావు; అజ్ఞానం వలన పరమాత్మఎంత వరకూ వికల్పంగా అనిపిస్తాడో, అంతవరకూ భ్రమ ఉన్నట్లే; ఆ అజ్ఞానం తొలగి పోగానే అంతా మిథ్య అయి, శాస్త్ర విధి నిషేధాలు సమస్తంపోయికలలో నుంచి మేలుకున్నట్లు అవుతుంది.

అద్వైతం మూడు రకాలు; అవి భావాద్వైతం, క్రియాద్వైతం, ద్రవ్యాద్వైతం. "వస్త్రము, దారములు ఒకటే వస్తువు అయినట్లుగా; కార్యకారణాలలో కూడా వస్తువు ఒకటే; విశ్వానికి మూలం ఒకటే అని ఏకైకరూపమైన ఆలోచన చేసి వికల్పం లేదని భావించటం" భావాద్వైతం. "మనస్సు, వాక్కు, కాయములచే నెరవేర్చబడే సర్వకర్మలూ ఫలభేదం లేకుండా; కర్తృత్వం తనమీద పెట్టుకోకుండా; తాను నిమిత్తమాత్రంగా భావించి; కర్మఫలాలను బ్రహ్మార్పణం చేయటం" క్రియాద్వైతం. "పుత్ర మిత్ర కళత్రాది సర్వప్రాణులకూ, తనకూ, దేహానికి పంచభూతాత్మకంగా భోక్త ఒకడే అను పరమార్థ తత్వంతో అర్థకామాల పట్ల ఐక్యదృష్టి నిలపటం" ద్రవ్యాద్వైతం. ముని నేర్పుగా ఆత్మతత్వానుభావంతో ముందు చెప్పిన అద్వైతత్రయమును ఆకళింపు చేసుకుని వస్తు భేద బుద్ధి; స్వకీయ పరకీయ బుద్ధి; స్వప్నాలుగా భావించి జీవనం సాగించాలి.

7-470-క.

వాదములు వేయు నేటికి

వేదోక్త విధిం జరించు విబుధుఁడు గృహమం

దాదరమున నారాయణ

పాదంబులు గొలిచి ముక్తిప్రదమున కేగున్.

టీకా:

వాదములు = తర్కవితర్కములు; వేయున్ = అనేకము; ఏటికి = ఎందుకు; వేదోక్త =
వేదములందుచెప్పినట్లుగా; విధిన్ = విధానములో; చరించు = నడచుకొను; విబుధుడు = జ్ఞాని;
గృహము = గృహస్థాశ్రమమునందు; ఆదరమునన్ = భక్తితో; నారాయణ = విష్ణుని; పాదంబులున్ =
పాదములను; కొలిచి = సేవించి; ముక్తి = మోక్ష; పదమున్ = స్థానమున; కున్ = కు; ఏగున్ =
వెళ్ళును.

భావము:

ఈ వాదాలన్నీ ఎందుకు కానీ, వేదోక్త ప్రకారంగా నడచే విద్వాంసుడు, గృహంలో ఉండి కూడా
శ్రీహరి పాదపద్మాలను అర్చించుకుంటూ తేలికగా ముక్తి పొందుతాడు.

7-471-శా.

భూపాలోత్తమ! మీరు భక్తిగరిమ**స్ఫూర్తి**న్ సరోజేక్షణ
శ్రీపాదాంబుజయుగ్మమున్ నియతులై **సే**వించి కాదే మహా
రాపత్సంఘములోనఁ జిక్కక సమ**స్తా**శాంత నిర్జేతలై
యేపారంగ మఖంబు చేసితిరి దే**వేంద్ర**ప్రభావంబునన్.

టీకా:

భూపాలోత్తమ = మహారాజా {భూపాలోత్తముడు - భూపాలు (రాజు)లలో ఉత్తముడు, మహారాజు};
మీరు = మీరు (పాండవులు); భక్తి = భక్తి; గరిమ = అధికముగా; స్ఫూర్తిన్ = కలుగుటచేత; సరోజేక్షణ
= విష్ణుని; శ్రీ = శుభకరములైన; పాద = పాదములను; అంబుజ = పద్మముల; యుగ్మమున్ = జంట
యందు; నియతులు = నియమముగలవారు; ఐ = అయ్యి; సేవించి = కొలిచి; కాదే = కాదాయేమి,
కదా; మహా = గొప్ప; ఉగ్ర = భయంకరమైన; ఆపత్ = ఇక్కట్ల; సంఘము = సమూహము; లోనన్ =
అందు; చిక్కక = చిక్కుకొనక; సమస్త = ఎల్ల; ఆశాంత = దిగంతములను; నిర్జేతలు = గెలిచినవారు; ఐ
= అయ్యి; ఏపారంగన్ = అతిశయించగా; మఖంబున్ = (అశ్వమేధ)యాగము; చేసితిరి = చేసితిరి;
దేవేంద్ర = ఇంద్రుని; ప్రభావంబునన్ = మహిమకుసాటివచ్చునట్లు.

భావము:

భూపతీ! ధర్మజా! మీరు శ్రీకృష్ణుని పాదపద్మాలను నిష్ఠగా పరమ భక్తితో పూజించుట చేతనే కదా, భయంకరమైన కష్టాలలో చిక్కుపడిపోకుండా అపూర్వంగా దిగ్విజయం సాధించి దేవేంద్ర వైభవంగా రాజసూయ యాగం చేయగలిగారు.

సప్తమ స్కంధము : నారదుని పూర్వజన్మంబు

7-472-వ.

వినుము; పోయిన మహాకల్పంబునందు గంధర్వులలోన నుపబర్హణం డను పేర గంధర్వుండ నైన నేను సౌందర్య మాధుర్య గాంభీర్యాది గుణంబుల సుందరులకు బ్రియుండనై క్రీడించుచు నొక్కనాడు; విశ్వస్రష్టలైన బ్రహ్మలు దేవసత్రమనియెడి యాగంబులోన నారాయణకథలు గానంబు చేయుకొఱకు నప్పరోజనులను గంధర్వులనుం జీరిన.

టీకా:

వినుము = వినుము; పోయిన = కడచిన, గడిచిపోయిన; మహాకల్పంబు = మహాకల్పము; అందున్ = లో; గంధర్వుల = గంధర్వుల, అశ్వముఖుల; లోనన్ = అందు; ఉపబర్హణండు = ఉపబర్హణుడు; అను = అనెడి; పేరన్ = పేరుతో; గంధర్వుండను = గంధర్వుడను; ఐన = అయిన; నేను = నేను; సౌందర్య = అందమైన స్వరూపము; మాధుర్యము = మధురమైన మాట; గాంభీర్యము = గంభీరమైన వర్తనము; ఆది = మున్నగు; గుణంబులన్ = గుణములతో; సుందరుల్ = స్త్రీల; కున్ = కు; ప్రియుండను = ఇష్టమైనవాడను; ఐ = అయ్యి; క్రీడించుచున్ = విహరించుచు; ఒక్క = ఒక; నాడు = దినమున; విశ్వ = లోకములను; స్రష్టలు = నిర్మించువారు; ఐన = అయిన; బ్రహ్మలు = బ్రహ్మలు, సృష్టికర్తలు; దేవసత్రము = దేవసత్రము {దేవసత్రము - దేవ (దివ్యమైన) సత్రము (యాగము)); అనియెడి = అనెడి; యాగంబున్ = యజ్ఞము; లోనన్ = అందు; నారాయణ = విష్ణుని; కథలు = గాథలు; గానంబున్ = పాడుట; చేయు = చేసెడి; కొఱకున్ = కోసము; అప్పరన్ = అప్పరసలైన; జనులను = వారిని; గంధర్వులనున్ = గంధర్వులను; చీరిన = పిలువగా;

భావము:

నా పూర్వజన్మ వృత్తాంతం చెప్తాను విను. ఇంతకు ముందు జరిగిపోయిన మహాకల్పంలో నేను గంధర్వవంశంలో ఉపబర్హణుడు అనే పేరుతో పుట్టాను. ఆ జన్మలో చాలా అందంగా ఉండేవాడిని. మధురంగా మాట్లాడేవాడిని, గంభీరంగా ప్రవర్తించేవాడిని. అందుచేత సుందరీమణులకు ప్రియుడను అయి ఉండేవాడను. వారితో క్రీడిస్తూ ఉండేవాడిని. ఒకమారు, విశ్వసృష్టికర్తలు అయిన ప్రజాపతులు దేవసత్తం అనే యజ్ఞం చేశారు. ఆ యజ్ఞంలో విష్ణు గాథలు గానం చేయటానికి అప్పరసలనూ గంధర్వులను పిలిచారు.

7-473-ఆ.

క్రతువులోని కేను గంధర్వగణముతోఁ

గలసి పోయి విష్ణుగాఢ లచట

కొన్ని పాడి సతులఁ కూడి మోహితుడ నై

తలఁగి చనితి నంత ధరణీనాథ!

టీకా:

క్రతువు = యజ్ఞప్రదేశము; లోని = లోపలి; కిన్ = కి; ఏను = నేను; గంధర్వ = గంధర్వులు; గణము = సమూహము; తోన్ = తోటి; కలిసిపోయి = కలిసిపోయి; విష్ణు = నారాయణుని; గాథలు = గాథలు; అచటన్ = అక్కడ; కొన్ని = కొన్ని; పాడి = పాడి; సతులన్ = స్త్రీలను; కూడి = కలిసి; మోహితుడను = మోహమునచిక్కినవాడను; ఐ = అయ్యి; తలగి = తొలగిపోయి; చనినన్ = వెళ్ళగా; అంతన్ = అంతట; ధరణీనాథ = రాజా.

భావము:

రాజా! ధర్మజా! నేను కూడా గంధర్వుల సమూహంతో పాటు ఆ యజ్ఞానికి వెళ్ళాను. విష్ణుగాథలు వీనుల విందుగా గానం చేశాను. మధ్యలో మందగమనులతో కూడి మోహంలో పడిపోయి హరికీర్తనలు మాని, పక్కకి వెళ్ళి పోయాను. అంతలో

7-474-క.

వారిజగంధుల పొత్తున

వారిం గైకొనక తలగి వచ్చిన బుద్ధిన్

వా రెఱిగి శాప మిచ్చిరి

వారింపగరాని రోషవశమున నధిపా!

టీకా:

వారిజగంధుల = స్త్రీలతోడి (వారిజగంధి - వారిజ (పద్మముల)యొక్క గంధి (సువాసనగలమె) స్త్రీ);
పొత్తునన్ = సాంగత్యముచేత; వారిన్ = వారిని; గైకొనక = లక్ష్యపెట్టక; తలగి = తొలగిపోయి;
వచ్చినన్ = రాగా; బుద్ధిన్ = మనసున; వారు = వారు; ఎఱిగి = తెలిసి; శాపమున్ = శాపమును;
ఇచ్చిరి = ఇచ్చిరి; వారింపగరాని = ఆపుకోలేని; రోష = కోపమునకు; వశమునన్ = లోనగుటచేత;
అధిపా = రాజా.

భావము:

మహారాజా! ధర్మరాజా! సృష్టికర్తల ఆజ్ఞ అనుసరించకుండా, మోహంలో పడిపోయి, స్త్రీసాంగత్యంలో
మునిగితేలుతున్న విషయం వారు గ్రహించారు. దానితో అనివార్యమైన రోషంతో నన్ను ఇలా
శపించారు.

7-475-ఆ.

పంకజాక్షు నిచటఁ పాడక కామినీ

గణము గూడి చనిన కల్మషమున

దగ్ధకాంతి వగుచు దురణీ తలంబున

శూద్రజాతి సతికి సుతుఁడ వగుము.

టీకా:

పంకజాక్షున్ = శ్రీహరిని; ఇచటన్ = ఇక్కడ; పాడక = సంకీర్తన చేయకుండా; కామినీ = స్త్రీ;

గణమున్ = సమూహమును; కూడి = కలిసి; చనిన = పోయినట్టి; కల్మషమునన్ = పాపమువలన;

దగ్ధ = చెడిన; కాంతివి = తేజస్సు గలవాడవు; అగుచున్ = అగుచు; ధరణీ = భూ; తలంబునన్ = మండలమున; శూద్రజాతి = శూద్రవర్ణపు; సతి = స్త్రీ; కిన్ = కి; సుతుడవు = పుత్రుడవు; అగుము = పుట్టుము.

భావము:

“స్త్రీ మోహంలో పడి, యజ్ఞం జరుగుతుండగా శ్రీమహావిష్ణువును కీర్తించటం మానివేసిన పాపానికి ఫలంగా తేజస్సు కోల్పోయి, భూలోకంలో శూద్రస్త్రీకి కొడుకుగా పుట్టు.” అని సృష్టికర్తలు గంధర్వుడనైన నన్ను శపించారు

7-476-వ.

అని యిట్లు విశ్వసృష్టలు శపించిన నొక బ్రాహ్మణదాసికిఁ బుత్రుండ నై జన్మించి యందు బ్రహ్మవాదు లైన పెద్దలకు శుశ్రూష చేసిన భాగ్యంబున ని మ్మహాకల్పంబు నందు బ్రహ్మపుత్రుండనై జన్మించితి.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; విశ్వసృష్టలు = లోకకర్తలు; శపించినన్ = శపించగా; ఒక = ఒక; బ్రాహ్మణ = విప్రుల యింటి; దాసి = పనిగత్తె; కిన్ = కు; పుత్రుండను = కుమారుడను; ఐ = అయ్య; జన్మించి = పుట్టి; అందున్ = దాని(ఆజన్మ)లో; బ్రహ్మవాదులు = బ్రహ్మజ్ఞానులు; ఐన = అయిన; పెద్దల = గొప్పవారి; కున్ = కి; శుశ్రూష = సేవ; చేసిన = చేసినట్టి; భాగ్యంబునన్ = అదృష్టమువలన; ఈ = ఈ; మహాకల్పంబున్ = మహాకల్పము; అందున్ = లో; బ్రహ్మపుత్రుండను = బ్రహ్మదేవుని కుమారుడను {నారదుడు - బ్రహ్మదేవుని మానస పుత్రుడు}; ఐ = అయ్య; జన్మించితి = పుట్టితిని.

భావము:

అలా విశ్వ సృష్టి కర్తలచేత శపింపబడిన నేను, బ్రాహ్మణుల ఇంటిలో దాసిగా ఉన్న ఒక శూద్రురాలికి కొడుకుగా పుట్టాను. అక్కడ పెద్ద బ్రహ్మవేత్తలు కొందరకు చాలా కాలం శుశ్రూషలు చేశాను. ఆ సేవా ప్రభావం వలన ఈ మహా కల్పంలో బ్రహ్మ మానసపుత్రుడను అయి పుట్టాను.

7-477-ఆ.

కౌశలమున మోక్షగతికి గృహస్థుఁ డే

ధర్మ మాచరించి తగిలి పోవు

నట్టి ధర్మ మెల్ల నతి విశదంబుగాఁ

బలుకఁ బడియె నీకు భవ్యచరిత!

టీకా:

కౌశలమునన్ = నేరుపుతో; మోక్ష = ముక్తి; గతి = మార్గమున; కిన్ = కు; గృహస్థుడు = గృహస్థాశ్రమందున్నవాడు; ఏ = ఎట్టి; ధర్మమున్ = ధర్మమును; ఆచరించి = చేసి; తగిలి = పూని; పోవున్ = వెళ్ళునో; అట్టి = అటువంటి; ధర్మమున్ = ధర్మమును; ఎల్లన్ = అంతటిని; అతి = మిక్కిలి; విశదంబుగాన్ = విపులముగా; పలుకబడియె = చెప్పబడినది; నీ = నీ; కున్ = కు; భవ్య = మేలైన; చరిత = నడవడికగలవాడ.

భావము:

శుభవర్తన గల ధర్మరాజా! ఏ ధర్మం చక్కగా ఆచరిస్తే గృహస్థుడు అనాయాసంగా మోక్షపదం అందుకుంటాడో. ఆ ధర్మాలు సమస్తం నీకు విశదంగా వివరించాను.

7-478-మ.

అఖిలాధారుఁ డజాది దుర్లభుఁడు బ్రహ్మబైన విష్ణుండు నీ

మఖమం దర్చితుఁడై నివాసగతుఁ డై ముర్యాకృతిన్ సేవ్యుఁ డై

సఖియై చారకుఁ డై మనోదయితుఁ డై సంబంధి యై మంత్రియై

సుఖదుండయ్యె భవన్మహామహిమ దాఁ జోద్యంబు ధాత్రీశ్వరా!

టీకా:

అఖిలాధారుండు = శ్రీహరి {అఖిలాధారుడు - అఖిలమున (సమస్తమున)కు ఆధారమైనవాడు, విష్ణువు}; అజాదిదుర్లభుడు = శ్రీహరి {అజాదిదుర్లభుడు - అజ (బ్రహ్మదేవుడు) ఆది

(మున్నగువారికిని) దుర్లభుడు (అందనివాడు), విష్ణువు; బ్రహ్మాంబు = శ్రీహరి {బ్రహ్మము - పరబ్రహ్మస్వరూపి, విష్ణువు}; ఐన = అయిన; విష్ణుండు = శ్రీహరి; నీ = నీ యొక్క; మఖము = (అశ్వమేధ)యాగము; అందున్ = లో; అర్చితుడు = పూజింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; నివాసగతుడు = ఇంటనుండువాడు; ఐ = అయ్యి; మర్త్య = మానవ; ఆకృతిన్ = రూపముతో; సేవ్యుడు = కొలువబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; సఖి = మిత్రుడు; ఐ = అయ్యి; చారకుడు = సేవకుడు; ఐ = అయ్యి; మనోదయితుడు = మనసునకు ప్రియుడు; ఐ = అయ్యి; సంబంధి = చుట్టము; ఐ = అయ్యి; మంత్రి = మంత్రాంగముచెప్పువాడు; ఐ = అయ్యి; సుఖదుడు = సౌఖ్యమును యిచ్చువాడు; అయ్యెన్ = అయ్యెను; భవత్ = నీ యొక్క; మహిమన్ = గొప్పదనము; తాన్ = ఆది; చోద్యంబు = అద్భుతమైనది; ధాత్రీశ్వరా = రాజా {ధాత్రీశ్వరు - ధాత్రి (భూమి)కి ఈశ్వరుడు, రాజు}.

భావము:

ఓ భూపాలోత్తమా! ధర్మరాజా! ఒక విషయం నాకు చాలా సంతోషంగా ఉంది. నిఖిలమైన లోకాలకూ ఆధారభూతుడు, బ్రహ్మదేవుడు మున్నగు వారికి కూడ దుర్లభ్యం అయిన పరబ్రహ్మ స్వరూపుడూ అయిన శ్రీమహావిష్ణువు, నీవు చేసిన యజ్ఞంలో ఆరాధింపబడ్డాడు. నీ ఎదుట ఉండి శ్రీకృష్ణునిగా మానరూపంలో పూజింపబడ్డాడు. మీ మిత్రుడుగా, మీ కార్యనిర్వాహకుడుగా, మనోనాథుడుగా, ఆప్తబాంధవుడుగా, మార్గదర్శకుడుగా ఉండి సర్వతోముఖంగా సర్వసుఖాలూ సమకూర్చాడు. అందుంతా నీ పూర్వజన్మలలో నీవు చేసుకున్న పుణ్యాల ఫలం."

7-479-వ.

అని యిట్లు నారదుండు చెప్పిన వృత్తాంతం బంతయు విని ధర్మనందనుండు ప్రేమవిహ్వలుండయి వాసుదేవునిం బూజించె; వాసుదేవ ధర్మనందనులచేతఁ బూజితుండై నారదముని దేవమార్గంబునం జనియె"నని శుకయోగీంద్రుండు పాండవపౌత్రునకుం జెప్పె"నని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పిన.

టీకా:

అని = అని; ఇట్లు = ఈ విధముగ; నారదుండు = నారదుడు; చెప్పిన = చెప్పిన; వృత్తాంతంబు = గాథ; అంతయున్ = సర్వమును; విని = విని; ధర్మనందనుండు = ధర్మరాజు {ధర్మనందనుడు -

యమధర్మరాజ యొక్క పుత్రుడు, ధర్మరాజు; ప్రేమన్ = అనురాగముచే; విహ్వలుండు = మైమరచినవాడు; అయి = అయ్యి; వాసుదేవునిన్ = శ్రీకృష్ణుని {వాసుదేవుడు - వసుదేవుని కుమారుడు, కృష్ణుడు}; పూజించెన్ = అర్చించెను; వాసుదేవ = శ్రీకృష్ణ; ధర్మనందనుల్ = ధర్మరాజుల; చేతన్ = చేత; పూజితుండు = సత్కరింపబడినవాడు; ఐ = అయ్యి; నారద = నారదుడు యనెడి; ముని = ముని; దేవమార్గంబునన్ = ఆకాశమార్గమున, అదృశ్యమై; చనియెన్ = పోయెను; అని = అని; శుక = శుకుడు అనెడి; యోగి = యోగులలో; ఇంద్రుండు = శ్రేష్ఠుడు; పాండవపౌత్రున్ = పరీక్షిత్తున {పాండవపౌత్రుడు - పాండవుల యొక్క పౌత్రుడు (మనుమడు), పరీక్షిత్తు}; సూతుండు = సూతుడు; శౌనక = శౌనకుడు; ఆదుల్ = మొదలగువారి; కిన్ = కి; చెప్పిన = చెప్పగా.

భావము:

అని ఈ విధంగా నారదమహర్షులవారు ధర్మతత్వం అంతా ధర్మరాజుకు వివరించారు. ఆ మహానుభావుడు పట్టరాని పరమానందం పొందాడు. వినయంగా వాసుదేవుడిని అర్చించాడు. శ్రీకృష్ణుడు సంతోషించాడు. కృష్ణ, ధర్మజులచేత పూజింపబడిన నారదమునీశ్వరుడు ఆకామార్గాన దేవలోకానికి పయనమయి వెళ్ళాడు" అని శుకబ్రహ్మ శ్రీకృష్ణుని మనువడైన పరీక్షిత్తు మహారాజునకు చెప్పాడు" అని సూత మహర్షి శౌనకాది మహర్షులకు చెప్పాడు.

సప్తమ స్కంధము : పూర్తి

7-480-క.

రాజీవసదృశలోచన!

రాజీవభవాది దేవరాజి వినుత! వి

బ్రాజితకీర్తిలతావృత

రాజీవభవాండ భాండ! రఘుకులతిలకా!

టీకా:

రాజీవసదృశలోచన = శ్రీరామా {రాజీవ సదృశ లోచనుడు - రాజీవ (తామరల) సదృశ(వంటి) లోచనుడు, కన్నులుగలవాడు, రాముడు}; రాజీవభవాదిదేవరాజివినుత = శ్రీరామా {రాజీవభవాది దేవరాజి వినుతుడు - రాజీవభవ (బ్రహ్మదేవుడు) ఆది (మున్నగు) దేవ (దేవతల) రాజి (సమూహములచే) నుత (స్తుతింపబడినవాడు), రాముడు};
విభ్రాజితకీర్తిలతావృతరాజీవభవాండభాండ = శ్రీరామా {విభ్రాజిత కీర్తిలతావృత రాజీవభవాండ భాండుడు - విభ్రాజిత(మిక్కిలి మెరయుచున్న) కీర్తి (కీర్తి యనెడి) లతా (తీగలచే) ఆవృత (చుట్టబడిన) రాజీవభవాండ (బ్రహ్మాండము అనెడి) భాండుడు (భాండము గలవాడు), రాముడు};
రఘుకులతిలకా = శ్రీరామా {రఘుకుల తిలకుడు - రఘుకుల (రఘువంశమునకు) తిలకుడు (వన్నె తెచ్చినవాడు), రాముడు}.

భావము:

శ్రీరామచంద్ర ప్రభు! నీవు కలువల వంటి కన్నులు ఉన్న అందగాడవు; నిన్ను బ్రహ్మదేవుడు మున్నగు సకల దేవతలు సదా స్తుతిస్తు ఉంటారు; నీ కీర్తి సమస్త బ్రహ్మాండాల సమూహం అంతటా వ్యాపించి తళతళలాడుతూ ఉంటుంది; నీవు రఘువంశానికి వన్నె తెచ్చిన వాడవయ్యా! రామయ్యా!

7-481-మాలి.

ధరణిదుహితృరంతా! **ధర్మ**మార్గానుగంతా!

విరుపమనయవంతా! **నిర్జ**రారాతిహంతా!

గురుబుధసుఖకర్తా! **కుంభి**నీచక్రభర్తా!

సురభయపరిహర్తా! **సూరి**చేతోవిహర్తా!

టీకా:

ధరణిదుహితృరంతా = శ్రీరామా {ధరణిదుహితృరంతుడు - ధరణీ (భూదేవి) దుహితృ (కుమార్తె) యైన సీతతో రంతుడు (క్రీడించువాడు), రాముడు}; ధర్మమార్గానుగంతా = శ్రీరామా {ధర్మమార్గానుగంతుడు - ధర్మమార్గ (ధర్మమార్గమును) అనుగంతుడు (అనుసరించువాడు),

రాముడు); నిరుపమనయవంతా = శ్రీరామా {నిరుపమనయవంతుడు - నిరుపమ (సాటిలేని) నయవంతుడు (నీతిగలవాడు), రాముడు); నిర్జరారాతిహంతా = శ్రీరామా {నిర్జరారాతిహంత - నిర్జరారాతి (దేవతలశత్రువులగు రాక్షసులను) హంత(చంపినవాడు), రాముడు); గురుబుధసుఖకర్తా = శ్రీరామా {గురుబుధసుఖకర్త - గురు (గురువులకు) బుధ (జ్ఞానులకు) సుఖ (సౌఖ్యమును) కర్త (ఏర్పరిచినవాడు), రాముడు); కుంభినీచక్రభర్తా = శ్రీరామా {కుంభినీచక్రభర్త - కుంభినీ (భూ) చక్ర (మండలమునకు) భర్త (నాడు), రాముడు); సురభయపరిహర్తా = శ్రీరామా {సురభయపరిహర్త - సుర (దేవతల) భయ (భయమును) పరిహర్త (పోగొట్టినవాడు), రాముడు); సూరిచేతోవిహర్తా = శ్రీరామా {సూరిచేతోవిహర్త - సూరి (జ్ఞానుల) చేతః (చిత్తములలో) విహర్త (క్రీడించువాడు), రాముడు}.

భావము:

భూదేవి పుత్రిక సీతాదేవితో క్రీడించువాడా! ధర్మమార్గమునందే చరించువాడా! సాటిలేని నీతిగలవాడా! దేవతలకు శత్రువులైన రాక్షసుల సంహరించినవాడా! గురువులకు పెద్దలకు జ్ఞానులకు సాధువులకు సుఖసౌఖ్యములను సమకూర్చువాడా! భూమండలమును ఏలిన చక్రవర్తి! దేవతల భీతిని తొలగించువాడా! పరమ జ్ఞానుల చిత్తములలో విహరించువాడా! శ్రీరామచంద్ర ప్రభో! కరుణించుము.

7-482-చ.

హరపటుచాపఖండన! మ**హా**ద్భుతవిక్రమశౌర్యభండనా!

శరనిధిగర్వభంజన! ర**స్తా**తనయాహృదయాబ్జరంజనా!

తరుచరసైన్యపాలన! సు**ధాం**ధసమౌనిమనోజ్ఞఖేలనా!

సరసిజగర్భసన్నత! ని**శా**చరసంహర! త్రైజగన్నతా!

టీకా:

హరపటుచాపఖండన = శ్రీరామా {హరపటుచాపఖండనుడు - హర (శివుని) పటు (గట్టి) చాప (విల్లును) ఖండనుడు (విరిచినవాడు), రాముడు); మహాద్భుతవిక్రమశౌర్యభండనా = శ్రీరామా {మహాద్భుతవిక్రమశౌర్యభండనుడు - మహా(గొప్ప) అద్భుత(అద్భుతమైన) విక్రమ(పరాక్రమము) శౌర్య (వీరత్వము)లతో భండనుడు (యుద్ధముచేయువాడు), రాముడు); శరనిధిగర్వభంజన = శ్రీరామా

{శరనిధిగర్వభంజనుడు - శరనిధి (సముద్రుని) గర్వ (గర్వమును) భంజనుడు (పోగొట్టినవాడు), రాముడు}; రసాతనయాహృదయాబ్జరంజనా = శ్రీరామా {రసాతనయాహృదయాబ్జరంజనుడు - రసాతనయ (సముద్రునికూతురైన లక్ష్మీదేవి) యొక్క హృదయ (హృదయముయనెడి) అబ్జ (పద్మమును) రంజనుడు (రంజింపజేయువాడు), రాముడు}; తరుచరసైన్యపాలన = శ్రీరామా {తరుచరసైన్యపాలన - తరుచర (వానర) సైన్య (సేనలను) పాలన (పరిపాలించువాడు), రాముడు}; సుధాంధసమౌనిమనోజ్ఞాఖేలనా = శ్రీరామా {సుధాంధసమౌనిమనోజ్ఞాఖేలన - సుంధాంధస (దేవతల) మౌని (మునుల)కు మనోజ్ఞ (ప్రియముగ) ఖేలన (క్రీడించువాడు), రాముడు}); సరసిజగర్భసన్నత = శ్రీరామా {సరసిజగర్భసన్నత - సరసిజగర్భ (బ్రహ్మదేవునిచే) సన్నత (క్రీడింపబడు వాడు), రాముడు}; నిశాచరసంహర = శ్రీరామా {నిశాచరసంహరుడు - నిశాచర (రాక్షసులను) సంహరుడు (చంపినవాడు), రాముడు}; త్రైజగన్నతా = శ్రీరామా {త్రైజగన్నతుడు - త్రైజగత్ (ముల్లోకముల)చేత సన్నతుడు (స్తుతింపబడువాడు), రాముడు}.

భావము:

బలమైన శివధనుస్సును విరిచిన వాడా! మహద్భుత పరాక్రమంతో, శౌర్యంతో యుద్ధం చేసేవాడా! సముద్రుని గర్వం సర్వం అణచినవాడా! సాక్షాత్తు లక్ష్మీదేవి అవతరామైన సీతాదేవి హృదయాన్ని రంజింపజేయు వాడా! వానర సైన్యాన్ని పరిపాలించిన వాడా! దేవతలకు, మునులకు ప్రియముగా క్రీడించువాడా! బ్రహ్మదేవునిచేతనూ స్తుతింపబడువాడా! రాక్షసులను సంహరించు వాడా! ముల్లోకములచేత కీర్తింపబడువాడా! శ్రీరామచంద్ర ప్రభూ! వందనములు.

7-483-గ.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన శ్రీ మహాభాగవతం బను మహాపురాణంబు నందు ధర్మనందనునకు నారదుండు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబు చెప్పుటయు, హిరణ్యకశిపు దితి సంవాదంబును, సుయజ్ఞోపాఖ్యానంబును, ప్రేతబంధు యమ సల్లాపంబును, బ్రహ్మవర లాభ గర్వితుండైన హిరణ్యకశిపు చరిత్రంబును, బ్రహ్మద విద్యాభ్యాస కథయును, బ్రహ్మద హిరణ్యకశిపు సంవాదంబును, బ్రహ్మదవచనంబు ప్రతిష్ఠింప హరి నరసింహ రూపంబున నావిర్భవించి

హిరణ్యకశిపుని సంహరించి ప్రహ్లాదునకు నభయం బిచ్చి నిఖిలదేవతానివహ ప్రహ్లాదాది
స్తూయమానుండై తిరోహితుం డగుటయుఁ, ద్రిపురాసుర వృత్తాంతంబును, నీశ్వరుండు
త్రిపురంబుల దహించుటయు, వర్ణాశ్రమధర్మ వివరణంబును, బ్రహ్మాదాజగర సంవాదంబును,
స్వధర్మ ప్రవర్తకుఁ డగు గృహస్థుండు ముక్తుం డగు మార్గంబు నారదుండు ధర్మరాజునకుఁ
దెలుపుటయు, నారదుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబును, నను కథలు గల సప్తమస్కంధము
సంపూర్ణము.

టీకా:

ఇది = ఇది; శ్రీ = శుభకరమైన; పరమేశ్వర = పరమశివుని; కరుణా = కృపవలన; కలిత = పుట్టిన;
కేసనమంత్రి = కేసనమంత్రి యొక్క; పుత్ర = కుమారుడైన; సహజ = సహజసిద్ధమైన; పాండిత్య =
పండితప్రజ్ఞగల; పోతన = పోతన యనెడి; అమాత్య = శ్రేష్ఠునిచేత; ప్రణీతంబు = సంస్కరింపబడినది;
అయిన = ఐన; శ్రీ = శ్రీ; మహాభాగవతంబు = మహాభాగవతము; అను = అనెడి; మహా = గొప్ప;
పురాణంబున్ = పురాణము; అందున్ = లో; ధర్మనందనున్ = ధర్మరాజున; కున్ = కు; నారదుండు =
నారదుడు; హిరణ్యాక్ష = హిరణ్యాక్షుడు; హిరణ్యకశిపుల = హిరణ్యకశిపుల యొక్క; పూర్వ = కడచిన;
జన్మ = పుట్టుక; వృత్తాంతంబు = గాథ; చెప్పుటయున్ = చెప్పుట; హిరణ్యకశిపు = హిరణ్యకశిపుడు;
దితి = దితిల; సంవాదంబును = సంభాషణము; సుయజ్ఞ = సుయజ్ఞుని; ఉపాఖ్యానంబును =
ఇతిహాసము; యమ = యముడు; సల్లాపంబును = మంచిమాటలు చెప్పుట; బ్రహ్మ =
బ్రహ్మదేవునిచే ఇవ్వబడిన; వర = వరములు; లాభ = లభించుటచేత; గర్వితుండు =
గర్వముగలవాడు; ఐన = అయిన; హిరణ్యకశిపు = హిరణ్యకశిపుని; చరిత్రంబును = కథ; ప్రహ్లాద =
ప్రహ్లాదుని యొక్క; విద్యాభ్యాస = చదువుకొనుట; కథయును = వృత్తాంతము; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుడు;
హిరణ్యకశిపు = హిరణ్యకశిపుల యొక్క; సంవాదంబును = సంభాషణము; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుని
యొక్క; వచనంబు = మాట; ప్రతిష్ఠింపన్ = నిలబెట్టుటకు; హరి = విష్ణుమూర్తి; నరసింహ =
నరసింహుని; రూపంబునన్ = రూపముతో; ఆవిర్భవించి = అవతరించి; హిరణ్యకశిపుని =
హిరణ్యకశిపుని; సంహరించి = చంపి; ప్రహ్లాదున్ = ప్రహ్లాదున; కున్ = కు; అభయంబు =
అభయమును; ఇచ్చి = ఇచ్చి; నిఖిల = సమస్తమైన; దేవతా = దేవతల; నివహ = సమూహము;
ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుడు; ఆది = మొదలగువారిచేత; స్తూయమానుండు = స్తుతింపబడినవాడు; ఐ =
అయ్య; తిరోహితుండు = అంతార్ధనమైనవాడు; అగుటయున్ = అగుట; త్రిపుర = త్రిపురములందలి;

అసుర = రాక్షసుల; వృత్రాంతంబునున్ = గాథ; ఈశ్వరుండు = పరమశివుడు; త్రిపురంబులన్ = త్రిపురములను; దహించుటయున్ = కాల్చివేయుట; వర్ణా = చాతుర్వర్ణముల; ఆశ్రమ = చతురాశ్రమముల; వివరణంబును = వివరించుట; ప్రహ్లాద = ప్రహ్లాదుడు; అజగర = అజగరుల; సంవాదంబును = సంభాషణము; స్వ = తన; ధర్మ = ధర్మమునందు; ప్రవర్తకుండు = నడచెడివాడు; అగు = అయిన; గృహస్థుండు = గృహస్థుడు; ముక్తుండు = మోక్షముపొందినవాడు; అగు = అయ్యెడి; మార్గంబున్ = త్రోవను, విధానమును; నారదుండు = నారదుడు; ధర్మరాజున్ = ధర్మరాజున; కున్ = కు; తెలుపుటయున్ = చెప్పుట; నారదుని = నారదుని; పూర్వ = కడచిన; జన్మ = పుట్టుక యొక్క; వృత్రాంతంబున్ = గాథ; అను = అనెడి; కథలు = వృత్రాంతములు; కల = కలిగిన; సప్తమ = ఏడవ (7); స్కంధము = స్కంధము; సంపూర్ణము = సమాప్తము.

భావము:

ఇది శుభకరమైన పరమశివుని కృపవలన పుట్టిన కేసనమంత్రి యొక్క కుమారుడైన సహజసిద్ధమైన పండితప్రజ్ఞగల పోతన యనెడి శ్రేష్ఠునిచేత సంస్కరింపబడినది ఐన శ్రీ మహాభాగవతము అనెడి గొప్ప పురాణములో ధర్మరాజునకు నారదుడు హిరణ్యాక్షుడు హిరణ్యకశిపుల యొక్క కడచిన పుట్టుక గాథ చెప్పుట; హిరణ్యకశిపుడు దితిల సంభాషణము; సుయజ్ఞుని ఇతిహాసము; యముడు మంచిమాటులు చెప్పుట; బ్రహ్మదేవునిచే ఇవ్వబడిన వరములు లభించుటచేత గర్వము గలవాడు అయిన హిరణ్యకశిపుని కథ; ప్రహ్లాదుని యొక్క చదువుకొనుట వృత్రాంతము; ప్రహ్లాదుడు హిరణ్యకశిపుల యొక్క సంభాషణము; ప్రహ్లాదుని యొక్క మాట నిలబెట్టుటకు విష్ణుమూర్తి నరసింహుని రూపముతో అవతరించి; హిరణ్యకశిపుని చంపి; ప్రహ్లాదునకు అభయమును ఇచ్చి; సమస్తమైన దేవతల సమూహముచేత స్తుతింపబడుట; ప్రహ్లాదుడుచేత స్తుతింపబడి అంతార్ధానమైనవాడు అగుట; త్రిపురము లందలి రాక్షసుల గాథ; పరమశివుడు త్రిపురములను కాల్చివేయుట; చాతుర్వర్ణముల చతురాశ్రమముల వివరించుట; ప్రహ్లాదుడు అజగరుల సంభాషణము; తన ధర్మమునందు నడచెడి గృహస్థ మోక్షము పొందు త్రోవను, విధానమును నారదుడు ధర్మరాజునకు చెప్పుట; నారదుని కడచిన పుట్టుక యొక్క గాథ అనెడి వృత్రాంతములు కలిగిన ఏడవ (7) స్కంధము సమాప్తము.

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ!!

ఓం! ఓం! ఓం!

ఓం! శాంతిః! శాంతిః! శాంతిః!

సర్వే జనా స్సుఖినో భవతు!!